

COLLOQUIORUM
DESIDERII ERASMI
ROTERODAMI
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM

CUM SCHOLIIS QUIBUS-
dam antehac non editis, quæ diffi-
cilia passim loca diligenter
explicant:

Editio omnium (quæ lucem
vidêrunt hactenus) absolutissima.

- { 1. *Collatis optimis usquequaque exemplaribus.*
2. *Additis seorsim in fronte Argumentis unicuique
Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum me-
morabiliorum locupletissimo.*
-

LONDINI,
In ædibus JACOBI FLESHER,
MDCLXX.

Effigiem Desideris tibi. Sculptor Erasmi
Ex primit, Ingenium Scripta diserta suum

COLLOQUIORUM
DESIDERII ERASMI
ROTERODAMI
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM

CUM SCHOLIIS QUIBUS-
dam antehac non editis, quæ diffi-
ciliora passim loca diligenter
explicant.

Editio omnium (quæ lucem
vidêrunt hætenus) absolutissima.

1. *Collatis optimis usquequaque exemplaribus.*
2. *Additis seorsim in fronte Argumentis unicuique
Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum me-
morabiliorum locupletissimo.*
-

LONDINI,
In ædibus JACOBI FLESHER,
MDCLXX.

COLLEGIUM
 DESIDERII
 ROTTERDAMI
 FAMILIARUM
 1673

OMNIBUS
 dignitas non est
 collata sed
 ex merito

Edicto omnium (que
 videntur habere)

1. Collata est in
2. Adhuc est in
3. Adhuc est in

ROTTERDAMI
 IN ANNO 1673
 MDCLXXIII

DESIDER. ERAS. ROTERODAMUS OPTIMÆ SPEI PUERO, JOHANNI ERASMO FROBENIO, S. D.

Vlcit Libellus tibi dicatus expectationem nostram, Erasmi mellitissime : tuum erit videre ne fallas expectationem nostram. Ille sis adamatur, sic rapitur, sic teritur manibus studiosa juventutis, ut & patri tuo fuerit subinde typis excudendus, & mihi novis accessionibus identidem locupletandus : dicas & illum Epistolarum quempiam esse, deliciâsque Musarum sacra colentium. Quò magis adnitendum erit ut tu quoque sis quod diceris, h. e. ut literis & morum probitate sis omnibus bonis charissimus. Vehementer autem pudendum fuerit, si (cùm tam multos hic libellus & Latiniores reddiderit & meliores) tu commiseris ut ad teipsum non redierit eadem utilitas quæ per te pervenerit ad omnes: cùmq; tam multi sint adolescentes qui tibi nomine Colloquiorum gratias agunt; nonne meritò censeatur absurdum, si tuâ culpâ factum videatur quò minùs mihi possis eodem nomine gratias agere? Accrevit libellus ad justum voluminis magnitudinem; tibi quoque conandum est ut quantum accrescit ætas, tantum accedat & honesta eruditioni & morum integritati. Sustines non vulgarem expectationem, cui respondere necessarium, vincere pulcherrimum fuerit: certè fallere sine summo dedecore non potes. Nec hoc dico quòd hactenus pœniteat profectus tui, sed ut currenti calcar addam, quò curras alacrius; presertim cùm eam ætatem ingressus sis, quâ non alia continget felicior ad imbibenda literarum ac pietatis semina. Fac igitur ut hæc Colloquia verè tua dici possint. Dominus Jesus servet istam ætatem tuam puram ab omnibus inquinamentis, semperque ad meliora provehat. Vale. Basileæ, Cal. Aug. An. M. D. XXIV.

Id est, amabilem : est si- mul allusum ad nomen authoris.

* Lucan. l. 10. Bel. civil. Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur.

† Metam. lib. 1.

* Ut Quod Erasmus olim de sua D. Hieron.

operum Editione, unum illud & pertum est : hinc ille studioforum lacryma : In hoc tēma- verē dicam ximi illius Erasmi Colloquiorum opere ipse testari possum. & auctacter, Dabatur enim mihi corrigendum mendosissimum illud exemplar, Argentorati summo studio excusum 1623. magnifico planē titulo, sed mendacissimo. At verō Auger jam ecce stabulum tibi repurgavimus. De- bro conditos *fiderium* tuum *Erasmi* (desideratissimum totius orbis li- rari desiderium) desideratorem tibi reddidimus, ut qui olim restitutos, & fuit *Ego* (8 & meritisimē) deinceps mox seculo vigiliis apud *egagui* res. hiar.

illum natos fuisse, quā apud nos re- natos. Tan- tum hic labo- ris examila- tum est, ut parum absuit quin meip- sum eneca- rim, dum se- dulō adminor ut Hierony- mus renasca- tur : neque verebor illud vel iureju- rando confir- mare, minoris ipsi Hierony- mo constitisse, &c. Erasmi. in Ep. ad Leonem ec- cles. Pap.

Quod olim Lucanus nequitia militum, id ipsum (mu- tato paulum nomine) incuria (dicam enim mollissi- me) typographorum nunc temporis, citra omnem facile ca- lumniam, exprobandum est, viz.

Nulla fides pietasque viris qui prela sequuntur.

Aded enim late isthac jam repleta gangræna, ut (quod † Sal- monensis ille) in facinus jurasse putes.

In aliis istud libris passim editis (à multis heu !) nimis com- mianorum Colloquiorum editio sit longē omnium longēque e- menda- tissima quæ Solem viderunt uspiam, ab ipso illo tem- pore quo magnus ille literarum præses supremam manum isti imposuerat operi. Et nē me ceu parum modeste loquerem argueres, scire te velim, Nos restaurasse hanc,

1. *Correctissimam*

collatis undecim optimis undequaque impressionibus, viz. Duabus veteribus, quibus exciderat præ senio titulus. Basileensi excus. 1528. & ab authore ipso tum recognita. Parisiensi excus. 1528. apud Franciscum Regnault. Basileensi impress. 1559. apud Viduam Michael. Colonia Agrippina impress. 1563. apud hæred. Arnold. Birckman.

Antverpiensi edita 1564. à Christoph. Plantino.

Lugdunensi typis Vogelianiis.

Basileensi excus. 1621. quæ sanè emendatissima est omni- um quas mihi uspiam videre contigit.

Amstelodamensi apud { Joannem Gulielmum } Lansonium { 1628 1629

Ad

Ad quarum omnium fidem emendatissimam hanc fecimus, innumeris sceleratissimarum hallucinationum locis castigatis, integrarum sententiarum restitutione, linearum dictionumque interpositione, syllabarum literarumque (pro natura sua) vel adjectione, vel abjectione, una cum notis marginalibus.

2. Commodissimam

& aptissimam usui fecimus hanc, additione Argumentorum fronti cujusque Colloquii præfixorum, ut primo mox intuitu cognoscas subjectum & materiam insequentis Colloquii. Quod quam sit futurum Lectori utile, (in longioribus saltem Colloquiis) relinquo aliis æstimandum, cum antehac ignoraret Lector quid in quolibet Colloquio tractaretur, usque dum totum perlegerat.

3. Locupletissimam

Indice novo rerum omnium memorabiliorum & dictionum in toto sparsim opere occurrentium, ut nihil ferè desiderari poterit quod primâ statim indagine non prosiliat, seseque exhibeat disquirenti. Et hinc adeo est ut hanc à me summâ fide, maximâ curâ, Herculeo cum labore emittendam (omni procul jactantiâ) confidentissimè contendam.

Quod verò liberis, id ipsum libris in lucem edendis multoties accidit, ut vel ab imperita vel incauta obstetrice tam puerpera quam partus (author opusque) crucietur, disloceatur, mutiletur miserè. Excutiat se hic totum typographus, ut quod suum est faciat; & hunc tam suavem, tersum, facerem, elegantem, ingeniosissimum, Latinissimum, mellitissimum Erasmus (admirandi eloquii virum, Scriptorem supra omnem invidiam celeberrimum) emendatorem suâ curâ reddat, si non prorsus (hæpines enim sumus, erramus, labimur) emendatum.

Tu interim frui laboribus nostris, (Lector ingenue) ac in precationibus tuis D. O. M. commendatum habere indignissimum Jesu Christi servulum,

Joan. Clarke.

Lincolniæ, 3. Novar.
Septemb. 1631.

DES. ERASMI ROTE- RODAMI VITA.

Desiderius Erasmus Roterodamus natus est ad 5. Cal. Novem. Anno Christi 1465. Roterodami Hollandiæ, inferioris Germaniæ, quam olim Batavi incoluerunt. Trajecti primum in templo Cantor fuit; postea Daventriam venit, ubi præceptore usus est Alexandro Hegio Westphalio, qui cum Rodolpho Agricola recenter ex Italia reverso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur. Orbatus paulò post utroque parente, in cœnobium Canonicorum quos, Latina interpretatione additæ, Regulares appellant, tutoris improbitate ex Daventriensi scholâ detrusus est, ubi Guillelmum Hermannum Gudensem, juvenem diligentissimum in literis, sodalem aliquot annos habuit. Audita nominis ejus famâ; in aulam suam recepit eum Cameracensis præsul, qui simul ingenium Erasmi contemplans, sumptibus eum inivit ut Lutetiam proficisceretur, & illic Theologiæ Scholasticæ daret operam: sicque Stotista factus est in collegio Mortii agens. Cumque vitam collegiatam duriorē experiretur, non invitatus emigravit ad Anglum quendam generosum adolescentes duos secum habentem; atque hinc cepit in Angliâ innoscere, in quam insulam paulò post fecerit, à discipulis illis suis domum regressis invitatus. Ibi aliquandiu egit. Abiens ex Angliâ, bonis ferè omnibus antequam navem conscenderet est exutus. Demum persuasus ab amicis, quod tandem Italiam videret, cum filius Baptiste Boëtii Genueusis, Regii in Britannia Medici, Bononiæ profectus est. In itinere cum socio Anglo Taurini in Alpibus Cottii Theologiæ Doctor factus est. Bononiæ agens cultum Canonicorum, quò usus fuerat, impetrato à Julio secundo Pontifice diplomate, non levi de causa mutavit, modò veste sacerdotali uteretur. Interim libro Proverbiorum conscripto, Venetiis profectus est, ut Aldo Manutius excudendum traderet, ubi ad tempus commoratus nonnulla scripta exaravit, summorum & doctissimorum virorum consuetudine usus. Sub id tempus Alexander, Jacobi Scottorum Regis filius, Archiepiscopus Ecclesiæ Divi Andree in Scotia, Patavii operam literis dabat. Is Erasmus in Rhetoricis sibi præceptorē adfiscit, cum quo postea Senas commigravit, atque ab eo commeatum impetravit vicinam Romam invensendi, ubi cum maximo literatorum hominum gaudio & plausu est exceptus. Oblata est Pœnitentiarii dignitas, si Romæ manere veller. Sed redeundum fuit ad Archiepiscopum, cum quò postea Romam denovo adiit, ac ulteriorem simul Italiæ partem Cumas usque perlustravit, ac antrum Waramum Sibyllæ, quod isthic ab accolis ostenditur, subintravit. Post obitum Archiepiscopi, admodum præclari juvenis, reditum in patriam instituit. Itaque per Alpes Rheticas Argentoratum venit, unde secundo Rheno in Hollandiam vectus est. Mox amicis suis Antverpiæ & Lovanii salutatis, Angliam rursus adiit, ubi inter ceteros, quos permultos eo loco sui studiosissimos habuit, à (a) Waramo Cantuariensi Archiepiscopo, & totius Angliæ Primate & Cancellario, non pecuniâ solum, sed etiam Sacerdotio Ecclesiæ Aldingronensis in agro Cantuariensi, donatus est. Interea cum cognovisset pleraque

Waramum
commendat
Erasmus no-
ster in Collo-
quio cui no-
men Peregrini-
atio Religi-
onis ergo,
Pag. 270.

qua

sua scripta Basileæ sub prælis Joannis Frobenii esse, motus & typorum ejus officinæ elegantia, & diligentia simul editionis, ipse quoque eo se contulit, simulans iter ad urbem voti solvendi gratia. Receptus in ædes Frobenianas, plurimum laboris scribendo exhaustit. Post in Germaniam inferiorem propter negotia rediit. Mox Colonia Ubiorum fuit, sub conventum Vermacensem. Solutis Vormacensibus comitis, Basileam propter librorum aliquorum editionem repetiit. Multorum Regum & Pontificum maximam benignitatem & munificentiam expertus est. Nec solum à principibus honoratus est, sed etiam à civitatibus, si quas transiret. Lovania trilingue Collegium Erasmi suavis institutum est ex opibus quas Arienlis propositus Hieronymus Bullidius moriens in usus studiosorum destinavit. Atque eo ex instituto motus Franciscus Galliarum Rex, Erasmus per litteras evocavit, ut simile collegium Lutetiæ Parisiorum ejus consilio institueretur: verum causæ a iure intervenierunt quæ professionem illam impederunt. Eriburgi propriam domum emit, quam post seipsum vendidit, ac Basileam cum universo suppellectili ad Hieronymum Frobenium reversus est, simul ut cœli mutatione reliquias morbi discuteret. Interim articularis morbus, qui aliquandiu conquieverat, rursus eum corripit, ut se loco movere nequiret, frustra cœlo mutato. Sic languentem & viribus destitutum dysenteria ferme mensem integrum vexavit, & paulatim exhaustum, in summa æquanimitate & tolerantia, tandem in ædibus Hieronymi Frobenii 5 Id. Jul. ann. 1536. cum natus esset annos 70, menses 8, dies 15, sub mediam noctem extinxit. Cum autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documenta edidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assidue clamans, *Domine, miserere mei*: & Germanicâ lingua, *Lieber Gott*, hoc est, *Chare Deus*. Testamentum condidit, in quo clariss. virum Bonifacium Amerbachium Jureconsultum, nomenatum heredem fideicommissum, de bonis suis in pauperes, ætate valetudineve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitia succurratur, in bonæ spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio, distribuendis collocandisque, honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Episcopo. Sratu fuit infra proceritatem supra tamen notabilem prorsus humilitatem; corpusculo satis compacto & eleganti, sed quod esset renerrimæ complexionis, & minimarum etiam rerum mutatione facile offenderetur. In senio quoque crebris calculi doloribus obnoxius. Cute corporis, & faciei candida, capillitio in juvenia subflavo, oculis cæcis, vultu festivo, voce exili, linguâ pulchrè explicatâ, cultu honesto & gravi, memoriâ felicissimâ, ingenio comico; in amicitia constans, in egenos, maxime verb in bonæ spei & indolis adolescentes studiosos viatico destitutos, liberalis, in convictu comis & suavis, citra omne supercilium ut non immerito *Εραμ.®* dictus fuerit.

INDEX

INDEX COLLOQUIORUM ALPHABETICUS.

A		I		Pag.	
A	Bbatis & Erudica	202	Impostura jocosa		351
	Ἀγαμέμνων	344	Inquisitio de Fide		173
	Alcumistica	216	Ἰχθυοφαγία		275
	Amicitia	424	Ἰππύς αὐτῶν		357
	Apothecsis Capnionis	106	L		
Ἀποστολὴν	356	Lusus pueriles		27	
Ars Notoria	382	M			
Ἀσφαλισμός	363	Miles & Carthusianus		138	
C		Monita Pædagogica		26	
Charon	336	N			
Concio, seu Merdardus	384	Naufragium		146	
Conjugium	128	Νηρέων συμπόσιον		379	
Convivium	Fabulosum	228	O		
	Poëticum	160	Opulentia sordida		405
	Prophanum	54	P		
	Religiosum	76	Domestica		11
Copiz Compendium	72	Percontāris	{	De variis 5, 6, 7	
Cyclops	352	Reducem		8	
D		Peregrinatio Rel. ergo		263	
De captandis Sacerdotiis	19	Philærymus & Pseudoch.		143	
De Rebus ac Vocabulis	333	Philodoxus		397	
Diluculum	374	Πολυδαμία		329	
Diversoria	152	Problema		437	
E		Procus & Puella		111	
Echo	327	Πτωχολογία		225	
Epicureus	443	Πτωχοπλαστοί Franciscani.		192	
Epithalamium Petri	205	Puerpera		239	
Euntes in lud. Literar.	42	S			
Exsequiæ Seraphicæ	412	Senatulus		362	
Exorcismus	210	Scortum & adolescens		157	
F		Synodus Grammaticorum		340	
Funus	313	V			
G		Venatio		41	
Γεωργολογία	182	Virgo μισθῶν		119	
H		Virgo Pænitens		126	
Herilia iussa	24				
Hippoplanus	222				

FAMILIARIA COLLOQUIA.

SALUTANDI IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet comitatem & urbanitatem in salutationibus; quoniam, quando, quo nomine salutare debeamus.

Quoniam temere docet quidam, ut ^a salutemur libenter. Comis enim & blanda saluatio sæpe conciliat amicitiam, inimicitiam diluit; certe mutuum benevolentiam alit augéque. Quidam usque adeo ^b Demeæ sunt, ingenioque agresti, ut vix salutati resalutent. Nonnullis hoc vitij conciliavit educatio verius quam natura.

Urbanitatis est salutare obvios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipsi colloquendi gratiâ. Item operis aliquid agentes, coenantes, oscitantes, singultientes, sternutantes, tussientes. In ructu crepitûve ventris salutare, hominis est plus satis urbanj. Sed incivilius etiam eum salutare qui reddit urinam aut alvum exonerat.

Salve pater, salve matercula, salve mi frater, salve præceptor observande, salve multum mi patrue, salve dulcissime nepos.

Urbanum est addere cognationis aut affinitatis ritulum, nisi cum habet aliquid odij; tum enim præstat abuti minus quidem propriis, sed plausibilioribus: veluti cum novercam salutamus matrem, privignum filium, vitricum patrem, sororis maritum fratrem, fratris uxorem sororem. ^c Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit si senem patrem, aut virum eximium, salutes, quam ætatis cognomine; etiamsi olim honoris causâ dicebatur, ^d & ^e *Salve præfecte, salve tribune: non autem, Salve caligariæ, aut calceariæ. Salve adolescens, salve juvenis. Senes nusquam non ignotos adolescentules filiorum cognomento salutant; adolescentes vicissim illos patres aut dominos.*

^a Exstat in præceptis Catunculi puerorum. ^b Solemus enim propriis ex Comædiis aliquando uti pro appellativis: sic Luciones avaros, Thrasones gloriosos, Balliones leones appellamus. ^c Quod ab Horat. in Sat. præcipi videmus. ^d Frater, pater adde. ^e Ut cuique est ætas, iis quæque faciem adaptat. ^f Id est, O senex, quod apud Romanos nusquam non est obvium.

BLAN-

SALUTANDI Formulæ.
BLANDIOR SALUTATIO INTER
AMANTES

mea Corneliola.
 mea vita.
 mea lux.
 meum delictum.
 meum suavium.
 Salve, mel meum.
 mea voluptas unica.
 meum corculum.
 mea spes.
 meum solatium.
 meum decus.

HONORIS GRATIA, AUT SECUS.

Salve, here. Ohe, salve tu quoque, bone vir. Salve, vir ornatissime, clarissime. Salve etiam atque etiam, literarum decus. Salve plurimum, amicorum optime. Salve, mi Meænas. Salve, patrone singularis. Salve, vir spectatissime. Salve, unicum hujus ætatis ornamentum. Salve, Germaniæ delictum. Salvete, quotquot estis, unâ salute omnes. Salvete pariter omnes. Salvete, belli homunculi. Salve, vini pernicios. Salve, congerro lepidissime. *Responsio.* Salve & tu, gurges helluôque placentarum. Salve multum, virtutis omnium antistes. *Resp.* Salve rantundem, totius probitatis exemplar. Salve, anicula annos nata quindecim. *Resp.* Salve, puella annorum octoginta. Bene sit tibi cum tuo calvitio. *Resp.* Bene sit tibi cum lacero naso. Ut salutâris, ita resalutaberis: si malè dixeris, pejùs audies. Salve iterum atque iterum. *Resp.* Et tu salve perpetuum. Salve plus millies. *Resp.* Equidem malim salvere semel. Salve quantum vts. *Resp.* Et tu quantum mereris. Salvere te jubeo. *Resp.* Quid si nolim? Equidem ægrotare malim quàm tuâ salute salvere.

Salva sit tua	{	Sanctitas,	magis vulgò recepta sunt quàm probata doctis.
		Amplitudo,	
		Celsitudo,	
		Majestas,	
		Beatitudo,	
		Sublimitas,	

Id est tertia persona.

Sapidus Erasmo suo salutem dicit. Sapidus Beatum suum: plurimâ salute imprecit.

ALIA

ALIA FORMA.

Salvus sis, Crito. Bene tibi sit, vir optime. *Resp.* Et tibi melius. Pax tibi, frater, Christiana saluatio est à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis est, Bona vita. Ave, præceptor. *Resp.* Equidem malim habere quam avere. *Xaïs.* *Resp.* Memento te Basileæ esse, non Athenis. Cur tu igitur audes Romanè loqui, cum Romæ non sis?

BENE PRECANDI Formulæ.

Et bene precari salutationis genus est.

Gravida.

Faxit Deus ut feliciter parias; ut maritum pulchrâ prole facias parentem. Faxit illa Virgo mater, ut feliciter fias mater. Precor ut hic tumor uteri feliciter subsidar. Velint Superi, ut non majore molestiâ elabatur quàm illapsum est, quicquid hoc est oneris quod gestas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene sit universo cœui. Precor omnia læta vobis omnibus. Deus bene fortunet vestrum convivium.

Sternutanti.

Sit faustum ac felix. Server te Deus. Sit salutarium. Bene vertat Deus.

Auspicanti quippiam.

Sit felix & faustum Reipublicæ. Bono sit omnibus quod instituis. Bene vertat quod agis. Bene fortunet Deus tuos labores. Faveant Superi tuis conatibus. Quæso ut quod instituisti, Superis bene fortunantibus, feliciter absolvas. Bene fortunet Christus opt. max. quod in manibus est. Feliciter cedat quod instituisti. Feliciter exeat quod aggressus es. Rem sanctam aggressus es, precor ut felix sit exitus, ac prosperum numen aspiret pulcherrimis cœptis. *Christus bene cœpta secundet.* Prosperè succedat quod auspicas es. Deum optimum maximūque precor ut istud consilium quàm est honestum, tam sit & felix. Bonis avibus cœpta res melioribus exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opro tibi felicem cursum, & recursum feliciterem. Faxit Deus ut, itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi prosperum reditum gratulemur. Conspingat tibi feliciter & navigare & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam ista profectio tibi succedat ex animi tui sententia.

a Jocus est
In ambigua
significatione
avere, nam
id ipsum &
cupere signi-
ficat.
b Allusum
est ad id
quod refert
Cicero ex
Lucilio de
Scævola ri-
dente Albu-
tium gracil-
iorem Ro-
mæ, lib. i. de
Finibus.

Iter,

Proverb.

tentiâ. Urinam tibi tam jucunda sit ista profectio, quam nobis erit interim molestum tui desiderium. Bonis auspiciis solvas ancoram. Precor ut ex utriusque votis succedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo bonoq; sit utrisque. Precor ut hoc matrimonium voluptati sit omnibus nobis. Spernit te Jesus opt. maximus. Superi propitii te nobis incolumem restituant. Servet te Deus, *anime dimidium meum.*

* Horatiana
verba ex odâ

3. lib. 1.

Annum.

Diem.

Noctem.

Opro tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auspiciis ineat, lætioribus procedat, lætissimis exeat, ac sæpius recurat, semper felicior. *Resp.* At ego vicissim tibi multa secula felicissima precor, nè tu. gratis sis nobis bene precatus. Precor ut hic dies tibi candidus illuxerit. Precor ut hic Sol tibi felix surrexerit. *Resp.* Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, & sit utrique nostrum prosperimus. Opro tibi noctem prosperam, pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix somnus. Det Deus placidam quietem. Det somnum absque somniis. Faxit Deus ut aut placide dormias, aut feliciter somnes. Sit tibi fausta nox. *Resp.* At ego tibi, quando gaudere soles lucro, pro una fausta mille precor faustissimas.

VALE IN DIGRESSU.

Valete omnes. Bene vale. Cura ut quam rectissime valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te bene valere. Jam me tempus aliò vocat, tu valebis. Valeto quam optime. Vale a panaritico, aut, si mavis, athletico. Vale ut dignus es. Vale ut meritis es. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in crastinum. Numquid vis? Est aliud quod me velis? *Resp.* Nihil, nisi ut prosperè veles. Da operam ut sis prospera valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam salutis tuæ. Fac ut proximo congressu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te curare cuticulam. Cura ut sit mens sana in corpore sano. Da operam ut totus valeas, tum corpore, tum animo. *Resp.* Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi vicissim precor prosperam valetudinem.

a id est, optimè & fortissime. Ut Hippocrates ait, Athletarum habitus in summo bonitatis & sanitatis gradu consistit.

SALUTANDI PER ALIUM.

Amantium
moreAmantibus
enitur.

Probenium jubebis meo nomine salvere plurimum. Eris mihi iolum item meâ causâ salutaris diligenter. Tum matri Gertrudi quam potes officiosissime ex me salutem dicito. Dic me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi sollicitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis salutaro.

Umi

SALUTANDI Formulæ.

5

Uxor salutem ex me annuntiabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine salutem ascribes. Mei vice salutabis affinem meum. Numquid tuis mandas per me? *Resp.* Ut rectè valeant. Estne quod velis ad tuos perferri me nuncio? *Resp.* Multam salutem omnibus, sed præcipuè patri. Sunt quos per me tuo nomine velis salutaros? *Resp.* Omnes qui de me percontabuntur. Salutem quam tibi ab amicis attulisti, illis multo cum scenore referes. Quorum nomine mihi salutem attulisti, eos omnes meâ gratiâ vicissim salutabis accuratè. In amicis salutandis sis quæso mihi vicarius. Salutâsem generum meum per literas, sed tu mihi apud illum epistolæ vice fueris. Heus, heus, quò properas? *Resp.* Rectâ Lovanium. Resiste paulisper, est quod tibi mandem. *Resp.* Atqui pediti non convenit sarcina. Quid rei est? *Resp.* Ut Goclenium, Rutgerum, Joannem Campensem, totumque chorum trilinguem mihi salutes. *Resp.* Si nil aliud imponis sarcinæ præter salutes, faciliè perferam. Atqui nè gratis istuc facias, precor uti tibi quoque cuncti ac redeunti Salus sit comes.

REDUCEM QUOMODO SALUTARE OPORTEAT.

Salvum te advenire gaudemus. Sospitem adesse volupe est. Te nobis redditum esse volupatari est. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia superis quòd nobis incolumis redieris. Quò molestius fuit nobis tui desiderium, hoc reditus conspectus tui jucundior est. Gratulamur & tibi & nobis, quòd vivus ac valens nobis restitutus sis. Hoc reditus tuus est nobis jucundior, quò minus expectatus. *Resp.* Ego vicissim lætor quòd incolumis vos incolumes offenderim. Quòd te salvum reperirî, vehementer gaudeo. Non viderer mihi reddisse salvus, nisi vos salvos reperissem. Nunc demum mihi videor sospes, cum vos incolumes ac pulchre valentes conspicio.

PERCONTANDI FORMA IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet formulas percontandi in primo congressu; Unde venit? Quid novi affert? Ut vales? &c.

GEORGIUS, LIVINUS.

Gr. **E**X qua tandem corte aut cavea nobis ades? Li. Quid vitâ? Gr. Quia malè saginatus. Quia macie pellucet totus, ariditate crepitas. Unde prodix? Li. E collegio Montis

* Fortassis
Natalem Be-
dam & N. de
Querceto
Sententiar-
ios Parisien-
ses Magistros
notat.

Montis acuti. *Ge.* Ergo ades nobis onustus literis. *Li.* Imò pediculis. *Ge.* Pulchrè comitatus advenis. *Li.* Sanè, nec mirum est nunc viatorem ire incomitatum. *Ge.* Agnosco sodaliciū scholasticum. Ecquid novarum rerum adfers à Luretia? *Li.* Illud imprimis quod, scio, tibi videbitur incredibile. Luretiæ ^a Bera sapit, & Quercus concionatur. *Ge.* Quid tu narras? *Li.* Hoc quod audis. *Ge.* Quid ego audio? *Li.* Hoc quod narro. *Ge.* Monstri simile. Oporteret illic fungos & lapides esse auditores, ubi tales concionentur. *Li.* Atqui sic res habet. Nec audita narro, sed comperita. *Ge.* Oporteret igitur illis plurimū sapere homines, si sapit Bera & Quercus. *Li.* Rectè conjectas.

PERCONTANDI DE VALETUDINE.

* Valere be-
ne.

* Gaudere.

^b Id est, re-
gie & magni-
ficè seu
splendide.
Solent siqui-
dem diligen-
tias curare
valetudinem
reges.

Ge. Valésne? *Li.* Contemplare vultum. *Ge.* Quin potius lorium jubes? An me putas medicum? Non rogo quid valeas, nam facies ipsa loquitur te bellè valere; sed quomodo tibi placeas. *Li.* Corpus quidem bellè habet, sed animo malè est. *Ge.* At non valet qui isthac parte laborat. *Li.* Sic res habent mea: Corpus valet, sed ægotat crumena. *Ge.* Facile isti morbo medebitur mater. Ut valuisti usque? *Li.* Variè, ut sunt res mortalium. *Ge.* Satin' rectè vales? Salvane res? *Satin' salvæ res? Fuiſtine semper prosperâ valetudine?* *Li.* Prosperrimâ, gratia superis. Ego, Dei beneficio, perpetuò bellissimè valui. * Semper prosperâ valetudine sum usus. Hactenus bonâ valetudine fui, faustâ, incolumi, felici, prosperâ, secundâ, integrâ, basilicâ, athleticâ, pancraticâ valetudine. *Ge.* Faxint superi ut isthuc sit perpetuum ac proprium. * Lætus isthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Est isthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem istum ex te audire supra modum gaudeo. Istud haud invitus audio. Oppidò lætor isthuc audire ex te. Ut idem semper facias opto. Ut ad istum modum quàm diutissimè valeas opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo. Gratia superis. Gratiā habeo superis. *Li.* Equidem pulchre valeo, si tu vales. *Ge.* Nihil interim molestiæ fuit? *Li.* Nihil, nisi quod vestra consuetudine frui non licuit. *Ge.* Quo pacto vales? *Li.* Rectè, pulchrè, bellè, perbellè, bellissimè, perpulchrè, feliciter, commodè, minimè malè. Valeo ut volo potius quàm ut mereor: ^b basilicè, pancraticè, athleticè. *Ge.* Expectabam ut diceretis etiam rusticè.

MALE

MALE VALERE.

Ge. Rectene vales? *Li.* Vellem quidem Non admodum ex sententia. Equidem utcunq; valeo. Sic satis. Valeo ut possum, quando ut volo non licet. Ut soleo. Ità ut superis visum est. Non optimè sanè; sic ut antehac pejùs nunquam. Valeo ut solitus sum. Valeo ut solent quibuscum medicis res est. *Ge.* Ut vales? *Li.* Secùs quàm vellem. *Ge.* Quà valetudine es? *Li.* Haud sanè commodà, incommodà, perquam incommodà, infelici, parùm prosperà, parùm secundà, malà, adversà, infau-
stà, imbecilli, dubià, mediocri, vix mediocri, longè alià quàm vellem, tolerabili, qualem optem hostibus meis. *Ge.* Rem mihi sanè quàm acerbam narras. Prohibeant Superi. Avertat Deus. Bona verba. Hic cupiam te vanum esse. Boho sis animo oportet. Forti infractòq; sis animo. Multùm juyat animus in re mala bonus. Fulciendus est animus spe fortunæ secundioris. Quid morbi est? Quod mali genus est? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? *Li.* Nescio, & hoc laboro periculosiùs. *Ge.* Verum. Nam ad sanitatem gradus est, novisse morbum. Nullòsne consuluisti medicos? *Li.* Et quidem permultos. *Ge.* Quid respondent? *Li.* Id quod Advocati Demiphonti apud Comicum. Alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me miserum esse. *Ge.* Quampridem habet te hoc mali? Diu est quòd teneris isto morbo? Quantum temporis est quod te malum hoc corripuit? *Li.* Dies plùs minùs viginti. Fèrme mensis est. Jam tertius est mensis. Mihi quidem seculum videtur quòd ægrotare cœpi. *Ge.* Adnitendum censeo, nè morbus fiat familiaris. *Li.* Jam nimium assuevit. *Ge.* Num est hydrops? *Li.* Negant. *Ge.* Num dysenteria? *Li.* Non arbitror. *Ge.* Num febris? *Li.* Opinor febris esse speciem, sed novam, ut nunc novi subindè morbi exoriuntur, antehac incogniti. *Ge.* At plùs satis erat veterum. *Li.* Ità visum est naturæ nimium novercæ. *Ge.* Quoto die recurrit dolor? *Li.* Quoto die, narras? Imò quotidie, sapius quàm (a) Euripus. *Ge.* Papæ! malum abominandum! Unde contraxisti morbum? Unde suspicaris hoc esse collectum in ali? *Li.* Ex inedia. *Ge.* At non soles usq; adeò superstitiosus esse, ut te jejuniò macerares. *Li.* Non erat religio, sed inopia. *Ge.* Quanam? *Li.* Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovibus morbum ortum suspicor. E vino plùs satis diluto. E crudis malis contracta est stomachi cruditas. *Ge.* Videnè ex immodico aut intempestivo studio conciliâris hoc mali, aut ex potatione largiore, aut Venere parùm moderata. Quin accerfis medicum?

Proverb. Ut
possumus,
quando ut
volumus non
licet.

De morbo.

a Pars maris
sapius in die
reciprocans.
Vide Pro-
verbium Eu-
ripus homo.

dicum? *Li.* Timeo nè citiùs morbum augeat quàm adimat. *De medico,* Metuo nè pro remedio des venenum. *Ge.* Deligendus est igitur cui tutò fidas. *Li.* Simoriendum est, malo semel mori, quàm tot pharmacis excarnificatus. *Ge.* Fac igitur ut ipse tibi sis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut sit tibi medici vice Deus. Sunt qui testi cucullà Dominicali aut Franciscanà revaluerunt. *Li.* Idem fortassis evenisset si lenonis pallio testi fuissent: verùm ista diffidenti nihil conducunt. *Ge.* Fide igitur, ut reviviscas. Alii morbo levati sunt, nuncupatis alicui Divo votis. *Li.* At ego cum divis non paciscor. *Ge.* Proinde tu vel à Christo, cui fidis, pete sanitatis beneficium. *Li.* At ego an beneficium sit nescio. *Ge.* An non beneficium est liberari mobo? *Li.* Nonnunquam mori felicius est. Ab illo nihil peto, nisi ut quod scit optimum esse, mihi largiatur. *Ge.* Sume quod alvum dejiciat. *Li.* Jam suà sponte cita est. *Ge.* Ciendus est alvus. Movendus est alvus. *Li.* Imò sistendus est magis. Nam plùs fatis profluit.

Divis.

PERCONTANDI REDUCEM.
ARGUMENTUM.

Percontandi reducem de itinere, de bello, de rebus privatis, de sse frustrata, de promissis magnificis, uxore puerpera, periculis, amissis opibus, &c.

Redeunt
peregrè.

Ge. Fuitne tibi hoc iter faustum & commodum? *Li.* Sic fatis, nisi quòd nihil usquam tutum est à latronibus. *Ge.* Hic est belli ludus. *Li.* Est, sed sceleratissimus. *Ge.* Pedes advenis, an eques? *Li.* Partim pedestri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. *Ge.* Quo in statu sunt res Gallicæ? *Li.* Sanè turbulento, Magnæ bellorum minæ sunt. Quid mali allaturi sint hostibus, nescio: certè Galli jam ipsi non dicendis malis affiguntur. *Ge.* Unde profisciscuntur isti bellorum tumultus? *Li.* Unde, nisi ex ambitione ^(a) Monarcharum? *Ge.* At horum prudentià conveniebat sedari rerum humanarum tempestates. *Li.* Sedant illi quidem, sed ut Auster mare. Persuadent sibi se Deos esse, suàq; causâ mundum hunc esse conditum. *Ge.* Imò Princeps Reipublicæ gratià constituitur, non Respublica Principis causâ. *Li.* Imò non desunt Theologi qui ^(b) frigidam suffundant, & ad hos tumultus classicum canant. *Ge.* Istos ego statuerem in prima acie. *Li.* At illi sibi ^(c) cavent post principia. *Ge.* Ista publica fatis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in statu sunt? *Li.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *Ge.* Quo pacto se res habent tuæ? num ex voto? *Li.* Imò supra votum, supra meritum, supra spem. *Ge.* Satin' ex sententia? Satin' salva omnia? Satinè prospera omnia? *Li.* Res in pejore statu esse non potest.

^a Monarchæ
pènes quos
solos summa
rerum est.

^b Id est,
clanculùm
incitent. Vi-
de Prover.
^c Hoc est, in-
tuto.
De privatis.

test. Pejore in loco negotium non potest esse. *Ge.* Non cepisti *d* Diana, ve-
 igitur quod caprabas? Non contigit præda quam venabaris? *nationis Dea*
Li. Venabar equidem, sed *(d)* iratâ Delîâ. *Ge.* Nihil reli- *e* Itâ Græci,
 quum est spei? *Li.* Spei permultum, sed rei nihil. *Ge.* Episco- *olas dîmâ-*
 pus nihil ostendit spei? *Li.* *(e)* Tota plaustra, totâsque spei *æar. Spe-*
 naves, sed præterea nihil. *Ge.* Nihil adhuc misit? *Li.* Promi- *randum.*
 fit quidem largiter, at nè *(f)* teruncium quidem misit. *Ge.* Er- *f* Quem Pli-
 gò spe alendus est animus. *Li.* Sed hæc non sâginatur venter. *nus triun-*
 Qui spe aluntur, pendent, non vivunt. *Ge.* Attamen hoc eras *cem vocat,*
 ad iter expeditior, quod nihil esset oneris *(g)* in zona. *Li.* Fa- *nummulus*
 teor, atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora adver- *est, in vili-*
 sùs latrones. Sed ego malim & onus & periculum. *Ge.* Ni- *tatis prove-*
 hilne tibi ademptum est in via? *Li.* Mihine? Quæso quide- *bium ver-*
 ripias nudo? Aliis citiùs periculum erat à me. Licuit mihi va- *us, est quar-*
 cuo *(h)* viatori per totum iter canere & esurire. Numquid vis? *ta pars assis.*
Ge. Quò nunc hinc abis? *Li.* Rectâ domum, salutaturus penates *gillic mili-*
 jamdiu non visos. *Ge.* Precor ut illic offendas omnia lata. *Li.* *tes gesta-*
 Utinam itâ velint superi. Nihil interim extitit novi domi no- *bant pecu-*
 strâ? *Ge.* Nihil, nisi quod reperies auctam familiam. *(i)* Nam *niam. Nudo)*
 tua Catulla peperit tibi catulum absenti: Tua gallina peperit *Proverb. nu-*
 tibi ovum. *Li.* Bene nuntias. Grata nuntias. At ego tibi pro *dier Lebe-*
 isto nuntio polliceor *(k)* Evangelium. *Ge.* Quodnam? secun- *ride.*
 dùm Matthæum? *Li.* Non, sed secundùm Homerum. En, ac- *b* Allusum
 cipe. *Ge.* Tibi serva tuum Evangelium: Mihi saxorum satis *est vulgato*
 est domi. *Li.* Nè sperne munuscûlum: **aetites* est, qui gravidis *Juvenalis,*
 admotus in nixu maturat partum. *Ge.* Quid ais? Est mihi sanè *Canabit va-*
 gratissimum. Dispiciam unde possum hoc donum pensare. *Li.* *cum coram*
 Abunde pensatum puta si boni consulueris. *Ge.* Imò nihil acci- *latrone via-*
 dere potuit magis in tempore; nam uxori meæ jampridem tu- *tor.*
 met uterus. *Li.* Illud igitur abs te *(l)* stipulabor, ut si masculum *i* Jocus est in
 ediderit, me susceptorem asciscas. *Ge.* Polliceor, ac tuum inde- *paranomasia*
 tur puero nomen. *Li.* Quod utrisque bene vertat. *Ge.* Imò *k* Jocus est
 nobis omnibus. ** Aetites,*

MAURITIUS, CYPRIANUS.

Ma. Redisti nobis obesior solito: Redisti procerior. *Cy.* At *Adler=*
 equidem mallem prudentior, aut doctior, *Ma.* Imberbis abie- *stein,*
 ras, redisti barbatulus. Contraxisti tibi absens nonnihil senii. *Lapidis ge-*
 Quid sibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *nus ab Aqu-*
Cy. Ut est fortuna, sic est corporis habitus. *Ma.* Num adversa? *la nomen*
Cy. Nunquam mihi quidem aliâs secunda, sed nunquam quàm *habens.*
 nunc *(a)* reſlavit odiosius. *Ma.* Doleo vicem tuam. Dolet mi- *Phi. l. 37. c. 11*
 hi tua calamitas. Sed quid istuc mali est? *Cy.* Universæ pe- *Stipulatur*
 scitur & qui promittit, & cui promittitur. ** Metaphera ab adversis ventis.*
 B 2 cuniar

b Id est, ja-
Allegoria.

c Metaphora
à sartoribus
desumpta.

d Discruci-
or animo.

pecunia (b) naufragium feci. *Ma.* In mari? *Cy.* Non, sed in lito-
re, nondum navem ingressus. *Ma.* Ubinam? *Cy.* In litore Bri-
tannico. *Ma.* Bene habet quòd ipse nobis vivus enatásti. Præ-
stat pecuniæ jacturam facere quàm vitæ. Levius est pecuniæ
dispendium quàm famæ. *Cy.* Vitâ famâque incolumi, periit
pecunia. *Ma.* Vita (c) sarciri nullo pacto potest, fama ægrè
potest, pecunia facile alicunde sarcietur. Qui malum hoc ac-
cidit? *Cy.* Nescio, nisi quòd sic erat in fatis meis. Sic visum est
superis: sic libuit genio meo malo. *Ma.* "Vides igitur doctissi-
mam ac virtutem tutissimam esse divitias, quæ nec eripi possunt,
nec gravant circumferentem. *Cy.* Pulchrè tu quidem phi-
losopharis, sed interim ego (d) ringor.

CLAUDIUS, BALBUS.

Fervent)
Metaphora
ab aquis
sumpta.
a Jocus est
ex ambigua
voce gallus.
b Transfor-
matio.
c Proverbi-
um vulgi.
Muti magi-
stri) prover-
id est, ex
libris.
d Alludit ad
hoc, quòd
vulgus Gal-
lorum per-
peram pro-
nunciat ac-
centus.
e Imperato-
rum insignia
Vide prov.
Scarabeus
aquilam.
Negotiola)
arrogantiæ
vitandæ
causa.

Cl. Gratulor tibi reduci, Balbe. *Ba.* Et ego tibi superstiti,
Claudi. *Cl.* Gratulor tibi in patriam reverso. *Ba.* Imò grātu-
lare magis è Gallia profugo. *Cl.* Quid ita? *Ba.* Quia illic bellis
fervent omnia. *Cl.* Quid Musis cum Marte? *Ba.* Atqui illic nè
Musis quidem parcitur. *Cl.* Tu igitur feliciter elapsus es. *Ba.*
At non sine periculo. *Cl.* Totus alius nobis redisti. *Ba.* Qui
sic? *Cl.* Ex Hollando versus es in Gallum. *Ba.* Quid? (a) an
capus eram cùm hinc abirem? *Cl.* Vestis indicat te muta-
tum ex Batavo in Gallum. *Ba.* Hanc (b) metamorphosin ma-
lim quàm in gallinam. Sed (c) ut cuculla non facit Monachum,
itâ nec vestis Gallum. *Cl.* Jamne calles Gallicæ? *Ba.* Sic satis.
Cl. Quo pacto didicisti? *Ba.* A magistris haudquaquam mutis.
Cl. Quibus? *Ba.* A mulierculis quovis turture loquacioribus.
Cl. In tali ludo facile discimus loqui. Sonâne probè sermo-
nem Gallicum? *Ba.* Imò & Latinum sono Gallicé. *Cl.* Nun-
quam igitur scribes bona (d) carmina. *Ba.* Cur ita? *Cl.* Quia
periit tibi syllabarum quantitas. *Ba.* Mihi satis est qualitas.
Cl. Quid, estne Lutetia immunis à pestilentia? *Ba.* Non est;
Sed perpetua non est: aliquando remittit sese, mox recru-
descit; nonnunquam intermittitur, deinde recipit sese. *Cl.*
Non sat erat malorum ubi bellum est? *Ba.* Erat, nisi secus
esset visum superis. *Cl.* Annonæ caritatem isthic esse ope-
reat. *Ba.* Imò penuriam. Omnium rerum illic inopia est præ-
terquam sceleratorum militum. Bonorum virorum illic est
mira vilitas. *Cl.* Quid accidit Gallis, ut bellum suscipiant cum
(e) Aquila? *Ba.* Quia movet illos exemplum scarabei, qui non
cessit aquila. In bello nemo sibi non videtur Hercules. *Cl.* Non
te remorabor diutius. Aliàs latius nugabimur, cùm erit utri-
que commodum. Nunc aliò me vocant negotiola quædam.

D O M E.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc mutue consuetudinis verba jocos & familiarium diseria, & mores tradit. 1. Deambulandi foris. Evocandi socios. 2. Rarè invivendi. Rogandi de uxore, filia, filius. 3. De otioz tinnitus auris; deformis puellæ descriptioz invitat ad nuptias. 4. Nimiùm studes, &c.

I. PETRUS, MIDA puer, JODOCUS.

Pe. **H**EUS, heus, puer, nemon' huc prodit? *Mi.* Hic opinor effringet fores. Familiarem oportet esse. O lepidum caput! Quid affers? *mi Petre.* **Pe.** Meipsum. *Mi.* Næ tu rem haud magni pertii huc attulisti. **Pe.** Atqui magni constiti patri meo. *Mi.* Credo pluris quàm revendi possis. **Pe.** Ceterùm Jodocus éstne domi? *Mi.* Incertus sum, sed visam. **Pe.** Quin tu potiùs abi, & roga ipsum an velit nunc esse domi. *Mi.* Abi tu potiùs, sisque tibi ipsi Mercurius. **Pe.** Heus, Jodoce, num es domi? *Jo.* Non sum. **Pe.** Impudens, non ego audio te loquentem? *Jo.* Imò tu impudentior: Nuper ancillæ tuæ credidi, te non esse domi, & tu non credis mihi ipsi? **Pe.** Æquum dicis, par pari relatum. *Jo.* Equidem ut non **Vide Prov.**
omnibus dormio, ita non omnibus sum domi: tibi posthac semper ero. **Pe.** Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere? *Jo.* **Non omni-
bus dormio.**
Qui sic? **Pe.** Quia perpetuò domi latitas, nec usquam prorepis. Non secus atque (a) claudus furor, jugiter domi defides. Tu tibi domi situm contrahis. *Jo.* (b) Est quod agam domi, foris nihil est negotii. Et si quid esset, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuisset. **Pe.** At nunc sudum est, & invitat ad deambulandum. Vide ut blanditur. *Jo.* Si prodeambulare lubet, non recusò. **Pe.** Planè videtur hoc utendum cœlo. *Jo.* Asciscendus est unus aut alter congerro. **Pe.** Fiet, modò dicas quos velis. *Jo.* Quid si Hugonem? **Pe.** Haud multùm interest inter Hugonem & nugonem. *Jo.* Agè, placet. **Pe.** Quid si Alardum? *Jo.* Homo minimè mutus est. Quod auribus diminutum est, linguâ pensat. **Pe.** Si videbitur, Nevium adjungemus. *Jo.* Siquidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, superest ut locum dispicias amœnum. **Pe.** Ego verò tibi locum ostendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum smaragdinum virorem, nec fontium vivas scatebras desiderabis. Dices dignam Musis sedem. *Jo.* Magnificè polliceris. **Pe.** Affixus es libris. Nimiùm assides libris. Immodico studio teipsum maceras. *Jo.* Malim studio macrescere quàm amore. **Pe.** At non ideo vivimus ut studeamus, sed ideo studemus ut suaviter vivamus. *Jo.* Mihi verò vel immori chartis dulce est. **Pe.** Equidem immorari probo, immori non probo, Ecquid volup-

^aPlautinum est.

^bAllusum est ad carmen Homeri, Οἷκος βέλτερον ἔσται ἢ περὶ βλαβερὸν τὸ δούρειον.

Deambulatio.

tati fuit hæc deambulatio? Jo. Mequidem vehementer oblectavit.

2. ÆGIDIUS, LEONARDUS.

Rarò invisis.

Æg. Quò noster Leonardus? *Le.* Ad te ibam. *Æg.* Istud quidem facis insolens. *Le.* Quamobrem? *Æg.* Quia jam annus est quod nos non inviseris. *Le.* Malo in hanc peccare partem ut desiderer, quàm ut obtundam. *Æg.* Imò boni amici nulla est apud me satietas. Imò quò crebrius venies, hoc mihi venies gravior. *Le.* Quid interim agitur domi tuæ? *Æg.* Multa sanè quæ nolum. *Le.* Non miror, sed jàmne peperit uxor? *Æg.* Jamdudum, & quidem gemellos. *Le.* Quid ego audio? *Æg.* Sic res habet; atque illi jam denuo tumet uterus. *Le.* Isthoc pacto solet augeri familia, *Æ.* Sed utinam fortuna sic augeret pecuniam ut uxor familiam. *Le.* Jàmne elocasti filiam? *Æg.* Nondum. *Le.* Vide ne parùm tutum sit, virginem tam grandem detinere domi. Quarendus est gener aliquis. *Æg.* Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt sponfam. *Le.* Quid igitur superest, nisi ut è multis deligas qui tibi maximè sit accommodus? *Æ.* Omnes ejusmodi sunt, ut nesciam quem cui præferam: sed abhorreret à nuptiis filia. *Le.* Quid ais? Atqui, ni fallor jamdudum nubilus est, jamdudum est apta viro, matura conjugio, jam pridem est tempestiva viro. *Æg.* Quidni, annum egressa jam decimum septimum? major annis duodeviginti? annum jam agens undevigesimum? annos nata decem & octo? *Le.* Cur abhorret igitur à matrimonio? *Æg.* Ait se velle Christo nubere. *Le.* Sanè multas habet ille sponfas. An malo genio nupsit, quæ castè vivit cum marito? *Æg.* Mihi quidem non videtur. *Le.* Quis Deus hunc affectum afflavit filia? *Æg.* Nescio, sed abduci ab hoc proposito nullis rationibus potest. *Le.* Vide nè sint incantatores, qui instigent & allectent. *Æg.* Novi ego istos (a) plagarios. Sedulo arceo hoc hominum genus ab ædibus meis. *Le.* Quid igitur est in animo? Morem gerens animo puellæ? *Æg.* Equidem oblectabor quoad licebit. Nihil non experiar, quo tamen illius sententiam. Quòd si pertendit ut cœpit, non pugnabo cum illius animo, nè fortè videar (b) *δομαγεν*, vel potius (c) *μοναχομαχε*. *Le.* Religiosè tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis constantiam, nè post facti poeniteat, cum mutare non erit integrum. *Æg.* Equidem admittar pro mea virili. *Le.* Quid rerum gerunt filii? *Æg.* Natu maximus jamdudum maritus est, brevi pater futurus. Minimum (d) ablegavi Lutetiam. Nam hinc nihil aliud quam ludebat.

De uxore.

Filia.

a Plagium furtigenus, unde plagarii dicuntur qui abducunt aliena mancipia aut liberos etiam.
b Id est, cum Deo pugnare.
c Id est, cum monachis pugnare. Al-lulum est autem ad vocem *μοναχ*, quod est singulari cer-camine con-gredi.
De filiis.
d Removi ex oculis.

Iudebat. *Le.* Quid eó? *Æg.* Ut magister nobis redeat stultior quàm exierat. *Le.* Bona verba. *Æg.* Medius jam cœpit initiari sacris. *Le.* Precor ut bene vertat omnibus.

3. MOPSUS, DROMO.

* *Mo.* Quid fit? quid agitur? *Dromo, Dr.* Sedetur. *Mo.* Video. Sed quomodo se res habent tuæ? *Dr.* Ut solent iis quibus superi sunt parùm propitii. *Mo.* Isthuc ominis avertat Deus. Quid agis? *Dr.* Equidem otium ago. Id quod vides, nimirum nihil. *Mo. (a)* Præstat otiosum esse, quàm nihil agere. Ego te fortassis occupatum seriis negotiis interpello. *Dr.* Imò maximè vacuum; jam enim me cœperat otii tædium, & congerronem desiderabam. *Mo.* Fortassis impedio, interrumpo, * interturbo tua negotia. *Dr.* Imò tædium otii discutis. *Mo.* Da veniam si te parùm in tempore interpellavi. *Dr.* Imò ipso in tempore advenis. Opportunè te huc attulisti. Opratus ades. Interventus tuus est mihi vehementer gratus. *Mo.* Fortassis aliquid seriæ rei inter vos agitur, cui nolim esse impedimento. *Dr.* Imò (b) *lupus*, quod aiunt, *ades in fabula.* Nam de te sermo erat. *Mo.* Facile crediderim, nam mihi huc venienti mirè (c) tenniebat auris. *Dr.* Utra? *Mo.* Læva: unde conjicio, nihil magnificè de me fuisse prædicatum. *Dr.* Imò nihil non honorificum. *Mo.* Vanum igitur fuerit oportet. Sed quid est bonæ rei? *Dr.* Aiunt te venatorem esse factum. *Mo.* Imò jam intra castes meos est (d) præda quam venabar. *Dr.* Quænam? *Mo.* Lepida puella, quam perendi ducturus sum vósque oro, ut meas nuptias vestrâ præfentiâ dignemini honestare. *Dr.* Quænam est sponsa? *Mo.* Aloisia Chremetis filia. *Dr.* Egregium spectatorem formarum! Tuis oculis adlubuit * illa nigro capillitio, simis naribus, ore prælargo, ventre prominulo? *Mo.* Definite. Mihi eam duxi, non vobis. Non fat est quòd (e) suo regi pulchra est regina? Ità demum illa mihi placebit, si vobis non admodum placeat.

* De otio.
a Hoc, Plin. inquit lib. x. Atilius crudelitissimè simul & facetissimè dixit.
b *Proverbialiter*, cum intervenit de quo mentio.
c Tinnitus aurium. Vultu dicunt, cum aures tinniant, de nobis verba fieri. Non abludat ab hoc, quod est apud Theocritum notissimum. Autor. Plin. l. 28. cap. 11.
d Allulium est Ovidiano isti, Incidit in castes præda petita meos.
e Deformis puella.
f Vide Prov. Summ cuique pulchrum a Hemistichium bucolicum.
* Horatius, Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos ultra citràque nequit consistere rectum.

4. SYRUS, GETA.

Sy. Opto tibi multam felicitatem. *Ge.* Et ego tibi conduplicatum opto quicquid optas mihi. *Sy.* Quid agis rei? *Ge.* Confabulor. *Sy.* Quid? confabulare solus? *Ge.* Ut vides. *Sy.* Fortasse tecum. Proinde tibi videndum ut cum homine probo fabuleris. *Ge.* Imò cum lepidissimo congerrone confabulor. *Sy.* Quo? *Ge.* Apuleio. *Sy.* Istud quidem nunquam non facis. Sed (a) *amant alterna Camæna.* Tu perpetuò studes. *Ge.* Non est ulla studiorum satietas. *Sy.* Verum, sed * est tamen

Elegans
ευαγυμια.
b Horatianum est.

modus quidam. Non omittenda quidem sunt studia, sed tamen intermittenda nonnunquam. Non abjicienda sunt, sed relaxanda. Nihil suave quod perpetuum. (*b*) *Voluptates commendat rarior usus.* Tu nihil aliud quam studes. Perpetuò studes. Continenter incumbis literis. Indefinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non studes. Assiduus es in studio. Jugiter intentus es libris. Nullum facis studendi finem, neque modum. Nullam studiis tuis requiem intermiscis. Nunquam studendi laborem nec intermittis, nec remittis. *Ge.* Agè, tuo more facis. Rides me, ut soles. Nunc ludis tu quidem me. Salsè me rides. Sattyricum agis. *Naso me suspendis adunco.* Non me fallit tuum scomma. Nunc planè joco mecum agis. Sum tibi risui. Rideor abs te. Pro delectamento me habes. *Nunc (tu) me ludos deliciasque facis.* Eàdem operâ assue mihi auriculas asini. Ipsi codices pulvere sitúque obducti loquuntur quam sim immodicus in studio. *Sy.* Emoriar, ni loquor ex animo. Dispeream, si quid fingo. Nè vivam, si quid simulo. Loquor id quod sentio. Quod res est dico. Seriò loquor. Ex animo loquor. Non secùs sentio quam loquor.

Nunc) si interponatur pronomen tu, integer erit pentameter.

CUR NON VISIS?

Ge. Quid causæ est quòd tamdiu nos non inviseris? quid rei est quòd nos tam rarò visis? quid accidit quòd tanto tempore nos non adieris? quare tam rarus es saluator? quid sibi vult quòd nos tamdiu non conveneris? quid obstitit quòd minùs visis nos frequentius? quid impedimento fuit quòd minùs jamdiu feceris nobis tui videndi copiam?

NON LICUIT PER OCCUPATIONES.

a Ut unde curarum apud Catul. pro immensis curis & negotiis.

Sy. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negotia. Hactenus non sinebant negotia ut te viserem. Non patiebantur (*a*) undæ negotiorum quibus involvebar, ut te salutarem. Occupatio fuit quam ut potuerim. Tam variis distringebar curis, ut mihi non fuerit liberum adire te. Vix ipsi mihi fuit copia mei, sic me totum molesta quædam negotia possidebant. Negotiis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, sed vetuit necessitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit otium. Hactenus non vacuum. Non licuit per valetudinem. Non licuit per tempestatem. *Ge.* Equidem accipio tuam excusationem, sed hanc lege, nè sæpius utaris. Excusatio tua justior est quam vellem, siquidem valetudo fuit in causa. Hanc lege mihi purgatus

gatus eris, si quod cessatum est officio sarcias. Si superiorem cessationem crebrâ visitatione penſes. *Sy.* Tu nihil moraris istiusmodi officia nimium vulgaria. Amicitia nostra firmitus est quàm ut sit officiis istis vulgaribus alenda. Satis crebrò visit qui constanter amat. *Ge.* Malè sit istis curis quæ te nobis adimunt. Quid imprecer istis negotiis quæ talem amicum nobis invident? Pessimè sit isti febrî quæ nos tam gravi desiderio torſit tui. Malè pereat ista febris, te quidem incoluimi.

MANDANDI AC POLLICENDI.

JACOBUS, SAPIDUS.

Ja. Quæſo ut hæc res tibi cordi sit. Etiam atque etiam rogo ut hoc negotium tibi sit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exſeras. Si me amas, causam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæſo ut advigiles. Curabis hanc rem meâ causâ diligenter. Si verè is es quem semper esse te mihi persuasi, fac ut sentiam hac in causâ quanti me facias. *Sa.* Define, ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Eventum præstare non possum; illud polliceor, mihi nec fidem nec studium defuturum. Curabo diligentius quàm si mea res ageretur; quanquam meam esse duco quæ sit amici: faciam ut in me quidvis desideres citius quàm fidem ac diligentiam. Tu fac in utramque dormias aurem, ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus esto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo mihi datam occasionem quâ declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor, sed re præstabo quicquid est amici sinceri, & ex animo bene volentis. Nolim te lactare vanâ spe: Illud efficiam, ut dicas hoc negotii mandatum amico.

SUCCESSUS.

Sa. Res successit opinione melius. Fortuna votis utriusque favit. Si fortuna tibi nupſisset, non potuisset esse obsequentior. Res rua & (a) ventis & amne secundo processit. Vicit etiam vota nostra fortunæ faventis afflatus. Opinor te litasse (b) Rhamnusiæ, cui sic ex sententia cadunt omnia. Plus impetravi quàm fuisset ausus optare. Ventis per omnia secundis hic cursus nobis peractus est. Res omnis cecidit ex sententia. Pulchrè nobis cecidit hæc alea. Opinor (c) volasse noctuam, adeò feliciter exiit nobis parum sapienter institutum.

GRATIARUM ACTIO.

Ja. Equidem & gratiam habeo, & habiturus sum quoad vitam,

a Metaphora à navigantibus.

b Fortunæ cognomen tum est à loco, quemadmodum dicimus Paphiam & Cypridem. Litat autem non quisquis sacrificat, sed cuius sacrum Deo placuit.

c Vide Proverb. Notius volavit.

a Quia verbo tenus amant, re ipsa nihil minus præstant quàm promissa.

** Devincire & dissolvere ; eleganter manet in metaphora.*
b Diarium, codicillive, commentarioli rerum actarum in singulos dies.

vam, maximam. Pro isto tuo in me officio pares agere gratias vix possum, referre nequaquam. Video quantum debeam tuo in me studio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi fecisti; & hoc magis debeo. De isthoc tuo in me officio amo te, mi Sapide, ut par est, maximè. Quòd hac in causa præstiteris amicum minimè (*a*) aulicum, & habetur à me gratià, & semper habebitur. Quòd meum negotium tibi cordi fuerit, amo te, & habeo gratiam. Isthoc officio gratiam inisti apud me maximam. Pergratum est quòd causam meam egeris bonà fide. Ex omnibus officiis quæ tu plurima in me contulisti, hoc est longè gratissimum. Referre gratiam parem nequaquam possum: agere accuratius inter nos supervacaneum sit; quod unum possum, habeo dum vixero. Isthoc beneficio fateor tibi me magnopere divinctum esse. Hoc nomine plus tibi debeo quàm ut unquam solvendo esse queam. hoc beneficio arctius me tibi ** devin-*xisti quàm ut possim dissolvere. Obligationem me tibi reddidisti quàm ut nomen meum è tuo (*b*) diario possim unquam expungere. Hoc officio me sic tuum reddidisti, ut nullum mancipium æquè sit in rebus heri sui. Hæc re me tibi devinctiorem reddidisti quàm ut unquam æs alienum possim resolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, sed non aliò plus quàm hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ sunt gratiæ; hoc majus est quàm ut conveniat verbis gratias agere.

RESPONSIO.

Sa. Aufer mihi ista. Major est nostra necessitudo quàm ut vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, sed retuli. Mihi quidem abundè relatum gratiam arbitror, si gratum est quod feci sedulò. Non est cur mihi gratias agas, si pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officiolum rependi. Equidem nihil laudis mereor, ingratisimus habendus si defuissem amico, Quicquid est in rebus meis, quicquid meà curà præstari potest, hoc tam tuum esse ducito quàm id quod est maximè tuum. Videor mihi beneficium accepisse, quòd nostrum officium boni consulis. Prò tantillo officio mihi tam accuratè gratias agis, quasi non multo majora tibi debeam. Sibi bene facit qui bene facit amico. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, sed scenerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac utare sapius. Ità credam tibi gratum esse quod feci, si quoties desiderabis operam meam, non roges, sed imperes quod voles.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de tribus præcipue agit. 1. De Superstitiosa quorundam peregrinatione, ad Hierosolimam & loca Sacra, sub religionis prætextu. 2. De Votis temere non suscipiendis, inter compotatiunculas, frivola de causa; illud temporis, impensarum, operæque, in alia quæ ad veram propius pietatem accedunt insumendum esse. 3. De indulgentiarum Pontificiarum & diplomatum futilitate & absurditate.

ARNOLDUS, CORNELIUS.

Ar. **S** Alve multum, Corneli, jam toto seculo desiderate. *Co.* Salve & tu, sodalis exoptatissime. *Ar.* Jam desperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu peregrinatus es? *Co.* Apud inferos. *Ar.* Non admodum veri diffimile dicis, adeo nobis redisti squalidus, macilentus, ac pallidus. *Co.* Imò ab Hierosolymis adsum tibi, non à profundis manibus. *Ar.* Quis Deus aut quis ventus te illuc adegit? *Co.* Quæ res adegit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Co.* Igitur hoc convitii non in me solum competet. *Ar.* Quid illic venabare? *Co.* Ut miser essem. *Ar.* Isthuc licebat domi. Estne illic quod tu putes spectatu dignum? *Co.* Ut ingenuè fatear tibi propemodum nihil. Ostenduntur quædam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos simplices & credulos. Imò nec hoc arbitror illos certò scire, quo loco sito fuerit olim Hierosolyma. *Ar.* Quid igitur vidisti? *Co.* Magnam ubique barbariem. *Ar.* Nihilo sanctior redis? *Co.* Imò multis partibus deterior. *Ar.* Nummatio ergo? *Co.* Imò (a) nudior Leberide. *Ar.* An non poenitet igitur tam longinquæ peregrinationis frustra susceptæ? *Co.* Nec pudet, quia tam multos habeo stultitiæ meæ sodales: nec poenitet, quia frustra jam sit poenitere. *Ar.* Nihil ergò fructus refers è tam difficili peregrinatione? *Co.* Multum. *Ar.* Quid tandem? *Co.* Quia posthac vivam suavius. *Ar.* An quia (b) jucundum est meminisse laborum actorum? *Co.* Est istud quidem nonnihil, sed non in hoc sunt omnia. *Ar.* Estne aliud præmium? *Co.* Est sanè. *Ar.* Quod? Effare. *Co.* Magna voluptate, quoties libebit, & ipse me afficiam & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviis. *Ar.* Profectò non tu procul aberras à scopo. *Co.* Deinde, non minùs capiam voluptatis, cum alios audiam mentientes de rebus quas nec audièrunt unquam nec viderunt. Idque faciunt tantà confidentià, ut cum narrent (c) *Siculis gerris vaniora*, tamen sibi etiam persuadeant se vera loqui. *Ar.* Mira voluptas! Non omnino tibi (d) perit oleum & opera, quod aiunt. *Co.* Imò hoc arbitror aliquanto

^a Vide Chi-
liad.

^b Vide pro-
verbium,
Adi labores.

^c Vide Chi-
liades.

^d Vide Chi-
liades.

consultius

confusius quàm quod faciunt isti qui paulo pecuniæ condu-
cti proficiscuntur in militiam, omnium scelerum scholam.

Ar. Sed illiberalis est voluptas, ex mendaciis voluptatem ca-
pere. *Co.* Verùm hoc aliquantò liberalius, quàm obrectatio-
ne vel delectare vel delectari, aut aleâ tempus & rem perdere.

Ar. Cogor equidem pedibus in tuam ire sententiam. *Co.* Ve-
rùm est & alius fructus. *Ar.* Quis? *Co.* Si quis erit amicus e-
gregiè charus affinis huic insanix, cum admonebo domi ma-
neat: ut nautæ solent ejecti naufragio monere navigaturos
quid periculi sit vitandum. *Ar.* Utinam mihi monitor adfui-
ses in tempore. *Co.* Quid? Num similis morbus te quoque
corripuit? Num afflavit & te hujus mali contagium? *Ar.* Visi
Romam & Compostellam. *Co.* Deum immortalem! quanto

* Alludit ad
Homerum,
qui æpe
Palladem
facit huic
aut illi sug-
gerentem
quid facto
sit opus.

mihi solatio est, te contigisse stultitiæ meæ socium? (e) Quæ
Pallas isthuc tibi misit in mentem? *Ar.* Non Pallas, sed ipsa
Moria, præsertim cum domi haberem uxorem integrâ adhuc
ætate, liberos aliquot, & familiam quæ pendeat ex me, &
operâ meâ quotidianâ alitur. *Co.* Oportuit fuisse seriæ rei
quippiam quod te à charissimis tuis distraxerit. Narra, ob-
secro. *Ar.* Pudet dicere. *Co.* Non apud me, qui, ut scis, eo-
dem teneor malo. *Ar.* Comporabamus aliquot vicini. Ubi
vino incaluerat animus, erat qui prædicabat, sibi esse in ani-
mo salutare divum *Jacobum*, erat alter qui divum *Petrum*.

Illico non defuit unus aut alter qui sponderent se comites
fore. Tandem visum est ut omnes irent simul. Ego, nè vider-
er parum commodus compotor, pollicitus sum & ipse. Mox
agitari coeptum, utrò potius iremus, Romam, an Compostel-
lam. Factum est Senatusconsultum, ut bonis auspiciis utrò-
que postridie proficisceremur omnes. *Co.* O grave decretum,
dignius quod vino inscriberetur quàm æri! *Ar.* Ac mox in-
gens obambulat patera, quam ubi suo quisque ordine ebibis-
set, votum factum est inviolabile. *Co.* Nova religio! sed num

* *ἡμεῖς ποιο-
μεν*, corre-
ctio.

omnibus contigit reditus incolumis? *Ar.* Omnibus,* præter-
quam tribus: quorum unus in profectione moriens, mandavit
nobis ut su s verbis salutem diceremus *Petro* & *Jacobo*: Al-
ter periit Romæ, iussitque ut suo nomine salutaremus uxorem
ac liberos: Tertium reliquimus Florentiæ valetudinis planè
deploratæ. Opinor jam esse apud superos. *Co.* Adeone pius
erat? *Ar.* Inò nugator maximus. *Co.* Unde igitur isthuc suspi-
care? *Ar.* Quia peram habebat indulgentiis largissimis disten-
tam. *Co.* Audio, sed iter est longum in cælum, nec satis, ut

* Ridiculè
utitur dimi-
nutivo.

audio, tutum, ob * latrunculos qui obsident regionem aeris
mediam. *Ar.* Verum, sed ille sat erat munitus diplomatibus. *Co.*

Quâ

Quâ linguâ descriptis? *Ar.* Romanâ. *Co.* In tuto est igitur?
Ar. Est, nisi fortè incidat in genium aliquem qui Latine
 nesciat, tum esset illi redeundum Romam, & novum diplomâ
 impetrandum. *Co.* Bullæ venduntur illic & mortuis? *Ar.* Ma-
 ximè. *Co.* Sed interim illud mihi monendus es, nè quid ef-
 futias incogitantius. Jam enim (f) *corycæis plena sunt omnia.*
Ar. Ego verò nihil elevo indulgentias, sed combibonis mei
 stulticiam rideo, qui cùm esset alioquin nugator nugacissimus,
 salutis suæ (g) *proram*, ut aiunt, ac *puppin* in membrana collo-
 cavit potius quàm in correctis affectibus. Sed quando
 fruemur illâ voluptate quam modò prædicabas? *Co.* Cùm
 erit commodum adornabimus compositiunculam aliquam,
 vocabimus nostri ordinis homines, ibi certabimus men-
 tiendo, nosque affatim mutuis mendaciis oblectabimus.
Ar. Agè, fiat.

f Id est, ob-
 servatori-
 bus. Vide
 prov.
 g Vide Chri-
 stiades.

A K G U M E N T U M.

In hoc Colloquio taxantur illi qui Romam cursant, venanturque Sacer-
 dotia, crebrè gravi jacturâ cùm morum tum pecuniæ. Monentur Sa-
 cerdotes pro Concubina lectione bonorum authorum semet oblectare,
 Jocularia de oblongo naso.

P A M P H A G U S, C O C L E S.

Fa. **A**ut parùm prospiciunt oculi, aut Coclitem veterem
 compotorem meum video. *Co.* Imò, nihil te fal-
 lunt oculi tui, vides sodalem ex animo tuum. *Pa.* Nulla
 cuiquam erat spes reditûs tui qui tot annos abfuersis, igna-
 ris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic
 quæso. *Co.* Ab Antipodibus. *Pa.* Imò ab insulis, opinor,
 fortunatis. *Co.* Gaudeo quòd agnoveris sodalem tuum, nam
 verebar nè sic domum redirem quemadmodum rediit Ulys-
 ses. *Pa.* Quonam pacto rediit ille? *Co.* Nec ab uxore est
 agnitus. Solus * canis jam vetulus morâ caudâ dominum
 agnovit. *Pa.* Quot annos ille domo abfuera? *Co.* Viginti.
Pa. Tu plures abfuisti, nec tamen fefellit me tua facies. Sed
 quis isthuc narrat de Ulysse? *Co.* Homerus. *Pa.* Oh, ille,
 ut aiunt, pater est omnium fabularum. Fortassis uxor in-
 terim asciverat (a) taurum alium, & idcirco non agnovit
 (b) Ulyssem suum. *Co.* Imò nihil illâ castius; sed Pallas
 addiderat Ulyssi senium, nè posset agnosci. *Pa.* Qui tan-
 dem agnitus est? *Co.* E tuberculo quod habebat in digito
 pedis: id animadvertit nutrix jam admodum anus, dum
 illi pedes lavat. *Pa.* O curiosam (c) lamiam! Et tu mira-
 ris, si ego te agnovi ex isto tam insigni naso? *Co.* Nihil me
 pœnitet hujus nasi. *Pa.* Nec est cur pœniteat, cùm orga-
 num

* Ulysses
 canis.
 a Id est, a-
 dulterum.
 Horat.
 b Taurum
 taurum mor-
 stravit iner-
 tem.
 c Sic appel-
 lat maritum
 qui nimium
 diu abfuit:
 Nam Ulysses
 sem redu-
 cem nullus
 agnovit præ-
 ter canem.
 c Maleficæ
 mulieres,
 quæ oculos
 habent qui-
 bus prospe-
 ciunt omnia
 cùm foris
 sunt, domi
 cæcuntur.

num tibi sit ad res tam multas utile. *Co.* Ad quas? *Pa.* Primum, ad extinguendas lucernas erit cornu vice. *Co.* Perge. *Pa.* Deinde, si quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuscidis. *Co.* Papæ! *Pa.* Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. *Co.* Etiamne amplius? *Pa.* Conducet excitando foculo, si defuerit follis. *Co.* Bellè narras. Quid præterea? *Pa.* Si lumen officiat scribenti, præbebit umbraculum. *Co.* Ha, ha, he: est præterea quod dicas? *Pa.*

d Instrumēta quibus injectis attrahunt navem commissuri bellum.

In bello navali præbebit usum (d) harpagonis. *Co.* Quid in bello terrestri? *Pa.* Erit loco clypei. *Co.* Quid deinde? *Pa.* Findendis lignis erit cuneus. *Co.* Probè. *Pa.* Si præconem agas, erit tuba: si classicum canas, cornu: si fodias, ligo: si metas, falx: si naviges, anchora: in popina fuerit, fuscina: in piscando, hamus. *Co.* O me felicem! nesciebam me circumferretam ad multa conducibilem supellectilem. Sed quis interim terrarum angulus te habuit? *Pa.* Roma. *Co.* At qui fieri potuit, ut in tanta luce nemo te sciret vivum? *Pa.* Imò nusquam inagis latent boni viri, adeò ut sæpe clarissimâ luce neminem videas in frequenti foro. *Co.* Redis igitur nobis onustus sacerdotiis? *Pa.* Venatus equidem sum sedulo, at parùm favit * Delia. Nam complures illic piscantur hamo, quòd dici solet, aureo. *Co.* Stultum piscandi genus. *Pa.* Et tamen pulchrè succedit nonnullis: sed non omnibus feliciter cadit hæc alea. *Co.*

* Diana.
Prov. Aureo
pescari hamo.

An non insigniter stulti sunt qui plumbum commutant auro? *Pa.* Sed non intelligis in plumbo sacro venas auri subesse. *Co.* Quid igitur? redisti nobis nihil aliud quàm Pamphagus? *Pa.*

e Vide Chirades, & alius est ad nomen Pamphagus, quod Græcis sonat omnia comedentem.

Non. *Co.* Quid igitur? *Pa.* (e) Lupus hians. *Co.* Feliciùs redeunt qui Asini redeunt, sacerdotiorum sarcinâ graves. Cur mavis sacerdotium quàm uxorem? *Pa.* Quia mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. *Co.* At meâ sententiâ suaviùs vivunt quibus est lepida puella domi, quam complectantur quoties libet. *Pa.* Sed adde, nonnunquam cum non libet. Amo voluptatem perpetuam: qui ducit uxorem, uno mense felix est; cui contingit opimum sacerdotium, in omnem usque vitam fruitur gaudio. *Co.* Sed tristis est solitudo, adeò ut nec Adam suaviter victurus fuerat in Paradiso, nisi Deus illi adjunxisset Evam. *Pa.* Non deerit Eva cui sit opulentum sacerdotium. *Co.* Sed voluptas non est voluptas quæ cum mala fama malâque conscientia conjuncta est. *Pa.* Verum dicis, & idcirco mihi in animo est, confabulatione librorum solitudinis tædium fallere. *Co.* Istit quidem sodalibus nihil jucundius. Sed redisne ad tuam piscationem? *Pa.* Redeo, si liceat parare novam escam. *Co.* Aureamne an argenteam? *Pa.*

Utram.

Utramlibet. *Co.* Bono animo es, pater suppediabit. *Pa.* Nihil illo tenacius. Néc crediturus est denuo cùm intellexerit mihi sortem etiam periisse. *Co.* Verùm ista lex est aleæ. *Pa.* Sed ille non delectatur hâc aleâ. *Co.* Si pernegabit ille, commonstrabo tibi unde possis quantum voles pecuniæ sumere. *Pa.* Tu verò mihi voluptatem narras: agè monstra; jam cor mihi salit. *Co.* In promptu est. *Pa.* Nactus es thesaurum aliquem? *Co.* Si nactus essem, mihi nactus essem, non tibi. *Pa.* Si queam corrudere centum ducatos, revixerit spes. *Co.* At ego tibi commonstro unde possis haurire centum millia. *Pa.* Quin tu igitur me beas? Nè diutiùs eneca. Dic unde. *Co.* Ex *Asse Budai*: illic reperias innumeram myriades, sive auream malis monetam, sive argenteam. *Pa.* Abi quò dignus es cum tuo joco: illinc tibi resolvam quod debuerò pecuniæ. *Co.* Resolves, sed quod illinc tibi numerâro. *Pa.* Agè, novi nasum tuum. *Co.* At mihi præ te nasus est nullus. *Pa.* Imò nihil te nasutius. Nihil es nisi nasus. Ludis in re seria. Hac in re (f) ringi possum citiùs quàm ridere. Res gravior est fRingitur iratus, non quàm ut ridere libeat. Tu, si hic esles, non luderes. Sum tibi ridet: Rides ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re igitur est di- neutiquam jocosa. *Co.* Minimè rideo, id quod res est dico. ductio labi- Non rideo quidem, imò rem ipsam dico. Seriò loquor. Ex orum, sed animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. *Pa.* Ità tibi præ dolore, semper (g) stet in capite pileum, ut ista tu simpliciter loqueris. cùm risus sit Sed cesso abire domum cogniturus quò statu sint illic omnia? ex gaudio, *Co.* Offendes nova perimulta. *Pa.* Credo, sed utinam omnia ex gProverb. est in eos qui animi sententia. *Co.* Isthuc optare licet omnibus, sed hætenus diversum obtigit nemini. *Pa.* Hoc quoque commoditatis adferet utriq; sentiant ab nostrum sua peregrinatio, quò dulcior erit posthac domus. iis quæ di- *Co.* Nescio, nam video quosdam septies illò recurrere. Adeò cunt; id est, præposterè stet pileum. scabies illa sine fine solet prurire, si quem semel invaserit.

A R G U M E N T U M.

Taxatur hæc scelestissima Militum vita. Docetur esse calamitosa: Bellum esse confusionem; sentinam vitiorum, ubi nec sanis nec profanis partium est. Spes prædæ allestat in bellum. Facinora militiæ ex impia hæc militis Confessione proponuntur, ut adolescentes ab hac vitæ instituto abhorream.

HANNO, (a) THRASYMACHUS.

Ha. U Nde redis nobis * Vulcanus, qui Mercurius hinc aptum mili- abieras? *Th.* Quos Vulcanos, aut quos Mercurios ti. *Ha.* Quia alatus videbare cùm abires, nunc clau- Vulcanus fingitur claudus, Mercurius tem. alatus. dicas. *Th.* Sic à bello rediri solet. *Ha.* Quid tibi cum bello, homo quovis damâ fugacior? *Th.* Spes prædæ reddiderat for-

a Id est, au-
dax in pug-
nam; nomen

aptum mili-
ti.
Vulcanus
fingitur
claudus,
Mercurius
tem. alatus.

b Pecunia è tem. *Ha.* Multum igitur refers (*b*). manubiarum? *Th.* Imò spoliis col- (*c*) Zonam inanem. *Ha.* Tantò minùs gravare sarcinâ. *Th.* lecta. Atqui sceleribus onustus redeo. *Ha.* Gravis profectò sarcina, *c* Vide Prov. si verum dicit Propheta, qui peccatum appellat *plumbum*. *Th.* Zonam per- Plus illic scelerum & vidi & patravi, quàm unquam antehac didit. in omni vita. *Ha.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.*

Nihil neque scelestius neque calamitosius. *Ha.* Quid igitur in mentem venit istis qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum non aliter quàm ad convivium? *Th.* Ego nihil aliud conjectare possum, quàm illos agi malis furiis, se- teque totos malo dæmoni ac miseræ devovisse, nec aliud quàm hic manes suos anticipare. *Ha.* Ità quidem videtur. Nam ad res honestas vix ullo pretio conducì queant. Sed expone nobis, quomodo gestum sit prælum, & utrò sese inclinârît victoria. *Th.* Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeò ut vix scirem ubi essem ipse. *Ha.* Unde igitur cæteri qui ex bello veniunt sic depingunt singula, quid quisque dixerit aut gesserit, quasi nusquam non adfuissent otiosi spectatores? *Th.* Ego credo istos mentiri splendidè. In tentorio meo quid gestum sit, scio; quid in prælio, prorsus ignoro. *Ha.* Anne hoc quidem scis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix, ità me Mavors posthac malè amet: suspicor aut saxo, aut equi calce læsum genu. *Ha.* At ego scio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Ha.* Non, sed divino. *Th.* Dic igitur. *Ha.* Cùm fugeres pavidus, collapsus humi offendisti in silicem. *Th.* Disperream nisi rem acu tetigisti. Adeò verisimile est quod divinâsti. *Ha.* Abi domum, & uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa

d Solent encomio laudari qui fortiter se gesserunt in bello.

e Id est, vinorum venditoribus, cauponibus.

f Allusum est ad proverb. *Osses* is ego, tamen si deflexit in alium sensum.

mihi occinet haud suave (*d*) encomium, qui nudus redeam. *Ha.* Sed unde restitues quod rapuisti? *Th.* Jampridem restitui. *Ha.* Cui? *Th.* Scortis, (*e*) Oenopolis & iis qui me vicerunt aléa. *Ha.* Satismilitariter; par est, ut quod malè partum est, pejus dispereat. Verùm à sacrilegiis, opinor, temperatum est. *Th.* Imò illic erat (*f*) sacrum nihil. Nec profanis parcitum est, nec faniis. *Ha.* Quo pacto sarcies? *Th.* Negant oportere sarciri quod in bello commissum sit: jure fit quod illic fit. *Ha.* Jure belli fortassis. *Th.* Tenes. *Ha.* At istud jus summa est injuria. Te non patriæ pietas, sed prædæ spes pertraxit in bellum. *Th.* Fateor, & arbitror paucos illuc ire sanctiore proposito. *Ha.* Est aliquid insanire cum multis. *Th.* Concionator è suggesto pronunciavit, bellum esse justum. *Ha.* Suggestum illud non solet mentiri. Sed ut justum sit principi, non continud

tinuò justum est tibi. *Th.* Audi ex (g) Rabbinis, quòd li-
 cet suà cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars incendere do-
 mos, diripere templa, violare sacras virgines, spoliare mis-
 eros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad ma-
 ctandum bovem; cur nostra ars reprehenditur, quòd conduci-
 mur ad ma-ctandòs hominès? *Ha.* Non eras sollicitus, quò-
 nam esset migratura anima tua, si contigisset in bello cadere?
Th. Non admodum: bona spes habebat animum meum:
 nam divæ Barbaræ me semel commendāram. *Ha.* Receperat
 illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi visa est annuere capite ali-
 quantulùm. *Ha.* Quando isthuc tibi visum est? mané? *Th.*
 Non, sed à cœna. *Ha.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores
 tibi visæ sunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia! sed præ-
 cipua spes erat (h) in divo Christophoro, cujus imaginem
 quotidie contemplantur. *Ha.* Intentoriis? Unde illic Divi?
Th. Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haud-
 quaquam (i) *ficulneum*, ut aiunt, *presidium* erat carbonarius
 ille Christophorus. Sed extra jocum, non video quì possis
 expediri à tantis flagitiis, nisi te conferas Romam. *Th.* Imò
 novi viam breviorē. *Ha.* Quam? *Th.* Ibo ad Dominicales,
 ut illic paulo transigam cum commissariis. *Ha.* Etiam de
 sacrilegiis? *Th.* Etiam si Christum ipsum spoliāsem, ac decol-
 lāsem etiam; tam largas habent indulgentias, & authorita-
 tem componendi. *Ha.* Bene habet, si vestram compositionem
 Deus ratam habuerit. *Th.* Imò magis, metuo nè diabolus
 non habeat ratam. Nam Deus naturā placabilis est. *Ha.*
 Quem tibi sacerdotem deliges? *Th.* Cui cognovero quàm
 minimum esse frontis ac bonæ mentis. *Ha.* Nè non habeant
smiles labra laccas. Ab illò purus abibis ad corpus Domi-
 nicum? *Th.* Quidni? Posteaquàm semel effudero * sentinam
 in illius cucullam, ego me exoneravero sarcinā: ipse viderit
 qui absolvit. *Ha.* Quì scis an absolvat? *Th.* Scio. *Ha.* Quo-
 nam indicio? *Th.* Quia manum imponit capiti, admurmurans
 nescio quid. *Ha.* Quid si reddat tibi omnia peccata tua,
 cùm manum imponit, hæc admurmurans, Absolve te ab
 omnibus benefactis, quæ nullā in te comperio, & restituo
 te tuis moribus, talēque dimitto qualem accepi? *Th.* Vi-
 derit ille quid dicat; mihi satis est quòd me credo abso-
 lutum. *Ha.* Sed isthuc tuo periculo credis. Fortasse non fue-
 rit satis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obviis, qui mihi
 conscientiam à serena nubilam redderes? *Ha.* Felix occur-
 sus. Bona avis est obviis amicus qui bene moneat. *Th.* Ne-
 scio quàm bona, certè parùm suavis.

g Vocant
 Hebraei, quo-
 modo nostri
 Magistros
 nostros.

b Allusum
 est vulgi o-
 pinioni, unde
 plerum-
 que Christo-
 phoros cum
 hoc disticho
 dictos vi-
 deas,
*Christophori
 sancti speci-
 em quicum-
 que tuetur,
 Illo nempe
 die non mor-
 te malā mo-
 rietur.*
 Id est, pa-
 rum utile &
 validum. Vi-
 de Chili-
 ades.
 * Metapho-
 ra à navibus
 desumpta,
 pro, omnia
 facinora-

JUSSA HERILIA. ARGUMENTUM.

Colloquium hoc Herilia tractat mandata, Famuli officia, 1. Suscitatur dormientem servum, jubet adornare domum. Respondet servus, Nihil de prandio, &c. 2. Mitendi in varia negotia. 3. Equitandi.

I. SUSCITANDI DORMIENTEM.

(a) RABANUS, SYRUS.

a Aptum heri nomen, ut Syrus servi ex omnibus Comœdiis; & Cicero Judæorum & Syrorum gentem servituti natam asserit.

Ra. **H**Eus, heus furcifer, jamdudum raucesco clamore, nec tu tamen expergisceris: videre mihi vel cum gliribus certare posse. Aut ocyus surge, aut ego tibi fuisse somnum istum excutiam. Quando crapulam hesternam edormieris? Non te pudet, somnium hominis, in multam lucem stertere? Qui frugi sunt famuli solent exortum Solis antevertere, curaræque ut herus surgens reperiatur omnia parata. Ut agrè divellitur à nido tepesfacto cuculus! Dum scalpit caput, dum distendit nervos, dum oscitat, tota abit hora. **Sy.** Vixdum diluxit. **Ra.** Credo, tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox est. Tibi nox adhuc est concubia. **Sy.** Quid me jubes facere? **Ra.**

b Terentianum est.

Fac ut luceat focus, verre pileum ac pallium, exterge calceos & crepidas; inversas caligas primum intus purga scopis, mox foris; deinde suffutum aliquem facito purgando aeri; accende lucernam; muta mihi lineum indusium, ac ad ignem fumi expertem sicca lotum. **Sy.** Fiet. **Ra.** Atqui (b) move te ocyus: Jam hæc fecisse oportuit. **Sy.** Moveo. **Ra.** Video, sed nihil promotes: ut incedit testudo! **Sy.** Non possum simul forbere & flare. **Ra.** Etiam sententias loqueris, carnifex? Tolle matulam, compone lecti stragulas, revolve cortinas, verre pavementum, verre solum cubiculi, adfer aquam lavandis manibus. Quid cessas, asine? Annus est priusquam accendas candelam. **Sy.** Vix reperio scintillam ignis. **Ra.** Sic heri condidisti? **Sy.** Nec sollem habeo. **Ra.** Ut responsat nebulo? quasi qui te habeat, careat folle. **Sy.** Quam imperiosum habeo dominum! vix hujus jussis decem expediti famuli fuerint satis. **Ra.** Quid ais, cessator? **Sy.** Nihil, omnia rectè. **Ra.** Non ego te audio murmurantem? **Sy.** Equidem precor. **Ra.** Credo, Pater noster inversum. Precationem opinor Dominicam præposterè. Quid gannis de imperio? **Sy.** Precor tibi ut fias Imperator. **Ra.** Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum usque; mox domum recurrito, lectos concinato, hæc confusa suo quæque loco digerito: Fac ut niteat tota domus, matulam defricato, hæc fordida submoveto ab oculis. Fortassis invisent me quidam aulici. Si quid sensero prætermisissum, vapulabis largiter. **Sy.** Hic sanè novi * benignitatem tuam. **Ra.** Proinde cave, si sapis. **Sy.** At interim de prædicio nulla mentio. **Ra.** Vah! ut hic mentem habet furcifer?

Non

* ἀνθρώπου, vel etiam ἀνθρώπου, id est, animum verberandi cupidum.

Non prandeo domi Itaque sub horam decimam ad me transcurrito, deducturus me eo ubi sum pransurus. *Sy.* Tibi quidem prospectum, sed hic interim nihil est quod ego edam. *Ra.* Sinon est quod edas, est quod esurias. *Sy.* Nemo fit esuriendo satur. *Ra.* Est panis. *Sy.* Est, sed ater & fursuraceus. *Ra.* Delicias hominis! Te quidem foenum esse oportuit, si pabulum derurte dignum. An postulas ut te asinum tantum placentis saginem? Si fastidis panem citra obsonium, adde porrum, aut, si mavis, cepe.

2. MITTENDI IN VARIA NEGOTIA.

Ra. Est tibi abundum in forum. *Sy.* Tam procul? *Ra.* Non sunt nisi sex passus; tibi pigro sunt his mille. Consulam autem tuæ pigritiæ. Eadem legatione multa conficies negotia: tu supputa in digitos, ut memineris. Primum, desectes ad vestiariarum, ac thoracem (a) undulatum, si jam perfectus est, ab eo recipies. Hinc quæres Corneliarum (b) veredarium; is plerumque est in Cervo, ibi potiratur; rogabis si quid habet literarum ad me, & ad quem diem sit profecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium, rogabis meis verbis ne quid sollicitus sit quod pecuniam non miserum ad diem præscriptum; numerabitur propediem. *Sy.* Quando? ad Calendas Græcas? *Ra.* Rides, ganeo? imò ante Calendas Martias. In reditu desectes ad lævam, & ex bibliopolis discas, si quid advectum sit novorum libellorum è Germania; cognosce qui sint, & quanti venales. Post hæc rogabis Goelenium, ut mihi dignetur esse conviva, alioqui coenaturo soli. *Sy.* Etiam convivas vocas? non habes domi unde vel murum pascas. *Ra.* Proinde tu confectis cæteris abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter assum. Audin' hæc? *Sy.* Plura quam vellem. *Ra.* At vide ut memineris. *Sy.* Vix potero dimidium. *Ra.* Etiam hic stas, cessator? Jam redisse oportuit. *Sy.* Quis possit unus tot rebus obeundis sufficere? Deduco ac reduco. Sum illi à scopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgis, à legationibus: postremo, non videor illi sat occupatus nisi sim & coquus.

^a Undulatum vulgò de Chamelot.
^b Quem vulgò curforem aut postam vocamus.

3. EQUITANDI.

Ra. Profer ocreas, nam equitandum est. *Sy.* En adsunt. *Ra.* Probè quidem abs te curatæ; totæ alben sit. Opinor nec exteras nec unctas hoc anno, adèd rigent præ ficitate. Exterge subuvio panno: mox unge ad ignem diligenter, ac macera donec mollescant. *Sy.* Curabitur. *Ra.* Ubi calcaria? *Sy.*

Sy. Adfunt. *Ra.* Verum, sed obducta rubigine. Ubi frantum & ephippia? *Sy.* Sunt in promptu. *Ra.* Vide nequid desit, aut nequid ruptum, aut mox rumpendum, nè quid nobis sit in mora cum erimus in cursu. Propera ad sellarium, & hoc lorum cura sarcindum. Reversus inspicere soleas sive calceos equorum, num qui clavi desint aut vacillent. Quàm macilentum sunt equi, quàmque strigosi? Quoties abstergis aut pestis illos in anno? *Sy.* Imò quotidie. *Ra.* Nimirum res ipsa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *Sy.* Minimè. *Ra.* Negas tu quidem, sed aliud dicturi sunt equi, si loqui liceat: quàmquam satis loquuntur ipsa macie. *Sy.* Curo sedulò. *Ra.* Cur igitur tu habitior equis? *Sy.* Quia non pascor sceno. *Ra.* Hoc igitur restat, Adorna manticam celeriter. *Sy.* Fiet.

ARGUMENTUM.

Monita Pædagogica docent puerum verecundiam, civilitatem, & mores ætati suæ decoros; quo gestu standum alloquenti majores, de cultu, sermone, de moribus in convivio, in schola.

PÆDAGOGUS, PUER.

Pa. **T**U mihi videre non in aula natus, sed in caula, adeò in moribus es agrestibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quispiam cui debes honorem, compone te in rectum corporis statum, aperi caput: vultus sit nec tristis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec instabilis, sed hilari modestiâ temperatus; oculi verecundi, semper intenti in eum cui loqueris; juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec sint gesticulosæ manus, nec mordeto labrum, nec scabito caput, nec sodito aures. Vestis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, gestus, & habitus corporis ingenuam modestiam & verecundam indolem præ se ferat. *Pu.* Quid si mediter? *Pa.* Fac. *Pu.* Siccine satis? *Pa.* Nondum. *Pu.* Quid si sic? *Pa.* Propemodum. *Pu.* Quid si sic? *Pa.* Hem, satis est; isthuc tene. Nè sis ineptè loquax aut præceps, nec vagetur animus interim; sed sis attentus quid ille dicat. Si quid erit respondendum, id facito paucis ac prudenter, subindè præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratiâ: atque identidem modicè flectas alterum genu, presertim ubi responsum absolveris. Nec abeas nisi præfatus veniam, aut ab ipso dimissus.—Nunc age, specimen aliquod hujus rei nobis præbe.—Quantum temporis absuisti à maternis adibus? *Pu.* Jam sex ferme menses.

Gestus.

Vultus.

Vestis.

Sermo.

Pauca.

menses. *Pa.* Addendum erat, Domine. *Pu.* Jam sex ferme
 menses, Domine. *Pa.* Non tangeris desiderio matris? *Pu.*
 Nonnunquam sanè. *Pa.* Cupis eam revifere? *Pu.* Cupio
 Domine, si id pace liceat tuâ. *Pa.* Nunc flectendum erat
 genu. Bene habet. Sic pergito. Cùm loqueris, cave nè
 præcípites sermonem, aut hæfites linguâ, aut palato im- Nec præ-
 murmures: sed distinctè, clarè, articulatè, consuefcito pro-
 ferre verba tua. Si quem præteribus natu grandem, magi-
 stratum, sacerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem,
 memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem
 facito cùm præteribus Ædem facram, aut imaginem Crucis.
 In convivio sic te præbebis hilarem, ut semper memineris In cibis.
 quid deceat ætatem tuam: postremus omnium admove-
 manu patinæ. Si quid datur lautius, recusato modestè:
 si instabitur, accipe, & age gratias: mox decerpit portun-
 culâ, quod reliquum est illi reddito, aut alicui proximè ac-
 cumbenti. Si quis præbibet hilariter, illi benè precator,
 sed ipse bibito modicè. Si non fitis, tamen admoveo cya-
 thum labiis. Arride loquentibus: ipse nè quid loquaris,
 nisi rogatus. Si quid obscœni dicitur, nè arride, sed com- In potu.
 pone vultum quasi non intelligas. Nè cui obrectato, nè
 cui temet anteponito, nè tua jactato, nè aliena despicio.
 Esto comis etiam erga tenuis fortunæ sodales. Neminem de-
 fert. Nè sis linguâ futili. Ità fiet ut sine invidia laudem Erga con-
 invenias, & amicos pares. Si videris convivium esse proli- discipulos.
 xius, precatus veniam, ac salutatis convivis, subducito te à
 mensa. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera,
 mi præceptor, Numquid aliud vis? *Pa.* Adito nunc libros.
Pu. Fiet.

ARGUMENTUM.

Ludendi veniam impetrant pueri misso ad præceptorem legato Coclite,
qui honestas recreationes animo corporique necessarias ostendit. Monet
præceptor ut gregatim ludant, &c. 1. Ludendi pilâ palmariâ: eligen-
di partes. 2. Ludendi globis: plebiscita Sphæristeriorii. 3. Ludendi
sphærà per annulum ferreum. 4. Saltandi: non saltandum mox à pran-
dio; ranarum saltus: Currendi, Natandi.

NICOLAUS, HIERONYMUS, COCLES,
 PÆDAGOGUS.

Ni. Jam dudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad lu-
 dendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, sed solus
 præceptor non invitat. *Ni.* Subornandus orator quispiam
 qui veniam extorqueat. *Hi.* Aptè quidem dictum, extor-
 queat. Nam citiùs clavam extorseris è manu Herculis, quàm ab

hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum; sed jam olim ille oblitus est se fuisse puerum. Ad verbera facilissimus est & liberalis; hic parcissimus, idemque difficilissimus. *Hi.* At tamen protrudendus est aliquis legatus non admodum veteranda frontis, quem non illico proteget suis saxis dictis. *Ni.* Eas qui vult, ego carere malo quam rogare. *Hi.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem quam Cocles. *Ni.* Nemo profecto. Nam perfricta frontis est ac bene linguax; deinde sensum hominis pulchrè callet. *Hi.* I, Cocles, ab omnibus nobis magnam inturus gratiam. *Co.* Equidem experiar sedulo. Verum si non successerit, nè conferre culpam in oratorem vestrum. *Hi.* Bene ominare; si te satis novimus, impetrabis. Abi orator, redibus exorator. *Co.* Eo. Bene fortunet legationem meam Mercurius.

Salve præceptor. *Pa.* Quid sibi vult nugamentum hominis? *Co.* Salve præceptor observande. *Pa.* Insidiosa civilitas! Satis jam salveo. Dic quid velis. *Co.* Totus discipulorum tuorum grex orat ludendi veniam. *Pa.* Nihil aliud quam luditis etiam absque venia. *Co.* Scit tua prudentia vigorem ingeniorum excitari moderato lusu, quemadmodum nos docuisti ex Quintiliano. *Pa.* Sanè; ut isthuc tenes quod pro te facit? Laxamento opus est iis qui vehementer laborant: vobis, qui segniter studetis & acriter luditis, frano magis opus est quam laxatis habenis. *Co.* Adnitimur pro viribus; & si quid hætenus cessatum est, post diligentiam farciatur. *Pa.* O sartores! Quis erit fidejussor aut sponsor isthuc futurum? *Co.* Ego capitis mei periculo non dubitem esse sponsor. *Pa.* Imò culi periculo potius. Scio quam non sit tutum tibi credere; tamen hic periculum faciam quam sis bonæ fidei. Si dederis verba, posthac nequicquam mecum egeris. Ludant, sed gregatim in campis. Nè divertant ad computationes, aut alia nequiora. Mature se recipiant domum ante Solis occubitum. *Co.* Fiet.

Exoravi, quanquam ægre. *Hi.* O lepidum caput! omnes amamus te plurimum. *Co.* Sed interim cavendum nè quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret; fidejussu vestro omnium nomine. Quod si quid accadat, non est quod me posthac utamini legato. *Hi.* Cavebitur. Sed quod lusus genus potissimum placet? *Co.* De hoc in campo consultabimus.

I. LUDENDI PILA.

Ni. Nulla res melius exercet omnes corporis partes quam pile palmaria; sed aptior hyemi quam æstati. *Hi.* Nullum anni

anni tempus nobis parum accommodum est ad ludendum.
Ni. Minus iudabitur, si ludamus reticulo. *Hi.* Imò reti-
 culum piscatoribus relinquamus; elegantius est palmā uti
Ni. Age, nihil mbror: sed quanti certabimus? *Hi.* Tali-
 tro, sic parceretur pecuniæ. *Ni.* At ego malo fronti parci
 quàm pecuniæ. *Hi.* Et mihi frons charior est pecuniâ. Ali-
 quo periculo certandum est, alioqui friget ludus. *Ni.* Sic
 res habet ut dicis. *Hi.* Ultra pars prior evicerit tres lusus,
 ei victa pendat sextam drachmæ partem: sed hâc lege, ut
 quicquid è victoriis collectum fuerit, infumatur in con-
 vivium, ad quod pariter vocentur omnes. *Ni.* Placet lex,
 & rata esto. Superest igitur ut sortiamur partes. Nam su-
 mus ferme pares omnes, ut non admodum referat quis cui
 conjungatur. *Hi.* Tu tamen me longè peritior es. *Ni.* Ut
 sim, sed tu felicior. *Hi.* Etiam hîc valet fortuna? *Ni.* Illa
 nusquam non regnat. *Hi.* Age, fiat sortitio. Euge, bene
 cecidit; contigêre quos volebam. *Ni.* Et nos nostræ sôda-
 litatis non pœnitet. *Hi.* Agedum, simus viri. — *Amat*
victoria curam. Suum quisque locum gnaviter tueatur. Tu
 mihi consiste à tergo, excepturus pilam si me transvolet,
 Tu isthîc observa, repulsurus huc ab adversariis revolân-
 tem. *Ni.* Nè musca quidem hâc prætervolârit impunè.
Hi. Agite bonis avibus, mittite pilam in testum. Qui mi-
 serit nihil præfatus, frustra miserit. *Ni.* Hem, accipe igitur.
Hi. Mittito. Si miseris extra lineas, aut infra supræve te-
 ctum, vestro damno fuerit, aut certè nobis fraudi esse no-
 lim. Tu sanè parum commodè mittis. *Ni.* Tibi quidem, at
 nobis commodè. *Hi.* Ut miseris, ità remittam. Par pari re-
 feram. Sed præstat ingenuè legitimèque ludere. *Ni.* In lu-
 do pulchrum est arte vincere. *Hi.* Fateor, atque etiam in
 bello. Sed habet utraque pars suas leges. Et sunt artes illi-
 iberales. *Ni.* Credo plures septem. Signa terminum testulâ,
 aut rudere, aut, si mavis, pileo tuo. *Hi.* Tuo malim. *Ni.*
 Rursus accipe pilam. *Hi.* Mitte. Pone notam. *Ni.* Habemus
 duos terminos satis longinquos. *Hi.* Utcunque, sed tamen
 vincibiles. *Ni.* Planè vincibiles, si nemo repugnet. *Hi.* Eu-
 ge! priorem metam prætercurrimus. Vicinus quindecim.
 Heus, præbete vos viros: viceramus & hîc, si tu tuo con-
 stitisses loco. Sumus igitur pares. *Ni.* Non diu futuri. Vi-
 cimus triginta, vicinus quadraginta quinque. *Hi.* Sestertia?
Ni. Non. *Hi.* Quid igitur? *Ni.* Numeros. *Hi.* Quò per-
 tinent numeri, si nihil est quod numeres? *Ni.* Noster hic
 ludus est. *Hi.* Præproperè tu quidem, *Ante victoriam canis*

Eligendi
 Partes.

a Pro, *infat*,
quoties est
verbum
neutrale.

triumphum. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil habebant. Varia est, ut Martis, ita lusus alea. Habemus triginta. Jam rursus pares sumus. *Ni*. Nunc seriò res agitur. Euge, successit; habemus potiores. *Hi*. Non diu habituri, Dixin' ? Rursus æquali fortunâ sumus. *Ni*. Diu nutat fortuna, velut anceps utris velit addicere victoriam. O Fors Fortuna, si nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge, auditur votum; penes nos est hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, nè excidat. *Hi*. Jam (*a*) appetit vespera, & sudatum est satis; præstat à ludendo desistere, nè quid nimis. Suppntemus lucrum. *Ni*. Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis solvet pretium pilarum ? *Hi*. Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum exilius est quam ut inde possit aliquid decidi.

2. LUDUS GLOBORUM MISSILIVM.

ADOLPH. BERNARDUS, ARBITRI.

Vide Prov.

a Singulare
certamen.
b Singulari
certamine
congrredi.

Ad. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificem in certamine mittendorum globorum. Agè, libet experiri qui vir fies. *Be*. Nihil detrecto, huc si quid libet. Nunc tu planè, quod dici solet, *in planitiem provocas equum*. *Ad*. Et tu senties me non esse asinum. *Be*. Placétne (*a*) monomachia, ut unus cum uno congregiatur? anmavis adjungi socios periculi? *Ad*. Malo (*b*) *μονομαχίην*, nè qua pars victoriæ decidatur alteri. *Be*. Isthuc & ipse malo, ut laus in solidum sit mea. *Ad*. Hi spectatores erunt & arbitri. *Be*. Recipio. Sed quod erit victori brabium, aut quæ victo pœna? *Ad*. Quid si victo amputetur auricula? *Be*. Imò testium alter exsecetur potius. Non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus: decertemus pro suæ uterque gentis gloria. Si vicerò, tu ter exclamabis, Floreat Gallia: Si victus (quod absit) fuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Ad*. Agè, placet conditio. *Be*. Adsit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, sint æquales sphaeræ. *Ad*. Nôsti, saxum illud prominens haud procul à porta? *Be*. Novi. *Ad*. Ea erit meta, & hæc linea. *Be*. Esto; sed sint, inquam, pares globi. *Ad*. Magis discernas ovum ab ovo, aut ficum à ficu. Sed meâ non refert, utrum malis elige. *Be*. Mitte. *Ad*. Heus, tu mihi non brachium sed balistam habere videris, ita torques globum. *Be*. Satis momordisti labrum, satis rotâsti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! sed

sed tamen vinco. *Ad.* Nisi sceleratus ille laterculus obstiterit, praverteram te. *Be.* Consiste in sphaerae tuae vestigio. *Ad.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere, quandoquidem de gloria certamen est. Bene vertat. *Be.* Ingens profectò jactus. *Ad.* Nè ride priusquam viceris. Adhuc penè sumus pares. *Be.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Ad.* Vici, canta. *Be.* Sed definiendum erat quoto ludo constaret victoria: nam primo nondum incaluerunt vires. *Ad.* Definiant arbitri. *Ar.* Tertio. *Be.* Placet. *Ad.* Quid ais? Agnoscisne victorem? *Be.* Tibi fortuna magis aspiravit, viribus & arte non tibi cessero. Sed quod arbitri pronunciarint, id sequar. *Ar.* Germanus vicit, & hoc gloriosior est victoria, quòd talem artificem vicerit. *Ad.* Nunc canta, Galle. *Be.* (c) Sum raucus. *Ad.* Hoc gallis novum non est; sed tamen coccyssa. *Be.* Floreat Germania ter. *Ad.* Imò ter hoc erat cennendum. *Be.* Contraximus siticulam; eamus ad comportatiunculam, ibi perficietur cantio. *Ad.* Non recuso, si ita videtur arbitris. *Ar.* Ità commodius est. Melius canet Gallus (d) colluto gurgure.

3. LUDUS SPHÆRÆ PER ANNULUM FERREUM.

GASPAR, ERASMUS.

Ga. Agè, nos auspicabimur. Victo succedat Marcolphus. *Er.* Sed quod erit victori præmium? *Ga.* Victus extempore faciet & recitabit distichon in laudem victoris. *Er.* Accipio legem. *Ga.* Visne sortiamur uter prior incipiat? *Er.* Esto tu Prior, si libet, ego malim esse Abbas. *Ga.* Hoc tua conditio potior est, quòd tibi nota est area. *Er.* Versaris in tua arena. *Ga.* In hac exercitior sum quàm in libris. Tamen istud perquam exigui momenti est. *Er.* Æquum est ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiari non nihil. *Ga.* Imò isthuc abs te peterem justius: sed parùm est honesta precaria victoria. Is demum vincit, qui suo Marte vincit. Ità sumus pares, ut non melius commissus fuerit olim cum (a) Bitho Bacchius. *Er.* Tua sphaera commodior est meâ. *Ga.* Et tua vola vincet meam. *Er.* Ludito legitime, absque technis ac dolo malo. *Ga.* Dices tibi rem esse cum homine probo. *Er.* Sed prius audire cupio huius (b) sphæristerii plebiscita. *Ga.* Quaternio ludum absolvit. Qui hanc lineam præterierit, in damno est: reliquos limites si transilias, sine fraude fiet. Qui globum suo

c Alludit ad gallos galinaceos, quibus naturâ adest vox rauca, qui propriè dicuntur *coccyssare*; unde & Galli vulgè vocant gallum *cocq.*

d Ità Persius — *Gustur mobile colluxerit.* Solet enim medicamentis vox fieri mollior, quod hic fit vino.

a Vide Chiliad.

b Sphæristerii locus. In quo sphaeris luditur. Habent autem quæque peculiare suas leges.

* Signum
pro re signa-
ta, i. e. vi-
toriam.
c Philoso-
phus qui-
dam apud
Laetium
videns quen-
dam lascivā
saltatione
gestientem,
Quid melius,
inquit, fece-
ris, hoc de-
terius facies:
in re mala,
quod melior
es arripes,
hoc vivēs
pejor.

a Saburra
onus navis,
quā libratur
adversus stu-
diū; & Plut.
inquit de
foemina,
Nos mulieres
saburrate
largiloque
sumus.
b Spectum
est apud A-
ristophanem
quod appa-
ret unicā ti-
biā, unde &
Graci no-
men dedere.
* Currendi.
* 5. Aeneid.
c Alias cer-
ta magnitu-
do est, ali-
ās locus in
quo curri-
tur.
d Herbā a-
cutā & spi-
nosā.

loco moverit, perdet jus ferendi. *Er.* Intellico. *Ga.* En
occlusi tibi portam. *Er.* Sed isthinc te excutiam. *Ga.* Id si
feceris, cedam tibi hujus certaminis * palmam. *Er.* Bonā
fide? *Ga.* Optimā. Non enim potes aliā viā, nisi sic mit-
tas sphaeram tuam in parietem ut resiliat in meam. *Er.* Id
experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulsus es? *Ga.* Fa-
teor; utinam tam sapiens esses quā es felix. Sed isthuc
centies tentanti vix semel successerit. *Er.* Imō si quid audes
deponere pignoris, nisi tertio quoque experimento successer-
it, vinces. Sed interim redde pactum prāmium. *Ga.* Quod-
nam? *Er.* Distichon. *Ga.* Reddam. *Er.* Et quidem extem-
pore. Quid arrodis unguem? *Ga.* Habeo. *Er.* Recita clarē.
Ga. Clarissimē.

Plaudite victori juvenes hic quotquot adestis:

Nam me qui vixit (c) distichon est nebula.

Nonne distichon habes? *Er.* Habeo; sed quale abs te alla-
tum est, tale tibi referetur.

4. SALTUS.

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

Vi. Libetne decertare saltu? *Li.* Ludus iste non conve-
nit pransis. *Vi.* Quamobrem? *La.* Quia ventris (a) sa-
burra gravat corpus. *Vi.* Non admodum sanē iis qui pransi
sunt in pædagogio. Nam hi plerumque cœnaturiunt prius-
quam absolverint prandium. *La.* Quod igitur salendi ge-
nus placet? *Vi.* Auspicemur ab eo quod est simplicissimum,
à saltu locustarum, sive mavis ranarum, utrāque tibiā, sed
junctis pedibus. Qui longissimē promoverit cingulum,
coronam feret. Hujus ubi est satietas, aliud atque aliud
genus experiemur. *La.* Equidem nullum recusabo genus,
nisi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem
esse cum chirurgis. *Vi.* Quid si certemus unicā tibiā? *La.*
Iste ludus est (b) Empusæ; valeat. *Vi.* Hastæ innixum sa-
lire cum primis est elegans. *La.* Liberalis est certare * cur-
su. Siquidem hoc certaminis genus apud * Virgilium pro-
posuit & Aeneas. *Vincent.* Verum, sed idem proposuit &
castuum certamen; quo non delector. *La.* Designa
(c) stadium. Hoc loco sit carcer, quercus ista sit meta.
Vi. Sed utinam adesset Aeneas, qui proponat & prāmia
victori. *La.* Victori abundē magnum prāmium est gloria.
Vi. Victo potius dandum erat prāmium, solatii gratiā. *La.*
Sit igitur victo prāmium, ut (d) lappa coronatus redeat in
urbem.

urbem. *Vi.* Equidem non recusarim, si tu precedas tibia canens. *La.* Est ingens æstus. *Vi.* Nec mirum, cum sit (e) solstitium æstivum. *La.* Præstiterat * natare. *Vi.* Mihi non placet ranarum vita. Animal sum terrestre, non (f) amphibium. *La.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cum primis habebatur liberale. *Vi.* Imò etiam utile. *La.* Ad quid? *Vi.* Si fugiendum sit in bello, ibi potissimum valent qui sese cursu pedum & natatu exercuerunt. *La.* Artem narras haudquaquam aspernandam. Neque enim minus laudis est aliquando bene fugere quam fortiter pugnare. *Vi.* Sum planè rudis & imperitus natandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. *La.* Sed assuescere oportet: *Nemo nascitur artifex. Vi.* At ego istius generis artifices per multos audio natasse, sed non enatasse. *La.* Experieris primum innixus (g) suberi. *Vi.* Nec suberi fido magis quam pedibus. Si vobis cordi est natatio, spectator esse malo quam certator.

A R G U M E N T U M.

Confabulatio hæc puerilem animum piis imbuat præceptis. Religio quibus consistit. Quid agendum mane, in lecto, à lecto, domi, scholâ, ante cibum, à cibo, sub somnum. Auspicandi diem, precandi, gerendi se in schola studiosè. Parsimonie temporis. Ætas desinit. A cæna quid. Qualiter dormiendum. Gestus in sacro cætu. Applicanda omnia nobis. Meditatio pie animæ in templo. Concionatores qui potissimum audiendi. Jejunium pueris noxium. Constituendum Christo. Malorum societas vitanda. De genere vite serio deligendo. Sacerdotium & Matrimonium non ineunda ante annum ætatis duodevigesimum. Poeta quinam & quo modo legendi.

E R A S M U S, G A S P A R.

Er. Unde nobis prodixit? *E* popina quapiam? *Ga.* Bona verba. *Er.* E sphæristerio? *Ga.* Nè hoc quidem. *Er.* Ex œcnopolio? *Ga.* Nequaquam. *Er.* Quando non assequor divinando, dic ipse. *Ga.* Ex Æde Virgini matri sacra. *Er.* Quid illic tibi negotii est? *Ga.* Salutem dixi nonnullis. *Er.* Quibus? *Ga.* Christo, ac Divis aliquot. *Er.* Religiosior tu quidem es quam proptate. *Ga.* Imò nullam ætatem non decet religio. *Er.* Si cupiam esse religiosus, patiar mihi injici cucullam. *Ga.* Atque ego idem facerem, si quantum caloribus adfert, tantundem pietatis adferret cuculla. *Er.* Aiunt vulgò, * pueros angelicos in Satanam verti ubi conseruerint. *Ga.* Sed ego proverbium isthuc ab autore Satanâ natum arbitror. Imò vix existimo senem esse verè pium, nisi qui à teneris annis assueverit. Nihil felicids discitur quam quod ab ipsa statim pueritia discitur. *Er.* Quid igitur est * religio? *Ga.* Est purus cultus Numinis, & observatio præceptorum

Allusum est Virg. isti. Solstitium pecori defendite, jam venit æstas
Torrida—
* Natandi.
f Amphibia dicuntur quæ simul & in aqua vivunt & in terra, ut Crocodilus, anates, anseres, & similia.

g Gracæ φάλαξ, corticis genus semper fluitans, unde qui discunt natare, suber subijciunt pectori. Hor. Nabis sine cortice.

Græcum est, οἰονομαλῶν, taberna vinaria.

* Angelicus juvenis senibus satanizat in annis.
* Religio quid sit.

1.

2.

3.

4.

* πῦ πυρί-
Cov τί δ' ἰ-
peξα, τιμοι
δ' ἰον οὐκ
ἀναλίδν.
Pythag.
a Metapho-
ra ducta à
calculatori-
bus.

b Metapho-
ra ab offen-
dentibus ad
lapidem aut
aliud quip-
piam.

ceptorum illius. *Er.* Quæ sunt illa? *Ga.* Longum est; sed ut in summa dicam, in rebus quatuor est sita. *Er.* In quibus? *Ga.* Primum, ut rectè pièque sentiamus de Deo, de Scripturis divinis: atque ut illum non vereamur modò, tanquam Dominum, verum etiam amemus ex intimis affectibus, ut patrem beneficentissimum. Secundum, ut summâ curâ tucamur innocentiam: ea est, nè quem lædamus. Tertium, ut teneamus charitatem; hoc est, ut de omnibus (quantum datur) bene mereamur. Quartum, ut servemus patientiam: ea præstat ut inala nobis illata, si mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciscentes, nec malum malo referentes. *Er.* Næ tu probus es concionator. Sed præstas ista quæ doces? *Ga.* Equidem adnitor pro mea virili. *Er.* Qui potes pro virili, cum sis puer? *Ga.* Meditor pro viribus, & quotidie mecum in eo rationem. * si quid cessatum fuerit, corrogo: illud præter decorum, hoc dictum petulantius, hoc factum incircumspectius, hoc taceri præstiterat, illud omissum. *Er.* Quando (a) subducitur ista ratio? *Ga.* Ferme sub noctem, aut si quando magis vacat. *Er.* Sed agè, dic mihi, quibus studiis totum transigis diem? *Ga.* Nihil celabo tam fidum sodalem. Manè, simulatque sum expergefactus, (id ferè fit ad sextam, aut quintam) pollice signum crucis pingo in fronte & in pectore. *Er.* Quid deinde? *Ga.* Auspikor initium diei. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. *Er.* Piè sanè. *Ga.* Mox paucis saluto Christum. *Er.* Quid illi narras? *Ga.* Agogratias quòd eam noctem mihi voluerit esse prosperam: precorque ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipsius gloriam & animæ meæ salutem; utque is, qui est vera lux occasum nesciens, Sol æternus omnia vivificans, alens, exhilarans, dignetur illucescere menti meæ, nè usquam (b) impingam in ullum peccatum, sed ipsius ductu perveniam ad vitam æternam. *Er.* Haud inauspicatum dici exordium. *Ga.* Deinde salutatis parentibus, quibus secundum Deum primam debeo pietatem, cum tempus est consero me ad ludum literarium, sed ut per templum, si commodum est, sit mihi transitus. *Er.* Quid illic? *Ga.* Rursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos divasque omnes; sed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiare. *Er.* Næ tu mihi probè legisse videris illud Catonis, *Saluto libenter.* Non sat erat manè salutasse, nisi mox denuò salutare? An non vereris nè molestus sis immodico officio? *Ga.* Amat Christus subindè appellari. *Er.* Sed ineptum videtur alloqui quem

quem non vides. *Ga.* Nec eam mei partem video quâ illi loquor. *Er.* Quâ. *Ga.* Animo. *Er.* Sed otiosum est salutare non resalutantem. *Ga.* Resalutat frequenter arcano assilatu. Denique abunde resalutat qui dat quod petitur. *Er.* Quid hîc ab illo flagitas? Nam video tuas salutationes esse petaces, cujusmodi serè sunt mendicorum. *Ga.* Sanè non procul aberras à scopo. Precor enim ut, qui puer duodecim annos natus, sedens in templo docuit ipsos doctores, cuique Pater coelitus emissâ voce dedit authoritatem docendi mortalium genus, cum diceret, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite*, quique est æterna sapientia summi Patris, illustrare dignetur ingenium meum ad perdiscendas honestas literas, quibus utar ad ipsius gloriam. *Er.* Quos autem habes divos tibi peculiares? *Ga.* Ex Apostolis Paulum, ex martyribus Cyprianum, ex doctorebus Hieronymum, è virginibus Agnetem. *Er.* Quæ res istos tibi conciliavit? Electio, an casus? *Ga.* Sortitio obvenerunt. *Er.* Atque istos nihil aliud quàm salutis? An ab his quoque mendicas aliquid? *Ga.* Precor ut me suis suffragiis Christo commendent, efficiantque ut illius munere aliquando contingat in ipsorum venire contubernium. *Er.* Sanè rem non vulgarem petis. Quid tum postea? *Ga.* Ad ludum propero, & quod is locus postulat toto ago pectore. Sic enim imploro Christi præsidium, quasi * citra illius opem nihil efficiat nostrum studium: sic studeo, quasi illenihil auxilii sit laturus, nisi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam nè meritò vapulem, nè quid dicto factòve vel præceptorem offendam vel sodales meos. *Er.* Probus es cum ista cogitas. *Ga.* Cum dimissus à ludo domum propero, rursus, si licet, per Ædem sacram iter facio, rursusque tribus verbis saluto Jesum. Si quid est obsequii præstandum parentibus, obo. Quòd si quid etiam superest temporis, mecum, aut cum sodali, repeto quod prælectum est in schola. *Er.* Næ tu perparcus es temporis. *Ga.* Nec mirum, si parcus sum rei, ut multò pretiosissimæ, ità irrecoverabilis. *Er.* At Hesiodus docet, in medio parandum esse; in principio præproperam, in fine seram esse parsimoniam. *Ga.* Rectè Hesiodus de vino; sed ætatis nulla est intempestiva parsimonia. Dolium si finas, non exhauritur: at ætas nunquam non defluit, sive dormias, sive vigiles. *Er.* Fateor, sed quid deinde rei geritur? *Ga.* Adornatâ parentibus mensâ recito consecrationem; deinde prandentibus ministro, donec jubeor & ipse prandium sumere.

* Οὐδὲ μὴ
διδόντες
μὴ δὲ ἰσχυρῶς
ποῦν.

ἄλλαν φε,
sc. emenior,
vel computator.
Unde prov.
Sera in fundo
parsimonia.
Ab auctoritate.

Correctio.

Elegans
morale.

peccator
duplex, qua-
rum altera
mordax est,
altera
quiescenti.

Luc. 18.

mere. Actis gratiis, si quid vacat, lusu quopiam honesto laxo animum cum sodalibus, donec hora revocat in ludum à lusu. *Er.* Ac rursus salutatur Jesus? *Ga.* Salutatur, si commodum est. Sin est cur aut non yacet, aut non sit tempestivum, tamen præteriens templum cogitatumculâ saluto. Rursus in ludo totis viribus hoc agitur quod locus postulat. Domum reversus idem ago quod ante prandium. A cena suavis fabulis memet oblecto: mox prosperam noctem precatus parentibus ac familiæ, maturè me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo quibus studiis is dies peractus sit. Si quid est gravioris admissi, Christi clementiam imploro ut ignoscat, polliceorque meliora: si nihil est, ago gratias illius beneficentiæ, quod me servaverit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab insidiis mali Genii & ab obscenis somniis. His factis, lectum ingressus, frontem ac pectus signo crucis imaginè, ac me compono ad somnum. *Er.* Quo pacto te componis? *Ga.* Nec pronus cubo nec supinus, sed primum lateri dextro innitens, brachiis ita transversim seu decussatim complicatis, ut pectus muniant figurâ crucis, dextrâ manu sinistro admodum humero, lævâ dextro, ita dormio suaviter donec aut expergiscar ipse, aut exciter. *Er.* Sanctulus es qui ista possis. *Ga.* Imò stultulus es qui ista dicas. *Er.* Laudo institutum, si queam assequi. *Ga.* Velis tantummodo. Nam ubi assueveris pauculos menses, erunt hæc etiam suavia, adeo vertentur in naturam. *Er.* Sed nihil audio de sacris. *Ga.* Nec hæc parte mihi desum, diebus præcipuè festis. *Er.* In his quomodo te geris? *Ga.* Primum omnium excutio meipsum, num quâ labe peccati sit animus contaminatus. *Er.* Id si comperias, quid tum? subducis te ab altari? *Ga.* Nequaquam corpore, sed animo me submoveo, ac veluti procul stans, nec audens attollere oculos ad Patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum, dicens illud ex Evangelio cum Publicano, *Domine, propitius esto mihi peccatori.* Deinde, si sensero quempiam offensum à me, eum curo placandum eveſtigio, si licet: sin minùs, statuo in animo, mihi, cum primum licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, doque operam ut qui læsit, agnoscat errorem suum & resipiscat. Sin ejus rei nulla spes est, vindictam omnem Deo relinquo. *Er.* Istud durum est. *Ga.* An hoc durum, condonare levem noxam fratri tuo, cujus ignoscentiâ tibi mutuâ sit frequenter opus;

opus; cum Christus omnia commissa nostra nobis semel condonarit, & quotidie condonet? Imò mihi videtur hæc non esse liberalitas in proximum, sed foeneratio apud Deum: perinde quasi conservus ex pacto remittat conservo tres drachmas, ut ipsi Dominus condonet talenta decem.

Er. Perpulchre tu quidem philosopharis, si modò certum sit quod ais. *Ga.* An postulas aliquid certius Evangelicâ cautione? *Er.* Non est æquum. Sed sunt qui se non credunt esse Christianos, nisi quotidie Missam (ut appellant)

audierunt. *Ga.* Horum institutum equidem non damno, præsertim in his qui abundant ocio; quive totos dies occupantur profanis negotiis. Tantùm illos non approbo qui sibi superstitione persuaserunt, diem fore parùm faustum nisi fuerunt eum auspiciati à Missa; & statim à sacro se conferunt vel ad negotiationem, vel ad prædam, vel ad ausam: ubi si quod per fas nefasque gerunt, successerit, Missæ imputant. *Er.* Süntne qui sic desipiant? *Ga.* Magna pars hominum. *Er.* Sed redi ad sacram. *Ga.* Si licet, ad isto vicinus altari sacro, quò percipere queam ea quæ sacrificus recitat, præsertim Epistolam & Evangelium. Ex his conor aliquid decerpere, quod infigam animo meo: id mecum aliquandiu (c) rumino. *Er.* Nihil interim oras? *Ga.*

Oro, sed cogitatione magis quàm strepitu labiorum. Ex his quæ recitat sacerdos arripio precandi occasionem. *Er.* Dic istud explanatiùs, nam non satis assequor quid velis. *Ga.* Dicam: Finge recitari epistolam, *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi.* Ad hæc verba sic mecum loquor Christo? “ Utinam verè sim azymus purus ab

“ omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Jesu, qui solus
“ es ab omni malitia purus ac sincerus, largire ut indies
“ & ipse magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rursum, si fortè legatur Evangelium de *seminante semen suum*, sic oro mecum; “ Felix ille qui meretur esse terra bona,
“ precorque ut me ex terra parùm frugifera suâ benignitate faciat terram bonam, sine cujus beneficio nihil omnino bonum est. Sint hæc exempli causâ dicta: nam singula persequi prolixum sit. Sed si contingat sacrificus mutus, (quales multos habet Germania) aut non detur adesse propiùs altari, ferè libellum paro, in quo descriptum sit ejus d’ei Evangelium & Epistola: inde ipse aut pronuncio, aut oculis lego. *Er.* Intelligo; sed quibus cogitationibus potissimùm transmittis hoc tempus? *Ga.* Ago gratias Jesu Christo pro ineffabili charitate, quòd genus humanum

Arguit ex comparatis à majori ad minus.

c Lepidè: tranillarum à pecoribus ruminanti-bus.

manum suâ morte redimere dignatus est ; & oro nè patiatur suum sacrosanctum sanguinem pro me frustra fufum esse ; sed suo corpore semper pascat animum meum , suo sanguine vivificet spiritum meum , ut paulatim adolescens virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illius mystici, quod est, Ecclesiæ ; nec unquam deficiam ab illo sanctissimo fœdere quod in extrema cœna, distributo pane & porrecto poculo , pepigit cum discipulis suis electis , & per hos cum omnibus qui per baptismum in societatem illius insiti sunt. Quod si sensero vagari cogitationem, lego psalmos aliquot , aut aliud quippiam pium quod animum ab evagando cohibeat. *Er.* Habes in hoc psalmos certos ?

Jejunium.

Causa finalis.

Metaphora, id est, sci-scitabor.

Conciones.

Ratio ab utili.

Prover. *Vi-va vox magis afficit.*

Confessio.

Παράφρασις Dei, vel, ut ipse explicat se, Christus

* Præcipuus & caput.

Ga. Habeo ; sed quos non ita mihi ipsi indixi, quin omit-tam, si cogitatio quæpiam incidat quæ magis reficiat animum meum quàm illa psalmorum recitatio. *Er.* Quid de jejunando ? *Ga.* Cum jejunio mihi nihil est negotii. Sic enim me docuit Hieronymus , non esse valetudinem at-tendendam jejunii , donec corpus ætate robur justum collegerit. Nondum autem egressus sum annum decimum septimum. Sed tamen si sensero opus, prandeo cœnæque parcius , quò me præbeam alacriorem studiis pietatis per diem festum. *Er.* Posteaquam corpis semel, expiscabor omnia. Quomodo affectus es erga conciones ? *Ga.* Optimè. Ad has non mi-nus religiosè accedo quàm ad sacram synaxin. Et tamen deligo quos audiam : Sunt enim quos præstat non audisse. Quod si talis contingit, aut si nemo contingit, tempus hoc transigo sacrâ lectione : lego Evangelium & Epistolam, cum interpretatione Chrysostomi aut Hieronymi, aut si quis alius occurrit pius ac doctus interpres. *Er.* Sed magis afficit viva vox. *Ga.* Fateor, & audire malo, si detur concionator tolerabilis : sed non videor omnino caruisse concione si Chrysostomum aut Hieronymum scripto lo-quentem audiero. *Er.* Non opinor. Sed quid te delectat Confessio ? *Ga.* Magnopere ; nam confiteor quotidie. *Er.* Quotidie ? *Ga.* Sic est. *Er.* Alendus est igitur tibi proprius sacerdos. *Ga.* Sed illi confiteor qui verè solus remittit peccata, cui est potestas universa. *Er.* Cuinam ? *Ga.* Christo. *Er.* An istud sat esse putas ? *Ga.* Mihi quidem sat es-set, si sat esset Proceribus Ecclesiæ & consuetudini receptæ. *Er.* Sed quos tandem appellas Ecclesiæ Proceres ? *Ga.* Pontifices, Episcopos, Apostolos. *Er.* Et inter hos annu-meras Christum ? *Ga.* Is est omnium sine controversia * Colophon. *Er.* Et hujus receptæ confessionis author ?

Ga. Is

Ga. Is quidem author est omnis boni: sed an ipse instituerit hanc Confessionem qualis nunc est in usu Ecclesiarum, Theologis excutiendum relinquo: mihi puero & idiota sufficit majorum autoritas. Hæc est certè præcipua confessio; nec est facile confiteri Christo. Non confitetur illi, nisi qui ex animo irascitur suo peccato. Apud illum expono, deploroque, si quid admisi gravius; clamo, lacrymor, ploro, meipsum execror, illius imploro misericordiam; nec finem facio, donec sensero peccandi affectum penitus expurgatum è medullis animi, & succedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat ut adeam Særosanctam mensam corporis & sanguinis Dominici, confiteor & sacerdoti, sed paucis, & non nisi ea quæ certò videntur crimina; aut ejusmodi, ut vehemens suspicio sit crimina esse. Neque verò protinus arbitror esse piaculum, hoc est, enorme crimen, quod admittitur adversus quassibet constitutiones humanas, nisi contempus accesserit malitiosus. Imò vix arbitror crimen capitale, cui non sit adjuncta malitia, hoc est, perversa voluntas. *Er.* Laudo quòd sic es religiosus, ut tamen superstitiosus non sis. Hic quoque puto locum esse Proverbio, *Nec omnia, nec passim, nec quibuscumque.* *Ga.* Deligo mihi sacerdotem cui credam arcana pectoris. *Er.* Istud est * sapere. ** Verbum loco Nominis substantivis i. sapientia.* Sunt enim permulti, quod compertum est, qui quod accipiunt in confessionibus effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente quæ præstiterat tacuisse. Sunt indocti & stolidi, qui ob sordidum quæstum præbent aurem veriùs quàm animum, cum nec dijudicent inter noxam & rectè factum, nec docere possint, nec consolari, nec consulere. Hæc sic habere frequenter audiavi ex multis, & ipse partim expertus sum, *Ga.* Et ego nimium. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, spectatæ integritatis, linguæ continentis. *Er.* Profectò felix es qui ista maturè sapere cœperis. *Ga.* Denique illa prima mihi curarum est, nè quid committam quòd cum periculo credam sacerdoti. *Er.* Nihil melius, siquidem possis cavere. *Ga.* Nobis quidem difficillimum est, sed auxiliante Christo facile est. Primum est, ut adsit bonavoluntas. Eam mihi subindè renovo, præsertim diebus Dominicis. Deinde subduco meipsum, pro viribus, ab improborum consortio, & sodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu fiam melior. *Er.* Rectè tibi consulis; *Corrumpunt enim mores bonos colloquia prava.* *Ga.* Otium ceu pestem

Lusus.

Id est, illo-
rum confor-
tium effu-
gio.* Invasit, in-
cessit, cepit.Id est, te-
mere con-
jecerint.Qui, & quo-
modo le-
gendi.
Illustratio
ab exem-
plo.

pestem quandam, fugio. *Er.* Nec mirum; nam nihil malo-
rum non docet otium. Sed ut nunc sunt hominum mores,
solus vivat oportet qui velit abesse à malorum consortio.
Ga. Non omnino vanum est quod dicis. *Plures enim mali,*
ut Græcus ille sapiens dixit. Sed ex paucis optimos deli-
go. Et probus sodalis nonnunquam sodalem reddit melio-
rem. Vito lusus qui provocant ad nequitiam, utor inno-
xiis. Comem me præbeo omnibus, sed familiarem non ni-
si bonis. Quòd si quando incidero in malos, aut corrigo
blandè monendo, aut dissimulo toleròque. si videor non
profecturus; certè eùm primùm licet memet ab illis sus-
suror. *Er.* Nunquàmne * titillavit animum tuum libido ca-
piundæ cucullæ? *Ga.* Nunquam, sed crebrò sollicitatus sum
à quibuscumque, ab hoc seculo, velut à naufragio, ad por-
tum Monasteriorum vocantibus. *Er.* Quid ego audio? Ca-
ptabant prædam? *Ga.* Miris technis adorti sunt & me & pa-
rentes. Sed mihi stat sententia non addicere, me vel matri-
monio, vel sacerdotio, vel instituto monachorum, aut
ulli vitæ generi unde possit me non queam extricare, prius-
quam mihi fuero pulchre notus. *Er.* Quando isthuc erit?
Ga. Fortasse nunquam. Sed ante annum vigesimum octa-
vum nihil statuetur. *Er.* Cur ita? *Ga.* Quia audio passim
tam multos sacerdotes, monachos, & maritos deplorantes,
quòd sese temere præcipitarent in servitutum. *Er.* Cautus
es, qui capi nolis. *Ga.* Interim tria mihi curæ sunt. *Er.* Quæ-
nam est? *Ga.* Ut proficiam in probitate morum. Dein, si
id nequeam, certè tuear illibatam innocentiam ac famam.
Postremo, paro mihi bonas literas ac disciplinas, in quovis
vitæ genere futuras usui. *Er.* Sed interim à Poetis absti-
nes? *Ga.* Non in totum, sed castissimos quosque potissi-
mùm lego. Quòd si quid inciderit parùm verecundum,
prætercurro; quem admodum Ulysses obturatis auribus Si-
renas præternavigavit. *Er.* Sed cui interim studiorum ge-
neri te potissimùm addicis? Medicinæ, Juri Cæsareo aut
Pontificio, an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ literæ, Phi-
losophia, pariter conducunt ad omnem professionem. *Ga.*
Nondum ulli me planè addixi, sed ex omnibus gustum ali-
quem capio, nè cujusquam planè sim rudis; utque degusta-
tis singulis certius eligam cui sim accommodus. Medi-
cina ubivis terrarum certissimum viaticum est: Juris-pru-
dencia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cum pri-
mis placeret, nisi me mores quorundam & morosæ inter
iplos contentiones offenderent. *Er.* Non facilè labitur qui
fic

sic pederentim incedit. Complures hisce temporibus abstinent à Theologia, quòd vereantur nè vacillent in fide Catholica, cum videant nihil non vocari in quaestionem. *Ga.* Ego quòd lego in sacris literis & in Symbolo (quòd dicitur) Apostolorum summà fiducià credo, nec ultra scrutor: Cætera permitto Theologis disputanda, ac definienda, si velint. Si quid tamen receptum est usu populi Christiani, quòd non planè pugnet cum sacris literis, hætenus servo, nè cuiquam sim offendiculo. *Er.* Quis Thales te docuit istam philosophiam? *Ga.* Fuit mihi admodum puero consuetudo domestica cum integerrimo viro Joanne Coleto. Nòstin hominem? *Er.* Quidni? tanquam te. *Ga.* Is eam ætatem hujusmodi præceptiunculis imbuat. *Er.* Non invidetis, si me præbeam æmulum instituti tui? *Ga.* Imò isthoc nomine mihi futurus es multò charior. Scis enim similitudine morum conglutinari familiaritatem ac benevolentiam. *Er.* Verum; sed non inter competitores ejusdem magistratûs, cum simili laborent morbo. *Ga.* Nec inter ejusdem sponsæ procos, cum pariter laborent amore. *Er.* Sed extra jocum, experiar imitari rationem istam. *Ga.* Precor ut tibi vertat quàm optimè. *Er.* Fortassis assequar te. *Ga.* Utinam & præcurras. Sed interim non operiar te; quin ipse quotidie meipsum superare contendo: sed tamen adnitere, si potes, ut antevertas.

Thaleti pri-
mastribuunt
inter sapien-
tes.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium venandi, piscandi, lumbricos & terra educendi, ranas configendi, artem tradit.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS,
LAURENTIUS, BARTHOLUS.

Pa. **T** Rabit sua quemque voluptas. Mihi placet venatio. *Hemistichi.*
Th. Placet & mihi: sed ubi canes? ubi venabula? um Virg. ex
ubi casses? *Pa.* Valeant apri, ursi, cervi & vulpes; nos insi- *Bucol.*
diabimur cuniculis. *Vi.* At ego laqueos injiciam locustis: in-
fidiabor gryllis. *La.* Ego ranas captabo. *Ba.* Ego papiliones
venabor. *La.* Difficile est sectari volantia. *Ba.* (a) Difficile, *a Allusum*
sed pulchrum; nisi pulchrius esse ducis sectari lumbricos *est ad prov.*
aut cochleas, quia carent alis. *La.* Equidem malo insidiari *Difficilia*
piscibus; est mihi hamus elegans. *Ba.* Sed unde parabis *que pulchra.*
escam? *La.* Lumbricorum ubique magna est copia. *Ba.* Est, *Piscandi.*
si tibi velint prorepere è terra. *La.* At ego mox efficiam
ut multæ myriades profiliant. *Ba.* Quo pacto? incantamen- *Aræ piscato-*
tis? *La.* Videbis artem. Imple hanc situlam aquâ. Hos ju- *ris inservi-*
glandium summos cortices virentes confractos immittito. *stratio ab*
exemplo.

b Vide Cic.
de divin. l. 2.

Hac aqua perfunde solum. Nunc observa paulisper. Vides emergentes? *Ba.* Rem prodigiosam video. Sic olim, opinor, exsilebant armati ex satis serpentis dentibus. Sed plerique pisces delicatioris & elegantioris sunt palati quam ut esca tam vulgari capiantur. *La.* Novi quoddam insecti genus quo talibus insidiari soleo. *Ba.* Tu vide an possis imponere piscibus, ego ranis facessam negotium. *La.* Quomodo? reti? *Ba.* Non, sed arcu. *La.* Novum piscandi genus. *Ba.* At non injucundum. Videbis, & fateberis. *Vi.* Quid si nos duo (b) micemus digitis? *Pa.* Ignavum est ac rusticum lusum genus. Ad focum desidentibus magis convenit quam in campo versantibus. *Vi.* Quid si certemus nucibus? *Pa.* Noces admodum pueris relinquamus, nos grandiusculi sumus. *Vi.* Et tamen nihil aliud adhuc quam pueri sumus. *Pa.* Sed quibus decorum est ludere nucibus, iisdem non indecorum est equitare in arundine longa. *Vi.* Tu igitur prescribito lusum genus; sequar quocunque vocaris. *Pa.* Et ego futurus sum omnium horarum homo.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc studia scholastica & artes tradit Pædagogicas. 1. Pueri euntes in ludum literarium; Horologii sonitus, Præceptor plagosus, Repetendi lectionem. Metus efficit memorie. 2. Scribendi; charta perfluit, apparandi pennam, casside duriusculâ, molliore; Scribendi celeriter, bene.

SYLVIUS, JOANNES.

Causa efficiens sollicitudinis.
* Illustratio à simili.
* Ab adjunctis corporis circumscriptio.
* Literatorem Horat. plagosum appellat. Lege Suet. lib. de clar. Gram.

Sy. Cur adeo curris? *Joannes.* *Jo.* Cur lepus, ut aiunt, pro canibus? *Sy.* Quid hoc proverbii est? *Jo.* Quia nisi adfuero in tempore, ante recitatum Catalogum, actum est de pelle mea. *Sy.* Hac quidem ex parte nihil est periculi. Modò præterita est quinta. Inspice horologium; manus nondum attingit punctum quod horam ab hora æquis spatiis dirimit. *Jo.* At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. *Sy.* At mihi fide, qui campanæ vocem audiui. *Jo.* Quid loquebatur? *Sy.* Horam esse quintam. *Jo.* Sed est & aliud unde magis etiam timeam. Reddenda est memoriter hesternæ lectio satis ptolixa. Vereor ut possim. *Sy.* Commune periculum narras. Nam & ipse vix satis teneo. *Jo.* Et nosti præceptoris savitiam. Omnis illi noxa capitalis est. Nec * magis parcit nostris natibus quam si corium esset bubulum. *Sy.* Verum is non aderit in ludo. *Jo.* Quem igitur vicarium constituit? *Sy.* Cornelium. *Jo.* * Strabum illum? Væ nostris natibus! Is vel (a) Orbilio plagosior est. *Sy.* Verum dicis, & ideo non raro sum illius brachio

brachio precatus paralyfin. *Jo.* Non est pium imprecari præceptori: nobis potius cavendum nè incidamus in illius Tyranni manus. *Sy.* Reddamus inter nos vicissim, altero recitante, altero codicem inspiciente. *Jo.* Pulchre mones. *Sy.* Fac præsentis sis animo. Nam metus officit memoriæ. *Jo.* Facile deponerem pavorem si non adesset periculum. At in tanto discrimine quis possit esse securus animo? *Sy.* Fateor; attamen non agitur de capite, sed de parte diversa.

2. SCRIBENDI.

CORNELIUS, ANDREAS.

Co. Scitè tu quidem pingis, sed charta tua perfluit. Charta subhumida est, ac transmittit atramentum. *An.* Quæso ut appares mihi pennam hanc. *Co.* Deest mihi gladiolus scriptorius. *An.* En tibi. *Co.* Hui, quàm obtusus! *An.* Accipe coticulam. *Co.* Utrùm amas scribere cuspidè duriusculâ, an molliore? *An.* Attempera ad manum tuam. *Co.* Ego molliore soleo. *An.* Quæso ut mihi describas ordine figuras elementorum. *Co.* Græcas, an Latinas? *An.* Latinas primum. Conabor imitari. *Co.* Suppedita chartam. *An.* Accipe. *Co.* Sed meum atramentum dilutius est subindè infusâ aquâ. *An.* At meum linteolum prorsus exaruit. *Co.* Immunge, nisi mavis immeire. *An.* Imò potius rogabo alicunde. *Co.* Præstat habere domi quàm rogare commodatò. *An.* Quid est scholasticus absque calamo & atramento? *Co.* Quod miles absque clypeo & gladio. *An.* Utinam mihi essent articuli tam celeres. Equidem non possum distantis vocem scribendo assequi. *Co.* Prima cura sit, ut bene scribas: proxima, ut celeriter. Sat citò, si fat bene. *An.* Bellè; sed istam cantionem cane præceptori cùm dictat, Sat citò, si fat bene.

AGENDI GRATIAS Formula.

PETRUS, CHRISTIANUS.

Pe. Gratum mihi fecisti quòd aliquoties ad me scripsis. Habeo gratiam quòd ad me crebriùs scripsisti. Amote, quòd interdum ad me literas dare non dedignatus es. Habeo gratiam quòd crebris literis me viseris. Ago tibi gratias qui literarum fasciculis nos onerâris. Maxima tibi à me habetur gratia, qui nos aliquando literis lacessiveris. Pergratum mihi fecisti, quòd nos dignatus sis tuis literis. Debeo tibi permultum pro tuis humanissimis ad me literis. Magni beneficii loco duco, quòd non es gravatus ad me scribere.

Responsio.

* Petit veniam, tumpro argumento à personæ qualitate.

Ch. * Imò meum est deprecari culpam impudentiæ, qui non veritus sum tibi, homini tum occupatissimo, tum doctissimo, meis illiteratis literis obstrepere. Agnosco solitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni consulueris. Verebar nè quid offenderent te meæ literæ, quòd nihil omnino responderes. Non est quòd agas gratias: mihi plus satis est si sedulitatem meam accepisti in bonam partem.

DE NOVIS ROGANDI

Formula.

Pe. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Numquid novi de nostratibus accepisti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi fertur? Num quæ res novæ è patria nunciantur?

Responsio.

Ch. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum satis, at nihil comperti. Nova permulta, at explorati nihil. Non parùm novi, at veri non multum. Nihil adfertur novi. Novarum rerum nihil prorsus accepi. Certi nihil, novi nonnihil. Rumores adferuntur permulti, sed dubii. Plurima est fama, at verum nihil, firmi nihil. Si vana te capiant, adfero tota plaustra mendaciorum. Fabularum totos modios apporto. Tantum mendaciorum adfero quantum vix una navis vehat. *Pe.* Exonera te quàm primum, nè succumbas tanto oneri. *Ch.* Nihil habeo præter ea quæ jactantur in tonstrinis, in vehiculis, & in navibus.

ANNON ACCEPISTI LITERAS?

Formula.

Pe. Nihilne literarum accepisti? Num aliquas è partia recepisti literas? Nullæ tibi sunt redditæ literæ? Num quid scriptorum accepisti? Num quas accepisti epistolas? Ecquas ab amiculis accepisti literas? Nihil epistolarum advolavit è Gallia?

Responsio.

Ch. Literarum nihil accepi. Nè pilum quidem literarum accepi. Nè tantulum quidem adfertur literarum. Nemo literam ad me. Nè verbum quidem à quoquam redditur. Tantum literarum accepi jamdiu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecunias quàm literas malim. Argentum accipere malim quàm epistolas. Nummos recipere malim

malim quàm epistolia. Nihil moror literas, modò veniat argentum. Equidem numerari malo mihi quàm scribi.

C R E D O , Formula.

Pe. Facile credo. Haud difficile creditu est. Credi istud perfacile potest. Istud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit qui hoc tibi non credat. Profectò habeo tibi fidem. Istius rei mihi facile fidem facis. Credo tibi vel injurato. Verisimile dicis. Adferunt tamen nonnihil solatii literæ. At ego alterutrum malim, quàm neutrum.

U T I L I T A T I S Formula.

Ch. Quorsum spectant literæ sine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorsum valent, ad quid conferunt, faciunt, prosunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ sine nummis? Quid emolumenti adferunt literæ inanes? Cui bono sunt otiosæ literæ? Quid juvant? Cui sunt usus? Ad quid conducibiles sunt? Quid secum adferunt momenti? Cui rei sunt utiles inanes epistolæ?

Responsio.

Pe. Podici tergendis utiles, idoneæ, accommodæ Conducunt natibus tergendis. Si usum nescis earum, ad anum expurgandum valent. Ad nates tergendas. Ad posticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam quæ semet (a) identidem inquinat. Valent convestiendis (b) scombris. Involvendo thuri sunt accommodæ.

^a Id est, subinde, assusit ad prov.

^b τὸ πρῶτον τὸ ἐξ ἁγίων.

^c Nec scombro metuentia carmina, nec ibus. Horat.

B E N E P R E C A N D I.

I. Viro, cui uxor est gravida.

Pe. Quid? valentne amiculi? Quid uxor agit tua? *Ch.* Rectè: eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem.

Pa. Bene & tibi & illi vertat: tibi quòd pater; illi, quòd mater futura sit. Adsit Deus. Ut utrique vestrum faustum felixque, sit, precor optòque.

Quæso, oro superos omnes, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & pulchrâ faciat te prole parentem. Laudo te, quòd virum te præstitieris. Gaudeo te virum præstitisse. Gallum te esse declarasti, at non (c) Cybeles. Abi, virum te judico, *Ch.* Ludis, idque facis tuo more. Age, age, est tibi jus apud me loquendi quælibet.

^c Qui, ut Catullus inquit, corpus evirant Veneris nimio odio. Cybeles Sacerdotes Gallos vocari notum est.

2. IN PATRIAM REDEUNTI.

Ch. Audiote patriam nuper revivisse. *Pe.* Sic est factum. Nam diutiusculè jam abfueram. Non ferebam tam diuturnum patriæ desiderium. Non poteram à parentum conspectu abesse diutiùs. Torquebat me diutinum amicorum desiderium. *Ch.* Plè fecisti, humanus es, qui ista cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis quæ nos aluit atque edidit.

Ut Ovidius,

Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos

Ducit, & immemores non finit esse sui.

Dic, quæso, quonam in loco illic offendiſti omnia.

NOVA OMNIA,

Formula.

Pe. Nihil non novum. Mutata omnia. Novata singula. Univerſa nova. Vide quàm repentè tempus res inutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. Vixdum decennium abfueram, & non secùs omnia admirabar quàm Epimenides ſomniorum princeps, vix tandem expergefactus. *Ch.* Quanam iſta eſt fabula? Quid iſthuc eſt fabulæ? *Pe.* Dicam equidem, ſi vacat. *Ch.* Nihil fuerit jucundius. *Pe.* Sellam igitur unà cum pulvino mihi poni jube. *Ch.* Rectè admones, nam ſedens commodiùs mentieris. *Pe.* Fabulantur hiſtorici de Epimenide quodam Cretenſi, qui deambulandi gratiâ ſolus urbem egreſſus, cùm ſubitâ pluviæ vi compellente in quandam ſpeluncam ingreſſus obdormiſſet, quadraginta ſeptem perpetuos annos ſomnum continuârit.

NON CREDO.

Formula.

Ch. Quid narras? Incredibile dictu. Non veriſimile dicis. Somnium mihi narras. Non ſit mihi ſimile veri. Monſtri ſimile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula quæ addatur veriſ narrationibus Luciani. *Pe.* Imò rem narro à graviſſimis proditam authoribus: niſi fortè tibi paràm ſpectatæ fidei eſt Aulus Gellius. *Ch.* Mihi verò quæ ſcribit ille folia Sibyllæ ſunt omnia. *Pe.* Quid tandem Theologum tot annos ſomniâſſe reris? Nam Theologum fuiſſe proditum eſt. *Ch.* Audire geſtio.

Reſponſio.

Pe. Quid aliud quàm quæ poſtea prodidit Scorus, & hujus

Unde proverbium,
*Epimenides
ſomnum
dormis.*

hujus farinæ sodales? Sed bene cum Epimenide actum est, qui vel tandem ad se redierit. Multi Theologi nunquam expergiscuntur à suis somniis. *Ch.* Age, facis ut poetâ dignum, est; sed perge mentiri. *Pe.* Epimenides igitur somno solutus è spelunca prodit, circumspicit, mutata videt omnia, sylvas, ripas, flumina, arbores, agros; breviter nihil non novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illic aliquandiu, neque novit quempiam, neque à quopiam agnitus est. Alius hominum cultus, nec idein vultus; mutatus sermo, diversi mores. Nec miror hoc Epimenidi post tantum annorum evenisse, cum mihi idem propemodum evenierit, qui pauculos annos abfuissem. *Ch.* Quid uterque parens? vivuntne? *Pe.* Vivunt ambo & valent, utcunque senio, morbo, denique bellorum calamitate confecti. *Ch.* Hæc est humanæ vitæ comœdia. Hæc est factorum lex inevitabilis.

Epimenides non est agnitus à suis.

AFFINITATIS VOCABULA.

Pe. Cœnabis hodie domi? *Ch.* Foris cœnaturus sum. Foris cœnandum est mihi. *Pe.* Apud quem? *Ch.* Apud socerum meum, apud generum meum, apud nurum meam, apud affinem meum. Affines dicuntur * qui non sanguinis, sed matrimonii conjunctione copulati sunt. *Pe.* Quæ sunt igitur usitata vocabula affinitatum? *Ch.* Maritus & uxor nota sunt nomina.

* Affines qui.

Socer uxoris meæ pater est.

Gener, Filia meæ maritus.

Socrus, uxoris meæ mater.

Nurus, filii mei uxor.

Levir, mariti frater. Levir dicitur ab uxore, ut Helena Hectorem levirum vocat, quod esset nupta Paridi.

Fratrâ, fratris mei uxor.

Glos, mariti soror.

Vitricus, matris meæ maritus.

Noverca, patris mei uxor.

Privignus, uxoris aut mariti filius.

Privigna, filia alterutrius.

Rivalis, qui amat eandem.

Pellex, quæ amat eundem; ut Thraso rivalis est Phædræ, & Europe pellex est Junoni.

INVITANDI AD CONVIVIUM.

Cras mecum prandeas.

Pe. Ago gratias. Laudo te. In crastinum igitur te ad cœnam

nam voco. Cras ergò ut mecum cœnes oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo nè non possim.

Ch. At vereor nè non liceat. Ut possim, metuo. Veniam, si quidem licebit. At metuo nè non queam.

Quare ?

Pe. Cur non licebit? Qui sic? Quid ita? Quamobrem? Quo pacto? Quid causa? Quid obstitit quo minus possis?

Domi me esse oportet.

* Id est, exspecto.

Ab impossibili.

Ch. Tum quidem mihi manendum domi est. Ut domi nocte finiri necesse est. Tum certè foris esse non licebit. Cras mihi quòquam ire foràs liberum non erit. A prandio abesse mihi integrum non erit. Aliquot ipse convivas eo die* operior. Aliquot amiculi constituere eà nocte domi nostræ cœnare. Ipsi mihi convivæ sunt eà nocte tractandi, alioqui lubens venirem. Nè id esset, haud gravatim facerem. Quod nè esset, haud me tibi difficilem præberem. Non excusarem, si liceret. Non paterer bis rogare, si queam. Parce rogare; vel invocatus adessem, si quo pacto liceret. Haud gravatè tibi obsequerem, si possim. Frustrà rogas eum cui non est liberum: frustrà item rogaturus si liberum esset. Nunc, ut maximè cupiam, non possum: tunc supervacaneum esset rogare volentem. *Pe.* Vel perendie apud me sis oportet. Saltem perendino die ad cœnam venias necesse est. Quarto ab hinc die non gravaberis mihi præbere convivam. Die Jovis proximo non potes effugere quin venias.

Non possum promittere.

Ch. Non possum polliceri. Affirmare istud tibi non possum. Promittere certum nequeo. Veniam ubi utrique nostrum videbitur commodissimum.

Diem dicere debes.

Pe. Diem igitur mihi constituas volo, ad quem mecum sis cœnaturus. Diem igitur assignes oportet. Diem igitur promittas necesse est. Diem certum mihi præfiniri, præscribi, præstitui, constitui cupio. At certum diem condicito. Diem mihi dicas velim.

Nolo te præscire.

Ch. Equidem non soleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi

mihî parum convenit, iis soleo (a) diem dicere. Præscire te esse nolim. Præscire te nolo. De improvîso te opprimam. Inopinatò te opprimam. Te nec opinantem oppressero. Te nihil suspicantem oppressurus sum. Non expectatus adfuero. Adoriar te nec opinantem. Veniam ultroneus, & insperatus conviva.

a Jocus ex ambigua significatio- ne, nam illis diem dicimus quos in jus vocamus.

Præscire volo.

Pe. Biduum præscire volo. Biduum præscire esse cupio. Præmoneto biduo prius quàm venias. Fac me biduo antè certiozem. *Ch.* Si me urges, dico tibi diem Sybariticum, ne desit apparandi spatium. *Pe.* Quid hoc verbi est? *Ch.* Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque esset justus apparatus. *Pe.* Valeant (b) Sybaritæ cum suis molestis conviviis: ego congerronem voco, non satrapam.

b Vide prov. Sybaritica mensa.

Tuo malo optas.

Ch. Equidem tuo detrimento. Tu opte quidem malo. In damnum tuum istud optas. Incommodo istud precaris tuo. *Pe.* Quid ita? Quamobrem? *Ch.* Ego instructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Instructus multà fame accedam; tu vide ut vulturem expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacuam; tu vide quibus modis lupum exstatures. *Pe.* Age, ad hoc certamen te provoco. Age, fac pro viribus, pro virili, si quid potes. *Ch.* Veniam, sed non incomitatus. *Pe.* Tanto venies gratior. Sed quo comite venies? *Ch.* (c) Umbrâ. *Pe.* Nec secus possis, si modò luce venias. *Ch.* Sed umbram adducturus sum dentatam unam atque alteram, nè tu me vocaris impunè. *Pe.* Age ut libet, modò nè (d) larvas adducas. Sed explana, si libet, quid sibi velit umbræ vocabulum. *Ch.* Apud eruditos umbræ vocantur, qui ipsi non vocati comitantur eum qui vocatus est ad convivium. *Pe.* Talium umbrarum adduc quantum voles.

c Vide prov. Umbra.

d Nam umbras tu dicis, hoc est de- functorum animas, quandoque appellamus.

Eâ lege promitto.

Ch. Veniam quidem, at hâc lege, ut tu postridie ejus diei vicinim apud me cœnes. Faciam eo quidem pacto, ut deinde mihî quoque sis conviva. Eâ lege cœnam condico, ut tu rursum mihî sis conviva. Spondeo futurum, sed hâc exceptione, si tu postero die itidem apud me sis. Recipio tibi facturum me, Do fidem futurum, his quidem legibus, ut tu mecum postridie prandeas. *Pe.* Age, fiat. Esto. Sit ita ut vis. Si jubes, taciâ. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis gratis apud

apud me cenare, nisi vices retuleris. At isto quidem pacto redire solent in orbem convivia. Sic nascitur conviviorum longa (e) periodus. Hâc vicinitudine fiunt sine fine reciproca convivia. *Ch.* Nihil suavius, si minimum accedat apparatu quotidiano.

Cæterum ego te detineo, aliò fortassis iturum. *Pe.* Imò ego te, opinor. Sed cras latius & familiarius confabulabimur. Verum crastino die plura nugabimur. Interim fac valeas. Interim cura ut bene valeas. Interim valebis.

Q U O V A D I S ?

Formula.

Ch. Quò nunc abis? Quò tu nunc properas? Quò tu tam celeri gradu tendis? Quonam te confers? Quò nunc iter est?

E O D O M U M,

Formula.

Pe. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viso quid domi agitur. Accerso medicum. Rus hinc concedo. Constitui ad hanc horam cum viro quodam gravissimo colloqui. Statui hâc horâ congregi cum viro gravissimo. *Ch.* Quonam? *Pe.* Cum Curione multiloquo. *Ch.* Precor igitur tibi præsentem Mercurium. *Pe.* Quid opus Mercurio favente? *Ch.* Quia res erit cum linguaci. *Pe.* Atqui hâc gratiâ magis conveniebat, mihi Memoriam precari propitiam. *Ch.* Quid itâ? *Pe.* Quia patientissimis auribus opus erit potius quàm strenuâ linguâ. At auris Memorix dicata est.

Memoriam
hic pro dea
posuit Me-
morix.

Ch. Quanam iturus es? Quâ ibis? *Pe.* Hâc ad sinistram; hâc illâc, per forum. *Ch.* Comitabor igitur te. Assectabor, ac deducam te ad diverticulum usque. *Pe.* Non patiar te circumagi. Nolim te tantum laboris meâ causâ capere. Isthuc officii serva, cum erit usus, nunc nihil opus est. Nè meâ gratiâ facias viæ dispendium. *Ch.* Mihi quidem compendium est frui tantisper amico. Nihil habeo quod agam, & non sumpiger, ni tibi sim molestus comes. *Pe.* Nemo jucundior assecta. At non sinam ut mihi claudas lævum latus: non admittam ut mihi sinister ambules. Hic te superis commendo. Nolo te longiùs comitem. Ulteriùs nolo me comiteris.

C O M-

COMMENDANI

Formula.

Ch. Tu me Curioni magnopere commendato. Fac me Curioni multiloquo quàm commendatissimum facias. Me Curioni commendatum quàm diligentissimè curato. Jube ut me tibi commendatissimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio. Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati quàm possum diligentissimè commendo. "*Recommendo, pro commendo, barbaris relinquito.* Vide nè pauca cum multiloquo loquaris. Vide nè cum multiloquo sis pauciloquus.

OBSERVII Formula.

Pe. Vis me tibi morem gerere? Vis me tibi obsequi? Vis tibi obsecundum? Te igitur imitari me jubes? Quandoquidem ita vis, faciam libentissimè. Nè sis mihi diutius in mora, imò nè uterque alteri. *Ch.* "Sed priusquam abeas, quæso te, nè gravaris me docere quo pacto his sit utendum, in mora, in causa, in culpa, qui soles elegantia studiosus esse. Quare age, doce obsecro, dislere amabò.

IN CULPA, IN CAUSA, IN MORA.

Pe. Mos gerendus est tibi, Non est culpa in me, non est culpa in te. Mora est in te. In te causa est, grammaticè quidem dicitur, at multò elegantius,

In culpa.

Non sum in culpa. Culpa non est mea. Vaco culpâ. Quòd nihil proficis tua desidia in causa fuit; non praeceptor, non pater tuus. In culpa omnes estis. Utrique in culpa estis. Utrique culpandi estis. Ambo accusandi estis. Ambo in culpa estis. Incidisti in morbum tuo ipsius vitio, tuâ ipsius culpâ. "Itidem dicuntur in vitio esse, quibus culpa debet Nota.
"imputari; & in crimine esse, qui culpandi sunt; & in damno esse, qui damno afficiuntur. Hoc genus sermonis non temere
"licet invertère, Damnum in illo est, Vitium in illo est.

In causa.

Quòd minùs ad te scripserim morbus in causa fuit. Quòd rariùs ad te scripserim mea negotia in causa fuerunt, non negligentia. Quid in causa fuit? Quid causæ fuit? Ego non sum in causa. Quòd nullas à me literas acceperis tabelarius in causa fuit. Quòd tam macilentus es, amor, non studium, in causa. Hoc est causæ.

Se

In

In Mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam vobis in mora fuit? Tu nobis in mora fuisti. Tu semper in mora es. Quid remoratum est? Quis te remoratus est? Habes quod petebas; tunc est memoriæ inculcare. Habes affectatiunculæ tuæ præmium. Vale, mi Christiane. *Ch.* Vale in crastinum & tu, mi Petre.

*IN OCCURSU.**CHRISTIANUS, AUGUSTINUS.*

Ch. Salve multum, jucundissime Augustine. *Au.* Salve tantumdem, mi humanissime Christiane. Felix sit tibi hujus diei exortus. Prosper sit tibi hic dies. Quid tandem agitur? *Ch.* Suaviter, ut nunc res nostræ sunt. *Et cupio omnia quæ vis.* *Au.* Merito te amo. Amo te. Amandus es. Benigne dicis. Comis es. Habeo gratiam.

*IRASCOR TIBI,**Formula.*

Ch. Atego nonnihil tibi succenseo. At ego tibi subirascor. Verum ego sum tibi subiratus. Atque ego sum in te stomachosior. Atque nonnihil est (vel, habeo) quod tibi succenseam.

*QUA CAUSA,**Formula.*

Au. Quidnam est istud, obsecro? Quid ita? Quamobrem tandem, oro? Quid admisi sceleris? Quid commerui? *Promereor.* "mereor bona, aut laudem; *Commereor.* "illud in bonam, hoc in malam partem sumitur. *Demereor.* "miserum eum quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

QUIA NON CURAS ME.

Ch. Quod nulla mei tibi cura sit. Quod nihil nos respicis. Quod tam raro nos revisas. Quod nihil nos cures. Quod me planè negligis. Quod nostrî curam videris abjecisse. *Au.* At nihil est causæ cur succenseas. At præter meritum meum. At immerito succenses: neque enim meâ culpâ accidit quod te rarius visam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties quoties cupio te revîsere. *Ch.* Ità demum tibi ignoscam, si hodie apud me cœnes. Eâ conditione purgatus mihi eris, si vesperi ad cœnam venias. *Au.* Haud iniquas pacis leges præscribis, Christiane; quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Istud quidem fecero perlibenter.

*Invitat ad
cœnam.*

Libenter.

benter. Haud gravatè faciam. Hic sanè non me præbebo difficilem. Nihil hâc re fecero libentiùs. Animo faciam lubenti.
Ch. Laudo tuam facilitatem & hac in re, & in cæteris omnibus. *Au.* Sic soleo amicis obsequi, præsertim non iniqua pètentibus. Ridiculum! an tu me recusaturum putabas oblatum, quod ultro etiam erat rogandum?

NE FALLAS ME.

Formula.

Ch. Age, at cave nè me deluseris. Cave fallas. Cave spem frustra foveam. Cave luseris expectantem. Cave mihi verba dederis. Vide nè me frustrà habeas. Vide nè me vanà spe laetes. *Au.* Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heustu, cave quicquam paraveris præter quotidiana: meâ causâ diem festum nolo. Scis me convivam minimè edacem, bibacem multò minùs. Nosti enim me convivam non multi cibi, sed joci plurimi. *Ch.* Curabitur diligenter. Ego te (a) Pythagoricâ cœnâ excipiam, aut fortasse frugaliore. *Au.* Inio Diogenicâ, si me delectare voles. *Ch.* Certè (b) Platonica cœnâ te excipiam, in qua multum sit literatarum fabularum, cibi minimum, cujus voluptas duret etiam in posterum diem: alioqui qui prolixè fuerit acceptus, fortassis eo die suaviter afficitur, sed postridie dolet caput, crudus est stomachus. Apud Platonem qui cœnabat, unam voluptatem capiebat ex apparatu facili fabulisque Philosophicis; alteram postridie, quòd nec capitis gravedinem nec stomachi cruditatem sentiret. Ità prandebat etiam suaviter ex condimento cœnæ pridianæ. *Au.* Placet, fiat ut mones. *Ch.* Tu vide omnes curas tuas ac rugas etiam istas domi relinquant. Huc præter nugas & risum nihil adferas; &, ut inquit Juvenalis,

Protinus ante meum quicquid dolet exue limen.

Au. Quid? Literas tecum venire non vis? Musas meas tecum adducam, nisi quid aliter censes. *Ch.* Tetricas Musas unâ cum negotiis domi claudas. Blandas Camœnas omnes, deinde sales tuos, dicteria, scommata, facetias, lepores, ridicula omnia tecum adducito. *Au.* Ità fiet. Exporrigemus frontem. Bellos homunculos agemus. Ridebimus assatim. Curabimus cutim. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimus. Epicureos agemus. Eonum vultum facimus, & erimus boni socii. Inelegantium elegantia sunt, qui suam habent linguam sibi peculiarem. *Ch.* Quòd nunc properas? *Au.* Ad generum meum. *Ch.* Quid illic? quid eò? quid illò? *Au.* Audio

a Quando Pythagorici oleritis & bellariis tantum vescabantur, factum ut tenuem impendio cœnam Pythagoricam vocaremus.
 b Cœna Platonica qualis.

dio nescio quid turbæ inter eos natum : ut redigam eos in gratiam , ut reducam in concordiam , ut pacem inter eos componam. *Ch.* Benignè facis, quanquam nihil te opus esse arbitror : nam ipsi inter se melius hoc bellum composuerint. *Au.* Fortassis & induciæ jam indictæ sunt, noctu de pacis legibus agetur. Sed numquid me aliud vis ? *Ch.* Vocabo te per puerum meum. *Au.* Ubi voles, domi ero. Bene vale. *Ch.* Bene sit tibi. Fac hic ad quintam horam adfis.

Heus, Petre, accerse ad cœnam Augustinum, qui mihi hodie, ut scis, cœnam condixit. *Pe.* Eo. Salve, poeta. Cœna jamdudum parata est : te herus exspectat domi ; ubi voles, accedas, *Au.* Venio.

CONVIVIUM PROPHANUM. ARGUMENTUM.

Totum hæc convivii apparatus Erasmus noster elegantissimè proponit ; Hòspitum & convivarum sermones, mores, &c. Guttum & patinam ante discumbendum ; Stoicos, Epicureos ; formam consecrandi mensam ; Vinum bonum quod. 4. sensibus placet. Bacchus quare poetarum Deus, cur puer pinguior. Carnes ovillæ maximè salutaris. Homo quidam nec pane nec vino visitabat. Somnus saginat aliquos. Ferina caro cara. De cervis, de leporibus, de anseribus ; illi Romanum olim Capitolium defenderunt. De gallis, capris, & piscibus. Hic obiter de jejuniis, delectu ciborum, superstitione quorundam hac in re ; de crudelitatem eorum qui hæc exigunt ab his quibus noxii sunt, cum esum piscium nec necessarium est, nec à Christo imperatum. Medicis damnatur piscium esus. Præcipuus luxus olim in piscibus. Perpetua vitæ sobrietas observanda. Convivarum numerus quis. Secundæ mensæ instructio. Gallorum magnificentia. Convivorum prisca lex, à mēdā, à lēdā. Variantur phrasæ. Gratiarum alio post cibos.

AUGUSTINUS, CHRISTIANUS, PUER.

^a Vide prov.
Rore pasci-
tur.

^b Nepotum
omnium, ut
Plin. inquit,
altilimus
gurgis.

^c De legibus
sumptuariis
lege Gel. l.

2. c. 24.

Fest. Pomp.

in dictione

Centenarie

cent., Plin.

l. 10. c. 50.

Macrobius

l. 3. Sat. c. 7.

Au. Salve, mi Christiane. *Ch.* Bene factum quod venisti. *S.* Gaudeo te advenisse. Gratulor mihi quod venisti. Nondum quinta sonuit, credo. *Pu.* Imò jamdudum præterita est. Haud longè sexta abest. Instat hora sexta. Mox sextam audies. *Au.* Parvi refert an post quintam venerim necnè, modò nè post cœnam. Nam post festum venire miserum est. At quorsum tantus apparatus ? Quorsum tot epulæ ? Num me lupum existimas ? Num tibi lupus videor ? Num me vulturem putas ? *Ch.* Non vulturem, sed tamen nec cicadam, (^a) ut rore vivas. Nihil est luxûs. Mundities mihi semper placuit, sordes detestor. Nec (^b) Apitius mihi placet, nec Diogenes. Præstat aliquid superesse, quàm deesse. Si præter cicer nihil apponetur, & fuligo fortè illapsa in ollam condiret legumen, quid tum ederetur ? Nec omnia sapiunt omnibus. Itaque mihi placet moderata varietas. *Au.* Non tu metuis (^c) leges sumptuarias ?

Ch. Imò

Ch. Imò peccavi frequenter in diversum. Nihil nobis opus lege Fanniâ. Satis nos docet frugalitatem ipsa tenuitas. *Au.* Haud ita convenerat. Longè aliter pollicitus es. *Ch.* Age, inepte, nec ipse convenita servas. Convenerat enim, nè quid præter nugas inferres. Quin hæc missa faciamus. Lavemus ac discumbamus. Heus tu, puer, cape guttur ac patinam, linteum ex humero suspende, ministra aquam: quid cessas? Lava, Augustine. *Au.* Lava tu prior. *Ch.* Bona verba. Hoc anno perpetuo illotus cœnare mallet. *Au.* Ridiculum! Non honoratiori sed turpiori ante alios lavandum est; lava igitur ut immundior. *Ch.* Tunc urbanus plùs satis. Urbanior es quàm sat sit, quàm par est. Quorsum attinet ista urbanitas? Hujusmodi ceremonias ineptas mulierculis reliquamus, quæ nunc & ab aulicis fastidiuntur; unde tamen olim profectæ sunt. Lavetis terni aut quaterni simul. Nè teramus tempus hujusmodi moris. Ego nulli designabo locum; sumat sibi quisque quem volet. Qui delectatur igni, hic commodius accumbet: qui offenditur luce, deligat hunc angulum: quem delectat prospectus, hic sedeat. Agite, satis morarum. Accumbite. Ego domi sum; vel stans cœnabo, si lubeat, vel obambulant. Cessatis? At interim cœna corrumpitur. *Au.* Vivamus nunc, (a) curemûsque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Absit omnis livor, exsulet obreſtatio. Sit mens læta, frons hilaris, sermo lepidus. *Ch.* Quinam sunt isti Stoici atque Epicurei? Augustine. *Au.* Stoici Philosophorum quoddam genus est triste, severum, jejunum, qui hominis summum bonum *honesto*, nescio quo, metiuntur. Epicurei his longè diversi felicitatem hominis *voluptate* terminant. *Ch.* Tu igitur cujas es tandem? Stoicus an Epicureus? *Au.* Zenonem laudo, at Epicurum vivo. *Ch.* Quod tu joco dicis, Augustine, id seriò faciunt hodie non pauci, pallio tantum & barbâ Philosophi. *Au.* Imò isti vel (b) Asotipotos superant luxu. *Ch.* Heus, Dromo, ades huc. Tuo munere fungere: consecra cœnam. *Pu.* (c) "Quicquid appositum est, & quicquid apponetur, felix ac sacrum esse jubet." beat qui suâ benignitate pascit universa, Amen. *Ch.* Appone epulas. Quid cunctamur hunc capum discerpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? *Au.* Ego Herculem præstabo, ac belluam hanc conficiam. Utrùm mavis de ala, an de poplitibus? *Ch.* Utrum vis, nihil meâ refert. *Au.* In hoc genere alis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites

E

lautiores

^a Proverb.
^{cuticulam}
^{cuvare;}
^{Bacchanalia}
^{vivere,}
^{indulgere}
^{genio.}
^b Asoti potus
^{pulus luxu}
^{perditus, ex}
^{re nomen}
^{habens.}
^{Græcis enim}
^{Asotus dici-}
^{tur in tempe-}
^{rants, parum}
^{que sobrius.}
^c Precatio
^{ante cibum.}

lautiores putat vulgus. *Ch.* Tu multum laboris meâ causâ capis. Tu permultum laborem meâ causâ sumis. Tu omnibus ministras, ipse nihil edis. Ego tibi hanc alam ministrabo: at eâ lege, ut dimidium mihi restituas. *Au.* Itane agitur? At istud est tibi ministrare, non mihi. Tibi serva, ego enim sum impudentior quàm cui ministrari quicquam debeat. *Ch.* Probe facis. *Au.* Eho, tu * lupo cibum ministras? Vulturem invitas? *Ch.* At jejunas, non coenas. *Au.* Imò me uno nihil edacius. *Ch.* Imò mendacius nihil. Proinde agito ac si domi sis tuæ. *Au.* Istud jam planè mihi persuasi. Istud jam in animum induxi. Sic stat sententia. Consilium est istud facere. *Ch.* Quid tibi hoc vinum placet? Quid hoc villi delectat? *Au.* Mihi quidem perplacet. Me certè vehementer juvat. Me satis delectat. Me non mediocriter juvat. *Ch.* Utrum mavis? rubrum, an candidum?

* Id est, voraci, appellativum loco appellativi.

Non refert quo sit colore.

a Juxta, adverb. sonat æquè.

b Cautius inducitur apud Hor. Coenaticæ Philosophiæ ad unguem doctus.

c Vinum quatuor sensibus placere debet.

d Vulgò Bearnum vocant.

e Hujus anni.

f Trium Romanorum divitiæ nobilitate sunt, Luculli.

g Cralli & Varonis.

Au. Equidem (*a*) utroque juxta delector. Nihil refert quo sit colore, modò sapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modò palatum juvet. Nihil me movet aspectus, si sapor placeat. Parvi refert quo sit colore, quem habeat colorem, si sapiat bene. Non cupio oculos pascere, si palato satisfacere queat; modò palatum juvare possit. Nihil moror colorem, modò gratus sit sapor. *Ch.* Credo. Atqui sunt (*b*) Coenaticæ Philosophiæ cumprius periti, qui negant vinum esse probandum nisi quod placeat (*c*) quatuor sensibus: oculis, colore; naribus, odore; palato, sapore; auribus, famâ & nomine. *Au.* Ridiculum! quid fama conducit ad potum? *Ch.* Tantum, ut multi non stupidi palati vehementer probârint villum Lovanio vernaculum, cùm crederent esse (*d*) Belnense. *Au.* Fortasse jam largâ potatione palatum obsurduerat. *Ch.* Imò nondum attigerant poculum. Tamen judicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritissimi. *Au.* Album nostrates rubro præferunt, quodd rubrum sit paulò acerbius, & alterum exilius quidem, sed illud mitius, &, ut arbitror, salubrius. *Ch.* Habemus & subrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc mustum est (*e*) horum. Hoc bimum est, si quem capit vetustas. Habemus & quadrimum: sed jam vappescit ac desipiscit senio. Ætate vigor evanuit. *Au.* (*f*) Luculli divitias audio. *Ch.* Heus puer, ubi cessas? nos hic planè negligis: non vides quanta sit hic siccitas? Quid
fi

si hoc rerum statu incendium contingeret? quo restingue-
remus? Dato singulis plenos cyathos. Augustine, quid habes
quod parum es hilaris? Quid accidit tibi, quod sedes tri-
stior? Quid est tibi, quod minimè gaudes? Aut doles, aut
carmina condis. Tu nunc * Chrysippum agis; Melissa tibi
opus est. *Au.* Quam hic mihi fabulam narrat? *Ch.* Chrysip-
pus adeò fertur intentus fuisse suis argutiis Logicis, ut ad
mensam etiam fame periturus fuerit, nisi ancilla Melissa ci-
bum in os ingessisset. *Au.* Ille verò indignus erat qui ser-
varetur. Sed si te offendit taciturnitas, placètque convivium
vocalius, est quo id efficias. *Ch.* Memini. Rectè admones,
liberalius bibendum: largius, copiosius, meraciùs oportet
bibere.

* Simile oc-
cultum vel
etiam dicitur
10. 11. 12. 13. 14. 15.
proprium
pro appella-
tivo.

Rem attigisti.

Au. Rem acu tetigisti. Rectè judicas. Scopum attigisti.
Nam,

Fœcundi calices quem non fecere disertum?

Ch. Perdoctè tu quidem, Augustine, ut omnia: sed quoniam
in sermonem vinarium, quando in mentionem incidimus vi-
norum, libet interrogare, quonam consilio veteres illi Bac-
chum, quem vini auctorem videri volebant, poetarum
Deum dixerint. Quid enim illi temulento Deo cum poetis,
Musarum virginum cultoribus? *Au.* Quæstio, iràm Bac-
chus amet, poculis digna! Verùm, quorsum tuæ quæstiones
spectent satis intelligo. *Ch.* Quorsum amabò? *Au.* Astutè
de Vino disputationem injicis Gallicà technà, quam didi-
cisse Parisiis te suspicor, nimirum quò minùs interin absu-
matur vini. Abi, virum te judico; non frustrà in tanta scho-
la versatus es. *Ch.* Accipio tua dicta; referam paria scommat-
a ubi erit commodum. Sed ad rem. *Au.* Dissolvam * ubi bi-
bero. Siquidem absurdum fuerit sicco palato de quæstione
vinosa disputare. Præbibo tibi, Christiane Propino tibi hunc
scyphum dimidiatum. *Ch.* Accipio abste libenter. Sit saluti.
Prosit. *Au.* Jam accingor, ut me missum facias. Ego meo
more præposterè faciam. Quò * Baccho pueritiæ effigiem
tribuerint, id habet mysterii, quòd vinum potum curas &
licitudines animis nostris eximit, hilaritatè que quandam
inducit. Quare senibus quoque ipsis juventam quandam red-
dere videtur, dum & hilariores facit & formosiores. Id quod
Horatius cum multis in locis, tum præcipuè his versibus,
apertè testatur;

Comproba-
tio à testi-
monio.
Bacchus cur
poetarum
Deus.

* Vinum a-
cuit inge-
nium, & fa-
cundiam
ministrat.

* Bacchus
quare pueri
effigie pin-
gatur.

*Ad mare cum veni, generosum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animamque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amica.*

a Appellati-
vum loco
proprii, ab
effectis Vini.

b Hoc est,
dilutus.

c *ἐλαφρὸς*
id est, pocu-
lo gemmato,
*συκεὶ δὲ καὶ
καὶ σὺμπτῶ-
ν* sumptu
parte præ-
stantiore
pro toto
poculo gem-
mis ornato.

Nam quod huic poetas dicarunt (a) Deo, id significatum voluisse suspicor, quod vinum & ingenium exciter, & facundiam ministret: quæ duo poëtæ sunt aptissima. Unde frigent carmina quæ scribuntur aquæ potioribus. Est quidem igneus suæ præ naturâ Bacchus; sed (b) adhibitis nymphis redditur temperator. Habes quod quærebas? *Ch.* Nihil unquam audiivi verisimilius dici ab homini Poëta: dignus es qui bibas (c) gemmâ. Heus, puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. *Au.* Puerum habes admodum inurbanum. *Ch.* Est veterator nequissimus. *Au.* Cur non instituis alio pacto? *Ch.* Difficile est canem vetulum loris assuescere. Difficillimum est veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facile assuescit loro. Me quidem dignus est. Dignum patellâ operculum.

Si cognoscerem quid te oblectet, tibi ministrarem; Formula.

Au. Decerperem tibi quippiam, si palatum tuum tenerem. Ministrarem tibi, si gula tua mihi satis cognita esset. Apponerem tibi, si quid potissimum juvaret scirem. Si nōsem ingenium palati tui, essem tibi structor. Equidem tantundem palato quantum animo sapio. *Ch.* Palatum habes eruditissimum. Nihil tuo palato doctius. Nec eo te puto inferiorem de cujus singulari peritia testatur Satyricus,

*Ostrea callebat primo deprendere morsu,
Et semel aspecti dicebat littus echini.*

Au. Et tu mihi, Christiane, ut par pari referam, ipsum audivisse Epicurum, aut in schola (d) Catiana institutus vidēis. Quid enim tuâ gulâ sapientius, aut fastidiosius? *Ch.* Si oratoriam æquæ artem ut culinariam callerem, nec Cicero ipse me vinceret. *Au.* Equidem si alterutrâ carendum esset, culinariam quàm rhetoricam mallet. *Ch.* Subscribo tuo iudicio; graviter, acutè, verèque judicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, nisi quod aures otiosas inani voluptate demulcet? Culinaria tum palatum, tum ventrem, tum totum hominem, quantus est, pascit ac reficit. *Concedat laurea linguae,* inquit Cicero: at utraqûe concedat Culinæ. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad suum (nescio quod) honestum referentes, cutis ac palati

d Catius
Epicureus
fuit & co-
narum au-
thor; ab Ho-
rat. lib. 2.
Serm. indu-
citur, ecce-
nticæ philo-
sophiæ ad
iniquem do-
ctus.

palati nullam rationem habendam putant. Dici non potest, quantò Diogene sapientior Aristippus mihi fuisse videtur. *Au.* Ego Stoicos cum suis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo ac probo quàm Diogenem illùm Cynicum, qui crudis oleribus ac simplici aquâ victitabat. Quare nihil miror, si Alexander Rex fortunatissimus se Alexandrum quàm Diogenem esse maluit. *Ch.* Nec ego sanè, quàmlibet vilis homuncio, cum Diogene meam Philosophiam commutarem; fortassis & Carius tuus facere recusaret. Meliùs nostri temporis Philosophi sentiunt, qui contenti Stoicorum more disputare, vivendo ipsum etiam Epicurum vident. At ego quidem rem in primis præclaram Philosophiam puto, si parcè adhibeatur. Nimiùm philosophari non laudo. Est enim res perquam jejuna, sterilis atque tristis. Ubi in calamitatem aut ægritudinem incidi, tum demum ad Philosophiam tanquam ad Medicum confugio: Ubi convalui, rursus illi Vale renuncio. *Au.* Tuam rationem probo. Bellè philosopharis. Salve igitur, Philosophè, non è (a) Stoa, sed è Culina. *Ch.* Quid tandem habes, Erasmi, quòd parùm sis hilaris? Quid sibi vult corrugata frons? quid silentium? An mihi succenses quòd te frugaliore cœnâ acceperim? *Er.* Imò tibi sum iratus, quòd tantum impendii meâ causâ sit factum. Interminatus erat Augustinus, nè suâ causâ diem festum faceres: vis nos posthac redire nunquam? Nam talem cœnam dare solent ii qui unam duntaxat dare constitissent. Quos tandem convivas vidèris accepisse? Non amiculos, sed satrapis cœnam parâsse vidèris. An nos helluones esse credis? Hoc non est dare cœnam, sed triduanam saturitatem. *Ch.* Etiam tu pergis esse Demea? Cras ut lubet disputa; hodie Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras sobrii disputabimus, nunc nil nisi meras nugas audire libet. *Au.* Christiane, utrùm de bubulis, an de ovillis carnibus mavis? *Ch.* Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis salutare arbitror. Ità ingenium est hominum, ut perniciosissima quæque appetant vehementissimè. *Au.* Galli suillas carnes mirum in modum amant. *Ch.* Galli amant quæ parvo constant. *Au.* Hac una in re Judæus sum; nam nihil æquè odi atque carnes suillas. *Ch.* Nec injuriâ; quid enim insalubrius? ego in hoc non cum Gallis, sed cum Judæis sentio. *Er.* At ego ovillas pariter amo & suillas, sed diversâ ratione. Nam ovillis, quòd amem, libenter vescor: suillas præ amore non attingo, nè quid offendam. *Ch.* Bellus homo es, Erasmi,

a Porticus
Athenis, unde disci
Stoici.

ac festivus. Equidem mirari mecum soleo, unde tanta in palatis humanis diversitas. Nam, ut Horatiano carmine utar,

*Tres mihi convivæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.*

Er. Quanquam, ut ait Comicus, *Quot homines, tot sententia,* & suus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis inesse varietatis quàm palatis. Ità vix duos reperias quos eadem juvent. Permultos vidi qui butyri ac casei nè olfactum quidem ferrent. Sunt quibus carnes nauseæ sint: alius elixis, alius assis abstinet. Multi aquam vino præferunt. *Er.* quod incredibile est, vidi hominem qui nec pane, nec vino uteretur. *Ch.* Quibus tandem miser ille victitabat? Quibus vescabatur? *Er.* Cæterorum nihil fastidiebat, non carnes, non pisces, non olera, nec poma. *Ch.* Vis ut istud tibi credam? *Er.* Si lubet. *Ch.* Credo, at eà lege ut vicissim mihi mentienti fidem sis habiturus. *Er.* Age, faciam, modò verecundè mentiaris. *Ch.* Quasi verò sit quicquam tuo commento impudentius. *Er.* Quid dicet frons tua, si hominem tibi commonstrem? *Ch.* Macilentum quempiam ac

a Monogrammi dicuntur homines prætenuis ac pusilli, à picturis in quibus unicà lineâ notantur homunculi, velut procul apparentes.
b Plinius l. 8. cap. 36.

(*a*) monogrammum esse oportet. *Er.* Imò diceres athletam, *Ch.* Polyphemum potiùs. *Er.* Hoc tibi mirum videri demior, cum multi sint quibus pisces vento durati sint panis loco; nonnullis hoc præstent herbarum radices, quod nobis panis. *Ch.* Credo, sed perge mentiri. *Er.* Quendam in Italia, cum illic agerem, vidisse memini, qui nullo neque cibo neque potu adjutus somno saginabatur. *Ch.* Ut nihil pudeat! Non possum illum Satyricum non dicere, *Tunc immensa cavi spirant mendacia folles.* Tu poëtaris. Tu nunc poëtam agis. Nam *mentiris* dicere mihi religio est. *Er.* Mentiar si non agis. (*b*) Plinius author certissimus scripsit, ursum quatuordecim dies solo somno mirum in modum saginari: Quo tamen ità altè premitur, ut nè vulneribus quidem queat excitari. Imò quò magis mireris, addam quod Theophrastus scribit, per id tempus urforum carnes, coctas quoque si asserventur, reviviscere. *Ch.* Vereor nè Parmeno ille Terentianus ista non contineat. Mihi facilè fidem facis. Ministrarem tibi de cervinis carnibus, si satis essem urbanus. *Er.* Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? *Ch.* Midas homo hominum qui vivunt liberalissimus, nostrique amantissimus, mihi misit dono: dono quidem, sed sic, ut ego minoris emam sæpenumero. *Er.* Quà sic? *Ch.* Quia famulis plus dandum quàm daretur in macello vendenti. *Er.* Quæ res cogit hoc facere? *Ch.*

Tyrannus

Tyrannus omnium violentissimus. *Er.* Quis iste? *Ch.* Mos. *Er.* Profecto tyrannus iste frequenter iniquissimas leges obtrudit mortalibus. *Ch.* Idem suo more nudius tertius hunc cervum venatus est. Quid tu, qui soleas istius studii esse amantissimus? *Au.* Equidem hoc studio planè relicto, jam præter literas nihil venor. *Ch.* At mihi videntur literæ quovis cervo fugaciores. *Au.* Duobus tamen potissimum canibus assequimur, admiratione scilicet, atque improbitate laboris. Nam & admirari plurimum discendi ardorem ministrat; & ut facundissimus poeta scripsit,

— Labor omnia vincit Improbus. —

Ch. Amanter admones, Augustine, ut soles: propterea non desistam, non conquiescam, non defatigabor, donec consequar. *Au.* Carnes cervinæ sunt nunc admodum tempestivæ.

(a) Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. ^{a Lib. 8. c. 32.}

Ch. Quidnam? obsecro. *Au.* Quoties arrexere aures, acerrimi esse auditus; at contrà, cum remisere, surdos. *Ch.*

Istud ipsum mihi sæpenumero evenit. Nam si quando fiat sermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum; hic enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo: ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. *Au.* Laudo te, facis ut te decet. *Ch.* Vis de his leporinis clunibus? *Au.* Tibi sumito.

Ch. An de tergo mavis? *Au.* Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. *Ch.* Vidistne unquam leporem candidum? *Au.* Sæpenumero. Plinius in (b) Alpibus can-

didos reperiri scribit, quibus hybernis mensibus nivem pro cibatu esse sit creditum. An verum sit, Plinius ipse viderit. Quòd si leporis cutem candidam reddit nix, stomachum habeat candidum necesse est. *Ch.* Mihi verisimile non fit. *Au.*

Accipe magis admirandum, ac fortasse tibi non inauditum.

Idem utramque vim singulis inesse testatur, maris & foeminae, ac foemellas sine mare æquè gignere. Istud ipsum mul-

ti asseverant, præsertim venandi studiosi. *Ch.* Est ità ut dicis.

Sed hos cuniculos, si placet, tentemus, quia pinguiusculi sunt ac tenelli. Ministrarem illi Nymphæ, si propius as-

siderem. Augustine, istius tibi vicinæ curam age, si libet: calles enim quo gestu sit ministrandum istis Veneribus.

Au. Teneo quid dicas, nasute. *Ch.* Quid te anserinæ carnes

delectant? *Au.* Me quidem non mediocriter juvant, ut sum

in Epigrammate

At hic anser, nescio quo pacto, nihil me

juvat: nihil enim in vita vidi siccius: siccius est pumice,

aut etiam novercâ Furii illius in quem (c) Catullus mul-

tiū jocatur. Ligneus mihi videtur. Et, mehercule, quan-

tum

c In Epigrammate

cujus initium, Furi,

cui neque

serum, &c.

tum suspicor, veteranus miles immodicis excubiis sese mace-
ravit. Aiunt enim anserem inter omnia animalia longè esse
vigilantissimum. Et profectò, nisi conjecturà fallor, hic
anser ex eorum numero est qui, canibus unà cum excubi-
toribus somno sopitis, Romanum olim Capitolium defen-
derunt. *Ch.* Verisimile (ità me Deus amet) dicis, nam
ex eo seculo relictum arbitror. *Au.* Hæc quoque gallina
aut parcum saginatore habuit, aut amavit, aut certe zelo-
typa vixit : quo quidem morbo hoc animantis genus maxi-
mè laborat. Hic capus longe melius pinguet. Vide curæ
quid faciant. Quod si ex Theodorico nostro Gallo facere-
mus capum, multò citius pinguesceret. *Th.* Non sum gal-
lus. *Au.* Fateor, non es Gallus Cybeles, neque gallus gal-
linaceus, at fortè Gallus gallaceus. *Ch.* Quid hoc verbi est ?
Au. Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo : ego Sphin-
gem præstiti, tu Oedipus esto. *Ch.* Dic mihi bonâ fide, Au-
gustine, nulla tibi cum Gallis unquam fuit necessitudo ? Ni-
hilne affinitatis tibi cum Gallis contraxisti ? Nullum fuit
commercium ? *Au.* Nihil sanè. *Ch.* Tantò es nequior. *Au.*
Sed cum Gallabus non nihil. *Ch.* Libetne de (a) jecore anse-
rino, quod apud veteres in deliciis cum pruniis habebatur ?
Au. Non sum rejecturus quod à tua manu venerit. *Ch.* Non
est quod exspectes Romanas delicias. *Au.* Quas ? *Ch.* Carduos,
cochleas, testudines, colubros, fungos, boletos, tubera. *Au.*
Istis omnibus ego vel rapam præferam. Liberalis es, be-
nignus es, Christiane. *Ch.* Has perdices nemo attingit, nè
columbos quidem. Cras est dies jejunii ab Ecclesia indicti ;
adversus hanc esuriem munite vos. Onerate saburrâ navim
adversus imminentem tempestatem. Bellum instat ; instrui-
te ventrem commeatu. *Au.* Utinam isthuc verbi tacuisses,
hilariores surrexissemus à cœna. Miseros nòs reddis ante
tempus. *Ch.* Quid ità ? *Au.* Quia minùs anguem odi quàm
pisces. *Ch.* At non tu solus. *Au.* Quis hoc tædii nobis inve-
xit ? *Ch.* Quis commonstravit (b) aloen, absinthium &
scammonium dare in remediis ? *Au.* Sed ista dantur ægrotis.
Ch. Sic hæc dantur nimium rectè valentibus. Aliquando
præstat ægrotare, quàm plus satis valere. *Au.* At mihi videtur
minus oneris olim impositum Judæis. Equidem ab anguillis
& percis facilè temperarem, modò liceat capis & perdici-
bus expleri. *Ch.* In plerisque non res, sed animus nos discer-
nit à Judæis. Illi manum abstinabant à certis cibis, ve-
lut ab immundis & animum inquinaturis : nos cum intel-
ligamus omnia munda esse munda, tamen carni lascivien-

a Vide Plin.
lib. 10. c. 22.

b Herbz &
Pharmaca
amaritudi-
nis notæ.

ti, velut equo ferocienti, pabulum subducimus, quò magis dicto sit audiens spiritus. Nonnunquam immoderatum suaviū rerum ulum abstinentiæ molestiā castigamus. *Au.* Audio; sed eadem operā defendi posset circumcisio præputii. Moderatur & illa coitus pruritus, & cruciatum adfert. Si omnes itidem abhorrerent à piscibus atque ego, vix à parricida tam atrox supplicium exigere. *Ch.* Quo-

rundam palato gravior est (a) piscium quam carniū esus. *Au.* Congruunt igitur his qui gulæ serviunt, non valetudini. *Ch.* Equidem audiui quondam apud (b) Æsopos & Apitii luxum præcipuum luxum in piscibus fuisse. *Au.* Qui conueniunt igitur deliciæ cum supplicio? *Ch.* Non omnibus sunt (c) murænæ, aut scari, aut acipenseræ. *Au.* Ergo tenues soli discruciantur, quibus satîs malè est etiam cum vesci licet carnibus. Fit enim non rarò, ut cum licet vesci per Ecclesiam, non liceat per crumenam. *Ch.* Durum mehercle interdictum! *Au.* Quòd si interdictus carniū esus divitibus vertitur in delicias, & si pauperibus sæpe non licebit vesci carnibus etiam cum licet, ac nè piscibus quidem, qui ferè cariùs emuntur, cui igitur bono erit interdictum? *Ch.* Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit vesci, aut cepe porrùmvæ arrodere. Mediocres detrahent nonnihil quotidianis obsoniis. Quòd si quid divites deliciabuntur hâc occasione, suæ gulæ imputent, non incusent Ecclesiæ constitutionem. *Au.* Pulchre dixisti. Sed incertum à tenuibus, qui summis sudoribus alunt familiam, & olim carissimè procul absunt ab amnibus ac lacubus, exigere carniū abstinentiam, est indicere famem, aut (d) βελίμιαν magis. Atqui, si quid Homero credimus, longè (e) miserrimum mortis genus est, perire fame. *Ch.* Sic visum est Homero cæco; at apud Christianos miser non est qui bene moritur. *Au.* Esto sanè; sed tamen durum est à quoquam exigere ut moriatur. *Ch.* Nec hoc animo Pontifices interdiciunt esum carniū, ut intereant homines; sed ut vel affligantur moderatè si deliquerunt, vel subducto latiore pabulo, corpora minùs ferociant adversùs spiritum. *Au.* Isthuc ipsum efficiet moderatus carniū esus. *Ch.* Sed in tanta corporum varietate certus carniū modus præscribi non potest, cibi genus potest. *Au.* Sunt & pisces qui multum addantimenti, sunt carnes quæ minimum. *Ch.* Sed in genere plus alunt carnes. *Au.* Age, dic mihi, si quò tibi foret iter, utrùm malles equum alacriorem ac sublacivum, an morbidum; qui subinde collabens sessorem dejiciat in terram? *Ch.* Quorsum

a Pisces quibus utiles.
b Æsopi & Apitii luxum multorum literis nobilitatus est: festiviter autem mutato numero luxuriosos vocat Æsopos & Apitios, quemadmodum effeminatos dicimus Sardapalos.
c Muræna, Scarus, Acipenser, pisces sunt, & olim carissimè, & in deliciis divitum habiti.
d βελίμιαν est ingens fames; λυμὴ enim fames, & βελίμιαν augēt, quasi totos boves esuriat aliquis.
e Homer. ἰσθρ. μ.
Jejunii finis.

* Pisces
morbos pa-
riunt.

sum istud? *Au.* Quia * piscium esus corruptis humoribus corpora nostra reddit magnis morbis obnoxia, ut spiritui non possint subservire. *Ch.* Quibus morbis? *Au.* Podagra, febris, lepra, morbo regio. *Ch.* Qui scis? *Au.* Credo medicis id malim quam experiri. *Ch.* Id fortassis in paucis accidit. *Au.* Equidem arbitror in pluribus. Porro, quoniam animus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bonis humoribus afficiuntur, vitiatis instrumentis, non potest, ut vult, exserere vim suam. *Ch.* Scio medicis magnopere damnatum esse piscium esum; sed secus visum est maioribus nostris, quibus obtemperare religiosum est. *Au.* Religiosum erat & olim non violare sabbatum: sed prius erat, servare hominem sabbato. *Ch.* Sux quisque salutem consulat. *Au.* Imò, si Paulo volumus auscultare, *Nemo quæ sua sunt querat, sed quisque quæ alterius.* *Ch.* Sed unde hic novus Theologus in convivio? Unde novus hic ac subitus Magister noster? *Au.* Quia mihi malè convenit cum piscibus. *Ch.* Quid igitur? Annon abstinēs à carnibus? *Au.* Abstineo, sed obmurmurans, nec sine meo magno malo. *Ch.* *Charitas omnia suffert.* *Au.* Verum; sed eadem quàm minimum exigit. Si suffert omnia, cur non ferunt nos his vesci cibis quos indulgit libertas Evangelica? Cur hi à quibus Christus toties amorem sui stipulatus est, patiuntur tot hominum & (a) corpora periclitari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis periculo, ob rem nec interdictam à Christo, nec per se necessariam? *Ch.* Ubi aliud suadet necessitas, cessat humanæ constitutionis vigor, cessat & voluntas (b) nomothetæ. *Au.* At non cessat offendiculum infirmiorum. Non cessat scrupulus meticulosæ conscientiæ. Postremò, non satis constat quibus limitibus finiatur ista necessitas. An cum cœperit (c) ichthyophagus agere animam? Serò morienti porriguntur carnes. An cum totum corpus habet (d) epialus? Non tanti erat ciborum delectus. *Ch.* Quid igitur tu velles præscribi? *Au.* Scio, si quis mihi credat Ecclesiasticæ rei dictaturam. *Ch.* Quid isthuc verbi est? *Au.* Si summus essem Pontifex hortarer omnes ad perpetuam (e) vitæ sobrietatem, sed præcipuè sub diæti festum. Caterùm jus facerem cuique vescendi quibus vellet pro corporis salubritate, dum moderatè & cum gratiarum actione: darèmq; operam ut hoc quod detraheretur observationibus huiusmodi carnalibus, accresceret ad studium veræ pietatis. *Ch.* Nimirum istud meâ quidem sententiâ tanti est, ut te faciamus Pontificem. *Au.* Rides; sed tamen cervix hæc sufficeret vel triplici (a) coronæ.

a Noxii &
animabus &
corporibus.
b Id est, legis
auctoritas,
Novus Sacerdos.
c Id est, qui
vescitur pi-
scibus. Est
populus in-
dè nomen
habens.
d Epialus
febris genus
vehemens,
omnis cau-
sa sic dicta,
Epialus,
quali placet
affiliens;
quemadmo-
dum Furæ
dicuntur
Eumenides,
cùm nulli
bene velint.
e Vitæ so-
brietas.

(a) coronæ sustinendæ. *Ch.* At interim vide nè ista scribantur inter articulos Parisiensium. *Au.* Imò quicquid dictum est, scribetur in vino, sicuti par est dicta inter pocula. Sed satis est jam Theologiæ in convivio. In cœna sumus, non in (b) Sorbona. *Ch.* Quid vetat dici Sorbonam, ubi bene sorbetur? *Au.* Sorbeamus igitur, non disputemus, nè nobis à (c) Sorbis dicatur Sorbona, non à sorbendo.

a Pontificis diadema triplici coronâ insignitur.
b Gymnasium Parisiense.
c Pomigenus acerbitate constringens fauces, ut quædam occidant etiam.

CHRISTIANUS, CONVIVÆ, MIDA,
ERASMUS, PUER, AUGUSTINUS.

Ch. Agite, hospites humanissimi, quæso ut cœnulam nostram, licet tenuem, æqui bonique consulatis. Præbete vos hilares ac lubentes, quamvis convivium tenue sit & frugale : ego vestrâ facilitate fretus familiariter vos vocare sum ausus. Et est sanè vester mihi adventus conspectûsque non modò gratissimus, verùm etiam jucundissimus. *Co.* Cœna tua. Christiane optime, multis modis elegans lautâque nobis videtur. Quòd excusas, id unum habet accusandum. Nam magnificentior fuit quam sat est, siquidem hoc convivium opiparum inprimis ac lautum judicari, quòd primùm simplicibus epulis, deinde hilaritate, risu, joci, salibus sit conditum ; quæ omnia nostro convivio non defuerunt. Verùm * de convivarum numero hîc mihi quiddam in mentem venit, quos neque pauciores tribus, neque plures novem esse oportere scripsit Varro. Tres enim sunt (d) Charites, id est, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiae præfides ; & novem sunt Musæ, honestiorum studiorum duces. At hîc decem convivas esse video, virginibus exceptis. *Au.* Nihil convenientius accidere potuit. Nos sumus Varrone ipso paulò sapientiores. Nam tres puellas lepidissimas, tanquam tres Charites, adhibuimus. Deinde, quia à novem Musarum choro Apollo abesse nunquam credendus est, jure decimum adjecimus convivam. *Ch.* Poëtice dixisti. Si mihi laurus adesset, laureâ coronâ caput tuum cingerem, fierésque Poëta laureatus. *Au.* Si malvâ coronatus essem, malvatus. Tantum honoris mihi non arrego. Honor hic major est quàm ut mihi conveniat.

* Numerus convivarum quis olim.
d Vide Gell. lib. 13. c. 18.

— *Haud equidem tali me dignor honore.*

Ch. Vultisne singuli tantundem meâ causâ facere quantum vestrâ sum facturus? *Con.* Volumus ac lubentes quidem. *Ch.* Ebibetis igitur ordine suum quisque calicem : à me exemplum capietis. Tibi hoc primum propino, Mida. *Mi.* Accipio abs te libenter. “Pro quo vulgus præstolor dicit Equidem

dem non recuso. Nihil tuâ causâ recusabo. *Ch.* Tu deinde cæteris propina. *Mi.* Erasmi, præbibo tibi diuiniatam patenam. *Er.* Precor ut sit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum. Profit tibi. “*Proficiat*, durius dicitur. *Ch.* Sed cur cessat patera? Cur non obambulat? Defecit nos vinum? Ubi sunt oculi tui, (a) furcifer? Vola, adfer ejusdem generis sextarios duos. *Pu.* Erasmi, salve, quidam pro foribus te conventum expetit. *Er.* Quisnam est? *Pu.* Mori famulum se dicit, herum ejus ex Britannia advenisse, cupere ut se vîsas, quandoquidem primâ luce parat iter in Germaniam. *Er.* Christiane, subducatur ratio, nam mihi quidem abeundum. *Ch.* Rationem, Erasmi doctissime, hujus cœnæ ego confecero. Non est quod calculum frustra teras. Gratiam habeo, qui dignatus sis nostro adesse convivio. Sed avocari te molestum est, nondum peractâ fabulâ. *Er.* Quid superest nisi ut dicam, Valetè & plaudite? *Ch.* Age, boni consulemus; quando tu non ab equo ad asinos, sed ab amicis ad amicissimos properas. *Er.* Ego pariter tibi gratias ago, quod pro tua humanitate ad hoc convivium longè suavissimum me vocâris. Valetè, sodales optimi. Bibite non segniter, & vivite suaviter. *Ch.* Heus, Dromo. Sedetis jamdudum otiosi omnes: Libetne cuiquam quicquam ampliùs? *Con.* Nihil omnino. Strenuè munus nostrum administravimus. *Ch.* Tolle igitur hæc, ac (b) bellaria appone. Muta quadrulas atque orbes. Tolle cultrum meum, qui humidi decidit. Pyra vino perfunde. Adsunt mora præcoqua, etiam domi nostræ nata. *Con.* Tantò erunt suaviora, quod vernacula. *Ch.* En pruna cerea, en (c) Damascena, rarum apud nos spectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hisce manibus consevi. Nuces castaneæ: omne deliciarum, quas horti nostri benignè effundunt, genus. *Au.* Sed flosculi defunt. *Ch.* Isti (d) Gallici sunt apparatus, qui magnificentiam eam potissimum amant quæ minimo constat. Nobis non est ea mens, aut ingenium. *Au.* Non apud Gallos tantum reperies quibus ea placent quæ minimo constant. *Ch.* Sed heus tu. Augustine, num tu credis te hic immunem bibisse? Egone te meis immunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium scyphi debes. *Au.* Is jamdudum me missum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. *Ch.* Unde ille sibi vendicat tantum authoritatis? Vix Romanus Pontifex hoc vinculi relaxet. Nôsti priscam conviviorum legem, (e) n. m. d. *Au.* Remittendi jurisjurandi jus habet cui factum est, & cujus intererat servari. *Ch.* Sed omnium conviviarum interest,

a Inde prov.
omnis servus
hero monosyllabum.

b Bellaria.

c A Damasco monte,
non ab opido. Græcis
βράχολα
etiam dicuntur.
d Gallorum
magnificentia in conviviis.

e Id est, aut
bibet, aut abi-

interest, servari leges inviolabiles. *Au.* Age, quando hæc est Germanorum * religio, exsorbebo quod reliquum est. Sed * Mos religiosè observatus. quid tibi reimecum est? *Ch.* Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalluisti? Nè verere, perfacile poteris. Fac quod sæpe fecisti, ut aliquâ eligantiâ doctiores à cœna surgamus. Neque enim clam te est, veteres illos in secundis mensis hilariora quædam disputare solitos. Age igitur, quibus & quor modis hæc oratio potest enunciarī, *Indignum auditu?*

INDIGNUM AUDITU,

Formula.

Au. Dixi pulchre per posterius supinum. Auditu minimè est dignum. Indignum est audiri. Haud dignum est quod audiatur. Est ut audiatur indignum. Levius est quàm quòd audiri debeat. Vix operæ pretium est referre. Non tanti est ut audiat. Ineptius est quàm quòd audiatur. Non est operæ pretium narrare. *Ch.* Quor modis hæc sententia verti potest, *Magno mihi constat?*

VARIANDI RATIO HANC
ORATIONEM.*Magno mihi constat.*

Au. His verbis, *impendo, insumo, impertio, constat.* Ut, Multum in te docendo insumpsi laboris. Plurimum ea in re operæ insumpsi. Non minus pecuniæ quàm curæ in eam rem impendi. Non parùm insumpsi pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. Multum lucubrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi constat, multo sudore, multâ operâ, plurimo labore, sumptu ingenti, pecuniâ magnâ. Pluris mihi constat quàm credas. Minoris mihi constat uxor quàm equus meus. *Ch.* At quid tibi vult, Augustine, quod verbo isti, *constat*, modo ablativum, modò genitivum casum apponis? *Au.* Quæstionem perutilem ac latè patentem movisti. Verùm nè convivas loquacitate meâ premam, paucissimis absolvam. Sed cupio singulorum hac de re audire sententiam, nè cuiquam, ut dixi, sim molestus. *Ch.* Quidni cupiant idem vel puellæ? *Au.* Illæ sanè nihil aliud quàm audient. Accingar igitur, Grammaticâ bene fortunante. " Scis verba emendi ac vendendi, aliâque esse confimi significatu, quibus apponantur hi genitivi soli, *tanti*, *tui* ablat. *quantii*, genit. cas.

Constat.

Nomen pre.

quantii, genit. cas.

*Cambire
barbarum.*

“*quanti, pluris, minoris, tantidem, quantivis, quanticunque;*
 “*at ita, si substantiva non apponantur; quæ si accedant,*
 “*utraq; in ablativum casum vertuntur. Quod si pretium*
 “*certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum*
 “*substantivè positum, in ablativo pones, nisi per adverbium*
 “*loqui malis. Ch. Quænam verba sunt de quibus præcipis?*
 “*Au. Hæc ferè sunt, emo, mercor, redimo, (id est, aut caprum*
 “*aut perditum) vendo, venundo, revendo, (id est, rursus ven-*
 “*do quod mihi venditum erat) veneo, (id est, vendor) cujus*
 “*præteritum venivi vel venii, supinum venum; hinc ve-*
 “*nalis. Ab illo, id est, vendo, vendibilis manat. Mereor, pro in-*
 “*servio & stipendium facio. Comparo, id est, emo, vel com-*
 “*mitto. Commuto, muto, permuto. Cambire penitus barba-*
 “*rum in hoc sensu. Æstimo, taxo. Indico pro æstimo, cen-*
 “*seo. Liceor, liceris, licitor, licitaris, addico. Distrabor, id*
 “*est, circumferor ut veneam. Metior pro æstimo, aut taxo.*
 “*Constat pro emitur. Conducere, locare. Fœnero, ad fœnus do-*
 “*fœneror, ad fœnus accipio. Paciscor, pactus sum, Pango,*
 “*pepigi, id est, pactum facio. Ch. Da exemplum.*

VENDENDI ET EMENDI

Formula.

Au. Quanti istum agrum in singulos annos locas? Re-
spondebimus, Vigenis libris Francicis. Hui! nimio locas.
Imò locavi olim multò pluris. At ego tanti non conducam.
Si conduxeris minoris, peream. Imò jam vicinus tuus Chre-
mes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem quantum
tu petis. At multò meliorem. Mentiris. Facio ut solent qui
licentur. Tu ipse tanti posside. Quid liceris, vel licitaris, cum
nihil sis empturus? Quanticunque addixeris, solvam optimâ
fide.

VENDENDI ET EMENDI

Alterum exemplum.

Congrum istum, Syra, quanti vendis? Decem obolis.
Nimio, turpissima. Imò minimo: nulla tibi vendet minoris.
Emoriar si non tanti mihi constat, aut certè non multò mi-
noris. Mentiris, venefica; quoniam duplo vis vendere aut
triplo. Et centuplo, si queam; sed fatuos non invenio. Quid
si liciter teipsam? Quanti æstimas te? Ut lubet. Quanti
te liceris? Quanti indicas te? Dic, quanti te taxas? Quan-
ti teipsam inscribis? Decem scutatis. Hui! tanti? Eho!
an tu minoris me æstimas? Ego olim non semel pluris in
unam

unam noctem sum conducta. Credo; at nunc non paulò minoris æstimo quàm piscem. Abi in malam rem, ganeo; tantidem te æstimo, quanti tu me. Qui te * teruncio emerit, ni-
mio emerit. Aut pluri emar, aut non vendar. Si magno
venire cupis, larvâ tibi opus est; nam rugæ istæ non sinunt
ut carius vendaris. Eï qui tanti me nolit, non sum venalis.
Ego nè culmo quidem te emero. Constiti pluri.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interfui. Ain' tu? Licitatus sum ve-
tigalia. Quanti tandem? * Decem millibus. Hui! tanti?
Nè mireris; erant qui multò pluri licitarentur, pauci qui
minoris. Cui tandem addicta sunt vectigalia? Chremeti,
uxoris tuæ summo & maximo amico. Sed divina, quanti
sunt addicta. Decem. Imò quindecim. Deus bone! Ego mi-
hi hominem ipsum cum tota familia dimidio addictum no-
lim. At ille uxorem tuam duplo empram cupit. "Animad-
vertistine in his omnibus, ubicunque adfit substantivum
pretii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo positis,
aut in adverbium mutatis? Comparativum nunquam au-
disti sine substantivis, exceptis illis duobus *pluri* & *mino-*
ris. Sunt & alia verba, de quibus sumus loquuti non admo-
dum dissimilia, *sum*, *facio*, *habeo*, *duco*, *æstimo*, *pendo*, quæ
idem ferè significant; *is* itidem. Junguntur autem his ferè
genitivis, *multi*, *magni*, *parvi*, *pluri*, *plurimi*, *minoris*,
minimi, *maximi*, *tanti*, *quanti*, *flocci*, *pili*, *nihili*, *nauci*,
hujus, & siqua sunt his similia. Ch. Da exempla.

ÆSTIMANDI

Formula.

Au. Scis quanti te semper fecerim? tanti fies apud ho-
mines quanti virtutem facies. Præceptores meos semper
feci plurimi. Aurum hæc tempestate magni penditur, lite-
ræ nihili, sive pro nihilo, ducuntur. Aurum minoris habeo
quàm credas. Tuas minas flocci facio. Promissa tua duco
minimi. Non pili te facio. Si tanti sapientia penderetur
quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluri apud nos sit au-
rum sine sapientia; quàm sapientia sine auro. Hoc pluri te
habeo, quòd doctus sis. Minoris hic fies, quòd mentiri mi-
nimè calleas. Hic multi sunt qui *nigrum in candida vertunt*.
Hoc mihi pluri es, quòd literas amas. Tanti apud omnes
eris, quantum possidebis. Tanti ubique habebis, quantum
habebis. Non quanti habearis, sed quanti sis, interest. Tan-
ti Christianum meum facio quanti alium neminem.

"Inve-

a Scutatus
ein
Schelt,
numisma
inferioris
Germaniæ.
b Antonius
in una cœna
mille apros
proposuit:
Heliogaba-
lus 600.
struthionum
capita pro-
posuit:
Vitellius in
uno convi-
vio 2000.
piscium &
7000. aviam
apposuit:
Cleopatra
anionem
incredibilis
pretii, de
qua Bap.
Fulg. lib. 9.

“Inveniuntur & alia verba cum his genitivis & ablativis,
“quæ naturâ suâ non significant emptionem aut aliquid si-
“mile. Petrus osculum puellæ (a) scutato emit. Sit illi fau-
“stum. Nolim ego basiare tanti. Quanti luditis? Quanti coe-
“natis? Quosdam (b) sexcentis Sestertiis cœnasse legimus, at
“Galli sæpenumero Leardo cœnant. Faustus quanti docet?
“Parvo. At pluris quàm Delius. Quanti igitur? Undeviginti
“aureis. Non discam mentiri tanti. Phadra apud Teren-
“tium & rem & seipsum perdidit. At nolim ego amare tanti.
“Quidam magno dormiunt. Demosthenes pluris filuit quàm
“alii loquebantur. Æqui, boni consulas, oro. “Est & aliud
“verborum genus, quæ accusativum unâ cum genitivo aut
“ablativo casum exigunt, quæ sunt, *Accuso*, id est, objicio
“crimen, aut culpo, etiam abentem: *Incusso*, culpo exera ju-
“diciûm; *Arguo*, reprehendo; *Insimulo*, impingo suspitionem
“culpæ; *Postulo*, in jus voco; *Accersio*, defero; *Damno*, con-
“demno, pronuncio illum esse in culpa; *Admoneo*, commo-
“nefacio. *Ch.* Exempli causâ.

ACCUSANDI Formula.

Au. Scipio accusatus est ambitus, aut de ambitu. Arguis me
impudentiæ, ipse impudentissimus. Lepidus postulatatus est
repetundarum. Accersitus est capitis. Si hominem insimu-
labis avaritiæ, malè audies. Admoneto eum pristinæ fortu-
næ. Mortales ipso vocabulo suæ conditionis admonentur.
Commonefacito Lepidum promissi. “Sunt pleraque quæ ac-
“cusativum geminum admittant. Doceo te litteras. Exorat
te veniam. Dedocebo te istos mores. Poposcit me mutuum.
“Hic ejus rei mihi admonendus es, quod in his secundum
“accusativum etiam passiva obtinent, in aliis genitivus ma-
net. A me doctus es litteras. Postulant me furti. Postulor
furti. Accusas me sacrilegii. Accusor sacrilegii.

Scio te nondum expletum. Scio animo tuo nondum esse sa-
tisfactum. Quando enim tantus elegantiarum helluo sarietur?
Sed convivis parcendum est, quos hac non omnes perinde
delectant. A cœna, inter deambulandum, id quod rationi
deerit persolvemus, nisi quid aliud censes. *Ch.* Fiat ex tua
sententia. Agamus gratias benignitati divinæ, deinde pauli-
isper deambulatori. *Mi.* Pulchrè dicis. Nihil enim hoc ves-
pertino cœlo amœnius, nihil salubrius. *Ch.* Petre, adestdum.
Tolle suo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde. *Pe.* Ju-
bésne agi gratias? *Ch.* Age. *Pe.* Gracè mavis, an Latine?
Ch. Utroque modo. *Pe.* “Gratias agimus tibi, pater cœlestis,
“qui

“qui tuâ ineffabili potentiâ condidisti omnia, tuâ inscrutabili
 “si sapientiâ gubernas universa, tuâ inexhaustâ bonitate
 “cuncta pascis ac vegetas : largire filiis tuis , ut aliquando
 “tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis
 “quod promissisti ac præparasti verè diligentibus te, per Je-
 “sum Christum. Amen. *Ch.* Dic eadem Græcè , nè ceteri
 quid dicas intelligant. *Pe.* Εἰχαεσμέν σοι, πάτερ ἡρόνιε,
 ὁ τῇ ἀφῆλτῳ σε δυνάμει κτίσας τὰ πάντα ὁ τῇ ἀνεξερευνητῳ σε
 σοφίᾳ κυβερνῶν ἀπαξάπαντα, ὁ τῇ ἀνεξαντήτῳ σε χρυσό-
 τῳ πένεσσι τρεφόμενός τε καὶ αὐξάνων· χαίρει τοῖς υἱοῖς σε τὸ
 μετὰ σε ποτὲ πίνειν τὸ ἄδανασίᾳς νέκταρ, ὁ ἑαῖον καὶ
 ἡγάμασας τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσί σε, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ
 υἱοῦ σε, καὶ Κυρίου ἡμῶν, καὶ μετὰ σε ζῶντος καὶ βασιλεύοντος
 ἐν ἐνότητι τοῦ πνεύματος ἀγίου εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. *Ch.* Ha-
 beo vobis, hospites candidissimi, gratiam, qui ad hoc con-
 vivium venire dignati sitis ; oro æqui bonique consu-
 latis. *Con.* Nos vicissim gratiam referre volumus, non tan-
 tum habere. Proinde, nè multis agantur gratiæ. Quin
 potius surgamus, & exspatiemur. *Au.* Ducamus nobiscum
 virgines, nam cò minds molesta erit deambulatio. *Ch.* Re-
 ctè sentis : Nè defint nobis flosculi, si fortè locus flores
 non habebit. Utrùm mavis nostris in hortis (a) more poë-
 tico reptare, an foris ad amnem exspatiari? *Au.* Habent
 quidem horti tui amœnitatis permultum : verùm eam vo-
 lupratem matutinis deambulationibus serva. At Sole in-
 clinato amnium aspectus oculos mirum in modum juvat.
Ch. Antecede igitur, Augustine, ut poëtâ dignum est ; la-
 tus tuum claudam. *Au.* Bone Deus! quantum comitum,
 quantam compam nobiscum ducimus! Dici non potest,
 Christiane, quantum mihi placeam. Satrapas mihi videor.
Ch. Age, nunc promissum præsta. Solve quod recepisti.
Au. Quid me potissimum vis dicere? *Ch.* Ego quondam in
 Pollionis oratione cùm multa, tum illud inprimis sole-
 bam admirari, quòd tam facilè, tam crebrò, tam venustè
 orationem verteret : quæ res non modò singularis ingenii,
 verùm et am multi usus mihi videtur. *Au.* Haud injuriâ
 istud in Pollione admiratus es, Christiane. Ille enim tum
 hac in re divinam quandam vim obtinet ; quam quidem
 illi cùm ingenii dexteritate quadam, tum plurimo & di-
 cendi, & legendi, & scribendi usu contigisse opinor, po-
 tiùs quàm ratione aliquâ aut præceptione. *Ch.* At ego
 rationem aliquam istius rei, si fieri potest, exspecto. *Au.*
 Ità ut dixi res habet. Verùm quia tetantopere video vel-

Græcè.

a Alludit ad
 carmen Ho-
 rat. Epist.
 ad Tibul.

An tacitum
 sylvas inter-
 reptare salu-
 bres?

le, quantum potero morem geram; easque ratiunculas quas in Pollionis orationibus mihi visus sum animadvertere, ut potero, reddam. *Ch.* Age, percupio. *Au.* Accingor.

A R G U M E N T U M.

Brevis de hac Copia præceptio Orationem suavissimè, copiosè, faciliè, crebrè & venustè variare docet; Regulis breviter traditis, & praxi earum in elegantissima phrasibus unius versione.

a Id est, contra linguæ alicujus regulas loqui, cum consequens verbum antecedenti non accommodatur; ut, *Ego deambulans, corrui murmur.* Dicitur autem à Soloe & *Εἰς αὐτὴν*. *Εἰς αὐτὴν* Soloe oppido in Cilicia à Solone extructo, & ab eo nominato, in quo puritas Attici sermonis primum florebat, brevi post corrupta. Ità peccantes dicti sunt *σολοικίζεν, σολοικισμὸς λόγου αἰκισμὸς*, sane orationis vitæ aut flagelium, Etymolog. Sylb. Dicit. Laert. A. Gel. l. 5. c. 20. Seberus instit. Elecut.

1. **P** Principio, res ipsa puris, electis, ac Latinis verbis effrenda est: quod ipsum posse, non mediocris artificis est. Sunt enim permulti, qui nescio quo modo copiam & varietatem orationis affectant, cum nè semel quidem rem possint aptè explicare. Isti, tanquam semel balbutisse sit parum, balbutiem suam aliis atque aliis modis reddunt balbiorem, tanquam ipsi secum certamen susceperint, ut quàm barbarissimè dici possit dicant. Itaque inepta synonyma quædam congerunt, adeò interdum inter se dissidentia, ut ipsa mirentur quo pacto convenerint. Quid enim absurdius quàm hominem pannosum, cui nè una quidem quam sine pudore possit induere sit vestis, eum tamen subindè suos pannos mutare, ac mendicitatem suam pro opibus ostentare? At nihilo minùs ridiculi videntur isti varietatis affectatores, qui cum barbarè semel dixerint, repetunt idem multo barbariùs, demum iterum atque iterum indecèntius. Hoc est non oratione, sed (a) solœcismis, abundare. Imprimis igitur, ut dixi, res ipsa aptis atque electis verbis est explicanda. 2. Deinde mutatoris verbis utendum, si qua quæ idem efficiunt reperiantur; reperiuntur enim permulta. 3. Demum, ubi propria deficient, translatis erit utendum, si modo verecunda sit translatio. 4. Ea quoque ubi deerunt, si per activa dixisti, ad passiva revertendum erit, quæ nobis totidem orationes reddunt quot ex activis constabant. 5. Postea verba, si licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. 6. Postremò, ubi modò adverba in nomina, modò nomina in alias atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus; 7. aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorsum; 8. aut certè, quod pronunciativè dictum, per interrogationem effremus. Nunc, exempli causa, hanc sententiam sumamus,

L I T E R Æ T U Æ M A G N O P E R E
M E D E L E C T A R U N T.

Literæ.

{ Epistola, epistolium, scripta, scheda, literæ.

Mag-

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, supra modum, plurimum, non mediocriter, summopere, maximopere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Christianum.

Delectârunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilarârunt, voluptati fuerunt, oblectârunt, voluptate perfuderunt, mellitissimæ fuerunt, jucundissimæ, &c.

Habes materiam, tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. *Ch. Tuæ literæ magnopere me delectârunt.* Tua epistola mirificè nos exhilaravit. *Au.* Verte activum in passivum, alia erit facies. Ut, Dici non possit quàm tuis sim scriptis exhilaratus.

ITEM PER ALIA VERBA IDEM
EFFICIENTIA.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. Ex epistola Celsitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiæ tua mihi scripta attulerunt. Gaudio tua me scripta, quantus eram, perfuderunt. "Hic non ità liceret mutare in passiva, nisi in illo postremo, *perfusus gaudio*, quod usitatè dicitur. Capiebatur à me voluptas, alatum est gaudium, non perindè usitatè dixeris.

Per Afficio.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Muta in Passivum.

Tuis scriptis incredibili sum affectus voluptate. Non parùm gaudiorum tuum nobis epistolium peperit.

Per Sum, & Nomina

Adjectiva.

Tuæ mihi literæ multis modis jucundissimæ fuerunt. Fuit tua illa epistola sanè quàm gratissima.

Per nomina Substantiva.

Ineffabili voluptati tua nobis epistola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua scripta non mediocri lætitiæ fuere. Nihil in vita tuis literis accidit jucundius. "Quamquam hac ratione aliquoties jam usi sumus, quæ non est negligenter prætereunda. "Nam quoties multum, plurimum, singulariter, significare volumus, per contrarium verbum idem efficiemus. "Ut,

Vehementer te amat Henricus : haud vulgariter te amat. Multum me juvat vinum : haud parum juvat. Est vir singulari ingenio : est vir ingenio non vulgari. Est homo doctrinâ admirandâ : est homo non contemnendâ doctrinâ. Thomas est summo apud suos loco natus : non infimo loco natus. Augustinus eloquentissimus fuit : non ineloquens fuit. Carneades orator fuit nobilis : non ignobilis , non obscurus. "Et id genus similia, quæ nunquam non usu veniunt. Sed "admonuisse rem clarissimam satis est. Nec te lateat bisariam nos hujusmodi orationum genere uti : modestiæ causâ, præsertim si de nobis ipsis loquamur ; tum etiam amplificandi gratiâ. Nam non ingratum, pro valde gratum ; non vulgaritur, pro singulariter, rectè & venustè dicimus. 1. Modestiæ causâ. Ego literis meis nonnullam doctrinæ sum opinionem consecutus. Semper curavi ut in literaria gloria non postremas partes tenerem. 2. De Amplificatione superiora sunt exempla : nunc ad nostra revertamur. Nihil tuâ epistolâ unquam evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit quàm tua scripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis quantum ex tuis literis amantissimis. "Hoc modo "singulæ orationes superiores poterunt variari per interrogationem. Quid tuis literis in vita jucundius esse potuit ? Quid epistolâ illâ tuâ nobis evenit dulcius ? Quid ita oblectavit unquam ut proximæ tuæ literæ ? "Hoc modo rursus "singulas ferè orationes variare licebit.

Interrogative.

Ch. Quid deinde fiat ? *Au.* Jam paulò liberius totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. *Ch.* Dic, exempli causâ. *Au.* "Quod modò per "nomen *incredibile*, modò per adverbium *incredibiliter* dictum erat, unam dictionem aliquot verbis commutabimus. Literis consequi nequeam quantum tuis literis sum delectatus. Et mihi scriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ jucunditati tua mihi scripta fuerint. Explicare prorsum nequeo quàm sum tuis literis gavisus. "Et item in infinitum : "rursus alio pacto. Nam hæcenus & per negationem & "per interrogationem, postremò per infinitas orationes variavimus. Nunc per subjunctivas five conditionales variabimus, hoc modo ; Moriar, si unquam quicquam fuit tuis literis aut optatus, aut dulcius. Percam, si ulla res majori voluptati fuit quàm tuæ literæ. Ità me Deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius. "Et item alia multa in hunc "modum excogitare licebit. *Ch.* Quid deinde ? *Au.* Nunc ad translationes, similitudines & exempla fugiendum est.

Periphrastice.

Transf.

Translatio est in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil [nisi] meræ delicæ tuæ mihi scripta videntur. Mera voluptas sunt tuæ literæ. "Et hujusmodi plurima. Sed cavendum nè obso-

letis aut durioribus translationibus utamur; quale est illud,
Jupiter hybernas canâ nive conspuit Alpes.

"Et (a) quale est illud, *Cæna tuorum scriptorum me suavis-*

a Apud Fu-
rium, de quo
A. Gell. lib.
13. ca. 11.

simis epulis refecit.

Comparatio à Simili.

Tua scripta omni vel ambrosiâ vel nectare suaviora fue-
re: Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epistola
humanitatis tuæ & (b) siliquam omnem, & mel Atticum, &
saccharum omne, nectar ambrosiâque deorum longè supe-
ravit. "Hic quicquid dulcedine nobilitatum est, in medium
"adduci potest.

b Siliqua
fructus præ-
dulcis, sed
malus sto-
macho. Ar-
bor Græcis
κίσπος,
Latinis Ar-
butus voca-
tur; fructus
non abissi-
lis quantita-
te mespilo,
sed rubicun-
dus est.

Ab Exemplo.

Nunquam adducar ut credam Hero Leandri sui literas
aut majore voluptate aut pluribus osculis accepisse, quàm
tuas accepi. Vix crediderim aut Scipionem eversâ Cartha-
gine, aut Paulum Æmilium capto Perseo, magnificentiorem
egisse triumphum quàm ego simulac suavissima tua scripta
tuus mihi tabellarius reddidit. "Hujusmodi tum ex fabulis
"tum ex historiis infinita possunt inveniri. E Physica verò
"sumuntur rerum similitudines, quarum quamplurimarum
"naturas memoriter tenere necesse est. Nunc, si liber, in alia
sententia tentemus.

**NUNQUAM DUM VIVAM
TUI ERO IMMOR.**

Semper dum vivam tui meminero. Quoad vivam nun-
quam me tui capiet oblivio. Prius vivere desinam quàm tui
meminisse.

Per Comparationes.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui qui-
bit oblivisci. Tui memoriam nè (c) Lethæus quidem amnis

c Quem Po-
etæ inter-
pretantur
omnium
oblivionum
fontem.

^a Impossibile, quod fieri nequit.

^b In horum copiam Ovidius sufficere potest.

^c Lege Macrobi. l. 3. Sat. cap. 14.

Præterea, per (a) ἀδύνατον, (b) aut, more poetico, per Contraria.

*Dum iuga montis aper, fluvios dum piscis amabit.
Antè leves ergo, &c.*

“quæ non est multi negotii excogitare. Verùm nè immodici videamur, his in præsentia contenti simus. Aliàs, si voles, copiosius hac de re colloquemur. *Ch.* Ego te, Augustine, jam planè exhaustum putabam. Sed tu præter expectationem novum thesaurum indicasti, quem si pergas explicare, nòx antè occupaverit quàm tibi eadem de re defint verba. *Au.* Si ego hoc mediocri & doctrinà & ingenio præsto, (c) quantum Ciceronem ipsum valuisse credis, qui cum Roscio histrione certasse legitur? Sed Sol nos relinquit; humescit cælum: præstat imitari aviculas, tectòque ac lecto nos condere. Proinde vale, mi Christiane suavissime, in crastinum. *Ch.* Tu itidem bene valeas, Augustine omnium doctissime.

ARGUMENTUM.

Religiosum Convivium docet qualia esse debeant Christianorum omnium convivia. Natura rerum non est muta, sed undiquaque loquax, suppeditans contemplationis materiam. Horti elegantissimi descriptio; ubi de herbis varia disputatio. De amaraco, chelidonia, aconito, belleboro. De bestis, Scorpiis, Chamaeleone, Basilisco, Suis, Formicis Indicis; de Delphinis, de Alcinoi regis hortis. Mensa erat Ethnicis religiosa. De ablutione manuum ante cibum Consecratio mensæ ex Chrysostomo. Canities honoranda, & quare. Lectio Scripturarum in convivio utilissima. Idiotis fas est de Scripturis confabulari. Locus Prov. 21. 1. illustratus. Deus quomodo aversatur sacrificia præ misericordia, Hos. 6. Nemo leditur nisi à seipso. In vino veritas. Aegyptiis Sacerdotibus nefas erat vinum bibere. Locus 1 Cor. 6. Omnia mihi licent, aperitur. Spiritus Christi in ethnicis & poetis fuit. Scotus contemnitur præ Cicerone & Plutarcho. Locus ex Cicer. Caton. maj. citatur & commendatur. Dare omni petenti, intelligendum quomodo. Dandum Christi pauperibus, non Monasteriis. Mos sepeliendi in templis taxatur. Dandum cum delectu quantum, quibus, & quatenus. Detrahendum nobismet, ut largiamur pauperibus. Nemo potest duobus Dominis involvere, exponitur. Gratiarum actio post Cibus, ex D. Chrysostomo.

(a) EUSEBIUS, (b) TIMOTHEUS, (c) THEOPHILUS, (d) CHRYSOGLOTTUS, (e) URANIUS.

Eu. Cum omnia nunc vernalia & rideant in agris, demoror esse qui fumosis urbibus delectentur. *Ti.* Non omnes capiuntur aspectu florum, aut pratorum vernantium, aut fontium amniuinve: aut, si capiuntur, est aliud quod magis juvet. Ità voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. *Eu.* Tu mihi fortasse foeneratores narras, aut his simillimos negotiatores avaros. *Ti.* Istos quidem, sed non solos,

^a Pius.
^b Charus
Deo, vel
charum habens Deum.
^c Amans
Dei.
^d Auream
habens linguam.
^e Cælestis.

los, (ò bone) imò cum his innumeros alios, usque ad ipsos sacerdotes ac monachos? qui ferè quæstus gratiâ malunt in urbibus, iisque frequentissimis, versari, dogma sequuti non Pythagoricum aut Platicum, sed cæci cuiusdam mendici, cui dulce erat premi turba hominum, quòd diceret illic esse quæstum ubi esset populus. *Eu.* Valeant cæci cum suo quæstu. Nos philosophi sumus. *Ti.* Et Socrates Philosophus urbes præferebat agris, quòd esset discendi cupidus, & urbes haberent unde disceret: in agris esse quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui pascere oculos, cæterùm nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent, *Eu.* Est non-nihil quod dixit Socrates, si solus obambules in agris. Quamquam meâ sententiâ non est muta rerum natura, sed undique loquax est, multâque docet contemplantem, si natâ fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quàm opificis Dei sapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo secessu quàm multa docet Phædrum suum, ac vicissim ab eo discit? *Ti.* Si tales adessent aliquot, nihil esse posset amœnius rusticatione. *Eu.* Libet igitur hujus rei periculum facere? Est mihi prædiolum suburbanum, non amplum, sed nitidè cultum; eò vos in crastinum diem ad prandium voco. *Ti.* Plures sumus: exederemus totum prædium tuum. *Eu.* Imò totum convivium apponetur herbaceum, *ex dapi-*
bis, ut (a) inquit Flaccus, *inemptis* apparatus. Vinum ipse locus suppeditat? pepones, melones, ficus, pyra, mala, nudes, ipsæ penè arbores porrigunt, quemadmodum fit in insulis Fortunatis, (b) si Luciano credimus. Accedet fortassis (c) è corte gallina, *Ti.* Age, non recusamus. *Eu.* At suam quisque (d) umbram secum adducat, quam volet. Ità cum sitis quatuor, æquabimus numerum Musarum. *Ti.* Fiet. *Eu.* Unum illud vos præmonitos volo, sibi quisque condimentum suum adferat: Ego cibos duntaxat apponam. *Ti.* Quod condimentum narras? piper an saccharum? *Eu.* Imò aliud vilius, sed suavius. *Ti.* Quodnam? *Eu.* Famem, Eam dabit hodie cœna tenuis: cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodè rusticulo meo debebitur. Verùm ad quam horam libet prandere? *Ti.* Ad decimam, priùs quàm invalescat æstus Solis. *Eu.* Curabitur.

Puer. Here, adsunt convivæ pro foribus. *Eu.* Bonæ fidei est quòd venistis; sed bis gratum est quòd venistis maturè, unà cum umbris vestris longè gratissimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, (e) qui convivatorem morâ suâ tor-

a Est & apud Maronem.

b In vera historia.

c Cors cortis, spatium circum villam septum; unde cortis aves; & inde militum cohortes, quòd ex agris legi soleant.

d Non ipse vocatus, sed quem adducit comitem vocatus.

e Convivator, qui excipit, & conviva, qui excipitur convivio.

quent. *Ti.* Eò maturius venimus, ut esset otium lustrandi visendique regiam istam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nusquam non testari domini sui ingenium. *Eu.* Regiam spectabitis tali dignam rege. Mihi certè nidulus est quavis regiâ gravior. Et si regnat qui liberè vivit ex animi sui sententia, hîc planè regno. Sed præstat, opinor, interim dum culinæ præfecta parat holusculum, & adhuc moderatus est Solis calor, visere hortos nostros. *Ti.* Est alius præter hunc? Nam hic sanè mirè cultus blandissimo aspectu statim ingredientiæ salutatur, & comiter excipit. *Eu.* Hinc igitur decerpat sibi quisque flosculos ac frondes aliquot, nequid offendant domûs pædor. Non idem odor æquè gratus omnibus. Quare sibi quisque deligat. Nè parcite; nam quicquid hic nascitur, penè publicum esse patior. Neque enim unquam clauditur ostium hujus vestibuli, nisi noctu. *Ti.* En tibi in ostio Petrus. *Eu.* Hunc ego malo janitorem quàm Mercurios, Centauros, aliâque portenta quæ quidam pingunt in foribus suis. *Ti.* Istiuc homine Christiano dignius est. *Eu.* Nec mutum habeo janitorem; tribus linguis alloquitur ingredientem. *Ti.* Quid loquitur? *Eu.* Quin ipse legis? *Ti.* Intervallum aliquanto longius est quàm ut prospectus oculorum assequatur. *Eu.* En tibi perspicillum quod te vel Lynceum reddet. *Ti.* Latina video: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, Matthæi capite 19. *Eu.* Nunc lege Græca. *Ti.* Græca video quidem, at illa (a) non vident me: quare (b) lampadem hanc trado Theophilo, qui nunquam non cantillat Græca. *Th.* (c) *Ματαίονοι εστε καὶ ἐμπρόσθε. Περὶ ἑσῶν τῶ τεύχε Ch.* Hebræa mihi sumam; (d) *וצדיק באסמנתי יחיה*. *Eu.* An vobis videtur incomis janitor, qui statim monet ut avertemur à vitiis, & convertamus nos ad studium pietatis; deinde, vitam non contingere ex operibus Mosaicis, sed per fidem Evangelicam; postremò, servandis Evangelicis præceptis iter esse ad immortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dexteram ingressus ostendit facellum perquam elegans. In altari Jesus Christus suspiciens in cælum, ad Patrem & Spiritum Sanctum illinc prospicientes, atque eodem dexteram porrigens, lavâ velut invitat & allectat prætereuntem. *Eu.* Nec is elinguis nos excipit: vides Latina, *Ego sum via, veritas* & vita; Græca, *Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὰν ἑσῶν*; Hebraica, (e) *לכו בנין שמעו לי וראו יהוה אל מדכם*. *Ti.* Læto nimirum omine nos salutavit Dominus Jesus. *Eu.* Sed nè videamur inciviles, fortassis par est ut illum resalutemus, precemurque, ut quando ex nobis ipsi nihil possumus,

a Id est, non intelligo.

Nolunt enim videre quem non agnoscunt.

b Est alteri tradere negotium. Vide Proverb.

c Id est, Ad mentem convertimini.

d Justus in fide sua vivet, Abac. 2. Gal. 3.

e Venite filii, obedite mihi, nimmem Domini vos docebo. Psal. 34. 11.

sumus, ille suâ inæstimabili bonitate non sinat nos unquam aberrare à via salutis, sed, abjectis umbris Judaicis & hujus mundi præstigiis, per veritatem Evangelicam perducatur nos ad vitam æternam; hoc est, ipse per se trahat nos ad se. *Ti.* Æquissimum est, & ipsa loci species invitat ad precandum. *Eu.* Multos hospites allicit hujus horti amœnitas: sed ita ferè apud omnes invaluit consuetudo, ut nemo prætereat Jesum infalutatum. Hunc ego vice fœdissimam (a) Priapi custodem posui, non solum horti mei, sed omnium quæ possideo, denique corporis pariter atque animi. Adest, ut videtis, fonticulus saluberrimis aquis non inamœnè scatens, utcunque repræsentans unicum illum fontem qui cœlesti latice refocillat omnes laborantes & oneratos, & ad quem anhelat anima delassata malis hujus mundi, non aliter quàm, juxta Psalmistam, *cervus estivans siti*, gustatis serpentium carnibus. Hinc gratis haurire licet, quicquid sitit. Nonnulli & religionis gratiâ sese aspergunt. Quidam etiam bibunt, non sitis, sed religionis causâ. Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet ut visamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regie meæ. Si quid erit visendum intus, à prandio spectabitis, cum Solis æstus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot. *Ti.* Papæ! (b) Epicureos hortos, mihi videre videor. *Eu.* Torus hic locus voluptati dicatus est, sed honestæ; pascendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic nascitur præter odoratas herbas, nec eas quaslibet, sed eximias duntaxat. Unumquodque genus suas habet areas. *Ti.* Nec herbæ mutæ sunt apud te, quantum video. *Eu.* Probè dicis: alii domus habent opulentas, ego loquacissimam habeo, nè quando solus videri possim: id magis etiam dices ubi totam videris. Ut herbæ sunt velut in turmos digestæ, ita singulæ turmæ singula habent vexilla cum inscriptione. Velut amaracus hic, (c) *Abstine*, inquit, *suus, non tibi spiro*. Cum enim sit suavissimæ fragrantiae, sucs tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem singula genera habent suos titulos, aliquid indicantes quod ad peccatorem ejus herbæ vim pertinet. *Ti.* Nihil adhuc vidi hoc fonticulo festivius, qui medius velut aridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adversus æstum. Sed alveolus hic, qui tantâ gratiâ totam aquam ostendit oculis hominum, hinc atque hinc aquis spatiis hortum dirimens, in quo sese utrinque herbæ, velut in speculo, contemplari gestiunt, num marmoreus est? *Eu.* Bona verba: unde huc marmor?

a Gentilitas
Priapum
Deum nu-
dum &
membroso-
rem æquo
in hortis
tanquam tu-
telarem con-
stituebat.

b Quicquid
voluptuo-
sum est, id
Epicureum
vocat.

c Suis a-
maracinum
unguentum
ex amaraco-
factum ve-
nenum est.

* Est super-
tegumentum
quod parietibus aut
calce aut
gypso indu-
citur.

mor? E contusis cæmentis factitium marmor est; coloris candor additus est (a) incrustamento. *Ti.* Quò tandem sese condit tam amabilis rivus? *Eu.* Vide incivilitatem humanam. Posteaquam hîc satis exhilaravit oculos nostros, proluuit culinam, ejûsque sordes secum defert in cloacam. *Ti.* Crudele, ità me Deus bene amet! *Eu.* Crudele, ni & in hunc usum parâsset æterni numinis benignitas. Tum crudeles sumus, cum fontem divinæ Scripturæ, longè hoc amœnior, recreandis simul ac purgandis animis nostris datum, conspurcamur vitiis nostris pravisque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hâc aquâ non abutimur, si partiamur in varios usus in quos illam dedit is qui nihil non affatim suppeditat usibus humanis. *Ti.* Verissima sunt quæ narras: sed cur tibi virent etiam horti septa manu facta? *Eu.* Nequid hic non vireat. Quidam rubra malunt, quòd is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, (ut est sua cuique sententia etiam in hortis.) *Ti.* Sed horti per se amœnissimi jucunditatem prope modum obscurant ambulacra tria. *Eu.* In his vel studeo, vel obambulo solus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, si videtur. *Ti.* Columnæ paribus intervallis sustentantes ædificium innitens, miræque colorum varietate blandientes, sũntne marmoreæ? *Eu.* Ex eodem marmore quo factus est hic alveus. *Ti.* Lepida profectò impostura. Vel dejerâssem esse marmor. *Eu.* Quare cave nè vel credas, vel dejereres quicquam temere. Non rarò fallit species. Quod opibus deest, arte sarcinns. *Ti.* Non tibi sat erat hortus tam nitidus, tam excultus, nisi pingeres insuper alios hortos? *Eu.* Non capiebat omnes herbarum species unus hortus. Præterea, bis delectamur cum pictum florem cum vivo decertantem videmus; & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in usum nostrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Postremò, non semper viret hortus, non semper vivunt flosculi: hic hortus etiam mediâ brumâ viret & adblanditur. *Ti.* At non spirat. *Eu.* Sed rursus non eget culturâ. *Ti.* Tantum pascit oculos. *Eu.* Verum; sed hoc perpetuò facit. *Ti.* Habet suum & pictura senium. *Eu.* Habet; nobis tamen est vivacior, & illi ferè gratiam addit ætas quam nobis detrahit. *Ti.* Utinam hic vanus esses. *Eu.* In hoc ambulacro quòd spectat Occidentem, Sole fruor oriente; in hoc quòd spectat Orientem, apricor interdum; in hoc quòd spectat Austrum, sed patet ad Septentrionem, recreor

recreor ab æstu Solis. Obambulabimus, si videtur, quò spectetis propius. En vernat ipsum etiam solum: habent enim & tessellæ colorum gratiam, & flosculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus, quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium spectaculum. Primum, quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, singulis ad nativam imaginem non pessimè expressis. Quot cernitis aves, tot videtis avium species, præcipuè si quæ sint rariores & insigni re quapiam nobiles. Nam anseres, gallinas & anates quid attinet pingere? Infernè sunt quadrupedum species, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. *Ti.* Mira varietas! nec quicquam est otiosum. Nihil est quod non aut agat aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, penè latitans sub frondibus? *Eu.* Atticè loquitur Attica, (a) Σωφρονει, inquit, ὁ πάντ' ἰπτιμι. Juberet nos consultò agere, quòd non omnibus feliciter cedat incon-

Ti. Hic aquila discerpit leporem, frustra obstante (b) scarabeo. Adstat scarabeo (c) trochilus, & ipse capitalis inimicus aquilæ. *Ti.* Hæc hirundo quid gerit ore? *Eu.* Herbam chelidonium. Nam hæc restituit pullis ex ocula-

Ti. Quodnam hoc novum lacertæ genus? *Eu.* Non est lacerta, sed chamæleon. *Ti.* Est hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam esse credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo.

Eu. Hic ille est semper hians & semper jejunos chamæleon. Hæc arbor est caprificus, apud quam solam sævit, aliàs innoxius. Nam venenum habet, nè contemnas hiantem bestiolam. *Ti.* At non mutat colorem. *Eu.* Verum; quia non mutat locum: ubi mutarit locum, videbis & colorem alium. *Ti.* Quid hic sibi vult tibicen? *Eu.* Nonne vides in proximo camelum saltantem? *Ti.* Video novum spectaculum, *Camelus* (d) cinadus est, & *fimius choraules*. *Eu.* Sed his singulatim ac per otium contemplandis aliàs dabitur vel totum triduum; nunc satis erit veluti per transennam vidisse. In hac regione depictum est ad nativam effigiem quicquid est insignium herbarum: quòdque jure miremini, hinc venena, quantumvis præsentanea, tutò non solum spectantur, verum etiam contrectantur. *Ti.* En scorpius, rarum in hisce regionibus malum, sed frequens Italiæ: Quanquam eorum mihi parum respondere videtur in pictura. *Eu.* Quì sic? *Ti.* Quia magis nigrent apud Italos; iste pallidior est. *Eu.* Annon agnoscis herbam in cujus folium incidit? *Ti.* Non satis. *Eu.* Nec mirum. Non enim nascitur in hortis nostratibus. Aconitum

a Id est, Prudentes esto; non omnibus volo.

Vide Prov. de noctua Athenienium.

b Scarabeus aquilam.

Vide Prov. c Trochilus

avicula natura aquilis infesta. Lege Plin. l. 10. cap. 74. De

Hirundine.

Idem lib. 25. cap. 8. De

Chamæleonte, l. 8. c. 33.

d Molles omnes & voluptatibus dediti.

a Vide Plin.
21, ca. 26.

b Id est, Re-
perit Deus
nocentem.

c Extat hac
de re lepi-
dam epi-
gramma a-
pud Græcos,
Αἰσῶν αἰροῦ-
μαι, id est,
captans ca-
pior.

d Autor Pli.
Suntque Li-
burnicæ na-
viculæ in-
textæ viminibus.

e Aedes qui-
bus est ad-
iunctus hor-
rus duas
habent jan-
tuas, anti-
cam & pos-
ticam: an-
tica spectat
ad publi-
cam viam,
postica di-
cit ad hor-
rum. Pos-
ticum quo-
que locus
proximus
posticæ.

nitum est. (a) Ei veneno tanta vis est, ut Scorpius ad hujus contactum stupefcat pallescâtque, seseque vinci patiatur. Sed offensus veneno, à veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si Scorpius sese potuerit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet pristinum vigorem, diversi veneni contactu solvente torporem. *Ti.* Actum est igitur de isto Scorpio: nam is se nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hic scorpui? *Eu.* Et quidem Græcé. *Ti.* Quid ait? *Eu.* (b) Εὖρε θεὸς τὸν ἀλιτρεῖν. Hic præter herbas videtis omne serpentium genus. En vobis Basiliscus, oculis igneis, ipsis etiam nocentissimis venenis formidabilis. *Ti.* Et is loquitur aliquid. *Eu.* Oderint, inquit, dum metuant. *Ti.* Planè regia vox. *Eu.* Imò nihil minùs regium; sed tyrannica vox est. Hic pugnat lacerta cum vipera. Hic dipsas insidiatur, testâ putamine ovi struthiocameli. Hic videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille Sapiens, atque etiam Flaccus noster. Hic videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac servant. *Ti.* Deum immortalē! cui possit obrepere tedium in hoc theatro versanti? *Eu.* Aliàs, inquam, licebit vel ad satietatem usque spectare. Nunc procul tantum spectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid est insignium piscium. Hic est Nilus, in quo Delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum Crocodilo depugnantem, quo non est aliud hostis homini capitalior. In ripis ac litoribus videtis ea quæ sunt αἰριόβια, ut cancri, phocæ, fiber. Hic est polypus captator, captus à concha. *Ti.* Quid loquitur? (c) χιζὼν αἰροῦμαι. Mirè pictor fecit aquam pellucidam. *Eu.* Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo est alter polypus summâ æquoris aquâ velificans, (d) Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem prostratam in arena concolori, quam hic tutò vel manu contigeris. Sed aliò properandum est. Hæc pascunt oculos, at ventrem non explent: properandum ad reliqua. *Ti.* Etiàmne ampliùs? *Eu.* Mox videbitis quid nobis præbeat (e) posticum. Hic videtis hortum satis spatiosum in duas divisum partes: in altera est quicquid est herbarum esculentarum, in qua regnant uxor & famula mea; in altera, quicquid est medicarum, præsertim insignium. Ad lævam est pratum liberum, præter virorem gramineum nihil habens; septum est sepe perpetuâ, è spinis implexis, sed vivis, contextâ. Illic nonnunquam vel ambulo, vel lusito cum sodalibus. Ad dexte-
ram

ram est pomarium, in quo, cum erit otium, videbitis pluri-
mas arbores peregrinas, quas paulatim doceo nostro cœ-
lo afflescere. *Ti.* papæ! nā tu vincis vel ipsum (a) Alcino-
m.

Eu. Hic aviarius est in confinio adhærens ambulacro supe-
riori, quod videbitis à prandio; videbitis formas varias, va-
riâsque linguas audietis. Nec minùs varia sunt ingenia. In-
ter quasdam cognatio est & mutus amor, inter nonnullas
simultas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeò cicures
& mansuetæ, ut si quando cœno illic apertâ fenestrâ, de-
volent in mensam, cibumque vel è manibus capiant. Si
quando ingredior, in ponticulo pensili, quem vides, fabu-
lans cum amico, assident, auscultant, insident humeris aut
brachiis; adeò dediticerunt timere, quia sentiunt neminem
ludere. In extremo pomario (b) apum regnum est. Nec

illud sanè spectaculum inamœnum. In præsentia non sinam
vos ampliùs contemplari, quò sit quod vos posthac revo-
cet tanquam ad novum spectaculum. A prandio cætera
vobis ostendam. *Puer.* Uxor & famula clamitant corrumpi
prandium. *Eu.* Jubeto illas esse aquanimes, nos jam accu-
remus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad men-
sam accedamus. Etenim si Ethnicis quoque religiosa erat
mensa, quantò magis oportet esse sacram Christianis, qui-
bus habet imaginem quandam illius sacrosancti convivii
quod Dominus Jesus prostremum egit cum suis discipulis.
Et ob id receptum est, abluere manus, ut si quid odii, livo-
ris aut turpitudinis alicui forsitan resideat in animo, id eji-
ciat antequam accedat ad cibum capiendum. Sic enim o-
pinor & corpori salubriores esse cibos, si sumantur animo
defacato. *Ti.* Istud verissimum esse credimus. *Eu.* Quoniam
hoc exemplum nobis ab ipso Christo traditum est, ut ab

(c) hymno cibum auspicaremur, (nam id arbitror, quòd
frequenter in Evangelio legimus, illum benedixisse, aut gra-
tias egisse patri, priusquam cibum frangeret) & rursum hy-
mno finiremur; si videtur, recitabo vobis hymnum quem di-
vus Chrysostomus miris laudibus prædicat in homilia qua-
dam, dignatus etiam interpretari. *Ti.* Imò ut velis rogamus.

Eu. Benedixit Deus, qui me pascis à juventute mea, qui ci-
cum præbes omni carni, reple lætitiâ & gaudio corda nostra,
“ut assatim quod satiss est habentes, abundemus in omne opus bo-
num, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor &
“imperium, cum sancto Spiritu, in omne ævum. *Ti.* Amen. *Eu.*
Nunc accumbite, ac suam quisque umbram sibi adjungat. Cani-
tici tuæ debetur primus locus, Timothee. *Ti.* Verbo dignitatem
universam

a Alcinoi re-
gis horti a-
dud Home-
rum com-
mendantur.

b Alludit ad
id, quòd &
apes regem
& politiam
habere sin-
guntur.

c Nihil aliud
quàm divina
laus.

a Sophroni-
us, tempera-
tus; Eulali-
us, bene lo-
quens; The-
odidactus,
divinitus do-
ctus; Nepha-
lius, sobrius.

Lectio S.
Scriptura-
rum inter
cibos utilis-
sima.

Prov. 21. 1,
2, 3.

universam meam complexus es. Hoc solo nomine sum cate-
ris antepōendus. *Eu.* Cæterarum dotium æstimator est
Deus, nos ea sequimur quæ videmus. * Sophroni, adhære
corpori tuo. Tu Theophile, & Eulali, dextrum mensæ latus
occupate. Chrysoglotus & Theodidactus occupabunt læ-
vum. Uranius & Nephalius, quod superest. Ego hunc angu-
lum tuebor. *Ti.* Non patiemur. Hospiti debetur primus lo-
cus. *Eu.* Tota domus hæc mea est, simulque vestra: quod
si mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hospi-
ti quemcunque sibi delegerit. Nunc utinam Christus ille
exhilarator omnium, & sine quo nihil verè suave est, digne-
tur huic nostro interesse convivio, suæque præsentia exila-
rare animos nostros. *Ti.* Spero dignabitur. Sed ubi sedebit,
jam omnibus locis occupatis? *Eu.* Utinam ille se misceat
omnibus & patinis & poculis, ut nihil illum non sapiat; sed
potissimum illabatur animis nostris. Id quod magis dignetur,
& nos tanti hospitis reddamus capaciores, si molestum non
est, auscultabitis paululum è sacra lectione; sed ita, ut inte-
rim nihilo fecius admoveatis manus ovis & lactucis, si liber.
Ti. Id faciemus libenter, sed auscultabimus libentiùs. *Eu.* Is
mos mihi multis nominibus videtur amplectendus; quod
hæc ratione vitentur inanes fabulæ, præbeatúrque materia
confabulationis frugiferæ. Multum enim ab illis dissentio
qui putant non esse lætum convivium nisi quod scateat in-
ceptis ac lascivis fabulis, quod perstrepat obscœnis cantiu-
culis. Vera hilaritas nascitur è pura sincerâque consci-
entia: atque hi sermones verè læti sunt, quos semper & dixisse
juvet aut audisse, & semper delectet meminisse; non quo-
rum mox pudeat, quique conscientiam poenitudine discruc-
ient. *Ti.* Utinam ista tam perpenderemus omnes quàm sunt
vera. *Eu.* Hæc, præterquam quod certam & insignem ha-
bent utilitatem, etiam jucunda fiunt, ubi vel mensẽ unum
assueveris. *Ti.* Nihil igitur consultius quàm optimis assuescere.
Eu. Recita, puer, distinctè & clarè. *Pu.* "Sicut divisiones a-
" quarum, ita cor regis in manu Domini: quocunque voluerit,
" inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur; appendit
" autem corda Dominus. Facere misericordiam & iudicium
" magis placet Domino quàm víctima. *Eu.* Sit hoc satis. Præ-
stat enim pauca avidè discere, quàm multa cum tædio devo-
rare. *Ti.* Præstat sanè, sed non hic tantum. Plinius scripsit,
Officia Ciceronis nunquam de manibus deponenda; & sunt
sanè digna quæ cum ab omnibus, tum præcipuè ab iis qui
destinati sunt administrandæ Reipublicæ, ad verbum ediscan-
tur,

tur, meâ quidem sententiâ: sed hunc Proverbiorum libellum
semper dignum arbitratus sum qui semper à nobis circumse-
ratur. *Eu.* Quoniam sciebam prandium fore dilutum & in-
spidum, idcirco hanc procuravi nobis condituram. *Ti.* Ni-
hil hic est non lautissimum; & tamen si nihil esset præter
(a) betas absque piperè, vino & aceto, talis lectio condiret
omnia. *Eu.* Mihi tamen plus adderet gratiâ, si, quod audio,
penitus intelligam. Atque utinam adesset aliquis verè Theo-
logus, qui ista non intelligeret solùm, verùm etiam saperet.
Nobis idiotis nescio, an fas sit hisce de rebus confabulari. *Ti.*
Ego verò puto vel nautis esse fas, modò absit definiendi te-
meritas. Fortasse & Christus, qui pollicitus est sese adfutu-
rum ubicunque duo convenirent de ipso tractantes, aspirabit
nobis tam multis. *Eu.* Quid si igitur partiamur inter nos
novem tres sententias? *Conviva.* Non displicet, modò à con-
vivatore incipiat ordo. *Eu.* Non detrectarem provinciam;
sed vereor nè hic vos pejùs accipiam quàm cibus accipio.
Age, necubi videar difficilis convivor, omisiss variis conje-
cturis quas in hunc locum congerunt interpretes, mihi vide-
tur hic esse sensus moralis; "Alios mortales posse flecti mo-
nitis, increpationibus, legibus ac minis: regis animum, quo-
niam neminem metuit, si repugnes, magis irritari. Et idcir-
co quoties principes vehementer contendunt aliquid, suo ani-
mo relinquendos: non quòd semper velint optima, sed quòd
illorum stultitiâ malitiâve Deus nonnunquam abutatur ad
emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit re-
Jer. 27. & 28.
fisti Nabuchodonosori, quòd illius ministerio decrevisset ca-
stigare populum suum. Fortassis illud est quod ait Job, *Qui* Job 34. 30.
regnare facit hominum hypocritam propter peccata populi. At-
que huc fortasse pertinet quod ait David, deplorans pec-
catum suum, *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Non
quòd reges non peccent, ingenti populi malo: sed quòd non
habeant hominem cujus autoritate condemnentur; cum
Dei judicium nemo, quamlibet potens, possit effugere. *Ti.*
Non displicet interpretatio. Sed quid sibi volunt *divisiones*
aquarum? *Eu.* Adhibita est similitudo quæ rem explanet.
"Violenta res & impotens est regis animus concitatus, nec
"huc aut illuc duci potest, sed impetu suo fertur, velut
"(b) æstro divino percussus: Quemadmodum mare sese spar-
git in terras, ac subindè cursum mutat, contemptis agris, æ-
dificiis, & quicquid obstat; alicubi se condit sub terras: cu-
jus impetum si coneris inhibere, aut aliò deflectere, nihil agis.
Idem accidit in magnis fluminibus, veluti fabulæ quoque nar-
rant

a Alludit ad
illud Marti-
alis, *Ut sapi-
am fatuis
fabrorum
prandia be-
tae,
O quàm sepe
petet vina
piperque
coquus!*

Psal. 51. 4.

b Id est, fu-
rore, stimu-
lo. Vide
Prov.

a Annis est rant de (a) Acheloo. Minus autem mali capitur si commodè obsecundes, quàm si violenter repugnes. *Ti.* Nihil igitur remedium adversus malorum regum impotentiam? *Eu.* Fortasse primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, sic author tate senatûs, magistratuum ac civium moderari potentiam illius; ut non facîle erumpat in tyrannidem. Sed omnium potissimum, dum adhuc puer est, & se principem esse nescit, sanctis præceptis formare pectus illius. Profunt & preces ac monita, sed blanda ac tempestitiva.

b Postremum
refugium.

(b) Extrema anchora est, votis fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea quæ Christiano rege digna sunt. *Ti.* Quid ais, idiora? Si Baccalaureus essem Theologiæ minimè puderet istius interpretationis. *Eu.* An vera sit, nescio: mihi satis est quòd sensus non sit impius aut hæreticus. Morem gessi voluntati vestræ. Nunc, ut decet in conviviiis, vicissim audire cupio. *Ti.* Si quid desertis his quoque canis, mihi videtur hoc dictum & ad abstrusorem sententiam accommodari posse. *Eu.* Credo, & audire cupio. *Ti.* “Rex intelligi potest vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, solo divini Spiritûs impetu ducitur. Porro qui fit huiusmodi, hunc non convenit fortassis humanis legibus in ordinem cogere, sed suo domino, cuius spiritu agitur, relinquendus est: nec judicandus est ex hisce rebus quibus imbecillitas imperfectorum utcunque provehitur ad veram pietatem; sed si quid secus facit, dicendum est cum Paulo, *Dominus assumpsit illum: Domino suo stat aut cadit; item illud, Spiritualis homo omnia dijudicat, ipse vero à nemine iudicatur.* Talibus igitur nemo præscribat: sed Dominus, qui præscripsit terminos mari & arnibus, habet cor suiregis in manu sua, & quocunque voluerit, inflectit illud. Quid enim opus est præscribere illi qui suapte sponte præstat meliora quàm exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas sit illum hominum constitutionibus astringere, quem certis argumentis constat divini Spiritûs affiatu gubernari? *Eu.* Tu verò, Timothee, non solum canos habes capillos, sed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Christianos, quos omnes oportebat esse reges, huiusmodi plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam satis est ovatum & oleribus prælusum. Jubere hæc tolli, & apponi quod superest. *Ti.* Nobis affiatim satisfactum est hæc (c) ovatione, etiamsi nihil præterea successerit vel supplicationis vel triumphi. *Eu.* Verùm quoniam, aspirante Christo, sicut opinor, successit res in prima sententia, velim ut umbra tua nobis enarret

c Supplicatio & ovatio sunt iuxta triumphum: aliud est autem ad ovam appositum.

enarret alteram, quæ mihi videtur aliquantò obscurior. *Soph.* Si boni voletis consulere quicquid dixerò, sedulò dicam quod mihi videtur. Alioqui quì fieri potest, ut rebus obscuris lucem adferat umbra? *Eu.* Equidem recipio futurum omnium nomine, & tales umbræ lucem suam habent aptiorem oculis nostris. *So.* Idem docere videtur quod Paulus: diversis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet Sacerdotium, alii cœlibatus, alii conjugium, alii (a) secessus, alii respublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rursus, *alium vescitur quibuslibet, alium distinguit inter cibum & cibum; alium judicat inter diem & diem, alium judicat omnem diem.* In his Paulus vult unumquemque suo frui affectu citra contumeliam alterius; nec oportet quemquam ex hujusmodi judicare, sed judicium deferre Deo qui expendit corda. Fit enim sæpenumero, ut vescens gravior sit Deo quàm non vescens, & diem festum violans acceptior sit Deo quàm is qui videtur observare, & matrimonium hujus gratius sit oculis Dei quàm multorum cœlibatus. Dixi umbra. *Eu.* Utinam mihi sæpe contingat cum talibus umbris colloqui. *Rem,* ni fallor, non *acu* (quod aiunt) sed linguâ tetigisti. Sed adest qui cœlebs vixit, non de numero beatorum qui se castraverunt propter regnum Dei; sed hic castratus est vi, quò magis placeret ventri, donec & hunc & escas destruxerit Deus. Capus est ex corte nostra. Elaxis magis delector. Jus est non inelegans: quod in eo natat, lactucæ sunt selectissimæ. Sumat sibi quisque quod gratum est animo. Sed nequid vos fallam, succedit huic assii nonnihil, mox (b) bellaria, deinde fabulæ (c) catastrophe. *Ti.* Sed interim excludimus uxorem è convivio. *Eu.* Ubi vos venietis comitati vestris, accumbet & mea. Nunc quid aliud esset quàm (d) muta persona? & illa suaviùs garrit mulier inter mulieres, & nos liberiùs Philosophamur. Alioqui periculum sit, nè nobis accidat quod accidit Socrati, cui cùm essent convivæ philosophi, quibus magis placerent hujusmodi fabulæ quàm cibus, & in longum proferretur disputatio, Xantippe commota mensam subvertit. *Ti.* Nihil minus à tua metuendum arbitror; est enim mulier moribus placidissimis. *Eu.* Mihi certè talis, ut commutare non cupiam, etiamsi liceat; atque hoc nomine mihi vel præcipuè videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum sententia, qui fortunatum putant, uxorem habuisse nunquam: magis arridet quod ait sapiens Hebræus, ei bonam sortem non loqui obligasse, cui obligat uxor bona. *Ti.* Sæpe nostro vitio malæ

G

sunt

a Vita privata aut monachismus.

b Tragœdia secunda mensæ.

c Prima pars comœdiæ

dicitur Pro-

tas; secunda Epitasis;

in qua tumultus est

vehementissimus; tertia

Catastrophe,

quæ componit tumultum.

d Muta persona in fabulis quæ

ostenditur quidem, sed non loqui-

Id est, divi-
nitus affla-
tus.

sunt uxores, vel quia tales diligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non ut oportet formamus & instituimus. *Eu.* Vera prædicas, sed interim exspecto tertiæ sententiæ enarrationem; & jam mihi dicturire videtur Θεόπνευστος Theophilus. *Th.* Imò mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impunè. *Eu.* Etiam cum gratia licebit errare, vel sic præbebis occasionem inveniendi. *Th.* Mihi videtur eadem sententia quam protulit Dominus apud Osee Prophetam capite sexto, *Misericordiam volui & non sacrificium, & scientiam Dei plius quam holocausta*: cujus vivus & efficax interpretes est Dominus Jesus in Evangelio, Matt. 9. Cum enim convivium agitaret in domo Levi, qui erat publicanus, isque multos sui ordinis sui que quæstus homines invitasset ad convivium, Pharisei, qui tuebant religione Legis, cum ea præcepta negligerent unde tota Lex pendeat & Prophetæ, quò discipulorum animos alienarent à Jesu, rogabant illos, cur Dominus admisceret se convivio peccatorum, à quorum consortio abstinebant Judæi qui volebant haberi sanctiores, & si quando contigisset cum ejusmodi congregari, reversi domum abluebant corpus. Cumque discipuli, rudes adhuc, non haberent quod responderent, Dominus & pro se & pro discipulis respondit, *Non est opus, inquit, medico valentibus, sed malè habentibus. Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* *Eu.* Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum est: sed discere velim quid appellat *sacrificium*, quid *misericordiam*. Nam quì consistit ut aversetur sacrificia Deus, quæ sibi tot præceptis jussu erat exhiberi? *Th.* Quomodo Deus aversetur sacrificia, docet ipse nos apud Elaiam capite primo. Sunt enim quædam præscripta Judæis in Lege, quæ significant magis sanctimoniam quam præstant: quod genus sunt dies festi, sabbatismi, jejunia, sacrificia. Et sunt quæ semper præstanda sunt, quæ suapte naturâ bona sunt, non quia iussa. Judæos autem aversetur Deus non quòd observarent Legis ritus, sed quòd his stultè tumidi, negligerent ea quæ Deus maximè vult præstari à nobis; ac madentes avaritiâ, superbiâ, rapinis, odio, livore, cæterisque vitiis, existimabant Deum ipsis multum debere quòd diebus festis versarentur in templo, quòd immolarent victimas, quòd abstinere à cibis vetitis, quòd illi nunquam jejunarent: umbras amplectabantur, rem neglebant. Quòd autem ait, *misericordiam volo, & non sacrificium*;

Deus quomodo aversetur sacrificia.

Hof. 6. 6.

cium; opinor ex idiomate sermonis Hebræi dictum, pro eo quod erat, *misericordiam volo potius quam sacrificium*, quemadmodum illud interpretatur Solomon, cum ait, *Facere* Prov. 21. *misericordiam & iudicium magis placet Domino quam victimæ*. Porro, omne officium quod impenditur sublevando proximo, Scriptura *Misericordiam* vocat & Eleemosynam, quæ & ipsa nomen duxit à *miserendo*. *Victimas* appellari puto quicquid pertinet ad caeremonias corporales, & aliquid habet affine cum Judaismo: quod genus sunt delectus ciborum, vestitus præscriptus, jejunium, sacrificium, preces veluti pensum absolutæ, quies diei festi. Hæc enim ut pro tempore non sunt omnino negligenda? ità Deo fiunt ingrata, si quis observationibus huiusmodi confusus negligat misericordiam, quoties fratris necessitas exigit officium charitatis. Habet speciem sanctimonix, etiam colloquia vitare malorum: sed hoc cessare debet. quoties aliud suadet charitas proximi. Obedientia est quiescere diebus festis: sed inipsum sit, ob (a) religionem diei sinere fratrem perire. Itaque servare diem Dominicum *vitima* est, ut ità loquar: reconciliari fratri, *miseriordia* est. Porro *iudicium*, quanquam potest ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles; tamen mihi videtur non absurdum, si respondeat illi quod est apud Osee, & *scientiam Dei plus quam holocausta*. Non servat Legem qui non servat juxta mentem Dei. Judæi sublevabant asinum in foveam collapsum sabbatis; & Christum calumniabantur, qui servaret totum hominem in sabbato. Hic erat præposterum iudicium, & aberat scientia Dei: nesciebant enim quòd ista est, propter hominem essent instituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, nisi vestro jussu dicerem. Malim ex aliis rectora discere. *Eu.* Ista mihi videntur adeò dicta impudenter, ut existimem Dominum Jesum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter pascimus animos nostros, nè negligentur collegæ. *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora nostra: nonne collegæ sunt animorum? Hoc enim malim, quàm instrumenta, vel domicilia, vel sepulchra. *Col. 2.23.* *Ti.* Hoc nimirum est assatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos segniter attingere. Quare, si videtur, jubebo proferri assa, nè pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli summam. Armus est ovillus, sed exquisitus, capus, & perdices quatuor. Has solas à mortu sumpsi, reliqua suppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicureum prandium video, nè dicam (b) Sybariticum. *Eu.* Imò

a Religio propriè est eorum quæ, reveremur, veluti sepulchrorum; cui proxima est Superstitio. Religio enim immodicæ superstitio

Alludit ad locum Pauli Col. 2.23.

b Lege in Chiliadibus Prov. Sybaritica mensa.

vix Carmeliticum. Sed quale quale est, boni consuleris. Animus certè, purus est, si parùm lautum est convivium. *Ti.* Adèd non est muta tua domus, ut non solum parietes, sed & cyathus loquatur aliquid. *Eu.* Quid tibi loquitur? *Ti.* Nemo nisi à seipso leditur. *Eu.* Cyathus patrocinator vino. Nam vulgus febrim aut capitis gravedinem è potu contractam imputare solet vino, cùm ipsi sibi malum accersierint immodicè bibendo. *Soph.* Meus Gracè loquitur, *Ev* ἀνὴρ ἀλλήθης. *Eu.* Admonet non esse tutum Sacerdotibus aut regum famulis indulgere vino, quòd vinum ferè transferat in linguam quicquid latebat in corde. *So.* Apud Ægyptios olim nefas erat sacerdotibus bibere vinum, cùm nondum illis mortales sua committerent arcana. *Eu.* Nunc licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat nescio. *Eulali,* quid libelli profers è crumena? perquam elegans videtur, nam foris etiam totus aureus est. *Eulali.* Sed idem intus plùs quàm gemmeus est. Sunt Epistolæ Paulinæ, quas ut unicæ delicias meas semper mecum circumfero; quas ideo profero, quòd ex occasione sermonis tui venit in mentem locus quidam qui me nuper diu torsit, nec adhuc satis sibi facit animus. Isest in Epistolæ prioris ad Corinthios capite sexto, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem.* Primum, si Stoicis credimus, nihil est utile quod non idem honestum. Quomodo igitur Paulus distinguit id quod licet ab eo quod expedit? Certè scortari aut inebriari non licet: quomodo igitur licent omnia? Quòd si Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult esse licentiam, non possum satis ex ipso loci tenore divinare quodnam sit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco subjiçuntur conjicere licet eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abstinebânt ab * idolothytis, quidam à cibis per Mosen interdiktis. Et de idolothytis agit capite octavo. Rursus cap. 10. velut explicans hujus loci sententiam, ait, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. Omne quod in macello venit, manducate.* Hoc quod hîc subjiçit Paulus congruere videtur cum eo quod suprâ dixerat *Esca ventri, & venter escis; & hunc & hos destruet Deus.* Quòd autem respexit hîc etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clausula decimi cap. *Sine offensione estote Judæis & gentibus & Ecclesiæ Dei; sicut & ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis,*

Id est, in vino
no veritas.

1 Cor. 6. 12.

* Id est, idolis sacrificatis, oblatis.

ut salvi fiant. Nam quòd ait *gentibus*, pertinere videtur ad Idolothytum; quòd ait *Judæis*, referri videtur ad delectum ciborum; quod ait *Ecclesie Dei*, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur vesci quibuscumque cibis, & *omnia munda mundis*. Verùm incidit casus, ut non expediat. Quòd omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ: sed charitas ubique spectat quid conducat ad salutem proximi, eoque frequenter abstinet & à licitis, malens obsecundare commodo proximi quàm suâ uti libertate. Sed hic mihi geminus obstrepat scrupulus. Primum, quòd in sermonis contextu nihil præcedat aut sequatur quod cum hoc sensu cohæreat. Nam objurgârat Corinthios, quòd essent seditiosi, quòd scortationibus, adulteriis, atque etiam incestis impuri, quòd litigarent apud Judices impios. Cum his quî cohæret, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt?* Et in his quæ sequuntur redit ad causam impudicitia, quam reperierat & antè, intermisso negotio litium. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi sed Domino, & Domino corpori*. Verùm hunc quoque scrupulum possum utcumque discutere, quòd paulò superiùs in catalogo vitiorum meminisset & idololatriæ, *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri*. Porro esus idolothytorum vergebat ad speciem idololatriæ. Et ideo mox subdit, *Esca ventri, & venter escis*; significans, pro necessitate corporis, pro tempore licere vesci quibuscumque, nisi aliud suaverit charitas proximi: sed Impudicitiam semper & ubique detestandam esse. Quòd vescimur necessitatis est, quæ tolletur in resurrectione mortuorum: quòd libidina-mur, malitiæ est. Sed alterum scrupulum non queo dissolvere quomodo ad hæc quadret illud, *Sed ego sub nullius redigar potestatem*. Ait enim sibi potestatem esse omnium, se tamen in nullius potestate fore. Si is dicitur esse in potestate aliena qui, nè offendant, abstinet, idem capite nono de se prædicat, *Cum liber essem ab omnibus, omnium me servum feci, ut omnes lucrificerem*. Hoc, opinor, offensus scrupulo, sanctus Ambrosius putat hunc esse germanum Apostoli sensum, ut viam præstruat illi quod ait capite nono, sibi quoque potestatem esse faciendi quod cæteri faciebant vel Apostoli vel Pseudapostoli, sumendi victum ab his quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tametsi licebat, temperabat, quòd sic expediret Corinthiis, quos de tam multis & insignibus vitiis objurgabat. Porro quisquis accipit, fit quodammodo obnoxius ei à quo accipit, & ali-

quid decedit de vigore authoritatis. Siquidem qui accipit, minùs liberè objurgat; & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo cui benefecit. In hoc igitur Paulus abstinuit ab iis quæ licebant, ut consuleret Apostolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli esse obnoxiam, ut liberius ac majore cum authoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi sane non displicet Ambrosiana sententia. Attamen si quis mallet hunc locum ad cibos accommodare, meâ sententiâ quod ait Paulus, *Sed ego sub nullius redigar potestatem*, sic accipi pollet; Tamen si nonnunquam abstineam à cibis immolatis, aut lege Mosaicâ vetitis, ut consulam salutem proximi ac profectui Evangelico; tamen animus meus liber est, qui scit sibi licere vesci cibis quibuscumque, pro necessitate corpusculi. At pseud-apostoli conabantur hoc persuadere, quosdam cibos per se impuros esse, nec abstinendum per occasionem, sed semper ab his temperandum, tanquam naturâ malis, nec aliter quàm abstinemus ab homicidio & adulterio. Hoc quibus erat persuasum, redacti erant sub alienam potestatem, & exciderant ab Evangelica libertate. Solus, quod quidem meminerim, Theophylactus sententiam inducit ab his omnibus diversam; *Licet vesci quibuscumque cibis, sed non expedit immo-dicè*. Nam ex luxu nascitur impudicitia. Hic sensus quamquam impius non est, tamen mihi non videtur hujus loci germanus esse. Ostendi quæ me torqueant: vestræ charitatis erit me ex his scrupulis eximere. *Eu.* Næ tu probè tuo respondes nomini. Qui sic novit proponere quæstiones, non opus habet alio qui dissolvat. Sic enim proposuisti dubitationem tuam, ut ego dubitare desierim. Tamen si Paulus in ea epistola (quoniam multa simul decrevit agere) sæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rursus quod intermiserat repetit. *Ch.* Nisi vereretur nè vos meâ loquacitate avocem à capiendi cibo, & si crederem fas esse tam sacris colloquiis admiscere quicquam ex profanis authoribus, proponerem & ipse quiddam quod hodie legentem me non torset, sed unicè delectaret. *Bu.* Imò profanum dici non debet quicquid pium est, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur authoritas: sed tamen ego nonnunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel scripta ab ethnicis, etiam poetis, tam castè, tam sanctè, tam divinitus, ut mihi non possim persuadere quin peccus illorum, cum illa scriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortasse latius se fundit spiritus Christi quàm nos interpretamur. Et multi sunt in consortio Sanctorum qui
non

non sunt apud nos in Catalogo. Fateor affectum meum apud amicos ; non possum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Officiis, de Tusculanis quaestionibus, quin aliquoties exosculer codicem, ac venerer sanctum illud pectus, afflatum coelesti numine. Contrà, cum hos quosdam recentiores lego de Republica, Oeconomica aut Ethica præcipientes, Deum immortalem ! quàm frigent præ illis ! imò quàm non videntur sentire quod scribunt ! ut ego citius patiar perire totum * Scotum cum aliquot sui similibus, * Scotus Plutarcho & Ciceroni postponitur. quàm libros unius Ciceronis aut Plutarchi : non quòd illos in totum damnem, sed quòd ex his sentiam me reddi meliorem, cum ex illorum lectione surgam, nescio quomodo, frigidius affectus erga veram virtutem, sed irritatior ad contentionem. Quare nè verere quicquid isthuc est proponere. *Ch.* Cum plerique libri M. Tullii quos scripsit de Philosophia divinitatis quiddam spirare videntur, tum ille quem Senex scripsit de Senectute planè mihi videtur (a) *κύκνειον ᾄσμα*, quemadmodum Græcis est in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam præ cæteris arridebant, edidici. *Quòd si quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recusem : nec verò velim quasi decurso spatio à calce ad carceres revocari. Quid enim habet hæc vita commodi ? quid non potius laboris ? Sed non habeat sanè, habet certè tamen aut satietatem aut molestiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & hi docti, sæpe fecerunt. Nec me vixisse pænitet ; quoniam ità vixi, ut frustrà me natum non existinem. Et ex vita ista discedo tanquam ex hospitio, non tanquam è domo. Commorandi enim natura diversorium nobis, non habitandi, dedit. O præclarum illum diem, cum ad illud animarum concilium cætàmque proficiscar, & cum ex hac turba & colluvione discedam ! Hactenus Cato. Quid ab homine Christiano dici potuit sanctius ? Utinam talia essent colloquia monachorum omnia, vel cum sacris virginibus, quale fuit illud ethnici senis colloquium cum ethnicis adolescentibus. *Eu.* Jam aliquis causabitur colloquium esse confictum à Cicerone. *Ch.* Istihuc meà non magni refert, sive hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia senserit dixeritque ; sive Ciceroni, cujus animus sententias tam divinas cogitatione complexus sit, cujus calamus res egregias pari facundià depinxerit. Quanquam equidem arbitror & Catonem, etiamsi non dixit eadem, tamen similia dicere solitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius ut alium Catonem finxerit quàm fuerit ;*

& in dialogo parùm meminerit decori, quod imprimis spectandum est in hoc scripti genere, præsertim cùm ejus viri memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. *Th.* Vehementer probabile est quod narras: sed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus sum, Cùm omnes optent longævitatē, & mortem exhorreant, tamen vix quemquam comperiri tam felicem, non dico senem, sed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an, si detur, velit repuerascere, usus per omnia iisdem bonis ac malis quæ illi jam contigissent in vita, responderet idem quod Cato dicit: præsertim si recolat animo quicquid annis retroactis seu triste seu lætum obtigisset. Nam frequenter & suaviæ rerum recordatio vel cum pudore, vel cum conscientia molestia conjuncta est, ut animus ab his etiam recolendis non minùs abhorreat quàm à tristibus. Id, opinor, nobis indicarunt sapientissimi Poetæ, qui scribunt tum demum animas capi desiderio corporum relictorum, posteaquam ex æne Lethæo longa biberint oblivia. *Uran.* Est isthuc profectò dignum admiratione, & mihi quoque competum in nonnullis. Verùm illud quàm mihi blandiebatur, *Nec me vixisse pœnitet!* At quotusquisque Christianorum sic moderatur vitam suam, ut hujus senis vocem sibi possit usurpare? Vulgus hominum existimat se non frustrà vixisse, si per fas nefasque congestas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat se frustrà natum, quòd integrum & sanctum civem præstiterit Republicæ, quòd incorruptum magistratum, quòd posteritati quoque virtutis & industriæ suæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? *Discedo tanquam ex hospitio, non tanquam è domo.* Hospitio tantisper uti licet donec hospes jubeat exire: è domo sua nullus facile pellitur. Et tamen hinc quoque sæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius casus quispiam. Ut horum nihil accadat, tamen senio collabens ædificium admonet esse demigrandum. *Nephal.* Non minùs elegans est quod apud Platonem loquitur Socrates, *Animam humanam in hoc corpore velut in præsidio positam esse, unde fas non sit decedere injussu imperatoris, nec diutius in eo immorari quàm visum sit ei qui collocavit.* Illud significantius est in Platone, quòd pro domo dixerit præsidium: siquidem in domo tantùm commoramur, in præsidio destinati sumus functioni quam nobis delegavit Imperator noster. non abludens à nostris literis, quæ vitam hominis nunc militiam, nunc certamen esse dicunt,

Uran.

Uran. At mihi quidem oratio Catonis pulchre congruere videtur cum oratione Pauli, qui scribens Corinthiis, cœlestem mansionem quam exspectamus post hanc vitam οἰκὴν vocat & οἰκὴν θεῶν, domum sive domicilium. Cæterum hoc corpusculum appellat tabernaculum, Græcè σκηνή. Nam & qui sumus, inquit, in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati. Ne. Nec abludit à sermone Petri: *Iustum autem*, inquit, *arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, succitare vos commonitione, certus quod velox est depositio tabernaculi mei.* Quid autem aliud clamat nobis Christus, quàm ut sic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri; sic incumbamus honestis rebus, tanquam semper victuri? Jam illud cùm audimus, *O præclarum diem!* nonne videmur audire Paulum ipsum loquentem, *Cupio dissolvi, & esse cum Christo?* *Ch.* Quàm felices sunt qui tali animo mortem exspectant! Sed in oratione Catonis quanquam præclara est, tamen fiduciam aliquis taxare posset, ut ab arrogantia profectam, quàm multum oportet abesse ab homine Christiano. Proinde mihi nihil unquam legisse videor apud Ethnicos quod aptius quadret in hominem verè Christianum, quàm quod Socrates, paulò post bibiturus cicutam, dixit Critoni: *An opera (inquit) nostra sit probaturus Deus, nescio; certo sedulò conati sumus ut illi placeremus. Est mihi tamen bona spes quod ille conatus nostros sit boni consulturus.* Vir ille sic diffidit factis suis, ut tamen ob animi propensam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam spem conceperit fore ut Deus, pro sua bonitate, boni consulturus esset, quod studuisset bene vivere. Ne. Profectò mirandus animus in eo qui Christum ac Sacras literas non noverat. Proinde cùm hujusmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero quin dicam, * *Sancte Socrates, ora pro nobis.* *Ch.* At ipse mihi sæpenumero non tempero, quin bene ominer sanctæ animæ Maronis, & Flacci. Ne. Atego quot vidi Christianos quàm frigidè morientes? Quidam fidunt in his rebus quibus non est fidendum; quidam, ob conscientiam scelerum, & scrupulos quibus indocti quidam obstrepunt morituro, penè desperantes exhalant animam. *Ch.* Nec mirum eos sic mori, qui per omnem vitam tantum philosophati sunt in ceremoniis. Ne. Quid isthuc verbi est? *Ch.* Dicam, sed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imò vehementer probare, Sacramenta & ritus Ecclesiæ; sed quosdam vel improbos, vel superstitiosos, vel (ut mollissimè dicam) simplices & indoctos, qui docent populum

Cæremoniæ
pontificiæ
damnantur.

Iam hisce rebus fidere, prætermisiss his quæ nos verè red-
dunt Christianos. *Ne.* Nondum satis intelligo quorsum eas.
Ch. Faxo ut intelligas. Si vulgus Christianorum spectes,
nonne prora & puppis vitæ illis in Cæremoniis est? In Ba-
ptismo, quantâ religione repræsentantur prisca ritus Eccle-
siæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur ex-
orcismus, peragitur Catechismus, suscipiuntur vota, abjura-
tur Satanas cum pompis & voluptatibus suis; tandem un-
gitur, consignatur, salitur, tingitur, datur negotium susce-
ptoribus ut puerum curent instituendum. Illi dato nummo
redimunt libertatem. Et jam puer Christianus dicitur, &
est aliquo modo. Mox rursus ungitur: tandem discit confi-
teri, sumit Eucharistiam, consuevit quiescere diebus festis,
audire sacrum, jejunare nonnunquam, abstinere à carnibus.
Et hæc si servat, habetur absolutè Christianus. Ducit uxorem,
accedit aliud sacramentum: initiatur sacris, rursus un-
gitur & consecratur, mutatur vestis, dicuntur preces. Atque
hæc quidem omnia quòd fiunt, probò: sed quòd hæc fiunt
magis ex consuetudine quàm ex animo, non probò: quòd ni-
hil aliud adhibetur ad Christianismum, vehementer impro-
bo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo se-
cius interim per fas nefasque congerit opes, servit iræ, servit
libidini, servit livori, servit ambitioni; sic tandem venit
ad mortem. Hic rursus cæremoniæ paratæ. Adhibetur con-
fessio semel atque iterum, additur unctio, datur Eucharistia;
adsunt cerei sacri, adest crux, adest aqua sacra, adhibentur
indulgentiæ; expromitur, aut illic etiam emitur, morienti
diploma Pontificis, ordinantur (a) parentalia magnificè ce-
lebranda; fit rursus stipulatio solennis, adest qui clamat ad
aurem morientis, imò nonnunquam occidit ante tempus, si
contingat, ut sæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut re-
ctè adhibentur, præsertim quæ nobis tradidit Ecclesiastica
consuetudo; ita sunt alia quædam reconditiora, quæ nobis
hoc præstant, ut cum alacritate spiritûs, ut cum Christiana
fiducia migremus hinc. *Eu.* Piè tu quidem ista verèque con-
cionaris, sed interim nullus admovet manum tibi. Caveat
quisque nè se fallat. Ego prædixi, nihil expectandum præ-
ter secundas mensas, easque rusticanas, nè quis sibi promittat
(b) Phasides aves, aut attagenas, aut Attica bellaria. Hæc
amoveto, puer, & quod restat apponito. Videtis non copiam,
sed inopiæ nostræ cornu. Hic est proventus hortulorum
quos vidistis. Nè parcite, si quid arridet. *Ti.* Tanta varietas
est, ut vel ipso recreemur aspectu. *Eu.* Atqui nè planè con-
temnatis

* Justa sunt
& pro mor-
tuis sacrifici-
a, vulgò
Exequiæ.

à Phasiani
& Attage-
nes, live, ut
alii malunt,
attages, aves
in deliciis
habitæ. A-
tica bellaria
de lautitiis
& cupediis
dicitur.

temnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilarasset Hilarionem monachum Evangelium, comitatum vel centum monachis illius seculi. Paulo vero atque Antonio, vel men-
 struus commeatus esse potuisset. *Ti.* Imò nec Petrus ille Princeps Apostolorum fastidisset, opinor, cum apud Simonem coriarium diversaretur. *Eu.* Imò nec Paulus, opinor, cum coactus egestate futuriæ nocturnis horis exerceret. *Ti.* Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim esurire cum Petro ac Paulo, modò quod deesset corporis alimonie, abundaret in deliciis animi. *Eu.* Imò discamus à Paulo, & abundare, & penuriam pati. Cum deerit, gratias agamus Jesu Christo, qui nobis suppeditet & frugalitatis & patientiæ materiam. Cum supererit, gratias agamus illius munificentie, qui nos suâ liberalitate invitet ac provocet ad amorem sui: ac modicè parcèque fruente iis quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores simus, quibus Deus deesse voluit quod nobis superest, ut utrisque per alteros sit occasio virtutis. Siquidem nobis largitur, unde subvenientes egestati fraternæ misericordiam ipsius promereamur; & illi nostrâ liberalitate recreati, gratias agant Deo pro bona mente nostra, nosque precibus suis illi commendent. Et rectè venit in mentem. Heus, puer, dic uxori, ut ex assis quæ superant mittat Gudulæ nostræ. Est vicina quædam gravis, tenui fortunâ, sed animo beatissima. Maritus nuper decessit. homo profusus & ignavus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. *Ti.* Christus Marth. 5. iussit dare omni petenti: id si facerem, intra mensem ipsi mihi mendicandum esset. *Eu.* Opinor Christum sentire de his qui petunt necessaria. Nam qui petunt, imò qui flagitant, vel extorquent potiùs, magnas summas quibus exstruant * cœnationes Lucullianas, aut, quod pejus est, qui-
 bus alant luxum ac libidinem suam, iis negare quod petunt elemosyna est: imò rapina est largiri malè usuris, quod debebatur præsentì necessitati proximorum. Unde mihi videntur vix excusari posse à peccato capitali qui sumptibus immodicis aut exstruunt aut ornant monasteria seu templa; cum interim tot viva Christi templa fame perclitentur, nuditate horreant, rerumque necessariorum inopiâ discrucientur. Cum essem apud Britannos, vidi tumbam divi * Thomæ gemmis innumeris summique pretii onustam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim ista quæ superflua sunt elargiri in usus pauperum, quàm servare satrapis aliquando semel omnia direpturis, ac tumbam ornare frondi-
 * Cœnatio locus est ubi cœnatur. Lucull. Romanus magnificentiâ multorum literis celebrata est.
 * Becketi Cantuar.

* Italia populus, qui Mediolanum tenent.

frondibus ac flosculis; id, opinor, gratius esset illi sanctissimo viro. Cùm essem apud * Insubres, vidi monasterium quoddam ordinis Carthusiani, non ità procul à Papia. In eo Templum est intus ac foris, ab imo usque ad summum, candido marmore constructum; & ferè quicquid inest rerum marmoreum est, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorsum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi solitarii canerent in templo marmoreo, quibus ipsis templum hoc oneri est, non usui, quòd frequenter infestentur ab hospitibus, qui non ob aliud eò se conferunt, nisi ut spectent templum illud marmoreum? Arque illic cognovi quod stultius est, illis legata in singulos annos tria millia ducatorum in structuram Monasterii. Et sunt qui putent esse nefas eam pecuniam in pios usus avertere, præter mentem testatoris; maluntque demoliri quod instaurent, quàm non ædificare. Hæc quoniam insignia sunt, visum est commemorare: quanquam sunt passim in templis nostris exempla permulta similia. Hæc mihi videtur ambitio, non elemosyna. Divites ambunt sibi monumentum in templis, in quibus olim nec Divis locuserat. Curant se sculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus, ac beneficii titulo. Atque hisce rebus bonam templi partem occupant, olim, opinor, postulaturi ut ipsorum cadavera in ipsis reponantur altaribus. Dicer aliquis, An horum munificentiam existimas rejiciendam? Nequaquam, si templo Dei dignum sit quod offerunt. Sed ego, si Sacerdos aut Episcopus essem hortarer crassos illos aulicos, aut negotiatores, ut, si vellent sua peccata redimere apud Deum, ista clanculùm effunderent in subsidium eorum qui verè pauperes sunt. Isti putant perire pecuniam quæ sic frustulatim & clanculùm in præsentem egestatem tenuium sublevandam dissipatur, cujus nullum exstet apud posteros monumentum. Ego puto nullam melius collocari eâ quam ipse Christus sibi vult imputari, certissimus debitor. *Ti.* An non putas recte collocari quod datur monasteriis? *Eu.* Et his darem non nihil, si dives essem; sed darem ad necessitatem, non ad luxum; tum his inter quos sentirem vigere studium veræ religionis. *Ti.* Multi judicant non admodum bellè collocari quod datur istis mendicis publicis. *Eu.* Et istis non nihil dandum est aliquando, sed cum delectu. At mihi consultius videatur, si singulæ civitates suos alerent, nec ferrentur erronee huc & illuc circumcurstantes, præsertim validi, quibus opus suppeditandum sentio potius quàm pecuniam. *Ti.* Quibus igitur

tur potissimum dandum censes, quantum, & quatenus? *Eu.* Hoc mihi ad unguem describere difficillimum sit. Primum, animum adesse oportet qui cupiat omnibus subvenire. Deinde, pro mea tenuitate, quod possum impertio, quoties sese offert occasio; præsertim his quorum & paupertas & integritas mihi nota est: hortor & alios ad beneficentiam, si me defecerint facultates. *Ti.* Sed permittisne nobis hic in tuo regno liberè loqui? *Eu.* Imò liberius quàm si domi vestræ sitis. *Ti.* Non probas in templis sumptus immodicos; & has ædes multò minoris ædificare poteras. *Eu.* Equidem arbitror has intra munditiem consistere; aut, si mavis, elegantiam: certè absunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentius qui mendicatò vivunt. Et tamen hi ipsi horti mei, quales quales sunt, vestigal pendent egenis: & quotidie sumptibus aliquid detraho, in me meosque frugalior, quò possim esse in pauperes munificentior. *Ti.* Si istum animum obtinerent omnes, permulti melius haberent, quos nunc egestas gravat indignos; &, ex adverso, multj minùs essent obesi, digni quos egestas doceat sobrietatem ac modestiam. *Eu.* Fortasse sic res habet. Sed vultisne ut hæc insipida bellaria re quapiam suavi condiamus? *Ti.* Plùs satis est deliciarum. *Eu.* At ego hinc depromam quod nè saturi quidem fastidiatis. *Ti.* Quid est? *Eu.* Codex est Evangeliorum, ut quod lautissimum habeo vobis depromam in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco ubi proximè destitisti. *Pu.* Nemo potest duobus Dominis servire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diligit: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ. Ideo dico vobis, nè solliciti sitis anima vestra, quid manducetis, neque corpori, quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum? *Eu.* Redde codicem. In hoc loco mihi Jesus Christus videtur bis idem dixisse. Etenim pro eo quod priùs dixit, odio habebit, mox ponit, contemnet; & pro eo quòd priùs posuerat, diligit, mox vertit, sustinebit: commutatis personis existit eadem sententia. *Ti.* Non satis allequor quid velis. *Eu.* Demonstramus igitur ratione mathematicà, si videtur. In priore parte pro uno pone *A*, pro altero *B*: rursus in posteriore pro uno pone *B*, pro altero *A*, verso ordine. Aut enim *A* odio habebit, & *B* diligit; aut *B* sustinebit, & *A* contemnet. Nonne hic palàm est, *A* bis odio haberi, & *B* bis diligi? *Ti.* Perspicuum est. *Eu.* Atqui hæc conjunctio aut, præsertim repetita, habet emphasim sententiæ contrariæ, aut certè diversæ: alioqui nonne absurdè diceretur, Aut Petrus

a Divinato-
res quibus
exacta som-
niorum di-
iudicando-
rum ratio
est, Conje-
ctores.

Petrus me vincet, & ego cedam: aut ego cedam, & Petrus me vincet? *Ti.* Lepidum, ita me Deus amet, sophisma! *Eu.* At tum demum mihi videbitur lepidum, si hoc ex vobis didicerit. *Th.* Animus somniat ac parturit mihi nescio quid: si iubeatis, quicquid est, proferam in medium; vos eritis vel (*a*) òniropoli, vel obstetrices. *Eu.* Quanquam vulgò malominis habetur somniorum meminisse in convivio, & parum sit verecundum coram tot viris foetum eniti; tamen nos istud somnium, sive mavis partum animi tui, libenter excipiemus. *Th.* Mihi videtur in hoc sermone res commutari potius quàm persona. Et hanc vocem *unum*, & *unum*, non referri ad *A* & *B*, sed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur quod significatur per alterum. Quasi dicas, Aut excludes *A*, & admittes *B*; aut *A* admittes, & excludes *B*. Hic videtis, manente personâ, rem esse translatam, Atque hoc ita dictum est de *A*, ut nihil referat si idem enuncies de *B*, hoc pacto; Aut *B* excludes, & admittes *A*; aut admittes *B*, & excludes *A*. *Eu.* Sanè argutè tu quidem problema nobis explicuisti, neque quisquam mathematicus ineliùs depinxisset in pulvere. *Soph.* Illud me magis movet, quòd prohibet esse sollicitos de crastino, cum Paulus ipse laboravit manibus victûs parandi causâ, atque idem acriter increpet otiosos, & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut *laborent*, ac *manibus operentur quod bonum est, ut sit unde tribuant aliquid necessitatem patienti*. An non pii sanctique labores sunt quibus maritus tenuis alit uxorem sibi charissimam dulcèsq; liberos? *Ti.* Ista quaestio, meâ sententiâ, variis modis dissolvi potest. Primum, ut ad illa tempora potissimum pertineat: Apostolis, ob Evangelii predicationem latè vagantibus eximenda erat sollicitudo victûs undecunque suppedirandi, quibus non vacabat operâ manuariâ cibum quarere, præsertim cum nullam artem scirent præter piscationem. Nunc alia ratio temporum est, & otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera dissolvendi ratio est: Christus non interdixit industriam, sed sollicitudinem; & sollicitudinem intelligit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii sunt quàm de parando victu, ut omnibus rebus omiſſis hoc solum agant, huic uni curæ sint addicti. Id propemodum indicat ipse Dominus, cum negat *eundem duobus dominis servire posse*. Servit enim qui toto pectore addictus est. Præcipuam igitur curam vult esse Evangelii propagandi, non solam. Ait enim, *Primum querite regnum Dei; & hæc adjicientur vobis*. Non dicit,

dicat, *solum querite*; sed, *primum querite*. Ceterum in voce *crastini* puto hyperbolen esse, cum significat in longinquum. Qui mos est avaris hujus mundi, ut posteris etiam anxie parent & querant. *Eu.* Accipimus tuam interpretationem: sed quid sibi vult quod ait, *Nè solliciti estis anima vestra, quid edatis?* Corpus vestre tegitur, at non edit anima. *Ti.* Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, si cibum subdlexeris; non item si vestem detraxeris, quæ magis datur pudori quàm necessitati. Et si quem affligit nuditas, non statim occidit: at inedia certissima mors est. *Eu.* Non sat s video quo modo cohæreat cum hac sententia quod adjecit, *Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus est quàm vestimentum?* Nam si vita magni pretii est, tantò magis advigilandum nè pereat. *Ti.* Hoc argumentum non adimit nobis *solicitudinem*, sed auget. *Eu.* At non hoc sentit Christus quod interpretaris, sed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratijs & de suo dedit id quod carius est, etiam adjiciet id quod vilius est. Qui dedit animam, non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde vestem. Illius igitur benignitate freti, non est quod discruciemur solitudine curæque rerum infimarum. Quid igitur superest, nisi ut *utentes hoc mundo tanquam non utamur*, totam curam ac studium nostrum transferamus in amorem rerum cœlestium, atque rejecto mammonâ, imò toto Satanâ cum omnibus suis * prastigijs, uni Domino * *Præstige* toto & alacri pectore serviamus, qui non destituet filios suos? Sed interim nullus attingit bellaria. His certè cum gaudio vesci licet, quæ non magnâ curâ nobis domi proveniunt. *Ti.* Abunde satisfactum est corpusculo. *Eu.* Vellem equidem & animo. *Ti.* Atque uberius etiam animo. *Eu.* Hac igitur tolle, puer, ac labrum appone. Lavemus, amici, ut si quid fortè commissum est in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, si videtur, quod cœperam ex Chrysostomo. *Ti.* Rogamus. *Eu.* Gloria tibi, domine; gloria tibi, sancte; gloria tibi, rex; quoniam dedisti nobis escas: imple nos gaudio & lætitiâ in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles; nec pudeamus, quando reddes unicuique secundum opera sua. *Pu.* Amen. *Ti.* Profectò pius & elegans est hymnus. *Eu.* Hunc divus Chrysostomus non indignatur etiam interpretari. *Ti.* Quonam loco? *Eu.* In Matthæum homiliâ 56. *Ti.* Non omittam quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio discere, Cur ter optamus Christo gloriam, idque triplici cognomine, *domini, sancti, & regis?*

* *Præstige*
vanz & fal-
laces rerum
species.

Gratiarum
actio in fine
conviviij.

regis ? Eu. Quoniam illi debetur omnis gloria : sed nobis triplici nomine potissimum est glorificandus. Quòd suo sacrosancto sanguine redemerit nos à tyrannide diaboli , sibi que asseruerit ; unde & *Dominum* illum vocamus. Deinde, quòd non contentus gratis condonasse nobis omnia peccata , per spiritum suum contulit nobis & iustitiam suam, ut sectemur ea quæ sunt sanctimonix ; atque ob id *Sanctum* eum vocamus, quòd sit sanctificator omnium. Postremò , quòd ab eodem speramus præmium regni cœlestis , ubi ille jam sedet ad dextram Dei Patris ; & hinc nobis Rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuita bonitati debemus, quòd pro domino vel tyranno potiùs diabolo, Dominum habemus Jesum Christum ; pro immunditia & sordibus peccatorum, innocentiam ac sanctimoniam ; pro gehenna, gaudia vitæ cœlestis. *Ti.* Pia profectò sententia. *Eu.* Quoniam nunc primum vos hic accipi convivio , non dimittam vos absque (a) xeniis, sed talibus qualis fuit apparatus. Heus, puer, profer apophoreta nostra. Sive sortiri placet, sive sibi quisque malit deligere, minimum refert ; ejusdem ferè pretii sunt omnia , hoc est nullius. Non enim sunt sortes Heiogabali, ut huic obveniant equi centum, illi totidem mulsæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum (b) calamis Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis quàm opobalsamum, aut dentifricium, aut speculum, si vos novi satis. *Ti.* Adeò bella sunt omnia, ut nobis difficilis sit electio : ipse magis pro tuo arbitratu distribuito ; sic gratius etiam erit quicquid obtigerit. *Eu.* Hic libellus in membranis habet Proverbia Solomonis ; sapientiam docet, & auro pictus est, quod aurum habeat sapientiæ symbolum. Hoc dabitur cano nostro, ut, juxta doctrinam Evangelicam, *Habenti sapientiam detur sapientia, & exuberet.* *Ti.* Certè curabitur ut minùs egeam. *Eu.* Sophronio congruet horologium huc ex extrema Dalmatia provectum, ut vel sic commendem munusculum meum. Novi enim quàm ille sit parcus temporis, quàm nullam omnino portionem rei pretiosissimæ sinat abire sine fructu. *So.* Imò pigrum admones diligentia. *Eu.* Hic libellus habet in membranis Evangelium secundum Mattheum : gemmâ regi merebatur, nisi nullum esset illi scrinium aut theca charior quàm pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quò magis hoc sis quod diceris. *Th.* Efficiam nè prorsus malè collocasse videaris tuum munus. *Eu.* Hic sunt Epistolæ Pauli, quas tu libenter tecum circumfers, Eulali, qui

a Munuscula quæ dantur hospitibus ab amicis. Apophoreta, quæ dantur in fine conviviorum, auferenda, si cui videatur.
b Qui chartis serviunt, ob id probatissimi.

Pau-

Paulum semper habere soleas in ore; nec haberes in ore, nisi esset in pectore: posthac commodius erit etiam in manibus oculisque. *Eul.* Isthuc non est dare munus, sed dare consilium. Porro bono consilio nullum est munus pretiosius.

Euf. Lucernula conveniet Chrysoglotto, (a) anagnostæ ^{a Lectori.}

insatiabili, & ut M. Tullius inquit, librorum heluoni maximo. *Ch.* Bis habeo gratiam: primum, pro munere non vulgari-ter eleganti; deinde, quod somniculosum admones vigilantia.

Euf. Theca calamaria debetur Theodidactō, felicissime (b) πολυγράφω atque hos ego calamos felicissimos

esse iudico, quibus celebrabitur gloria Domini nostri Jesu Christi, tali præsertim artifice. *Theod.* Utinam & pectus sup-^{b Qui multa scribit, qualis fuit Chrysippus ac Didymus.} peditare possis, quemadmodum suppeditas instrumenta. *Eu.*

Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de Moribus, sed selectos, & à quodam Græcæ literaturæ peritissimo non

infectis descriptos; in quibus tantum reperio sanctimoniam, ^{Plutarchus diviniss. Ethnicus.} ut mihi prodigio simile videatur, in pectus hominis ethnici tam Evangelicas potuisse venire cogitationes. Hic da-

bitur Uranio juveni & (c) οὐρανίῳ. Superest horologium; id cedat nostro Nephelio, parcissimo temporis dispensatori. *Neph.* Habemus gratiam, non solum pro munusculis, verum

etiam pro testimoniis. Nam isthuc non tam est distribuere

xenia quam (d) elogia. *Eu.* Imò ego vobis habeo gratiam duplici nomine: primum, quod nostram exilitatem boni

consultitis; deinde, quod eruditis juxta ac piis sermonibus refecistis animum meum. Ego vos quomodo acceptos

dimittam nescio; certè vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non esse cordi fistulas, aut moriones, ac multò

minùs aleam. Quare, si videtur, sallemus horulam spectan-

dis reliquis regiæ meæ miraculis. *Ti.* Isthuc eramus abs te

flagitaturi. *Eu.* Apud bonæ fidei promissorem non est opus

flagitatore. Hanc aulam æstivam opinor vos jam satis con-

templatos. Habet triplicem prospectum, & quoquo ver-

sum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratissimus.

Vitreis fenestris volubilibus, si videatur, licet excludere

cælum, si nebulis aut ventis sit incommodius: licet & den-

sis valvis foris admotis, ac tenuibus intus, excludere Solem, si quid offendant æstus. Hic cum prandeo, videor in horto

prandere, non in domo. Nam & parietes virentes suos ha-

bent inspersos flosculos: sunt & picturæ non invenustæ. Hic

Christus supremam comportionem agit cum electis disci-

pulis. Hic natalitia celebrat Herodes funesto convivio. Hic

Evangelicus ille Dives epulatur splendide, mox descensu-

^{b Qui multa scribit, qualis fuit Chrysippus ac Didymus.}

^{Plutarchus diviniss. Ethnicus.}

^{c Amatori Graciliatir.}

^{d Sunt rerum gestarum propria testimonia: plerumque in bonam partem sumitur dictio.}

a Lege vi-
tam illius
apud Plut.
& Plin. cap.
35. lib. 9.

b Locus in
ædibus
semotior,
ubi Musa-
rum sacra
studia
trahantur.

rus ad inferos : Lazarus repellitur à foribus, mox excipien-
dus sinu Abrahæ. *Ti.* Hoc argumentum non satis agno-
scimus. *Eu.* (a) Cleopatra est cum Antonio luxu decer-
tans, primam unionem ebibit, alteri manum admovet detra-
ctura. Hic pugnant Lapithæ. Hic Alexander magnus hastâ
transverberat Clytium. Hæc exempla nos admonent sobrie-
tatis in convivio, & à crapula luxûque deterrent. Nunc
adeamus bibliothecam, non illam quidem multis instru-
ctum libris, sed exquisitis. *Ti.* Locus hic planè divinita-
tem quandam præ se fert, adeò nitent omnia. *Eu.* Hic vi-
detis præcipuam partem opum mearum. Nam in mensa ni-
hil vidistis nisi vitreum ac stanneum; nec est in tota domo
vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum,
quod ob amorem ejus qui dono dedit religiosè servo.
Hæc sphæra pensilis totum orbem ponit ob oculos. Hic in
parietibus singulæ regiones fusiore spatio depictæ sunt.
In reliquis parietibus videtis insignium authorum imagines.
Nam omnes depingere fuerat infinitum. Christus primum
habet locum, porrectâ manu sedens in monte. Capiti immi-
net pater, dicens, *ipsum audite*. Spiritus Sanctus expansis alis
multâ luce complectitur illum. *Ti.* Opus, ita me Deus bene
amet, Apelle dignum! *Eu.* Adjunctum est bibliothecæ (b)
μουσεῖον quoddam angustum, sed elegans, quod submotâ ta-
bulâ ostendit foculum, si quid offenderit frigus. In æstate vi-
detur solidus paries. *Ti.* Hic mihi gemmea videntur omnia.
Est & mira odoris gratia. *Eu.* Hoc mihi præcipuè studio est,
ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo constat.
Habet bibliotheca suum ambulacrum pensile, spectans in hor-
tum; & huic adhæret sacellum. *Ti.* Locus numine dignus! *Eu.*
Nunc adeamus illa tria ambulacra quæ imminet iis quæ
vidistis ad hortum domesticum spectantia. In his superio-
ribus utroque prospectus est, sed per fenestras, quæ possunt
occludi, præsertim in his parietibus qui non spectant hor-
tum interiorem, quò domus sit tutior. Hic ad lævam, quia
plus est lucis, & paries raris fenestris interruptus, ordine
depicta est tota vita Jesu ex narratione quatuor Evangeli-
starum usque ad missum Spiritum Sanctum, & primam præ-
dicationem Apostolorum, ex Actis. Additæ sunt & locis no-
tæ, ut agnoscat spectator juxta quod stagnum, aut in quo
monte, res gesta sit. Additi sunt tituli paucis verbis subno-
tantes totum argumentum; velut illud quod dicitur à Jesu,
Volo, mundare. Ex adverso respondent figuræ & vaticinia
Veteris Testamenti, præsertim è Prophetis & Psalmis, qui
nihil

nihil aliud habent quàm Christi vitam & Apostolorum, aliter narratam. Hic nonnunquam obambulo mecum fabulans, & animo contemplans illud ineffabile consilium Dei, quo per (a) Filium suum restituere voluit genus humanum. Nonnunquam adest uxor comes, aut amicus quispiam qui rebus piis delectetur. *Ti.* In hac domo cui possit obrepere tedium? *Eu.* Nulli qui didicerit secum vivere. In summâ orâ picturæ, velut extra ordinem, addita sunt capita Pontificum Romanorum cum suis titulis. Ex adverso capita Cæsarum, ob memoriam historiæ. In utroque cornu prominet pensile cubiculum, ubi liceat interquiescere, & unde spectare licet pomarium & aviculas nostras. Hic in extremo angulo prati videtis aliud ædificiolum, ubi coenamus nonnunquam æstivis mensibus, & ubi curatur, si quem fortè è familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. *Ti.* Quidam negant hujusmodi morbos esse vitandos. *Eu.* Cur ergò vitant foveam aut venenum? An hoc minùs timent, quia non vident? Nec basilisci venenum videtur, quod affiat oculis. Ubi res poscat, non dubitem pro necessariis venire in vitæ discrimen. Sine causa subire vitæ periculum, temeritas est; alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda spectatu: ea mandabo uxori ut ostendat. Manete hic vel totum triduum, & hanc domum putate esse vestram. Pascite oculos, pascite animos. Nam me negotia quædam aliò vocant. Est equitandum in pagos aliquot vicinos. *Ti.* Ob rem pecuniariam? *Eu.* Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratiâ. *Ti.* Fortassis venatio parata est alicubi. *Eu.* Planè venatio est: sed aliud venor quàm apros aut cervos. *Ti.* Quid igitur? *Eu.* Dicam: In uno pago decumbit amicus quidam non sine periculo vitæ. Nam corpori metuuit medicus: ego magis metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parùm rectè compositus ademigrandum sicut dignum est Christiano. Huic adero meis hortatibus, ut si vemoriatur, si reualefcat, bono ipsius fiat. In altero diffidium acre natum est inter duos, non malos quidem illos, sed tamen pervicacis ingenii viros. Quod si exasperetur, vereor nè plures secum trahant in consortium similitatis. Adnitar totis viribus ut hos redigam in gratiam. Nam utrique sum veteri necessitudine junctus. Hæc sunt quæ venor. Quòd si venatio successerit ex animi sententia, simul hic celebrabimus (b) *om-* *Id est, Festa live epus lum pro victoria.* *Ti.* Pia venatio! precamur ut tibi pro Delia Christus aspiret. *Eu.* Hanc prædam ego malim, quàm obvenire mihi.

mihi hæreditate bis mille ducatos. *Ti.* Mox rediturus? *Eu.* Non nisi tentatis omnibus. Quare certum tempus non possum præscribere. Vos interim meis perinde ac vestris fruamini, & valere. *Ti.* Dominus Jesus te feliciter deducat ac reducat.

A R G U M E N T U M.

Apotheosis Capnionis (seu, de incomparabili Herce, Joanne Reuchlino, in Divorum numerum relato) docet quantum honoris viris debeatur egregiis, qui vigilis suis bene meriti sunt de studiis liberalibus.

Nec miserè quispiam, qui bene vixit, obit.

P O M P I L I U S , B R A S S I C A N U S .

a Petasus ge-
nus calcea-
menti gran-
dioris con-
veniens iti-
nerantibus.
b Camelum
dixit detra-
ctâ litetâ r,
*δντι Καρ-
μυλίσκ.*

UNde nobis (*a*) petasatus? *Br.* E Tubinga. *Po.* Nihilne isthuc rei novæ? *Br.* Equidem demiror usque adeò mortales omnes teneri siti quadam rerum novarum. At ego Lovanii (*b*) Camelum quendam audivi concionantem, fugiendum quicquid esset novum. *Po.* Vocem Camelo dignam! Dignus erat homo (si tamen homo fuit) qui nunquam mutet veteres calceos, aut putre subligar, semper vescatur putribus ovis, nec aliud bibat quam vappam. *Br.* At idem, nè sis inscius non usque adeò delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridianum quàm recens. *Po.* Sed omissio Camelo, dic si quid novi affers. *Br.* Adfero quidem, sed, ut ille aiebat, malum. *Po.* Atqui isthuc ipsum olim erit vetus. Ità fieri necesse est, ut si omnia vetera sint bona, omnia nova mala, quæcunque nunc bona sunt fuerint olim mala, & quæ nunc sunt mala sint olim futura bona. *Br.* Ità videtur, juxta decretum Cameli. Imò consequitur, ut qui olim adolescens fuit malus fatuus, quia recens, idem nunc sit bonus fatuus, quia senuit. *Po.* Sed age, prome quicquid est. *Br.* Egregius ille trilinguis eruditionis phoenix Joannes Reuchlinus vitâ defunctus est. *Po.* Rem certam narras? *Br.* Certiorem quàm vellem. *Po.* Sed quid isthuc mali, relictâ posteris honestissimi nominis immortalis memoriâ, ab hujus vitæ malis demigrare in consortium beatorum? *Br.* Quis isthuc tibi indicavit? *Po.* Res ipsa. Nec enim potest aliter mori, qui sic vixit. *Br.* At magis etiam isthuc diceres, si scias quod ego.

Po. Quid-

Po. Quidnam, obsecro? *Br.* Non est fas referre. *Po.* Quam ob rem? *Br.* Quia qui credidit, stipulatus est arcani silentium. *Po.* Eâdem lege committe & mihi. Recipio tibi silentium optimâ fide. *Br.* Quanquam ista fides me jam sæpenumero fefellit, tamen age, committam; præsertim cum res sit ejus generis, ut expediat etiam esse notam bonis omnibus. Est Tubingæ quidam instituti Franciscani, vir omnibus habitus eximie sanctimonie, præterquam ipsi. *Po.* Magnum dicis argumentum veræ sanctimonie. *Br.* Agnosceres hominem, & fatereris verum, si nomen ederem. *Po.* Quid si divinem? *Br.* Licer. *Po.* Admove aurem. *Br.* Quid opus, cum simus soli? *Po.* Itâ mos est. *Br.* Is ipse est. *Po.* Est homo certissimæ fidei. Mihi (a) Sibyllæ folium erit quicquid ille dixerit. *Br.* Audiigitur totum dialogum bonâ fide. Ægrotabat noster Reuchlinus satis quidem periculosè, sed itâ ut bona spes esset fore ut revaleretur; vir dignus qui nunquam senesceret, ægrotaret aut moreretur. Manè visibam meum Franciscanum, ut animi mei molestiam oratione suâ leniret. Nam ægrotabam unâ cum ægrotante amico, quem amabam ut patrem. *Po.* (b) Phy! quis illum usquam non amavit, nisi vir pessimus? *Br.* Hic Franciscanus meus, Brassicane, inquit, emove penitus ex animo incerorem omnem: Reuchlinus noster desinit ægrotare. Quid? inquam, an subito revaluit? Nam antè biduum non admodum læta promittebant medici. Tum ille, Revaluit, inquit, sed itâ, ut posthac non sit illi formidanda valetudo adversa. Noli flere (nam videbat erumpentes lacrymas) priusquam audias rem omnem. Sex dies sunt quod hominem non inviseram, sed tamen quotidianis precibus illius salutem Domino commendabam. Hodiernâ nocte, cum me à matutinis hymnis in strato composuissem, blandus quidem minimèque gravis somnus obrepfit. *Po.* Nescio quid læti mihi præfagit animus. *Br.* Non est tibi læva mens. Visus sum mihi, inquit, consistere ad ponticulum quendam per quem transitus erat in pratum quoddam longè amœnissimum. Ad eò blandiebatur oculis graminum & frondium plusquam sinaragdinus viror, sic aridebant incredibili colorum varietate flosculorum stellulæ, sic spirabant omnia; ut quod erat pratorum citrarium, quo dirimebatur felicissimus ille campus, nec vivere nec virere videretur, sed mortua, inamœna, putidâque esse omnia. Atque interim dum totus sum in eo spectaculo, commodum præterierat Reuchlinus; præteriens Hebraicè precatus est pacem. Jam medium pontis transierat prius

a Sibylla Cumanâ scribebat oracula in foliis. Unde Juvenalis, Cre. litem vobis folium recitare Sibyllæ, id est, rem certissimam. Quod genus & illud, E tripode descendum putat. b Interjectio admirationis.

quàm sentirem : parantem accurrere respiciens veruit. Nondum fas, inquit. Quinto abhinc anno nos sequēris. Interim eorum quæ aguntur, testis ac spectator assistito. Hic ego, Nudus erat, inquam, Reuchlinus, an vestitus ; solus, an comitatus ? Vestium, inquit, nihil habebat, præter unam candidissimam ; Damascenam esse dixisses, candore mirè lucido. Ponè sequebatur puer incredibili specie, alatus ; suspicabar illius esse genium bonum. *Po.* Sed nullusne comitabatur genius malus ? *Br.* Imò aliquot, ut Franciscanus ille arbitrabatur. Procul, inquit, à tergo sequebantur aves. aliquot pennis cætera nigris, nisi quòd explicatu alarum gilvas verius quàm candidas plumas ostenderent. *Picæ*, inquit, videri poterant colore & voce, nisi quòd singulæ sedecim picæ æquarent magnitudine corporis, nihilo minores vulturibus, cristam gestantes vertice, rostris & unguibus aduncis, ventre prominente. *Harpyiæ* videri poterant, si tres modò fuissent. *Po.* Quid moliebantur istæ furia ? *Br.* Procul, inquit, obstrepbant heroi Reuchlino, & impetituræ videbantur, si licuisset. *Po.* Qui minùs licuit ? *Br.* Quia versus Reuchlinus, objectâ manu crucis inaginem exprimens, Abite, inquit, quo dignum est, in alæ pestes. Satis sit vobis negotium facessere mortalibus : in me jam immortalibus adscriptum nihil habet juris vestra dementia. Vix ea dixerat, inquit Franciscanus mox abierunt scædissimæ volucres, sed relicto fœtore, ad quem collatum (a) oletum videri posset samfucinum aut foliatum. Dejerabat se citiùs vel ad inferos descensurum, quàm sustineret iterum afflari tali (b) thymiate. *Po.* Malè sit illis pestibus. *Br.* Sed audi cætera quæ narravit mihi Franciscanus. Dum hæc intentus contemplor, inquit, jam ponti vicinus erat Divus Hieronymus, qui Reuchlinum hisce verbis compellabat ; “ Salve, “ collega sanctissime. Datum est hoc mihi negotium, ut te “ exceprum deducam in consortium cœlitum, quod tuis sanctissimis laboribus destinavit divina benignitas. Simulque vestem protulit quâ Reuchlinum induit. Tum ego, Dic, inquam, mihi, quo cultu, quâve specie videbatur Hieronymus ? Erātne tam senilis quàm illum pingunt ; aut cucullam habebat, aut galërum, aut pallium Cardinalitium, aut leonem comitem ? Ad hæc ille ; Nihil, inquit, istiusmodi. Species erat amœna, quæ sic ætatem testabatur, ut nihil haberet squaloris, dignitatis plurimum. Quorsum autem illic opus erat comite leone, quem illi pictores adjuuxerunt ? Vestem gerebat ad talos usque demissam ; crystallum diceres pellucidam. Ejusdem erat formæ quam Reuchlino tradidit.

Tota

a Est fœtus humanum : Samfucinum unguentum, idem sum Amaracine : Foliatum unguenti genus, de quo Juvenalis, *Mechis foliata parantur.*
b Thymiatum suffitum est.

Tota undique picta erat linguis triplici colorum varietate. Quadam (a) pyropon præ se ferebant, nonnullæ smaragdum, tertiæ saphirum. Pellucebant omnia, nec mediocrem gratiam addebat ordo. *Po.* Conjicio id fuisse insigne trium linguarum quas calluerunt. *Br.* Non est dubium. Nam & simbriz, ut aiebat, trium linguarum literis triplici colore distinctis visebantur inscriptæ. *Po.* Num incomitatus aderat Hieronymus? *Br.* Incomitatus, inquis? Totus ille campus obsidebatur myriadibus Geniorum; nec aliter oppleverant aërem totum, quàm videmus in Solis radiis volitare minuta corpuscula, quæ vocant (b) ἀπύρα, si tamen à re tam humiliter ducenda est comparatio. Neque cœlum videre licuisset, neque campum, nisi pellucerent omnia. *Po.* Euge Reuchlinogratulor. Quid deinde factum est? *Br.* Hieronymus, inquit, honoris gratiâ complexus dextrum Reuchlinum deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio prominens. In hujus vertice uterque alterum blando osculo complexus est: Atque interea vasto hiatu cœlum supernè deduxit sese, majestatem quandam inenarrabilem exhibens, sicut ad eam speciem cætera penè sorderent, quæ tamen antea videbantur esse mirifica. *Po.* Non possis aliquam imaginem nobis depingere? *Br.* Qui possim ego qui non vidi? Is qui vidit, negavit se ullis vocibus vel somnium rei posse depingere: tantùm hoc aiebat, se vel millies mori paratum, si liceret iterum eo spectaculo quamlibet exiguo momento frui. *Po.* Quid tandem? *Br.* Ex hiatu cœli demissa est ingens columna igne pellucida, sed amœno: per eam in complexu duæ sanctissimæ animæ subvectæ sunt in cœlum, choris angelicis tantâ melodiâ delinientibus omnia, ut Franciscanus neget se unquam ejus voluptatis meminisse posse quin erumpant lacrymæ. Sequuta est mira fragrantia. Ubi somnus reliquit hominem, si tamen ille somnus dicendus est, erat dementi similis. Non credebat sese esse in cellula sua: requirebat pontem ac pratum suum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare poterat. Seniores ejus collegii, ubi senserunt rem non esse fabulosam, (nam compertum est eâdem horâ tertiâ excessisse Reuchlinum, quâ visio viro illi sanctissimo apparuit) concordibus animis egerunt gratias Deo, qui benefacta piorum præmiis amplissimis remuneratur. *Po.* Quid igitur superest nisi ut sanctissimi viri nomen adscribamus calendario Sanctorum? *Br.* Id ego facturum eram, letiam si nihil tale vidisset Franciscanus; & quidemaureis literis, proximè divum Hieronymum. *Po.* Emo-

Lapides
sunt lucidif-
simi.

b Id est, in-
scabilia.

a Lararium
Iocus ubi re-
ponuntur dii
penates, hoc
est, domesti-
ci: & apud
veteres sele-
cti dii dice-
bantur præ-
cipui; il fue-
runt nume-
ro pauci.
b Canoniza-
re barbarè
dicunt pro
eo quod est
in numerum
divorum re-
ferre, quòd
in canone
vocato re-
cenſeantur
aliquot di-
vorum diva-
rumque
nomina.

riat nisi idem facturus sum in codice meo. *Br.* Quin & in meo (a) larario stabit aureus inter divos selectos. *Po.* Stabit & in meo vel gemmeus, si suppetat animo facultas. *Br.* Ponetur & in bibliotheca Hieronymo proximus. *Po.* Adde- tur & meæ. *Br.* Imò si grati volunt esse, idem facient omnes qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præsertim sa- cras. *Po.* Dignus est videlicet. Sed nihil te movet ille scrupulus, quòd nondum relatus est in numerum divorum au- thoritate Romani Pontificis? *Br.* Quis (b) canonizavit (sic enim vocant) Divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem matrem? Utrorum memoria sanctior apud pios omnes? horum quos insignis pietas, quos ingenii viræ- que monumenta commendant affectibus omnium; an Catharinæ Senensis, quam in divarum numerum retulisse fertur Pius ejus nominis secundus, in gratiam ordinis & urbis? *Po.* Vera prædicas. Ille demum verus cultus est, qui sponte cœlo dignis meritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia perpetuò sentiuntur. *Br.* Quid igitur? putas tu hujus viri mortem deplorandam? Diu vixit, si quid ea res facit ad felicitatem hominis. Reliqui nunquam intermoritura virtutis suæ monumenta. Benefactis conse- cravit nomen suum immortalitati. Nunc exemptus malis cœlo fruitur, & cum Hieronymo confabulatur. *Po.* At multa passus est in vita. *Br.* Sed plura passus est Divus Hieronymus. Felicitas est, ob bona pati à malis. *Po.* Fateor cer- tē; ob optima à pessimis multa perpeſsus est Hieronymus. *Br.* Quod olim fecit Satanæ per Scribas & Phariseos in Dominum Jesum, hoc & nunc facit per Pharisaicos quos- dam in optimos quosque viros, ac de genere mortalium suis vigiliis bene merentes. Nunc ille meritis optimam messem pro semente quam fecit. Interim nostræ partes erunt, illius memoriam habere sacrosanctam, illius nomen ferre laudibus, ac subindè illum salutare verbis hujusmodi, "O sancta anima, sis felix linguis, sis felix linguarum cultori- bus; faveto linguis sanctis, perditio malas linguas infectas veneno gehennæ. *Po.* Ità faciam, ac sedulo prædicabo ca- teris ut idem faciant. At non dubito multos futuros qui pre- catiunculam aliquam desiderent, quandoquidem hoc rece- ptum, quâ sanctissimi heroïs memoriam celebrent. *Br.* Hoc dicis quod isti Collectam appellant? *Po.* Scilicet. *Br.* Hanc pa- raveram & ante mortem. *Po.* Recita, quæso. *Br.* "Amator hu- mani generis, Deus, qui donum linguarum, quo quondam "Apostolos tuos ad Evangelii prædicationem per Spiritum tuum

“ tuum sanctum cœlitus instruxeras, per electum famulum
 “ tuum, Joannem Reuchlinum, mundo revocasti; da, ut
 “ omnibus linguis omnes ubique prædicent gloriam filii tui
 “ Jesu, ut confundas linguas pseudapostolorum, qui conjurati
 “ substruunt impiam turrim *Babel*, tuam gloriam obscurare
 “ conantes, dum suam student attollere; cum uni tibi debea-
 “ tur omnis gloria, cum Jesu Filio tuo unigenito, Domino
 “ nostro, & spiritu sancto, in æterna secula. Amen. *Po.* Ele-
 “ gans profectò & pia precatio. dispeream nisi mihi quotidie
 “ dicetur. Et hunc occursum mihi felicem duco, qui rem tam
 “ lætam ex te didicerim. *Br.* Isto gaudio diu frui, ac vale. *Po.*
 “ Vale tu quoque. *Br.* (a) Valebo, sed non coquus.

a Cùm can-
 didatus qui-
 dam, qui co-
 ci filius ha-
 bebatur, co-
 ram Cicero-
 ne ab alio
 quopiam
 suffragium
 peteret; Ci-
 cero cavil-
 lans, Ego
 quoque, in-

quit, tibi favebo. Jocus autem est in dictione ambigua, quoque & coce, quod ad pro-
 nunciationem attinet: Unde liquet olim alium fuisse sonum harum literarum q & c
 quàm nunc est. Qui si fuisset diversus, non erat jocus ex voce plura significante.
 Nunc litera c aliud sonat præcedens a, o, u, quàm e, i, y, quod idem fit in Græcis;
 cùm ejus varietatis nulli vetusti Grammatici meminerint, quod equidem sciam. Et
 Fabius in primo libro disputat q & k redundare; non redundarent autem, si quid
 aliud sonarent quàm c, nili quod c apponitur aspiratio, quam rejiciunt q & k. Cz-
 terùm u adjunctum q evanescit, aliis qui cotidie & quotidie non solùm differreat scri-
 pturâ, verùm etiam sono; quod secus esse licet ex Fabii verbis colligere, cap. de Or-
 thographia. Porro jocus Ciceronis ad quem hic alluditur, refertur apud Quintilia-
 num libro sexto cap. de Rifu.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc precatorem exhibet castissimam, Philosophica multa jocis
 admiscens; De non præcipitando conjugio; de delectu non solùm corpo-
 rum, sed mulò magis animorum; de firmitate conjugii; de non contra-
 hendo conjugium sine consensu parentum; de castè colendo matrimonio;
 de sanctè educando liberos. Anima est non ubi animat, sed ubi amat
 Viri deformis descriptio. Conjugium Virginitati prælatum: non capi-
 strum, ut vulgò. Affectus non adhibendi in consilium, sed Ratio.

PAMPHILUS, MARIA.

Pa. Salve crudelis, salve ferrea, salve adamantina. *Ma.*
 Salve tandem & tu, Pamphile, quoties & quantum
 voles, & quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris
 oblitus nominis mei: Maria vocor. *Pa.* At Martiam dici opor-
 tuit. *Ma.* Quid ità, quæso? Quid mihi cum Marte? *Pa.*
 Quia quemadmodum illi Deo pro ludo est homines inter-
 ficere, ità & tibi; nisi quòd tu, Marte crudelior, occidis etiam
 amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam strages ista mortali-
 um quos ego occidi? Ubi sanguis interfectorum? *Pa.*
 Unum cadaver vides exanime, si modò me vides. *Ma.* Quid
 ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? Utinam mi-
 hi nunquam occurrant umbræ formidabiliores. *Pa.* Ludis
 tu quidem; tamen interim miserum exanimas, & crudeliùs
 occidis quàm si confoderes telo. Nunc longo cruciatu ex-
 carnificor

carnificor miser. *Ma.* Eho! dic, quot gravidæ ad tuum occursum abortierunt? *Pa.* Atqui pallor arguit exsanguem magis quam ulla sit umbra. *Ma.* Atqui iste pallor tinctus est violâ. Sic palles ut cerasum maturefcens, aut uva purpurascens. *Pa.* Satis procaciter rides miserum. *Ma.* Atqui si mihi non credis, admove speculum. *Pa.* Non optârîm aliud speculum; nec arbitror esse clarius ullum quam in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod speculum mihi narras? *Pa.* Oculos tuos. *Ma.* Argutator, ut semper tui similis es! Sed unde doces esse exanimem te? An cibum capiunt umbræ? *Pa.* Capiunt, sed insipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur vescuntur? *Pa.* Malvis, porris & lupinis. *Ma.* Atqui tu non abstines à capis & perdicibus. *Pa.* Verum, sed interim nihilo plûs sapiunt palato meo, quam si malvis vescerer, aut betis absque pipere, vino & aceto. *Ma.* Otemiserum! & tamen interim obesulus es. An & loquuntur exanimem? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cùm audirem te convitiantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obsecro te, num etiam ambulant umbræ? num vestiuntur? num dormiunt? *Pa.* Etiam coeunt, sed suo more. *Ma.* Næ tu suavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices si argumentis Achilleis evincam & me esse mortuum, & te esse homicidam? *Pa.* Absit omen, Pamphile; sed aggredere sophisma. *Pa.* Primum, illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud esse quam abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ità, ut nè reposcas quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis eum qui alteri admittit animam, homicidam esse. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes & illud, quod à gravissimis authoribus dictum tot seculorum suffragiis comprobatum est, animum hominis non illic esse ubi animat, sed ubi amat. *Ma.* Isthuc explana crassius, non enim satis assequor quid velis. *Pa.* Et hoc sum infelicior, quod isthuc non æque sentis atque ego. *Ma.* Fac ut sentiam. *Pa.* Eâdem operâ fac ut sentiat adamas. *Ma.* Equidem puella sum, non lapis. *Pa.* Verum, sed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere. *Pa.* Qui corripuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec sentiunt, etiam si occidas. *Ma.* Audivi sanè. *Pa.* Quid conjectas esse in causa? *Ma.* Dic tu philosophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus est in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abest à corpore. *Ma.* Quid tum postea? *Pa.* Quid tum? dura. Illud consequitur, & me esse mortuum, & te esse homicidam. *Ma.* Ubi est igitur anima tua? *Pa.* Illic ubi amat. *Ma.* Quis autem

Achilleum
argumentum
fortissimum
& irrefragabile est apud
Aristotelem,
libro de
Physico
auditu.

tem ademit tibi animam? Quid suspiras? Dic liberè: dices
 impunè. *Pa.* Crudelissima quædam puella, quam ego ta-
 men nè mortuus quidem odisse possum. *Ma.* Humanum in-
 genium! Sed cur illi vicissim non adimis suam animam, *par*
*p*ari, quod aiunt, *referens*? *Pa.* Nihil me felicius, si qui-
 dem liceat facere permutationem, sic ut illius animus vi-
 cissim dimigret in pectus meum, quemadmodum meus ani-
 mus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licetne mi-
 hi tecum vicissim sophisticam agere? *Pa.* Sophistriam. *Ma.*
 Num fieri potest ut idem corpus sit animatum & exanime?
Pa. Non eodem quidem tempore. *Ma.* Cùm abest anima,
 tum mortuum est corpus? *Pa.* Est. *Ma.* Nec animat nisi
 cùm adest? *Pa.* Esto sanè. *Ma.* Qui fit igitur ut, cùm ibi
 sit ubi amat, animet tamen corpus unde demigravit? Quòd
 si animat etiam cùm amat alibi, quomodo vocatur exani-
 me corpus quod animatum est? *Pa.* Argutare tu quidem
 satis sophisticè; sed me talibus pedicis non capies. Ani-
 ma quæ moderatur utcunque corpus amantis, improprie
 dicitur anima, cùm revera sint tenues quædam animæ re-
 liquiæ; non aliter quàm odor rosarum manet in manu,
 etiam rosâ submorâ. *Ma.* Difficile est, ut video, vulpem ca-
 pere laqueo. Sed illud responde, Nonne agit qui occidit? *Pa.*
 Maximè. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.*
 Qui fit igitur, ut cùm qui amat agat, quæ amatur patia-
 tur, occidere dicatur quæ amatur, cùm amans potius oc-
 cidat seipsum? *Pa.* Imò contrà, qui amat patitur, quæ ama-
 tur agit. *Ma.* Isthuc nunquam evinces apud (a) Areopagitas
 grammaticos. *Pa.* At evincam apud (b) Amphictyones dia-
 lecticos. *Ma.* Verùm nè graveris & illud respondere. Vo-
 lens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* Cùm igitur liberum
 sit non amare, videtur homicida sui quisquis amat, præter-
 que jus accusat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideo occi-
 dit quòd amatur, sed quòd non amat mutuùm. Occidit
 autem quisquis servare potest, nec servat. *Ma.* Quid si juve-
 nis amet in concessam, hoc est, uxorem alienam, aut virginem
 Vestalem? Num illa amabit mutuùm, ut servet amantem?
Pa. Sed hîc juvenis amat quod amare fas piùmque est, atque
 etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quòd si leve
 est homicidii crimen, & beneficii ream peragam. *Ma.* Ist-
 hac prohibeant superi. An (c) Circen quampiam ex me fa-
 cies? *Pa.* Aliquid & istâ crudelius. Nam porcus aut ursus
 esse malim quàm id quòd nunc sum, exanimis. *Ma.* Quo tan-
 dem beneficii genere perdo homines? *Pa.* (d) Fascino, *Ma.* de-
 jiciuntur.

An

* Athenis
 Areopagitæ
 juvencabant
 de cap tali-
 bus, unde ri-
 diculè de-
 ficit vo-
 cem ad
 grammati-
 cos.
 b Amphi-
 ctyon conci-
 lium erat
 quod pud
 Thermopy-
 las cogi so-
 lebat, ad
 quod duo-
 decim po-
 puli conve-
 niebant sub
 Amphictyo-
 ne Deucalio-
 nis filio, Io-
 nes, Dore-
 Perrebi,
 Boeotii, Ma-
 gnetes, A-
 chæi, Phthii,
 Malienfes,
 Dolopes,
 Æmones,
 Delphi,
 Phocentes.
 Sic & Dia-
 lecticorum
 variz sunt
 sectæ.
 c Circe filia
 Solis insignis
 venefica.
 d Fascin m
 beneficii ge-
 nus, quo ho-
 mines ocu-
 lorum male-
 ficio ad ex-
 tremos mi-
 seriarum
 terminos
 de jiciuntur.

An igitur vis ut posthac abs te deflectam noxios oculos?
Pa. Bona verba. Imò magis adflecte. *Ma.* Si mihi sunt oculi fascinatores, qui fit ut non contabescant & cæteri quos obtueor? Itaque suspicor fascinum istud esse in tuis oculis, non in meis. *Pa.* Non sat tibi erat jugulare Pamphilum, ni insultes insuper? *Ma.* O lepidum mortuum! Sed quando parabuntur exsequiæ? *Pa.* Opinione tuâ celerius, ni tu succurras. *Ma.* Egon' rem tantam possum? *Pa.* Potes vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. *Ma.* Si quis mihi porrigat (a) panacen. *Pa.* Nihil opus herbis, tantum redania. Quid autem facilius? imò quid aquius? Non aliter absolvêris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? *Pa.* Non, sed apud tribunal Veneris. *Ma.* Aiunt deam esse placabilem. *Pa.* Imò nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet (b) fulmen? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem? *Pa.* Nequaquam. *Ma.* Habet hastam? *Pa.* Minimè, sed est Dea maris. *Ma.* Non navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non est formidabilis ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet? *Pa.* Quid faciet? prohibeant omnes superi. Nolim enim illi malum ominari cui bene volo. *Ma.* Tamen effare; nulla mihi superstitio est. *Pa.* Dicam ergò. Si hunc spreveris amantem non omnino mutuo indignum amore, nisi fallor, ille fortasse jussu matris immittet tibi pessimo veneno tinctum jaculum, ut in sordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. *Ma.* Supplicium narras abominandum. Ego sanè vel mori præoptârim, quàm perditè amare deformem, nec amore mutuo respondentem. *Pa.* Atqui nuper hujus mali fuit exemplum insigniter editum in puellam quandam. *Ma.* Ubi locorum? *Pa.* Aureliæ. *Ma.* Quot anni sunt? *Pa.* Quot anni? Vix sunt menses decem. *Ma.* Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? *Pa.* Nihil, novi tanquam te. *Ma.* Quin igitur edis nomen? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuisset. Idem habebat nomen quod tu. *Ma.* Pater quis erat? *Pa.* Vivit adhuc inter jureconsultos præcipui nominis, re splendidâ. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mauritius. *Ma.* Cognomen. *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivitne mater? *Pa.* Nuper reliquit superos. *Ma.* Quo morbo periit? *Pa.* Quo morbo rogas? mœrore. Et pater, tametsi vir cumprimis fortis, periclitabatur. *Ma.* Licetne scire matris quoque nomen? *Pa.* Maximè; Sophronam nemo non novit. Sed quid sibi vult ista percentatio? an me putas apologum comminisci? *Ma.* Egon' de te suspicarer hoc? Hæc suspicio pronior est in sexum

a Herba
 quæ medetur
 omnibus
 morbis, unde
 & nomen
 habet.

b Fulmen est
 telum Jovis,
 tridens Ne-
 ptuni, hasta
 Palladis.

sexum nostrum. Sed narra quid acciderit puellæ. *Pa.* Puella erat honesto loco nata, ut dixi, re lautâ, formâ perquam elegantî; quid multis? digna principi marito. Hujus nuptias ambiebat procius quidam, illi non dissimilis. *Ma.* Quo nomine? *Pa.* Hei mihi offendor omine. Pamphilus & ille dictus est. Illa nihil non tentantem pertinacissimè sprexit. Juvenis dolore contabuit. Nec ita multo post, illa deperire cœpit in quendam, simium veriùs quàm hominem. *Ma.* Quid ais? *Pa.* Adeò perditè, ut satis dici non queat. *Ma.* Tam elegans puella tam deformem? *Pa.* Vertice acuminato, raro capillitio, eoque lacero & impexo, surfure ac lendibus oppleto; pleramq; cranii cutem nudaverat (a) alopecia; oculis refugis, a Desivium nariibus simis ac sursum hiantibus, ore sparso, dentibus pu- capillorum, tridis, balbutiente linguâ, mento scabioso: scapulas deforma- morbus fac- dus. bat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Therpsiten quempiam mihi depingis. *Pa.* Imò aiunt illi non fuisse nisi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi fortasse in bello. *Pa.* Imò in pace. *Ma.* Quis hoc ausus est? *Pa.* Dionisius carnifex. *Ma.* Fortasse formæ infelicitatem pensabat res ampla domi. *Pa.* Imò decoxerat, ac plus quàm animam debebat. Cum hoc marito tam insignis puella nunc degit ætatem, ac subindè vapulat. *Ma.* Rem miseram narras. *Pa.* Sed veram. Sic visum est (b) Nemesi juvenis sprete contumeliam ulcisci. *Ma.* Ego b Dea vin- citiùs optârim extingui fulmine quàm talem ferre maritum. dex info- *Pa.* Ergò nè provoca Nemesis, & amantem redama. *Ma.* Si lentia. quidem isthuc satis est, redamo. *Pa.* Sed optârim istum amorè esse perpetuum ac proprium: conjugem ambio, non amicam. *Ma.* Neque me id fugit, sed Diu deliberandum est in eo quod semel cœptum rescindi non potest. *Pa.* Apud me quidem ni- miùm diu deliberatum est. *Ma.* Vide autem nè tibi imponat amor non optimus consultor. Nam cæcum esse ferunt. *Pa.* Sed oculatus est, qui ex iudicio nascitur. Non ideo mihi talis vidè- ris, quòd amem te; sed ideo te amo, quòd talè te conspexerim. *Ma.* At vide nè non satis me perspectam habeas. Si (c) calceum c Alludit ad induisses, tum demum sentires quâ parte te urgeret. *Pa.* (d) Ja- dictum Pau- cienda est alea: quanquâ ego multis auguriis colligo rem me- li Æmilii, liùs cessuram. *Ma.* Etiam augur es? *Pa.* Sum. *Ma.* Quibus igitur refudiatâ auguriis colligis? An volavit noctua? *Pa.* Illa volat stultis. *Ma.* a Jacere uxore. An à dextris advolavit jugum columbarum? *Pa.* Nihil istius- aleam, face- modi. Sed mihi jam annis aliquot perspecta est probitas re pericu- tuorum parentum: ea primùm avis est non pessima, è bonis lum. prognatam esse. Neque me clàm est quàm salubribus monitis, quàm sanctis exemplis apud hos sis instituta. Et plus est bene

bene institui quàm bene nasci. Habes alterum augurium. Ad hac, meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos à teneris, quod aiunt, *unguiculis* noti sumus; nec malè convenit geniis nostris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas inter utriusque parentes, penè paria sunt. Demum, quod est in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non pessimè quadrare ad meum ingenium. Potest enim per se præclarum esse, quod tamen non sit aptum. Quàm in vicissim tuo congruant, nescio. Hæ videlicet aves (mea lux) mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac latum jucundumque connubium, modò nè tuus animus (a) malè omnis cantionem nobis occinat. *Ma.* Quam cantilenam optas? *Pa.* Ego præcinam, Sum tuus: tu succine, Sum tua. *Ma.* Brevis quidem cantiuncula, sed longum habet (b) epiphonema. *Pa.* Quid refert quàm longum, modò latum? *Ma.* Adèd mihi es invisus, ut nolim te committere cujus in posterum pœniteat. *Pa.* Desine malè ominari. *Ma.* Forastis alia tibi videbor ubi morbus aut ætas hanc formam immutaverit. *Pa.* Nec hoc corpus, ô bona, semper erit æquè succulentum. Sed ego non contemplor tantum istud undique florens & elegans domicilium; hospitem magis adamo. *Ma.* Quem hospitem? *Pa.* Animum istum tuum, cujus decor semper cum ætate crescit. *Ma.* Næ tu plus quàm Lynceus es, si istum perspicias per tot tectoria. *Pa.* Animum animo perspicio. Ad hæc, in communibus liberis subindè repubescemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas. *Pa.* Verum. Sed eho, dic mihi, si tibi esset elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores? an malles, delapsis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? *Ma.* Ut argutatur! *Pa.* Saltem illud responde, Utrum est elegantius spectaculum, vitis humi jacens & computrescens; an amplexa palum aut ulnum, eamque purpureis uvis degnavans? *Ma.* Responde tu mihi vicissim, Utrum spectaculum amœnium, rosa nitens & lactea in suo frutice; an decerpta digitis, ac paulatim marcescens? *Pa.* Ego rosam existimo feliciorē quæ marcescit in hominis manu, delectans interrim & oculos & nares, quàm quæ senescit in frutice; nam & illic futurum erat ut marcesceret: quemadmodum felicius est vinum quod bibitur antequam acescat. Quanquam non statim marcescit flos puellæ, si nupserit: imò video multas quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extrabescabant, ex congressu viri sic enituisse, ut tum demum

florere

a Id est, recuset.

b Quod in fine acclamatur. Facile est dicere Volo, Volo; sed his duobus verbis contrahitur indissolubile vinculum.

florere cœperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plausibilis apud omnes est Virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo ; sed quid juxta naturam prodigiosius anu virgine ? Nisi matri tuæ defluxisset flos ille , nos istum flosculum non haberemus. Quòd si , ut spero , non sterile fuerit nostrum conjugium , pro una virgine multas dabimus. *Ma.* Attamen

aiunt rem Deo gratissimam esse castitatem. *Pa.* Et ideo castam puellam mihi cupio nubere , ut cum illa castè vivam. Magis erit animorum quàm corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ , gignemus Christo. Quantulum aberit hoc

matrimonium à virginitate ? Et fortasse olim sic convivemus quemadmodum vixit cum Maria Joseph. Sed interim discemus virginitatem. Noa enim statim pervenitur ad summum. *Ma.* Quid ego audio ? Violanda virginitas , ut discatur ? *Pa.* Quidni ? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parcius , discimus esse * abstemii. Uter tibi videtur

temperantior , qui in mediis deliciis accumbens abstinet , an qui semotus ab his quæ provocant intemperantiam ? *Ma.* Arbitror eum fortius temperantem , quem parata copia non potest corrumpere. *Pa.* Utri verius debetur laus castitatis , eique qui semet exsecat , an qui membris integris tamen abstinet à Venere ? *Ma.* Equidem posteriori meo calculo tribuerim laudem castitatis , priori dementiam. *Pa.* At qui voto adstricti abjurant matrimonium , nonne quodammodo exsecant sese ? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam non est virtus non coire. *Ma.* Annon est ? *Pa.* Sic accipe. Si per se virtus esset non coire , vitium esset coire. Nunc incidit ut vitium sit non coire , coire virtus. *Ma.* Quando hoc incidit ? *Pa.* Quo-

ties ab uxore jus suum petit maritus , præsertim si prolis amore quærit complexum. *Ma.* Quid si lasciviat ? non est fas negare ? *Pa.* Fas est monere , vel rogare potius blandius , ut temperet : pernegare instanti fas non est. Quanquam hac quidem in parte raras audio querelas maritorum de suis uxoribus. *Ma.* At dulcis est libertas. *Pa.* Imò gravis est sarcina Virginitas. Ego tibi rex ero , tu mihi regina : imperabimus familiæ nostro arbitratu. An tibi videtur ista esse servitus ? *Ma.* Vulgus conjugium capistrum vocat. *Pa.* Sed ipsi vero capistro digni sunt qui sic vocant. Dic mihi , quæ-

lo , an non animus tuus est alligatus corpori ? *Ma.* Videtur. *Pa.* Non aliter quàm avicula caveæ. Et tamen consule illum , an cupiat esse liber. Negabit , opinor. Quamobrem ? Quia libenter est alligatus. *Ma.* Res est utrinque modica. *Pa.* Tantò tutior. Eam tu domi augebis *parsimonia* , quæ non sine causa

dicta

dicta

dicta

dicta

dicta

dicta

* Qui non
bibunt
vinum , quasi
dicas absque
temeto.

Conjugium
capistrum.

dicta est *magnum velligal*; ego foris industriâ. *Ma.* Innumeras curas secum adferunt liberi. *Pa.* Sed iidem innumeras voluptates, ac sæpenumero multo cum scœnore reponunt parentibus officium. *Ma.* Misera quædam res est orbitas. *Pa.* An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia malè ominari? Dic mihi utrum malles nunquam nasci, an nasci moritura? *Ma.* Equidem malim nasci moritura. *Pa.* Sic inferior est orbitas, quæ prolem nec habuit, nec habitura est; quemadmodum feliciores sunt qui vixerunt, quàm qui nec nati sunt, nec nascentur unquam. *Ma.* * Qui sunt isti qui non sunt, nec erunt? *Pa.* Quanquam qui recusat ferre casus humanos, quibus omnes ex æquo sumus obnoxii, sive plebeii sumus sive reges, is è vita migret oportet; & tamen quicquid acciderit, tu non feres nisi dimidium, ego maiorem portionem in me transferam. Ità si quid acciderit lati, gemina fiet voluptas; si quid mali, societas adimet dimidium ægritudinis. Mihi verò, si fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis complexibus. *Ma.* Faciliùs ferunt homines quod juxta communes naturæ leges accidit: sed video quantò plus molestiarum adferunt nonnullis parentibus liberorum mores, quàm mortes. *Pa.* Istius rei nè quid accadat, maxima ex parte in nobis situm est. *Ma.* Qui sic? *Pa.* Quoniam ferè boni nascuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis nascuntur milvi. Dabimus igitur operam ut ipsi boni simus. Deinde curabimus liberos nostros ab ipso statim lacte sanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimum refert quid infundas rudi testulæ. Ad hæc, curabimus ut domi habeant exemplum vitæ quod imitentur. *Ma.* Difficile est quod narras. *Pa.* Nec mirum, quia pulchrum est: atque ob hoc ipsum tu quoque difficilis es. At tantò studiis acrioribus huc enitemur. *Ma.* Habebis sequacem materiam: tu vide ut me formes fingasque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba. *Ma.* Nihil faciliùs; sed verba simulatque semel evolârint, non revolant. Dabo consilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumque voluntate res transigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An possim, nescio; mei juris non sum. Nec sine majorum autoritate olim coibant conjugia. Verùm, utcunque est, arbitror auspiciatius fore nostrum conjugium, si parentum autoritate coëat. Et vestrum est ambire; nobis decorum non est. Gaudet enim rapi virginitas, etiamsi nonnunquam vehementiùs amemus. *Pa.* Non pigebit ambire, modò

* Jocatur in hoc quod ridiculè dixerat juvenis, cum qui non sunt nec futuri sunt, plùs aut minùs felices dici non possunt.

Liberi unde fiant boni.

modò nè me frustretur tuum unius suffragium. *Ma.* Non frustrabitur; bono animo esto, mi Pamphile. *Pa.* Tu mihi hic religiosior es quam vellem. *Ma.* Imò tu tuum ipsius suffragium apud te priùs expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium, sed rationem. Quod affectus decernit, temporarium est; quod autem dicitur ratio, perpetuò solet placere. *Pa.* Næ tu pulchre philosopharis; itaque parere certum est tuis consiliis. *Ma.* Non pœnituerit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus qui meum animum male habet. *Pa.* Valeant scrupuli. *Ma.* Vin' me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam, sed revixero. *Ma.* Amovisti scrupulum. Bene vale, mi Pamphile. *Pa.* Isthoc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid suspiras? *Pa.* Lætam noctem, ais? Utinam largiare quod precaris. *Ma.* Nè quid præproperè? *ad huc (a) tua messis in herba est. Pa. (b) Nihilne tui mecum auferam? Ma. (c) Hunc pastillum, qui tibi cor exhilaret. Pa. Adde saltem osculum. Ma. Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. Pa. An osculum aliquid decerpit virginitati? Ma. Vis igitur ut aliis quoque largiar oscula? Pa. Nequaquam; mihi servari volo mea oscula. Ma. Tibi servo. Quanquam est aliud cur in præsentia nec ausum dare osculum. Pa. Quid isthuc? Ma. Ais tuum animum penè totum demigrasse in corpus meum, in tuo quàm minimum superesse: Vereor itaque nè in osculo hoc ipsum quod in te superest transiliat in me, tūque jam totus has exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut quod agitur, utrique nostram velit esse felix ac faustum.*

a Ovidius. A segete ductum, quæ primum herbascit, deinde fert aristas, tandem advescit ad messem.
b Ambiguum dictum. Nam si sit genitivus à tu, petit osculum; si à tuum, petit aliud.
c Pastillus est sphaerula ex odoribus confecta, quam manibus circumferunt. Horatius, Pastillos Rustici olet, Gorgonius hircum.

A R G U M E N T U M.

Virgo abhorrens à nuptiis fieri vult Monacha. Suadetur in contrarium, ut suis hac in re moderetur affectibus, neque invitis parentibus tentet quippiam; potiùs ut nubat. Virginitas enim potèst esse in vita conjugali. Mores Monachorum in Cœnobiis suis perstringuntur. Liberi unde dicantur. Detestatur plagiarios istos qui adolescentes & puellas in Monasteria pellicunt, quasi nulla alibi daretur Salus: Unde multa felicissima ingenia sepeliuntur viva.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. G Audeo tandem finitam esse cœnam, ut liceat frui hâc deambulatione, quâ nihil amœnius. *Ca.* Et me jam tædebat sessionis. *Eu.* Quàm vernat, quàm arridet undique mundus! Hæc nimirum est illius adolescentia. *Ca.* Sic est. *Eu.* At cur tuum ver non æquè arridet? *Ca.* Quam-

a Deponit
magistra-
tum qui se
abdicat
magistratu;
dponit pi-
gnus qui
certat; & de-
ponit qui
rem suam
servandam
tradit alie-
næ fidei. Sic
Horatius,
Quicquid
habes, age,
Depone tatis
auribus.

Ca. Quamobrem? *Eu.* Quia subtristis es. *Ca.* An videor alio vultu quam soleb? *Eu.* Vis ostendam te tibi? *Ca.* Maxime. *Eu.* Vides hanc rosam sub imminente noctem foliis contractioribus? *Ca.* Video. Quid tum postea? *Eu.* Talis est vultus tuus. *Ca.* Bella collatio. *Eu.* Si mihi parum credis, in hoc ponticulo contemplare teipsam. Quid sibi tandem volebant & inter cornandum ista tam crebra suspiria? *Ca.* Desine percontari quod tuâ non refert scire. *Eu.* Imò meâ refert maxime, qui non possum esse hilarius nisi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum suspirium, hui! quam ex imò pectore ductum! *Ca.* Est quod angat animum, sed cessari non est tutum. *Eu.* Mihi non dices, qui te chariorem habeo sorore propriâ? Mea Catharina, nè verere; quicquid est rei, tutò (a) depones his auribus. *Ca.* Ut tutò dicam, vereor nè frustra dicam non auxiliaturo. *Eu.* Quî scis? Si non re ipsâ, fortassis consilio consolandoque juvero. *Ca.* Non possum eloqui. *Eu.* Quid isthuc est rei? odisti me? *Ca.* Sic odi, mihi ut minùs charus sit meus germanus; & tamen animus non fert ut eloquar. *Eu.* Fateberis igitur, si divinâro? Quid tergiversaris? Promitte, alioquin non omitam urgere. *Ca.* Age, promitto. *Eu.* Prorsus ego non video quid tibi desit ad summam felicitatem. *Ca.* Utinam vera prædicares. *Eu.* Primum, adest ipse illos ætatis. Nam, nisi fallor, agis annum jam decimum septimum. *Ca.* Sic est. *Eu.* Nondum igitur, opinor, discruciat te metus senectæ. *Ca.* Nihil minus. *Eu.* Adest forma nullâ parte non felix. Est & istud præcipuum Dei donum. *Ca.* De forma, qualis qualis est, nec gloriôr, nec queror. *Eu.* Tum color & habitudo corporis indicat te esse prosperâ valetudine, nisi quid est morbi occultioris. *Ca.* Nihil istiusmodi, gratia Deo. *Eu.* Fama est integra. *Ca.* Ità confido. *Eu.* Adest ingenium isto dignum corpore, felicissimum, & quale mihi optem ad liberales disciplinas. *Ca.* Si quod est, Dei munus est. *Eu.* Nec deest morum amabilis gratia, quam in felicissimis etiam formis non rarò desideramus. *Ca.* Optatim equidem mores me dignos. *Eu.* Multorum animos dejieit generis infelicitas: tibi parentes sunt & bene nati, & probi, & relautâ, & tui amantissimi. *Ca.* Hinc nihil queror. *Eu.* Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non delegerim aliam sponfam quàm te, si quod fidus mihi prosperum affulgeret. *Ca.* Nec ego deligerem aliùm sponsum, si placeret ullum conjugium. *Eu.* Et tamen magnum quiddam esse debet quod sic discruciat animum tuum. *Ca.* Est omnino non leve.

leve. *Eu.* Non agre feres si divinem? *Ca.* Jam pollicita sum. *Eu.* Expertus novi quanta crux sit amor. Age, fatere nunc promissisti. *Ca.* Amor est in causa, sed non ejus generis cujus tu suspicare. *Eu.* Quod genus tu mihi narras? *Ca.* Divina. *Eu.* Equidem consumpsi omnem divinationem meam. Et tamen non omittam hanc manum donec extorsero quid sit. *Ca.* Ut violentuses! *Eu.* Depone in sinum meum quicquid isthuc est curæ. *Ca.* Quando sic urges, dicam. Jam inde à teneris annis me mirus quidam affectus habebat. *Eu.* Quis? obsecro. *Ca.* Ut adjungerem collegio sacrarum virginum. *Eu.* Ut fieres monacha? *Ca.* Sic habet. *Eu.* Hem! (a) *prothesauro carbones.* *Ca.* Quid ais, Eubule? *Eu.* ^a Cum aliud Nihil, mea lux; tussiebam. Sed perge dicere. *Ca.* Huic animo ^{invenitur} meo semper pertinacissime resistere parentes. *Eu.* Audio, ^{quam exspectabatur.} *Ca.* Ego contra precibus, blanditiis, lacrymis oppugnabam parentum pietatem. *Eu.* Res mira. *Ca.* Tandem, cum ego nullum facerem finem orandi, obsecrandi, lacrymandi, polliciti sunt, ubi pervenissem ad annum decimum septimum, sese obtemperaturos voluntati meæ, si modò tunc idem perstaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promissum pernegant. Hoc est quod cruciat animum meum. Aperui morbum meum; tu nunc medicum age, si quid potes. *Eu.* Primum, illud dabo consilium, suavissima virgo, ut modereris affectibus tuis, & si id non continget quod vis, id velis quod possis. *Ca.* Emoriar nisi quod volo assequar. *Eu.* Et unde cepisti istum fatalem affectum? *Ca.* Olim admodum puella ducta sum in quoddam virginum collegium, circumducebamur; ostendebantur omnia: placebant virgines, vultibus nitentibus, videbantur angelæ; in templo nitebant omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultissimi. Quid multis? Nihil non arridebat, quocunque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandissima virginum colloquia. Unam atq; alteram illic reperi quacum olim infantula lufitare consuevi. Ex eo tempore coepit animus ardere ejus vitæ desiderio. *Eu.* Non sum improbaturus sacrarum virginum institutum; quanquam non omnia conducunt omnibus: sed habitâ tui genii ratione, quem mihi videor ex vultu moribusque tuis collegisse, suaseram ut mabas marito tui simili, tuæque domi novum institutus collegium, cujus maritus agat patrem, ut matrem. *Ca.* Emoriar citius quàm virginitatis propositum deseram. *Eu.* Res est egregia virginitas, si pura sit: sed nihil necesse est ut hæc gratiâ dedas te in collegium, unde non possis postea eximi.

Monachi
Patres.

Licet apud parentes virginitatem tuam. *Ca.* Licet; at non perinde tutum. *Eu.* Imò, ut ego arbitror, aliquantò tutius quàm apud illos crassos, semper cibo distentos monachos. Nec enim castrati sunt, nè tu sis insciens. Patres vocantur, ac frequenter efficiunt ut hoc nomen verè competat in ipsos. Olim nusquam virgines honestiùs vivebant quàm apud parentes, nec alium habebant patrem quàm Episcopum. Sed obsecro, dic mihi, quod tibi collegium ex omnibus delegisti, cui te addicas in servitutem? *Ca.* Chrysercium. *Eu.* Agnosco, ædibus paternis vicinum. *Ca.* Rectè. *Eu.* Atqui pulchre novi totum hoc sodalitiùm; dignum verò ob quod patrem ac matrem & cognatam tibi honestamque familiam repudies! Nam ille patriarcha jampridem & ætate & vino & naturà delirus est; nec illi quicquam jam sapit præter vinum. Habet duos sodales se dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannis, ut fortasse vir malus non est, ita nihil habet viri præter barbam; eruditionis nè pilum quidem, prudentiæ non multò plus. Jodocus adeò stupidus est, ut nisi veste sacra commendaretur, obambulet publicitus in cuculla fatui cum auriculis ac tintinnabulis. *Ca.* Mihi videntur viri boni. *Eu.* Melius istos novi quàm tu, mea Catharina. Isti fortasse sunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te (a) profelytam suam. *Ca.* Jodocus maximè favet. *Eu.* O fautorem! Sed fac isthinc nunc esse viros doctos ac bonos; cras erunt indocti ac mali; & quicumque obtigerint, tibi erunt ferendi. *Ca.* Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia, nec semper virgines sunt quæ illic dicuntur inter conjugatos; & aliquoties fit ut osculum negare non possim. *Eu.* Qui vitare studet quicquid offendit, is è vita migrare oportet. Ità sunt aures assuefaciendi, ut audiant omnia, nec tamen nisi bona transmittant in animum. Parentes, opinor, permittunt tibi cubiculum peculiare. *Ca.* Maximè. *Eu.* Eò te subducas licebit, si quod convivium acciderit turbulentius. Et dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum sponso tuo Christo; ora, psalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, sed tu reddes eam puriorem. *Ca.* Attamen tutius est esse in sodalitiò virginum. *Eu.* Non improbo castum sodalitiùm, nolim tamen te falli falsà imaginatione. Ubi illic versata fueris aliquamdiu, ubi propius inspexeris, fortassis non perinde nitentur omnia ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines sunt, mihi crede, quæ velum habent. *Ca.* Bona verba. *Eu.* Imò bona verba sunt quæ vera sunt. Nisi fortasse (b) elogiùm quod nos hætenus

a Advenam, quæ ex Christi verbis in professionem & sectam monachorum, inque illorum verba juravit. Allusum simul ad locum Matt. 23.
b Titulus meriti, qui solet addi in legatis aut in munere. Ego scribendum arbitror elogiùm, ab imputando, quamquam reclamantibus codicibus.

hactenus judicavimus esse Virgini Matri proprium, ad plures
transit, ut dicantur & à partu virgines. *Ca.* Abominor. *Eu.*
Quin insuper, nec alioqui inter illas virgines sunt omnia
virginea. *Ca.* Non? Quamobrem? obsecro. *Eu.* Quia plures
inveniuntur quæ mores æmulentur (*a*) Sapphus, quàm quæ
referant ingenium. *Ca.* Isthuc quid sit non satis intelligo.
Eu. Atque ideo hæc verba facio, nè quando intelligas, mea
Catharina. *Ca.* Attamen animus eò fertur; atque hinc colligo
hunc spiritum à Deo proficisci, quòd tot jam annis perse-
verat, & indes fit acrior. *Eu.* Imò mihi hoc nomine suspe-
ctus est iste tuus spiritus, quòd sic repugnant optimi pa-
rentes. Afflasset & illorum animos Deus, si pium esset quod
moliris. Sed istum spiritum hausisti ex illis nitoribus quos
admodum puella vidisti, ex blandis virginum alloquiis, ex
affectu erga veteres sodales, ex cultu sacro, ex ceremoniis
sanè quàm speciosis, ex improbis hortatibus stultorum mo-
nachorum, & qui in hoc te venantur ut largiùs potent. Sciunt
patrem esse liberalem ac benignum: aut illum habebunt
convivam, sed hâc lege, ut secum adferat vinum quod de-
cen strenuis potoribus sat sit; aut ipsi potabunt apud illum.
Quare tibi fuerim author, nè quid novi tentes invitis pa-
rentibus, in quorum potestate nos Deus esse voluit. *Ca.* In
hoc negotio pium est contemnere patrem ac matrem. *Eu.*
Christi causâ pium est alicubi negligere patrem ac matrem:
neque enim piè faciat qui, Christianus, patrem Ethnicum,
cujus omne vitæ præsidium pendeat à filio, deserat finat-
que perire fame. Si nondum esses professus Christum in ba-
ptismo, & parentes vetarent te baptizari, piè faceres si Chri-
stum præferres impiis parentibus. Aut si nunc parentes
adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda
esset illorum autoritas. Sed quid hoc ad collegium? Et do-
mi Christum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus
hortatur, leges humanæ fanciunt, ut filii obediant parenti-
bus: & tu te subduces autoritate parentum optimorum,
ut pro vero patre te dedas factitio, & pro vera matre tibi
adsciscas alienam, aut potius ut pro parentibus tibi domi-
nos ac dominas adsciscas? Nam parentibus ità es obnoxia,
ut tamen te liberam esse velint. Unde & * *liberi* vocantur fi-
lii-familias, quòd absint à conditione servorum. Nunc
te pro libera tendis ultro servam reddere. Christiana cle-
mentia maxima ex parte submovit omnem illam veterum
servitutem, nisi quòd (*b*) in paucis regionibus adhuc ejus
resident vestigia. At, inventum est sub prætextu religionis

a Genitivus
est Græcus
Hujus inge-
nium mirè
prædicatur,
sed mores
infamantur,
quòd fuerit
7 p. 6 d. s.
Id enim te-
stis significa-
tum est.

Quomodo
negligendi
parentes ob
Christum.

* *Liberi*
unde.

b Nescit ser-
vitutem nob-
ilis illa me-
rito dicta
Francia. In

Westphalia
& nonnullis
Germaniæ
partibus ad-
huc est ser-
vorum ge-
nus: Venetiz
venduntur
Mauri &
Maurz non
aliter quàm
boves.

novam servitutis genus, ut nunc sanè in plerisque monasteriis vivitur. Nihil ibi licebit nisi ex præscripto; quicquid obvenerit tibi, illis accrescet; si quò pedem moveris, retraheris è fuga, perinde quasi parentem veneno necaveris. Quòque sit evidentior servitus, commutant vestem quam dedere parentes, & ad exemplum priscum eorum qui olim servos essent mercati, commutant nomen in baptismo inditam, ac pro Petro sive Joanne, vocant Franciscum, aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Christo, & Dominico initiandus vocatur Thomas. Si militaris servus abjiciat vestem à domino datam, videtur abdicasse dominum; & nos applaudimus illi qui vestem accipit quam Christus omnium dominus non dedit? & ob hanc mutatam gravids punitur, quàm si centies abjiciat vestem imperatoris ac domini sui, quæ est mentis innocentia. *Ca.* Atqui hoc ipsum aiunt eximii meriti, si quis se sponte dedit in hanc servitutem. *Eu.* Ista verò doctrina Pharisaica est. Paulus contrà docet, ut qui liber vocatus sit, nè velit fieri servus; sed potius operam det ut fiat liber. Atque hoc infelicior est servitus, quòd pluribus dominis tibi serviendum sit, quòd plerumque stultis & improbis, quòd incertis, ac subindè novis. Illud mihi responde, * Emancipant te leges à jure parentum? *Ca.* Nequaquam. *Eu.* Licetne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? *Ca.* Minimè. *Eu.* Unde igitur tibi jus ut teipsam dedas nescio quibus, invitis parentibus? An non tu illis charissima maximèque propria es possessio? *Ca.* In negotio pietatis cessant naturæ leges. *Eu.* Negotium pietatis potissimùm agitur in baptismo: hic tantum agitur de veste mutanda, deque genere vitæ, quod per se neque bonum est neque malum. Jam illud mihi considera, quantum commoditatum simul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum est in tuo cubiculo legere, orare, psallere, quantum & quando gratum est animo tuo. Quòd si tædet cubiculi, licet audire cantiones ecclesiasticas, adesse facris, audire sacras conciones; & si quam videris matronam aut virginem egregiè probam, ex ejus colloquio fieri meliorem; si quem virum insigni probitate præditum, ex eo discere quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere qui purissimè Christum doceat. Has res omnes, ex quibus præcipuus est profectus ad veram pietatem, amittis semel addicta collegio. *Ca.* Sed internum non ero monacha. *Eu.* Adhuc te movent nomina? Rem ipsam perpendito. Illi jactant obedientiam. Num ea laus tibi

* Hoc est,
manumittunt, libere
vivere sinunt.

tibi deerit si obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? si Episcopo tuo, aut pastori tuo? Num paupertatis, cum in parentum manibus sint omnia? Quanquam olim in sacris virginibus præcipue laudabatur à sanctis viris liberalitas in pauperes: eam præstare non poterant, si nihil possidebant. Porro castitati tuæ nihil decedet, etiamsi vivas apud parentes. Quid igitur superest? Velum, linea vestis ex intima versa in extimam, ceremoniæ quædam, quæ per se nihil faciunt ad pietatem, neque quemquam commendant oculis Christi, qui spectat animi puritatem. *Ca.* Nova prædicas. *Eu.* Sed verissima. Cum igitur non sis emancipata à jure parentum, cum tibi jus non sit vendendi vestem aut agrum, quomodo tibi jus facis dedendi te in servitutem alienam? *Ca.* Jus parentum, ut aiunt, non impedit ingressum religionis. *Eu.* In Baptismo nonne professæ es religionem? *Ca.* Sum. *Eu.* Nonne religiosi sunt quicumque sequuntur præcepta Christi? *Ca.* Maximè. *Eu.* Quæ est igitur ista nova religio, quæ facit irritum quod & Naturæ lex sanxit, & vetus Lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & Apostolica doctrina confirmavit? Istud decretum non est à Deo proditum, sed in monachorum senatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium esse ratum quod insciis, aut etiam invitis, parentibus inter puerum & puellam per verba *de presenti* (sic enim illi loquuntur) contractum est. Atqui istud dogma nec Naturæ sensus approbat, nec veterum leges, nec Moses ipse, nec Evangelica aut Apostolica doctrina. *Ca.* An igitur putas mihi non esse fas nubere Christo, nisi comprobantibus parentibus? *Eu.* Jam, inquam, nupsisti Christo, & illi nupsimus omnes. Quæ bis nubet eidem viro? Tantum agitur de loco, de veste, de ceremoniis. Ob has res non arbitror esse contemnendum jus parentum. Et videndum est, nè dum paras nubere Christo, (*a*) nubas aliis. *Ca.* At isti prædicant nihil esse sanctius quam hæc contemnere parentes. *Eu.* Ab istis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è sacris libris locum qui hoc doceat: quod si non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini (*b*) Belnensis; hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Christum confugere pietatis est. Sed à piis ad monachismum, hoc est, (quod non raro usu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas est? Quanquam & olim ad Christum à paganismo conversus idololatri parentibus debebat obsequium, quatenus citra pietatis iacturam fieri poterat. *Ca.* Damna igitur hoc totum vitæ institutum? *Eu.* Nequaquam. Verum quem-

a Hoc dicit propter collegia virginum quæ non vivunt juxta regulam, in quibus nonnunquam, pro dolor! una nubet multis.

b Belna oppidum in ducatu Burgundiæ, ubi vina laudatissima.

admodum nemini suadere velim, ut quæ se in hoc vitæ genus conjecerit, luctetur emergere: ita non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ, nè se temere eò præcipitent unde post se se non possint explicare, præsertim cum in ipsis collegiis sæpe gravius periclitetur virginitas, ac domi præstare valeas quicquid ibi præstatur. *Ca.* Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non potest. *Eu.* Si non persuadeo, quod tamen optarim, saltem illud fac memineris, * Eubulum monuisse. Interim, pro meo in te amore, precor ut tuus iste affectus felicius sit meo consilio.

* Id est, qui bene consultit, ab eo bene & βελῶν consilium.

ARGUMENTUM.

Virgo penitens ante peractam professionem ad parentes suos domum revertit. Deteguntur hinc Monachorum præstigia, qui specibus & visis terrenis & impellunt rudes animos in sua cœnobio.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. **T**Ales janitrices mihi semper optarim. *Ca.* Et ego semper tales pulsatores. *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo priusquam salveam? *Eu.* Non huc veni ut te viderem lacrymantem. Quid sibi vult, quod protinus me conspecto lacrymis suffusi sunt oculi? *Ca.* Quò fugis? mane, mane, inquam; sumam alium vultum, & ridebimus affatim. *Eu.* Quas aves hinc video? *Ca.* Est illius collegii patriarcha. Nè subducito te; jam perpotarunt: acumbe paulisper; illo digresso confabulabimur nostro more. *Eu.* Age, obtemperabo tibi, quæ mihi noluisti. Nunc soli sumus, narra totam fabulam; malim enim ex te cognoscere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam sapere plurimum, nunc sentio nullum fuisse qui mihi prudentius ac senilius consilium dederit quàm tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic mihi, quomodo expugnasti parentum affectum? *Ca.* Primum improbis hortatibus monachorum ac monacharum, deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactatus est matris animus; pater nullo pacto quibat percelli. Tandem omnibus admotis machinis, & hic victus atque oppressus est potius quàm assensit. Id factum est inter pocula: minitabantur homini malum exitium, si Christo suam sponsum pernegaret. *Eu.* O improbitatem stolidorum! Quid sit deinde? *Ca.* Servor tri-duo domi clam: interim semper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Conversas vocant, hortatibus suis ad-dentes animum ut persisterem in sancto proposito, ac solite caventes nequa cognatarum aut sodalium adiret me, quæ

quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur vestes, aliæque quæ ad convivium attinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? *Ca.* Non, sed passa sum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies quàm iterum perpeti. *Eu.* Quæso, quid isthuc erat? *Ca.* Non possum effari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. *Ca.* Promittis silentium? *Eu.* Id præstiturus eram etiamsi nulla fuisses stipulata. Quasi verò me nondum nôris. *Ca.* Apparuit mihi spectrum horribili specie. *Eu.* Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eò instigabat. *Ca.* Prorsus opinor fuisse cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ species erat? Estne talis qualis pingitur, rostro adunco, longis cornibus, Harpyiarum unguibus, prælongâ caudâ? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiscere quàm denuo tale videre spectrum. *Eu.* Interim aderant mulieres illæ hortatrices? *Ca.* Non; nec unquam illis indicavi, tamen si valde sciscitantibus quid esset mali, cùm me totam exanimatam offenderent. *Eu.* Vis tibi dicam quid fuerit? *Ca.* Si quidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantaverant te, vel potiùs excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu persistebas in sententia? *Ca.* Maximè; nam aiebant id multis accidere qui se consecrant Christo: verùm si primo illo congressu superetur tentator, post tranquilla fore omnia. *Eu.* Quâ pompâ producta es? *Ca.* Adornant me toto mundo meo, demittunt capillos: itaque non aliter quàm nuptura sponso. *Eu.* * Crasso monacho: hem! malè sit huic tussi. *Ca.* Ex ædibus paternis clarâ luce deducor ad collegium, multis ad spectaculum concurrentibus. *Eu.* O scitos histriones! ut nôrunt agere suas fabulas simplici popello! Quot dies egisti in illo sancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duodecim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid sit, sed aliquid magni fuit. Post sex ab ingressu dies accerso matrem, obtestans, obsecrans, si me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad constantiam. Pòst, accerso patrem. Ille etiam objurgat, addens se ægre vicisse suos affectus, ut vicissim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem sibi, quòd resiliissem ab instituto. Tandem ubi video me nihil proficere, respondeo parentibus, me, si irâ jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum esse, nisi maturè eximerer. Hoc audito, reducerunt domum. *Eu.* Bene habet quòd maturè resilieris, priusquam servitutem æternam esses professa. Sed nondum audio quæ res mutârît

* Hoc dicit
averſus, &
ſingit tuſſim.

târ it animum tuum tam subito. *Ca.* Hoc nemo mortalium ex me scit hæcenus, nec tu scies. *Eu.* Quid si divinem? *Ca.* Nec divinabis sat scio: & si divines, non dicam. *Eu.* Tametsi conjecto. Verùm interim periit sumptus. *Ca.* Plus quàm quadraginta coronati. *Eu.* O (a) comessatores nuptiales! Gaudeo tamen periisse pecuniam te nobis incolumi: post hæc ausculta melioribus consiliis. *Ca.* Ità faciam, & cum piscatore, (b) ista sapiam.

a Comos deus est luxus, inde *comed. 2. v.* & Latine comessari, quod est genialiter & cum luxu vivere. Non enim dicitur à comedendo.
b Vide proverbium, Piscator ictus sapit, ubi quis suo malo doctus sapit.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium quoque inscribitur Coniugium, sive Uxor *Μαυφίαν*, multa tradit quæ ad mutuam conjugum benevolentiam alendam pertinent. De celandis maritorum vitiis; de non interrompenda conjugum benevolentia; de sarcindis offensis; de corrigendis maritorum moribus; de obsequiis erga maritos. Ornatus mulierum qualis. Seipsam dehonestat quæ maritum dehonestat. Uxorem marito cedere æquum est. Ira: à uxore non irascendum marito, & contrà. Concordiæ studendum, quoniam non datur jam consilio locus. Vitia novissè oportet conjugum, non olisse. Penes uxorem esse ut maritus sit bonus, quæ debet esse jucunda marito, observans illius affectum, quibus rebus vel irriteretur vel deliniatur. Omnia placeant domi, cibis paratur quo delectatur, aut silentio concedat irascenti. Absque testibus sit monitio. Methodum admonendi. Non querendum aliis, nisi parentibus mariti, aut amicis, qui suâ prudentiâ mederi queant vitiis. Exemplum prudentis viri juveniculam uxorem morosam optimè tractantis, delatâ ad secerum querelâ: Uxor is item prudentis, quæ maritum suum mechanem suâ correxit humanitate. Item viri qui uxorem percusserat iratus. Mansuetudine, comitate & officiis vincendi mariti. Non rixandum in lecto aut cubiculo, sed curandum ut illic omnia festiva sint ac jucunda. Cestus Veneris morum est suavitatis. Proles mutuam conciliat gratiam. Nihil famina divulsa marito. Sit semper memor reverentiæ viro debita.

(a) EULALIA, (b) XANTIPPE.

Eu. Salve multum, exoptatissima mihi Xantippe. *Xa.* Salve tantundem, mihi charissima Eulalia. Videre mihi solito formosior. *Eu.* Itane statim me scommate excipis? *Xa.* Non profecto, sed ita mihi vidêris. *Eu.* Fortasse nova vestis commendat formam. *Xa.* Rectè conjectas. Nihil jamdiu vidi elegantius. Suspicio pannum esse Britannicum. *Eu.* Lana Britannica est, tinctura Veneta. *Xa.* Mollities byssum superat. Quàm verò blandus purpuræ color? Unde tibi tam egregium munus? *Eu.* Unde decet honestas matronas accipere nisi à maritis suis? *Xa.* O te felicem, cui talis contigit sponsus! At ego vellem me nupsisse (c) fungo, cum meo nuberem Nicolao. *Eu.* Quid ita? quæso te. Tam citò malè convenit inter vos? *Xa.* Nec unquam conveniet cum tali. Vides quàm sim pannosa: sic patitur uxorem suam incedere: dispergam nisi sæpe pudet me prodire

a Probè ac suavitè loquens.
b Rixosa, quod Socratis uxor Xantippe hoc vitio sit nobilitata.

c Ità appellamus homines stultos ac nihili.

in publicum, cum video quam cultæ sint aliæ quæ multò pauperioribus nupsere maritis. *Eu.* Matronarum ornatus non est in vestibus aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divus Petrus Apostolus, (nam id audiui nuper in concione) sed in castis ac pudicis moribus, & in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis multorum. Nos satis cultæ sumus, si placeamus uni marito. *Xa.* Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus, strenuè prodigit domum quam ex me non mediocrem accepit. *Eu.* Quibus rebus? *Xa.* Quibus ipsi visum fuerit; vino, scortis, aleâ. *Eu.* Bona verba. *Xa.* Atqui sic res habet. Deinde cum mihi temulentus ad multam noctem redit domum diu expectatus, destitit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut nè quid addam. *Eu.* (a) St, teipsam dehonestas cum dehonestas maritum. *Xa.* Emoriar nisi malletm dormire cum seropha quam cum tali marito. *Eu.* Non tu tum istum excipis jurgio? *Xa.* Ità ut dignus est; sentit me non esse mutam. *Eu.* Quid ille contrà. *Xa.* Initio reclamabat sævisimè, credens fore ut me sævis verbis protelaret. *Eu.* Nunquamne rixa incruduit usque ad verbera? *Xa.* Semel duntaxat eò incaluerat utrinque contentio ut minimùm res abfuerit à pugna. *Eu.* Quid ego audio? *Xa.* Librabat fustem, sævis interim clamoribus intonans ac dira minitans. *Eu.* Non ibi metuebas tu? *Xa.* Imò vicissim ego corripiebam tripodem: si contigisset me digito, sensisset mihi non deesse manus. *Eu.* Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. *Xa.* Sensisset sibi cum viragine rem esse. *Eu.* Ah! mea Xantippe, non ità decet. *Xa.* Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura sum pro marito. *Eu.* At Paulus docet, uxores oportere subditas esse viris cum omni reverentia. Et Petrus nobis exemplum proponit Saræ, quæ maritum suum Abraham dominum appellabat. *Xa.* Audiui ista. Sed idem Paulus, docet, ut viri diligant uxores suas, sicut Christus dilexit sponsam suam Ecclesiam. Meminerit ille officii sui, ego meminero mei. *Eu.* Sed tamen ubi res in eum statum devenit ut alteri cedendum sit, æquum est uxorem marito cedere. *Xa.* Si modò ille maritus est appellandus qui me habet pro ancilla. *Eu.* Sed dic, mea Xantippe, post defuit minitari verbera? *Xa.* Defuit & sapuit, alioqui vapulasset. *Eu.* Sed tu non defuisti rixari cum illo? *Xa.* Nec definam. *Eu.* Quid ille interea? *Xa.* Quid? nonnunquam dormit, somnium hominis; interdum nihil aliud quam ridet; aliquoties arripit testudinem, in qua vix tres habet fides, cam

a Interjectio est innuens silentium; sic enim docti legendum censent illud ex Phormione Terentii, Act. 5. Scen. 1. Non es, obsecro, quem semper te esse dictitasti? Chr. St So. Quid hæc metuis fore? Quo loco pro St depravatam est, eff.

eam quantum potest pulsans, mihi vociferanti obstreperit. *Eu.* Ea res malè urit te? *Xa.* Sic ut dici vix possit. Aliquando vix tempero à manibus. *Eu.* Mea Xantippe, permittis mihi ut liberius loquar apud te? *Xa.* Permitto. *Eu.* Idem jus erit tibi apud me. Hoc certè postulat nostra necessitudo ab ipsis penè incunabulis inter nos inita. *Xa.* Vera nar-ras, nec ulla sòdaliū unquam charior fuit animo meo. *Eu.* Qualis qualis est tuus maritus, illud cogita, non esse jus permutandi. Olim immedicabilibus diffidiis remedium ex-tremum erat divortium: nunc hoc in totum adeinptum est: usque ad extremum vitæ diem ille tuus sit maritus oportet, & tu illius uxor. *Xa.* Superi malè faxint, qui jus hoc nobis ademerunt. *Eu.* Bona verba; sic visum est Christo. *Xa.* Vix credo. *Eu.* Sic habet. Nunc nihil superest, nisi ut uter-que ad alterius mores & ingenium accommodando sese con-cordiæ studeatis. *Xa.* An ego possum illum refingere? *Eu.* Non minimum momenti est in uxoribus, quales sint mariti. *Xa.* Pulchre convenit tibi cum tuo? *Eu.* Nunc tranquilla omnia. *Xa.* Ergò turbarum non nihil erit initio? *Eu.* Nihil unquam tempestatis; sed tamen, ut sit inter homines, nonnun-quam nubecula quadam oboriebantur quæ poterant gigne-re tempestatem; nisi commoditate morum fuisset occursum. Habet suos quisque mores, & est sua cuique sententia: &, si verum fateri volumus, sunt sua cuique vitia, (a) quæ, si usquam, certè in matrimonio novisse oportet, non odille. *Xa.* Recte mones. *Eu.* Fit autem frequenter, ut diffiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, (b) antequam alter alte-ri satis notus sit. Id est inprimis cavendum. Semel enim ortâ similitudine, ægre sarcitur gratia, præsertim si res ad atrociam convitia processerit. Quæ glutino committuntur, si statim concutias, facile distrahuntur: cæterum ubi siccato glutino semel cohæserint, nihil firmius. Proinde in initio nihil non faciendum ut inter uxorem & maritum coalescat confirmeturque benevolentia. Id maximè fit obsequio mor-umque commoditate. Nam benevolentia quæ solâ formæ gratiâ conciliatur ferme temporaria est. *Xa.* Sed narra nobis, obsecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. *Eu.* Dicam in hoc, ut imiteris. *Xa.* Si queam. *Eu.* Fa-cillimum erit, si velis; nec adhuc serum est: Nam & ille juve-nis est, & tu adhuc puella, ac nondum annus, opinor, exple-tus est à nuptiis. *Xa.* Vera prædicas. *Eu.* Dicam igitur, sed taciturnæ. *Xa.* Maximè. *Eu.* (c) Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus essem jucunda marito, nè quid esset quod illius ani-

a Allusit ad
versiculum
proverbia-
lem, *Mores
amici nove-
ris, non ode-
ris.*

b Hoc Plu-
tarch. in
Præceptis
connubiali-
bus.

c Hæc ea-
dem Plu-
tarch. in
Præceptis
connubiali-
bus.

animum offenderet : observabam affectum ac sensum illius, observabam & tempora, & quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur, quemadmodum facere, solent ii qui elephantos ac leones cicurant, aut similia animantia, quæ vi cogi non possunt. *Xa.* Tale animal mihi domi est. *Eu.* Qui adeunt elephantos, non gestant vestem candidam; nec puniceam, qui tauros: quod his coloribus compertum sit ea animantia efflerari. Quemadmodum & tigres tympanorum sonitu sic aguntur in rabiem ut seipsas dilanient. Et qui tractant equos habent (a) voces, habent poppysmata & palpum aliâque quibus ferocientes mitigent. Quantò magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuscum nobis, velimus nolumus, per omnem vitam est lectum ac lectus communis; *Xa.* Perge quod cœpisti. *Eu.* His animadversis, attemperabam me illi cavens nè quid offensæ nasceretur. *Xa.* Quinam id poteras? *Eu.* Primum in cura rerum domesticarum, quæ peculiaris est provincia matronarum, advigilabam, non solum cavens nè quid esset prætermisum, verum etiam ut omnia congruerent ad illius sensum, in rebus etiam minutissimis? *Xa.* Quibus? *Eu.* Puta, si maritus hoc aut illo cibo coctus, si lectus hoc aut illo modo stratus. *Xa.* At quo pacto attemperares te ei qui domi non esset, aut esset ebrius? *Eu.* Mane, (b) isthuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum tristis, nec esset appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres solent; sed fumebam & ipsa vultum submœstum ac sollicitum. Quemadmodum enim speculum, si probum est, semper reddit imaginem intuentis: ita decet matrem familias ad affectum mariti congruere, nè sit alacris illo inœrente, aut hilaris illo commoto. Quod si quando commotior erat, aut blando sermone leniebam, aut silentio concedebam iracundiæ donec eâ (c) refrigeratâ, tempus se daret vel purgandi vel admonendi. Idem faciebam si quando plus æquo potus redibat domum, nec id temporis nisi jucunda loquebar illi: tantum blanditiis pertrahebam ad lectum. *Xa.* Infelix verò uxorum conditio, si iratis, ebriis, & quicquid libet patrantibus maritis, tantum obsequuntur. *Eu.* Quasi verò hoc non sit mutuum obsequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus nostris. Est tamen tempus cum in re seria fas est uxori monere virum, si quid est alicujus momenti: nam ad levia præstat (d) connivere. *Xa.* Quod tandem? *Eu.* Cum citra animo vacuo, nec con motus, nec sollicitus, nec potus, tum

a Ad vocem hominis equi redduntur mitiores.

Poppysma sonitus est prope modum imitans ventris crepitum, qui fit ore aut manibus aptè complolis, non sine humore. Autore Plinio,

fulgetras adorare poppysmate gentium olim consensus erat; unde est illud Aristophanis, Ἦπὸς τῆς ἑρπυρίας ἀποπδεν. De palpo

Horat. Cui male sit palpere, recalci- trat. Palpari autem est volâ leviter percutere tergum equi ferocientis.

b Id est, hoc eram dictura. Terentii verba sunt.

c Id est, ubi refrixit, sive deserbuit.

Id est, Irâ Fabius, refrigerato inventientis amore. Sic & racanduisse dicitur ira.

d Id est, quasi clausis oculis dissimulare te non videre quod vides.

tum absque testibus blandè monendus, vel rogandus potius ut in hoc aut illo melius consulat rei, aut famæ, aut valetudini suæ. Atque hæc ipsa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo stipulari soleo, nè mihi succenseret, si quid stulta mulier admonerem quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut salutem facere videretur. Ubi monuisssem quæ volebam, amputavi sermonem illum, & ad alia jucundiora deflectebam. Est enim ferè hoc nostrum vitium, mea Xantippe, ut semel exorsa, loqui, finem facere nequeamus. *Xa.* Aiunt. *Eu.* Illud inprimis cavebam, nè præsentibus aliis maritum objurgarem, aut nè quid querelarum domo efferrem. Facilius facitur, si quid inter duos commissum est. Quòd si quid exstiterit ejus generis ut nec ferri possit, nec uxoris admonitione sanari, civilius est ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti quàm ad suos, & ita querelam temperet, nè videatur odisse maritum, sed vitium potius mariti. Nec tamen effutiat omnia; ut hic quoque tacitus agnoscat, & amet uxoris civilitatem. *Xa.* Philosopham esse oportet quæ ista præstet. *Eu.* Imò talibus factis maritos ad similem civilitatem invitabimus. *Xa.* Sunt quos nullà civilitate corrigas. *Eu.* Equidem non arbitror: sed facesse. Primum, illud cogita, Maritus ferendus est, qualis qualis est. Præstabilius igitur est ferre vel sui similem, vel paulò commodiorem factum nostrà civilitate, quàm nostrà sævitia pejorem indici. Quid si proferam maritos qui simili civilitate correxerunt sponfas suas? Quàntò magis decet nos idem præstare adversùs maritos? *Xa.* Narrabis igitur exemplum in eo marito dissimillimum. *Eu.* Est mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto, singularique morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem annos natam decem & septem, rursus in parentum ædibus perpetuò educatam, ut nobiles ferè gaudent habitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem volebat ille, quò faciliùs illam ad suos mores fingeret. Cœpit eam instituere literis ac musicà, paulatimque assuesfacere ut redderet ea quæ audisset in concione, cæterisque rebus ornare quæ pòst essent usui futuræ. Hæc quoniam erant nova puellæ, quæ domi suæ fuerat in summo orio, & inter famulorum colloquia lususque educata, cœperunt esse tædio. Detrectabat obsequium; & cùm maritus urgeret, illa sine fine flebat, nonnunquam & in terram abiciebat sese, occipitium illidens solo, quasi mortem optans. Earum rerum cùm nullus esset finis, maritus dissimulato * stomacho in-

Vir nobilis
qui uxorem
juvenculam
duxerat mo-
rosam, quam
suâ emenda-
vit pruden-
tissimè.

* Stomachus
pro ira fre-
quenti limè
apud Latine
loquen. es.

vitabat

virabat uxorem, ut animi relaxandi gratiâ unâ proficiscerentur rus ad ædes soceri. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eò cùm ventum esset, maritus reliquit uxorem apud matrem & sorores; ipse cum socero prodibat venatum. Ibi submotis testibus, denarrat socero, se sperâsse jucundam vitæ sociam; nunc habere perpetuò lacrymantem, ac sese disorciantem, nec ullis monitis sanabilem: orat ut sibi adsit in medendo filix morbo. Socer respondit, (a) Se semel illi tradidisse filiam; quòd si illa non obtemperaret verbis, uteretur suo jure, & verberibus eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum, sed malim eam tuâ vel arte vel autoritate sanari, quàm ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus est se curaturum. Post unum atque alterum diem caprat tempus ac locum ut solus esset cum filia: ibi vultu ad severitatem composito, incipit commemorare quàm illa esset infelici formâ, quàm non amabilibus moribus, quàm sæpe metuisset nè nullum illi possit invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi qualem nulla non optaret sibi, quantumvis felix. Et tamen tu, non agnoscens quid pro te fecerim, nec intelligens te talem habere maritum qui, nisi esset humanissimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Nè longum faciam, sic incanduit patris oratio, ut vix videretur manibus temperare. Est enim vir ingenio mirè vafro, qui (b) citra personam omnem possit quamvis agere comœdiam. Ibi puella partim metu, partim veritate commota, accidit ad patris genua, rogans ut præteritorum vellet oblivisci, se in posterum memorem fore officii sui. Ignovit pater, pollicitus se quoque fore patrem amantissimum, si quod polliceretur præstaret. *Xa.* Quid deinde? *Eu.* Puella digressa à colloquio parentis, redit in cubiculum, offendit maritum solum, accidit illi ad genua, & ait, Marite, hætenus non novi neque te neque me ipsam, posthac videbis me aliam factam, tantum obliviscere superiorum. Hanc vocem maritus excepit osculo, & omnia pollicitus est, si illa persisteret eo animo. *Xa.* Quid? perstitit? *Eu.* Usque ad mortem, neque quicquam erat tam humile quod illa non alacris ac volens obiret volente marito. Tantus amor inter eos natus est & confirmatus. Post annos aliquot puella crebrò sibi gratulata est, quòd contigisset tali marito nubere, qui nisi contigisset, eram, inquit, omnium mulierum perditissima. *Xa.* Talium maritorum non minùs rara est copia quàm alborum corvorum. *Eu.* Jam, si molestum non est,

^a Semel non refertur ad bis, sed declarat totum filix iustitiam spon-

^b Personati histriones agebant fabulas: Persona autem est facies apposititia.

refe-

Maritus correctus prudentiâ uxoris.

a Deperit aliquam qui ardehiter amat: deperit in aliquam qui ardentissimi.

b Pro tractatur, quem admodum bene habiti dicuntur. Ità Terent. Accipit hominem nemo melius.

c Inclinatâ ad senium. Sic eâ voce absolutè usus est Suetonius. d Id ac idit Socrati. Quæcirca hoc dicatur in persona Xantippe, quæ uxor erat Socratis.

referam tibi quiddam de marito commoditate uxoris correcto, quod nuper accidit in hac ipsa civitate. *Xa.* Nihil est quod agam, & perquam grata mihi est tua confabulatio. *Eu.* Est vir quidam non postremæ nobilitatis: is, ut solet hoc hominum genus, plerumque venabatur. Ruri incidit in puellam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam; (a) in eam cœpit deperire, homo jam provectioris ætatis; atque hujus gratiâ frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier insigni probitate, nescio quid suspicans, pervestigavit furta mariti sui, & eò profecta, nescio quò, adiit casam illam rusticanam; expiscata est de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis esset apparatus convivii. Nihil erat ibi suppellectilis, sed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, secum adducens lectum commodum & apparatus, vasa aliquot argentea; addidit pecuniam admonens ut si quando rediret ille, tractarent eum civilius; dissimulans interim sese uxorem esse, ac sororem esse simulans. Post dies aliquot redit eò furtim maritus; videt auctam suppellectilem, & apparatus lautioiorem. Rogat unde is nitor insolitus. Aiunt, inatronam quandam honestam illi cognatam hæc advexisse, ac mandasse ut honestius posthac (b) acciperetur. Illico tetigit animum illius suspicio, uxoris hoc esse factum. Reversus domum rogat, num illic fuisset. Illa non negat. Rogavit, & quo tandem consilio misisset eò suppellectilem. Mi vir, inquit, assuetus es vitæ commodiori. Videbam illic te durius accipi: putabam esse officii mei, ut quando ità tibi cordi est, lautius illic habereris. *Xa.* O matronam nimium bonam! Ego citius pro lecto substravissim illi fasciculum urticarum ac tribulorum. *Eu.* Sed audi finem. Vir, perspectâ tantâ probitate tantæque mansuetudine conjugis suæ, nunquam deinde usus est furtivo concubitu; sed domi semet oblectavit cum suo. Scio tibi notum esse Gilbertum Baravum. *Xa.* Novi. *Eu.* Is, ut scis, florenti ætate duxit uxorem jam provectiorem ac (c) vergente ætate. *Xa.* Dotem fortasse duxit, non uxorem. *Eu.* Sic est. Is fastidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua se suindè oblectabat foris. Rarò domi prandebat aut cœnabat. Quid tu hîc eras factura, Xantippe? *Xa.* Quid? ego illi adamatæ involâssem in capillos, & maritum exeuntem ad illam (d) perfudissem lotio, ut sic unctus iret ad convivium. *Eu.* At quantò hæc prudentius? Invitabat mulierculam domum suam, comiter accipiebat. Ità maritum quoque sine veneficiis domum pertraxit. Et si quando foris cœnabat cum illa

illa, misit eò missum aliquem elegantiorē, jubens ut suaviter viverent. *Xa.* Ego malim mori quàm esse lena mei mariti. *Eu.* Verùm interim rem ipsam expende. Nonne hoc multò satius erat, quàm si sævitia suâ prorsus alienâsset maritum, ac totam ætatem in jurgiis exegisset? *Xa.* Fateor minus esse mali; sed ego non possem. *Eu.* Unum adjiciam, atque ita discedam ab exemplis. Hic vicinus noster, vir probus & integer, sed paulò iracundior, quodam die pulsaverat uxorem suam, scēminam laudatissimam. Ea se recepit in intimum conclave, atque illic lacrymans atque singultiens decoquebat animi ægritudinem. Aliquantò post, per occasionem eodē ingressus est maritus, reperit uxorem flentem. Quid, inquit, hic lacrymas ac singultis puerorum more? Tum illa prudenter, Quid? inquit, an non hoc satius ut hic deplorem malum meum, quàm si in via vociferer, quemadmodum solent aliæ mulieres? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus: datâ dextrâ, pollicitus est uxori se posthac nunquam in illam conjecturum inanus? nec fecit. *Xa.* Ego idem impetravi à meo diversâ ratione. *Eu.* Sed interim est inter vos bellum perpetuum. *Xa.* Quid igitur velles me facere? *Eu.* Primum, (a) mussanda est tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, mansuetudine paulatim est conciliandus: aut vinces tandem, aut certè multo commodiorem utēris quàm nunc uteris. *Xa.* Ille ferocior est quàm ut ullis officiis mansuescat. *Eu.* Eja nè dixeris. Nulla est fera tam immanis, quin officiis cicuretur; nè desperes in homine. Fac periculum menses aliquot; me accusa, nisi senseris consilium hoc tibi fuisse bono. Sunt etiam quædam vitia ad quæ tibi connivendum est. Illud ante omnia tibi cavendum censeo, nè quid rixæ moveas in cubiculo aut in lecto; sed curandum est ut illic omnia sint festiva ac jucunda. Etenim si is locus, qui diluendis offensis sarciendæque gratiæ consecratus est, lite aut ægritudine quapiam (b) profanetur, jam sublatum est omne remedium benevolentia reconciliandæ. Sunt enim scēminæ quædam tam morosæ, ut in ipso etiam coitu querantur ac rixentur; eamq; voluptatem, quæ diluere solet ex animis virorum si quid inerat molestiæ, morum fastidio reddant insuavem; pharmacum ipsuin vitiantes, cum licuisset mederi offensis. *Xa.* Istud mihi frequenter accidit. *Eu.* Atqui tamen si semper est cavendum uxori, nè quâ re molesta sit viro; tamen id maximè studere debet, ut in eo congressu se viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. *Xa.* Viro? mihi cum-bellua res est. *Eu.*

^a Dissimulanda, vel tacite celandenda.

^b Sacra profanari dicuntur; scilicet locus est dicatus reconciliandæ benevolentia. Hæc est sententia Plurarchi in præceptis conjugali-

K

Mitte

Cestus Veneris.

a Medicamentum, ut pharmacopœia est.

b Epictetus scripsit, unicuique rei duas esse ansas alteram quâ teneri possit, alteram quâ non possit insignificans in unaquaque re esse aliquid commodi, rursum aliquid incommodi. Stultus arripit ansam malam, sapiens alteram. Huius iraque nihil non tolerabile.
c Alludit ad proverbium verum qui est auctor Suetonium, τίς ὁρῶν τὴν καὶ τὴν δία.

Mitte malè loqui : ferè nostrâ culpâ viri mali sunt. Sed ut ad rem redeam : qui vespantur in priscis fabulis poëtarum, narrant Venerem (eam faciunt deam connubii præfidem) habere Cestum arte Vulcani confectum ; in eo intextum esse quicquid est amatorii (a) medicamenti : eo se cingit quoties congressura est cum marito. *Xa.* Fabulam audio. *Eu.* Verrum : sed audi quid sibi velit fabula. *Xa.* Dic. *Eu.* Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere ut in congressu connubiali jucunda sit marito, quò recalescat ac redintegretur amor ille maritalis, & discutiatur ex animo, si quid erat offensionis aut tædii. *Xa.* Sed unde nobis Cestus ille ? *Eu.* Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius quàm morum probitas cum suavitate conjuncta. *Xa.* Ego tali marito blandiri non possum. *Eu.* At hoc tuâ refert, ut desinat esse talis. Si Circes artibus posses maritum vertere in suem aut ursum ; faceres ? *Xa.* Nescio. *Eu.* Nescis ? An mallet habere suem maritum quàm hominem ? *Xa.* Equidem malem hominem. *Eu.* Age, quid si Circes artibus postes ex temulento reddere sobrium ex prodigo frugalem, excessatorem diligentem ? nonne faceres ? *Xa.* Planè facerem, sed unde mihi istæ artes ? *Eu.* Atqui istas artes habes in te, si modò velis adhibere. Tuus, velis nolis, fit oportet. Quò meliorem eum reddideris, hòc magis consulueris tibi. Tu tantum oculos habes defixos in illius vitia, eaque tibi exaggerant odium ; & (b) hanc ansam tantum arripis illum quâ teneri non potest. Illa potiùs contemplare quæ bona sunt in illo, & hanc ansam prehendere illum quâ teneri potest. Antequam illi nuberet, tempus erat expendendi quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis solum, verum etiam auribus maritum deligere. Nunc medendi tempus est, non accusandi. *Xa.* Quæ mulier auribus unquam cepit maritum ? *Eu.* Oculis caput quæ nihil aliud spectat quàm corporis formam : auribus, quæ diligenter observat quid fama de illo prædicet. *Xa.* Pulchrè mones, sed serò. *Eu.* At non serum est studere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, si quid pignoris ex te natum fuerit viro. *Xa.* Jam natum est. *Eu.* Quando ? *Xa.* Jam pridem. *Eu.* Quot menses sunt ? *Xa.* Ferme septem. *Eu.* Quid ego audio ? Tu nobis (c) Trimestris foetis jocum renovas ? *Xa.* Nequaquam. *Eu.* Ira necesse est, si tempus à nuptiarum die supputas. *Xa.* Imò ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. *Eu.* An ex colloquio nascuntur pueri ? *Xa.* Fortè solam nactus coepit aludere, titillans axillas ac latera, quò me provocaret ad risum,

sum. Ego non ferens titillationem me resupinabam in lectum: ille incumbens figebat oscula, nec satis scio quid egerit præterea: certè paucis post diebus uterus cœpit intumescere. *Eu.* I nunc, & maritum contemne, qui si lusitans gignit liberos, quid faciet cum seriò remaget? *Xa.* Suspicor & nunc me gravidam esse. *Eu.* Euge! contigit (a) felici fundo bonus cultor. *Xa.* Hac in parte plus præstat quàm vellem. *Eu.* Ista querela tibi cum paucis uxoribus est communis. Sed inter vos intercesserat pactum connubiale? *Xa.* Intercesserat. *Eu.* Leviùs igitur peccatum est. Estne proles mascula? *Xa.* Est. *Eu.* Illa vos rediget in gratiam, si tu vel paululum temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito sodales, & quibuscum habet commercium foris? *Xa.* Prædicant eum esse moribus commodissimis, comem, liberalem, amicum amico. *Eu.* Et ista mihi bonam spem faciunt, illum fore qualem volumus. *Xa.* At mihi uni talis non est. *Eu.* Sed tu te illi præbeto qualem dixi, meque pro (b) Eulalia voca Pseudolaliam, nisi tibi quoque talis esse cœperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem esse, nondum opinor egressum annos viginti quatuor; nondum novit quid sit esse patrem familias. Jam non est tibi cogitandum de divortio. *Xa.* At frequenter cogitavi. *Eu.* Verùm ea cogitatio si quando tibi inciderit in mentem, primùm reputa tecum, quàm nihili res sit fœmina divulgata viro. Summum decus matronæ est, morigeram esse suo conjugii. Ità naturà comparatum est, ità voluit Deus, ut mulier tota pendeat à viro. Tantùm cogita id quod res est: maritus est, aliud non potest obtingere. Deinde veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo statues? Auferes recum? fraudabis maritum suam possessione. Relinques apud illum? spoliabis teipsam eo quod nihil habes charius. Postremò, dic mihi, habesne quæ tibi malè velint? *Xa.* Habeo (c) novercam germanam; præterea socrum huic simillimam. *Eu.* Adeo tibi malè volunt? *Xa.* Cuperent extinctam. *Eu.* Et ista tibi fac ut in mentem veniant. Quid enim illis possis facere gratius, quàm si videant te divulgatam à marito, viduam, imò plus quàm viduam vivere? Nam viduis licet alteri nubere. *Xa.* Equidem probo tuum consilium, sed tædet diuturni laboris. *Eu.* At reputa quantum laborum sumpseris, priùs quàm hunc psittacum docueris quædam humana verba sonare. *Xa.* Plurimum profectò. *Eu.* Et piget operam sumere in fingendo marito, quicum perpetuò suaviter degas atatem? Quantum laboris sumunt homines ut equum sibi commo-

a Sic Plautus locutus est, fundum arat alienum, de adultero.

b A bene loquendo nomen habet, Pseudolalia à mendaci loquacitate.

c Non de gente aut colore sentit, sed germanam dixit veram. Novercarum autem est odisse priusvignos.

dum reddant ? & nos pigebit adlaborare ut maritis utamur commodioribus? *Xa.* Quid faciam? *Eu.* Jam dixi. Cura ut domi niteant omnia, nè quid sit molestiæ quod illum exigat ex ædibus. Tu te illi comem præbe, semper interim memor reverentiæ cujusdam quam uxor debet marito. Absit tristitia, sed absit & petulantia: nec putida sis, neclasciva. Sit apparatus domi lautus. Nosti palatum mariti: quod illi suavissimum est, id coquito. Quinetiam iis quos ille amat comem & affabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito ut læta plenæque hilaritatis sint omnia. Denique, si quando ille vino lætior pulsabit suam testudinem, tu voce accinito. Sic assuefacies maritum manere domi, & minues impensas. Sic enim ille cogitabit tandem; Næ ego insigniter infanio, qui fors magnâ rei famæque jacturâ victitem cum scorto, cùm domi habeam uxorem multò lepidiorem, meî que amantiorem, apud quam nitidiùs ac lautiùs accipi liceat. *Xa.* An credis successurum, si tentem? *Eu.* Me vide, Ad me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar; admonebo & illum sui officii. *Xa.* Laudo consilium: at vide nè quid hujus rei suboleat ipsi; * *miseret cælum terræ.* *Eu.* Nè metue. Ità per ambages temperabo sermonem, ut ipse mihi narrat quid inter vos sit turbarum. Hoc factò, meo more tractabo illum blandissimè, & ut spero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occasionem mentiar, quàm amanter de illo sis loquuta. *Xa.* Christus bene fortunet quod agimus. *Eu.* Aderit, modò nè desis tibi.

* De vehementi perturbatione dictum est proverb.
Joven. Licet
& mare cælo
Confundas,
homo sum.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc juvenum depingit infaniam ad bellum procurventium; & pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamans. Mores Militum; mores & victus Carthusianorum. Consilium, in Vitæ genere deligendo. Commodi quid ex rarsa. Vestis ad duplicem usum adhibetur. Solitudinis commoditas, ut lectio- ni & meditationi vacemus. Milites profani ob vilem sepe mercedem jugulant homines. Bellum quomodo gerendum. Periculum militiæ quotidianum.

MILES, CARTHUSIANUS.

Mi. Salve, mi frater. *Ca.* Salve & tu, germane charissime. *Mi.* Vix te agnosco. *Ca.* Adeone consenui intra biennium? *Mi.* Non; sed caput rasum, nova vestis, faciunt ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca.* Irâne non agno-

gnosceres uxorem tuam si tibi occurreret induta novâ veste? *Mi.* Non, si tali. *Ca.* At ego te probè agnosco, cui non solum vestis mutata est, verum etiam facies, totumque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis aequè variat plumas suas. Tum quàm omnia secta! quàm nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonsum verticem, barbam semirasam, sylvam quæ supra labrum superius est perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem quàm solent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix scedavit vultum; ut (a) *Samius* quispiam *litteratus* videri possis, de quo locus est proverbii. *Mi.* Sic decet redire è bello. Sed dic mihi, erat hic tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Quia nulli commiseris sanandum cerebrum tuum priusquam in hanc servitutem te præcipitem dares. *Ca.* Itane videor insanisse? *Mi.* Maximè. Quiderat necesse hic te (b) sepeliri ante tempus, cum esset unde commodè viveres in mundo? *Ca.* At nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quamobrem. *Mi.* Quia non licet ambulare quò velis. Huic loco velut caveæ includeris. Adde rasuram, vestem prodigiosam, solitudinem piscium perpetuum esum, ut mirer teipsum non verti in piscem. *Ca.* Si verterentur homines in omnia quibus vescuntur, tu jampridem porcus esses: nam suillâ soles delectari. *Mi.* Non dubito quin jamdudum poeniteat te instituti: paucos enim comperio quos non capiat poenitudo. *Ca.* Hoc illis usu venit qui se in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego descendi sensim & consultò, prius explorato meipso, perspectâque totâ hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, quâ ætate sibi quisque notus esse potest. Quod ad locum attinet, tu quoque loco angusto concluderis, si totius mundi consideres amplitudinem. Nec refert quàm spaciosus sit locus, modò nihil desit ad vitæ commoditatem. Multi rarò aut nunquam exeunt civitatem in qua nati sunt, qui si vetarentur exire, magnopere sibi displicerent, & incesceret illos mira libido relinquendæ civitatis. Hic affectus vulgaris est, quo ego careo. Imaginor hic totum esse mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem repræsentat quem ego cogitatione jucundius simul & tutius perambulo, quàm is qui navigavit ad novas insulas. *Mi.* Hic tu propemodum dicis verum. *Ca.* Rasuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratiâ. Mihi rasura, si nihil aliud, certè reddit caput purius, ac fortasse salubrius. Venetiæ quàm multi

a In cicatri-
colas pro-
verb. Vide
Chiliadas.

b Alludit
huic, quòd
dicuntur
mundo mor-
tui.

patritii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria cœli eaque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos usus præbet hæc vestis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Christianos quàm is qui datus est omnibus in baptismo? Dictum est tibi quoque, *Accipe vestem candidam*. Hæc itaque vestis admonet me quid promiserim in Baptismo, nimirum innocentiae perpetuum studium. Porro solitudinem si vocas turbæ fugam, hoc exemplum est non nostrum, sed veterum Prophetarum, atque etiam Philosophorum ethnicorum, & quibuscumque bonæ mentis cura fuit: imò Poætæ, Astrologi, ac finilibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moliantur, secessum quærere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? Unius amicali confabulatio pellit solitudinis tedium. Hic habeo sodales omnium rerum plus quàm sedecim. Ad hæc intervísunt amici crebrius quàm vellem, aut expedit; & tibi videor in solitudine vivere? *Mi.* At non semper licet cum his confabulari. *Ca.* Nec semper expedit. Atque hoc jucundior est confabulatio, quod voluptatis gratiam augeat (*a*) interrupta copia. *Mi.* Non pessimè conjectas. Nam mihi quoque suaviore sunt carnes revoluta paschate post quadragesimam. *Ca.* Nec interim tamen, cum maximè videor solus, desunt mihi confabulones, longè festiviores ac suaviore istis vulgaribus congerronibus. *Mi.* Ubi sunt? *Ca.* Vides hic codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille qui, olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emauntem, effecit ut non sentirent itineris laborera, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, ceterique Prophetæ. Hic mecum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus, hic Basilus, hic Augustinus, hic Hieronymus, hic Cyprianus, ceterique non minùs eruditi quam facundi doctores. An nōsti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalitie, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis tedium? *Mi.* Mihi frustra loquerentur non intellectu. *Ca.* Jam quid refert quibus rebus hoc corpusculum alatur? cui minimo fatiscit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrum habitior? tu, qui vesceris perdicibus, phasianis & capis; an ego, qui vivo piscibus? *Ma.* Si tibi esset uxor, ut mihi est, minus haberes succi. *Ca.* Et ideo sufficit quilibet cibis, & quantumvis exiguus

a Juven. Vc.
 duplatus
 commendat
 variior usus.

guus. *Mi.* Sed interim agitas vitam Judaicam. *Ca.* Bona verba. Christianam si non assequimur, certè sequimur. *Mi.* In veste, cibo, preculis, exterisque ceremoniis ponitis fiduciam, neglecto studio pietatis Evangelicæ. *Ca.* Quid alii faciant, non est meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, nihilominusque tribuo; sed in animi puritate & in Christo colloco fiduciam. *Mi.* Cur igitur observas? *Ca.* Ut mihi pax sit cum fratribus meis, & nè cui quoquo modo sim offendiculo. Nolim autem offendere quenquam ob hujusmodi res leviculas, quas nihil est negotii servare. Ut sumus homines quâcunque veste tecti, minutissimarum etiam rerum similitudo aut dissimilitudo conciliat aut dirimit concordiam. Rasum caput, aut vestis color, per se quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus si comam alerem, aut tuam istam vestem sumerem? Reddi tibi rationem mei consilii; nunc quaeso ut mihi vicissim tui consilii rationem reddas, dicâsque ubi cessârint omnes boni medici, cum relicta domi uxore juvenculâ & liberis, proficisceris in militiam, vili salario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat (*a*) cum fungis aut papaveribus, sed cum armatis viris. Utrum verò putas infelicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam sis læsus, an te ipsum simul, & corpus & animam, in æternum exitium mittere? *Mi.* Fas est occidere hostem. *Ca.* Fortassis est, si imperat patriam tuam. Tum pius videri potest pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, pro (*b*) aris & focus, pro tranquillitate publica. Quid isthuc ad tuam militiam irrecensurariam? Ego, si periisses in hoc bello, non redemissem animam tuam vitiosâ nuce. *Mi.* Non? *Ca.* Non, ita me Christus bene anet. Jam utrum existimas durius, obedire bono viro quem nos Priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutarem, ad psallendum Deo; an obedire barbaro cuiuspiam Centurioni, qui saepe magnis ac nocturnis itineribus vocet quod lubet ac revocet, qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te stare loco, aut occisurum, aut occidendum? *Mi.* Minus narras quàm res habeat malorum. *Ca.* Si quid ego deflexero à disciplina hujus instituti, poena est Admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, si quid committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuspides eundum. Nam plecti capite beneficium est. *Mi.* Non possum refragari veris. *Ca.* Jam cultus ille satis indi-

a Fungi fragiles sunt, & papavera solent decollari baculo.

b Verba sunt Historicis pecuniaria. Per aram significant religionem deorum; per focum, rem domesticam; nam focus sacer erat Laribus.

cat te non multum nummorum referre domum. *Mi.* Nummorum mihi jam pridem nè pilus quidem fuit; imò multum æris alieni contraxi. Proinde huc deflexi, ut me instruas vitatico. *Ca.* Utinam huc deflexisses, cum properares in sceleratam istam militiam. Sed unde tanta nuditas? *Mi.* Rogas unde? quicquid ex salario, quicquid ex prædationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absuuebatur in vina, scorta, & aleam. *Ca.* O te miserum! Et interim uxorcule, cujus gratiâ Deus jussit relinqui patrem & matrem, domi moerebat deserta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere, in tantis miseriis, in tantis sceleribus? *Mi.* Hoc fallebat sensum malorum, quod innumeros haberem malorum socios. *Ca.* Quin illud vereor, nè uxor te non agnoscat. *Mi.* Qui sic? *Ca.* Quia sic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quàm fossam habes? Videtur tibi exsectum fuisse cornu. *Mi.* Imò, si rem nòsles, gratularetis mihi hanc cicatricem. *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Minimo minus aberat quin perierim. *Ca.* Quid erat mali? *Mi.* Cuidam tendenti rupta est balista chalybea; ejus fragmentum insiliit in frontem. *Ca.* Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. *Mi.* Hoc vulnus accepi in pugna. *Ca.* Bellica? *Mi.* Non: inter aleam ortum est dissidium. *Ca.* Jam & in mento video nescio quid gemmarum. *Mi.* Nihil est. *Ca.* Suspicio tibi contractam scabiem quam vocant Hispanicam. *Mi.* Rectè divinas, mi frater. Tertiùm eâ laboravi usque ad vitæ periculum. *Ca.* Unde hoc mali accidit tibi ut sic incurvus incedas quasi esses nonagenarius, aut quasi mellor quispiam, aut quasi (a) delumbatus esses fuste? *Mi.* Morbus ita contraxit nervos. *Ca.* Næ hic magnificam passus es metamorphosin. Antehac eras eques, nunc ex centauro factus es animal semireptile. *Mi.* Hæc nimirum est alea Martis. *Ca.* Imò hæc est insania tuæ mentis, Quas verò (b) manubias uxori tuæ liberisque tuis referas domum? lepram? Nam ista scabies nihil aliud est quàm lepræ species: nisi quod ideo non vitetur, quia multorum est communis, præcipuè nobilium: at ob hoc ipsum magis debebat vitari. Nunc istud malum affricabis iis qui tibi debuerant esse charissimi, & ipse per omnem vitam putre cadaver circumferes. *Mi.* Quæso re, frater, ut desinas: satis malorum est etiamsi non accedat objurgationis molestia. *Ca.* Quoram autem malorum partem commemoravi? Ista corporis duntaxat sunt. Jam animam verò qualem reportas? quantâ scabie putrem? quot vulneribus sauciam? *Mi.* Tam puram refero quam

* Qui lombos habet fractos aut catu, aut alio quovis infortunio.
b Pecunia ex spoliis redacta.

quàm est cloaca Parisiis, in via quæ dicitur vulgò Maberti, aut latrina publica. *Ca.* Vereor nè multò pejùs oleat apud Deum & Angelos ejus. *Mi.* Sed jam rixæ satis est; dic aliquid de sarciendo viatico. *Ca.* Mihi nihil est quod dem, experiar quid velit Prior. *Mi.* Atqui si quid daretur, essent tibi paratæ manus: nunc multæ obstant difficultates quando numerandum est aliquid. *Ca.* Quid alii faciant, ipsi viderint: mihi nec ad accipiendum nec ad dandum sunt manus. Verùm de his à prandio; nunc tempus monet ut accumbamus.

ARGUMENTUM.

Colloquium Pseudochei & Philetymi Mendacis ingenuum & naturam depingit, qui natus videtur ad mentientium pro lucro subile. Mendax est juræ: Lucrum ex mendacio turpius quàm ex lotio. Egregius fallendi mos aperitur, Fraudulenti mercatores suavius agunt quàm veraces.

(a) PHILETYMUS, (b) PSEUDOCHEUS.

Ph. U Nde tibi scaret tanta mendaciorum vis? *Is.* Unde mus, *amms*
suppetunt aranea fila? *b.* Non est igitur artis, sed *v. v. item.*
naturæ? *Is.* A natura profecta sunt semina; ars & usus auxere *b. Pseudo-*
facultatem. *Ph.* Non te pudet? *Pf.* Non magis quàm coccy- *cheus, men-*
cem suæ cantionis. *Ph.* At tibi in manu est mutare cantionem *dacia fun-*
tuam, & in hoc est homini data lingua, ut vera prædicet. *Pf.* *dens.*
Imò ut conducibilia. At non semper expedit vera dicere. *Ph.*
Ità nonnunquam conducit habere manus furaces: Et hoc
vitium esse tuo cognatum testatur etiam populare (c) pro- *c. Qui men-*
verbium. *Pf.* Utrumq; vitium honestis nititur authoribus: Il- *dax, idem*
lud habet Ulysiem tantopere laudatum ab Homero; hoc *& jurax.*
Mercurium, etiam Deum, si poetis credimus. *Ph.* Cur igitur
vulgus execratur mendaces, fures etiam subiguntur in cru-
cem? *Pf.* Non ideo quòd mentiantur aut furentur; sed quòd
inscitè mentiantur aut furentur, vel quia præter naturam,
vel quia non satis calentes artem. *Pf.* Estne scriptor quispiam
qui tradit artem mentiendi? *Pf.* Bonâ artis partem monstra-
veretui rhetores. *Ph.* Hi quidem tradunt artem bene dicendi.
Pf. Verum; sed bonâ pars bene dicendi est scitè mentiri. *Ph.*
Quid est scitè mentiri? *Pf.* Vis definiam? *Ph.* Volo. *Pf.* Est *Scitè men-*
itâ mentiri ut lucro sit, nec deprehendi possis. *Ph.* At quo- *tiri quid.*
tidie deprehenduntur multi. *Pf.* Isti non sunt artifices abso-
luti. *Ph.* Es igitur tu absolutus artifex? *Pf.* Propemodum.
Ph. Experire an me possis mentiendo fallere. *Pf.* Et te quoq;
possum, vir optime, si libeat. *Ph.* Dic igitur aliquod menda-
cium. *Pf.* At jam dixi: Non deprehendi? *Ph.* Non. *Pf.* Age,
fac sis attentus. Nunc incipiam mentiri. *Ph.* Sum attentus,
dic

dic aliquid. *Pf.* At jam iterum mentitus sum te non deprehendente. *Ph.* Equidem nihil adhuc audio mendacii. *Pf.* Audisses, si calleres artem. *Ph.* Proinde commonstra tu. *Pf.* Primum appellavi te *virum optimum*. Annon isthuc est insigne mendacium, cum nè *bonus* quidem sis? & si bonus esles, optimus dici non possit, cum sint innumeri te meliores. *Ph.* Hic planè sefelleras. *Pf.* Jam fac periculum, an possis alterum mendacium ex te deprehendere. *Ph.* Non possum. *Pf.* Hic desidero ingenium quod alibi præstas. *Ph.* Fateor; ostende tu. *Pf.* Cum dicerem, *nunc incipiam mentiri*, nonne magnificè mentiebar, cum tot annos assueverim mentiri, & paulò antè quàm hoc dicerem essem mentitus? *Ph.* Mirum præstigium! *Pf.* Sed nunc saltem monitus, arrige aures, ut deprehendas mentientem. *Ph.* Arrexì, dic. *Pf.* Imò jam dictum est, & tu meum mendacium es imitatus. *Ph.* Tu mihi persuadebis quòd nec aures habeam nec oculos. *Pf.* Cum homini sint aures immobiles, ut nec arrigi possint nec demitti, mentiebar te arrecturum aures. *Ph.* Talibus mendaciis plena est omnis hominum vita. *Pf.* Non talibus tantùm, ò bone. Nam hæc ludicra sunt: sunt quæ rem adferunt. *Ph.*

a Alludit ad Vespasiani dictam, *Lucri bonus est odor ex re qualibet*. Nam is vestigial colligit ex lotio, re malè olente, at non malè olebat pecunia. *b* Id est, gustum, live exemplum.

c Id est, superpremium refugium. Vide prover. de fura ancera.

Turpius est lucrum ex mendacio quàm ex (*a*) lotio. *Pf.* Verum est, inquam; sed iis qui mentiendi nesciunt artem. *Ph.* Quam igitur tu calles artem? *Pf.* Non æquum est ut te gratis doceam: numera, & audies. *Ph.* Non emo malas artes. *Pf.* Donas igitur gratis fundum tuum? *Ph.* Non sic insanio. *Pf.* At ego ex hac arte mea certiores capio fructus quàm tu ex tuo fundo. *Ph.* Manebit tibi ars tua; tantùm profer (*b*) specimen; ut intelligam non omnino vanum esse quod dicis. *Pf.* Accipe igitur specimen: Multis multorum negotiis me met admisceo; emo, vendo, recipio, sumo mutuò, accipio depositum. *Ph.* Quid tum postea? *Pf.* Atque hìc potissimum capto eos à quibus non facìle deprehendar. *Ph.* Quos? *Pf.* Stupidos, obliviosos, incogitantes, longè semotos & mortuos. *Ph.* Certum est mortuos neminem redarguere. *Pf.* Si quid cui vendo in diem; diligenter annoto in libellis rationum. *Ph.* Quid deinde? *Pf.* Ubi reddenda est pecunia, plus imputo mercium emptori quàm acceperit. Is si incogitans est aut obliviosus, mihi certum est lucrum. *Ph.* Quid si deprehendat? *Pf.* Profero librum rationalem. *Ph.* Quid si is doceat & evincat se non accepisse quod imputat? *Pf.* Reclamo quantum possum. Nam in hac arte prorsus inutilis est pudor. Denique (*c*) extrema ancora est, ut aliquid comminiscar. *Ph.* Quid palàm deprehensus? *Pf.* Nihil est facilius: erravit

erravit famulus, aut ipse lapsus sum memoria. Scitum est multas simul miscere rationes: hic facilius est imponere. Exempli causâ, Sunt quædam dispuncta, quod soluta sit pecunia; sunt alia, pro quibus nihil numeratum est. Hæc in posterioribus codicillis misceo, sic ut nihil dispungam. Ubi supputatur, contendimus, & vincoplerumque, vel perjurio. Est & hoc artis; ferè rationem in eo cum accincto ad iter, & imparato. Nam mea mihi semper parata sunt. Depositur aliquid apud me, seruo clam apud me, nec reddo. Longum est priusquam resciscat ille ad quem res missa est. Tandem si non licebit inficiari, dico mihi periisse; aut contendo me misisse quod non misi; incuso aurigas. Postremò, si vitare non possum quin reddam, reddo accisum. *Ph.* Bella verò a s! *Pf.* Nonnunquam eodem (a) nomine bis accipio pecuniam, si liceat: primum domi, deinde illic quò proficiisco; & nusquam non sum. Interim tempus inducit oblivionem, confunduntur rationes, aliquis moritur, aut suspicit longinquam peregrinationem: ut omnia pessimè cadant, saltem interim usus sum alienâ pecuniâ. Nonnullos etiam capto specie benignitatis, ut faveant mentienti, sed semper de alieno: de meo nec matri darem teruncium. Quanquam autem in singulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, misceo) nascitur acervus haudquaquam poenitendus. Porro nè deprehendar, cum multæ sunt technæ, tum illa præcipuè; omnes omnium epistolas, quas possum, intercipio, resigno ac lego. Si quid obfuturum suspicor, premo; aut si reddo, reddo meo tempore. Ad hæc, inter longo semotos intervallo mendaciis meis sero simultatem. *Ph.* Quis est hinc usus? *Pf.* Geminus. Primum, si non præstatur quod alterius nomine promisi, & quonominè munus etiam accepi, (nam (b) fumos hujusmodi magno vendendo) fingo per illum aut illum iterisse quò minus perfectum sit. *Ph.* Quid si neget ille? *Pf.* Is procul adest, puta Basileæ; ego polliceor dare in Angliâ. Deinde fit, ut ortâ simultate, neuter alteri credat, si quid incuser. Habes specimen artis. *Ph.* At istam artem nos crassiores solemus vocare furtum, qui sicum vocamus sicum, & (c) scapham scapham. *Pf.* O hominem juris Cæsarei rudem! An licet intendere actionem furti ei qui suppressit depositum, aut qui abjurat mutuum, aut simili technâ imposuit? *Ph.* Oportuit. *Pf.* Proinde vide prudentiam artificum. Ex his plus est lucri, aut certè tantumdem, & minus est periculi. *Ph.* Malè quod est fit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet dicere, *falso.*

Vale.

* Ulysses ab Homero fingitur vaser ac men lax. Mercurius adiert lucrum, vaser & ipse ac furax.

Vale. *P.* Tu ringere cum tua pannosa veritate; ego interim suaviter agam cum meis furtis ac mendaciis, dextro * Ulysses ac Mercurio,

ARGUMENTUM.

Naufragium hic navigantium pericula, varias & stultas nautarum superstitiones explicat. Tempestatis descriptio elegans. Facturam verè faciunt qui res suas & merces pretiosas in mare jaciunt. Nautæ B. V. Mariam, D. Christophorum, imò ipsum mare impie inelamant. Non invocandi Sancti, sed unus Deus.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

a Ex abrupto incipit colloquium, more comædiarum.

An. (a) Horrenda narras. Est isthuc navigare? Prohibeat Deus nè mihi quicquam unquam tale veniat in mentem. *Ad.* Imò quod hætenus memoravi lusus merus est præ his quæ nunc audies. *An.* Plùs satis malorum audiui. inhorresco te memorante, quasi ipse periculo interisim. *Ad.* Imò mihi jucundi sunt acti labores. Eâ nocte quidam accidit quod magna ex parte spem salutis ademit nauclero. *An.* Quid? obsecro. *Ad.* Nox erat (b) sublustis, & in summo malo stabat quidam è nautis in galea, (sic enim vocant, opinor) circumspèctans, si quam terram videret: huic cœpit assistere sphaera quædam ignea: id nautis tristissimum ostentum est, si quando solitarius ignis est; felix, cum gemini. Hos vetustas credidit (c) Castorem & Pollucem. *An.* Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil? *Ad.* Sic visum est poëtis. Nauclerus qui clavo assidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine se mutuò compellant nautæ) vidēsne quod sodalitium tibi (d) claudat latus? Video, respondit ille, & precor ut sit felix. Mox globus igneus delapsus per funes devolvit sese usque ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus est metu? *Ad.* Nautæ assuevere monstris. Ibi paulisper commoratus, volvit se per margines totius navis; indè per medios foros dilapsus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis incrudescere tempestas. Vidistine unquam Alpes? *An.* Vidi. *Ad.* (e) Illi montes (f) verrucæ sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset Lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur dehiscente terrâ rectâ ire in tartara. *An.* O insanos, qui se credunt mari! *Ad.* Nautis frustra luctantibus cum tempestate, tandem nauclerus totus pallens nos adit. *An.* Is pallor præfagit aliquod magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, desii esse dominus navis meæ, vicere venti; reliquum est ut spem nostram colloce-

b Quæ non nihil habebat lucis.

c Vide Plin. lib. 2. c. 37.

d Id est, adfret lateri. Sic Horatius, *Ut nè te gam spurco, claudamque latus.*

e Tempestatis descriptio elegans. f Id est, tubercula. Sic Cato, ni fallor, collem verrucam appellavit.

mus in Deo, & quisque se paret ad extrema. *An.* O verè (a) Scythicam concionem! *Ad.* Imprimis autem, inquit, exoneranda est navis. Sic jubet *necessitas, durum telum* : præstat consulere vitæ dispendio rerum, quàm simul cum rebus interire. Persuasit veritas; projecta sunt in mare plurima vasa plena preciosis mercibus. *An.* Hoc erat verè (b) jacturam facere. *Ad.* Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ: Huic erat scrinium plenum vasis argenteis, annulis, panno, ac vestimentis sericis. *An.* Is nolebat decidere cum mari? *An.* Non, sed cupiebat aut perire cum (c) amicis opibus suis, aut simul cum illis servari. Itaque refragabatur. *An.* Quid nauclerus? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire solum; sed æquum non est ut nos omnes tui scrinii causâ periclitemur: alioqui te unâ cum scrinio dabimus in mare præcipitem. *An.* Orationem (d) verè nauticam! *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & superis & inferis, quod suam vitam elemento tam barbaro credidisset. *An.* Agnosco vocem (e) Italicam. *Ad.* Paulò post venti, nihilo mitiores facti nostris muneribus, rupere funes, disjecere vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rursus nos adit nauta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutat; Amici, inquit, tempus hortatur ut unusquisque Deo se commendat ac morti se præparet. Rogatus à quibusdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas se crederet posse tueri navem, negavit se posse polliceri quicquam, sed ultra tres horas non posse. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi locutus est, jubet incidi funes omnes, ac malum usque ad (f) thecam cui inseritur incidi ferrâ, ac simul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam sublato aut lacero velo erat oneri, non usui: tota spes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi vidisses miseram rerum faciem: nautæ canentes, *Salve Regina*, implorabant matrem Virginem, appellantes eam *stellam maris, reginam cæli, dominam mundi, portum salutis*, aliisq; multis titulis illi blandientes quos nusquam illi tribuunt Sacræ literæ. *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam desuit curare, suffecta est huic matri non virgini Virgo Mater. *An.* Ludis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, (g) quicquid erat olei effundentes in undas, non aliter illi blandientes quàm solemus irato principi. *An.* Quid aiebant? *Ad.* O clementissimum mare! ô generosissimum mare! ô ditissimum mare! ô formosissimum mare!

mitesce,

Id est, durum. Vide proverb. 2xviii p. 1075

b Jactura damnum est, & jacturam facere dicitur quisquis damno afficitur: hic erat verè jactura à jaciendo dicta.

c Pro adamatis. d Semper nautæ nunguntur immanes. Quale est elementum, tales sunt & illi.

e Nam Itali magno stormacho barbarum vocant quicquid est peregrinum.

f Quodvis repulsorium.

g Ea natura est olei ut lucem adferat, ac tranquillat omnia; etiam mare, quod non aliud est: mentium implacabilis.

mitesce, serva. Hujusmodi multa occinebant furdo mari. *An.* Ridicula superstitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quàm vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam qui promittebat montes aureos Virgini Walsinghamicæ, si vivus attigisset terram. Alii multa promittebant ligno Crucis quod esset in tali loco, alii rursum quod esset in tali loco. Idem factum est de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, nisi locum exprimas. *An.* Ridiculum! quasi Divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui se promitterent fore Carthusianos. Erat unus qui polliceretur se aditurum divum Jacobum qui habitat Compostellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantum lorica ferrea tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemmo meminit Christophori? *Ad.* Unum audivi non sine risu, qui clarâ voce, nè non exaudiretur, polliceretur Christophoro, qui est Lutetiæ in summo templo, mons verius quàm statua, cereum tantum quantus esset ipse. Hæc cum vociferans quantum poterat identidem inculcarer, qui fortè proximus assistebat, illi notus, cubiro tetigit eum, ac submonuit, Vide quid pollicearis; etiamsi rerum omnium tuarum (a) auctionem facias, non fueris solvendo. Dum ille voce jam pressiore, nè videlicet exaudiret Christophorus, Tace, inquit, fatue; an credis me ex animi sententia loqui? Si semel contigero terram, non daturus sum illi candelam sebaceam. *An.* O crassum ingenium! suspicor fuisse (b) Batavum. *Ad.* Non, sed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem venisse Paulum Apostolum, qui ipse olim navigavit, & fractâ navi defilierit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit miseris succurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Precabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve regina*; alius, *Credo in Deum*. Erant qui peculiare quasdam præculas habebant, non dissimiles magicis, adversus pericula. *An.* Ut afflictio facit religiosos! rebus secundis nec Deus, nec Divus quisquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ita? *Ad.* Quia non paciscor cum divis. Quid est enim aliud quàm contractus juxta formulam, *Do*, si facias; aut, *Faciam*, si facias: Dabo cereum, si enatem; Ibo Romam, si serves? *An.* At implorabas alicujus divi præsidium. *Ad.* Nè id quidem. *An.* Quamobrem autem? *Ad.* Quia spatiosum est cœlum. Si cui divo commendâro meam salutem, puta sancto Petro, qui fortasse primus audiet, quod adstet ostio, prius quàm ille conveniat Deum, prius quàm exponat

a Auctionem
venditionis
genus, in quo
a licitantibus
intenditur
pretium.
b Vulgari
loco Baravi
dicuntur
crassi.

Afflictio facit
religiosos.

cau-

causam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Rectè adibam ipsum Patrem, dicens, *Pater noster, quies cæli.* Nemo divorum illo citiùs audit, aut libentiùs donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conscientia? Non verebaris appellare patrem quem tot sceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenuè dicam, deterrebat nonnihil conscientia; sed mox recipiebam animum, ità mecum cogitans, Nullus est pater tam iratus filio, quin si videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omnes nullus se tranquillius agebat quàm mulier quædam cui erat infantulus in sinu quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Solà nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur; tantùm complexa puellum precabatur tacitè. Interea dum navis subindè illideretur vado, nauclerus metuens nè tota solveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O misera præsidia! *Ad.* Interim exoritur quidam sacrificus senex, annos natus sexaginta; nomen erat Adamus: is abjectis vestibus usque ad indusium, abjectis etiam ocreis & calceis, jussit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ità stans in medio navis, concionatus est nobis ex Gersone quinque veritates de utilitate Confitendi, hortatus omnes ut se quisque præpararet & vitæ & mortis. Aderat & Dominicanus quidam. His confessi sunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultûs, tacitè confessus sum Deo, damnans apud illum meam injustitiam, & implorans illius misericordiam. *An.* Quò migraturus, si sic perisses? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam esse mei ipsius judex: tamen bona quædam spes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos naucler lacrymabundus. Paret, inquit, se quisque; nam navis non erit nobis usui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquor convulsa hauriebat mare. Paulo pòst, nauta renunciat nobis se videre procul turrim sacram, adhortans ut Divi, quisquis esset ejus templi præses, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes & orant ignotum Divum. *An.* Si nomine compellâssetis eum, fortasse audisset. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum potest eò navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas, ac planè dilapsuram, ni rudentibus fuisset subcincta. *An.* Dura rerum conditio! *Ad.* Eò provecti sumus, ut ejus loci incolæ prospicerent nos periclitantes; ac procurentes catervatim in extrèum litus, sublati togis, & galeris in lanceas impositis, invitabant ad sese, ac jactatis in cælum brachiis significabant

ficabant se deplorare nostram fortunam. *An.* Exspecto quid evenerit. *Ad.* Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores essemus futuri in navi quàm in mari. *An.* Hic ad sacram ancoram confugiendum erat. *Ad.* Imò ad miseram. Nautæ scapham exonerant aquâ, ac demittunt in mare. In hanc omnes sese conantur conjicere, nautis magnò tumultu reclamantibus, scapham non esse capacem tantæ multitudinis; arriperet sibi quisque quod posset, ac nataret. Res non patiebatur lenta consilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius situlam, alius tabulam, ac suo quisque praesidio nitentes, committunt se fluctibus. *An.* Quid interim accidit illi mulierculæ quæ sola non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad litus. *An.* Quî potuit? *Ad.* Imposueramus eam repandæ tabulæ, & sic alligaveramus ut non facile posset decidere; dedimus illi rabellam in manum, quâ vice remi uteretur; ac bene precantes exposuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset à navi, unde erat periculum. Illa lavâ tenens infantulum, dextrâ remigabat. *An.* O viraginem! *Ad.* Cùm jam nihil superesset; quidam avulsit ligneam statuam Virginis Matris, jam putrem atque excavatam à (a) foricibus, eamque complexus cœpit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli prius periere. Porro triginta sese in eam conjecerant. *An.* Quò malo fato id factum est? *Ad.* Priùs quàm posset se liberare à magna navi, illius vacillatione subversa est. *An.* O factum malè! Quid tum? *Ad.* Ego, dum aliis consulo, penè perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil supererat aptum natationi. *An.* Illic subera fuissent usui. *Ad.* In eo rerum articulo maluisse vile suber quàm candelabrum aureum. Circumspicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam solus eximere non poteram, adisco socium. Huic ambo innixi, committimus nos mari, sic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lavum. Dum sic jactamur, sacrificus illè concionator nauticus medium injicit se in humeros nostros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille tertius? Is perdet nos omnes. Ille contrà placidè, Sitis, inquit, bono animo, sat spatii est. Deus aderit nobis. *An.* Cur ille tam ferò cœpit esse natator? *Ad.* Imò futurus erat in scapha unâ cum Dominicano; nam omnes hoc honoris illi deferebant, Sed quanquam erant invicem confessi innavi, tamen obliti nescio quid circumstantiarum, rursus ibi in ora navis constituentur, & alter alteri manum imponit: interim scapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An.* Quid

a Sorex animal quod vulgo glirem vocant. Columella, Vitis quæ secum ædificia sunt à foricibus aut muribus infestatur. Theodoretus, in Historia ecclesiastica, refert, cum Christiani Serapidis idolum quod grande habebatur Alexandriz, securibus transigerent, & caput ejus abscidissent, greges locum inde percurrere,

Quid actum est de Dominicano ? *Ad.* Is, ut idem narrabat, imploratâ divorum ope, abjectis vestibus nudum se commisit natationi. *An.* Quos divos invocabat ? *Ad.* Dominicum, Thomam, Vincentium, & nescio quem Petrum ; sed imprimis fidebat Catharinæ Senensi. *An.* Christus illi non veniebat in mentem ? *Ad.* Ità narrabat Sacrificus. *An.* Melius enatâset, si non abjecisset sacram cucullam ; eâ depositâ, qui potuit agnoscere illum Catharina Senensis ? Sed perge narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc se volventem, clavus illisus frangit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulsus est. Sacrificus, precatus illi requiem æternam, successit in locum illius, adhortans me ut magno animo tuerer cornu meum, ac strenuè moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ falsæ. Adeò Neptunus nobis non balneum tantum salsum, sed potionem etiam falsam temperârat, quanquam sacrificus ei rei monstraret remedium. *An.* Quod ? obsecro. *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille opposuit occipitium, ore clauso. *An.* Strenuum senem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquandiu sic natantes nonnihil promovissemus, sacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es animo, sentio vadum. Ego non ausus tantum sperare felicitatis, Longiùs inquam, absumus à litore quàm ut vadum sperandum sit. Imò, inquit, sentio pedibus terram. Est, inquam, fortassis è scriniis aliquod quod huc devolvit mare. Imò, inquit, scalptu digitorum planè sentio terram. Cùm adhuc aliquandiu natâssemus, ac rursus sentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo: simulque exspectato fluctuum decessu, pedibus sequutus est quanto potuit cursu. Rursus accedentibus undis, utrâque manu complexus utrumque genu obnitebatur fluctui, occultans sese sub undis quemadmodum solent mergi & anates : rursus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego videns hoc illi succedere, sum imitatus. Stabant in arena qui porrectis inter se prælongis hastilibus fulciebant sese adversus impetum undarum, viri robusti & fluctibus assueti, sic ut ultimus hastam porrigeret adnatanti. Eâ contactâ omnibus in littus se recipientibus, turò pertrahabatur in siccum. Hâc ope servati sunt aliquot. *An.* Quot ? *Ad.* Septem, verùm ex his duo soluti sunt tempore admoti igni. *An.* Quot eratis in navi ? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O sævum mare ! saltem decimis fuisset contentum, quæ sufficiunt sacerdotibus. Ex tanto numero

tam paucos reddidit ? *Ad.* Ibi experti sumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mirâ alacritate suppeditantis, hospitium, ignem, cibum, vestes, viaticum. *An.* Quæ gens erat ? *Ad.* Hollandica. *An.* Istâ nihil humanius, cum tamen feris nationibus cincta sit. Non repetes, opinor, post-hac Neptunum. *Ad.* Non, nisi mihi Deus ademerit sanam mentem. *An.* At ego malim audire tales fabulas quàm experiri.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc varios gentium mores, & civilitatem in recipiendis & tractandis advenis indicat. Hospitium Lugduni ex solis mulieribus. Gallorum mores in pandocheis suis, qui fabulam narrare solent & jocos. Germani longè inciviliores in advenis tractandis, & rudis, & planè inhospiti. Hospites ipsi suos curant equos. Mos accipiendi per hypocaustum. Non parant cenam nisi notis priùs hospitibus : quotquot eâ nocte venturi sunt promiscuè discumbunt. Omnes idem solum, quantumvis ali- plus duplo absorberint vini.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

Be. **C**ur ità visum est plerisque biduum aut triduum comorari Lugduni ? Ego semel iter ingressus non conquiesco donec pervenero quò constitui. *Gu.* Imò ego admiror quemquam illinc avelli posse. *Be.* Quamobrem tandem ? *Gu.* Quia illic locus est unde non poterant avelli focii Ulyssis. Illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur meliùs quàm illic in (a) pandocheo. *Be.* Quid sit ; *Gu.* Ad mensam semper adstabat aliqua mulier quæ convivium exhilararet facetiis ac leporibus. Et est illic mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ salutabat, jubens nos hilares esse, & quod apponeretur boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac linguâ adeò festivis, ut possit vel ipsum (b) Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuò, quòd essent obeunda munia domestica, reliquique convivæ consalutandi, continenter adstabat puellula quædam ad omnes jocos instructa : una satis erat omnium jaculis excipiendis : hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus ? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profectò lautus, ut ego mirer illos tam vili posse accipere hospites. Rursus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, nè quid obrepât tædii. Mihi videbar domi esse, non peregrè. *Be.* Quid in cubiculis ? *Gu.* Illic nusquam non aderant aliquot puellæ, ridentes,

a Hospitium publicum. ità dictum quòd in eo omnes promiscuè accipiantur.

b Caro tetrica, & moribus asperis, ab authoribus prædicatur.

ridentes, lascivientes, lufitantes; ultro rogabant si quid haberemus vestium sordidarum? eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo: quanquam & huc frequenter intumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantoque affectu dimittunt, ac si fratres, essent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortassis isti mores decent Gallos. Mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote masculi. *Gu.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam; quare te quæso, nè gravere commemorare quibus modis accipiunt hospitem. *Be.* An ubique sit eadem tractandi ratio nescio; quod ego vidi narrabo. Advenientem nemo salutat, nè videantur ambire hospitem. Id enim sordidum & abjectum existimant, & indignum Germanicâ severitate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per fenestellam * æstuarii (nam in his degunt ferè usque ad solstitium æstivum) profert caput, non aliter quàm è testa prospicit testudo. Is rogandus est an liceat illic diversari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi sit stabulum, motâ manu commonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebris est diversorium, ibi famulus commonstrat stabulum, atque etiam locum equo minime commodum. Nam commodiora servant venturis, præsertim nobilibus. Siquid causeris, statim audis, Si non placet, quære aliud diversorium. Focnum in urbibus ægre ac perparcè præbent, nec multò minoris vendunt quàm ipsam avenam. Ubi consultum est equo, totus commigras in hypocostum, cum ocreis, sarcinis, luto; id est unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos designant cubacula ubi sese exuant, extergant, calefaciant, aut quiescant etiam, si libeat. *Be.* Hic nihil tale. In hypocosto exuis ocreas, induis calceos, mutas, si voles, indusium; vestes pluviam madidas suspendis juxta hypocautum, ipse te admoves, ut sicceris. Est & aqua parata, si libeat lavare manus, sed ita munda plerumque, ut tibi post alia quærenda sit aqua quâ lotionem eam ablvas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Be.* Quòd si tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quamobrem? *Be.* Nihil apparant nisi videant omnes, ut eadem operâ ministretur omnibus. *Gu.* Quærunto compendium. *Be.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocostum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, foeminae, sani,

* Id est, hypopocausti.
Hoc Græcum est, illud Latinum

Id est, vita
non unum.

b Vide pro-
verb. Africa
emp et ali-
quid adfert
novi.

e Balnea
propriè quæ
sua naturâ
calidæ sunt:
Vocantur
item thermæ
quæ artiis ia-
liter calef-
cunt.
d Ironicè di-
xit Ganyme-
dem, quodd
hic puer de-
ligatus Jovi
sit à poculi;
at mox, tor-
vus ille Ga-
nymedes.
e Texta
mollia.

agroti. *Gu.* Isti huc verè (a) cœnobium est. *Be.* Alius ibi pe-
tit caput, alius abstergit sudorem, alius repurgat perones
aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi lingua-
rum ac personarum non minor est confusio quàm olim in
turri Babel. Quòd si quem conspexerint peregrinæ gentis,
qui cultu dignitatis non nihil præ se fert, in hunc intenti
sunt omnes, defixis oculis contemplantes, quasi novum ali-
quod animantis genus adductum sit (b) ex Africa; adèò ut
posteaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu continen-
ter aspiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores.
Gu. Romæ, Lutetiæ ac Venetiæ nemo quicquam miratur.
Be. Nefas est interim tibi quicquam petere. Ubi jam multa
est vespera, nec sperantur plures adventuri, prodiit famulus
senex, barbâ canâ, tonso capite, vultu torvo, sordido vestitu.
Gu. Tales oportebat Cardinalibus Romanis esse à poculis.
Be. Is circumactis oculis tacitus dinumerat quot sunt in hy-
pocausto: quò plures adesse videt, hòc vehementiùs accen-
ditur hypocaustum, etiamsi alioqui Sol æstu sit molestus.
Hæc apud illos præcipua pars est bonæ tractationis, si su-
dore diffuant omnes. Si quis non assuetus vaporì aperiat
rimam fenestræ nè præfocetur, protinus audit, Claude. Si
respondeas, Non fero; audis, Quære igitur aliud diversorium.
Gu. Atqui mihi nihil videtur esse periculosius quàm tam mul-
tos haurire eundem vaporem, maxime resolutò corpore,
atque hic capere cibum, & horas complures commorari: jam
enim omitto ructus alliatos, ventris flatum, & halitus pu-
tres; multi sunt qui morbis occultis laborant, nec ullus
morbus non habet suum contagium. Certè plerique scabiem
habent Hispanicam, sive, ut quidam vocant, Gallicam, cum
sit omnium nationum communis. Ab his opinor non mul-
tò minus esse periculi quàm à leprosis. Jam tu divina quan-
tum discriminis sit in pestilentia. *Be.* Sunt viri fortes; ista ridet
ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes
sunt. *Be.* Quid facias? Sic assueverunt, & constantis est a-
nimi non discedere ab instituto. *Gu.* Atqui ante annos vigin-
ti quinque nihil receptius erat apud Brabantos quàm (c)
thermæ publicæ: ex nunc frigent ubique. Scabies enim
nova docuit nos abstinere. *Be.* Sed audi cætera. Pòst redit
ille (d) barbatus Ganymedes, ac linteis infert mensas
quot putat esse sat' illi numero. Sed ô Deum immortalem,
quàm non (e) Milesiis! cannabea diceret ex antennis de-
tracta. Destinavit enim unicuique mensæ convivas ad mi-
nimum octo. Jam quibus est notus mos patrius, accumbunt,
ubi

ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem ac divitem, inter herum ac famulum. *Gu.* Hæc est illa vetus æqualitas, quam nunc è vita submovit tyrannis. Sic opinor vixisse Christum cum suis discipulis. *Be.* Postquam accubuerunt omnes, rursus prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat sua sœdalitia: mox reversus apponit singulis pinacium ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum, aliquantò post panem; eum sibi quisque per otium repurgat dum coquantur pultes. Ità nonnunquam sedetur ferme horæ spatio. *Gu.* Nullus hospitum interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus cui notum sit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum, Deus bone! quàm non fumosum! Non aliud oportebat bibere Sophistas: tanta est subtilitas & acrimonia. Quòd si quis hospes, etiam oblata privatim pecuniâ, roget ut aliunde paretur aliud vini genus; primum dissimulant, sed eo vultu quasi interfecturi: si urgeas, respondent, Hic diversati sunt tot Comites & Marchiones, neque quisquam questus est de vino meo: si non placet, quære tibi aliud diversorium. Solos enim Nobiles suæ gentis habent pro hominibus, & horum insignia nusquam non ostentant. Jam igitur habent offam quam objiciant latranti stomacho; mox magnâ pompâ veniunt disci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carniû, aut, si dies est pisculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus; post aliquid carniû recoctarum, aut salsamentorum recalfactorum; rursus pultis aliquid; mox aliquid solidioris cibi: donec probe domito stomacho apponant carnes assas aut pisces elixos, quos non possis omnino contemnere; sed hic parci sunt, & subito tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum solent actores fabularum, qui Scenis admiscunt Choros; ità isti alternis miscent offas ac pultes. Curant autem ut (a) extremus actus sit optimus. *Gu.* Et hoc est boni Poëtæ. *Be.* Porro piaculum sit, si quis interim dicat, Tolle hunc discum, nemo vescitur. Desidendum est usque ad præscriptum spacium, quod illi clepsydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut (b) pandoc eus ipse, vestitu minimû à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis sit. Mox adfertur vinum aliquod generosius. Amant autem eos qui bibunt largius, cum nihilo plus solvat ille qui plurimum hauserit vini quàm qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium! *Be.* Cum nonnunquam sint qui duplo plus absumant in vino quàm solvant pro convivio. Sed antequam finiam

^a Sententia
Ciceronis
est. Alludi-
tur ad actus
fabulæ, quo-
rum ultimus
est quintus.
Vide prov.
*Supremum
fabule
actum.*
^b Ipse hospes
qui accipit
omnes.

hoc convivium, dictu mirum quis sit tibi strepitus ac vocum tumultus, postquam omnes cœperunt incalescere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiserunt se frequenter ficti moriones; quo genere hominum, cum nullum sit magis detestandum, tamen vix credas quantopere delectentur Germani. Illi cantu, garritu, clamore, saltatione, pulsu, faciunt ut hypocaustum videatur corrui turum, neque quisquam alterum audiat loquentem. At interea videntur sibi suaviter vivere; atque illic desidendum est, volenti nolenti, usque ad multam noctem. *Gu.* Nunc tandem absolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixum. *Be.* Faciam. Tandem sublato caseo, qui vix illis placet nisi putris ac vermibus scatens, prodit ille barbatus adferens secum (a) pinacium escarium, in quo cretâ pinxit aliquot circulos ac semicirculos: id deponit in mensa, tacitus interim ac tristis; Charontem quempiam diceret. Qui agnoscent picturam, deponunt pecuniam; deinde alius atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui deposuerunt, supputat tacitus: si nihil desit, annuit capite. *Gu.* Quid si quid supersit? *Be.* Fortasse redderet, & faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamatur iniquæ rationi? *Be.* Nemo qui sapit. Nam protinus audiret, Quid tu es hominis? Nihilo plus solves quam alii. *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Be.* Quod si quis ex itinere lassius cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur expectare donec cæteri quoque eunt cubitum. *Gu.* Videor mihi videre civitatem (b) Platoniam. *Be.* Tum suus cuique nidus ostenditur, & verè nihil aliud quam cubiculum: tantum enim ibi lecti sunt, & præterea nihil quo utaris, aut (c) quod fureris. *Gu.* Illic mundities est. *Be.* Eadem quæ in convivio; lintea fortè lora antè menses sex. *Gu.* Quid interim sit de equis? *Be.* Ad eandem disciplinam tractantur ad quam homines. *Gu.* Sed est eadem ubique tractatio? *Be.* Alicubi civilior est, alicubi durior quam narraui; verum in genere talis est. *Gu.* Quid si ego tibi nunc narrem quibus modis hospites tractentur in eo parte Italiæ quam Longobardiam vocant, rursus in Hispania, deinde in Anglia & in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli se prædicant (d) αὐτόχθονας Anglos. *Be.* Quæso te ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præsentia non est otium. Nam nauta iussit adesse ad horam tertiam, nisi vellem relinqui, & habet farcinulam: aliàs dabitur opportunitas ad satietatem usque garriendi.

a Nivæ tabulam significat, r-
priè latam
& tenuem,
unde dimi-
nutivum pi-
nacium,
quod nunc
pro tabella,
nunc pro
scutella
ponitur.

b Ubi æqua-
lia sunt om-
nia omnia.
c Quo trua-
tis.

d Id est, in-
digenas: ai-
unt enim
Anglos cæ-
teros ex
Gallis & ex
Saxonibus
esse mixtos.

ARGUMENTUM.

Divinum certe Colloquium, quod lupanar ipsum castum facit ! Deum non potest falli, eius oculus in abditissima penetrat. Adhuc adolescentibus pudicitiam curae esse debere. Puella a quaestum exposita ab instituto non minus turpi quam æranimo so revocatur.

ADOLESCENS ET SCORTUM.

LUCRETIA (a) SOPHRONIUS.

Lu. Euge, mi lepidissime Sophroni, tandem nobis reddi- *a Continent,*
tus es ? Nam mihi videris absuisse seculum. Primâ *temperans.*
fronte vix te agnoscebam. *So.* Quamobrem ? mea Lucretia.
Lu. Quia pro imberbi nobis redisti barbatulus. Quid rei est ?
meum corculum. Nam videre solito torvior. *So.* Cupio te-
cum seorsum colloqui familiaris. **Lu.** Au, au : non solz su-
mus ? mea mentula. *So.* Secedamus in locum secretiorem.
Lu. Age, concedamus in cubiculum interius, si quid liber.
So. Nondum hic locus mihi videtur satis secretus. **Lu.** Unde
iste novus pudor ? Est mihi (b) muscion ubi repono mun- *b Pro secre-*
dum meum, locus adeo obscurus ut vix ego te visurus sim, *tioire cubi-*
aut tu me. *So.* Circumspice rimas omnes. **Lu.** Rima nulla *culo dictum*
est. *So.* Nullus est in propinquo qui nos exaudiat ? **Lu.** Nè *est.*
musca quidem, mea lux. Quid cunctaris ? *So.* Fallemus hic
oculos Dei ? **Lu.** Nequaquam ; ille perspicit omnia. *So.* Et
Angelorum ? **Lu.** Illorum oculos non licet effugere. *So.* Qui
fit igitur ut non pudeat homines id facere coram oculis
Dei ac testibus sanctis Angelis, quod puderet facere in
conspectu hominum ? **Lu.** Quid hoc novæ rei est ? venisti
huc concionaturus ? Indue cucullam Franciscanam, conscen-
de suggestum, & audiamus te, barbatule. *So.* Nec istud grâ-
varer facere, si te queam ab isto vitæ genere revocare, non
solum turpissimo, verum etiam miserrimo. **Lu.** Quamob-
rem ? ô bone. Victus alicunde parandus est. Sua quemque *c Id est, re-*
alit ars. Hoc est nostrum opificium, hic (c) fundus noster. *ditus. Nam*
So. Optârim, mea Lucretia, ut excussâ paulisper istâ animi fructus an-
temulentiam, rem ipsam mecum consideres. **Lu.** Sêva concio- *fructus an-*
nem tuam in aliud tempus : nunc (d) vivamus, mi Sophroni. *nuos reddit*
So. Tu quæstus gratiâ facis quicquid facis. **Lu.** Non multum *fundus.*
aberrasti à scopo. *So.* Nihil decedet tuo lucro, dabo qua- *d Pro gau-*
druplum ut auscultes tantum. **Lu.** Dic quæ voles. *deamus, si-*
ve læti aga-
mus.

mum, illud mihi responde, Habésne quæ tibi malè volunt ?
Lu. Non unam. *So.* Et quas tu vicissim odisti ? *Lu.* Ut merentur. *So.* Proinde si possis illis facere rem gratam, facerésne ?
Lu. Citius miscerem illis toxicum. *So.* Atqui cogito nunc, an illis quicquam potueris facere gratius quàm quòd vident te vivere hanc vitam dedecorosam ac miserrimam. Quid autem poteras facere molestius iis qui tibi bene volunt ?
Lu. Sic erat fatum meum. *So.* Jam quod esse solet omnium difficillimum iis qui deportantur in insulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte sponte sumpsisti. *Lu.* Quidnam est istud ? *So.* An non sponte renunciasti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, sororibus, amicis, matertera, cæterisque quoscunque tibi natura conjunxit ? Nam & illos tui pudet, nec tu sustines in illorum venire conspectum. *Lu.* Imò feliciter commutavi affectus meos; pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco semper habitus. *So.* Mitte jocos ac rem ipsam, ut habet, expende seriò. Quæ tam multos habet amicos, ea nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te commeant, non habent te pro amica, sed pro matula potiùs. Vide quo te ipsam dejeceris, misera. Christus te tam charam habuit, ut te suo sanguine redemerit, ut te cœlestis hæreditatis consortem esse voluerit : & tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet sordidi, impuri, scabiosi, suamque spurcitiam in te repurgant. Quòd si nondum ejus lepræ contagium quam vocant scabiem Hispanicam attigit te, non diu poteris effugere. Quod si fiat, quid te infelicius, etiamsi cætera essent secunda, puta res & fama ? quid aliud eris quàm vivum cadaver ? Matri gravabaris esse morigera : nunc servis lenæ turpissimæ. Parentis audire monita tædebat : hic sæpe tibi vapulandum est ab ebriis & insanis scortatoribus. Pigeat aliquid operis facere domi quo victum quæreres : hic quos tumultus, quæ pervigilia sustines ? *Lu.* Unde nobis hic concionator novus ? *So.* Jam mihi & illud fac cogites ; Iste formæ flos, qui tibi conciliat amatores, brevi defluxerit. Quid tum facies ? misera. Quod sterquilinum te fuerit abjectius ? Fies ex meretrice lena. Non omnibus contingit ista dignitas, & si contingat, quid sceleratius ? aut quid diabolicæ malitiæ vicinius ? *Lu.* Vera sunt, mi Sophroni, propemodum quæ dicis omnia. Sed unde tibi ista nova sanctimonia, qui soleas esse nugator omnium nugacissimus ? Nemo te uno frequentius aut intempestivius huc commeabat. Audio te fuisse Romæ.

So.

So. Fui. Lu. Atqui indè solent redire deteriores. Quo pacto tibi diversum accidit? *So.* Dicam: quia non eodem animo modoque Romam adii. Cæteri serè ideo eunt Romam, ut redeant deteriores: & ad eam rem ibi suppetunt astatim occasiones. Ego cum probo viro profectus sum, cujus hortatu pro-

lagena libellum mecum attuli, Novum Testamentum ab Erasmo versum. *Lu.* Ab Erasmo? Aiunt illum esse sesquihæreticum. *So.* Num & huc pervenit illius viri nomen? *Lu.* Nul- lum celebrius apud nos. *So.* Vidistin' hominem? *Lu.* Nun- quam; sed optârîm vidisse, de quo tam multa audiui mala. *So.* Fortassis à malis. *Lu.* Imò à viris reverendis. *So.* A quibus? *Lu.* Non expedit dicere. *So.* Quamobrem? *Lu.* Quia si tu ef- futires, & res permaneret ad illos, meo questui non mini- ma portio decederet. *So.* Nè metue; lapidi dixeris. *Lu.* (a)

Admove aurem. *So.* Ineptra, quid opus est admodà aure cum sinus soli? an, nè Deus exaudiat? Proh Deum immorta- lem! video te piam meretricem, quæ mendicos (b) subleves

elemosynâ. *Lu.* At ego ex istis mendicis plus capio lucri in agro, ta- men qui lo-

quàm ex vobis divitibus. *So.* Spoliant matronas bonas ut effundant in meretrices malas. *Lu.* Sed perge de libro. *So.* Faciam, & præstat. Ibi me docuit Paulus, qui nescit mentiri,

quòd nec scortanec scortatores regni cælestis hæreditatem conse- quuntur. Hoc ubi legissem, sic cœpi cogitare apud me, Mo-

dica res est quam exspecto ex hæreditate paterna, & tamen malim renunciare scortis omnibus quàm à patre exhæredari:

quantò magis cavendum est nè me exhæredet Pater cælestis? Et adversus exhæredantem aut abdicantem patrem aliquod præsidium porrigunt humanæ leges: adversus exhære-

dantem Deum nihil est (c) suffugii. Itaque mihi protinus in- terdixi omnem scortorum usum. *Lu.* Si quidem possis conti- nere. *So.* Bona continentiae pars est, ex animo continen-

tem esse velle. Postremò, superest extremum mali remedi- um, uxor. Romæ in pœnitentiarii sinum totum (d) Augæ

stabulum effudi. Is multis prudenter hortatus ad puritatem animi & corporis, ad sacram lectionem, ad crebras preces, ad vitæ sobrietatem; pro pœna nihil aliud indixit quàm

ut flexis genibus ad summum altare dicerem Psalmum, *Mi- serere mei, Deus:* & si mihi suppeteret pecuniam, darem egenti cuiquam Carolinum unum. Admiranti mihi quòd pro tot

scortationibus tantillum pœnæ intelligeret, satis faceret respon- dit, Fili, inquit, si verè pœnitet, si vitam commutas, nihil moror pœnam: sin pergas, ipsa libido tandem abs te plus satis

pœnarum exiget, etiam si sacerdos non indicat. Me vide, lippu, tremu-

a Est hoc usu receptum, ut res silen- das, etiam li duo soli sint

in agro, ta- men qui lo- quitur dicat voce submis- siore, cum nihil sit o- pus.

b Videtur significasse nescio quid de monachia mendicira- tem pro- fellis.

c Alias, suf- fragii.

d Vide pro- verbium, de diu collectis sordibus.

remulum, incurvum: at olim talis eram qualem te hactenus fuisse prædicas. Sic ego resipui. *Lu.* Ergo, ut video, perdidisti meum Sophronium. *So.* Imò lucrefecisti. Nam antè perierat, nec sibi amicus, nec tibi: Is nunc te verè amat, ac tuam sitit salutem. *Lu.* Quid igitur suades? mi Sophroni. *So.* Ut quàm primum te subducas ab ista vita. Adhuc puella es: quòd contractum est labis potest elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conferemus: aut confer te in collegium aliquod sacrum, quod lapsas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honestæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. *Lu.* Amabo te, mi Sophroni, circumspicito; sequar tuum consilium. *So.* Sed interim hinc te submoveto. *Lu.* Hui! tam citò? *So.* Cur non potiùs hodie quàm cras, si dilatio damnum habet, mora periculum? *Lu.* Quò me vertam? *So.* Colliges omnem mundum tuum, eum trades mihi vesperi; famulus olàm deferet ad fidelem matronam: aliquantò post ego te producam, veluti deambulandi gratiâ: apud eam matronam latitabis meo sumptu, donec tibi prospexero: id fiet brevi. *Lu.* Age, mi Sophroni, trado me totam in tuam fidem. *So.* Gaudebis olim factò.

ARGUMENTUM.

Convivium Pœticis docet studiosos convivari: inter quos parsimoniam cum festivitate; hilaritatem sine turpiloquio; literatis fabulis condire debet convivium; Iambi cruenti. Pœta viri judicium parum admiranda. Bonæ famulæ tres dotes primariæ, Fidelitas, Deformitas, Ferocitas. Locus ex Eunuchi Terentiani prologo illustratur. Locus in Epodii Horatii ad Canidiam. Locus Senecæ, Aliud agere, nihil agere, male agere. Locus Aristoteli Elenchor. explicatur. Thema Pœticè variatur, diverso metro. Sententiæ desumuntur ex floribus & arboribus in horto. Carmina item Græca componuntur.

HILARIUS, LEONARDUS, CRATO,
CONVIVAE, MARGARETA, CARI-
NUS, EUBULUS, SBRILIUS, PAR-
THENIUS, Mus servus Hilarii.

* Iambici
trimetri
sunt usque
ad Euge.

Hi.* **L**ex apparatus, animus est lautissimus.

Le. Cœnam sinistro es auspiciatus omine.

Hi. Imò absit omen triste. Sed cur hoc putas?

Le. Cruenti Iambi haud congruunt convivio.

Cr. Euge, certum est adesse Musas, effluunt carmina imprudentibus.

Hi.

(a) *Hi. Si rotatiles trochaos mavelis, en accipe ;
Vilis apparatus hic est, animus est lautissimus.*

^a Trochaici
sunt tetra-
metri.

Quanquam & Iambi olim ad rixas ac pugnas nati, post didicerunt omni servire materiæ. O pepones ! habetis pepones in horto nostronatos. En (b) lactucas sessiles, succo tennerrimo, suo nomini respondentes. Has delicias quis sanus non praeferat apris, murænis, & attragenis ? Cr. Si licet in convivio poetico vera loqui, quas tu lactucas vocas betæ sunt. *Hi.* Hoc omen avertant superi. Cr. Sic res habet : vide figuram. Tum ubi succus lacteus ? ubi molles aculei ? *Hi.* Facis ut addubitem. Heus, accersè huc famulam. Margareta, Tisiphone, quid tibi venit in mentem, ut pro lactucis nobis apponeres betas ? Ma. Datâ operâ feci. *Hi.* Quid ais ? venefica. Ma. Volebam experiri, an inter tot Poetas esset qui lactucam dignosceret à betâ ; nam scio te non posse dignoscere. Dicite mihi bonâ fide, quis animadvertit esse betas ? Con. Crato. Ma. Facile divinabam non fuisse Poetam. *Hi.* Si

^b Quod non
erigant, sed
humi spar-
gunt sese.

quid tale posthac designâris, ego te pro Margareta vocabo (c) bliteam. Co. Ha ha he. Ma. Istæ nomenclaturæ nec obefiorem me reddunt, nec macilentio rem. Sæpe vicies in die mihi commutat nomen : Ubi quid cupit eblandiri, vocat me (d) Galateam, Euterpen, Calliopen, Callirrhoen, Melissam, Venerem, Minervam ; quid non ? Ubi quid stomachatur, repente fio Tisiphone, Megæra, Alecto, Medusa, Baucis, aut aliud quicquid illi suggererit (e) splendida bilis. *Hi.* Abi hinc cum tuis betis, Blitea, Ma. Quorsum at- tinebat, huc evocare ? *Hi.* Ut redires unde veneras. Ma. Verus dictum est, Proclivius est evocare cacodæmonem quam abigere. Co. Ha ha he : appositè. Ut tibi res habet, Hilari, opus est aliquo carmine magico quo illam hinc abigas. *Hi.* Habeo in promptu.

^c Alludit ad
gemmam.
laudatissi-
mam ; &
Græci be-
tam appel-
lant *βλίτον*
unde bliteos
appellant
stultos ac ni-
hili, eò quòd
beta vilis &
insipida
herba est.

(f) *Φάριτε κανθαρίδες, λύκος ἀρεῖ ὕμνε δῶκεν.*

Ma. Quid ais ? *Æsopè.* Cr. Cave tibi, Hilari ; impinget colaphum ; sic abegisti tuo Græco carmine. O magum egregium ! *Hi.* Quid tu credis, Crato, esse hanc ? Ego tali carmine abegissem decem magnos cacodæmones. Ma. Pili non facio tuos versus Græcanicos. *Hi.* Adhibendus est igitur, ut video, bombus magicus ; aut, sine hic sufficiet, (g) Mercurus. *Chryse* sicut : Melissa, apis, opinor fuisse ancillam Chryssippi. Baucis, anus & paupercula apud Ovid. e Alludit ad illud Horat. Sive aliud nomen, jussit quod splendida bilis, id est, infania. f Hoc carmen Plin. indicat usurpari solere in magicis remediis, id est, Fugite cantharides, lupus crudelis vos persequitur. Cantharis insecti genus venenum habens lethale. g Hæc virgâ dat & adimit somnos, hæc animas evocat orco, & rursum quos velit in tartara mittit. Lege Virg. 4. *Æn.*

^d A colore
lacteo : Eu-
terpe, à
dolectando ;
Musæ no-
men est :
Calliope, à
pulchritu-
dine vocis :
Callirrhoe,
nympha ;
quod pul-

Bonæ famu-
læ Propieta-
des.

riicaduceum. *Cr.* Mea Margareta, scis Poëtarum genu esse afflatum; non ausim dicere furiosum; rogo te ut istam rixam in aliud tempus proroges, nósque hanc coenâ vel meâ causâ suaviter tractes. *Ma.* Quid mihi cum istius versiculis? Sæpenumero cùm est eundum ad macellum non habet quod numeret, & interim cantillat versiculos. *Cr.* Sic sunt Poëtæ. Sed age, fac sodes quod dico. *Ma.* Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejusmodi deliramentis. ac demiror quô fato in hunc incideris chorum. *Cr.* Unde id conjectas? *Ma.* Quia nasus obefior, & oculi nitentes, & corpus succulentum. Nunc mihi hujus nasum contemplare, & risum Sardonium. *Cr.* Sed obsecro, meum suavium, ut istam iram mihi condones. *Ma.* Abeo, nec postulo ut quicquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat. *Hi.* Abiitne jam? *Ma.* Non tam procul quin audiat te. *Mus.* Jam est in cullina, secum nescio quid murmurans. *Cr.* Famulam habes minimè mutam. *Hi.* Aiunt bonam famulam oportere tribus dotibus esse præditam; ut sit fidelis, ut sit deformis, ut sit ferox, quam vulgò malam vocant. Fidelis non d' minuit rem, deformem non ambiunt proci, ferox faciliè tuetur jus heri sui. Nàm aliquoties opus est non solum linguâ, verùm etiam manibus. Hæc mea è tribus duas habet virtutes, deformis juxtâ ac mala; de fide dubito. *Cr.* Linguam audivimus, sed ego metuebam tibi à manibus. *Hi.* Admovere manus peponibus: de lactucis actum est. Etenim si nunc juberem apponi lactucas, sat scio, carduos apponeret. Sunt & melones, si quis hoc genere magis capitur. En fici recentes; modò decerptos à matre testatur lac in pedunculo. A ficis solet aqua sumi, nè quid obliment stomachum. En habetis è limpidissimo fonticulo vivam ac frigidissimam, utilem & vino diluendo. *Cr.* At ego nescio utrum utro diluam, vinum aquâ, an aquam vino, adeò mihi hoc vinum videtur haustum ex eodem fonticulo Musarum. *Hi.* Tale vinum conducit acuendis ingeniis Poëtarum: vos crassi crassis delectamini. *Cr.* Utinam Crassus essem ille beatus. *Hi.* Ego malim esse Codrus aut Ennius. Quandoquidem mihi contigit habere convivas tam multos, tamque insigniter eruditos, non committam ut nihilo doctior eos dimittam. Est locus in prologo Eunuchi qui multos torquet. Nàm plerique codices sic habent.

Sic

*Sic existimet, sciat,
 Responsum, non dictum esse, quia lasit prior,
 Qui bene vertendo, & eas describendo malè, &c.*

In his verbis desidero sensum argutum ac Terentio dignum. Nec enim ideo lasit prior, quia malè vertit Græcas fabulas; sed quia Terentianas carpsérat. *Eu.* Juxta vulgo jactatum proverbium, *Qui pessimè canit, primus incipit.* Cùm essem Londini apud Thomam Linacrum, virum sic in omni genere Philosophiæ doctissimum, ut nihilo seciùs has Grammaticorum minutias ad unguem calleat, ostendit mihi codicem mirà vetustate in quo sic habebatur scriptum.

*Sic existimet, sciat,
 Responsum, non dictum esse, quale sit, Prius
 Qui bene vertendo, & eas describendo malè,
 Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas;
 Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.*

Sic autem ordinandus est sermo, ut *quale sit* indicet subiiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur se vicissim reprehensurum aliquid in fabulis ejus à quofuerat reprehensus. Atque hîc negat videri debere convitium, sed *responsum*. Qui laceffit, jacet dictum; qui regerit laceffit, respondet. Hujus rei promittit exemplum, *quale sit*, quod Græcis dicitur *οἷον*. Latinis *quod genus*, aut *veluti*, sive *videlicet*, aut *puta*. Deinde subjicit reprehensionem, in qua prius adverbium respondet ad alterum adverbium veluti diversum, quod sequitur, *nuper*; quemadmodum pronomen *qui* respondet ad dictionem *idem*. Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnat, quoniam jam exciderant ex hominum memoria. In his quas nuper dedisset certa notat loca. Mihi videtur hæc germana lectio, verusque Comici sensus, nisi quid dissentit senatus populûsque Poëticus. *Con.* Imò pedibus omnes in tuam descendimus sententiam. *Eu.* At ego vicissim à vobis quiddam leve ac facillimum discere cupiam, quo pacto metiendus sit hic versiculus,

Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. *Hi.* Opinor more veterum elidi *s*, ut secundo loco sit anapaustus. *Eu.* Accederem, nisi casus auferendi defineret in *s* naturâ longam. Iraque submorâ consonante nihilominus manet longa vocalis. *Hi.* Vera prædicas. *Cr.* Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, planè crederet nos inter nos micatione digitorum rusticorum
 lu-

ludum renovare. *Le.* Nos, quantum video, frustra micamus digitis : tu, si potes, expedi. *Eu.* Videte quantula res nonnunquam torquet homines etiam eruditos : prapositio expeditur ad finem carminis præcedentis,

*Qui bene vertendo, & eas describendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas :*

Ita nihil est scrupuli. *Le.* Sic est, per Musas. *Ca.* Quandoquidem coepimus micare digitis, velim ut aliquis mihi verum hunc ex Andria digerat in suos pedes,

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares ;
nam mihi sæpe tentanti non successit. *Le.* Sine in, iambus est, *vidia*, anapæstus ; *laudem in* . spondæus ; *venias*, anapæstus ; *& ami*, rursus anapæstus. *Ca.* Habes jam pedes quinque, & supersunt tres syllabæ, quarum prima est longa ; ut nec iambum facere possis, aut tribrachyn. *Le.* Profectò vera prædicas. Hæremus in vado : quis nos expediet ? *Eu.* Nemo melius quàm qui induxit in hoc vadum. Age, Carine, nè cela, si quid habes, inter candidos amiculos. *Ca.* Nisi me fallit memoria, videor mihi quiddam tale legisse apud Priscianum, qui docet, apud Latinos Comicos *v* consonantem perinde elidi ut vocalem, quemadmodum frequenter in hac dictione *enimvero*, sic ut pars *enime* faciat anapæstum. *Le.* Itaque metire nobis. *Ca.* Faciam : *Sine inidi* proceleusmaticus est, nisi mavis elidi *i*, per Synæresin ; ut cum Virgilius *aureo* ponit in fine carminis heroici pro *auro*. Quod si placet, erit primo loco tribrachys ; *a lau*, spondæus est ; *d' inveni*, dactylus ; *as & a*, dactylus ; *micos*, spondæus ; *pares*, iambus *Sb.* Carinus nos explicuit ex hoc sanè vado. Sed est in eadem scena locus quem haud scio an quisquam animadvertit. *Hi.* Obsecro, profer. *Sb.* Illic hunc in modum loquitur Simo,

Sine ut eveniat quod volo,

In Pamphilo ut nihil sit mora, restat Chremes.

Hi. Quid hinc te offendit ? *Sb.* Cum *sine* sit minitantis, nihil hic sequitur quod faciat ad minas. Proinde suspicor à Poëta scriptum fuisse,

Sineveniat quod volo ;

ut *sin* respondeat ad *si* quod præcessit,

Si propter amorem uxorem nolit ducere.

Proponit enim senex duas partes inter se diversas. “ Si Pamphilus ob amorem Glycerii recusat nuptias, erit quod cum illo exoptulem ; sin ille non recusarit, tum mihi restat exorandus Chremes. Potrò hyperbaton longius fecit interpellatio Sofiæ, & stomachus Simonis in Davum. *Hi.* Mus, porrigere

porrige mihi codicem. *Cr.* Committis tu muri codicem?
Hi. Tutius quam vinum. Dispercam nisi verum dixit Sbru-
 lius. *Pa.* Trademihi codicem, ut ostendam alium scrupulum.
 In prologo Eunuchi versus hic non constat.

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quamquam enim Comici Latini præcipuè sumunt sibi mul-
 tam libertatem in hoc genere Carminis, tamen nusquam me-
 mini illos Senarium claudere Spondeo, nisi fortè legendum
 est condonabitur (a) ἀποδοῦναι, aut condonabimus, mu-

tato numero personæ. *Ma.* O mores verè Poëticos! In ipso
 limine convivii (b) micant digitis, & librum adhibent.

Lusus & literas præstat servare in mensas secundas. *Cr.* Non
 omnino pessimum consilium dat Margareta; obtemperabi-

tur; placato stomacho revocabimus lulum, interim digitis
 micabimus in disco. *Hi.* Videte luxum poëticam. Ha-

betis triplex ovorum genus, elixa, assa, frixa; omnia re-
 centissima sunt, intra biduum nata. *Pa.* Ego butyri esum
 non fero: si frixa sunt oleo, perplacebunt. *Hi.* Abi, puer

dicce ex Margareta in utro frixa sint. *Mus.* In neutro, in-
 quit. *Hi.* Nec in butyro, nec in oleo? In quo igitur? *Mus.*

In lixivio, ut ait. *Cr.* Qualis percontatio, talis responsio.
 Quid negotii est dignoscere butyrum ab oleo? *Ca.* Præfer-

tum his qui tam faciliè discernunt lactucam à beta. *Hi.* Ha-
 betis ovationem, sequetur aliquando triumphus. Heus, puer,

circumfer oculos. Nihilne vides hic deesse? *Mus.* Per-
 multa. *Hi.* Hæc ova desiderant condimentum, quo tempe-

retur calor. *Mus.* Quod vis? *Hi.* Dic ut ex confusis (c) vitis
 claviculis mittat nobis succum. *Mus.* Dicam. *Hi.* Quid huc
 redis inanis? *Mus.* Negat (d) è claviculis succum exprimi
 solere. *Le.* O famulam! *Sb.* Certè fabulis condiemus ova

nostra. In Epodis Horatianis offendi locum quendam, non
 depravatum quod ad scripturam attinet, sed depravatè in-
 terpretatum, nec à Mancinello solum cæterisque recentiori-

bus, verum etiam ab ipso Porphyrione. Locus est in carmine
 quo canit palinodiam Canidiæ veneficæ:

Tusque venter partum ejus, & tuo

Cruore rubros obstetrix pannos lavit,

Utunque fortis exilis puerpera.

Existimant enim omnes hic exilis nomen esse, cum sit
 verbum. Adscribam verba Porphyriionis, si tamen illius esse
 credendum est: "Exilem autem, inquit, sub illa specie, quasi
 "puerperio facta sit deformis; per exilitatem corporis ma-
 "ciem naturalem dicit. Pudendus lapsus, si vir tantus non
 sensir

a Sine perso-

na

b Rustico-

rum lusus

est, vulgaris

etiamum

Italiæ. Vide

proverbium,

Dignus qui-

cum in tene-

bris micet.

Metieban-

tur virtus

subla is ac

reprellis di-

gitis: id mul-

lier putat

esse micare

digitis.

c Natura ad-

dit virium

palmitibus

laqueos

quosdam,

quibus repit

& alligat

sefezhas Pli-

nus vocat

claviculas

lib. 22. in

prologo.

d Perversè

responder,

quali parvos

clavos julle-

rat contundi

sensit metri legem reclamare huic sensui. Neque enim quartus locus admittit Spondæum. Verùm Poëta jocatur illam verè peperisse, quanquam non diu languisset ac decubuisset à partu, sed statim exsiliisset è lecto, quemadmodum solent quædam fortes puerperæ. *Hi.* Habemus tibi gratiam, Sbruli, qui tam lautè condieris ova nostra. *Le.* Isti non dissimile est quod legitur in primo Odarum libro. Odæ initium est, *Tu nè quasieris.* Sic autem habet constans lectio; *New Babylonios Tentâris numeros, ut melius qui quid erit pati.* Hunc locum ità transfiliunt veteres interpretes, quasi nihil habeat scrupuli: solus Mancinellus sentiens orationem imperfectam, jubet addi *possis.* *Sb.* Habes aliquid de hac re compertius? *Le.* Nescio; sed mihi videtur Horatius Græci sermonis idioma reddidisse, quod nullus Poëtarum facit libentius aut frequentius: Nam Græcis est familiare (a) *aparemphaton* adungere huic dictioni *ὡς & ὥστε.* Sic Horatius, *ut pati, pro ut patiâris.* Quanquam quod divinat Mancinellus non est prorsus absurdum. *Hi.* Mihi vehementer aridet quod dicis. Curre, Mus, & adfer si quid est reliquum. *Cr.* Quid isthuc est novarum deliciarum? *Hi.* Hic est cucumis sectus in laminulas: hoc est jus ex coctis intestinis cucurbitæ; conducit lubricandis intestinis. *Sb.* O cœnam verè medicam! *Hi.* Boni consulite. Mox aderit gallina ex corte nostra. *Sb.* Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimur Apicium. *Hi.* Age, nunc ridete quantum voletis; cras fortasse serîo laudabitis hanc cœnam. *Sb.* Qui sic? *Hi.* Cùm senseris tibi probè conditum esse prandium.

a Id est, infinitum, ut pati.

b Alludit ad dictum Socratis, qui dixit, famem esse condimentum omnium & jucundissimum & minimo parabile.

*Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?*

Ordo dictionis unius inversus geminum vitium inexit carmini. Nam *hostis*, cùm trœchæum efficiat, nullum habet locum in carmine iambico; & *Hero*, spondæus, non recipitur in sede secunda. Nec dubium est quin versus ità primùm scriptus sit, *Herodes, hostis impie.* Jam epithetum *impie* molliùs cohæret cum *hostis* quàm cum *Herodes.* Porro quoniam Herodes dictio Græcæ est, vertitur in *ε* in casu vocandi: ut, *ὦ Σάτυρος* quemadmodum & in *Ἀγάμεμνον* *omega* recti casus vertitur in *ο* micron. Rursum ità canimus hymnum,

Jesu

*Jesu corona virginum,
Quem mater illa concepit;
Qua sola virgo parturit.*

Dubium non est, quin *concepit* sit pronunciandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit sermone. Ridiculum autem est nos offendi in *concepit*, cum sequatur *parturit*. *Hi*. Istius generis & ipse permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare: nam mihi videtur Ambrosius in hoc carmine non parum habere gratiæ, adeo ferè finit dimetrum dictione trissyllabâ, & cæsura ferè collocat in fine dictionis. Id crebrius apud eum fit quam ut casus videri possit. Si quæritis exemplum: *Deus Creator*, hic est penthemimeris: accinitur, *omnium*: *Polique rector*; accinitur, *vestiens*: *Diem decoro*; accinitur, *lumine*: *Noctem soporis*; accinitur, *gratiâ*. Sed adest gallina sat s obesa, quæ mihi totis decem annis peperit ova, & exclusit pullos. *Cr*. Indigna erat quæ necaretur. *Ca*. Si licet aliquid admiscere de studiis severioribus, habeo quod proponam. *Hi*. Modò nè nimium sit tetricum. *Ca*. Non est. Cœpi nuper legere Senecæ epistolas, & in ipso statim portu, quod aiunt, impegi. Locus est in prima epistola. *Et si volueris*, inquit, *attendere, magna vitæ pars elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus*. In hac sententia affertat nescio quid arguit, quod ego non sat s assequor. *Le*. Divinabo, si voles. *Ca*. Maximè. *Le*. Nemo perpetuò peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, ceterisque vitiis, magna vitæ pars perit: sed multò major vitæ portio perit nihil agentibus. Porro *nihil agere* dicuntur, non qui vivunt in otio, sed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur: inde proverbium, *Satiùs est cessare quàm nihil agere*. Sed tota vita perit aliud agentibus. *Aliud agere* dicitur, qui non est attentus ad id quod agit. Perit igitur tota vita, quoniam cum vacamus vitiis, aliud agimus; dum vacamus frivolis, aliud agimus; dum studemus philosophiæ, (quoniam id facimus supinè & oscitanter) aliud agimus, parum attenti, velut ad rem minimè seriam. Hæc interpretatio si parum arridet, numeretur hæc sententia Senecæ inter eas quas in hoc scriptore damnat Aulus Gellius ut frivole argutas. *Hi*. Mihi sanè sat s arridet: (Sed interim strenuè ad gallinam. Nolim vos falli, nihil præterea parati est) quadrat enim ad id quod præcessit, *Turpissima est jactura quæ per negligentiam fit*. Id autem declarat hac trimembri sententiâ. At paulò post videtur mihi videre intendam, *Mortem non prospicimus*; Magna

* Proſpici-
mus quæ à
fronte ſunt,
ſed procul;
Reſpicimus
à tergo re-
liſta.

*Magna pars ejus jam preterit. Nam legendum arbitror, Mortem * proſpicimus. Proſpicimus enim quæ procul abſunt, cùm mors magna ex parte præterierit nobis. Le. Si ſibi permittunt philoſopi ut aliquando diſertant in prætoria Muſarum, fortaſſe non videbitur abſurdum ſi nos aliquando vel animi gratiâ diſertamus in illorum regionem. Hi. Quidni? Le. Cùm nuper relegerem librum Ariſtotelis, quem inſcripſit $\pi\iota\tau\epsilon\lambda\epsilon\gamma\chi\omega$, quorum argumentum eſt rhetoribus cum philoſophis magna ex parte commune, comperi inſignes errores interpretum. Neque dubitandum eſt quin hic, qui Græcè nesciunt, in multis locis egregiè delirarent. Ariſtoteles enim proponit huiusmodi genus ambigui, quod naſcitur ex voce quæ eadem declarat diverſa, $\pi\mu\alpha\theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$ $\delta\iota\epsilon\pi\iota\sigma\tau\alpha\iota\mu\epsilon\iota\sigma\iota$, $\tau\alpha\ \gamma\alpha\rho\ \delta\iota\sigma\kappa\omicron\mu\alpha\tau\iota\zeta\omicron\mu\epsilon\iota\sigma\iota\alpha\ \mu\alpha\theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$ $\delta\iota\ \gamma\epsilon\gamma\mu\mu\alpha\tau\iota\kappa\omicron\iota$, $\tau\epsilon\ \gamma\alpha\rho\ \mu\alpha\theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma\ \delta\iota\mu\omega\upsilon\iota\mu\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$, $\tau\omicron\ \tau\epsilon\ \xi\upsilon\gamma\iota\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma\ \chi\epsilon\iota\omega\iota\mu\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma\ \tau\eta\ \epsilon\pi\iota\sigma\tau\eta\mu\eta$, $\kappa\iota\ \tau\omicron\ \lambda\alpha\mu\beta\alpha\iota\sigma\iota\varsigma\ \tau\eta\ \delta\iota\sigma\kappa\omicron\mu\alpha\tau\iota\zeta\omicron\mu\epsilon\iota\sigma\iota\alpha$. Id verterunt in hunc modum, “Quoniam diſcunt ſcientes: nam ſecundùm os Grammatici diſcunt. Diſcere enim æquivocum, “ad intelligere eum qui utitur diſciplinâ, & accipere diſciplinam. Hi. Viſus eſt mihi nunc Hebraicè loqui, non Latinè. Le. Eſtne quiſquam veſtrùm qui audivit hic ullam vocem æquivocam? Hi. Nullam. Le. Quid igitur ſtultius quàm id velle vertere quod vertinon poterat? Neque enim quemadmodum Græcis $\mu\alpha\theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$ ſonat $\mu\alpha\theta\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$, & $\mu\alpha\theta\eta\tau\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$, ità Latinis diſcere, doctrinam accipere, aut tradere. Quamquam an hoc ſit verum, nescio: magis arbitror ſic, $\mu\alpha\theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$ eſſe anceps apud Græcos, quemadmodum $\sigma\omicron\gamma\kappa\iota\sigma\iota\varsigma$ apud Latinos. Cognoscit enim qui novit, & cognoscit iudex qui diſcit cauſam. Sic, opinor, Græcis $\mu\alpha\theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$, dicitur præceptor, qui exigit prælecta pueris, & pueri quibus prælegitur. Quàm verò venuſtè reddidit, $\tau\alpha\ \gamma\alpha\rho\ \delta\iota\sigma\kappa\omicron\mu\alpha\tau\iota\zeta\omicron\mu\epsilon\iota\sigma\iota\alpha\ \mu\alpha\theta\alpha\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma\ \delta\iota\ \gamma\epsilon\gamma\mu\mu\alpha\tau\iota\kappa\omicron\iota$; nam ſecundùm os grammatici diſcunt? cùm vertere debuerit, nam grammatici quæ diſtant, docent. Hic interpretis erat aliud exemplum ſupponere, quod non eadem verba, ſed eandem rei ſpeciem exhiberet. Quanquam hoc loco ſuſpicio etiam in Græca ſcriptura nonnihil eſſe mendæ; ſcribendum autem, $\delta\iota\mu\omega\upsilon\iota\sigma\iota\varsigma\ \tau\omega\ \tau\epsilon\ \xi\upsilon\gamma\iota\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma\ \kappa\iota\ \tau\omega\ \lambda\alpha\mu\beta\alpha\iota\sigma\iota\varsigma$. Paulò poſt ſubiicit aliud exemplum Ambigui, quod naſcitur non ex vario vocis ejuſdem ſignificatu, ſed ex diverſa connexionione; $\tau\omicron\ \beta\acute{\upsilon}\lambda\epsilon\delta\alpha\iota\ \lambda\alpha\beta\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma\ \mu\epsilon\ \tau\omicron\varsigma\ \pi\omicron\lambda\epsilon\mu\iota\upsilon\varsigma$, velle me recipere pugnantes. Sic enim vertit, pro eo quod erat, velle me capere hoſtes. Et ſi legas $\beta\acute{\upsilon}\lambda\epsilon\delta\epsilon\iota$, ſermo fit dilucidior, Vultis me capere hoſtes?*

hostes? Nam pronomen potest præcedere verbum capere, & potest sequi. Si præcedat, hic erit sensus, *Vultis ut ego capiam hostes*; Si sequatur, erit hic, *Vultis ut hostes me capiant*? Subjicit ejusdem generis aliud exemplum; ἄρα ὁ πρὸς γινώσκει, τὰ πρὸς γινώσκω, id est, *An quod quis novit, hoc novit*? Ambiguitas est in τὰ πρὸς. Id si sumatur accusandi casu, sensus erit, *Quicquid alicui cognitum est, id illi cognitum esse*. Sin nominandi casu, sensus hic erit, *Quam rem quis intelligit, ea intelligit*: quasi cognosci non possit, nisi quod vicissim cognoscat. Rursus aliud subjicit, ἄρα ὁ πρὸς ὁρᾷ, τὰ πρὸς ὁρᾷ; ὁρᾷ δὲ τὸ κίονα ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων, *An quod quis videt, id videt*? sed videt columna; columna igitur videt. Rursus in τὰ πρὸς est ambiguitas quam prius indicavimus. Verum hæc utcunque reddi poterant Latinis auribus, quod sequitur nullo modo reddi poterat; ἄρα ὁ σὺ εἴς ἐστιν, τὰ πρὸς σὺ εἴς ἐστιν. οὗ δὲ λίθον εἶναι σὺ ἄρα οὗς λίθος εἶναι. Quod illi sic reddiderunt, *Putas quod tu dicis esse, hoc tu dicis esse; dicis autem lapidem esse, tu ergo lapis dicis esse*. Obsecro quis omnino sensus humanus ex his verbis percipi possit? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci sermonis, quæ est in majore ac minore. Quanquam in majore est & alia ambiguitas in duabus dictionibus ὁ & τὰ πρὸς, quæ si capiantur nominandi casu, sensus erit, *Quicquid te dicis esse, hoc tu es*. Sin accusandi, sensus erit, *Quamcunque rem tu dicis esse, eam dicis esse*. Et ad hunc sensum subsumit, λίθον οὗς εἶναι sed ad priorem colligit, σὺ ἄρα οὗς λίθος εἶναι Græci sermonis proprietatem semel ausus est imitari Catullus,

*Phælus iste, quem videtis, hospites,
Ait fuisse navium celerrimus.*

Sic enim ferebatur hic versus in antiquioribus editionibus. Hoc ignoratò, necesse est multis modis delirare eos qui in hæc loca scribunt commentarios. Nè id quidem quod inibi continenter sequitur Latino potest esse perspicuum, καὶ ἄρα ὅτι σιγῶντα λέγειν; διττὸν γὰρ ὅτι, τὸ σιγῶντα λέγειν, τὸ τε τὸ λέγοντα σιγᾶν, καὶ τὸ τὰ λέγοντα. Id reddiderunt hunc in modum, *Et putas, est tacentem dicere*? Duplex enim est, *tacentem dicere, & hunc dicere tacentem, & quæ dicuntur*. An non hæc Sibyllæ folliis obscuriora? Hi. Mihi nec Græca satis liquent. *Le.* Exponam pro mea divinatione. *An possibile est tacentem dicere?* Hæc interrogatio duplicem habet sensum; quorum alter est falsus & absurdus, alter esse potest verus. Nam fieri non potest ut qui loquitur

non dicat ea quæ loquitur, hoc est, ut loquendo taceat; sed fieri potest ut is qui loquitur taceat eum qui loquitur. Quamquam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paulo post subiecit. Rursum illud admiror, quod mox in genere ambiguitatis, quæ nascitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutarint Græci vocem *seculi* in *literas*, ὁρίζονται τὰ γράμματα, cum Latini codices habeant scire *seculum*. Hic enim duplex sensus nascitur, vel ut ipsum *seculum* sciat aliquid, vel ut aliquis sciat *seculum*. Verum hoc mollius est in αἰὼνα sive in κόσμον, quàm in γράμματα. Nam literæ dicuntur absurdè scire quippiam: verum nihil absurdi fit si quis dicat, aliquid nostro seculo notum esse, aut aliquem n. sse suum *seculum*. Jam aliquantò pòst, ubi proponit exemplum ambigui ex accentu, non veritus est interpres pro verbis Homeri supponere Virgiliana, cum eadem fuerit necessitas in illo exemplo, *Quicquid dicis esse, hoc est*. Ex Homero refert Aristoteles, ἡ καταπίδεται ὀμβρῶν. Si & aspires ac circumflectatur, sonat, *cujus computrescit pluvîa*. sin & sit exile & acutum, sonat, *non computrescit pluvîa*. Atque hoc quidem sumptum est ex Iliad. Ἀ. Alterum est δίδουεν ἢ δι' εὐχῆ ἀρέδαι accentu collocato super penultimam sonat, *concedere illi*; sin super primam, δίδουεν, sonat, *damus*. At Poeta non sentit Jovem dicere, concedimus illi: sed Jupiter mandat ipsi somnio, ut illi ad quem mittitur concedat potiri voto. Dictum est enim δίδουεν, pro δίδουαι. Pro his duobus Homericis subjecerunt hæc ex nostris poëtis, velut illud ex Odis Horatii,

Me tuo longas pereunte noctes,

Lydia, dormis.

Etenim si accentus sit in *me* correpto, & *tu* sit grave, unica dictio est, *metuo*, id est, *timeo*. Quamquam hæc ambiguitas pendet non solum ex accentu, verum etiam ex compositione. Alterum supposuerunt ex Virgilio,

Heu! quianam tanti cinxerunt æthera nimbis.

Quamquam hæc quoque ex compositione nascitur ambiguitas. *Hi*. Sunt ista quidem arguta, dignaque cognitu, Leonarde; sed interim vereor, nè cui convivium hoc Sophisticum videatur magis quàm Poëticum: aliàs, si videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos (a) in Elenchis *Le*. Hoc est, in luco ligna, in mari quæremus aquam. *Hi*. Ubi est meus Mus? *Mus*. Adest. *Hi*. Mone Margaretam ut tradat bellaria. *Mus*. Abeo. *Hi*. Rursum ades vacuus? *Mus*. Negat se de bellariis cogitasse, & ait satis diu sessum esse. *Hi*. Vereor nè si diutius

a id est, re-
dargution-
bus. ἰλέ-
χου enim
τὸ λαν-
guere
est.

diutius hic philosophemur, illa nobis mensam subverat, quemadmodum Xantippe Socrati: consultius est igitur ut bellaria sumamus in horto; ibi simul & ambulabimus, & liberè nugabimur. Interea sibi quisque decerpit ex arbore quod lubet. *Con.* Placet consilium. *Hi.* Est illic fonticulus quovis vino suavior. *Ca.* Quis sit ut hortus tuus magis niteat quam aula? *Hi.* Quia hic versor frequentius. Si quid arripet hic, nè parcite nostris opibus hortensibus. Jam si satis videtur deambulatam, quid si considamus hic sub tilia, & Musas cieamus? *Pa.* Age, fiat. *Hi.* Thema suppeditet hortus ipse. *Pa.* Si præcesseris, sequemur. *Hi.* Age, faciam. *Præpostere* facit cui variis deliciis niteat hortus, cum animum habeat nullis disciplinis, nullis virtutibus excultum. *Le.* Credeamus adesse Musas, si reddideris eandem sententiam carmine. *Hi.* Hoc mihi longè proclivius, pro sam orationem vertere carmine, quam argentum commutare auro. *Le.* Dic igitur. *Hi.*

*Cui renidet hortus undique flosculis,
Animamque nullis expolitur dotibus
Squalere paritur, is facit præpostere.*

Habetis carmen Musis (a) & Apolline nullo. Sed elegans fuerit, si singuli hanc sententiam diverso genere carminis reddatis. *Le.* Qui vicerit, quid præmii feret? *Hi.* Hunc calathum onustum malis, aut prunis, aut cerasis, aut mespilis, aut pyris, aut si quid aliud magis (b) adblanditur. *Le.* Quis erit arbiter certaminis? *Hi.* Quis nisi. Crato? Et idcirco solus non certabit, quò magis auscultet. *Cr.* Vereor nè talem sitis habituri iudicem, qualem olim habebant (c) coccyx & lusciniæ inter sese canendi gloriâ decertantes. *Hi.* Satis est, si placet omnibus. *Con.* Placet arbiter. Incipe, Leonarde. *Le.*

*Cui tot deliciis renidet hortus,
Herbis, floribus, arborumque fœtu
Et multo & vario, nec excolendum
Curat pectus & artibus probatis
Et virtutibus, is mihi videtur
Lævo iudicio parumque recto.*

Dixi.

Hi. Carinus (d) arrodit unguem; expectamus aliquid elaboratum. *Ca.* Nulla adest Musa.

*Cura cui est ut niteat hortus flosculis ac fœtibus,
Negligenti excolere pectus disciplinis optimis,
Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpostero.*

Hi. Non frustrâ arrosus est unguis. *Eu.* Quoniam ordo me vocat, nè nihil adferam;

a Alludit ad il'ud Martialis. *Musis & Apolline* nullo. Qued scribis versum, hoc Ciceronis habes.

b Id est, placet, sicut arripere dicitur quod placet.

c Qui Latine dicitur Cuculus, penultima producit. Notus est apoteles de certamine canendi inter lusciniam & cuculum, alino iudice.

d Gestus est cogitantis. Pers. Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit unguis. Idem, Chærestriam unguis Arrodens ait hoc.

*Qui studet ut variis niteat cultissimus hortus
Deliciis, patiens animam squallere, nec ullis
Artibus, expoliens, huic est præpostera cura.*

Hi. Non est cur exstimulemus Sbrulium. Nam ille sic scatet
versibus, ut plerumque vel imprudens effundat carmina. *Sb.*

*Cui vernat hortus cultus & elegans,
Nec peñus ullis artibus excolit,
Præpostera is curâ laborat.*

Sit ratio tibi prima mentis.

Pa. Quisquis accurat variis ut hortus
Floribus vernet, neque peñus idem
Artibus sanctis colit, hunc habet præ-
postera cura.

Hi. Nunc experiamur cui hortus suppeditet plures senten-
tias. *Le.* Quidni faciat tam dives? Vel hoc rosetum mihi
suggeret quod dicam. *Ut brevis est rosa nitor, ita fugax est ju-
ventus: properas carpere rosam priusquam marcescat; magis
admitendum est, nè sine fructu tibi effluat juventus.* *Hi.*
Thema satis aptum carmini. *Ca.* Ut inter arbores suis cuique
fetus; ita inter homines sue cuique dotes sunt. *Eu.* Ut terra,
si excolatur, varias opes gignit in usus humanos; neglecta,
spinis ac vepribus obducitur: ita hominis ingenium, si exco-
latur optimis studiis, plurimas edit virtutes; sin negligas, va-
riis occupatur vitiis. *Sb.* Hortus quorannis colendus est, ut niteat;
animus semel excultus honestis studiis, perpetuo floret ac vernat.
Pa. Ut amantitas hortorum non avocet animum ab honestis stu-
diis, sed ad hæc invitat potius: ita querendi sunt lusus ac joci
qui non absunt à literis. *Hi.* Euge, video examen sententia-
rum. Nunc ad versus: Sed antequam id aggrediamur, mea
sententiâ, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, si
primam sententiam toties reddamus Græcis versiculis quo-
ties reddidimus Latinis. Hic auspicabitur Leonardus, jam
olim familiaris Musis Græcanicis. *Le.* Incipiam, si jubes,
Hi. Jubeo atque impero. *Le.*

Ἡ κηπός ὅστις ἀνδρῶν γλῶν καλοῖς,
Ὁ δὲ νῦν μάλ' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς μαθήμασιν
Οὐκ ἔστι κόμψος, ἔτ' ἐκ ὁρδῶς φρονεῖ,
Περὶ πλείους ποιῶν τὰ φαῖδ' ἢ κρείττορα.

*Cui hortus est floribus ridens pulchris,
Animus vero maximè squalens bonis disciplinis
Non est ornatus, hic non rectè sapit,
Pluris æstimans deteriora quàm meliora.*

(a) Ego

(a) Ego præfulem egi; succedat qui volet. *Hi.* Carinus. *Ca.* A'lufit ad Imò Hilarius. *Le.* Sed video Margaretam intervenire: adfert nescio quid deliciarum. *Hi.* Si id fecerit, me sefellerit. Mea furia, quid adfers? *Ma.* Sinapi quo condiatis vestra bellaria. An non pudet hic garrere in multam noctem? & postea vos poetæ multa blateratis in loquacitatem sceminarum. *Cr.* Haud malè monet Margareta: jam tempus est ut suum quisque nidum adeat. Aliàs in hoc pulcherrimo certaminis genere vel solidum diem consumemus. *Hi.* Sed cui addicis præmium? *Cr.* In presentia quidem mihi ipsi ad dico. Nullus enim vicit præter unum me. *Hi.* Quî vicisti, qui non certaveris? *Cr.* Vos certâstis, at non decertâstis. Ego, quod nemo vestrûm potuit, vici Margaretam. *Ca.* Hilari, æquum postulat; auferat calathum.

Salvos sacerdotes Martis, ni fallor qui saltabant in pompa. Præful autem qui salta prius. Est in quibusdam choreis mos, ut unus solus auspicetur salutationem; unde quisquis aliis cunctantibus rem cœpit, dicitur incepisse choream.

ARGUMENTUM.

Inquisitio de Fide Summam continet & Synopsin Catholicæ professionis.

Inducit Lutherum, qui sic orthodoxâ ejus fide utramque partem trahat in concordiam. De Excommunicatione, & brutis Papæ fulminibus. cui titulus Etiam cum impiis & hereticis consuescendum, si spes sit ulla corrigendi. Cato: nam Symbolum verbum est militare. Paraphrasis divinissima & elegantissima in Symbolum Apostolicum.

prælegitur. e Sunt Joves sinistri & noxii. Sic vocant poëtae numen Jovem. Vide Plin. lib. 2. c. 45. Bruta, quia sine ratione veniunt, nec quicquam portendunt: Fatidica prædicunt aliquid. Refert Plin. verba loco modo citato. Vide prov. Videtur innuere quempiam excommunicatum.

AULUS, BARBATIUS.

Au. (b) Puerorum est cantilena, *Saluta libenter.* Verùm haud scio an mihi fas sit tibi dicere salutem. *Ba.* Equidem malim qui det salutem quàm qui dicat. Sed quam ob rem isthuc ais, Aule? *Au.* Quamobrem? Quia, si scire vis, oles aut sulphur, aut fulmen Jovis. *Ba.* Sunt & (c) Vejoves, sunt (d) bruta fulmina, multùm etiam origine dissidentia à fatidicis. Nam, ut suspicor, tu de anathemate sentis. *Au.* Rem conjectas. *Ba.* Audivi quidem horrenda tonitrua, fulminis ictum non sensi. *Au.* Quî sic? *Ba.* Quia nihilo pejùs concoquo, neque irrequietiùs dormio. *Au.* Sed hoc periculosius solet esse malum, quia non sentitur. Verùm hæc bruta fulmina, quæ tu vocas, (e) feriunt montes & maria. *Ba.* Feriunt, sed irritis ictibus. Est (f) & fulgur è vitro, seu vase æreo. *Au.* Certè territat & hoc. *Ba.* Verum; sed pueros. olus Deus habet fulmen quo feriat animam. *Au.* Quid si Deus est in suo vicario? *Ba.* Utinam sit. *Au.* Imò multi demirantur te jamdudum non esse quovis (g) carbone atriorem. *Ba.* Finge me talem. Atqui tantò magis erat optanda salus perdito, si placet Evangelica doctrina. *Au.* Op-

randa quidem, at non dicenda. *Ba.* Cur ita? *Au.* Quò pudescat ictus fulmine, ac resipiscat. *Ba.* Si sic nobiscum egisset Deus, perieramus omnes. *Au.* Quamobrem? *Ba.* Quia cum essemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in castris Satanæ, hoc est, modis omnibus excommunicatissimi, tum ille maxime nobiscum confabularus est per Filium suum, suoque colloquio nos restituit in vitam cum essemus mortui. *Au.* Ista quidem verè narras. *Ba.* Imò malè ageretur cum omnibus ægrotis, si medicus fugeret alloquium quoties ingens morbus gravat miserum; imò tum maxime conveniebat adesse medicum. *Au.* At ego metuo nè tu mihi citius afflas aliquid tui mali, quàm fiat ut tuo morbo medear. Nonnunquam usu venit ut pro medico fiat (a) palæstrites qui visit ægrotum. *Ba.* Ità quidem usu venit in corporum morbis: verum in animi malis est tibi parata antidotus adversus omne contagium. *Au.* Quænam? *Ba.* Adamantinum propositum non divelli à sententia semel infixa. Deinde, cur palæstram metuis, ubi res verbis agitur? *Au.* Est aliquid quod dicis, si modò spes sit profectus. *Ba.* Proverbio dicitur, *Donec spirat homo, sperandum esse.* Et juxta Paulum, *Charitas nescit desperare, quia sperat omnia.* *Au.* Non pessimè mones; atque hæc spe puto mihi fas esse tecum miscere sermonem aliquantisper; ac, si pateris, medicum agam. *Ba.* Licet. *Au.* Vulgò sunt invisī percontatores. Et tamen in medicis probantur qui percontantur de singulis. *Ba.* Percontare (b) à cælo usque ad terram, si libet. *Au.* Experiar, modò fidem des te responsurum ex animo. *Ba.* Do, modò sciam qua de re velis percontari. *Au.* De symbolo Apostolorum. *Ba.* Audio (c) militare verbum, nec recuso haberi pro hoste Christi si quid hic sefellero. *Au.* *Credis in Deum Patrem omnipotentem, qui condiderit cælum & terram?* *Ba.* Et quicquid cælo terræque continetur, atque etiam mentes angelicas. *Au.* Cum Deum dicis, quid sentis? *Ba.* Sentio mentem esse quandam æternam, quæ nec initium habuerat, nec finem sit habituræ; quæ nihil esse potest nec majus, nec sapientius, nec melius. *Au.* Ista quidem satis piè. *Ba.* Quæ nutuo suo omnipotenti condidit quicquid est rerum visibilibium aut invisibilibium; quæ sapientiâ mirabili moderatur ac gubernat universa, suâ bonitate pascit ac servat omnia, atque hominum genus collapsum gratuito restituit. *Au.* Sunt quidem ista tria præcipua in Deo. Sed quid fructus capis ex istorum cognitione? *Ba.* Cum *Omnipotentem* cogito, me totum illi submitto, ad cujus majestatem nihil est hominum aut

a Id est, *lucator*, nimirum cum invisit phreneticum. Vide *Lapithas Luciani*.

b Plautinum proverbium, pro, à capite usque ad pedes.

c Qui baptizantur dant nomen imperatori Christo, cuius sacramentis auditorantur: Et Symbolum apud milites signum est quo inter ipsos convenit, sive id vocale est, sive mutum.

aut Angelorum sublimitas. Deinde plenâ fiduciâ credo quod ab illo factum tradunt Sacræ literæ, simulque futurum quicquid ille promisit, quando nutu quicquid vult potest, quantumvis homini videatur impossibile. Itâ sit ut meîs viribus diffusus torus ab illo pendeam qui potest omnia. Ubi *Sapientiam* illius intueor, nihil tribuo meæ sapientiæ, verdm credo omnia rectissimè justissimèque ab eo fieri, etiamsi juxta sensum humanum videantur absurda aut iniqua. Cùm *Bonitatem* considero, video nihil esse in me quod illius gratiæ beneficentiæ non debeam; & nullum arbitror esse tantum crimen quod ille nolit ignoscere resipiscenti, neque quicquam esse quod ille non sit largiturus cum fiducia petenti. *Au.* Num satis esse putas quod credis illum esse talem? *Ba.* Nequaquam; sed sincero affectu totam fiduciam ac spem in illum unum transfero, detestans Satanam, omnemque idololatriam, & quicquid est artium magicarum. Illum solum adoro, nihil illi nec præferens nec æquans, non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates; paratus & vitam illius causâ perdere, si jussit, certus enim non posse perire qui se totum illi tradiderit. *Au.* Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, nisi unum Deum? *Ba.* Si quid veneror, si quid metuo, si quid amo præter eum, ejus causâ amo, metuo, colo, omnia ad illius gloriam referens, semper illi gratias agens, sive læta contingunt sive tristitia, sive mori datur sive vivere, *Au.* Sana quidem est hætenus tua oratio. De secunda persona quid sentis? *Ba.* Sciscitare. *Au.* Credis Jesum fuisse Deum & hominem? *Ba.* Maximè. *Au.* Qui fieri potuit ut idem sit Deus immortalis, & homo mortalis? *Ba.* Istud illi facile fuit efficere qui quicquid vult potest. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum Patre, quicquid magnitudinis, sapientiæ & bonitatis attribuo Patri, idem tribuo & Filio; quicquid debeo Patri, debeo & Filio: nisi quod itâ visum est Patri, ut per Filium conderet ac donaret nobis omnia. *Au.* Cur igitur Sacræ literæ Filium frequentius appellant Dominum quàm Deum? *Ba.* Quia *Deus* autoritatis, hoc est, principatûs, est nomen, quæ Patri præcipuè convenit, qui simpliciter principium est omnium, atque ipsius etiam Deitatis fons. *Dominus* redemptoris & asseroris vocabulum est. Quanquam & Pater redimit per Filium; & Filius Deus est, sed ex Deo Patre. Solus autem Pater à nullo est, & in personis Divinis principem locum obtinet. *Au.* Ergo & in Jesu collocas tuam fiduciam? *Ba.* Quid ni?

Objectio,
ex loco Te-
stium.iii.

ni ? *Au.* Sed propheta *maledictum dixit qui fidei in homine.*
Ba. Sed huic uni homini *data est omnis potestas in celo & in*
terra, ut in nomine ejus flectatur omne genu cœlestium, terre-
strium, & inferorum. Quanquam nec in hoc fiduciæ spe-
 ique meæ sacram, ut aiunt, ancoram figerem, ni Deus esset.
Au. Cur eum *filium* appellas ? *Ba.* Nè quis somniet esse cre-
 aturam. *Au.* Cur *unicum* ? *Ba.* Ut discernam naturæ filium
 à filiis adoptionis, cujus cognominis honorem nobis etiam
 impertit, ut neminem præter hunc alium exspectemus. *Au.*
 Cur eum qui Deus erat hominem fieri voluit ? *Ba.* Ut ho-
 mines homo reconciliaret Deo. *Au.* Credis conceptum
 citra virilem operam, opificio Spiritûs sancti ac natum
 ex incorrupta Virgine Maria, de illius substantia sumpto
 mortali corpore ? *Ba.* Maximé. *Au.* Cur sic nasci voluit ?
Ba. Quia sic decebat nasci Deum; sic decebat nasci, qui no-
 stræ conceptionis ac nativitatis sordes purificaret. Hominis
 filius nasci voluit Deus, ut nos in illum renascentes efficere-
 mur filii Dei. *Au.* Credis illum versatum in terris ea egisse
 miracula, ea docuisse, quæ prodita sunt literis Evangeli-
 cis ? *Ba.* Certius quàm te credo esse hominem. *Au.* Non sum
 inversus Apuleius, ut suspiceris asinum latere sub hominis
 specie. Sed credis hunc eundem esse Messiam illum quem
 delineabant figuræ Legis, quem promiserant oracula Pro-
 phetarum, quem tot sæculis exspectabant Judæi ? *Ba.* Ni-
 hil habeo persuasius. *Au.* Credis hujus doctrinam ac vitam
 sufficere ad perfectam pietatem ? *Ba.* Admodum. *Au.* Credis
 eundem verè comprehensum à Judæis, vinctum, cola-
 phis & alapis cæsum, consputum, irrisum, flagellatum sub
 Pontio Pilato, ac denique suffixum in crucem, atque inibi
 mortuum ? *Ba.* Maximé. *Au.* Credis illum ab omni lege pec-
 cati cujuscunque fuisse immunem ? *Ba.* Quidni ? Agnum
 absque macula. *Au.* Credis illum suâ sponte hæc omnia per-
 pessus ? *Ba.* Imò libenter, atque etiam sitienter, sed ex volun-
 tate Patris. *Au.* Cur Pater Filium suum unicum, innocentem,
 sibi quæ charissimum, hæc tam atrociam pati voluit ? *Ba.* Ut hæc
 victimâ nos nocentes sibi reconciliaret, in illius nomen collo-
 cantes fiduciam ac spem nostram. *Au.* Cur Deus passus est
 sic collabi torum humanum genus ? Et, si passus est, non
 patuit alia via sarcindi ruinam nostram ? *Ba.* Hoc mihi per-
 suasit non humana ratio, sed fides, nullâ ratione potuisse, fi-
 eri melius, neque ad salutem nostram utiliûs. *Au.* Cur hoc
 mortis genus illi potissimum placuit ? *Ba.* Quia juxta mun-
 dum erat probrosum : quia diri lentique cruciatus :

quia

nunc homines tantopere sibi placent ob vestis colorem ac figuram, cùmque sic quidam ostendent sanguinem aut præputium Christi, & lac Matris Virginis, quid credis futurum, si mansisset in terris vestitus, comedens, loquens? Quæ diffidia parâssent ista corporis peculiaria? *Au.* Credis illic immortalitate donatum assidere dextrum Patri? *Ba.* Quidni? ut rerum omnium Dominum, & totius regni paterni consortem. Hoc ipse discipulis promiserat futurum, atque hoc spectaculum exhibuit Stephano Martyri suo. *Au.* Cur hoc exhibuit? *Ba.* Nè nos ulla in re trepidaremus, gnari quàm potentem patronum ac Dominum habeamus in cœlis. *Au.* Credis illum eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? *Ba.* Quàm habeo certum esse hætenus peracta quæ Prophetæ de Christo prædixerant, tam habeo certum fore quicquid in posterum voluit nos exspectare. Prior adventus exhibitus est juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos institueret ac servaret. Exhibebitur & secundus, quo veniet sublimis in gloria Patris: ante cujus tribunal fisti cogentur omnes homines cujuscunque nationis, cujuscunque statûs, sive Reges, sive plebei, sive Græci, sive Scythæ: nec solum hi quos adventus ille deprehendet vivos, verùm etiam omnes qui ab initio mundi usque ad illud tempus mortui fuerint, subito reviviscunt, & suo quisque corpore conspiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones judicandi. Tum è sublimi pronuntiabit illam inevitabilem sententiam, quæ Diabolum cum his qui illi adhæserunt tradet æternis suppliciis, ut postea nulli possint nocere; pios transferet in consortium regni cœlestis, tutos ab omni molestia: quanquam hujus adventûs diem nobis ignotum esse voluit. *Au.* Nihil adhuc audio * morbi. Veniamus igitur ad tertiam personam. *Ba.* Ut videtur. *Au.* Credis in Spiritum sanctum? *Ba.* Credo hunc esse verum Deum, unâ cum Patre & Filio. Credo hoc Spiritu afflatos fuisse qui nobis Veteris ac Novi Testamenti libros tradiderunt, sine cujus ope nemo pervenit ad salutem. *Au.* Cur appellatur Spiritus? *Ba.* Quia quemadmodum corpora nostra vivunt halitu, ita tacito sancti Spiritûs afflatu vivificantur animi nostri. *Au.* Annon licet Patrem vocare Spiritum? *Ba.* Quidni? *Au.* Annon igitur confunduntur personæ? *Ba.* Non: nam Pater Spiritus dicitur quòd sit incorporeus; id quod omnibus personis est commune juxta naturam divinam: sed tertia persona dicitur Spiritus quòd alicunde spiret, & per animos sese

* Metaphora à corpore ad animum, id est, erroris.

sefe transfundat insensibiliter, velut à terra seu flaviis spirant auræ. *Au.* Cur personæ secundæ tribuitur nomen Filii? *Ba.* Ob perfectam naturæ & voluntatis similitudinem.

Au. Est Filius similior Patri quàm Spiritus Sanctus? *Ba.* Non, juxta naturam divinam, nisi quod hoc magis refert proprietatem Patris, quòd ab ipso quoque procedat Spiritus Sanctus. *Au.* Quid igitur prohibet Spiritum Sanctum appellari Filium? *Ba.* Quia cum divo Hilario nusquam hunc lego genitum, nec hujus lego patrem, *Spiritum & procedentem lego.* *Au.* Cur in symbolo * solus Pater dicitur Deus? *Ba.*

Quòd hic, ut dixi, simpliciter fit author omnium quæ sunt, ac totius Deitatis fons. *Au.* Dic clariùs. *Ba.* Quoniam nihil nominari potest cujus origo non manat à Patre. Siquidem hoc ipsum quòd Filius ac Spiritus Sanctus Deus est, Patri acceptum referunt. Præcipua igitur autoritas, hoc est, originis ratio, est in Patre solo, quòd unus ille à nullo est. In Symbolo tamen sic accipi potest, ut Dei nomen non sit personæ proprium, sed in genere positum, quòd mox per Patris, Filii & Spiritus Sancti vocabulum distinguatur in unum Deum; quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, hoc est, tres personas. *Au.* Credis in sanctam Ecclesiam? *Ba.* Non. *Au.* Quid ais? Non credis?

Ba. Credo sanctam Ecclesiam, quæ est corpus Christi, hoc est, congregatio quædam omnium per universum orbem qui consentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam suam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus consortio refectur quisquis admittit crimen lethale. *Au.* Cur horres dicere, Credo in sanctam Ecclesiam? *Ba.* Quia sic me docuit Divus Cyprianus, in solum Deum esse credendum, in quo simpliciter omnem fiduciam reponimus. Ecclesia verò propriè dicta, quanquam non constet nisi ex bonis, tamen ex hominibus constat, qui ex bonis fieri possunt mali, qui falli possunt & fallere. *Au.* Quid sentis de communione sanctorum? *Ba.* Hic articulus omnino non attingitur apud Cyprianum cùm ille nominatim indicet quid in quibus Ecclesiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit. "Sequitur namque post hunc sermonem, Sanctam Ecclesiam, re-

"missionem peccatorum, hujus carnis resurrectionem. Ac nonnullis videtur hæc pars non esse diversa à superiore, sed explicare & insingere quòd modò dictum erat, sanctam Ecclesiam; ut nihil aliud sit Ecclesia quàm unus Dei, unius Evangelii, unius fidei, unius spei professio, ejusdem Spiritus, eorundem

Sacra-

* Est pars illius quæstionis quæ præcessit, Cur in sacris Filius frequentius appellatur Dominus quàm Deus? nunc posteaquam est & Spiritus mentio facta, rogat cur in Symbolo ex tribus personis solus Pater dictus sit Deus: de re nulla est dubitatio; tantum de consuetudine Scripturarum est quæstio.

Sacramentorum participatio; breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios qui fuerunt ab initio mundi usque ad finem, qualis est membrorum corporis inter ipsa societas, sic ut aliorum benefacta subveniant aliis, donec viva sunt membra corporis. Cæterum extra societatem hanc nè propria quidem benefacta conduunt cuiquam ad salutem, nisi reconcilietur sanctæ congregationi: & ideo sequitur, *Remissionem peccatorum*, quia extra Ecclesiam non est ulla peccatorum remissio, quantumvis homo maceret se pœnitentiâ, aut exerceat opera misericordiz. In Ecclesia, inquam, non hæreticorum, sed sancta, hoc est, spiritu Christi congregata, est remissio peccatorum per baptismum, & post baptismum per pœnitentiam & claves Ecclesiæ datas, *Au.* Ista sunt adhuc sani hominis. Credisne futuram *carnis resurrectionem*? *Ba.* Frustra crederem cætera. si hoc, quod est omnium caput, non crederem. *Au.* Quid sentis cum dicis *carnem*? *Ba.* Corpus humanum humanâ animâ animatum. *Au.* Num unaquæque anima recipiet suum corpus quod exanime reliquerat? *Ba.* Idem hoc unde demigrârat. Et ideo in symbolo Cypriani additum est *hujus carnis*. *Au.* Quâ fieri potest ut corpus jam toties ex aliis in alia versum, possit idem reviviscere? *Ba.* Qui potuit quicquid vult ex nihilo creare, an huic difficile sit, quod ex sua forma mutatum est in pristinam naturam restituere? Non anxie disputo quibus modis id fiat; mihi satis est, quod qui promisit hoc futurum, sic verax est ut mentiri non possit, sic potens est ut quicquid velit nutu valeat efficere. *Au.* Quid opus erit tum corpore? *Ba.* Ut totus homo glorificetur cum Christo, qui hîc totus afflictus erat pro Christo. *Au.* Quid sibi vult quod addit, *Et vitam æternam*? *Ba.* Nè quis suspicetur nos sic reviviscere quemdmodum sub vernum tempus reviviscunt ranæ, rursus morituræ. Nam hîc duplex mors est; corporis, bonis ac malis omnibus communis, & animi. Mors autem animi peccatum est. At post resurrectionem piis erit æterna vita tum corporis tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, senio, fami, siti, dolori, lassitudini, morti, aut ulli incommodo, sed spirituale factum, spiritûs arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus sollicitabitur, sed sine fine fruetur summo bono, qui est Deus. Contra, impios mors æterna possidebit tum corporis tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus in mortale, & animum peccatorum stimulis semper

per afflictum absque spe veniæ. *Au.* Credis hæc ex animo, ac seriò? *Ba.* Sic, inquam, ut mihi minùs certum sit te mecum colloqui. *Au.* Ego cùm essem Romæ, non omnes reperi æquè sincerè credentes. *Ba.* Imò si excutias, reperies & alibi multos quibus hæc non æquè persuasa sunt. *Au.* Cùm in tam multis & arduis consensias nobiscum, quid obstat quò minus totus sis noster? *Ba.* Istud ex te audire cupio. Nam ipse mihi videor (a) orthodoxus: etiam si vitam meam nolim (b) præstare; tamen si sedulò conor ut professioni respondeat. *Au.* Unde igitur tantum bellum inter vos & orthodoxos? *Ba.* Exquire. Sed heus, medice, si non pœnitet hujus procemii, sumes nobiscum prandiolum, & à prandio per otium percontaberis de singulis; præbebo brachium utrunque, inspices excrementa tum crassiora tum liquidiora. Denique facies, si videbitur, totius hujus pectoris anatomiam, quo certius de me judices. *Au.* At religio est tecum mensam habere communem. *Ba.* Atqui id solent medici, quò meliùs observent quid affeſtent aut peccent ægroti. *Au.* Sed vereor nè videar favere hæreticis. *Ba.* Imò nihil est sanctius quàm favere hæreticis. *Au.* Qui sic? *Ba.* Nonne Paulus optavit anathema fieri pro Judæis plus quàm hæreticis? An non favet ille qui studet ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus? *Au.* Maximè. *Ba.* Sic igitur fave, nec erit quod metuas. *Au.* Nunquam audivi ægrotum commodiùs respondentem. Age, duc me ad prandium. *Ba.* Medicè accipieris, & ut decet apud ægrotum; & sic curabimus corpuscula cibo, ut nihilo secius animus idoneus sit ad disputandum. *Au.* Fiat (c) bonis avibus. *Ba.* Imò malis piscibus fiet, nisi fortè nunc oblitus es esse diem Veneris. *Au.* Id quidem est (d) præter symbolum nostrum.

a Id est, re-
lie opinionis,
cui non-
trarium est
hæretic voi-
cabulum.
b Qui in
periculo vi-
tium aut
corripit aut
defendit.

c Id est, se-
liciter: ab-
ter arripit
jocum ex
ambiguo.

d Rursum jocus est ex ambiguo. Nam in Symbolo Apostolorum nulla mentio est de piscibus: & dicuntur Symbola conviviorum.

ARGU-

ARGUMENTUM.

a Id est, Senile colloquium: ὄχημα vehiculum. Eusebius, pius: Pampirus, omnia experius. Polygamus, qui saepe duxit uxorem: Glycion, dulcis, sive dulcior.

(a) Γερωντολογία, sive ὄχημα, velut in speculo exhibet quae vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquilliores. Senes hic, pueri olim familiares, post quadraginta jam elapsos annos conveniunt, Antuerpiam profecturi simul. Qui aequales olim annis, nunc magna videtur in his inaequalitas. Polygamus valde senex: Glycion nihil contraxit senis, annos licet 66 natus; qui methodum retardandi senectutem proponit. viz. 1. Consilium capit de eligendo vitæ instituto, usus iudicio viri senis prudentissimi, qui suadet uxorem ducere parem, quam deligat iudicio prius quam diligat. 2. Munere functus est publico, molestis tamen negotiis non obnoxio. 3. Res agit invidiae non obnoxias. 4. Linguam combet. 5. Nihil vehementer expetit aut averfatur. Moderatur affectibus. Nullum patitur dolorem pernoctare apud illum. 6. A vitiis abstinet, renovata in dies paenitentia. 7. De morte nihil sollicitus. 8. Non peregrinatur in alias regiones. 9. Nihil ei cum medicis negotii. 10. Oblectat se studiis, non macerat. Polygamus, contra, senium accersivit ne sperantia juvenutis, potatione, scortatione, alea, eris alieni consuetudine. Octies uxorem duxerat. Pampirus fit negotiator, sed naufragium rei familiaris facit alea. Tum fit Canonicus, tum Carthusianus, mox Benedictinus, tum Bernardinus, & videt Hierosolymam, postremo militiam. Eusebius sacerdotium nactus concionatur.

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION; HUGUITIO, HENRICUS, aurigæ.

b Alludit ad peregrinas aves. Rara avis.

c Significat vitrea perispicilla; & fascinatio est in oculis.

Eu. Quas (*b*) novas aves hic ego video? Nisi me fallit animus, aut parùm prospiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certè ipsi sunt. *Pa.* Quid tibi vis cum tuis (*c*) vitreis oculis, fascinator? Congredere propius, Eusebi. *Po.* Salve, multùm exoptate Eusebi. *Gl.* Bene sit tibi, vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes unâ salute, pariter mihi charissima capita. Quis Deus, aut casus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo nostrum vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo suo non potuisset melius nos in unum contrahere. Quid hic agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu.* Video; sed qua de causa? *Po.* Operimur currum qui nos devehat Antuerpiam. *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet; sed spectatores magis quam negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. *Eu.* Et nobis eodem est iter. Verùm quid obstat quò minus eatis? *Po.* Nondum convenit cum aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed visne ut illis imponamus? *Po.* Liberet, si liceret. *Eu.* Simulemus nos velle simul abire pedites. *Po.* Citiùs credant cancos volaturos, quam nos tam grandes pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis rectum

rectum verumque consilium? *Po.* Maximè. *Gl.* Illi potant : id quò faciunt diutius, hòc plus erit periculi necubi nos de-
 jiciant in lutum. *Po.* Admodum diluculò venias oportet, si
 sobrium aurigam velis. *Gl.* Quò maturius perveniamus Ari-
 tuerpiam, nobis quatuor solis currum supulemur. Contem-
 nendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis com-
 moditatibus pensabitur; sedebimus commodius, ac mu-
 tuis fabulis suavissimè transigemus hoc iter. *Po.* Rectè sua-
 det Glycion; ut in vehiculo quoque *jucundus comes pro ve-*
hiculo sit. Quin &, juxta Græcorum proverbium, liberiùs
 loquemur, non de plauistro, sed (a) in plauistro. *Gl.*
 Transegi; conscendamus. Vah! nunc mihi libet vivere,
 posteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi cha-
 rissimos olim sodales. *Eu.* Ac mihi videor repubescere. *Po.*
 Quot annos supputatis ex quo Lutetiæ conviximus? *Eu.* Ar-
 bitror haud pauciores quadraginta duobus. *Pa.* Tum vide-
 bamur omnes æquales. *Eu.* Ità ferme eramus; aut si quid
 erat, discriminis, perpusillum erat. *Pa.* At nunc quanta inæ-
 qualitas? Nam Glycion nihil habet senii, & hujus avus vi-
 deriqueat * Polygamus. *Eu.* Profectò sic res habet. Quid rei
 in causa? *Pa.* Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu,
 aut ille antevertit. *Eu.* Ohe! non cessant anni, quantum-
 vis cessent homines. *Po.* Dic bonâ fide, Glycion, quot annos
 numeras? *Gl.* Plures quàm ducatos. *Po.* Quot tandem;
Gl. Sexaginta sex. *Eu.* O vere (b) *Tidurè* *pro*! quod
 aiunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es senectu-
 tem? Nam neque canities adest, neque rugosa cutis; vident
 oculi, nitet (c) utrinque dentium series, color vividus est, cor-
 pus succulentum. *Gl.* Dicam artes meas, modò tu vicissim nar-
 res nobis artes tuas, quibus senectutem accelerasti. *Po.* Re-
 cipio me facturum. Dic igitur, quò te contulisti relictâ
 Lutetiâ? *Gl.* Rectâ in patriam. Illic commoratus ferè an-
 num, dispicere coepi de deligendo vitæ genere; quam ego
 rem non leve momentum habere credo ad felicitatem: cir-
 cumspiciebam quid cuique succederet, quid secus. *Po.* Mi-
 ror tibi tantum fuisse mentis, cùm Lutetiæ nihil fuerit te
 nugacius. *Gl.* Tum (d) ferebat atas. Et tamen, ò bonè,
 non hic meo Marte rem omnem gessi. *Po.* Mirabar. *Gl.* Pri-
 usquam quicquam aggrededer, adii quendam è civibus na-
 tu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiusque ci-
 vitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem judicio
 etiam felicissimum. *Eu.* Sapiebas. *Gl.* Hujus usus consilio
 duxi uxorem. *Po.* Pulchre dotatam? *Gl.* Dotè mediocri ac
 planè,

a Alludit ad
 Proverbi-
 um, E plan-
 istro liqui.

* Qui sapiens
 nuptias ce-
 lebravit.

b Id est, *Ti-*
thom fene-
cia, de lon-
 gævâ, sed
 florida,
 senectute.
 Vide pro-
 verbium.
 c Id est, su-
 perne & in-
 ternè: est e-
 nim gemina
 series.

d Id est, po-
 stulabat.

a Id est, pro
mea sorte.
Vide prov.
Pitaci,
Æqualem
sibi ducito.

b Id est, oii-
um, sive
abstinentia
à negotiis.
Hinc versus
proverbia-
lis,
Ἀνὴρ πρὸς
ἑστὶ τῶν κα-
κῶν ἀνπα-
ξίει.
c Ex Adel-
phis Tere-
ntii.

planè, juxta proverbium, (a) *ἡνὶ κατ' ἑαυτὸν*. Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi planè cessit ex animi sententia. *Po.* Quot annos tum eras natus? *Gl.* Viginti ferme duos. *Po.* O tefelicem! *Gl.* Non totum hoc fortunæ debeo, nè quid erres. *Po.* Qui sic? *Gl.* Dicam. Alii priùs diligunt quàm deligant; ego judicio delegi quam diligerem: & tamen hanc magis duxi ad posteritatem quàm ad voluptatem. Cum ea vixi suavissimè annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbem? *Gl.* Imò superest quadriga liberorum, filii duo, filia totidem. *Po.* Privatúsne vivis, an magistratu fungeris? *Gl.* Est mihi munus publicum: poterant contingere majora; verùm hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis ut me vindicaret à contemptu, ceterùm minimè molestis negotiis obnoxium. Ità nec est quodd quisquam obijciat me mihi vivere, & est unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verùm sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quàm ex muneris splendore dignitatem mutuò sumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos consensui charus omnibus. *Eu.* Isthuc verò difficillimum est, cùm non abs re dictum sit, *Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam*; &, *Felicitatis semper invidiam esse comitem*. *Gl.* Insignem felicitatem comitari solet invidia; mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, nè quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam quam Græci vocant (b) *ἀμπαξίαν* quantum licuit amplexus sum. Nullis negotiis ingessi memet, sed præcipuè continui me ab his quæ sine offensa multorum suscipi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio ut hac de causa nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde, aut purgatione lenio; aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior intermori: à contentione semper abstinco; quæ si inciderit, malo rei quàm amicitia facere jacturam. In cæteris (c) Mitionem quendam ago: nulli lædos, arrideo omnibus, saluto ac resaluto benigniter; nullius animo repugno, nullius institutum aut factum damno, nemini me præfero, patior suum cuique pulchrum esse; quod taceri velim nemini credo; aliorum arcana non scrutor, & si quid sortè novi, nunquam effutio; de his qui præsentibus non sunt aut taceo, aut amicè loquor ac civiliter. Magna pars simulatum inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec alo;

alo; sed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hætenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. *Pa.* Non sensisti gravem cœlibatum? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optâstem illam unâ mecum consenescere, liberisque communibus frui: sed quando aliter visum est superis, iudicavi sic magis expedire utrique; neque causam putavi cur me inani luctu discruciarer, præsertim cum is nihil prodesset defunctæ. *Po.* Nunquamne incessit libido repetendi matrimonii, præsertim cum istud tibi feliciter cessisset? *Gl.* Incessit; sed liberorum causâ duxeram uxorem, liberorum causâ rursus non duxi. *Po.* At miserum est cubare solum totas noctes. *Gl.* Nihil est difficile volenti. Tum cogita quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt si quid est incommodi: qualis fuisse videtur Crates ille, cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet illud. *(a)* *Optimum non nasci.* Mihi magis arridet Metrodorus undequaque decerpens si quid inest boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego sic induxi apimum, ut nihil vehementer vel oderim vel expetam. Itâ fit, ut si quid obtingat boni, non esserar aut insolescam; si quid decedat, non admodum crucier. *Pa.* Næ, tu philosophus es vel ipso Thalete sapientior, si quidem istud potes. *Gl.* Si quid ægritudinis obortum est animo, (ut multa fert huiusmodi vita mortalium) potius ejicio ex animo, sive sit ira ex offensa, sive quid aliud indigne factum. *Po.* At sunt quædam injuriæ quæ vel placidissimo moveant stomachum: tales sunt frequenter & famulorum offensa. *Gl.* Nihil ego patior residere in animo meo. Si mederi queam, medeor; sin minus, sic cogito, Quid proderit me ringi re nihilo melius habiturâ? Quid multis? Patior ut hoc mox impetret à me ratio quod paulò post tempus esset impetraturum. Certè nullus est tantus animi dolor quem patior mecum ire cubitum. *Eu.* Nihil mirum si tu non senescis qui tali sis animo. *Gl.* Atque adeo nè quid reticeam apud amicos, cum primis cavi nè quid flagitii committerem quod vel mihi vel liberis meis probro esse posset. Nihil enim irrequietius animo sibi male conscio. Quod si quid culpæ admissum est, non eo cubitum prius quam me Deo reconciliâro. Veræ tranquillitatis, seu, ut Græcè dicam, *(b)* *εὐθυμίας*, fons est, bene convenire cum Deo. Nam qui sic vivunt, his nec homines magis nocere possunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus

a Vide prov.

b Id est, animi tranquillitas.

mortis? *Gl.* Nihilo magis quàm macerat dies nativitatis. Scio moriendum: ista sollicitudo fortassis adimat mihi aliquot vitæ dies, certè nihil possit adjicere. Itaque totam hanc curam superis committo; ipse nihil aliud curo quàm ut bene suavitèrque vivam. Non potest autem suaviter nisi qui bene. *Pa.* At ego senescerem tædio, si tot annos degerem in eadem urbe, etiamsi Romæ contingat vivere. *Gl.* Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil; longinquæ verò peregrinationes ut prudentiam addunt fortassis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula Geographica, neque paulo plus videre in historiis, quàm si viginti totos annos, ad Ulyssis exemplum, per omnes terras mariæque volitarem. Habeo prædiolum, quod adest ab urbe non plus quàm duobus millibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus; atque ibi recreatus, redeo novus hospes in urbem; nec aliter saluto ac salutor quàm si renavigassem ex insulis nuper inventis. *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incidi venam unquam, nec devoravi (a) catapotia, nec hausi potiones. Si quid oboritur (b) lassitudinis, moderatione victus aut rusticatione propello malum. *Eu.* Nihilne tibi cum studiis? *Gl.* Est; nam in his est præcipua vitæ oblectatio: verùm his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem studeo, vel ad utilitatem vitæ; non autem ad ostentationem. A cibo sumpto aut pascor literatis fabulis, aut lectorem adhibeo; nec unquam incumbo libris ultra horam: tum surgo, &, arreptâ testudine, paulisper obambulans in cubiculo vel cantillo, vel repeto mecum quid legerim; &, si in promptu est congerro, refero; mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bonâ fide, nullane sentis incommoda senectutis, quæ feruntur esse plurima? *Gl.* Somnus aliquantò deterior est, nec perinde tenax memorianisi quid infixero. (c) Liberavi fidem meam. Exposui vobis magicas artes meas quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit senii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos sodales. *Eu.* Narrabis etiam taciturnis. *Po.* Cùm agerem Lutetiæ, quàm non abhorruerim ab Epicuro, nōstis ipsi. *Eu.* Sanè meminimus; sed arbitrabamur te mores eos unâ cum adolescentia Lutetiæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamâram unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Rectâ; sed mentitus eam esse conjugem cujusdam amici mei, qui mox esset venturus. *Gl.* Id credidit pater?

Po. Imò

a Catapotia Græcè, trochisci, sive pillulæ, quas deglutimus.
b Lassitudo nulla de causa oborta significat morbum instare, juxta medicos.

c Id est, perfolvi quod debui: etenim qui promittit, obstringit fidem suam.

Po. Imò rem olfecit intra quatrídium. Mox sava jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæterisque malis artibus. Quid multis? Cùm pater non faceret objurgandi finem, negans se tales (a) gallinas alere velle domi, ac subindè minitans abdicationem, (b) verti solum, & cum gallina mea gallus aliò demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. *Pa.* Unde res suppetebat? *Po.* Nonnihil fortim dabat mater, ac præterea conflatum est aris alieni plus satis. *Eu.* Reperiebantur tam fatui ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentius. *Pa.* Quid tandem? *Po.* Tandem ubi pater, seriò pararet abdicationem, intercesserunt amici, ac bellum hoc his legibus composuerunt, ut nostratē uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. *Eu.* Erat uxor? *Po.* Intercesserant (c) verba futuri temporis, sed accesserat congressus præsentis temporis. *Eu.* Qui licuit igitur ab illa divertere? *Po.* Post rescitum est, meâ Gallâ Gallum esse maritum, unde pridem se subdlexerat. *Eu.* Ergò nunc habes uxorem? *Po.* Non nisi præter hanc octavam. *Eu.* Octavam? Non sine augurio dictus es Polygamus. Fortassis steriles omnes decessere. *Po.* Imò nulla non reliquit aliquot catulos domi meâ. *Eu.* Ego malim totidem gallinas quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet Polygamiz? *Po.* Aded tædet, ut si hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem nonam. Imò hoc me male habet, quòd non liceat habere binas aut ternas, cùm unus gallus gallinaceus tot gallinas possideat. *Eu.* Equidem haud miror, gallinaceæ, si parùm pinguisti, quodque tantum senli tibi collegeris: nihil enim æquè accelerat senectutem quàm (d) immodicæ atque intempestivæ computationes, impotentes amores mulierum, & salacitas immoderata. Sed quis alit familiam? *Po.* Ex obitu parentum accessit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. *Eu.* Descivisti igitur à literis? *Po.* Planè (e) ab equis, quod aiunt, ad asinos; ex (f) heptatechno factus (g) monotechus faber. *Eu.* Miser! toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? *Po.* Nunquam vixi cœlebs ultra dies decem, semperque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bonâ fide vitæ meæ summam. Atque utinam Pampirus narret nobis suæ quoque vitæ fabulam, qui satis bellè portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis est grandior. *Pa.* Dicam equidem, si vobis audire vacat tale somnium. *Eu.* Imò volupe fuerit audire. *Pa.* Ubi domum redissem, statim pater senex urgere cœpit ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæstus accederet peritum.

a Nam ponunt ova & obstreperunt foeminae.
b De exsultibus propriè dicitur, qui demigrant in aliam regionem.

c Alludit ad sententiam Jurisconsultorum, quam sequuntur & Theologi, Si quis dicat puella, Ducam te, & mox habeat rem cum illa, ratum est matrimonium, perinde quasi dimisset. Duco te.
Hoc reti multi adolescentescens capiunt, & magno suo magno discunt hoc sophisma.

d Quid senectutem maxime accelerat.
e Id est, à melioribus ad deteriores. Vid. prov.
f Id est, septem artium perito.
g Hujus tantum artis cederet peritum.

cederet rei familiari ; ac post longam consultationem placuit negotiatio. *Po.* Miror hoc vitæ genus arrisisse potissimum. *Pa.* Eram naturâ sitiens cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maxime videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus nascitur & prudentia. *Po.* Sed misera, videlicet quæ plerumque magnis malis sit illis emenda. *Pa.* Sic est. Itaque pater numeravit sortem satis amplam, ut (a) dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auspicarer. Simulque ambiebatur uxor cum amplissima dote, sed eâ formâ quæ vel indotatam commendare poterat. *Eu.* Successit ? *Pa.* Imò prius quàm redieram domum periit & fors & usura. *Eu.* Naufragio fortassis. *Pa.* Planè naufragio. Nam impegimus in scopulum quavis (b) Maleâ periculosiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iste scopulus ? aut quod habet nomen ? *Pa.* Mare non possum dicere, sed scopulus, plurimorum infamis exitiis, Latinè dicitur Alea; quomodo vos Græci nominetis nescio. *Eu.* O te stultum ! *Pa.* Imò stultior pater, qui tantam summam crederet adolescenti. *Gl.* Quid deinde factum est ? *Pa.* Nihil actum, sed cœpi cogitare de suspendio. *Gl.* Adeo erat pater implacabilis ? Nam res sarciri potest, & venia datur ubique (c) Protopiro ; multò magis Pampiro debebatur. *Pa.* Verum fortasse narras, sed interim miser excidi ab uxore. Mam parentes puellæ, simulatque cognoverunt hæc auspicia, renunciârunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditissimè. *Gl.* Miseret me tui : sed quid interim consilii tentatum est ? *Pa.* Id quod solet in rebus desperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam gurgēs, nepos, helluò. Quid plura ? Serio mecum deliberabam, an suspenderem me, an aliquò conjicerem memet in monasterium. *Eu.* Crudele consilium ! Scio utrum elegeris, mitius mortis genus. *Pa.* Imò quod mihi tunc visum est crudelius, adeò mihi displicebam totus. *Gl.* Atqui complures eò se dejiciunt, ut suavius vivant. *Pa.* Corraso viaticulo furtim me subduxi procul a patria. *Gl.* Quò tandem ? *Pa.* In Hiberniam. Illic factus sum Canonicus ex horum genere qui extimè linei sunt, intimè lanei. *Gl.* Apud Hibernos igitur hybernâsti ? *Pa.* Non, sed duos menses apud hos versatus navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos ? *Pa.* Nihil, nisi quòd institutum illud mihi videbatur mitius quàm pro meritis ejus qui non uno suspendio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia designatum est ? *Pa.* Illic ex lineo factus sum pelliceus apud Carthusios. *Eu.* Homi-

a Retulit
verba Persii.
Herculi vo-
vebatur de-
cima bono-
rum pars :
itâ illo fa-
vente puta-
batur res
domestica
prosperari.
b De Maleâ
promonto-
rio naufra-
giis infami
vide prov.
Maleam le-
gens.
c Vide prov.
aut, præp.
protopiro
id est, pri-
mum experi-
enti igno-
scendum.

nes planè mundò mortuos. *Pa.* Ità mihi visum est, cùm audirem illos canentes. *Gl.* Quid? canunt etiam mortui? Quot menses apud illos egisti Scotus? *Pa.* Propemodum sex. *Gl.* O constantiam! *Eu.* Quid illic offendit? *Pa.* Quia mihi visa est vita segnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum sanì cerebri, ob solitudinem, ut arbitror. Mihi parùm erat cerebri; verebar nè totum periret. *Pa.* Quò deinde devolàsti? *Pa.* In Galliam. Illic reperi quosdam totos pullatos, ex instituto divi Benedic̃ti, qui colore vestis testantur se lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro summa veste cilicium ferrent reti simile. *Gl.* O gravem corporis macerationem! *Pa.* Hic egi menses undecim. *Eu.* Quid obstitit quò minus illic maneres perpetuò? *Pa.* Quia plus illic reperi ceremoniarum quàm verà pietatis. Præterea audieram esse quosdam his multò sanctiores, quos Bernardus ad severiorem disciplinam revocasset, pullà veste mutatà in candidam: apud hos vixi menses decem. *Eu.* Hic quid offendeat? *Pa.* Nihil admodum; nam hos reperi sat commodos sodales. Sed movebat me Græcorum proverbium,

Δεῖ τὰς χελώνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

Vide prov.
T. stud. mes
edenda
non.

Itaque decretum erat aut non esse monachum, aut insigniter esse monachum. Acceperam esse quosdam Brigidenses, homines planè cœlestes; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menses illic egesti? *Pa.* Biduum, nec id sanè totum. *Gl.* Usque adeò placuit hoc vitæ genus? *Pa.* Non recipiunt nisi qui mox obstringat se professioni. At ego nondum adeò insaniebam, ut facilè me præberem capistro quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde? *Pa.* * Ar- * Id est, cu
debat animus amore sanctimoniz, nec usquam satisfiebat pidus erat.
animo meo. Tandem obambulans incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc signum, mihi protinus arrisit; sed remorabatur electionem varietas: alii gestabant albam, alii rubram, alii viridem, alii versicolore; alii simplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii alià atque alià figurà variatam. Ego nè quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas gessi. Verùm ipsà re comperi, longè aliud esse circumferre crucem in pallio, seu tunica, quàm in corde. Tandem fessus inquirendo, sic mecum cogitabam; Ut semel omnem sanctimoniam allequer petam Terram Sanctam, ac redibo domum

domum sanctimoniâ onustus. *Po.* Num cō profectus es? *Pa.* Maximē. *Po.* Unde suppetebat viaticum? *Pa.* Demiror istud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multo antè percontatum fuisse. Sed nōsti proverbium, (a)

a Id est, ar-
tē sciensum
quāvis terrā
atq. Vide
Chiliados.

Gl. Quam artem circumferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi didiceras? *Pa.* Quid refert? *Gl.* Quo præceptore? *Pa.* Eo qui nihil non docet, ventre. Prædicabam præterita, futura, præsentia. *Gl.* Et sciebas? *Pa.* Nihil minùs; sed divinabam audacter, idque tutò, videlicet priùs accepto pretio. *Po.* An ars tam ridicula poterat alere te? *Pa.* Poterat, & quidem cuni duobus famulis. Tantum est ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cū Hierosolymam adirem, addideram me in comitatum cuiusdam magnatis prædivitis, qui natus annos septuaginta, negabat se a quo animo moriturum nisi priùs adislet Hierosolymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* Atque etiam liberos sex. *Eu.* O senem impiè pium! Atque illinc rediisti sanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquantò deterior quàm iveram. *Eu.* Sic, ut audio, excussus est religionis amor. *Pa.* Imò magis incanduit. Itaque reversus in Italiam, addixi me militiæ. *Eu.* Itane religionem venabaris in bello? quo quid esse potest sceleratius? *Pa.* Erat sancta militia. *Eu.* Fortassis in Turcas. *Pa.* (b) Imò sanctius quiddam, ut tum quidem prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius secundus belligerabat adversùs Gallos. Porro militiam mihi conunendabat etiam multarum rerum experientia. *Eu.* Multarum, sed malarum. *Pa.* Itò post comperi. Et tamen hic duriùs vixi quàm in monasteriis. *Eu.* Quid tum postea? *Pa.* Jam mihi vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermissam redirem, an religionem fugientem persequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri posse conjungi. *Eu.* Quid? ut simul esses & negotiator & monachus? *Pa.* Quidni? Nihil religiosius ordinibus Mendicantium, & tamen nihil similis negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt, penetrant omnes domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur? *Pa.* Sape nobis felici. s. *Eu.* Quod genus ex his delegisti? *Pa.* Omnes formas expertus sum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imò perplacuerant omnes, si licuisset statim negotiari. Verum perpendebam mihi diu sudandum in Choro priusquam crederetur mihi negotiatio: jamque cogitare cœpi de venanda Abbazia; sed primum non omnibus hic favet Delia, & sape longa est venatio. Itaque consumptis hunc in modum annis

b Hoc tum
jactabant
qui Julio
aderant.

pſto, cùm eſſet nunciata mors patris, domum reverſus, ex
 conſilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem
 redii. *Gl.* Dic mihi, cùm tam ſubindè novam veſtem ſume-
 res, ac velut in aliud animal transformareris, qui potuiſti ſer-
 vare decorum? *Pa.* Quiminùs quàm hi qui in eadem fabu-
 la nonnunquam aliam atque aliam ſumunt perſonam; *Eu.*
 Dic nobis bonà fide, qui nullum vitæ genus non expertus
 es, quod omnium maximè probas? *Pa.* Non omnibus
 omnia congruunt, mihi nullum magis arridet quàm hoc
 quod ſecutus ſum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet ne-
 gotiatio. *Pa.* Sic eſt. Sed quando nullum vitæ genus omnibus
 caret incommodis, hanc (a) Spartam quæ contigit orno. Ve-
 rum nunc ſuperest Euſebius, qui non gravabitur apud ami-
 cos vitæ ſuæ (b) ſcenam aliquam explicare. *Eu.* Imò totam
 fabulam, ſi videtur: nam habet actus non multos. *Gl.* Erit
 magnopere gratum. *Eu.* Ubi rediſſem in patriam, annum
 apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellem; videtur in
 ſim. Ique meipſum exploravi, ad quod genus eſſem propen-
 ſus aut idoneus. Interim oblata eſt Præbenda, quam vocant,
 ſatis opimi proventus: accepi. *Gl.* Vulgò malè audit hoc
 vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut ſunt res humanæ, ſatis exoptandum
 videtur. An mediocrem felicitatem eſſe putatis, ſubitò
 velut è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ades honeſtas
 benèque inſtructas, annuos redditus ſatis amplos, ſodalitium
 honorificum, deinde templum, ubi, ſi libeat, vaces religioni?
Pa. Illic me luxus offendeſcit, & concubinarum infamia; tum
 quòd plerique iſtius generis odère literas. *Eu.* Ego non ſpè-
 cto quid agant alii, ſed quid mihi ſit agendum: & meliori-
 bus me adjungo, ſi non poſſum alios reddere meliores. *Po.*
 In iſto genere vixiſti perpetuò? *Eu.* Perpetuò, niſi quòd in-
 terim quatuor annos primùm egi Patavii. *Po.* Quamob-
 rem? *Eu.* Hos annos ità partiti ſum, ut ſeſquiannum darem
 ſtudio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ. *Po.* Cur id?
Eu. Quò meliùs & animum & corpus meum moderarer,
 nonnunquam & amicis conſulerem. Nam & concionor
 nonnunquam pro mea ſapientia. Sic haſtenus ſatis tranquille
 vixi, contentus unico ſacerdotio, nec præterea quicquam
 ambiens, recuſaturus etiam ſi offeratur. *Pa.* Utinam lice-
 ret diſcere quid agant cæteri noſtri ſodales, quibuſcum tum
 familiariter viximus. *Eu.* De nonnullis poſſum commemo-
 rare quadam; ſed video nos non procul abeſſe à civitate:
 quare, ſi videtur, conveniemus in idem diverſorium:
 ibi per otium de cæteris conferemus aſſatim. *Hugutio Au-
 riga.*

a Vide pro-
 verbiũ,
 Spartam
 nactũ eſ-
 hanc orno.
 b Fabula di-
 videtur in
 ſcenas; ad
 id alluſit.
 Et ſcenam
 aperit qui
 opera pate-
 facit.

a Faciunt
hoc non ra-
rò aurigæ
Barabantini
vel gratis,
nonnun-
quam con-
cussi.

viga. Unde tam miseram sarcinam nactus es? Iulce. *Henricus Auriga.* Imò quò tu defers istud lupanar? ganeo. *Hu.* Debueras istos frigidos senes alicubi (a) effundere in urticetum, ut calefcerent. *He.* Imò tu istum gregem cura ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur, nam calent plùs satis. *Hu.* Non soleo præcipitare sarcinam meam. *He.* Non? Atqui nuper vidi te sex Carthusienses dejecisse in cœnum sic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim, quasi re bene gestâ, ridebas. *Hu.* Nec injuriâ: dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant curru meo. *He.* At mei senes egregiè sublevârunt currum meum, per totum iter perpetuò garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hu.* Non soles tamen talibus delectari. *He.* Sed hi seniculi boni sunt. *Hu.* Quî scis? *He.* Quia per eos ter bibi per viam cerevisiam insigniter bonam. *Hu.* Ha ha he: sic tibi boni sunt.

ARGUMENTUM.

Franciscani ὁσὸς ἡγοῦνται non excipiuntur tecto à quodam Pastore rustico. *Pandockeus* saltè jocatur in illos. *Vestis* non odio habenda. *Mores & vita* Franciscanorum. *De stultia gloria vestium.* *Monachorum vestis* per se non mala. *Quales* debeant esse monachi. *Vestium usus,* ad necessitatem & decorum. *Decorum quid.* *Unde* tot habitum & vestium genera apud monachos: nulla olim in his superstitio.

CONRADUS, BERNARDINUS, PASTOR,
PANDOCHEUS, UXOR.

b Nam à pa-
fscendo dici-
tur pastor, &
à præbendo
Græcis pa-
rochus.
c Jocus est
ex ambiguo:
lupa uxor
lupi, & lupa
scortum.
d Gallinam
appellat
concubi-
nam, pullos
liberos.

Co. **A** Tqui (b) pastorem decet hospitalitas. *Pa.* Pastor sum ovium; non amo lupos. *Co.* At non perinde fortassis odisti (c) lupos. Sed quotandem merito sic abhorres à nobis, ut nè tecto quidem digneris? Neque enim te gravabimus cœnâ. *Pa.* Dicam; quia si conspiceretis in ædibus meis (d) gallinam aliquam aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc soletis referre gratiam communicati hospitii. *Co.* Non omnes sumus istiusmodi. *Pa.* Sitiscujusmodi voletis; ego vix sancto Petro fiderem, si tali cultu veniret ad me. *Co.* Si ita stat sententia, saltem indica diverforium aliud. *Pa.* Est in hoc vico diverforium publicum. *Co.* Quod habet signum? *Pa.* In tabula pensili videbitis canem os inferentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem sedet lupo. *Co.* Signum in auspicatum. *Pa.* Fruamini. *Be.* Quod genus pastoris hoc est? per illum liceret perire fame. *Co.* Si non melius pascit oves quam nos, oportet esse parùm obesum. *Be.* In malis rebus opus est bono consilio. Quid fiet? *Co.* Perfricanda frons est.

est. *Be.* Niinirum inutilis est pudor cum urget necessitas. *Co.* Admodum : sanctus Franciscus aderit nobis. *Be.* Pro fortuna. *Co.* Non exspectabimus Pandochei responsum pro foribus , sed rectà irrumpemus in ipsum vaporarium , nec facile patiemur nos ejici. *Be.* O facinus impudens ! *Co.* Hoc satius quàm noctem agere sub dio , ac perire frigore. Interim depone pudorem in sacco , cras resumpturus , ubi videbitur. *Be.* Scilicet sic res ipsa suadet. *Pan.* Quod animantium genus hic video ? *Co.* Servos Dei , filios sancti Francisci , vir optime. *Pan.* An Deus talibus servis delectetur , nescio ; ego mihi nolim multos esse domi. *Co.* Quamobrem ? *Pan.* Quia ad edendum & bibendum plus quàm viri estis , ad laborandum nec manus habetis nec pedes. Ohe ! vos estis , filii sancti Francisci ? Soletis prædicare eum esse virginem ; & ille habetor filios ? *Co.* Spiritus filii sumus , non carnis. *Pan.* Infelix genitor ille ! Nam quod in vobis pessimum est , animus est : corpore nimium valetis , planèque melius habetis istà parte quàm expediat nobis qui alimus uxorem & filias. *Co.* Tu fortè suspicaris nos esse ex eorum genere qui degenerant à progenitoris instituto : nos sumus Observantes. *Pan.* Ego igitur observabo , nè quid adferatis detrimenti. Nam istud genus ego odi pessimè. *Co.* Quamobrem ? te quæso. *Pan.* Quia circumfertis dentes , nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hospitum mihi est ingratißimum. *Co.* At laboramus vobis. *Pan.* Vultis ostendam vobis quomodo laboretis ? *Co.* Ostende. *Pa.* Inspicite picturam vobis proximam ad lævam : illic videtis vulpem concionantem , sed à tergo anser collum profert è cuculla. Rursum videtis lupum absolventem confessum , sed prominet pars ovis occultata sub veste. Videtis simiam assidentem ægroto in veste Franciscana ; alterà manu præfert crucem , alteram habet in crumena ægrotantis. *Co.* Non inficiamur hâc veste nonnunquam tegi lupos , vulpes ac simias ; sed fatemur etiam sæpe tegi porcos , canes , equos , leones , ac regulos : quin eadem vestis tegit multos bonos viros. Vestis ut neminem reddit meliorem , ità nullum reddit deteriore. Proinde iniquum est quemquam ex veste asstmare : alioqui tua vestis , quâ nonnunquam uteris , esset execranda , quæ multos tegit fures , homicidas , veneficos , & adulteros. *Fan.* De veste cedam , si numeretis. *Co.* Rogabimus Deum pro te. *Pan.* Ego vicissim pro vobis , operam operâ pensans. *Co.* Atqui non ab omnibus accipiendum. *Pan.* Cur vobis religio est contingere pecuniam ? *Co.* Quia pugnat cum professione nostra. *Pan.* Itidem

dem cum mea professione pugnat admittere gratuitum hospitem. *Co.* At nos cogit regula, non contingere pecuniam. *Pan.* At mea regula diversum præcipit. *Co.* Ubi est tua regula? *Pan.* Lege versus istos;

*Hospes in hac mensa, fuerint cum viscera tensa,
Surgere nè properes, ni prius anhumeres.*

Co. Non erimus tibi sumptui. *Pan.* At qui mihi non sunt sumptui, nè quæstui quidem sunt. *Co.* Deus abunde pensabit, si quid officii nobis præstiteris. *Pan.* Istis verbis non alo familiam. *Co.* Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus molesti. *Pan.* Non fert tales homines hoc vaporarium. *Co.* Itane nos ejicis, fortassis hæc nocte devoran-

a Alludit ad
proverbium,
Canis canis-
mam non est.

dos à lupis? *Pan.* (a) Lupus lupinam non est, ut nec canis caninam. *Co.* Crudelis esses, si hoc faceres Turcis: quales quales sumus, homines sumus. *Pan.* Surdo canitis. *Co.* Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans post vaporarium; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiamsi parcant lupi? *Pan.* Sic vixit Adam in paradiso. *Co.* Vixit, sed innocens. *Pan.* Et ego innocens. *Co.* Fortassis detractâ syllabâ primâ. At vide, si tu nos nunc extrudis è paradiso tuo, nè te Deus non recipiat in suum. *Pan.* Bona verba. *Ux.* Mi vir, tot tua malefacta saltem hoc beneficio pensa, patere hos hæc nocte tecto nostro uti; sunt viri boni; senties quæstum hinc fieri uberiolem posthac. *Pan.* Ecce deprecatricem: suspicor convenire inter vos: nec admodum ludens audio hoc elogium à muliere, Viri boni. *Ux.* Hæu; non ita est: sed cogita quoties peccatis aleâ, temulentiam, rixis, pugnis: saltem hæc eleemosynâ redime tua peccata, nec ejicias hos quos optaris tibi adesse morienti. Scurras & sanniones recipis sæpenumero, & hos extrudis? *Pan.* Unde ista concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. *Ux.* Id quidem fiet. *Be.* Mitescit, & sumit indussum lineum; spero fore recte. *Co.* Et mensam insternunt pueri. Bene habet quod nulli veniunt hospites, alioqui nobis erat exsulandum. *Be.* Feliciter cecidit quod è proximo oppidulo retulimus nobiscum lagunculam vini, & agni coxam assam; alioqui hic, ut video, nè scenum quidem impartisset nobis. *Co.* Jam accubere pueri adjungamus nos in mensæ partem, sic tamen nè cui incommodemus. *Pan.* Vobis imputandum arbitror quod hodie nullum habeo convivam, præter domesticos & vos inutiles. *Co.* Nisi frequenter hoc accidit, imputa nobis. *Pan.* Frequentius quam vellem. *Co.* Noli laborare; vivit adhuc Christus, qui non deseret suos. *Pan.* Audi vi vos dici Evangelicos;

gelicos ; at Evangelium prohibet per viam circumferri per-
ram aut panes : vos manicas habetis pro pera , ut video ;
nec panes modo circumfertis , verum etiam vinum & deli-
cias carniū . *Co.* Fruere nobiscum , si libet . *Pan.* Meum vinum
ad istud collatum vappa est . *Co.* Gusta & de carnibus ; no-
bis enim superest . *Pan.* O felices mendicos ! uxor mea nihil
hic hodie coxit præter caules & lardum rancidum . *Co.* Com-
municemus , si videtur , nostros apparatus . Nam nostrâ nihil
refert quibus vescamur . *Pan.* Cur igitur non circumfertis
caules & vappam ? *Co.* Quoniam hæc nobis obtrudere ma-
luerunt apud quos hodie pransi sumus . *Pan.* Gratias pransi ?
Co. Maximè . Imò gratias etiam egerunt , & abeunt his
(a) apophoretis onerârunt . *Pan.* Unde venitis ? *Co.* Easi-
leâ ? *Pan.* Hui ! è tam longinquo ? *Co.* Sic est . *Pan.* Qued
tandem genus hominum estis vos , qui sic oberratis sine ju-
mento , sine crumena , sine famulicio , sine armis , sine comme-
atu ? *Co.* Vides quaecunque vestigium Evangelicæ vitæ . *Pan.*
Mihi videtur erroneum vita , qui vagantur cum reticulo . *Co.*
Tales erronees erant Apostoli , talis erat & Dominus Iesus .
Pan. Nôstin' artem chiromanticam ? *Co.* Nihil minús . *Pan.*
Unde igitur suppetit victus ? *Co.* Ab eo qui promissit . *Pan.* Quis
ille ? *Co.* Qui dixit , *Nolite esse solliciti , hæc omnia adjiciuntur*
vobis . *Pan.* Promissit , sed quærentibus regnum Dei . *Co.* Id faci-
mus pro virili . *Pan.* Apostoli clarebant miraculis , sanabant
ægrotos ; proinde non mirum illis ubique suppetisse victum :
vos nihil tale potestis . *Co.* Possemus si similes essemus Apo-
stolis , & si res posceret miraculum . At miracula data sunt
ad tempus incredul's : nunc nihil opus , nisi piâ vitâ . Et sape
felicius est ægrotare quàm valere , sape felicius mori quàm
vivere . *Pan.* Quid igitur vos facitis ? *Co.* Quod possumus ,
pro sua quisque dote divinitus donata consolamur , exhorta-
mur , admonemus , corripimus ubi se dederit occasio , non-
nunquam & concionamur , sicubi comperimus pastores mu-
tos : si non datur prodesse , damus operam nè quem lada-
mus moribus & linguâ . *Pan.* Utinam cras velis nobis con-
cionari : nam dies est apud nos festus , *Co.* Cui divo ? *Pan.*
Antonio . *Co.* Fuit is quidem vir bonus . sed unde dies
festus ? *Pan.* Dicam : Abundat hic vicus subulcis propter vi-
cinum nemus glandiferum ; & persuasum est , Antonio dele-
gatam curam ejus pectoris ; & ideo colunt illum , nè saviat
neglectus . *Co.* Utinam verè colerent illum . *Pan.* Quo pacto ?
Co. Sanctissimè coluit dives quisquis imitatus est . *Pan.* Totus
hic vicus cras perfretet computationibus , salrationi-
bus ,

a Quæ dan-
tur in fine
convivii , sic
ut liceat cu-
ique , si velit ,
domi no au-
ferre , ut an-
tè dictum
est .

bus, lufibus, rixis, & pugnīs. *Co.* Sic ethnici quondam colebant Bacchum suum. Miror autem, si sic cultus Antonius non scivit in homines ipso pecore stultiores. Qualem habetis pastorem? mutum ac malum? *Pan.* Qualis sit aliis, nescio; mihi optimus est: nam hic potat totos dies; neque quisquam plures adducit aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeo demiror illum nunc abesse. *Co.* Nos experti sumus parum commodum. *Pan.* Quid audio? Salutatistis hominem? *Co.* Ambivimus apud illum hospitium; ille non aliter quam lupos abegit à limine, & huc iussit abire. *Pan.* Ha, ha; nunc intelligo. Hinc est quod noluit adesse, quod sciret vos hic futuros. *Co.* Estne mutus? *Pan.* Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario, ac strenue boāt in templo: concionantem nunquam audiui. Sed quid pluribus opus? Vos ipsi sensistis, ut intelligi, non esse mutum. *Co.* estne peritus sacrarum literarum? *Pan.* Ait se peritissimum: sed quicquid talium rerum didicit, didicit (a) in secreta confessione, sic ut fas non sit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in summa; qualis est populus talis est sacerdos, & plane nacta est suum (b) patella operculum. *Co.* Fortasse non dabit locum concionaturo. *Ban.* Dabit, ad me recipio; sed hanc lege, nè quid in illum jaculè, quemadmodum plerique soletis. *Co.* Rei malæ assueverunt qui hoc solent: ego clam admoneo pastorem, si quid offendit; quod superest, Episcoporum est munus. *Pan.* At tales aves huc raro devolant. Equidem video vos esse viros bonos. Sed quid sibi vult ista vestium varietas? Nam plerique hoc ipso judicant vos esse malos, quod sic vestiamini. *Co.* Unde id? *Pan.* Nescio, nisi quod tales multi comperiantur. *Co.* Multi hoc ipso judicant nos esse sanctos, quod sic vestiamur: peccant utrique; sed tamen humanius peccant qui ex veste bene de nobis suspicantur, quam qui malè. *Pan.* Esto sanè. Sed quæ tandem utilitas tot discriminum? *Co.* Quid tu censēs? *Pan.* Mihi quidem nulla videtur, nisi in (c) pompis, aut in bellis. In pompis enim circumferuntur variæ personæ, Sanctorum Judæorum, Ethnicorum; hæc ex diverso cultu dignoscimus. In bellis autem hæc præstaret cultuum varietas, ut suum quæque vexillum copiarum sequerentur, neque fieret ordinum confusio. *Co.* Pulchrè dicis, & hæc vestis est militaris: alius alium ducem sequimur, sed omnes militamus sub uno Casare, Christo. Verum in veste tria spectanda sunt. *Pan.* Quæ? *Co.* Necessitas, usus, & decorum. Cur sumimus cibum? *Pan.* Nè pereamus fame. *Co.* Sic aliquando sumenda vestis, nè pereamus

a Vulgaris
foculus est in
ignarum.

b Vide pro-
verb. Dig-
num patellâ
operculum.

c Pompe
sunt specta-
cula quæ
populo ex-
hibentur,
vulgò nunc
vocantur
processiones;
à verbo
πρὸς ποῖον

pereamus frigore. *Pan.* Fateor *Co.* Hoc melius præstat hæc vestis quàm tua, tegit enim & caput, & collum, & scapulas, unde plurimum est periculi. Usus postulat varia vestium genera. Equitaturò convenit brevis, quiescenti longa; in æstate tenuis, in hyeme densa. Sunt Romæ qui singulis diebus ter commutant vestem; manè sumunt duplicatam pellibus, sub meridiem accipiunt simplicem, rursus sub noctem aliquantò crassiorē. Verùm non omnibus suppetunt mutatoria; proinde hæc vestis reperta est, una ad plurimos usus accommodata. *Pan.* Qui sic? *Co.* Si fiat Boreas, aut si fervet Sol, adducimus cucullam; si calor offendit, demittimus in tergum; si quiescendum est demittimus vestem; si ambulandum, subducimus, aut succingimus etiam. *Pan.* Non pessimè sapuit quisquis hoc invenit. *Co.* Est autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo consuescat esse paucis contentus; alioqui si deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla vestis inveniri potuit quæ una tot commoditatibus subserviret. *Pan.* Assentior. *Co.* Nunc decorum inspiciamus. Dic mihi bonâ fide, si tu dices uxoris tuæ vestem, nonne dicerent omnes te facere præter decorum? *Pan.* Dicerent me insanire. *Co.* Quid tu dices si illa sumeret vestem tuam? *Pan.* Fortasse nihil mali dicerem, sed contunderem eam (a) bonis fustibus. *Co.* Atqui nihil refert quâ veste utaris. *Pan.* Hic plurimum refert. *Co.* Nec mirum. Nam & ethnicorum leges puniunt virum ac foeminam, si diversi sexûs cultum sumpserint. *Pan.* Nec injuriâ. *Co.* Age, quid si senex octogenarius sumeret sibi vestiturum adolescentis quindecim annos nati, aut contrâ, si juvenis sumeret vestem senis? nonne dicant omnes rem esse (b) fustuario dignam? aut si anus coleretur ad modum adolescentulæ, & contrâ? *Pan.* Admodum. *Co.* Itidem si laicus sumat cultum sacerdotis; contrâ, sacerdos laici? *Pan.* Uterque faceret indecorè. *Co.* Quid si privatus sumeret ornamentum Principis, aut Sacerdos privatus Episcopi, num faceret indecorè. *Pan.* Scilicet. *Co.* Quid si civis sumeret cultum militis, plumas, cæteraque stultitiæ Thrasonicæ insignia? *Pan.* Rideretur. *Co.* Quid si inter milites Anglus gestaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? *Pan.* Faceret impudenter. *Co.* Quid itaque miraris nostrum hunc cultum? *Pan.* Quid intersit inter privatum & Principem, inter virum ac foeminam, scio: quid intersit inter monachum & non monachum, nescio. *Co.* Quid intersit inter pauperem & divitem? *Pan.* Fortuna. *Co.* Et tamen in-

a Jocus est in contrariis, mali & bonis.

b Id est, fustigatione.

indecorum esset, si pauper imitaretur cultum divitis. *Pan.* Verum, ut nunc ferme coluntur divites. *Co.* Quid inter fatuum & sapientem? *Pan.* Aliquantò plus quam inter divitem & tenuem. *Co.* Nonne moriones aliter vestiuntur quam qui sapiunt? *Pan.* Nescio quid vos deceat, attamen vester cultus non multum abest ab illorum cultu, si quis addat auriculas & tintinnabula. *Co.* Hoc planè deest: & sumus hujus mundi moriones, si modò verè sumus quod profite-mur. *Pan.* Quid vos sitis nescio; illud scio, multos esse moriones gestantes auriculas & tintinnabula, qui plus sapiunt iis qui gestant pilea suffulta (a) pellibus, epomides, reliquaque sapientum insignia. Itaque mihi stultissimum videtur, sapientiam profiteri veste potius quam ipsâ re. Vidi quandam plus quam morionem, qui gestabat vestem usque ad talos demissam, epomidem Magistri nostri; aderat & vultus qui videri possit gravis Theologi; disputabat apud omnes non sine specie gravitatis; magnanibus autem non minus erat jucundus quam quivis alius morio, cum stultitiæ genere superaret omnes. *Co.* Quid igitur tu postulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo vestem? *Pan.* Fortassis hoc postularet aliquando decorum, quod tu proponis, si libeat repræsentare veste quicquid est in animo. *Co.* Urges tu quidem: sed tamen arbitror non sine causâ vestem suam additam morionibus. *Pan.* Ob quam? *Co.* Nè la-dantur à quodam, si quid imprudenter dixerint aut fecerint. *Pan.* Non dicam interim quòd ista res quovis irrita potius ad laudandum, adeò ut frequenter è stultis fiant ir-fani. Nec video cur, cum bos cornupeta qui occiderit hominem, aut canis, aut sus, qui occiderit infantem, affici-antur supplicio; morio, qui sceleratiora commiserit, præsidio stultitiæ sinatur vivere. Illud expeto, cur vos distingua-mini cultu à cæteris. Nam si quævis causa sufficit ad di-versum cultum, oporteret pistorem aliter vestiri quam piscatorem, calcearium aliter quam vestiarium, aliter pharmacopolam quam œnopolam, aliter aurigam quam nautam. Vos, si sacerdotes estis, cur secus vestimini quam reliqui sa-cerdotes? si laici, cur à nobis differtis? *Co.* Olim monachi nihil aliud eramus quam purior pars laicorum; & hoc intererat inter monachum & alium laicum quod nunc interest inter frugalem & probum virum suis manibus alentem familiam, & inter (b) Snaphanum ex prædationum re-ditu jactantem sese. Post Romanus Pontifex addidit nobis suos honores: vestis ex nobis nata est dignitatem, quæ

nunc

a Hoc apud Germanos aliquot doctores Juris: In Hispania Theologi insigniuntur flocco albo in summo pileo; Lovanii pileo violaceo, & epomide, quæ imponitur humeris, nulli usui futura nisi ut significet Magistrum nostrum.

b Sic Germani vocant prædonum genus subito ex arcibus adorientium viatorem, mitigato vocabulo.

nunc nec laicorum est, nec sacerdotum : sed tamen hujus ; qualis qualis est, non puduit aliquando Cardinales & summos Pontifices. *Pan.* tandem decorum istud unde sumitur? *Co.* Nonnunquam ex ipsa rerum natura, nonnunquam ex consuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes absurdum, si quis tergore bubulo sic vestiretur ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? *Pan.* Ridiculum sané. *Co.* Rursum si quis vestem haberet quæ faciem ac manus tegeret, pudenda ostenderet? *Pan.* Multò absurdus. *Co.* Ob id notati sunt ab ethnicis quoque scriptoribus qui (a) multitia sumerent sceminis etiam indecora. Verecundius enim est nudum esse qualem te offendimus in vaporario, quàm uti veste pellucente. *Pan.* Ego puto totum hoc de cultu pendere à consuetudine ac persuasione mortalium. *Co.* Quis sic? *Pan.* Non multi sunt dies, quòd hic diversati sunt qui se prædicarent peragrâsse varias regiones nuper inventas, & quas in priscorum cosmographorum picturis desideramus. Hi se narrabant pervenisse ad insulam quandam cœli temperatissimam, ubi summi dedecoris loco habebatur tegere corpus. *Co.* Isti fortassis belluarum ritu vivebant. *Pan.* Imò, ut aiebant, humanissimam agebant vitam. Degebant sub rege ; cum comitabantur ad opus manè, non ampliùs quàm horam, etiam singulis diebus. *Co.* Quid operis faciebant? *Pan.* Evellebant radicem genus quod illis tritici loco est, & tritico tum gratius, tum salubrius : quo peracto redeunt ad suum quisque negotium, & quod cuiusque lubitum est animo faciunt. Sanctè educant liberos, vitant & puniunt flagitia, sed nullum acerbius quàm adulterium. *Co.* Quo supplicio? *Pan.* Fœminis ignoscitur, datur hoc sexui : cæterum viris adulterii convictis hæc pœna est ; ut per omnem vitam in publicum prodeant membro pudendo velo obfecto. *Co.* O grave supplicium! *Pan.* Atqui consuetudo persuasit illis hoc esse quovis supplicio gravius. *Co.* Ubi contemplor quid possit persuasio, propemodum assentior tibi. Etenim si quis vellet furem aut homicidiam asficere extremâ ignominia, nonne sat s' esset si præcideret illi interulam supra nates, si partes pudendas turpiter prominentes lupinis pellibus convestiret, caligas diversis coloribus variegaret, vestem quæ thoracem regit ac brachia totam conscinderet, veluti rete faciens è veste, scapulas & pectus nudaret, barbam partim demeteret novacula, partim demitteret, partim intorqueret, capillos tonderet, adderet pileum undique sectum, cum ingenti fasciculo plumarum,

a Multitium vestis pellucida mulierum propria Juvenal.

Cum tu multitia sumas.

ac sic juberet prodire in publicum ? Nonne magis traduceret hominem quàm si morionis cucullam adderet, cum auriculis prælongis ac tintinnabulis ? Et tamen sic ultro sese ornant milites, ac sibi placent ; & reperiunt quibus hoc pulchrum videatur, cum nihil possit esse infanius. *Pan.* Imò non desunt honesti cives qui hoc pro viribus æmulentur. *Co.* Atqui si quis nunc conetur ludorum æmulari cultum, qui plumis avium vestiuntur, nonne pueris omnibus videretur insanire ? *Pan.* Prorsus. *Co.* Atqui quod nos miramur etiam longè infaniose est illo. Proinde ut verum est, nihil esse tam absurdum quod non commendet assuetudo : ita negari non potest in vestibus esse quoddam decorum, quod apud sanos & cordatos semper decorum est ; ac rursus indecorum, quod apud omnes qui sapiunt indecorum videri debet. Quis enim non ridet quoties videt fœminas onustas longâ vestis (a) coronide, quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur ? Quanquam hoc non pudet imitari quosdam Cardinales duntaxat in palliis. Et tamen res est adeò violenta consuetudo, ut non sit huic aut illi liberum mutare quod receptum est. *Pan.* Satis de consuetudine. Sed dictu mihi quid sentias, utrum existimes fatius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre ? *Co.* Equidem arbitror simplicius & Christianius non æstimari quenquam ex cultu, modò sit honestus ac decorus. *Pan.* Cur igitur vos non abjicitis cucullas ? *Co.* Cur Apostoli non statim vescebantur cibis quibuscumlibet ? *Pan.* Nescio, dic tu. *Co.* Quoniam obstabat invicta consuetudo. Quod enim penitus infixum est animis hominum, multoque usu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, subito tolli sine magna pernicië tranquillitatis humanæ non potest : sed ita paulatim submovendum est, quemadmodum ille revulsit pilos (b) caudæ equinæ. *Pan.* Tolerarem, si monachorum omnium esset unus cultus : tot discrimina quis ferat ? *Co.* Hoc malum usus invexit, qui nihil non invenit. Benedictus non commentus est novum cultum, sed is quò tum utebatur cum suis erat cultus laici simplicis ac probi. Nec Franciscus invenit novam formam, sed hæc erat vestis pauperum ac rusticorum. Posteriores, additis quibusdam, verterunt rem in superstitionem. Nonne videmus hodie quasdam anus tenentes sui seculi cultum, qui magis est diversus à cultu horum temporum quàm meus cultus abest à tuo ? *Pan.* Videmus. *Co.* Itaque cum hunc cultum vides, vides reliquias prisçi seculi. *Pan.* Ergò nihil habet aliud sanctimonie cultus vester ? *Co.* Nihil prorsus.

Pan.

a Quam
nunc cau-
dam vocant.

b Id est, paulatim. Vid. proverbium, Caudæ equinæ pilos vellere.

Pan. Quidam jactant istos cultus præmonstratos divinitus à diva Virgine Matre. *Co.* Ista sunt hominum somnia. *Pan.* Sunt qui desperent se posse à morbo revalescere, ni vestiantur cultu Dominicano; imò qui nè sepeliri quidem velint, nisi in veste Franciscana. *Co.* Ista qui suadent aut captatores sunt, aut fatui; qui credunt, superstitiosi. Deus non minds dignoscit nebulonem in veste Franciscana quàm in militari. *Pan.* At minor est plumarum varietas in avibus quàm in vobis cultis. *Co.* An non itaque pulchrum est imitari naturam sed pulchrius vincere. *Pan.* Utinam vinceretis & rostrorum varietate. *Co.* Sed age, varietati quoque patrocinator, si pateris: Nonne aliter vestitur Hispanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? *Pan.* Scillicet. *Co.* Et in eadem regione quanta varietas vestium, etiam in ejusdem sexûs, ætatis & ordinis hominibus? Quàm alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. *Pan.* Credo. *Co.* Hinc nata est & nostra varietas. Dominicus sumpsit cultum à probis agricolis ejus Hispaniæ partis in qua vixit; Benedictus à rusticis ejus Italiæ partis in qua vixit; Franciscus ab agricolis diversæ partis: atque item de cæteris. *Pan.* Proinde, quantum video, vos nihilo estis sanctiores nobis, nisi sanctius vixeritis. *Co.* Imò peiores vobis, qui parùm piè viventes, gravius offendamus animos simplicium. *Pan.* Est igitur aliqua spes de nobis qui nec patronum habemus, nec cultum, nec regulam, nec professionem? *Co.* Habes, ò bone; vide ut serves: quære à * susceptoribus tuis quid professus sis in baptismo, quam * Quos nunc
illic vestem acceperis. Et humanam regulam desideras, qui patrinos ac
regulam Evangelicam professus sis? Desideras hominem matrinas
patronum, qui patronum habeas Jesum Christum? Cùm vocant, qui
duceres uxorem nihil professus es? Cogita quid debeas pro pueris
conjugi, quid liberis, quid familiæ; & senties te plus habere baptizatis.

sarcinæ quàm si Francisci regulam professus esses. *Pan.* Cre-
disne ullum Pandocheum ingredi cælum? *Co.* Quidni?
Pan. Multa fiunt ac dicuntur in hac domo quæ parùm re-
spondent Evangelio. *Co.* Quæ? *Pan.* Alius bibit plus satis,
alius obscenè loquitur, quidam rixantur, quidam obtre-
ctant; denique, an cætera sint casta, nescio. *Co.* His occu-
rendum est quantum potes: si non potes, certè nè alas quæ-
stus causâ hæc mala, nève accersas. *Pan.* Nonnunquam parùm
bonæ fidei sum in vino. *Co.* Quî sic? *Pan.* Ubi sensero illos
plus sat s incalescere, largiter aquam admisceo. *Co.* Istud qui-
dem levius est quàm si quibuslibet vendas vinum periculosis
medi-

medicamentis infectum. *Pan.* Dic mihi seriò, quot dies fuisti in hoc itinere? *Co.* Mentem ferme. *Pan.* Quis interim vos curat? *Co.* Nonne bene curantur qui habent uxorem, liberos, parentes & cognatos? *Pan.* Sæpenumero. *Co.* Tu non habes nisi unam uxorem, nos centum; tu non nisi unicum patrem, nos centum; tu non nisi unicam domum, nos centum; tu non nisi paucos liberos, nos innumeros; tu non nisi paucos cognatos, nos infinitos. *Pan.* Quis sic? *Co.* Quia latius se porrigit cognatio spiritus quàm carnis: & ità nobis pollicitus est Christus, & experimur verum quod pollicitus est. *Pan.* Næ tu mihi præbuisisti sat lepidum convivam: emoriar nisi malim hanc confabulationem quàm Pastoris mei compositionem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et si posthac contingeret te hanc facere iter, scito tibi hic paratum locum. *Co.* Quid si alii veniant? *Pan.* Non erunt ingrati, modò tui similes. *Co.* Meliores, uti sperò. *P. n.* Verùm inter tam multos malos, quomodo dignoscam bonos? *Co.* * Dicam paucis, sed in aurem. *Pan.* Dic. *Co.* *Pan.* Meminero & faciam.

* Simili joco Reuchlinus claudit opus de Verbo mirifico.

A R G U M E N T U M.

Abbas quidam heroinam domi sue invisens, eam offendit libros Latine Græcæque scriptos legentem. Disputatur unde suavitas vivendi promanat: viz. non à voluptatibus extrahiis, verùm à studiis sapientiæ. Stultus Abbas non vult Monachos suos esse eruditos, nec habet ille librum aliquem in cubiculo. Pie mulieres in sacris olim literis exercitissimæ. Monachi literarum oïsores, luxuriotio, venationibus aliisque de diti, ad aliud studiorum genus ipsis magè congruens exstimulantur.

a Alludit ad proverb. *ut-
pauis &
di &.*

(a) A N T R O N I U S , M A G D A L I A .

An. Quam hic ego supellectilem video? *Ma.* An non elegantem? *A.* Nescio quàm elegantem, certè parum decoram & puellæ & matronæ. *Ma.* Quamobrem. *An.* Quia librorum plena sunt omnia. *P.* Tu tantus natu, tum abbas & aulicus, nunquam vidisti libros in ædibus (b) heroinarum? *An.* Vidi, sed Gallicè scriptos: hic video Græcos & Latinos. *M.* An soli Gallicè scripti libri docent sapientiam? *An.* Sed decet hoc heroinas, ut habeant quo delectent otium. *Ma.* An solis heroinis licet sapere ac suaviter vivere? *An.* Malè connectis sapere & suaviter vivere: non est muliebre sapere; heroinarum est suaviter vivere. *Pa.* Nonne omnium est bene vivere? *An.* Opinor. *Ma.* Qui potest autem suaviter vivere qui non vivat bene? *An.* Imò qui potest suaviter vivere qui vivat bene? *Ma.* Ergò tu probas eos qui vivunt malè, modò suaviter? *An.* Arbitror illos

b Heroínas appellat potentes aulicas, quasi semideas.

Illos bene vivere qui vivunt suaviter. *Ma.* Sed ista suavitas unde proficiscitur? è rebus extrariis, an ex animo? *An.* E rebus extrariis. *Ma.* O subtilem Abbatem, sed crassum Philosophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris suavitatem? *An.* Somno, conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecuniâ, honoribus. *Ma.* Verum si isti rebus Deus addiderit sapientiam, num vives suaviter? *An.* Quid appellas sapientiam? *Ma.* Hoc est, si intelligeres hominem non esse felicem nisi bonis animi; opes, honores, genus neque feliciorum reddere, neque meliorem. *An.* Valeat ista quidem sapientia. *Ma.* Quid si mihi suavius sit legere bonum authorem, quàm tibi venari, potare, aut ludere aleâ? non videbor tibi suaviter vivere? *An.* Ego non viverem. *Ma.* Non quæro quid tibi sit suavisimum, sed quid deberet esse suave. *An.* Ego nolim meos Monachos frequentes esse in libris. *Ma.* At meus maritus hoc maximè probat. Sed quamobrem tandem non probas hoc in monachis tuis? *An.* Quoniam experior illos minùs morigeros: responsant ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petio, ex Paulo. *Ma.* Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? *An.* Quid illi doceant nescio: sed tamen non admo Monachum responsatorem: neque velim quemquam meorum plus sapere quàm ego sapiam. *Ma.* Istud ità vitari possit, si tu des operam ut quàm plurimum sapias. *An.* Non est otium. *Ma.* Quis sic? *An.* Quia non vacat. *Ma.* Non vacat sapere? *An.* Non. *Ma.* Quid obstat? *An.* Prolixæ preces, cura rei domesticæ, venatus, equi, cultus aulæ. *Ma.* Itane ista tibi sunt potiora sapientiâ? *An.* Nobis sic usu venit. *Ma.* Jam illud mihi dicito, Si quis Jupiter hanc potestatem tibi daret, ut possis & Monachos tuos & teipsum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, teipsum in equum? *An.* Nequaquam. *Ma.* Atqui sic vitares ne quis plus te uno saperet. *An.* Meâ non magni referet quod genus animantis essent Monachi, modò ipse essem homo. *Ma.* An hominem esse censes qui nec sapiat, nec velit sapere? *An.* Mihi sapio. *Ma.* Et sibi sapiunt sues. *An.* Videre mihi sophistria quæpiam, ità argutaris. *Ma.* Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc displicet supellex? *An.* Quia fusus & colus sunt arma muliebria. *Ma.* Nonne matronæ est administrare rem domesticam, erudire liberos? *An.* Est. *Ma.* An rem tantam existimas administrari posse sine sapientia? *An.* Non arbitror. *Ma.* At hanc sapientiam docent me libri. *An.* Ego domi habeo sexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo.

Responsio
digna abbate

Causæ im-
pedientes.

Decorum
bene obser-
vatum.

Ma. Bene itaque prospectum est monachis illis. *An.* Feram libros, non sero Latinos. *Ma.* Quapropter? *An.* Quia non convenit ea lingua sceminis. *Ma.* Exspecto causam. *An.* Quia parum facit ad ruendam illarum pudicitiam. *Ma.* Ergo nugacissimis fabulis pleni libri Gallicè scripti faciunt ad pudicitiam? *An.* Aliud est. *Ma.* Dic istud quicquid est apertè. *An.* Tutiores sunt à sacerdotibus, si nesciant Latine. *Ma.* Imò isthinc minimum est periculi vestrà operà; quandoquidem hoc agitis sedulò, nè sciatis Latine. *An.* Vulgus ità sentit, quia rarum & insolitum est sceminam scire Latine. *Ma.* Quid mihi citas vulgum, pessimum bene gerendæ rei authorem? Quid mihi consuetudinem, omnium malarum rerum magistram? Optimis assuescendum: ità fiet solitum quod erat insolitum, & suave fiet quod erat in-suave, fiet decorum quod videbatur indecorum. *An.* Audio. *Ma.* Nonne decorum est sceminam in Germania natam discere Gallicè? *An.* Maximè. *Ma.* Quamobrem? *An.* Ut loquatur cum his qui sciunt Gallicè. *Ma.* Et mihi putas indecorum, si discam Latine, ut quotidie confabuler cum tot authoribus, tam facundis, tam eruditis, tam sapientibus, tam fidis consultoribus? *An.* Libri adimunt multum cerebri sceminis, cum alioqui parum illis superfit. *Ma.* Quantum vobis superfit, nescio; certè mihi quantulumcunque est, malim in bonis studiis consumere quàm in precibus sine mente dictis, in pernoscibus conviviis, in exhauriendis capacibus pateris. *An.* Librorum familiaritas parit insaniam. *Ma.* An colloquia combibonum, scurrarum & sannionum tibi non pariunt insaniam? *An.* Imò depellunt tedium. *Ma.* Qui fiat igitur ut tam amœni confabulones mihi pariant insaniam? *An.* Sic aiunt. *Ma.* At aliud ipsa loquitur res. Quanto plures videmus quibus immodica potatio & intempestiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus pepererunt insaniam? *An.* Ego sanè nolle uxorem doctam. *Ma.* At ego mihi gratulor, cui contingeret maritus tui dissimilis. Nam & illum mihi & me illi chariorem reddit auditio. *An.* Immensis laboribus comparatur eruditio, ac post moriendum est. *Ma.* Dic mihi, vir egregie, si cras tibi moriendum esset, utrùm malles mori stultior an sapientior? *An.* Si citra laborem contingeret, sapientior. *Ma.* Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita; & tamen quicquid paratum est, quantivis laboribus comparatum est, hic relinquendum est. Cur pigeat nos in re omnium pretiosissima sumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque vitam

vitam comitatur? *An.* Frequenter audivi vulgò dici, fœminam sapientem bis stultam esse. *Ma.* Isthuc quidem dici solet, sed à stultis. Fœmina quæ verè sapit non videtur sibi sapere; contrà, quæ cum nihil sapiat sibi videtur sapere, ea demum bis stulta est. *An.* Nescio quomodo fit, ut quemadmodum (a) clitellæ non conveniunt bovi, ità nec literæ mulieri. *Ma.* Arqui negare non potes, quin mag's quadrent clitellæ bovi quàm mitra asino aut sui. Quid sentis de Virgine Matre? *An.* Optimè. *Ma.* Nonne versabatur, in libris? *An.* Versabatur, at non in istis. *Ma.* Quid igitur legebat? *An.* Horas canonicas. *Ma.* Ad quem usum? *An.* (b) Ordinis Benedictini. *Ma.* Sit ità sanè. Quid Paula & Eustochium? nonne versabantur in sacris libris? *An.* Verùm isthuc nunc rarum est. *Ma.* Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim Principes & Cæsares eruditione non minùs quàm imperio præminebant. Neque tamen usque ad eò rarum est quàm tu putas: sunt in Hispania, sunt in Italia non paucæ mulièrès, apprimè nobiles, quæ cum quovis viro contendere: sunt in Anglia Moricæ, sunt in Germania Bilibaldicæ & Blaureticæ. Quòd nisi caveritis vos, res eò tandem evadet, ut nos præsideamus in scholis theologicis, ut concionemur in templis, & occupabimus mitras vestras. *An.* Ista Deus avertat. *Ma.* Imò vestrum erit hoc avertere. Quòd si pergetis ut cœpistis, citiùs anseres concionaturi sint quàm vos mutos pastores ferant. Videris jam inverti mundi scenam: aut deponenda est persona, aut agendæ sunt suæ cuique partes. *An.* Unde incidi in hanc fœminam? Si quando vises nos, ego te suaviùs accipiam. *Ma.* Quibus modis? *An.* Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. *Ea.* Mihi quidem jam nunc ridere libet.

^a Vide prov.
Bos clitellæ.

^b Ridiculè,
cùm Benedi-
ctus non-
dum esset
natus.

ARGUMENTUM.

Muse & Gratiæ Petro Ægidii Epithalamio canentes describuntur, Alypius videt novem Musas cum tribus Gratiis è nemore prodeuntes, quas Balbinus videre nequit: proficiscuntur Antverpiam ad nuptias Ægidii, quibus felicitatem omnem apprecantur, ne quid iræ tædiæ illis possit oboriri. Quæ nuptiæ Gratiis iratis cœunt. Carmina votiva.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSAE.

Al. Deum immortalem! quod ego novum spectaculum hic video? *Ba.* Aut tu vides quod nusquam est, aut mei parùm prospiciunt oculi. *Al.* Arqui mirum spectaculum est

est & amabile. *Ba.* Enecas : dic, ubi vides ? *Al.* Ad lævam in hoc colle nemoroso. *Ba.* Collem video. *Al.* Non vides puellarum chorum ? *Ba.* Quid tibi venit in mentem, ut nos ad istum modum ludos facias ? Ego nè muscam quidem puellam usquam conspicio. *Al.* Tace ; prodeunt è nemore. *Papæ!* Qui nitor ! quæ gratia ! Non humanum est hoc spectaculum.

Id est, furiis.

Ba. Quæ hunc agitant (a) intemperię ? *A.* Agnosco ; novem sunt Musæ cum tribus Gratiis ; demiror quid agant : nunquam vidi cultiores aut magis alacres : omnes sunt redimitæ lauro, & suum quæque gerit organum. Porro Gratiæ quàm amabiliter sibi hærent ! quàm decet nullo astricta cingulo vestis, ac liberis diffuens laciniis ! *Ba.* At ego nunquam audiavi quenquam magis delirantem quàm te. *Al.* Imò neminem vidisti nie feliciorem. *Ba.* Cur hîc solus habes oculos ? *Al.* Quia non bibisti ex fonte Musarum ; nam his solis conspicuæ sunt Musæ. *Ba.* Ego assatim hausi è fonte Scoti.

Scoti laus præpostera.

Al. Non ille fons est Musarum, sed lacus Ranarum. *Ba.* Non potes efficere ut & ipse videam hoc spectaculi ? *Al.* Possem, siquidem adesset laurus : nam liquor è fonte limpidus, ramo lauri aspersus, oculos reddit huiusmodi spectaculorum perspicaces. *Ba.* Ecce laurus, ecce fonticulus. *Al.* Commodum profectò. *Ba.* Asperge. *Al.* Intende : vidēsne ? *Ba.* Quantum antea. Asperge rursus. *Al.* Jamne vides ? *Ba.* Tantundem. Asperge copiosius. *Al.* Jam vides, opinor. *Ba.* Imò vix te video. *Al.* Miser ! quam penitus oculos tuos obsedit (b) τὸ σκότος ! Hæc ars vel aurigæ daret oculos. Verùm non est quòd crucieris : præstiterit fortasse non videre ; ne tali præmio videas Musas quali (c) Ἀἴκων vidit Dianam. Periculum enim esset nè te vertant in (d) histricem, aut aprum sylvestrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modò nè obstrepas. Jam huc deflectunt viam : occurramus. (e) Χαρίεις, τεισπρόδωπι δεξι. *Mu.* (f) Καὶ σὺ μάλα χαῖρε, οὐλόμωσιν.

b Id est, tenebre. Allusum est ad Scoti nomen. c Ἀἴκων, cum casu vidisset Dianam nudam, versus est in cervum.

d Histrix spinosum animal, quod spinas ejaculatur.

e Id est, A. vete, optativus sume deæ.

f Id est, Et tu multum salve, Musarum amator.

g Blasphemia proprie cæmelorum est.

h Circuitus

Al. Quid vellicas ? *Ba.* Non præstas quod promiseras. *Al.* An non audis ? *Ba.* Audio, sed velut asinus lyram. *Al.* Loquar igitur Latine. Quoniam est iter tam cultis, tamque alacribus ? Num invisitis Lovaniensium Academiam ? *Mu.* Bona verba. *Al.* Quamobrem ? *Mu.* Quis nunc illis nobis locus, ubi tot porci obgrunniunt, obrudunt asini, (g) obblatiunt cameli, obstrepunt graculi, obgarriunt picæ ? *Al.* Atqui sunt & illic quibus vestrum numen est venerandum. *Mu.* Scimus ; eoque post annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta seculorum (h) periodus diem illum fatalem adve-

xix

xit. Erit enim qui illic nobis amœnum exstruet domicilium, vel templum potius, quo vix alibi magnificentius ac sanctius. *Al.* Non est fas scire quisnam tantum decus inventurus sit nostræ ditioni? *Mu.* Tibi fas est, nostrorum sacrorum * mystæ. Non dubium est quin tibi notum sit toro * ^{Qui sacris initiati sunt, à verbo *μυστα*, quod ipsum a *σέντιο* dicitur.} Heroicum genus nominasti, & ornandis summorum Principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciscum Bussidium Besontinæ Ecclesiæ præfulem, qui unus non unum Nestorem præstitit Philippo maximi Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus est, patri? *Mu.* O felices nos, nisi fata virum illum terris invidissent! Quantus erat ille Meccenas honestorum studiorum! quàm candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiæque virum, & Hieronymum. *Al.* Hieronymum novimus, omni literarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. *Mu.* Nec cum fata longævum esse patientur, tamen nemo dignior est immortalitate. *Al.* Unde ista nōstis? *Mu.* Apollo nobis denarravit. *Al.* Quænam est ista fatorum invidia, ut optima quæque protinus subducant? *Mu.* Id quidem non est hujus temporis philosophari; sed Hieronymus hic summam laude moriens, universas opes suas destinabit instituendo Lovanii collegio, in quo grati & publicitus tres linguas eruditissimi viri profitebuntur: ea res magnum ornamentum adjunget & studiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter versabimur Lovanii. *Al.* Quò nunc igitur est iter? *Mu.* Antverpiam. *Al.* Musæ & Gratia ad mercatum? *Mu.* Nequaquam; Imò ad nuptias. *Al.* Quid virginibus cum nuptiis? *Mu.* Ad tales nuptias non est indecorum ire virgines. *Al.* Quas igitur nuptias narras? *Mu.* Sanctas, puras, castas, ad quas non puderet ipsum adire Palladem; & arbitror adfuturam. *Al.* Non est fas scire sponsi nomen & sponsæ? *Mu.* Arbitror tibi non ignotum esse candidissimum illum juvenem, & omnibus politionis literarum deliciis expoliticissimum, Petrum Ægidium. *Al.* Gemmam nominasti, non hominem. *Mu.* Ei nubet Cornelia virguncula vel ipso digna Apolline. *Al.* Ille quidem vestri cultor eximius à teneris annis fuit. *Mu.* Huic igitur canemus Epithalamium. *Al.* Et saltabunt Gratia? *Mu.* Non modò saltabunt, verùm etiam duo candidissima pectora indissolubilibus mutua benevolentia nodis copulabunt ut nihil unquam inter illos possit incidere vel ira vel

a Mulier ob
stultitiam
nobilis.
b Ulcus : sic
appellamus
nobis mo-
lestos.

c Alludit ad
hoc, quod
Socrates a-
pud Plato-
nem facit
duas Venere
& duos Cu-
pidines.

d Vasculum
unguentari-
um.

vel tædij. Illa perpetuum nihil audiet nisi, Mea lux ; ille-
vicissim nihil nisi, Anime mi. Atque huic jucunditati nè
senectus quidem quicquam detrahet, imò potius adjunget
aliquid. *Al.* Demirarer, si qui sic vivunt possint senescere.
Mu. Rectè mones ; nam maturitas erit potius quàm senectus.
Al. Atqui novi permultos, quibus intra menses tres istæ
verborum blanditiæ longè in diversum versæ sunt, & in con-
vivio pro lepidis joci volitabant disci & quadrulæ. Maritus
pro, Animemi, audiebat Fungus, lagena, sponsia : uxor,
Scrophæ, (*a*) Acco, (*b*) vomica. *Mu.* Vera prædicas :
sed istiusmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant ; hic perpetuo
morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. *Al.* Narras
tu quidem raram matrimonii felicitatem. *Mu.* Tam raras
virtutes rara decet felicitas. *Al.* Quid ? coibunt nuptiæ ab-
sque Junone & Venere ? *Mu.* Juno quidem non aderit, rixosa
dea, & cui rarò bene convenit cum suo Jove. Nè Venus
quidem (*c*) illa terrestris & ebriosa, verùm altera illa cœ-
lestis quæ conciliat formas animorum. *Al.* Proinde sterile ma-
trimonium mihi narras. *Mu.* Nequaquam, imò felicissimè
foecundum. *Al.* Quid illa cœlestis gignit nisi animos ? *Mu.*
Imò addit & corpora, sed ipsis animis morigera, perinde
quasi gemmeo (*d*) myrothecio indas opobalsamum. *Al.*
Ubinam est ea ? *Mu.* En tibi procul adventat. *Al.* Video.
Deum immortalem ! qui fulgor ! quæ formæ majestas !
ad hanc quidem altera Venus invenusta est. *Mu.* Vides quàm
modesti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi
quibus altera dementat animos mortalium, sed oculatissimi ;
nec habent insanas faces, sed ignes placidissimos ; nec ha-
bent plumbeas cuspides, quibus immittunt odium aman-
tis, ac miseros animos amore non mutuo discruciant. *Al.*
Planè matrem referunt. O felicem illam domum, & superis
egregiè charam ! Cæterùm licetne audire epithalamium
carmen quod illi destinastis ? *Mu.* Imò rogamus ut libeat
audire.

CLIO.

Candida laurigero nubit Cornelia Petro :

Auspiciis adsint numina dextra bonis.

MELPOMENE.

Comingat illis turturum concordia,

Cornicula vivacitas.

THA-

*Ille charitate (a) Gracchum Tiberium praecefferit,
Qui sua vitam anteposuit conjugis Cornelia.*

EUTERPE.

*Ille charitate superet (b) conjugem Admeti duci,
Qua volens mortem mariti morte mutavit suâ,*

TERPSICHORE.

*Ille non flagret leviori flammâ,
Attamen fato meliore, quàm olim
(c) Plancius raptæ sociæ gravatus*

Esse superstes.

ERATO.

*Illan non flagret leviori flammâ,
Attamen longè meliore fato,
Casta quàm sanctum deamavit olim*

(d) Porcia Brutum,

CALLIOPE.

*Sponsum moribus undiquaque sanctis
Nec Nasica probatus antecellat.*

URANIA.

*Uxor moribus undiquaque castis
Vincat (e) Sulpitiam Paterculanam.*

POLYHYMNIA.

*Laudetur simili prole puerpera;
Accrescat domui res simul & decus :
Sed livore vacet, si fieri potest,
Facilis egregiis debita gloria.*

Al. Prorsus inviderem illi Petro Ægidio, nisi tantus esset hominis candor ut ipse nemini possit invidere. *Mu.* Sed jam tempus est ut cœptum carparamus iter. *Al.* Numquid est quod interim velitis renunciari Lovanium? *Mu.* Ut nostro nomine salutes amicos omnes candidos ac nostri studiosos, sed præ cæteris vetustissimum nostri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium & Joannem Borsalum. *Al.* Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? *Mu.* Dicam in aurem. *Al.* (f) Res non est magni sumptûs; itaque fiet quamprimum.

a Lege Plutarchum in Gracchis, statim in principio.
b Alcestis : de hac exstat tragœdia Euripidis.
Meminit & Valerius Max. lib. 5. cap. 6.
c Atque ibidem de Plancio & Horefilla.

d Rursus ibidem de Porcia Catonis filia, Bruti uxore.

e Sulpitia Patreculi filia, uxor Fulvii Flacci quæ ob pudicitiam è centum matronis lecta fuit ad deducendum Romæ Veneris simulacrum.
Meminit T. Livius.

f Videtur hoc dictum in aurem, ut suspendant sese.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Exorcismus, sive Spectrum, Impostorum technas detegit, qui credulis & simplicibus illudunt, fingentes apparitiones demonum & animarum, vocēsque divinas. Polus fuit author rumoris, Spectrum exaudiri animæ cujuspiam in fundis suis miserè ejulantis: (sægit aliàs se videre mediâ jam luce draconem in cælo; quod idem aliis etiâ persuasi) & Fauno Sacerdoti paracho villæ vicinæ facile suadet ut istius rei certitudinem expeririatur. Qui annuit, & exorcismum parat. Polus conscendit equum nigrum, ignem jactat, & variis dolis credulum Faunum aliōsque, viros parum natos, fallit egreg l.

THOMAS, ANSELMUS.

Th. Quid est bonæ rei quod tecum rides tam suaviter, quasi thesaurum nactus sis? *An.* Non procul aberrat à scopo tua divinatio. *Th.* At non imparties sodali quicquid isthuc est boni? *An.* Imò jamdudum optabam mihi dari quempiam in cujus sinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, impartii. *An.* Audivi modò fabulam lepidissimam, quam jures esse comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota quàm tu notus es mihi. *Th.* Audire gestio. *An.* Nostine Polum Fauni generum? *Th.* Maximè. *An.* Is est & author & actor hujus fabulæ. *Th.* Facile crediderim. Nam ille vel absq; persona posset quamvis agere fabulam. *An.* Sic est. Nosti, opinor, & prædium quod habet non ità procul à Londino. *Th.* Phy! Non semel illic computavimus. *An.* Agnosceis igitur viam utrinque arboribus pari digestis intervallo septam. *Th.* Ad lavam adium partem, altero serè balistæ jactu. *An.* Tenes. Alterum viæ latus habet alveum siccum, dumis ac vepribus oblitum: è ponticulo iter est in apertam planiciem. *Th.* Memini. *An.* Jampridem vagabatur rumor ac fabula per ejus loci rusticos, juxta ponticulum hunc obversari spectrum quoddam, cujus subinde exaudirentur miserandi ejulatus. Suspiciabantur animam esse cujuspiam quæ diris cruciatibus torqueretur. *Th.* Quis author erat istius rumoris? *An.* Quis nisi Polus? Hoc procemium præstruxerat suæ fabulæ. *Th.* Quid isti venit in mentem ut ista confingeret? *An.* Nescio, nisi quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultitiam populi. Dicam quid nuper designarit hujus generis. Simul equitabamus aliquam multi Richmondam, inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cælum erat mirè serenum, nec ullâ usquam nubeculâ suffuscatum. Ibi Polus intentis in cælum oculis signavit

signavit totam faciem ac scapulas imagine Crucis, & vultu ad stuporem composito, ita secum, Deum immortalem! quid ego video? Rogantibus qui proximè equitabant, quid videret; rursus obsignans se majore cruce, Avertat, inquit, clementissimus Deus hoc ostentum. Cùm instarent aviditate cognoscendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonstrans cœli locum, Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retortâ? Cùm negârant se videre, atque ille jussisset oculos intenderent, ac locum subindè commonstraret; tandem unus quispiam, nè videretur parùm oculatus, affirmavit se quoque videre. Hunc imitatus est unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale portentum apparuisse. Mirum autem quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui quid sibi vellet ostentum interpretarentur serio. Horum stultitiâ ille qui commentus fuerat argumentum magna cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. *An.* Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere quibus non satis est appellari Latine (a) Regulares, nisi Græcè cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sacris. *Th.* Intellego; repertus est actor fabulæ. *An.* Super cœnam ortus est sermo de rumore spectri. Cùm Polus sentiret Fauno rumorem hunc non solum auditum esse, verum etiam creditum, cœpit hominem obtestari vir doctus ac pius succurreret animulæ tam dira patienti: & Si quid dubitas, inquit explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miserum ejulationem: adjunge tibi quem voles comitem; ita & tutior audies & certius. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœnâ peractâ Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans cùm jam tenebræ sustulissent certum de rebus judicium, tandem audit miserandos gemitus. Hos Polus artifex mirè effingebat, abditus illic in vepreto, abhibita ad id ollâ fictili, quò vox è cavo reddita lugubrius quiddam sonaret. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit (b) Phasma Menandri. *An.* Magis isthuc dices si totam audieris. Faunus domum se recepit, narrare cupiens quid audisset. Polus aliâ viâ compendiariâ jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polò quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quò res esset

a Ludit: aliqui canonici non dicuntur à regula, sed à præbenda quam vocant. Nam canon aliquando est certus cibi potusve modus qui dabatur militibus.

b Id est, Apparitio, nomen est fabulæ, in qua puella potiebatur amatore, fictâ apparitione deæ, cui fiebant sacra. Vide Donatum in prologum Eunuchi.

admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenere risum? *An.* Illène? Vultum habet in manu. Dixisses rem seriò agi. Tandem Faunus, vehementer obtestante Polo, suscepit negotium exorcismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum dispicit quibus modis rem aggrediretur tutò: nam sibi quoque miserè metuebat. Primum itaque congesti sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli per viscera Beatæ Mariæ, per ossa beatæ Werenfridæ. Deinde delectus est locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus est circulus satis amplus, qui crebras haberet cruces, variâsque norulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum est vas ingens plenum aque consecratæ. Addita est in collum sacra stola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii secundum Joannem. In localis habebat cerulam, à Romano Pontifice quotannis consecrari solitam, quæ vulgò dicitur Agnus Dei. His armis olim se muniebant adversus noxios dæmones, prius quam illis Francisci cuculla cœpit esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, nè, si spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam. Nec tamen ausus est se solum huic circulo committere; sed decretum est adhibendum esse sacerdotem alterum. Ibi Polus metuens nè, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulæ mysterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit; sic enim postulabat actio fabulæ: & erat is qui à tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus ritè præparatis, sub horam decimam Faunus cum parochio circulum ingreditur. Polus, qui præcellerat, è vepreto gemit miserabiliter. Faunus auspicator exorcismum. Interim Polus clam per tenebras subducit se in villam proximam: illinc adducit aliam personam fabulæ; nec enim poterat nisi per multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conscedunt equos nigros, ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent à circulo ignem ostentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. *Th.* Quantum operæ fumpfit Polus ille ut falleret! *An.* Sic est homo. Verùm ea res propemodum pessimè cesserat illis. *Th.* Qui sic? *An.* Nam equi subito prolato igne consternati, parùm absuit quin & se precipitarent & sessores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum est in colloquium. Polus, velut ignarus omnium, rogat quid esset actum. Ibi Faunus narrat sibi conspectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac narribus spirantes ignem, qui tentassent ingredi circulum, verùm efficacibus verbis abactos

in malam rem. His rebus cū accrevisset animus Fauno, postero die summo cum apparatu rediit in circulum : cū-que diu multis obtestationibus provocasset spectrum, Polus rursus cum collega suo procul ostendit sese ex equis atris horrendo fremitu, quasi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis ? *An.* Nihil ; nam id malè cesserat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem : eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se proripit, velut abacti exorcismis Fauni, sacerdotem utrumque, unà cum vase quod habebant aquæ sacræ plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc præmii tulit pro sua actione parochus ? *An.* Tulit ; & tamen maluit hoc perpeti quàm deserere cœptam fabulam. His ita gestis, ubi reditum est ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus quanto fuisset in periculo, & quàm fortiter utrumque cacodæmonem suis verbis profligasset : jamque certam conceperat fiduciam, nullum esse tam noxium aut impudentem dæmonem qui posset in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multum abest à fatuo. *An.* Nihil adhuc audisti. Hucusque progressâ fabulâ, commodum supervenit Poli gener, (nam ejus filiam duxerat natu maximam) juvenis, ut scis, ingenio mirè festivo. *Th.* Scio, nec abhorrens ab hujusmodi jocis. *An.* Abhorrens ? Nullum ille (a) vādīmōnium non desereret, si talis vel spectanda, vel agenda esset fabula. Huic socer rem omnem denarrat, atque illi delegat partes, ut Animam agat. Sumit ornatum, ac lubens convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera : habet prunam vivam in testa, quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum ubi hæc agebatur fabula. Auduntur miri gemitus. Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese Anima, subindè ostentans ignem, ac miserè suspirans. Hanc cū Faunus obtestaretur ut eloqueretur quisnam esset, subito profluit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis, fictoque fremitu, Nihil, inquit, tibi juris est in hanc animam ; mea est : ac subindè procurrit usque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorcismam, mōxque velut submotus verbis exorcismi, & vi aquæ sacræ, quam illi multam asperit, retrocessit. Tandem abacto (b) padagogodæmone, nascitur dialogismus Fauni cum anima. Percontanti & obrestanti respondit se esse animam hominis Christiani. Rogata quo nomine vocaretur, respondit, Faunus. Faunus ? inquit, idem mihi nomen est. Jamque ex communi nomine res cœpit illi magis esse cordi,

a Id est, rem quamlibet seriam. Vide Chiliades.

b Qui servabat animam, nec ab ea discedebat. Sic Terent. Phædriam vocat puellam padagogum.

ut

a Qui pro-
ducit ac re-
ducit perio-
nas in fabu-
lis, quasi
præfectus
fabulæ.

ut Faunus Faunum liberaret. Cùm Faunus multa percon-
taretur, nè diutina confabulatio proderet fucum, subduce-
bat sese Anima, negans sibi fas esse diutius colloqui, quòd
tempus urgeret quo cogeretur abire quòd libèret dæmoni:
pollicita tamen est sese postridie redituram horà quâ fas
esset. Rursus convenitur in ædibus Poli, qui (a) choragus
erat fabulæ. Ibi denarrat exorcista quid esset gestum, non-
nulla etiam admentiens, quæ sibi tamen persuadebat esse
vera. Adeò favebat negotio quod agebatur; Jam hoc com-
pertum erat, scilicet, animam esse Christianam, quæ sub in-
clementissimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc
omnis conatus intenditur. Verùm in exorcismo proximo
ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obsecro, quidnam? *An.*
Cùm Faunus evocasset Animam, Polus qui dæmonem age-
bat prorsus sic affili t quasi intra circulum irrupturus; cum-
que contrà Faunus pugnaret exorcismis, multàmque vim
aquæ aspergeret, tandem exclamat dæmon, se nè pili qui-
dem facere ista omnia. Rem, inquit, habuisti cum puella,
mei juris es. Id cùm Polus joco diceret, tamen fortè fortu-
nà verùm dixisse visus est; nam exorcista hoc dicto tactus,
illico recepit se in centrum circuli, & nescio quid immu-
savit in aurem paracho. Id Polus sentiens, recepit sese, nè
quid audiret quod audire fas non esset. *Th.* Sanè Polus re-
ligiosum ac verecundum agebat dæmonem. *An.* Sic est.
Reprehendi poterat actio, quòd parùm meminisset decori:
exaudivit tamen parochi vocem indicentis satisfactionem.
Th. Quam? *An.* Ut ter diceret gloriosum Psalmum septua-
gesimum octavum, *Deus, venerunt gentes.* Ex hoc conjiciebat
illum ter habuisse rem eadem nocte. *Th.* Hoc sanè regularis
ille præter regulam. *An.* Homines sunt, & lapsus erat hu-
manus. *Th.* Perge; quid deinde factum? *An.* Jam Faunus
ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem.
At ille jam timidior refugebat. Fesellisti me, inquit; si sa-
puissem, non monuissem te. Persuasum est hoc multis, quæ
semel sacerdoti confessus sis, prorsus abolita esse è memoria
dæmonis, nè possit opprobare. *Th.* Jocum planè ridiculum
narras. *An.* Sed ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot
hunc in modum colloquium habitum est cum Anima. Sum-
ma huc evasit: Roganti exorcistæ, num quâ viâ posset à
cruciatu liberari; respondit illa, posse, si pecunia, quam re-
liquisset fraude partam, restitueretur. Ibi Faunus, Quid,
inquit, si per bonos viros dispensaretur in pios usus? Re-
spondit, & hoc profuturum. Hic exhilaratus exorcista, sum-
ma

mâ diligentia percontatus est, quanta esset summa. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, sed procul diffitum, ubi thesaurus hic defossus esset. Præscripsit in quos usus vellet impendi. *Th.* In quos? *An.* Ut tres susciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret salutaturn Jacobum Compostellanum, tertius oscularetur pectinem Jesu qui est Treviris. Deinde per aliquot monasteria magna vis psalteriorum ac missarum perageretur. Quod superesset, ipse pro suo arbitratu dispensaret. Jam totus erat in thesauro Fauni animus; illum toto pectore devorarat. *Th.* Vulgaris morbus est, quanquam hoc nomine peculiariter male audiunt sacerdotes. *An.* Ubi nihil esset omissum quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorcista submonitus à Polo cœpit Animam de curiosis artibus percontati, de alchimistica, deque magia. Et ad hæc Anima quædam respondit pro tempore; cæterum pollicita se plura indicaturam simul atque illius operâ liberata fuisset à pædagogo dæmone. Sic hic, si videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique serio prædicare rem prodigiosum, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis, polliceri monasteriis magnifica quædam; & omnino nihil jam humile loquebatur. Adiit locum, reperit signa. Non ausus tamen est effodere thesaurum, quod Anima iniecisset scrupulum, ingenti periculo facturum, si prius quàm essent peractæ missæ thesaurus attingeretur. Jam multis nasutioribus subolebat fucus. Cùm tamen ille nusquam non deprædicaret suam stultitiam, clam admonitus est ab amicis, præsertim ab Abbate suo, nè qui hætenus habitus esset vir prudens, nunc diversum de se specimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quò minùs crederet rem esse seriâ: adeoque pentius hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter spectra & malos genios nihil somniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipsam faciem; quæ sic pallebat, sic erat extenuata, sic dejecta, ut larvam esse diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio succursum fuisset. *Th.* Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. *An.* Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujusmodi technam commenti sunt. Effinxerunt epistolam raris literis descriptam; idque non in chartis vulgaribus, sed in his in quibus aurifices respondent bracteas auri, subrubentibus, ut scis, luto. Epistolæ sententia hæc erat. *Faunus dudum captivus, nunc liber, Fan-*

no liberatoꝝi suo optimo salutem æternam. Non est, mi Faune, cur te diutius in hoc n. gotio mace es; respex. t. Deus animi tui piam voluntatem, & illius merito me liberavit à suppliciis: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te n. anet locus apud divum Augustinum, qui proximus est Apostolorum choro. Ubi veneris ad nos, agant tibi gratias coram. Interim cura ut vivas suaviter. Datum è cæ. d. mpyre, Idibus Septembribus, Anno millefimo quadringente. Immo nonagesimo octavo, sub sigillo annuli mei. Hæc epistola clàm posita est in altari ubi facturus erat rem divinam Faunus. Eâ peractâ subornatus est qui eum submoneret de re, quasi casu deprehensâ. Nunc eam circumfert epistolam, & ostentat ceu rem sacram, nihilque credit certius quàm eam è cælo perlatam ab angelo. *Th.* Istud non est liberâsse hominem insanîâ, sed mutâsse insanîæ genus. *An.* Sic est profectò, nisi quòd nunc insanit suavius. *Th.* Antehac non soleo multum tribuere fabulis quæ vulgò feruntur de spectris, sed posthac multò minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis & Fauni similibus multa pro veris prodita literis, quæ simili artificio sunt adsimulata. *An.* Ego pleraque hujus generis esse credo.

ARGUMENTUM.

Alcumistica ostendit delirium senis alioqui prudentis qui in hanc artem insanivi, deceptus à Sacerdote per dupl. cem vi. m. hujus artis, Longationem & Curiationem. Longatione autem egregiè fallit senem Balbinum. Causatur Alcumista carbonem, vitrâ. Virgini Beate mittuntur dono aurei, ut suis illa faveret capitis. Aulici quidam, subodorati Balbinum hanc illicitam artem exercere, corrumpuntur muneribus. Dimittitur tandem Alcumista, numerato viatico.

a Avidus
audiendi.
b Loquax.

(a) PHILACOUS, (b) LALUS.

Ph. Quid est novæ rei quòd sic Lalus apud sese ridet, ac penè in cachinnos solvitur, subindè signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve, multum amiceissime Lale. Videre mihi admodum felix. *La.* Atqui felicior ero site impartiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quamprimum me bees. *La.* Nosti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? *La.* Sic est ut dicis; sed nullus est mortalium qui sapiat omnibus horis, aut qui sit undique perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi, jam olim insanit in artem quam vocant Alcumisticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. *La.* Utcunque est, ille toties delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirificè pallus est sibi dari verba. *Ph.* Quo pacto? *La.* Adiit illum sacerdos quidam, saluta-

salutavit honorificè, mox sic exorsus est; Doctissime Balbine, mirabere fortassis quòd ignotus sic interpellem te, quem scio nunquam non sanctissimis studiis occupatissimum. Annuit Balbinus, qui mos est illi; nam verborum est mirè parcus. *Ph.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verùm alter prudenti-
 or sic pergit: Ignoscas tamen huic meæ importunitati, si prudentiæ
 cognôris causam cur te adierim. Dic, inquit Balbinus, sed argumentum
 paucis, si potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio.
 Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortalium fata: ego
 nescio utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Ete-
 nim si meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi
 pulchre felix; sin ex altera, nihil me infelicius. Urgente
 Balbino ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit,
 doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum cui
 totum hoc negotium sic notum est ut nulli notius. *Ph.* Rhe-
 torem mihi depingis, non Alcumistam. *La.* Mox audies Al-
 cumistam. A puero mihi, inquit, contingit hæc felicitas, ut
 artem omnium maximè expetendam, discerem, illam, inquam
 totius Philosophiæ medullam, Alcumistam. Ad nomen
 Alcumistices nonnihil expectatus est Balbinus, gestu dun-
 taxat; caterùm gemitu iussit ut pergeret. Tum ille, Sed ô
 me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam quam
 oportuit! Cum Balbinus rogâset quasnam vias diceret;
 Scis, inquit, optimè (quod id enim te fugit, Balbine, virum un-
 diquaque doctissimum) duplicem esse hujus artis viam, alte-
 ram quæ dicitur Longatio, alteram quæ dicitur Curtatio.
 At mihi malo quodam fato contigit in Longationem incide-
 re, Balbino seiscitante quod esset discrimen viarum; Impuden-
 tem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui sciam hæc om-
 nia sic esse nota, ut nulli notiora! Itaque supplex huc ad te
 accurri ut, misertus nostri, digneris impartire nobis viam
 illam felicissimam Curtationis. Quòd peritior es hujus artis,
 hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tan-
 tum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ità te
 Jesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cùm
 hic non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus
 est, se prorsus ignorare quid esset Longatio aut Curtat-
 io; jubet, exponat ipse vim harum vocum. Tum ille, Quan-
 quam, inquit, scio me loqui peritiori, tamen, quando ità
 jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contri-
 verunt, duabus rationibus vertunt rerum species; alterà quæ
 brevior est, sed plusculum habet periculi; alterà quæ
 longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix,

Verborum
paucitas
prudentiæ
argumentum

qui hæcenus sudârim in ea via quæ meo animo non arri-
det; neque quenquam nancisci potui qui alteram, cujus amo-
re depereo, vellet indicare. Tandem Deus immisit in men-
tem ut te adirem, virum non minùs pium quàm doctum.
Doctrina tibi præstat ut facîle possis dare quod peto: Pi-
etas commovebit ut velis opitulari fratri, cujus salus tibi
in manu est. Nè longum faciam, cùm hujusmodi sermoni-
bus veterator ille amovisset à se suspicionem fuci, fidem-
que fecisset, sibi viam alteram esse perspectissimam, jam-
pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans
sibi, Valeat, inquit, illa Curtatio, cujus ego nè nomen quidem
unquam audivi, tantum abest ut teneam; dic mihi bonâ fide,
Longationem tenes exacté? Phy, inquit ille, ad unguem, sed
displicet longitudo. Cùm Balbinus rogâsset quantum tem-
poris requireretur; Nimium, inquit, totus penè annus; sed
interim tutissima est. Nè labora, inquit Balbinus, etiam si toto
biennio sit opus, modò fidas arti tuæ. Ut rem in pauca con-
feram, convenit inter eos ut negotium aggredierentur clam
in ædibus Balbini, hæc lege, ut ille suppeditaret operam,
Balbinus sumptum, lucrum ex æquo ac bono divideretur:
quanquam impostor modestus ultro totum lucrum quod
provenisset Balbino deferebat. Utrinque juratum est de si-
lentio, quod faciunt qui mysteriis initiantur. Jam illico
numeratur pecunia unde artifex mercaretur ollas, vitra,
carbones, reliquaque quæ ad instruendam officinam perti-
nent. Ibi noster alcumista suaviter in scorta, aleam & com-
porationes (a) decoquit eam pecuniam. Ph. Hoc nimirum
est (b) vertere rerum species. La. Urgente Balbino ut rem
aggredieretur; An non tenes, inquit, illud, *Dimidium fâsti,*
qui bene cœpit, habet? Magnum est bene præparare materi-
am. Tandem cœpit adornari fornax. Hic rursus erat opus
novo auro, velut illecebrâ venturi auri. Siquidem ut piscis
non capitur absque esca, ita aurum alcumistis non provenit
nisi pars auri admisceatur. Interea Balbinus totus erat in
supputationibus: subducebat enim, si uncia pareret quindecim,
quantum esset lucri rediturum ex unciiis bis mille;
tantum enim decreverat insumere. Cùm hanc quoque pe-
cuniam decoxisset alcumista, jamque menssem unum atque
alterum multum operæ simulâsset circa folles & carbones,
roganti Balbino, ecquid procederet negotium, primùm ob-
mutuit; urgenti tandem respondit, Sicut solent res præclaræ,
quæ semper difficiles habent aditus. Causabatur erratum in
emendis carbonibus; quernos enim emerat, cùm abiignis
e/et

a Decoquere
est nequitia
profundere;
indè de-
coctores.
b Nam id
proficiunt
alcumistæ.
Qui profun-
dit, in id
vertit quo
fruitur.

esset opus, aut column's. Ibi perierant aurei centum; nec eo
 segniùs reditum est ad aleam. Data nova pecunia, mutati
 carbones. Jámq̃ue majore studio res cœpta est quàm antea:
 quemadmodum in bello milites, si quid secùs accidit quàm
 vellent, virtute sarcunt. Cùm menses jam aliquot ferbu-
 issent officina, & expectaretur fœtus aureus, ac nè mica qui-
 dem auri esset in vasis, (jam enim & illud omne decoxerat
 Alcumista) inventa est alia causatio; nimirum vitra, quibus
 usus fuerat, non fuisse temperata sicut oportuit. Etenim ut
non ex quovis ligno Mercurius fingitur, ita non quibuslibet *Simile.*
 vitris conficitur aurum. Quò plus erat impensum, hòc mi- *Prov.*
 nùs libebat desistere. *Ph.* Sic solent aleatores, quasi non *Juxta illud*
 multò satius sit hoc perdere quàm totum. *La.* Sic est. De- *Poëta,*
 jerabat Alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse: nunc *Sic nè per-*
 errore deprehenso cætera fore tutissima, & hoc dispendii *diderit, non*
 magno cum scœnore sarturum sese. Mutatis vitris tertia in- *cessat perde-*
 staurata est officina. Admonebat Alcumista rem feliciùs *re lusor,*
 succelluram, si virgini Matri, quæ, ut scis, Paralys colitur *Et revocat*
 mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec *cupidas alea*
 absque favore numinum rem prosperè geri. Id consilium ve- *sepe manus.*
 hementer placuit Balbino, homini pio, ut qui nullum præ-
 termitteret diem quin perageret rem divinam. Suscepit
 religiosam protectionem Alcumista, nimirum in proximum
 oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in gane-
 is. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem ne-
 gotium ex animi sententia succellurum, adèd divam Virgi-
 nem votis suis visam annuere. Ubi multo jam tempore suda-
 tum esset, ac nè mica quidem auri nasceretur usquam, ex-
 postulanti Balbino respondit, sibi nihil unquam tale acci-
 disse in vita, toties artem experto, nec satis posse conjectare
 quid esset in causa. Cum diu divinatum esset, tandem il-
 lud venit in mentem Balbino, num quo die præternississet
 audire sacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant:
 nam nihil succedere his omisissis. Ibi impostor, Rem, inquit,
 acu tetigisti. Me miserum! semel atque iterum id admi-
 ssus est per oblivionem & nuper, à prolixo convivio sur-
 gens, oblitus sum dicere salutationem Virginis. Tum Bal-
 binus, Non mirum, inquit, si restant non succedit. Reci-
 pit artifex se pro prætermisissis sacris duobus duodecim
 auditorum, & pro unica salutatione decem repositurum.
 Cùm Alcumistam prodigum subindè defecisset pecunia,
 nec suppeterent petendi causæ, tandem hanc technam com-
 mentus est: Rediit domum admodum exanimatus, ac voce

• Plinius
lib. 30. c. 1.
refert Bri-
tannos mirè
insanisse in
Magiam ut-
que ad ipsius
ceratam.
Sunt adhuc
qui in Alcu-
mistica pa-
ram sobrii
sint, quan-
quam lex
capitalis
apposita est.

lamentabili, Perii, inquit, funditus, Balbine, perii, actum est de capite meo. Obstupuit Balbinus, & tanti mali causam a-
vebat cognoscere. Subodorati sunt, inquit, aulici quod egi-
mus, nec aliud exspecto quàm ut mox deducar in carcerem.
Ad hanc vocem expalluit etiam seriò Balbinus. Nam scis
(a) apud nos capitale esse, si quis Alcumisticam exerceat
absque Principis permisso. Pergit ille; Non, inquit, metuo
mortem, utinam illa contingat; metuo quiddam crudelius.
Roganti quid hoc esset, Rapiar, inquit, aliquò in turrim: illic
per omnem vitam cogar his laborare quibus non libet.
An ulla mors est quæ non potior esse debeat quàm talis
vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus, quoniam
callebat artem rhetoricam, pulsabat omnes status, siquæ
periculum vitari posset. Non potes, inquit inficiari cri-
men? Nequaquam, ait ille. Inter regiones satellites res spar-
sa est, & habent argumenta quæ dilui non possint. Nec de-
fendi quidem factum poterat ob legem manifestam. Cùm,
multis in medium adductis, nihil videretur firmi præsidii,
tandem Alcumista, cui jam opus erat præsentì pecuniâ, Nos,
inquit, Balbine, lentis consiliis agimus, atqui res poscit præ-
sens remedium. Jam arbitror adfuturos qui me abripiant
in malam rem, Denique, cùm nihil occurreret Balbino, tan-
dem Alcumista, Nec mihi quidquam occurrit, inquit, neque
quidquam superesse video, nisi ut fortiter peream: ni for-
tè hoc placet, quod unum superest, utile magis quàm hone-
stum, nisi quòd *durum est telum necessitas*. Scis, inquit, hoc
hominum genus avidum esse pecuniæ, eòq; facilius corrup-
pi posse ut fileant. Quamvis durum sit illis furciferis dare
quod profundant, tamen, ut nunc res sunt, nihil video me-
lius. Idem visum est Balbino; ac numeravit aureos triginta,
quibus redimeret silentium. Ph. Miram Balbini liberalita-
tem mihi prædicas. La. Imò in re honesta citius dentem
extudisles ab eo quàm nummum. Sic prospectum est Alcu-
mistæ, cui nihil erat periculi, nisi quòd non haberet quod
daret amicæ. Ph. Demiror Balbino in tantum nihil esse na-
si. La. Hic duntaxat naso caret, in cæteris nasutissimus, Rur-
sum novâ pecuniâ instruitur fornax, sed præmissâ ad Virgi-
nem Matrem precatiunculâ, ut cœptis faveret. Jam totus
exierat annus, dum illo nunc hoc nunc illud causante, ludi-
tur opera, & perit impensa. Interim existit casus quidam
ridiculus. Pa. Quisnam? La. Alcumista furtivam consuetu-
dinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus, concep-
tâ suspitione, cœpit hominem observare. Tandem cùm illi
nuncia-

nunicatum esset sacrificum esse in cubiculo, præter expectationem redit domum, pulsat ostium. *Ph.* Quid facturus homini? *La.* Quid? nihil suave; aut occisurus erat, aut exsecturus. Ubi maritus instans minitaretur, se vi effracturum ostium niaperiret uxor, magnopere trepidatum est, & circumspicitur præsentaneum aliquod consilium: nec erat aliud quàm quod ipsa dabat res. Abiecit tunicam, ac per fenestram angustam dejecit sese non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinârat artifex. *Ph.* Hic itaque medius tenetur. *La.* Imò felicius elapsus est hinc quàm è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil exposulabat Balbinus, sed nubilo vultu satis indicabat se non ignorare quod vulgò ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis penè dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt in quamvis magno peccato facile condonant supplici. Itaque datâ operâ injicit mentionem de successu negotii, queritans non perinde succedere ut solet, aut vellet: addebat se vehementer mirari quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur destinâsse silentium, & erat qui facile commoveretur, Non est, inquit, obscuram quid obstat; peccata obstant quò minùs succedat quod à puris purè tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, subindè tundens pectus, & vultu vocèque lacrymabili, Verissimum, inquit, dixisti, Balbine, peccata, peccata, inquit, obstant; sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud Sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertaxerat me Satanâs in laqueos suos. Et, ô me miserum! è sacrificio factus sum adulter. Non tamen omnino periit hoc munus quod misimus Virgini Matri. Perieram certo exitio ni illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat arctior quàm ut possem elabi: in tam præsentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis, procidi in genua, obtestatus sum, si gratum fuisset munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto fenestram (sic enim urgebat necessitas) & satis amplam reperi ad effugium. *Ph.* Credidit ista Balbinus? *La.* Credidit? imò etiam ignovit, & admonuit religiosè, nè se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia danti fidem se posthac rem sacram purè tractaturum. *Ph.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga est fabula, sed ego paucis absolvam. Cùm ejusmodi

commentis diu lussisset hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorsisset, tandem venit illò qui nebulonem à puero noverat. Is facillè divinans illum idem agere apud Balbinum quod nusquam non egerat, clam aggreditur illum; exponit qualem artificem domi suæ foveret; monet ut quàm primùm ableget hominem, ni mallet ipsum aliquando compilatis scriniis fugere. *Ph.* Quid hic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imò numeravit viaticum, obtestans per omnia sacra, nè quod accidisset effutiret. Et sapuit, meà quidem tententiā, qui hoc maluerit quàm esse fabula conviviorum & fori, deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erat periculi, artis tantum tenebat quantum asinus quivis; & in hoc genere favorabilis est impostura. Quòd si furti crimen intentasset, à suspendio tutum reddebat unctio, neque quisquam lubens gratis alat talem in carcere. *Ph.* Miseresceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. *Lu.* Nunc mihi properandum est in aulam; aliàs referam his etiam multò stultiora. *Ph.* Cùm vacabit & audiam lubens, & fabulam fabulā pensabo.

ARGUMENTUM.

a Qui impositum. *(a)* Hippoplanus narrat fraudes eorum qui veniunt aut locant equos, nit in vendendis equis. docetque ipsi quomodo impostoribus aliquoties imponatur.

AULUS, PHAEDRUS.

b Est severi. *Au.* *tatem vultu*
preferre.

DEum immortalem! *(b)* ὁς σεμνοπρεσσωπεί noster Phædrus, & subindè in cælum suspicit! Adoriar. Quid acc'idit novæ rei? Phædre. *Ph.* Quamobrem isthuc interrogas? *Au.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato, tanta est in vultu severitas. *Ph.* Non mirum, amice, modò confessus sum peccata mea. *Au.* Phy! jam desino mirari: sed dic, age bona fide, confessus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico duntaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuisti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi displicere. *Au.* Oportet esse peccatum. *Ph.* suave. *Ph.* An peccatum sit, nescio, sed tamen si vacat audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta sit impostura apud nostros in his qui vendunt aut locant equos? *Au.* Plus scio quàm vellem non semel ab illis delusus. *P.* Nuper incidit mihi iter, cùm satis prolixum, tum etiam accelerandum.

Adeo

Adeo quendam ex illis, quem dixisses ejus generis minime malum, & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiae. Narro mihi rem esse seriam, opus esse praestrenuo equo; si unquam praeuisset se mihi bonum virum, nunc praestaret. Ille pollicetur se sic mecum acturum ut ageret cum patre suo charissimo. *Au.* Fortassis & fratri impositurus. *Ph.* Inducit in stabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus caeteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans eum equum frequenter à multis expetitur esse; se cum maluisse servare amico singulari, quam ignotis addicere. Conventum est de pretio, numeratur pecunia praesens; conscendo. Mirà alacritate gestiebat equus in egressu; dixisses feroculum esse; nam erat obesus & pulchellus. Ubi jam equitassim sesquihoram, sensi planè lassum, nec calcaribus quidem impelli posse. Audieram tales ab illis ad imposituram ali, quos à specie judicares insignes, caeterum laboris impatientissimos. Ego continuo mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid h, c consilii capiebas eques absque equo? *Ph.* Id quod res dabat: deflexi in proximum vicum; illic clam apud quendam mihi notum deposui equum, & conduxì alterum; profectus sum quò destinàram; reversus sum, reddo conductitium equum, reperio meum * sophistam, ut erat, obesum, & pulchrè requietum: eo vinctus redeo ad impositorem; rogo ut in stabulo suo alat dies aliquot, donec repetiero. Percontatur quàm commodè me gesserit. Ego verò deiero per omnia sacra, me nunquam in vita conscendisse tergum equi felicioris, volasse potius quàm ambulasse, nec tam longo itinere unquam sensit lassitudinem, nec pilo factum ob laborem maciorem. Hæc cum illi persuasissem, esse vera, tacitus secum cogitabat, equum illum alium esse quàm hætenus suspicatus esset. Itaque priusquam abirem, rogabat num mihi venalis esset equus. Primò negabam; quòd si incideret iter denuo, non facile foret nancisci similem: attamen nihil esse mihi tam charum quod non esset venale pretio largo, etiamsi quis me ipsum, inquam, cuperet emptum. *Au.* Næ, tu pulchrè Cretensem agebas cum Cretensi. *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, nisi pronunciatà equi indicaturà. Indicavi non paulò pluris quàm emeram. Digressus ab homine, mox suborno qui mihi partem agat hujus fabulae, pulchrè instructum atque edoctum: is ingressus domum inclamat locatorem; ait sibi opus esse insigni equo, & laboris egregiè patienti.

* Id est, fucatum equum.

patienti. Alter ostendit multos, & pessimum quemque maximè prædicat; solum illum quem mihi vendiderat, quoniam existimabat verè talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis esset; nam descripseram illi formam equi, & locum indicâram. Locator primum obtrescere, atque alios ambitiosè prædicare. Cùm iste cæteris utcunque probatis semper ageret de uno illo, tandem locator apud se, Planè fefellit me iudicium de illo equo, siquidem hic peregrinus statim agnovit hunc inter omnes. Cùm instaret ille, tandem hic, Venalis est, inquit, sed pretio fortasse deterreberis. Non est, inquit ille, magnum pretium, si rei dignitas respondeat; indica. Indicavit aliquanto pluri quàm indicâram ipsi, captans & hoc lucrari. Tandem convenit de pretio; datur arrha satis magna, nempe regalis aureus, nè qua suspicio incideret simulatæ emptionis. Emptor jubet equo dari pabulum, se mox ait rediturum, & abducturum; dat etiam stabulario drachmam. Ego simul atque cognovi pactionem esse firmam, sic ut rescindi non posset, rursus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adest ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus; nam è vestigio proficiscendum est ob rem maximè seriam. Atqui modò, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam; sed præter expectationem objectum est negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hic ille, Eliges ex omnibus quem voles, tuum habere non potes. Rogo quamobrem. Quoniam venditus est, inquit. Ibi ego simulatâ magnâ perturbatione, Prohibeant, inquam, superi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiamsi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamor me perditum. Tandem incaluit & ille, Quid opus inquit, his jurgiis? indicâsti equum, ego vendidi: si numero pretium, nihil habes quod mecum agas; sunt in hac urbe leges; ad exhibendum equum me non potes compellere. Cùm diu clamâssem, aut equum exhiberet aut emptorem; tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æstimâram viginti sex. Ille æstimârat triginta duobus. Cogitat apud se, præstat hoc lucri facere quàm equum reddere. A beo dolenti similis, ac vix placatus etiam datâ pecuniâ. Ille rogat ut boni consulam; se aliis in rebus pensaturum hoc incommodi. Sic impositum est impostori. Habet equum nullius pretii. Exspectat ut qui arrham dedit veniat numeratum pecuniam. At nemo venit,

nec unquam venturus est. *Au.* Interim nunquam tecum exposulavit? *Ph.* Quâ fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem semel atque iterum, conquestus est de fide emptoris. Verùm ego ultro exposulavi cum homine, dicens illum eo malo dignum, qui præproperâ venditione tali equo me spoliârit. Hoc est crimen tam bene collocatum, meâ sententiâ, ut non possim inducere animum confiteri. *Au.* Ego mihi (a) statuat poscerem, si quid tale designâssem, tantum abest ut confessurus sim. *Ph.* An ex animo loquâris nescio; mihi tamen addis animum quò magis lubeat talibus facere fucum.

a Honoris gratiâ statim ponantur bene meritis de Republica.

ARGUMENTUM.

Πτωχολογία fraudes mendicorum & varias technas depingit, quæ filiâ sæpe personâ, ulcerosos sese ostentant, alchimisticam & alias profutentur artes, quibus imponunt plurimis. Nihil regno similis quàm mendicitas.

(a) IRIDES, (c) MISOPONUS.

Ir. Quam ego huc novam avem video advolare? Agnosco faciem, sed vestis non convenit. Aut ego prorsus hallucinor, aut hic est Misoponus. Audendum est; compellabo hominem, quamlibet pannosus. Salve, Misopone. *Mi.* Iridem video. *Ir.* Salve, Misopone. *Mi.* Tace, inquam. *Ir.* Quid? an salvere non vis? *Mi.* Non isto quidem nomine. *Ir.* Quid accidit? Annones idem qui fueras? An cum veste mutatur & nomen? *Mi.* Non; sed vetus receptum est. *Ir.* Quis tum eras? *Mi.* Apitius. *Ir.* Nè te pudeat veteris sodalis, si quid melioris obtigit fortunæ: non diu est quòd eras ordinis nostri. *Mi.* Concede huc sodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis vestri, sed pudet primi ordinis. *Ir.* Quem ordinem narras? Franciscanorum? *Mi.* Nequaquam, ô bone, sed decoctorum. *Ir.* Næ tu istius ordinis sodales habes quamplurimos. *Mi.* Eram re lautâ, prodegi strenuè; ubi res defecit, nullus agnoscebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad vestrum collegium: hoc malui quàm fodere. *Ir.* Sapuisti. Sed unde subito novus nitor corporis? Nam de veste mutata non perinde miror. *Mi.* Quamobrem? *Ir.* Quia Dea (d) Laverna multos subito dicit. *Mi.* An suspicaris me furto parâsse rem? *Ir.* Hoc fortassis ignavius. Rapinâ igitur. *Mi.* Non per vestram (e) Peniam, neque furto, neque rapinâ. Sed de nitore corporis prius expediam, quod tibi videtur mirabilius. *Ir.* Nam apud nos eras totus ulcerosus. *Mi.* Nimirum sum usus amiphano.

b Velut Iridis filius, quem mendicum inducit Ulisses.
c Osor laborum.

d Dea furum.
e Paupertas: Dea apud Aristophanem.

ciffano

cissimo medico. *Ir.* Quonam? *Mi.* Non alio quam meipso, nisi quem arbitraris mihi meipso amicio. *Ir.* Atqui nesciebam te callere rem medicam antehac. *Mi.* Totum illum ornatum ipse pigmentis affixeram, thure, sulphure, refinâ, visco, linteis, cruore. Ubi visum est, quod affixeram detraxi. *Ir.* O impostorem! nihil te videbatur miserabilius. Poteras in tragœdia sustinere personam Job. *Mi.* Sic tum ferebat egestas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare solet. *Ir.* Dic igitur de fortuna. Repertus est thesaurus aliquis? *Mi.* Non, sed repertus est quæstus vestro paulò commodior. *Ir.* Qui potuisti facere quæstum, cum non suppeteret fors? *Mi.* *Artem quævis terra alit.* *Ir.* Intelligo. Dicis artem incidendi loculos. *Mi.* Bona verba. Dico artem Alcumisticam. *Ir.* Vix quindecim dies sunt quòd nos reliquisti, & artem assequutus es quam alii vix multis annis perdiscunt? *Mi.* Nactus sum viam compendiarum. *Ir.* Quam? obsecro. *Mi.* Ars vestra conflaverat mihi quatuor ferme aureos: bonâ quadam fortunâ incidi in veterem congerronem, qui nihilo felicius rem administrârat quam ego. Comporabamus: cœpit, ut sit, narrare suas fortunas: paciscor hâc lege, ut ille biberet immunis, mihi communicaret artem. Communicavit bonâ fide: ea nunc vectigal est mihi. *Ir.* Non licet discere? *Mi.* Tibi vel gratis impartiam ob pristinum fodalitium. Scis nusquam non inveniri plurimos hujus artis avidissimos. *Ir.* Audivi, & credo. *Mi.* In horum familiaritatem quâcunque occasione memet insinuo, jacto artem. Ubi sensero (a) larum hiantem, (b) escam paro. *Ir.* Quo pacto? *Mi.* Ultro eos moneo, nè temere credant ejus artis professoribus; nam plerosque esse impostores, id agentes præstigiis suis ut exhauriant loculos incautorum. *Ir.* Isthuc proœmii parùm accommodum tuo negotio. *Mi.* Imò illud etiam addo nè quid mihi ipsi credant, ni rem certam oculis aut manibus deprehenderint. *Ir.* Miram artis fiduciam mihi narras. *Mi.* Jubeo illos adesse dum peragitur metamorphosis, jubeo attentos esse; quòque minùs dubitent, jubeo ut ipsi manibus rem omnem peragant, me procul spectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo ut purgent ipsi, aut aurifici purgandum deferant. Prædico quantum argenti aurive sit eliquandum. Denique, quod eliquatum est jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad (c) Lydium lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatissimum aurum aut argentum; nihil enim refert, nisi quòd minore periculo mihi quidem res tenta-

a Vide Pro-
verbium.

b Esca. ἔσκα.
λαα, quâ
capiuntur
pisces &
aves.

c Coticula
quâ explo-
rant aurum.

tentatur in argento. *Ir.* Proinde nihil habet ars tua fuci ? *Mi.* Imò merus fucus est. *Ir.* Nondum video præstigium. *Mi.* Faxo ut videas. Primum, paciscor de mercede : eam nolo mihi numerari, nisi prius edito artis experimento. Tra-do illis pulvisculum, quasi hujus vi conficiatur totum negotium. Rationem conficiendi pulveris non communico, nisi magnâ mercede redemerint. Exigo jusjurandum, nè proferant arcanum artis intra sex menses cuiquam mortali-um aut immortalium. *Ir.* Nondum audio fucum. *Mi.* Fucus omnis est in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem, in eum infero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum ; post infusum pulverem sic instruo vas, ut non solum infernè & à lateribus cingatur prunis verùm etiam supernè : persuadeo hoc esse artis. Inter carbones qui super-nè imponuntur unum admisceo qui regit argentum aut aurum. Id vi caloris liquefactum defluit in reliquam ma-teriam, quæ liquefcit ; puta stannum aut as : repurgatio-ne factâ invenitur quòd admistum est. *Ir.* Ars expedita : sed quomodo fallis, si alter rem agat suis manibus ? *Mi.* Cùm is me præscribente perfecit omnia, prius quàm moveatur vas alcumisticum, accedo tandem, & circumspicio, nè quid fortè sit omissum. Aio mihi videri supernè deesse unum atque alterum carbonem ; clàm appono meum : fingo me eum tollere ex acervo reliquorum, at illic antè sic positum ut nulli poscit agnosci, & illum fallere. Tollo. *Ir.* Cæterùm cum illis absque te periculum facientibus non succedit, quid adfers ? *Mi.* Nihil est periculi jam numeratâ pecuniâ. Ali-quid comminiscor, aut olla fui'e insinceram, aut carbo-nes vitiosos, aut ignem parùm scitè temperatum. Deni-que, pars est artis quam profiteor, non diu hærare in eodem loco. *Ir.* An tantus est proventus istius artis ut te possit a-lere ? *Mi.* Et quidem splendidè. Posthac tu quoque, si sapis, relinques istam miseriam, & nostro accedes ordini. *Ir.* Imò citiùs illud agam, ut te revocem in nostrum ordinem. *Mi.* Ut volens repetam quod semel effugi, ac deseram bonum quod inveni ? *Ir.* Habet hoc nostra professio, dulcescit assue-tudine. Proinde cùm multi sint qui deficiant ab instituto D. Francisci aut Benedicti, quem unquam vidisti qui diu-tiùs versatus in ordine nostrò defecerit ? Nam tam paucis mensibus vix gustare poteras quid esset mendicitas. *Mi.* Is gustus me docuit esse rem omnium miserrimam. *Ir.* Cur igitur nemo deficit ? *Mi.* Fortasse quia naturâ miseri sunt. *Ir.* Ego hanc miseriam nè cum Regum quidem fortuna com-mutatam.

mutatam.

a Unde & census dicitur, cum, numeratis singulis ac facultatibus ælimatis, indicitur ex-actio.

mutarem. Nihil enim regno milius quàm mendicitas. *Mi.* Quid ego audio? Nihil nivi similius quàm carbo? *Ir.* Dic mihi, quare potissimum beati sunt Reges? *Mi.* Quia faciunt quod animo collubitum est. *Ir.* Ista libertas, quâ nihil suavius, nemini Regum magis adest quàm nobis; nec dubito quin multi Reges sint qui nobis inuideant. Sive bellum est, sive pax, nos tutò vivimus; non describimur ad militum, non vocamur ad munia publica, non (a) censetur; cum populus expilatur exactionibus, nullus inquit in vitam nostram; si quid admissum est etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam si pulsamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace nec in bello licet suaviter agere, & quò majores sunt hoc plures metuunt. Nos, veluti Deo sacros, etiam religione quadam metuit vulgus offendere. *Mi.* Sed interim sordescitis in pannis & casulis. *Ir.* Quid ista faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem sunt quæ narras. His pannis debemus nostram felicitatem. *Mi.* At vereor nè vobis brevi peritura sit felicitatis istius bona pars. *Ir.* Quis sic? *Mi.* Quia jam hoc mustant civitates, ne mendicis liberum sit quò libet evagari, sed unaquæque civitas suos alat mendicos; & in his qui valent, adigantur ad laborem. *Ir.* Cur hoc moliantur? *Mi.* Quia comperiunt ingentia facinora sub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non minimam perniciem ex vestro ordine nasci. *Ir.* Istiusmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. i. Fortasse citius quàm velles.

ARGUMENTUM.

Convivium Fabulosum varias historias & jucundâs fabulas continet. Maccus fallit calcearium. Oporapolis de sicubus, fallitur. Sacerdos de pecunia, fraude perquam faciet. Ludovicus, Gallorum Rex undecimus, rustici rapis vescitur; rapam unam prægrandem dono oblatam mille coronatis aureis remunerat. Pediculum è veste regia cepit quidam, & accepit à Rege 40. Coronatos. Aulici deluduntur dolo. Quidam petit officium, seu munus publicum. Cito negare est dare beneficium. Maximilianus clemens in debitores suos Sacrificus quidam egregie fallit generatorem. Antonius salutat quandam crepitu ventris, dicentem esse podicem partem corporis honestissimam.

b Fabulosus.
c Ridiculus.
d Facetum.
e Urbanum.
f Amans nugarum.
g Amans risum.
h Bene linguax.
i Qui gaudet nugari.
k Nugator.

(b) POLYMYTHUS, (c) GELASINUS, (d) EUTRAPELUS, (e) ASTEUS, (f) PHILYTHLUS, (g) PHILOGELOS, (h) EUGLOTTUS, (i) LEROCHARES, (k) ADOLESCHES.

Po. **U**T non decet civitatem bene institutam esse sine legibus ac Principe; ita nec convivium oportet

avapxov

ἀνταγωνεῖν ἔχοντες. *Ge.* Isthuc verò perplacet, ut unus totius populi nomine respondeam. *Po.* Heus, puer, adfer huc talos; horum suffragiis decerneretur regnum, cuicumque fauerit Jupiter. Euge; Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere fortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamsi per singulas tribus viritim collecta fuissent puncta. Vulgò iactatur proverbium, non tam vanum, quàm parùm Latinum, *No-*

uus Rex, nova le. (a) *Νομὸς δὲ τῶν βασιλέων.* *Eut.* (b) Quod felix faustumque sit huic convivio; primum, edico, Nè quis hic proferto præter rediculas fabulas. Cui deerit fabula, drachmâ multator; ea pecunia in vinum insumitor: atque in legitimis fabulis etiam extempore conficta habentor, modò seruetur (c) *τὸ μὲν δὲν καὶ τὸ ἀπρόσβον.* Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam, fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini sumptu immunis esto: ciborum sumptum unus suppeditato. Hujus rei, si quid inciderit controversiæ, Gelasinus; arbiter ac iudex esto. Hæc si vos sciveritis, rata sunt. Qui legi parère noluerit, abito; sic tamen, ut postriedie ad computationem redire jus fāsque sit. *Ge.* Legem à rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde profisciscetur fabularum circulus? *Eut.* Unde nisi à convivatore? *Ast.* Licétne, rex, dicere (d) tria verba? *Eut.* An tu credis (e) nefastum esse convivium? *Ast.* Jureconsulti negant legem esse, quæ non sit æqua. *Eut.* Assentior. *Ast.* At tua æquat optimam fabulam pessimæ. *Eut.* Ubi voluptas queritur, ibi non minus laudis promeretur qui pessimè dixit, quàm qui optimè, eò quòd non minùs delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut egregiè malè. Nonne plures rident audito coccyce quàm auditâ lusciniâ? Hic mediocritas laudem non habet. *Ast.* At cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Nè n' m' a felicitas provocet illis Nemefin aliquam, si simul & laudem auferrent & immunitatem. *Ast.* Per Bromium, Minos ipse nunquam tulit legem æquiorē. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Dispectâ re, sequar exemplum Agesilai Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid is fecit? *Eut.* Is cum tempore quodam (f) Symposiarchus talorum arbitrio delectus esset, rogante (g) architriclino, quantum cuique vini juberet apponi, Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit; si malignior, omnibus ex æquo distribuito. *Phily.* Quid sibi voluit Lacon ille cùm hæc diceret? *Eut.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque

rursus

a Id est, Statue leges igitur, o Rex.

b Ab hac solenni precatōne solebant olim auspica i qui rem feriam agebant apud populum.

c Id est, veris simile & decorum.

d Dixit, pro paucis.

e Quod alter ludens torquet ad dies nefastos, in quibus iustitium erat, nec licebat prætori dicere tria verba, *Do, dico, addico* : sic Ovidius, *Ille nefastus erit per quem tria verba silentur.*

f Princeps convivii.

g Qui curat cibos apponendos, ac potum. Olim convivium tres spondas habebat.

rursum querulum esset convivium. *Phily.* Qui sic? *Ent.* Quia sunt qui gaudent largiùs bibere, sunt qui gaudent parciùs; reperiuntur & abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum nisi poscenti, primùm nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil desiderant quibus grata est largior portatio. Ità fit ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parciore copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent qui bibunt moderatiùs; neque quisquam in æqualitate potest obmurmurare, quando qui largiùs erat hausturus, æquo animo componit sese ad temperantiàm. Hoc exemplum si placet, ıtar. Volumus enim hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. *Phily.* Quid igitur bibebat Romulus? *Ent.* Idem * quod bibunt canes. *Phily.* An non istud indignum Rege? *Ent.* Nihilo magis quàm quòd Reges spirant aëre cum canibus communi: nisi quòd illud interest, Rex non bibit eandem aquam quam biberet canis; sed aërem quem efflavit Rex haurit canis, & vicissim, quem efflavit canis haurit Rex. Plus gloriæ tulisset Alexander ille magnus, si cum canibus bibisset. Nihil enim pejus Regi qui tot hominum millibus vigilet quàm vinolentia. Cæterum Romulum abstemium fuisse declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenim cùm quidam, videns illum abstinere à vino, dixisset, Vinum vile futurum si omnes biberent quemadmodum ille: Imò, inquit, tum arbitror fore carissimum, si biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet. *Gel.* Utinam hic adesset noster Joannes Botzemus, canonicus Constantiensis, qui nobis Romulum quendam referret: nam & is abstemius non minùs est quàm dicitur, alioqui comis ac festivus conviva. *Po.* Age, si simul potestis, non dicam *forbere & flare*, quod Plautus ait esse difficile, sed edere & audire, quod est perfacile, bonis avibus auspicabor fabulandi munus. Si parùm erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor aliquot vestrùm auditum Macchi nomen. *Gel.* Non ità diu est quòd periit. *Po.* Is cùm venisset in civitatem quæ dicitur Leidis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam, (nam is erat homini mos) ingressus est officinam calcearii; salutat. Ille cupiens extrudere merces suas, rogat numquid vellet. Macco conjicente oculos in ocreas ibi penfiles, rogat sutor, num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut solent, inducit illi. Ubi jam Maccus esset eleganter ocreatus, Quàm bellè, inquit, congrueret his ocreis par

* Canis natura abhorret à vino.

par calceorum duplitaris soleis. Rogatus an & calceos veller, annuit. Reperti sunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacitè gaudens succinebat illi laudanti, sperans pretium æquius, posteaquam emproxi tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Hic Maccus, Dic mihi, inquit, bonâ fide, nunquâne usû venit tibi, ut quem sic ocreis & calceis ad cursû armâsses, quemadmodû nunc armâsti me, abiret non numero pretio? Nunquam, ait ille. Atqui si fortè, inquit, veniat usû, quid tu tum faceres? Consequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serionè ista dicis, an joco? Planè seriò, inquit alter, loquor, & seriò facerem. Experiar, ait Maccus. En, pro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simulque cum dicto coniecit se in pedes. Calcearius è vestigio consequutus est quantum poterat, clamitans, Tenere furem, tenere furem. Ad hanc vocem cum cives undique profiliissent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, nè quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Nè quis, inquit, remoretur cursum nostrum, certamen est de cupa cerevisiæ. Itaq; jam omnes præbere sese certaminis spectatores. Suspicabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelus domû rediit. Maccus tulit brabeum. *Ge.* Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. *Po.* Quamobrem? *Ge.* Quia furem ferebat secum. *Po.* Fortè tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. *Ge.* Verùm erat actio furti. *Po.* Ea quidem pòst intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit, rogas, in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor quàm reus. *Ge.* Quî sic? *Po.* Quis gravabat illum actione calumniæ, & intendebar (a) legem Rhemiam, quæ distat, ut qui crimen intenderit quod probare non posset, poenam ferat quam laturus erat reus si convictus fuisset. Negabat se contrectâsse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem intercessisse. Se provocâsse calcearium ad certamen cursûs; illum accepisse conditionem; nec habere quod queratur, cum esset cursu superatus. *Ge.* Hæc actio non multum abest (b) ab umbra asini. Quid tandem? *Po.* Ubi satis risum est, quidam è Judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daven-trix me puero. Erat tempus illud quo (c) regnant piscatores, frigent lanii. Quidam astabat ad fenestram (d) fru-

a Quæ ad poenam talionis vocat calumniato-rem.

b Vide Chilias.

c Circuiti- one notavit Quadragesimam.

d Quæ vendit fructus arborum.

Q

stuarix,

Ætariæ, five Græcè mavultis, oporapolidis, sceminæ vehementer obefæ, oculis intentis in ea quæ propofita venum erant. Illa ex more invitavit, si quid veller: & cum videret hominem intentum ficis, Vis, ait, ficos? sunt perquam elegantes. Cum ille annuisset, rogat quot libras veller. Vis, inquit, quinque libras? Annuente tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit, non cursu, sed placidè. Ubi prodisset acceptura pecuniam, vidit emptorem abire; insequitur majore voce quàm cursu. Ille diffinulans pergit quò cœpit ire: tandem multis ad sceminæ vocem concurrentibus, restitit. Ibi in populi corona agitur causa; risus oboritur; emptor negabat se emisse, sed quod ultro delatum fuisset accepisse; si veller experiri apud Judices, se compariturum. *Ge.* Age, narrabo fabulam tuæ non admodum dissimilem, fortasse nec inferiorem, nisi quòd hæc non habet authorem: perinde celebrem atque est Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera, quorum alii prodissent ut venderent, alii ut emerent; hoc utrumque genus aiebat sollicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum quàm ut spectent quid illis proferatur, aut quid agatur; hos solos esse felices, quòd vacui curis gratiâ voluptatè fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat Philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verùm in nostris emptoribus quartum hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant sollicitè si quid possint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mirè dextri, dicas esse Mercurio faventè natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum procemio. Nunc accipite quòd nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic medicamentum summam pecuniæ, sed argentæ: id emptor quidam animadverterat. Adiit sacrificum, qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam, salutatur civiliter, narrat sibi datum negotium à suis, ut vici sui parochus mercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret sibi tantillum operæ, ut secum iret ad eos qui vendunt hujusmodi pallia, quòd videlicet ex modo corporis ipsius sumeret majus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum levè videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes cujusdam,

cujusdam, prolatum est pallium, sacrificus induit, venditor affirmat mirè congruere. Impostor cum nunc à fronte, nunc à retro contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed causatus est à fronte breviusquàm par esset. Ibi venditor, nè non procederet contractus, negat id esse pallii vitium; sed crumenam turgidam efficere ut eà parte offenderet brevitatem. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur. Ibi impostor averso sacrificio crumenam arripit, & semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur ut erat palliatus, & sacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete sacrificum: impostor clamat, Cohibete sacrificum furem; & creditum est, cum viderent illum sic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora est, impostor effugit. *Ent.* Dignus qui non simplici suspendio pereat tantus artifex. *Ge.* Nisi jam pender. *Ent.* Utinam non solus, sed unà cum illo qui talibus portentis favent in perniciem reipublicæ. *Ge.* Non favent gratis. (a) Catena est, quæ demissa in terras pertingit ad Jovem. *Ent.* Ad fabulas redeundum. *Ast.* Ad te redit (b) ordo, si fas est regem in ordinem cogere. *Ent.* Non cogar, imò volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus essem, non Rex, si leges quas aliis præscribo reculem. *Ast.* Veruntamen ajunt (c) principem esse supra leges. *Ent.* Istud non omnino falsò dictum est, si principem accipias summum illum principem, quem tum vocabant Cæsarem. Deinde si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcumque servant, illum suapte sponte multò cumulatius præstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus princeps reipublicæ. Quid opus erat addere bonus, quando malus princeps non est princeps; quemadmodum spiritus impurus, qui invasit corpus hominis, non est animus: Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut Rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum Rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occasione venationis nactus est familiaritatem cum Conone quodam, homine rustico, sed animi simplicis ac sinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat Rex ex venatu; & ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate vescabatur rapis. Mox ubi Ludovicus restitutus jam rerum potiretur apud Gallos, submonuit Cononem uxorem, ut Regem veteris hospitii commonefaceret, adiret illum, & rapas ali-

a Alludit ad catenam argenteam Homeri. Videtur subindicare, quòd ex talibus impostoribus aliquid lucri veniat ad prædictos, & hinc ad principes.

b Id est, vires. Cogere in ordinem, est facere cæteris æqualem.

c Quod principi placuit, Per principis genus, Ad principis statum: hæc de Cæsare intelliguntur. Imperatoris nomen militare est; Regis nomen erat Romanis invisum; Principis nomen erat amabilius.

quot insignes illi dono adferret. Tergiversatus est Conon, se lusurum operam: principes enim non meminisse talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot insignes, accingitur itineri. Verum ipse per viam captus illecebrâ cibi paulatim devoravit omnes, unâ duntaxat exceptâ insigniter magnâ. Ubi Conon prorepisset in aulam, quâ Rex erat iturus, statim agnitus est à Rege, & accersitus. Ille magna cum alacritate detulit munus: Rex majore cum alacritate accepit, mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea quæ haberet charissima. Cononem jubet secum prandere: à prandio egit Cononi gratias, & cupienti repetere rus suum jussit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cum, ut fit, per omne regis famulitium esset pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate quam præstiterat Cononi, captare prædam, vultu majorem in modum alacri accepit munus, & convocatis primoribus consultare coepit quo munere pensaret equum tam bellum tamque pretiosum. Interim qui donârat equum spes opimas animo concipiebat, sic cogitans: Si sic pensavit rapam donatam à rustico, quanto munificentius pensaturus est equum talem oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna consultanti alius aliud responderet, diuque vanâ spe lactatus esset captator, tandem rex, Venit, inquit, in mentem quod illi donem: & accersito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simulque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa. Eam, ut erat obvoluta, rex suâ manu donat aulico: addens, sibi videri bene pensatum equum: cimelio quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus dum tollit linteam, *pro thesauro reperit*, non *carbones*, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Itâ captator ille captus, risui suis omnibus. *Ast*. Jam si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut *ansa ansam*, itâ fabula *trahit fabulam*. Quidam famulus, cum vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus ac sublatâ manu significat se nescio quid officii præstare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clam abjecit. Rogante rege quid esset, puduit fareri. Cum instaret rex, fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est: declarât enim me esse hominem, quod hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, præsertim in

* κεφαλαιον
Græcis est
pretiosum
aliquid,
quod ser-
vandi causâ
seponitur,
apud Ho-
merum: vul-
gò dicimus
clenodia.

in adolescentia. Jussitq; pro officio numerari coronatos 40. Post dies aliquam multos alter quidam (qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium, nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte) simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se præbente, simulabat se tollere quiddam e veste regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret rex tergiversantem, ut diceret quid esset; mirè simulato pudore, tandem respondit, esse pulicem. Rex intellecto furo, Quid, inquit, an tu me facies canem? Jussit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi 40 plagas. *Phil.* Non tutum est, ut audio, cum regibus facit ludere. Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidem, ubi lubitum est, leones sunt, & jacet collusor; itidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non dissimilem, nè recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat corves hiantes fallere. Dono acceperat alicunde 10000 coronatorum. Quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officarii, & captant aliquam prædæ partem: id non fugiebat Ludovicum. Cum igitur ea pecunia exprompta esset in mensa, quò magis irritaret spem omnium, sic locutus est circumstantibus, Quid? annon videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia est, donari vicissim convenit. Ubi nunc sunt amici, quibus pro suis in me officiis debeo? Adhuc nunc, prius quàm effluat hic thesaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti; nemo non sibi sperabat aliquid. Rex cum vidisset aliquem maximè inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam, ad eam conversus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemoravit se diu aluisse falcones regios summâ fide, nec sine gravibus impendiis. Alius aliud adferebat. Suum quisq; officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non sine mendaciis. Rex omnes benignè audiebat, & singulorum orationem comprobabat. Hæc consultatio dilata est in longum tempus, quò diutius spe merique torqueret omnes. Adstabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc jusserat acciri. Is, cæteris prudentior, non prædicabat officia sua, sed agebat spectatorem fabulæ. Ad hunc tandem conversus rex, Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petiit, nec prædicat officia sua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia quàm promeruerim, nec ulla de re magis sollicitus sum quàm ut regiæ in me munificentiae respondeam, tantum abest ut velim flagitare plura. Tum Rex, Unus igitur,

* De hoc
vocabulo
Budæus vi-
dendus in
Encomio
linguæ
Græcæ, qui
interpreta-
tur *absur-
dum*, nec
plausu exci-
piendum ;
cui *facetum*
& *plausibile*
opponitur.

inquit, omnium non eges pecuniâ ? Nè egerem, inquit al-
ter, jam tua præstitit benignitas. Ibi rex versus ad alios,
Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus,
qui tam opulentum habeam Cancellarium. Hic magis ac-
censa spes est omnibus, futurum ut pecuniâ cæteris distribu-
eretur, quandoquidem ille nihil ambiabat. Ad hunc modum
ubi satis diu lussisset rex, coëgit Cancellarium ut totam eam
summam domui auferret. Moxque versus ad cæteros jam
incestos, Vobis, inquit, erit alia expectanda occasio. *Phi-
log.* Fortasse * frigidius videbitur quod narraturus sum.
Proinde deprecor doli mali suspicionem fucive, nè videar de
industria ambiisse immunitatem. Adijt eundem Ludovicum
quidam petens ut minus, quod fortè vacabat in eo pago
in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex, auditâ
petitione, expeditè respondit, Nihil efficies : videlicet am-
putans omnem spem impetrandi quod petebatur. Petitor
item, mox actis Regi grâtiis, discessit. Rex, ex ipsa fronte
colligens hominem esse non omnino sinistri ingenii, suspi-
cânque illum non intellexisse quid respondisset, juber eum
revocari. Redit. Tum Rex, Intellexeras, inquit, quid tibi re-
sponderim ? Intellexi. Quid igitur dixi ? Me nihil effectua-
rum. Cur igitur agebas gratias ? Quoniam, inquit, est do-
mi quod agam ; proinde magno meo incommodo persequu-
tus eram hic spem ancipitem : nunc beneficiû interpretor,
citò negâsse beneficium, meq; lucratum quicquid eram per-
diturus, si vanâ spe lactatus fuisset. Ex eo responso Rex con-
jectans hominem minimè segnem, ubi pauca percontatus es-
set, Habebis, inquit, quod petis, quod mihi bis agas gratias :
simulque versus ad officiarios, Expediantur, inquit, huic sine
mora diplomata, nè hic diu suo damno hæreat. *Eugl.* Non
deest quod referam de Ludovico, sed malo de nostro Maxi-
miliano, qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam, ita
clementissimus erat in eos qui decoxerant, modò Nobilita-
tis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum
cuidam juveni veller opitulari, mandavit illi legationem,
ut à civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum
millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut si quid im-
petratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Le-
gatus extorsit millia quinquaginta ; Cæsari reddidit trigin-
ta. Cæsar lætus insperatâ prædâ dimisit hominem, præ-
terea nihil inquiens. Interca quæstores & rationales olsecæ-
rant plus acceptum fuisse quàm exhibitum. Interpellant
Cæsarem, ut accerseret hominem. Accitus est ; venit illico.
Tum

Tum Maximilianus Audio, inquit, re accepisse millia quinquaginta. Passus est. Non exhibuisti nisi triginta millia. Passus est & hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum, ac discessit. Rursum cum nihil esset actum, interpellantibus officiariis revocatus est. Tum Cæsar, Nuper, inquit, iussus es reddere rationem. Memini, inquit ille, & in hoc sum. Cæsar, suspicans illi rationem nondum satis esse subductam, passus est illum sic abire. Cum sic eluderet, officarii vehementer instabant, clamitantes non esse ferendum ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut accersitus juberetur inibi præsentibus ipsis exhibere rationem. Annuit Cæsar. Accitus venit illico, nihil tergiversatus, Tum Cæsar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Jam, inquit, opus est, en adsunt qui excipiant; nec est diutius tergiversandi locus. Assidebant officarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextre, Non detrecto, inquit, rationem, invidissime Cæsar; verum hujusmodi rationum non sum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: isti qui assident talium rationum sunt peritissimi. Si vel semel videro quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo, jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæsar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi in quos dicebatur, ac subridens, Verum, inquit, narras, & requum postulas. Irâ juvenem dimisit. Subindicabat enim, sic illos Cæsari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat, nimirum ut bona pecuniæ portio penès ipsos remaneret. *Lex.* Nunc tempus est ut *ab equis*, quod aiunt, *ad asinos* descendat fabula, à regibus ad Antonium sacrificum Lovaniensem, qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucundè dicta, vel jocose facta, sed pleraque sordidiora. Nam plerosque lusus suos condire solitus est unguento quodam, quod non admodum eleganter sonat, sed pejùs olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitârat unum atque alterum bellum homunculum fortè obvios in via. Cum redisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat insolens. Hic opus erat celeri consilio. Subdixit se rarius, & ingressus culinam sceneratoris, (quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo,) digressâ famulâ subdixit unam ex ollis æneis unâ cum carnibus jam coctis, ac veste rectam defererebat domum; dat coquæ, jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, si-

múlque sceneratoris ollam defricari donec niteret. Eo factó, mittit puerum ad sceneratorem, qui deposito pignore draehm̄as duas à sceneratore sumat mutuo, sed accipiat chirographum, quod testaretur talem ollam missam ad ipsum. Scenerator non agnoscens ollam, utpote defricatam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam: eá pecuniá puer emit vinum. Itá prospectum est convivio. Tandem cum appareretur prandium, sceneratori desiderata est olla. Híc iurgium adversus coquam. Ea cum gravaretur, constanter affirmavit, neminem eo die fuisse in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc suspicari de sacrificio. Tandem iterum est ad illum, exploratum an apud illum esset olla: nè musca quidem olla reperta. Quid multis? Seriò flagitata est ab illo olla, quòd solus ingressus esset culinam quo tempore desiderata est. Ille factus est sumpsisse commodatò ollam quandam, sed quam remisisset illi unde sumperat. Id cum illi pernegarent, & incalisset contentio, Antonius adhibitis aliquot testibus, Videre, inquit, quàm periculosum est cum horum temporum hominibus agere sine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem sceneratoris. Et protulit syngrapham. Intellectus est dolus; fabula magnò cum risu per totam regionem dissipata est, ollam oppignoratam ipsi cuius erat. Huiusmodi dolis libentiùs favent homines, si commissi sint in personas odiosas, præsertim eos qui solent aliis imponere. *Adol. Naz.* tu nobis mare fabularum aperuisti, nominato Antonio; sed unam duntaxat, eamque brevem, referam, quam audiavi nuperrimè. Agitabant simul convivium aliquot bellii, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita quàm ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipse celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter philosophos, si quando conveniunt, proponi solent quæstiunculæ de rebus naturæ; ità híc statim nata est quæstio, quænam esset hominis pars honestissima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrū, alius item aliud; & suæ quisque divinationis rationem adferebat. Antonius iussus dicere sententiam, dixit os sibi partem videri omnium honestissimam, & addidit causam nescio quam. Tum alter ille, nè quid ipsi conveniret cum Antonio, respondit, eam partem quâ sedemus sibi videri honestissimam. Cum id videretur omnibus absurdū, attulit hanc causam, quòd is diceretur vulgò honoratissimus qui primus consideret, hoc honoris competere parti quam dixisset. Applausum est huic sententiæ,

rentiæ, & risum est affatim. Placuit homo sibi de hoc dicto, visusque est in eo certamine victus Antonius. Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honestatis laudem, nisi quod sciret illum velut æmulum suæ gloriæ diversam partem nominaturum. Post dies aliquot cum rursus uterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna; & aversus emisit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, scurra; ubinam didicisti mores istos? Tum Antonius, Etiam indignaris? inquit. Si te salutâsem ore, resalutâssem: nunc te saluto parte corporis, vel te iudice, omnium honestissimâ, & scurra vocor. Sic recuperavit prius amissam gloriam Antonius. Diximus omnes; nunc superest ut pronunciet iudex. *Gr.* Id faciam, sed non prius quàm suum quisque cyathum ebiberit. *En.* auspicio: sed *Lupus in fabula.* *Po.* Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Lev.* Quid actum est inter tam lepidos congerrones? *Po.* Quid aliud? certatum est fabulis, donec lupus intervenires. *Lev.* Huc igitur adsum ut perficiam fabulam, volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. *Gr.* (a) Scythicum promittis convivium. *Lev.* (b) *Adrò solen.* Nisi scythimini hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius quàm cum seriò tractantur nugæ.

a Id est, triste.

b Id est, ipsa res indicabit. Vide proverbium.

ARGUMENTUM.

Puerpera ob masculum partum magis gaudet. Mos, impius tyrannus. Mulier contendit, se non esse marito suo inferiorem. Dignitas utriusque comparatur. Lingua invictum mulieris telum. Nutricem non debere esse aliam quàm ipsam matrem. Non est mater quæ gignit, sed quæ nutrit. Ipse fere factum suos lacte suo nutriunt. Lac sepe nutricum infantis & ingenium & corporis habitudinem vitiat. Animus quorundam ipse habitat. Cato primam felicitatis partem judicabat bene habitare. Vix semimater est quæ recusat alere quod peperit. Mater talis dicitur à μη μήτηρ. Breviter, præter multarum naturalium rerum cognitionem, multa occurrunt hæc moralia.

EUTRAPELUS. FABULLA.

En. SALVA sit optima Fabulla. *Fa.* Salve multum, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quod nunc saluator insolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo nostrum vidit? *En.* Dicam: fortè præteriens has ædes vidi (c) cornicem obvinctam candido linteo; demirabar quid esset causæ. *Fa.* Ad eone hospes es in hac regione, ut ignores hoc esse symbolum puerperii in ædibus? *En.* Ehc, annon

c Circulum ferreum, aut aliquid huius loco additum ostio, quo pulsetur, *Græci Κορύν* vocant, vel ob figuram, vel ob garulitatem.

pro-

prodigium! est videre cornicem albam? Sed extra jocum, sciebam maxime; verum suspicari non potui, te, puellam vixdum ingressam decimum sextum annum, tam maturè didicisse difficillimam artem gignendi liberos, quam ægre discunt quædam ante annos triginta. *Fa.* Ut tu semper es quod diceris! *Eurapele.* *Eu.* Ut nunquam deest Fabullæ fabula! Demiranti igitur commodum occurrit Polygamus. *Fa.* Is qui nuper extulit uxorem decimam? *Eu.* Is ipse: sed, quod te fugit, opinor, rursus tam ambitiosè procum agit, quasi hætenus vixerit coelebs. Hic percontanti quid accidisset novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium sectum est in duo. Ob quod, inquam, facinus? Si verum est, inquit, quod rumore populari jactatur, hic, materfamilias sustinuit deglubere maritum suum: simulque cum risu subduxit sese. *Fa.* Homo crasse facetus. *Eu.* Ego me protinus intrò conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. *Fa.* Salutem mihi gratulare, si voles, Eurapele; felicem partum tum gratulaberis, cum quod enixa sum videris de se præbere specimen boni viri. *Eu.* Pie tu quidem & verè, mea Fabulla. *Fa.* Nullius Fabulla sum, nisi Petronii. *Eu.* Uni quidem Petronio paris, at non uni vivis, opinor. Cæterum hoc quoque gratulor, quod puerum enixa es. *Fa.* Sed quas ob causas felicius judicas peperisse masculum quàm foeminam? *Eu.* Quin tu potius, Fabulla Petronii, (jam enim vereor mea dicere) illud mihi expedis, quas ob causas vos magis gaudetis peperisse masculos quàm foeminas. *Fa.* Quid aliæ sentiant, nescio; ego nunc me gaudeo peperisse masculum, quia sic visum est Deo: si maluisset ille puellam, maluissem & ipsa. *Eu.* An putas Deo tantum esse otii, ut etiam parturientibus obstetricetur? *Fa.* Quid agat ille potius, Eurapele, quàm ut propagatione servet quod condidit? *Eu.* Quid agat? ô bona. Imò, ni Deus esset, non arbitror suffecturum tot negotiis. Exsulat Christiernus Danorum rex, pius Evangelii fautor: Franciscus Galliarum rex: hospes est Hispaniarum, nescio quàm ex ipsius animi sententia, vir certè dignus meliore fortunâ: Carolus molitur monarchiæ proferre pomœria: Ferdinandus rerum suarum sacagit in Germania: (a) Bulimia pecuniarum urget aulas omnes: periculosos motus concitant agricolæ, nec tot stragibus ab instituto deterrentur: populus meditatur (b) Anarchiam: periculosos factionibus collabitur Ecclesiæ domus; hinc atque hinc distrahitur illa Jesu tunica inconsuturilis: Vineæ Domini non ab uno jam apro vastantur, simulque periculi-

(a) Summa
james, ut
alias di-
ctum.

(b) Cum
nullo prin-
cipe tumul-
tuatur po-
pulus.

periclitatur: sacerdotum cum decimis autoritas, Theologorum dignitas, monachorum majestas: autat confessio, vacillant vota, labascunt leges Pontificiæ, vocatur in discrimen Eucharistia, expectatur Antichristus, totus orbis paratur nescio quid magni mali. Interim superant & imminet Turcæ, nihil non populaturi si successerit quod agunt: & tu, rogas quid agat potius? Imò tempus arbitror, ut suo quisque regno prospiciat in tempore. *Fa.* Quod hominibus videtur maximum, id fortasse videtur Deo nullius momenti. Sed ab hac fabula Dei personam, si vis, secludamus. Dic quæ te causæ moveant, ut felicius existimes peperisso cattulum quàm catellam. *Eu.* Piæ mentis est, hoc judicare optimum quod dedit Deus citra controversiam optimus. Verùm si Deus tibi daret poculum crystallinum, nonne maximas ageres gratias? *Fa.* Agerem. *Eu.* Quid si idem daret vitreum, num parés ageres? Sed vereor ne tibi molestiam adferam pro solatiò, hæc apud te philosophans. *Fa.* Imò Fabullæ nihil est jam à fabulis periculi. Jam quartam hebdomadam decumbo, satisque valeo vel ad luctam. *Eu.* Quin igitur è nido provolas? *Fa.* Veruit rex. *Eu.* Qui rex? *Fa.* Imò tyrannus. *Eu.* Quid quæso. *Fa.* Syllabâ dicam, Mos. *Eu.* Heu! Quàm iste rex multa præter æquum exigit? Pergamus igitur philosophari de crystallo & vitro. *Fa.* Marem, uti conjicio, naturâ præstantiorem ac firmiorem judicas quàm sceminam. *Eu.* Sic arbitror. *Fa.* Nimirum viris authoribus. Num igitur viri vivaciores sunt quàm sceminæ? num à morbis immunes? *Eu.* Nequaquam, sed in genere viribus antecellunt. *Fa.* Sed ipsi rursus superantur à camelis. *Eu.* Imò prior creatus est masculus. *Fa.* Prior ceditus est Adam quàm Christus. Et solent artifices in posterioribus seipso vincere. *Eu.* At Deus mulierem viro subjecit. *Fa.* Non statim melior est qui imperat, & nuptam subjecit, non sceminam: ac rursus nuptam ità subjecit, ut cum utrique sit potestas alterius, mulierem tamen velit viro morem gere-re, non ut præstantiori, sed ut ferociori. Dic, Eutrapele, uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? *Eu.* Tibi quidem hîc cedam, si mihi declarâris quid senserit Paulus scribens Corinthiis, cum viri caput dicit esse Christum, mulieris caput virum: rursus cum virum dicit imaginem & gloriam Dei, mulierem gloriam viri. *Fa.* Istud expediam, si mihi declarâris, an solis viris datum sit esse membra Christi. *Eu.* Absit: id quidem datum est omnibus hominibus per fidem. *Fa.* Quis sit igitur, ut caput unum cum sit, non habe-

atur

atur omnibus membris commune? Deinde, cum Deus hominem fingeret ad imaginem sui, utrum hanc imaginem expresserit in corporis figura, an in animi dotibus? *Eu.* In animi dotibus. *Fa.* At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro sexu plures sunt temulentiae, rixae, pugnae, caedes, bella, rapinae & adulteria? *Eu.* At soli viri bellum gerimus pro patria. *Fa.* Sed iidem sapius deserto loco turpiter fugitis; nec semper pro patria, sed frequentius pro sordido salariolo deseritis uxorem & liberos, & peiores gladiatoribus, ultro corpora vestra traditis in servilem necessitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maxime jactes mihi virtutem bellicam, nemo vestrum, si semel esset expertus quid sit parere, non mallet decies in acie stare, quam subire semel quod nobis toties est experiendum. In bello non semper venit ad manus; & si venit, non in quavis exercitus parte discrimen est. (a) Tui similes disponuntur in acie media, alius est in subsidiis, alius tuto sedet (b) post principia, denique, plurimos servat deditio & fuga: nobis comminus cum morte conflictandum est. *Eu.* Ista non nunc primum audio: verum suntne hæc vera quæ dicuntur? *Fa.* Nimirum vera. *Eu.* Visne igitur, Fabulla, ut marito tuo persuadeam ne posthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab isto discrimine. *Fa.* Equidem nihil malim, si possis. *Eu.* Quid præmii feret orator hic, si persuaserit? *Fa.* Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. *Eu.* Ista malim quam decem linguas lusciniarum. Non rejicio conditionem; verum contractum hunc ratum esse nolim prius quam intercesserit stipulatio. *Fa.* Addatur, si libet, & si qua est alia cautio. *Eu.* Id fiet ex animi tui sententia post mensem exactum. *Fa.* Quin potius nunc sit ex animi mei sententia? *Eu.* Dicam; quia vereor ne post mensem non sit eadem animi tui sententia. Itaque & tibi solvendum esset duplex præmium, & mihi duplex esset sumenda opera, persuadendi, ac dissuadendi. *Fa.* Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonstrare, quare viri sexus sit præstantior foemineo. *Eu.* Video te meditatam monomachiam; quamobrem in præsentia quidem consultius arbitror tibi concedere. Aggrediar aliàs, sed armatus, nec absque subsidiario milite. Nam ubi lingua res geritur, ne septem quidem viri pares sunt uni foeminae. *Fa.* Nimirum hoc telo armavit nos natura; quanquam ne vos quidem elingues estis. *Eu.* Fortassis; sed ubi puellus? *Fa.* In conclavi proximo. *Eu.* Quid illic coquit olus? *Fa.* Nugator! apud nutricem est. *Eu.* Quam mihi nutricem nar-

ras?

a Id est, ignaviores, ut numerum augeant. Nam ala & cornua sustinent belli molem.
b Alludit ad illud Terentianum in Eunuchis.

res? An est alia nutritrix quàm ea quæ mater est? *Fa.* Quidni? Vulgò fit. *En.* Pessimam mihi nominas authorem rei bene gerendæ, vulgum, Fabulla. Vulgò peccant, vulgò luditur alea, vulgò commeat ad fornicem, vulgò fraudatur, potatur, insanitur. *Fa.* Sic amicis visum est, censuerunt enim parcendum huic ætati tam teneræ. *En.* Atqui si natura dedit vires ad concipiendum, haud dubiè dedit & ad lactandum. *Fa.* Probabile quidem est. *En.* Dic mihi, nonne sentis esse dulcissimum Matris vocabulum? *Fa.* Sentio. *En.* Itaque, si fieri posset, parceris aliam mulierem esse matrem tui partus? *Fa.* Minimè gentium. *En.* Cur igitur volens plus quàm dimidiatum matris nomen transfers in sceminam alienam? *Fa.* Bona verba, Eutrapele; non divido filium, sola toraque sum mater. *En.* Imò hinc tibi, Fabulla, reclamationem in os apta Natura. Cur terra dicitur omnia parens? An quod gignat tantum? Imò multò magis quod nutriet ea quæ genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus nascitur, quod eadem terra succo suo non alar. Nec est ullum animantis genus quod non alar suos foetus. Ullulæ, leones & viperæ educant partus suos; & homines suos foetus abjiciunt? Obsecro te, quid crudelius iis qui prolem educationis rædior dicuntur, exponere? *Fa.* Abominanda dicis. *En.* Atqui non perinde factum abominantur homines. An non expositionis genus est, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem spirantem, matris opem atque auxilium eâ voce implorantem quæ movere dicitur & feras, tradere mulieri fortassis nec corpore salubri nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ paucillum quàm totus infans tuus? *Fa.* Delecta est mulier salubri corporis temperaturâ. *En.* Hoc medici certius judicent quàm tu. Sed finge, hinc illam tibi vel parem, vel aliquantò, si vis, superiorem; an nihil interesse censes utrum infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat succum, & calore jam assueto foveatur, an alienis cogatur assuescere? Triticum in aliud solum jactum degenerat in avenam aut siliqinam; vitis in alium collem translata mutat ingenium; plantula revulsa à parente terra flaccescit, ac velut emoritur, eoque, quantum fieri potest, cum terra nativa transferunt. *Fa.* Imò narrant plantas translatas & insitas exuere sylvestre ingenium, & fructus edere generosiores. *En.* At non protinus ut natæ sunt, ô bona. Veniet & olim hoc tempus, si Deus voluerit, ut adolescentem tuum ableges ab ædibus, literis jam ac severioribus disciplinis imbuendum; quæ

Matris est
tam lactare,
nutrire, edu-
care, quàm
parere libe-
ros.

Periculum à
nutricibus.

quæ functio patris est potius quam matris. Nunc aras tenera fovenda est. Porro cum ad salubritatem firmitatemque corporis plurimum refert qualis sit alimonia, tum vero præcipue quo succo tenerum illud ac molle corpusculum imbuetur. Nam hic quoque locum habet illud Placci dictum, *Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.*

Fa. De corpore non ita multum laboro, modò sit animus qualem optamus. *Eu.* Pie tu quiddam, sed parum philosophice. *Fa.* Quamobrem? *Eu.* Cur tu igitur quories concidjis holus, quæreris aciem cultri recusam esse, & jubes exacui? Cur aciem rejicis obtusâ cuspide, cum ea res non adimar artem? *Fa.* Non deest ars, sed obstat instrumentum parum idoneum. *Eu.* Cur quibus est opus oculorum acie, vitant lolum & cepas? *Fa.* Quia vitiant oculos. *Eu.* Nonne animus est qui cernit? *Fa.* Est, nam nihil vident exanimes. Sed quid agat faber vitiatâ securi? *Eu.* Agnoscis igitur corpus esse mentis organum? *Fa.* Apparet. *Eu.* Et faceris, vitiatò corpore non agere animum, aut incommodius agere? *Fa.* Non dissimile veri dicis. *Eu.* Age, videor mihi nactus ingenium philosophicum. Finge igitur animum hominis demigrare in corpus galli gallinæce, num videret vocem quam nunc edimus? *Fa.* Nequaquam. *Eu.* Quid obstarèt? *Fa.* Quia desunt labra, dentes, & lingua similis; nec (a) epiglottis, nec tres ad sunt (b) cartilaginee à tribus motu musculis, ad quas pertinent nervi à cerebro demissi, nec fauces, nec os simile. *Eu.* Quid si in corpus suis? *Fa.* Grunniret suis more. *Eu.* Quid si in corpus cameli? *Fa.* Caneret ut canit camelus. *Eu.* Quid si in corpus asini, quod evenit Apuleio? *Fa.* Ruderet, opinor, ut asinus. *Eu.* Nimirum faceret hoc ille, cum cuperet inclamare Cæsarem, contractis quantum possit labris (c) vix Os sonuit; Cæsarem nullo pacto potuit exprisimete. Idem cum fabulam auditam, nè excideret, describere cuperet, damnavit cogitationem tam asinam, cum angustas intueretur solidas. *Fa.* Et merito. *Eu.* Ergo lippientibus oculis, minus videt animus; oppletis sordibus auribus, minus audit; ubi cerebrum occupat pituita, minus olfacit; ubi stupet membrum, minus sentit; ubi malis humoribus vitiatâ est lingua, minus gustat. *Fa.* Negari non potest. *Eu.* Non ob aliud, nisi quia vitiatum est organum. *Fa.* Arbitror. *Eu.* Nec inficiaris plerumque vitari cibo potuque. *Fa.* Fateor; sed quid istuc ad bonam mentem? *Eu.* Proinde quid lolium ad perspicaces oculos? *Fa.* Quia vitiat organum animi. *Eu.* Probè respondes. Verum illud expedi, unde sit quod

(a) Est caruncula vocalis, nunc gulam claudens, nunc arteriam asperam.

(b) Vide Galenum de locis affectis.

(c) Hoc Apuleius, Lucianum sequutus.

quod alius alio celerius intelligit, ac renacius meminit; alius alio citius irascitur, aut moderatius odit? *Fa.* Sic conditus est animus. *Eu.* Non sic elaberis. Unde fit ut qui prius fuit ingenio celeris, felici memoriâ, postea fiat obliuioſus ac tardus, ſive plagâ, ſive caſu, ſive morbo, ſive ſenſia? *Fa.* Tu nunc mihi videre ſophiſtam agere. *Eu.* Propterea contra fac agas ſophiſtiam. *Fa.* Opinor hoc te velle dicere, quod animus quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ita per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, irascitur, & placatur. *Eu.* Rectè conjeſtas. *Fa.* Quæ tandem ſunt iſta organa? & ubi ſunt? *Eu.* Oculos ubi ſunt vides. *Fa.* Et aures, & nares, & palatum, ubi ſunt ſciſ? Et toto corpore contractum eſſe video, niſi cùm ſtupor occupat membrum. *Eu.* Amputato pede, tamen intelligit animus. *Fa.* Intelligit iſdem & manu. *Eu.* At qui vehementem plagam accipit in ſcapulis capitis aut in occipitium, conſcidit mortuo ſimilis, omniſq; ſenſu ſuo vacat. *Fa.* Iſthuc aliquoties vidi. *Eu.* Ex hoc colligis intra cranium eſſe intellectus, voluntatis ac memoriæ organa, minus quidem craſſa quàm ſunt aures & oculi, ſed tamen materialiſſima. Quandoquidem & ſpiritus, quos habemus in corpore ſubtiliſſimos, corporales ſunt. *Fa.* An iſta quoque vitiantur cibo potuque? *Eu.* Maxime. *Fa.* Cerebrum procul abeſt à ſtomacho. *Eu.* Ità ſummiſſum aſſummi pars abeſt à foco; tamen illi ſubſideas, ſentias vaporem. *Fa.* Non experiat. *Eu.* At ſi mihi non credas, ſciſtare è ciconiis. Itaq; reſort qui ſpiritus, qui vapores à ſtomacho ſubvolent in cerebrum & in organa mentis. Nam hi ſi erudi ſint ac frigidi, recidunt in ſtomachum. *Fa.* Na, ut mihi metamidiſtillatoriam deſcribis, quâ ex ſtoribus herbiſque ſuccuſſi exhalantem excipimus. *Eu.* Haud ità malè conjeſtas. Nam hepar, cui ſel adheret, ignis loco eſt, ſtomachus patellæ, cranium ſummæ metæ colophon, atque adeo, ſi vis, naſus ſiſtulæ plumbeæ vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxu ac refluxu humorum naſcitur ſerè quicquid eſt morborum, ut variè deſcendat varius humor, nunc in oculos, nunc in ſtomachum, aliàs in ſcapulas, interdum in cervicem, aliòve. Quoque magis intelligas; Cur qui vino immodico ſeſe ingurgitant ſunt malè memores? qui cibis aluntur ſubtiliorum ſpirituum, minus torpent ingenio? Cur coriandrum memoriâ emendat? Bileborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepſim adducit, quæ ſuporem adfert ſimul omnibus ſenſibus, quemadmodum & ſomnus profundus? Denique, ut immodica ſitis aut inedia ingenii

ingenii memoriaeque vim elidit in pueris; ita cibus immodicus in pueris gignit ingenii stuporem, si credimus Aristoteli, nimirum igniculo mentis velut obruto ingestâ materiâ.

Fa. Estne igitur corporeus animus, ut à rebus corporalibus afficiatur? *Eu.* Animi rationalis natura non corrumpitur quidem ipsa, sed organis vitiatis impeditur illius vis & actio; velut artifex frustra valet arte, si destituatur idoneis instrumentis.

Fa. Quantâ, quâve specie est animus? *Eu.* Ridiculè percontaris de magnitudine aut figura, cum fatearis incorporeum.

Fa. Ego corpus intelligo quod sentitur. *Eu.* Imò quæ non sentiuntur perfectissima sunt, veluti Deus & Angeli.

Fa. Audio Deum & angelos. Spiritus appellari, at spiritum sentimus. *Eu.* Hâc voce literæ Sacræ obrudes homines balbutiunt, Mentem significantes puram ab omni commercio rerum sensibilem.

Fa. Quid igitur inter est inter angelum & animum? *Eu.* Hoc ipsum quod inter limacem & cochleam, aut, si mavis, testudinem.

Fa. Corpus igitur domicilium est animi magis quàm instumentum. *Eu.* Nihil verat instrumentum adjunctum dici domicilium. Atque hæc quidem de re variant philosophorum sententiæ. Sunt qui dicant corpus esse vestem animæ, sunt qui domicilium, sunt qui instrumentum, sunt qui harmoniam. Horum quodcunque dixeris, consequitur actiones animi corporis affectionibus impediri. Primum, si quod vestis est corpori, idem corpus est animo, quantum ad corporis valetudinem faciat vestis declaravit Hercules; nê quid de coloribus, aut pilorum pelliumque generibus referam. Cæterum an eadem anima sufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit vestes, viderit Pythagoras.

Fa. Non incommodum foret, si juxta Pythagoram liceret, ut vestibus, ita corporibus mutatoriis uti; sic, ut mensibus hybernis sumeretur corpus obesum crassæque texturæ, æstivis rarius & gracilius.

Eu. Atqui parùm, opinor, esset commodum, si quemadmodum multis vestibus detritis, tandem & corpus deterimus; ita multis corporibus detritis, tandem & anima senesceret deficeretque.

Fa. Non sanè. *Eu.* Jam quemadmodum ad corporis salubritatem agilitatemque refert quâ veste sit amictum, ita refert quod corpus circumferat anima.

Fa. Profectò si corpus vestis est animæ, video multos homines admodum variè cultos.

Eu. Sic est, & tamen nonnulla pars hujus rei sita est in nobis, quàm commodè vestiatur anima.

Fa. Valeat igitur vestis; dic aliquid de domicilio. *Eu.* Atqui nê quod dico tibi videatur

videatur commentum, Fabulla, ipse Dominus Jesus suum corpus *templum* appellat: & Petrus Apostolus suum corpus *tabernaculum* appellat. Nec defuerunt qui corpus dixerunt animæ sepulchrum, *omnes* dictum arbitantes quasi *omnes* alii carcerem mentis appellârunt, nonnulli præsidium, velut arcem munitam. Quorum animus est undiquaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporaliû, horum animus agit in tabernaculo, libenter exsiliturus si vocet imperator. Qui prorsus excæcati sunt vitiis spurcissimis, ut nunquam aspirent ad auram libertatis Evangelicæ, horum animus jacet in sepulchro. Cæterum qui moleste luctantur cum vitiis, nec adhuc possunt, quod volunt, horum animus habitat in carcere, subinde clamans ad liberatorem omnium, *Edue de carcere animam meam, ut consueatur domini tuo, Domine.* Qui gnaviter pugnant cum Satana, vigilantes & excubantes adversus insidias illius, qui *circumit ut Leo querens quem devoret*, horum animus versatur in præsidio, unde in jussu imperatoris non licet discedere. *Fa.* Si corpus est animi domicilium, plurimos video quorum animus malè habitat. *Eu.* Sic est, videlicet in ædibus perstillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiiis, fumosis, pituitosis, laceris ac ruinosis, denique putribus & infectis. Et tamen Caro primam felicitatis partem judicat, *Bene habitare.* *Fa.* Tolerabilis res, si liceret in aliud immigrare domicilium. *Eu.* Emigrare non licet, nisi cum evocat * locator. Veruntamen si non licet emigrare, licet arte curâque nostrâ domicilium animi commodius reddere; quemadmodum in ædibus mutantur fenestræ, attollitur solum, incrustantur aut convestiuntur tabulatis parietes, situs igni suâque purgatur. Id in senili corpore jamque ruinam minitante difficillimum est. Plurimum autem conducit, si puerile corpus ab ipso protinus ortu sicut oportet curetur. *Fa.* Tu quidem matrem ac nutricem medicam esse jubes. *Eu.* Planè jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi potusque, morûs, somni, balneorum, unctionum, frictionum, vestitus. Quàm multos esse censes qui gravissimis morbis ac vitiis obnoxii sunt, epilepsiæ, gracilitati, imbecillitati, surditati, fractis lumbis, distortis membris, infirmo cerebro, stupori mentis, non ob aliud nisi quod à nutricibus indiligenter curati sunt? *Fa.* Demiror te non pro pictore factum fuisse Franciscanum, qui tam bellè concioneris. *Eu.* Ubi te Claranam videro, tum ego tibi Franciscanus concionabor. *Fa.* Ego sanè libens scire cupiam quid sit Animi,

R

de

de qua tam multa audimus dicimisque, cum nemo viderit. *Eu.* Imò nemo non videt cui sunt oculi. *Fa.* Video pictas animas infanuli specie. Verum cur non adduntur alæ, quemadmodum angelis? *Eu.* Quoniam delabentibus è cælo fractæ sunt alæ, siqua Socraticis fabulis habenda fides. *Fa.* Quomodo igitur subvolare dicuntur in cælum? *Eu.* Quoniam fides & charitas faciunt ut illis renascantur alæ. Has alas perebat ille pertæsus domicilium sui corporis, dum clamat, * *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* Nec enim alias alas habet anima, cum sit incorporea, nec ullam habet speciem quæ corporeis oculis sit conspicua; sed certius cernuntur ea quæ videmus animo. Credisne Deum esse? *Fa.* Maxime. *Eu.* At nihil minus videri potest quàm Deus. *Fa.* Videtur in rebus conditis. *Eu.* Idem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cum vides hominem sentire, cerne e, audire, moveri, intelligere; meminisse, ra- iocinari, certius vides animam adesse quàm nunc vides hunc cætharum: potest enim falli sensus unus; tot argumenta sensuum non fallunt. *Fa.* Proinde, si non potes ostendere animam, sic illam notis quibusdam pingere quasi mihi velis describere Cæsarem quem nondum vidi. *Eu.* Aristotelis definitio in promptu est. *Fa.* Quæ? Nam aiunt istum esse probum rerum omnium depictorem. *Eu.* Anima est *actus corporis organici, physici, vitam habentis in potentia.* *Fa.* * Cur *actum* vocat potius quàm *iter* aut *viam*? *Eu.* Non hic cavetur aurigis aut equitibus, sed animæ ratio definitur. Et *actum* vocat formam, cuius natura est *agere*, cum materiæ ratio sit *pati*. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiscitur. Est autem varius corporis motus. *Fa.* Intelligo. Sed cur addit *organici*? *Eu.* Quoniam anima nihil agit nisi per organa, hoc est, instrumenta corporis. *Fa.* Cur addit *physici*? *Eu.* Quia Dædalus frustra fingeret tale corpus. Ideoque addit *vitam habentis in potentia*. Forma non agit in quidvis, sed in materiam capacem. *Fa.* Quid si angelus immigraret in corpus hominis? *Eu.* Ageret quidem, sed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, si abesset anima. *Fa.* Habeone jam totam animæ rationem? *Eu.* Habes Aristotelicam. *Fa.* Equidem accepi celebrem esse philosophum; & vereor nè sapientum centuriæ mihi scribant hæreseos dicam, si quid refrager. Alioqui quicquid adhuc dixit de anima hominis comperit in asinum & bovem. *Eu.* Imò in scarabeum quoque & limacem. *Fa.* Quid

* Psal. 54.

* Græc. *actus* est
vocabulum
philosophis
peculiare.
Sed Fabulla
detorquet
ad iurecon-
sultos, qui
distinguant
inter *iter*,
actum, &
viam.

Fa. Quid igitur interest inter animam bovis & hominis ?
Eu. Qui dicunt animam nihil aliud esse quam harmoniam qualitarum corporis, faterentur non ita multum interesse, videlicet, harmoniâ solutâ perire animas utrisque. Nè ratione quidem distinguitur bovis ab hominis anima, sed quod boum minùs sapit quàm hominum ; quemadmodum videre est & homines qui minùs sapiunt quàm bos. *Fa.* Næ isti bubulam habent mentem. *Eu.* Attramen illud ad te pertinet, quod pro testudinis qualitate modulator est harmonia. *Fa.* Fateor. *Eu.* Nec parvi refert ex quo ligno quâve figurâ sit facta testudo. *Fa.* Verisimile dicis. *Eu.* Nec ex quorumlibet animantium intestinis fiunt canoræ fides. *Fa.* Audivi. *Eu.* Atque hæc quidem ex aëris circumfusi madore aut siccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpuntur. *Fa.* Istiuc vidi non semel. *Eu.* Hæc igitur potes opem præstare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius testudinem habeat bene temperatam minimæque vitiatam, nè laxa sit segnitie, nè stridula sit iracundiâ, nè rauca sit temulentia. Nam hos affectus inserit in nobis nonnunquam educatio viculæque ratio. *Fa.* Admonitionem accipio; sed expecto quò pacto tuearis Aristotelem. *Eu.* Ille quidem descripsit in genere animam animantem, vegetantem ac sentientem. Anima dat vitam, sed non protinus animal est quod vivit. Vivunt enim, & senescunt, & moriuntur arbores, at non sentiunt : quànquam his quoq; nonnulli sensum tribuunt * stupidum. In adhæsis vix deprehenditur sensus : in spongia deprehenditur ab avulsoribus ; in arboribus materiarum cæsores sensum comperiunt, si quid illis credimus. Aiunt enim, si palmâ ferias truncum arboris quam velis credere, quemadmodum terè solent materiarii, difficilius arbor inciditur, ut semet contraxit metu. Quod autem vivit ac sentit, animal est. Nihil autem prohibet esse vegetabile quod non sentit, veluti fassigi, betæ, caules. *Fa.* Ista si vivunt utcunque, si sentiunt utcunque, si moventur cum adolescunt, quid prohibet eadem dignari animalis cognomine ? *Eu.* Non ita visum est maioribus, neque nobis fas est ab illorum placitis discedere, ac nè refert quidem ad hoc quod nunc agimus. *Fa.* Atqui non fecim eandem esse animam scarabei & hominis. *Eu.* Non est eadem, ô bona, sed ratio quadantenus communis est. Animat, vegetat, sensibile reddit corpus tuum anima tua. Idem agit scarabei anima in suo corpore. Nam quod quædam aliter, aut aliud agit anima hominis quàm scarabei, partim in causa est ma-

* Hoc sensit
 Pythagoras;
 nec omnino
 dissimile
 veri est.

teria. Non canit, non loquitur scarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis, *Fa.* Illud igitur dicis, si anima scarabei demigraret in corpus hominis, idem ageret quod agit anima humana. *Eu.* Imò nè si mens quidem angelica, quemadmodum dixi. Nihil autem interest inter angelum & animam humanam, nisi quòd hominis anima in hoc condita est ut agat corpus humanum naturalibus organis instructum, quemadmodum anima scarabei non movet nisi corpus scarabei: angelus non in hoc conditus est ut animet corpus, sed ut absque corporalibus organis intelligat. *Fa.* Num idem potest anima? *Eu.* Potest quidem à corpore semota. *Fa.* Non est igitur sui juris dum est in corpore. *Eu.* Non profecto, nisi si quid accidat præter communem naturæ cursum. *Fa.* Verùm tu mihi pro una anima plures animas effudisti, animantem, vegetantem, sensibilem, intelligentem, memorem, volentem, irascentem, concupiscentem. Mihi satis erat una. *Eu.* Eiusdem animæ diversæ sunt actiones: ex his varia sortitur cognomina. *Fa.* Non satis assequor quod dicis. *Eu.* At faciam ut assequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es reatrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater; & tamen hæc omnia es eadem in domo. *Eu.* Satis tu quidem pingui Minervâ philosopharis. Sic igitur est animus in corpore quemadmodum ego in domo? *Eu.* Sic. *Fa.* Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. *Eu.* Neque enim tu es anima tantum, sed anima corpus circumferens: corpus autem non potest simul pluribus inesse locis; anima, quoniam est forma simplex, sic est in toto corpore, ut in singulis corporis partibus sit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodolibet affectas. Nam sapit ac meminit in cerebro, irascitur in corde, concupiscit in hepate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, gustat in palato & lingua, sentit in omnibus partibus corporis quæ nervaceum aliquid habent adjunctum: neque enim sentit in pilis nec summis unguibus; ac nè pulmo quidem per se sentit, nec hepar, forasle nec lien. *Fa.* Proinde in quibusdam partibus animat tantum ac vegetat. *Eu.* Ità videtur. *Fa.* Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, consequitur ut fœtus in utero materno statim ut augefcit, quod est vitæ signum, simul & sentiat & intelligat; nisi forè unius hominis initio plures sunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ità ut primum homo fuerit planta, mox ani-

mal, postremò homo. *Eu.* Quod dicis, fortasse, non absurdum videatur Aristoreli. Nobis probabilius est, simul cum vita infundi rationalem animam, sed quæ, velut igniculus, immerfa materiæ supra modum humidæ nondum queat exserere vires suas. *Fa.* Animus igitur alligatus est corpori quod agit movetque? *Eu.* Non aliter quam testudo domui quam circumfert. *Fa.* Eam mover quidem, sed sic ut simul moveatur; quemadmodum gubernator flectit navem quò vult, sed ipse interim cum navi movetur. *Eu.* Imò quemadmodum sciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipse. *Fa.* Sic & afficit anima corpus, ac vicissim afficitur? *Eu.* Sanè quod ad operationes attinet. *Fa.* Ergò quod ad naturam pertinet, par est anima morionis animæ Solomonis. *Eu.* Nihil absurdum. *Fa.* Itaque pares sunt & angeli, quandoquidem carent materiâ, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. *Eu.* Jam satis philosophiæ. Quin potiùs hæc Theologos torqueant; nos hoc agamus quod cœpimus. Si tota mater esse vis, cura corpusculum infantuli tui, quò posteaquam sese explicuit ex vaporibus menris igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cùm vides in pectore duos istos veluti fonticulos rurgidos, ac lacteo liquore vel suapte sponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cùm infans jam fari meditabitur, ac blandâ balbutie te *Mammam* vocabit, quâ fronte hoc audies ab eo cui mammam negâris, & ad conductitiam mammam relegâris, perinde quasi capræ aut ovi subjecisses? Ubi jam erit fandi potens, quid si te pro matre vocet semimarem? Virgam expedies, opinor. Arqui vix semimater est quæ recusat alere quod peperit. Potior genituræ pars est nutritio teneri puelli. Alitur enim non solùm lacte, sed & fragrantia materni corporis: requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hausit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem sum in hac sententia, ut existimem in pueris ex lactis natura & indolem vitiari, non aliter quàm in frugibus & plantis terræ succus mutat ingenium ejus quod alit. An putas temerè vulgò dici, *Iste malitiam cum lacte nutricis imbibit*? Nec illud quidem opinor quod à Græcis dici solet, *ut nutrices*, cùm significant aliquem malè pasci: paululum enim præmansi in es inserunt infantis, maximam partem deglutiunt ipsæ. Proinde nè peperit quidem quæ quod enixa est mox abjicit. Istiuc enim abortire est, non parere. Et in tales fœminas mihi competere

Nutricem
adsciscere
infantulo
est exponere.

Græcorum videtur Erymologia, qui *μὴν* dici putant à *μὴν* *μπερ*, hoc est, à non *servando*. Nam prorsus conducti-
tiam nutricem infantulo adhuc à matre repenti adsciscere,
genus est expositionis. *Fa.* Accederem, ni delecta esset
mulier in qua nihil desideres. *Eu.* Ut nihil referat quod
lac bibat mollis infantia, quam salivam cum præmanso ci-
bo deglutiat; ut talis contigerit nutrix qualem haud scio
an ulla reperiatur; an putas ullam esse quæ nutritionis
omne rædium devorare possit quemadmodum mater, sor-
des, affectiones, vagitus, morbos, servandi nunquam sa-
tis diligentem curam? Si est quæ pariter amet ut mater, erit
quæ pariter curet. Quin & illud fiet, ut segrè amet te
filius, nativâ illâ charitate velut in duas matres distractâ;
nec tu simili pietate ducêris erga filium: ut jam grandior
minùs libenter sit obtemperaturus jussis tuis; & tu frigi-
diùs illius curam habitura, in cujus moribus fortasse vide-
bis nutricem. Præcipuus autem discendi gradus est mu-
tuus inter docentem ac discentem amor. Ergò si nihil de-
cesserit illi nativæ pietatis fragrantia, faciliùs illi instilla-
bis præcepta rectè vivendi. Neque enim hîc parùm va-
let mater, vel ob hoc quòd materiam tractet mollissimam
& in omnia sequacem. *Fa.* Ut video, non tam facilis est
res peperisse quàm vulgus existimat. *Eu.* Si mihi parùm
habet fidei, en tibi Paulus apertè de muliere loquens,
Salva, inquit, *fiet per liberorum generationem*. *Fa.* Salva est
igitur quæ peperit? *Eu.* Nequaquam, sed addit, *Si liberi*
permanerint in fide. Nondum absolvisti genitricis munus,
nisi primùm tenerum corpusculum filii, mox animum æ-
què mollem rectâ educatione finxeris. *Fa.* Atqui isthuc
matribus in manu non est, ut filii perseverent in pietate.
Eu. Fortassis; sed tantum habet momenti vigilans admo-
nitio, ut Paulus existimet matribus imputandum si liberi
degenerent à piis moribus. Denique, si præstiteris quod
in te situm est, Deus opem suam conjunget cum tua dili-
gentia. *Fa.* Mihi quidem, Eutræpele, tua persuasit oratio,
si queas itidem persuadere parentibus & marito. *Eu.* Ist-
huc ad me recipio, modò tu me tuo juves suffragio. *Fa.* Pol-
liceor. *Eu.* Sed licetne videre puellum? *Fa.* Licet ma-
ximè. Heus, Syrisca, voca nutricem unâ cum infante. *Eu.*
Scitus admodum puer. Vulgò dicitur veniam deberi pri-
mùm experienti. At tu primâ statim experientiâ sum-
mam artis expressisti. *Fa.* Non est sculprilis imago, ut ar-
te sit opus. *Eu.* Verum, sed fusile sigillum est. Utuncque
res

res habet, felicissimè cecidit : utinam pari felicitate cadant imagines quas intexis aulæis. *Fa.* At tu contra felicius pingis quàm gignis. *Eu.* Sic visum est naturæ cum omnibus paria facere. Quàm sollicita est natura nè quid pereat ! Duos homines in uno repræsentavit ; nasus & oculi patrem referunt, frons ac mentem matrem expriment. An tu posses hoc tam charum pignus alienæ fidei concedere ? Mihi bis crudeles videntur esse quæ id facere sustinent. Quandoquidem non solum faciunt id infantis quem ablegant periculo, verum etiam suo, propterea quod in his lac aversione corruptum sæpenumero periculosos morbos pariat. Itaque fit, ut dum unius formæ corporis consulunt, parum consulant duorum corporum vitæ : dumq; cavent nè contingat præproperam senium, conjiciunt sese in mortem præproperam. Quod est inditum puero nomen ? *Fa.* Cornelius. *Eu.* Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat. *Fa.* Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus, Eutracle, unum quiddam obnixè te rogârim. *Eu.* Imò puta me tuum esse mancipium ; imperabis, & impetrabis quæ voles. *Fa.* Proinde non prius te (a) manumittam quàm hoc mihi beneficium cœptum absolvas. *Eu.* Quodnam ? *Fa.* Ut præscribas mihi primum, quibus rationibus queam infantis valetudini consulere : deinde, cum erit firmior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus sit rudis animus. *Eu.* Id faciam lubens pro mea quidem sapientia, sed proximo colloquio ; nunc orator adeo maritum ac parentes. *Fa.* Precor exorator ut fies.

a Quia se
dixerat
mancipium.

ARGUMENTUM.

Ogygium, religionis causâ peregrinatus, redit domum superstitionibus plenus. Divum Jacobum Compostellanum salutârat, quo illum voto uxor & socrus obligâram. Sancti tunc temporis frigidius coli cœperunt. Quâ de re Virgo Maria scribit Epistolam plenam querelis, de neglecto Divorum cultu. Mendacium de Equite servato ope beatæ Virginis, dilatando angustissimam portam quâ erat elapsus. Lac Virginis B. D. Bernardus fingitur suxisse lic ex ea tem B. Virginis mamma quâ puer Jesus. Nova gemma busonites : gemmarum varia natura. Thome Beckettii tumulus Cantuariæ. Prodigious templorum magnificentiam, luxuriam & divitiarum perstringit. Nuturum mores & scelera carpit. Absurditas osculandi sanctorum reliquias, calceos, subligaria. Sancti assimilantur ovibus.

MENEDEMUS. OGYGIUS.

Me. Quid hoc novæ rei ? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totos sex menses non visum cuiquam ? interisse rumor erat. Ipse est, nisi prorsus hallucinor.

a Id est, imbricum specie variegatis. Vide Plinium lib. 9. cap. 35. de mira varietate concharum.
b E stramine factis.
c Significat globulos quibus utuntur ad numerandas preces: sic enim ova serpentum, cum prodeunt, coherent.

d Pro, falle-re. Vide Chiliades.

nor. Adibo, ac salvere jubebo. Salvus sis, Ogygi. *Og.* Salve & tu, Menedeme. *Me.* Quæ regio te nobis reddidit incolūmem? Nam tristis rumor hîc sparserat te navigasse Strygiām paludem. *Og.* Imò, gratia superis, sic intus valui, ut vix unquam antehac melius. *Me.* Itā semper vanitatis coarguas ejusmodi rumores. Sed quid isthuc ornatus est? oblitus es conchis (*a*) imbricatis, stanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, (*b*) culmeis ornatus torquibus; brachium habet (*c*) ova serpentum. *Og.* Visi divum Jacobum Compostellanum, & hinc reversus, Virginem Parathalassiam, apud Anglos percelebrem: quin potius hanc revisi; nam annos ante tres inviseram. *Me.* Animi gratiā, ut arbitror. *Og.* Imò religionis causā. *Me.* Istam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ literæ. *Og.* Mater uxoris voto sese obstrinxerat, ut si filia peperisset masculum vitalem, ego divo Jacobo præsens præsenti salutem dicerem, & gratias agerem. *Me.* Salutasti divum tuo duntaxat & socrus nomine? *Og.* Imò totius familiæ verbis. *Me.* Equidem arbitror nihilo minus salutis futurum fuisse familiæ, etiamsi Jacobum insalutatum reliquisses. Sed obsecro, quid respondit agenti gratiis? *Og.* Nihil, sed offerenti munus visus est arrire, & capite leviter annuere; simulque porrexit hoc imbricatum putamen. *Me.* Cur ista potius donat quàm alia? *Og.* Quoniam his abundat, suggerente vicino mari. *Me.* O benignum divum, qui & obstetricatur parturientibus, & operam dat hospitibus! Verùm quodnam isthuc novum vovendi genus, ut otiosus aliis laborem imponat aliquis? Si tu revoto astringeres, ut si quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod vovisses? *Og.* Non credo, etiamsi tu ipse tuo nomine vovisses. Nam tibi divus (*d*) os oblinere ludus est. At socrus est, mos gerendus erat. Nosti mulierum affectus, & meā quoque referebat. *Me.* Si non præstitisses votum, quid erat periculi? *Og.* Non poterat me divus vocare in jus, fateor; sed poterat in posterum esse surdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meā familiam. Nosti principum mores. *Me.* Dic mihi, quid valet agiturque vir optimus Jacobus? *Og.* Multò frigidius solito. *Me.* Quid est in causa? senium? *Og.* Nugator! Scis divos non senescere. Verùm hæc nova persuasio quæ late per orbem divagatur facit ut infrequentius saluteretur solito: & si qui veniunt, salutant tantum, nihil, aut quàm minimum, donant, dispirantes eam pecuniam rectius collocari in egenos. *Me.*

(*a*) Impia

(a) Impia persuasio! *Og.* Itaque tantus Apostolus, qui solet torus gemmis & auro fulgere, nunc stat ligneus, vix sebaceam habens candelam. *Me.* Si verum est quod audio, periculum est nē reliquis divis idem veniat usu. *Og.* Imò circumfertur epistola, quam hac de re scripsit ipsa Virgo Maria. *Me.* Quæ Maria? *Og.* Quæ cognomen habet à Lapide. *Me.* Apud Rauracos, nō fallor. *Og.* Ea est. *Me.* Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui scripsit? *Og.* Nomen ipsa indicat epistola. *Me.* Per quem missa est? *Og.* Haud dubiè quin per angelum, qui posuerat scriptam in suggesto unde concionatur is ad quem scripta est. Et nē quid fraudis suspiceris, videbis epistolam (b) ἀνδρόγατος. *Me.* Itāne agnoscis manum angeli qui est Virgini ab Epistolis? *Og.* Quidni? *Me.* Quo tandem argumento? *Og.* Legi Epitaphium Bedæ, quod ab angelo insculptum est; elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & syngrapham (c) D. Ægidio missam: congruunt. An non hæc satis arguunt rem? *Me.* Fāsne est inspicere? *Og.* Fas, si dejeris te taciturnum. *Me.* O! lapidi dixeris. *Og.* Jam sunt & (d) lapides hoc nomine infames, quod nihil celent. *Me.* Muto igitur dicito, si lapidi parūm fidis. *Og.* Hæc lege recitabo: tu fac utramque arigas aurem. *Me.* Arrexi. *Og.* “Maria mater Jesu Glauco pluto
“S. D. Quod Lutherum securus strenuè suades supervacane-
“um esse invocare divos, à me quidem isto nomine bonam
“magnāque inīsti gratiam, scito: Nam antehac tantūm
“non enecabar improbis mortalium orationibus. Ab
“una postulabantur omnia, quasi Filius meus semper in-
“fans esset, quia talis fingitur, pingiturque in sinu meo, ut
“ex nutu matris adhuc pendeat, neque quicquam ausit ne-
“gare parenti, videlicet metuens nē, si quid neget roganti,
“ego vicissim ipsi negem mammam sitienti. Et nonnun-
“quam ea petunt à virgine quæ verecundus juvenis vix
“auderet petere à lena, quæque me pudet literis committe-
“re. Interim negotiator lucris causā navigaturus in Hi-
“spaniam committit mihi pudicitiam suæ concubinæ. Et
“virgo Deo sacra, abjecto velo fugam adornans, deponit
“apud me famam integritatis suæ, quam ipsa tendit prosti-
“tuere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam con-
“ductus, Beata Virgo, da prædam opimam. Occlamat ale-
“ator, Fave, diva, pars lucris tibi decideret. Et si parūm
“faveat alea, me convitiis lacerant, malæque precantur, quia
“non adfuerim sceleris. Occlamat qui quæstui turpi semet
“exponit, Da proventum uberem. Siquid negem, illico
“recla-

a Ironia est,
cū sit ad-
modum pia.

b Id est, ab
ipsa scrip-
tam; quem-
admodum
oracula di-
cuntur au-
tographa ab
ipso Deo
reddita voce.

Virg. Ipsa
canas oro.

c Nota est
fabula de
Carolo

Magno, qui
cū deipe-
raret veni-
am admis-
sorum, S. Æ-

gidius im-
petravit
syngrapham

ab angelo
continentem
hunc versu-

culum,
Ægidii me-
rito Caroli

peccata re-
mitto.

d Sentit de
Lydio lapi-
de, qui dici-

tur Index: is
prodit au-
rum subz-

ratum aut
imitatiti-
um. Lege

apud Ovid.
fab. de
Barro in

lapidem
verso.

Stulta &
idololatrica
supplicatio
ad B. V.

a Quem ve-
teres, ut in-
dicat Varro,
Æditum
vocabant,
Custos erat
tuendæ sa-
cræ ædis.
b Id est, gra-
vi armaturâ
munito.
c Hoc enim
nomine
Sanctum il-
lum amabi-
lem reddi-
dere formi-
dabilem :
quemadmo-
dum Joan-
nem Bapti-
stam, præter
alios, morbo
comitiali,
Hubertum
hydropho-
bo, item
alios aliis
malis. Et
hæc verti-
mus in
quæstum
nostrum, cu-
jus studioli-
ores sumus
quàm ser-
vandarum
animarum.

“reclamant, Ergò nè sis mater misericordiæ. Aliorum vo-
“ta non tam impia sunt quàm inepta. Clamat innupta,
“Maria, da mihi formosum ac divitem sponsum. Clamat
“nupta, Da mihi bellos catulos. Clamat gravida, Da mihi
“facilem partum. Clamat anus, Da diu vivere sinet ussi
“sitique, Clamat senex delirus, Da repubescere. Clamat
“philosophus, Da nodos insolubiles necere. Clamat Sacer-
“dos, Da sacerdotium opimum. Clamat Episcopus, Serva
“meam Ecclesiam. Clamat nauta, Da prosperos cursus.
“Clamat præfectus, Ostende mihi filium tuum antequam
“moriar. Clamat aulicus, Da verè confiteri in mortis arti-
“culo. Clamat rusticus, Da tempestivam pluviam. Clamat
“rustica, Serva gregem, & armentum incolume. Si quid re-
“nuo, illico sum crudelis. Si relego ad filium, audio, Vult
“ille quicquid tu vis. Itâne ego sola, & mulier, & virgo, da-
“bo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus,
“ludentibus aleâ, nubentibus, parturientibus, sarrapis,
“regibus & agricolis ? Atqui quod dixi minimum est præ-
“his quæ patior. Sed his negotiis nunc multò minùs gra-
“vor : quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas,
“nisi commodum hoc incommodum majus secum trahere-
“ret ; plus est otii, sed minus est honorum, minus est opum.
“Antè salutabar, Regina cœlorum, Domina mundi ; nunc
“vix à paucis audio, Ave Maria. Antè vestiebar gemmis &
“auro, abundabam mutatorii, deferebantur aurea gem-
“meque donaria : nunc vix tegor dimidiato palliolo, cõ-
“que corroso à muribus. Proventus autem annui vix tan-
“tum est ut alam miserum (*a*) æditum, qui accendat lu-
“cernulam aut candelam sebaceam. Atque hæc tamen pote-
“rant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis,
“ut aiunt, ut quicquid usquam est divorum exigas ex æ-
“dibus sacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deest
“aliis divis quo suam alciscantur injuriam. Ejectus è
“templo Petrus, potest tibi vicissim occludere regni cœ-
“lestis ostium. Paulus habet gladium ; Bartholomæus cul-
“tro armatus est ; Guilielmus sub pallio monachi totus ar-
“matus est, non sine gravi lancea. Quid autem agas cum
“Georgio, & equite & (*b*) cœtaphracto, hastâ simul & gla-
“dio formidabili ? Nec inermis est Antonius ; habet (*c*) sa-
“crum ignem. Sunt item & cæteris sua vel arma, vel mala,
“quæ quibus volunt immittunt. Me verò, quantumvis iner-
“mem, non tamen ejicies, nisi simul ejecto Filio quem ulnis
“teneo. Ab hoc non me patiar divelli : aut hunc unâ mecum
“extru-

" extrudes, aut utrumque relinques, nisi mavis habere tem-
 " plum sine Christo. Hæc te scire volui: tu cogita quid
 " mihi respondendum censeas. Nam mihi planè res cordi
 " est. Ex æde nostra lapidea, Cal. Aug. anno Filii mei
 " passî 1524. Virgo lapidea meâ manu subscripsi. *Me.* Mi-
 " nax profectò ac formidabilis epistola. Cavebit, opi-
 " nor, Glaucoplutus. *Og.* Si sapit. *Me.* Quamobrem non e-
 " adem de re scripsit huic optimus ille Jacobus? *Og.* Nescio,
 " nisi quòd longiùs abest, & his temporibus intercipiuntur
 " omnes epistolæ. *Me.* Sed quis Deus te redegit in Angliam?
Og. Ventus illuc invitabat mirè secundus, atque id propemo-
 " dum eram pollicitus Divæ Parathalassix, me post bienni-
 " um ipsam revisurum. *Me.* Quid petiturus ab illa? *Og.* Nihil
 " novi, nisi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberio-
 " rem, longævam lætâmque vitam in hoc seculo, & perennem
 " felicitatem in futuro. *Me.* Non poterat eadem præstare
 " Virgo Mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longè
 " augustius quàm in Parathalasso. *Og.* Haud nego posse; verùm
 " aliis in locis alia largitur: sive sic visum est a nimo illius;
 " sive, ut est benigna, semet in hoc nostris affectibus accom-
 " modat. *Me.* De Jacobo frequenter audiui: sed obsecro te,
 " describe mihi regnum istius Parathalassix. *Og.* Equidem ex-
 " pediam quàm potero paucissimis. Celeberrimum nomen
 " est per universam Angliam, nec temere reperias in ea insu-
 " la qui speret res suas fore salvas, quin illam quotannis ali-
 " quo munusculo pro facultatum modulo salutarit. *Me.* Ubi
 " habet? *Og.* Ad extremum Angliæ finem inter Occidentem
 " & Septentrionem, haud procul à mari, passuum ferè tribus
 " millibus, vicus est vix aliâ re victitans quàm commean-
 " tium frequentia. Collegium est Canonicorum, sed quibus à
 " Latinis Regulæ cognomen additur; medium genus inter mo-
 " nachos & canonicos quos Seculares appellant. *Me.* Amphi-
 " bios mihi narras; quod genus est fiber. *Og.* Imò & crocodi-
 " lus. Sed omissis cavillis, tribus verbis expediam quod vis.
 " In odiosis canonici sunt, in favorabilibus monachi. *Me.* Ad-
 " huc quidem mihi ænigma refert. *Og.* Quin addam Apodixin
 " mathematicam. Si Romanus Pontifex fulmine feriat om-
 " nes monachos, tam canonici fuerint, non monachi: Sin idem
 " permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint
 " monachi. *Me.* O novos favores! utinam abducant & meam.
Og. Sed ut ad rem: Collegium hoc vix alios habet proven-
 " tus quàm ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem do-
 " naria servantur: Cæterùm si quid est nummorum, aut le-
 " vicris

Demonstra-
 tio quæ pro-
 priè fit Ma-
 thematicis
 per literas
 depictas.

vioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi Priorem vocant. *Me.* Probæ vitæ? *Og.* Non illaudatæ; pietate ditiores quàm annuo censu. Templum est nitidum & elegans; verùm in eo non habitat Virgo, sed illud honoris gratiâ cessit Filio. Illa suum habet templum, ut dextra sit Filio. *Me.* Dextra? Quò igitur spectat Filius? *Og.* Bene mones. Cùm Occidentem spectat, dextram habet matrem: ubi se vertit ad Solis exortum, sinistra est. Nec hîc tamen habitat; nondum enim ædificium est absolutum, & locus est undique perflabilis, patentibus ostiis, patentibus fenestris, & in propinquo est Oceanus ventorum pater. *Me.* Durum! ubi igitur habitat illa? *Og.* In eo templo quod inabsolutum dixi est sacellum angustum, ligneo tabularum constructum, ad utrumque latus per angustum ostiolum admittens salutariores. Lumen est exiguum, nec ferè nisi ex cereis; fragrat odor naribus gratissimus. *Me.* Hæc omnia congruunt religioni. *Og.* Imò, si introspicias, Menedeme, dicas divorum esse sedem, adeò gemmis, auro argentoque nitent omnia. *Me.* Accendendis animum ut eò me conferam. *Og.* Haud pœnituerit itineris. *Me.* Nihil est illic olei sacri? *Og.* Inepte! Oleum istud non refudat nisi è sepulchris divorum, velut Andreæ & Catharinæ. Maria sepulta non est. *Me.* Erravi, fateor. Sed absolve fabulam. *Og.* Quò latius se spargat religio, alia aliis locis ostenduntur. *Me.* Et forassis ut uberior sit largitio, juxta illud, *Fut citò per multas præda petita manus.* *Og.* Et nusquam non præstò sunt mystagogi. *Me.* Ex Canonicis? *Og.* Nequaquam; illi non adhibentur, nè per occasionem religionis alienentur à religione, ac dum observant Virginem, parùm ipsi consulant suæ virginitati. Tantùm in intimo sacello, quod dixi conclave Divæ Virginis, adstat altari canonicus quidam. *Me.* In què usum? *Og.* Ut recipiat fervèrque quod datur. *Me.* An dant qui noliunt? *Og.* Minimè, sed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dent adstante quopiam, non daturi si testis abesset, aut largiùs dant aliquantò quàm erant daturi. *Me.* Affectum humanum dicis, & mihi non inexpectum. *Og.* Imò verò sunt quidam adeò dediti sanctissimæ Virgini, ut dum simulant sese munus imponere altari, mirâ dexteritate suffurentur quod alius posuerat. *Me.* Fac nullum adstare, an non in tales illico fulminaret Virgo? *Og.* Quî magis id faceret Virgo quàm ipse Pater æthereus, quem non verentur nudare suis ornamentis, vel perfoisso templi pariete? *Me.* Non satis mihi constar, utrum magis debeam admirari, illorùmne impiam confi-

confidentiam, an Dei lenitatem. *Og.* Ad latus itaque Septentrionale porta quædam est, non templi, nè quid erres, sed septi, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea ostiolum habet perpusillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam submittat. *Me.* Profectò tutum non fuerit ad hostem ingredi per tale ostiolum. *Og.* Rectè conjectas. Narrabat Mystagogus olim virum equestris ordinis, equo insidentem, per hoc ostium elapsum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miser desperans sui, subitâ cogitatione salutem suam commendavit Divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, si valva paruisset. Et ecce rem inauditam. Subitò totus eques erat intra septa templi, altero frustrâ foris insaniente. *Me.* Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? *Og.* Maximè. *Me.* Id quidem non admodum facile apud te hominem philosophum. *Og.* Ostendebat in ostio laminam cupream clavis affixam quæ habebat imaginem equitis servati, eoque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetustioribus picturis videmus; quæ si non mentiuntur, frangebant id ætatis tonsores, & qui pannos tingunt ac texunt. *Me.* Quî sic? *Og.* Quia barbarus erat non aliter quàm capræ, & universa vestis nullam habebat rugam, adeoque non erat major corpore, ut strictu corpus ipsum redderet angustius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. *Me.* Jam dubitare fas non erat. *Og.* Subter ostiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantum transmitteret. Non conveniebat ut equus post eum calcaret locum, quem prior eques Virgini consecrasset. *Me.* Et meritò. *Og.* Hinc ad Orientem est sacellum prodigiis plenum: eò me confero. Excipit alius mystagogus. Illic oravimus paulisper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exosculor; deinde rogo cujus sint reliquæ. Ait, Sancti Petri. Num Apostoli? inquam. Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit, Oportuit, inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum solutus est: id certè molestè tuli. Nam si is siluisset, ædituus nos nihil celasset reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat lectum, quod aiebat hyberno tempore; cum nix obtexisset omnia, eò subito fuisse delatum è longinquo. Sub eo lecto putei duo ad summum pleni; fontis

venam

venam aiunt esse sacrām Divæ Virgini : liquor est mirè frigidus, efficax medicando capitis stomachique doloribus. *Me.* Si frigida medetur doloribus capitis & stomachi, post-hac & oleum exstinguet incendium. *Og.* Miraculum audis, ò bone : alioqui quid esset miraculi si frigida sedaret sirim ? *Me.* Et ista sanè est una pars fabulæ. *Og.* Affirmabant eum fontem derepentè profilisse è terra jussu sanctissimæ Virginis. Ego, cuncta diligenter circumspiciens, rogabam quorè essent anni quòd ea domuncula fuisset eò deportata. Dixit, aliquot secula. Alioqui parietes, inquam, non præ se ferunt aliquid vetustatis. Non repugnabat. Nè columnæ quidem hæ lignæ. Non negabat esse nuper positas, & res ipsa loquebatur. Deinde hæc, inquam, recti culmea arundineaq; materia videtur esse recentior. Assentiebatur. Ac nè trabes quidem hæc, inquam, transversæ, nec ipsa tigna quæ culmos sustinent, videntur ante multos annes posita. Annuebat. Atqui cùm jam nulla casæ pars superesset, Unde igitur constat, inquam, hanc esse casulam illam è longinquo delatam ? *Me.* Ossecro, quomodo sese ab hoc nodo expediebat ædituus ? *Og.* Scilicet incunctanter ille ostendit nobis pervetustam uris pellem tignis affixam, ac prope modum irrisit nostram tarditatem, qui ad tam manifestum argumentum non haberemus oculos. Itaque persuasi, & tarditatis culpam deprecari, vertimus nos ad cœleste lac beatæ Virginis. *Me.* O matrem filii simillimam ! ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in terris, hæc tantum lactis, quantum vix credibile est esse posse uni mulieri uniparæ, etiam si nihil bibisset infans. *Og.* Idem causantur de Cruce Domini, quæ privatim ac publicè tot locis ostenditur, ut si fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ justum onus videri possint ; & tamen totam Crucem suam bajulavit Dominus. *Me.* An non tibi quoque mirum videtur ? *Og.* Novum fortasse dici possit, mirum nequaquam, cùm Dominus, qui hæc auget pro suo arbitrio, sit omnipotens. *Me.* Piè tu quidem interpretaris : at ego vereor nè multa talia fingantur ad quæstum. *Og.* Non arbitror Deum passurum, si quis ipsum ad istum irrideat modum. *Me.* Imò cùm à sacrilegis spoliatur & mater, & filius, & pater, & spiritus, nè tantulum quidem sese commovent interdum, ut vel nutu vel crepitu deterreant scelestos. Tanta est numinis lenitas. *Og.* Sic est : Sed audi reliqua. Id lac servatur in altari summo ; in cujus medio Christus, ad dextram marer, honoris gratiâ. Lac enim matrem repræsentat. *Me.* Conspicuum est igitur. *Og.* Videlicet inclusum crystal-

10. *Me.* Liquidum igitur? *Og.* Quid liquidum mihi narras, cum fufum fit ante annos mille quingentos? Concretum est; dicas cretam tritam, albóque ovi temperatam. *Me.* Quin igitur nudum ostentant? *Og.* Nè contaminetur virorum osculis lac virgineum. *Me.* Probè dicis. Nam sunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. *Og.* Ubi nos vidit mystagogus, accurrit, lineam vestem induit, sacram stolam addidit cervici, procubuit religiosè, & adoravit: mox nobis lac sacrosanctum osculandum porrexit. Hic in extremo altaris gradu religiosè procubuimus & ipsi; Christóque primùm salutato, Virginem oratiunculâ tali, quam in hoc ipsum parâram, appellavimus: "Virgo parens, quæ tuis
"virginis uberibus lactare meruisti cœli terræq; Dominum,
"filium tuum Jesum optamus, ut illius sanguine purificati
"proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ
"simplicitatis, quæ nescia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evan-
"gelicæ doctrinæ concupiscit assiduè, donec proficiat in vi-
"rum perfectum, in mensuram plenitudinis Christi, cujus
"felici consortio fruere in æternum, cum Patre & Spiritu
"Sancto. Amen. *Me.* Pia sanè deprecatio. Quid illa? *Og.* Visus est uterque annuere, nisi me fallebant oculi. Nam subsilire videbatur sacrum lac, & candidior aliquantò affulgebat Eucharistia. Interim mystagogus ad nos accessit, tacitus quidem, sed tabellam porrigens, qualem apud Germanos offerunt qui in pontibus (a) telos exigunt. *Me.* Equidem sæpenumero malè præcatus sum illis peracibus tabellis cum per Germaniam iter facerem. *Og.* Dedimus drachmas aliquot, quas ille obrulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulchrè peritum, & juvenem blandæ cujusdam eloquentiæ, (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldrisius) percontatus sum, quàm porui civilissimè, quibus argumentis cognitum haberet hoc esse lac Virginis. Id ego sanè pio studio scire cupiebam, quò possem impiis quibusdam hæc omnia ridere solitis os obturare. Primum (b) mystagogus obductâ fronte obricuit: jussi ut interpretes instaret, sed blandius etiam. Ille verò blandissimè, aded ut si matrem ipsam nuper puerperam talibus verbis appellasset, non fuerit ægrè latura. At mystagogus, tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis stupentibus, ac velut horrore vocem blasphemam execrantibus, Quid opus, inquit, ista percontari, cum habeatis tabulam authenticam? Et omnino videbatur nos ut hæreticos ejecturus, nisi drachmæ delensissent hominis ferociam. *Me.* Quid vos interim? *Og.* Nos? quid censes? Non aliter quàm fuisse isti aut fulmine

a πλάτ. Id est, tributum, sive vestigal.

b Qui ostendit arcana, qui & Hierophanta dicitur.

dicarum quæ lac haberet Virginis Matris; abunde felicem futurum si vel precario, vel pretio, vel arte portionem aliquam posset nancisci. Nam cæteras reliquias omnes quas hæcenus collegerat nihil esse ad tam sacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit donec exorat dimidium ejus lactis. Eo thesaurò plusquam Cræsus sibi videbatur. *Mc.* Quidni? & quidem præter spem. *Og.* Rectâ domum properat; in itinere morbus occupat. *Mc.* Ut nihil est in rebus humanis nec diu nec undiquaque felix! *Og.* Ubi vidit periculum, accersit clam Gillum, fidissimum ejus peregrinationis comitem, & religiose stipulatur silentium: committit illi lac eâ lege, ut, si incolumis domum redeat, deponat eum thesaurum in ara divæ Virginis quæ colitur Luteriæ, in augusto templo utrinque Sequanasi præterlabentem intuente: & annis ipse videtur honoris grâtiâ decedere numini Virginis. Ut rem in paucâ conferam, sepultus est Gulielmus: alter properat, & hunc morbus corripit. Is desperans sui, tradit Anglo comiti lac, sed multis obtestationibus adstricto ut faceret quod fuerat ipse factururus. Moritur hic, recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præsentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur Regulares, quales adhuc sunt apud divam Genovesam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam tandem in Parathalassum detulit, huc vocante mentem illius afflatu spiritûs. *Mc.* Pulchre certe sibi constat hæc narratio. *Og.* Imò nequa residere posset dubitatio, ascripta erant nomina Episcoporum à suffragiis, qui lac illud invisentibus non absque minusculo, tantum impartierunt relaxationis quantum (a) ex suo dimenso largiri possunt. *Mc.* Quantum id est? *Og.* Dierum quadraginta. *Mc.* Etiam (b) apud inferos dies est? *Og.* Certè tempus est. *Mc.* Ubi totum hoc dimensum semel fuerint elargiti, non superest quod largiantur. *Og.* Minimè. Subscaret enim subindè quod dent, ac planè diversum quiddam accidit hîc atque in dolio (c) *Danîdum*. Illud enim cum continenter impleatur, semper tamen inane est: hinc si semper haurias, nihilo tamen minus est in dolio. *Mc.* Si centum hominum milibus largiantur quadraginta, singuli tantundem habent? *Og.* Tantundem. *Mc.* Et si qui ante prandium acceperunt quadraginta, rursus sub cœnam poscerent quadraginta, præstòne esset quod daretur? *Og.* Imò si horâ eâdem decies. *Mc.* Utinam mihi tale scriniolum esset domi; non optârim nisi tres drachmas, modò sic scateant. *Og.* Quin optas tunc ous frâs aureus, tantundem accepturus ex voto? Verùm

a Id est, ex modo præscripto. Romanus enim Pontifex è dolio promittit; Episcopis certus modus præscriptus est. b Nam ad Purgatorium nunc prorogant relaxationes, ubi nullus est dies, & tamen dies vocant. c Vide prov.

ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cuiusdam cando-
ris argumentum : lac Virginis quod aliis compluribus in lo-
cis ostendebatur, satis quidem esse venerandum ; hoc tamen
ceteris esse venerabilius, quod illa abraderentur à saxis,
hoc ex ipsis Virginis uberibus effluxisset. *Me.* Unde id
constabat ? *Og.* Oh ! narrârat hoc virgo Constantinopo-
litana quæ lac dederat. *Me.* Et illi fortasse communicârât
Divus Bernardus. *Og.* Sic arbitror. *Me.* Cui natu grandi
contigit gustare lac ex eadem mamma quam suxit puer Je-
sus. Unde miror, illum *mellissimum* dici potius quàm *lactiflu-
um*. Sed quæ lac Virginis dicitur quod non fluxit ex uberi-
bus ? *Og.* Fluxit & illud, sed saxo cui fortè lactans insidebat
exceptum concrevit ; deinde volente Deo sic multiplicatum
est. *Me.* Rectè. *Perge.* *Og.* His itaque peractis, dum paramus
abitum, obambulantes interim, & si quid offerretur spectatu
dignum circumspectantes, rursus adsunt mystagogi, (a) li-
mis intuentur, digitosubnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt,
nurant, videbantur compellaturi si fuisset audaciæ satis.
Me. Nihil ibi meruebas ? *Og.* Imò faciem illis obverti, sic ar-
ridens & intuens quasi ad compellandum invitarem. Tandem
unus aggressus, rogat quod mihi nomen esset. Edo. Num is
essem qui ante biennium affixisset votivam tabellam literis
Hebraicis. Fatebar me esse. *Me.* Scribis Hebraicè ? *Og.* Mi-
nimè, sed isti quicquid non intelligunt Hebraicum vocant.
Mox accersitus, ut conjicio, venit illius Collegii *πρωτο-
εστυ*. *Me.* Quod isthuc dignitatis nomen est ? Non habent
Abbatem ? *Og.* Non. *Me.* Cur ità ? *Og.* Quia nesciunt He-
braicè. *Me.* Non Episcopum ? *Og.* Nequaquam. *Me.* Quam-
obrem ? *Og.* Quia Virgo pauperior etiamnum est quàm ut
emat pedum, ac mitram nimio venalem. *Me.* Non saltem
Præpositum ? *Og.* Nè id quidem. *Me.* Quid obstat ? *Og.* Quia
Præpositus dignitatis est nomen, non sanctimonix. (Et ideo
Canonicorum collegia nomen Abbatis rejiciunt, Præpositi
libenter amplectuntur. *Me.* Atqui *πρωτον υστερον* anre hac
audivi nunquam. *Og.* Næ tu magnopere rudis es Grammatices.
Me. *Τετρημενον* novi in tropis. *Og.* Tenes. Hic qui
Priori proximus est, Prior est posterior. *Me.* Subpriorem
dicis. *Og.* Is me salutavit satis humaniter. Narrat quanto-
pere sudatum sit à multis ut versus eos legerent, quor frus-
trâ extersa perspicilla. Quoties advenisset aliquis vetustus
Theologiæ aut Juris doctor, adductus est ad tabellam ;
alius dicebat esse literas Arabicas, alius fictitias : tandem re-
pertus est qui legeret titulum. Is descriptus erat verbis

a Id est, ocu-
lis obliquis
ac semi-
clausis, quo-
modo se a-
spici leones
indignantur.

ac literis Romanis, sed majusculis. Græci versus erant descripti Græcis majusculis, quæ primâ specie videntur deferre majusculas Latinas. Rogatus, descripsi sententiam carminum Latinè, verbum verbo reddens. Hujus opellæ cum præmiolum oblatum constanter recusarem, affirmans nihil esse tam arduum quod in Virginis sanctissimæ gratiam non esset cupidissimè factururus, etiam si literas juberet illinc perferre Hierosolymam; *Me.* Quid opus te grammatophoro, cum illi tot Angeli adsint à manibus atque à pedibus? *Og.* Ille protulit è crumena ligni fragmentum defectum è trabe in qua Virgo mater visa est consistere. Odor mirus protinus arguebat esse rem oppidò sacram. Ego verò tam insigne munus pronus & nudato capite summa cum veneratione terque quaterque exosculatus, reposui in crumenam. *Me.* Licetne videre? *Og.* Per me quidem hæbit. Cæterum si jejunos non es, aut si nocte proximâ fuit tibi res cum uxore, non suaserim ut videas. *Me.* Ostendè; nihil periculi. *Og.* En tibi. *Me.* O te beatum isto munere! *Og.* Ego, nè sis insciens, non permittam hoc tantillum fragmentulum cum universo auro (*a*) Tagi; includam auro, sed sic ut per crystallum pelluceat. Tum Hysteroprotus, ubi me vidit tam religiosè gestientem eo munusculo, judicans non indignum tui majora quoque committerentur, rogat nūquando vidissem Secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen ausus sum percontari quæ diceret Secreta Virginis; siquidem in rebus tam sacris etiam linguæ lapsus non vacat periculo. Nego me vidisse, sed videndi cupidissimum esse dico. Inducor jam velut afflatus numine. Accenditur unaque altera ræda cerata; ostenditur imaguncula, nec magnitudine; nec materiâ; nec opere præcellens, sed virtute pollens. *Me.* Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Christophorum Lutetiæ, non (*b*) hamaxæum aut (*c*) Colossæum, sed monti justo parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. *Og.* Ad pedes Virginis est gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à (*d*) bufone dederunt nomen, eo quod bufonis effigiem sic exprimat, ut nulla ars idem possit efficere. Quodque majus est miraculum, pusillus est lapillus; non prominet bufonis imago, sed in ipsa gemma velut inclusa pellucet. *Me.* Fortassis imaginantur bufonis similitudinem, quemadmodum in secta filicis stirpe imaginamur aquilam; & quemadmodum pueri quid non vident in nubibus? dracones ignem spirantes, montes igni candentes,

a Tagus inter fluvios auriferos commemoratur.

b Hamaxia Græcis dicuntur prægrandia, quasi quæ plausivi iustum onus sint.

c Colossi dicuntur imagines ad miraculum usque grandes.

d Bufonites gemma.

armatos concurrentes. *Og.* Imò nè sis nesciens, nullus buseo vivus evidentiùs exprimit seipsum quàm illic erat expressus. *Me.* Hactenus pertuli fabulas tuas; posthac alium quære cui persuadeas de busone. *Og.* Nihil mirum est, Menedeme, te sic affectum esse. Nec mihi quisquam persuasuruserat, etiamsi totus ordo Theologorum asseverâset, nisi his oculis, hisce, inquam, oculis vidissem, intuitus essem, comperissem. Sed interim mihi videris satis incurius rerum naturalium. *Me.* Quamobrem? quia non credo volare asinos? *Og.* An non vides quàm ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cùm aliis quidem in rebus, sed præcipuè in gemmis? deinde quàm admirandas vires gemmis illis indiderit, prorsus incredibiles, si eominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rursus ab eodem depelli, sine contactu, nisi vidisses oculis? *Me.* Profectò nunquam, etiamsi decem Aristoteles mihi dejerâssent. *Og.* Nè protinus igitur fabulosum clâmes, si quid audis nondum experimento compertum. (a) In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyrope vivum ignem, in ehalazia grandinis & speciem & rigorem, etiamsi conicias in medium ignem, in smaragdo profundas ac pellucas maris undas: carcinias cancri marini speciem imitatur, échites viperæ, scarites scari piscis, hieracites accipitris, gerânites gruis collum effictum exhibet, ægophthalmus caprinum oculum ostendit; est qui suillum, est qui tres simul hominis oculos; lycophthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo & sanguineo, in medio nigrum candido cingitur: cyaneam nigram si aperias, fabam in medio reperies: dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque: cissites & narcissites hederam pingit: astrapias fulminis radios è medio candido seu cyaneo jaculatur: phlegontites incendium intus ostendit, quod non exeat: in anthracitide videas scintillas quasdam discurrere: crocias croci colorem reddit, rhodites rosæ, chalcites æris; aërites aquilam exprimit caudâ candicante; taos pavonis picturam habet, chelidonia aspidis: myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem; cantharias scarabæum totum exprimit; scorpites scorpium mirè depingit. Sed quid ego hæc persequor, quæ sunt innumera, cùm nulla sit naturæ pars, vel in elementis, vel in animalibus, vel in plantis, quam illa veluti lasciviens non expresserit in gemmis? Miraris in hac gemma busonem expressum?

Me. Miror

• Vide Plinium de gemmis.

Me. Miror naturæ tantum esse otii, ut sic ludat omnium rerum imitatione. *Og.* Voluit exercere curiositatem humani ingenii, nosque vel sic ab otio propellere. Et ramen quasi nihil sit quo fallamus tedium temporis, insanimus in motiones, in aleas, in præstigiæ ludibria. *Me.* Verissima prædicas. *Og.* Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus, si admoveas aceto, innatare motis etiam membris.

Me. Cur bufonem addunt Virgini? *Og.* Quia hæc spurcitiem omnem, virulentiam, fastum, avaritiam, & quicquid est terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. *Me.* Væ nobis qui tantum bufonem geramus in pectore. *Og.* Puri erimus si sedulo colamus Virginem. *Me.* Quomodo gaudet coli? *Og.* Gratissimum illi cultum præstiteris, si fueris imitatus. *Me.* (a) Numero dixisti; sed isthuc perdifficile est.

Og. Est sanè, sed idem pulcherrimum. *Me.* Age, perge quod cœperas. *Og.* Deinde commonstrat aureas argenteasque statuas. Hæc, inquit, merè aurea est, hæc argentea inaurata: addit singulis pondus, pretium, ac doni authorem. Cum ad singula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam, mystagogus, Quoniam, inquit, video te pium spectatorem, non arbitror æquum ut te quicquam celem; videbis quæ Virginis sunt secretissima: simulque depromit ex ipso altari mundum rerum admirabilem, cujus singulas partes si pergam recensere, dies hic non sufficeret narrationi. Sic illa sanè peregrinatio mihi felicissimè cessit. Expletus sum affatim spectaculis, & hoc inæstimabile donum mecum aufero, pignus ab ipsa Virgine datum. *Me.* Nullumne fecisti periculum quid valeat lignum tuum? *Og.* Feci: in diversorio quodam ante triduum reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc suppositum est illius cervicali clam ipso; obdormiit somno profundo pariter ac prolixo, manè surrexit integræ mentis. *Me.* Non fuerat phrenesis, sed (b) parcenia fortassis: huic malo solet mederi somnus.

Og. Cum libebit jocari, Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam: in divos jocis ludere, nec pium est nec tutum. Imò vir ipse narrabat in somno sibi apparuisse mulierem admirandæ speciei, quæ poculum ipsi porrexerit.

Me. Elleborum, opinor. *Og.* Isthuc incertum est; illud certissimum, hominem mentis esse compotem. *Me.* Præteristi Thomam Cantuariensem Archiepiscopum? *Og.* Minimè gentium. Nulla peregrinatio religiosior. *Me.* Audire gestio, nisi molestum est. *Og.* Imò te quæso ut audias. Cantium dicitur ea pars Angliæ quæ Galliam & Flandriam

a Id est, expeditè, & compendio,

b Id est, de Hiratto ex vino.

spectat. Hujus metropolis est Cantuaria. In ea sunt duo monasteria penè contigua; utrumque Benedictinos habet. Id quod habet Divi Augustini titulum videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur Divi Thomæ, sedes Archiepiscopi fuisse videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præsules habent ædes Ecclesiæ contiguas, sed ab ædibus reliquorum canonicorum semotas. Olim enim ferè tum Episcopi tum canonici monachi erant. Id arguunt manifesta rerum vestigia. Templum autem Diyo Thomæ sacrum tantâ majestate sese erigit in cœlum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc suo splendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religiosissimum velut obscurat. Turres sunt ingentes duæ, procul veluti salutantes advenas, miròque notarum ænearum boatu longè latèque regionem vicinam personantes. In vestibulo templi quod est ad Austrum stant saxo sculpti tres armati, qui manibus impiis virum sanctissimum trucidârunt: addita sunt gentis cognomina, Tusci, Fusci, Berri. *Me.* Cur tantum honoris habetur impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur iis quod habetur Judæ, Pilato, Caiaphæ, cohorti militum sceleratorum, quos operosè sculptos vides in auratis altaribus. Adduntur cognomina, nè quis posthac usurpet gloriæ causâ. Ingeruntur oculis, nè quis aulicus posthac injiciat manus vel in episcopos, vel in possessiones Ecclesiæ. Nam tres illi satellites à peracto facinore versi sunt in rabiem, nec reddita mens est, nisi implorato Thomæ sanctissimi favore. *Me.* O perpetuam martyrum clementiam! *Og.* Ingressis aperit sese spatiosa quædam ædificii majestas. Ea pars quoslibet recipit. *Me.* Nihilne illic visendum? *Og.* Nihil præter structuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus est Evangelium Nicodemi, & sepulchrum nescio cujus. *Me.* Quid deinde? *Og.* Cancelli terrei sic arcent ingressum, ut conspectum admittant ejus spatii quod est inter extremam ædem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conscenditur multis gradibus, sub quibus testudo quædam aperit ingressum ad latus septentrionale. Illic ostenditur altare ligneum, divæ Virginis sacrum, pusillum, nec ullâ re visendum nisi monumento verustatis luxum hinc temporibus exprobrant. Illic vir pius dicitur extremum vale dixisse Virgini, cum mors immineret. In ara est cuspis gladii quo profectus est vertex optimi Præsulis ac cerebrum contusum, videlicet quò mors esset præsentior. Hujus ferri sacram rubiginem

nem amore martyris religioſe ſumus exoſculati. Hinc di-
greſſi ſubimus^(a) cryptoporticum : ea habet ſuos myſtagogos.
Illic primùm exhibetur calvaria martyris perforata ; reli-
qua teſta ſunt argento, ſumma cranii pars nuda parer oſcu-
lo. Simul oſtenditur plumbea lamina, Thomæ Acrenſis
ritulum habens inſculptum. Pendent ibidem in tenebris
induſia cilicina, cingula, ſubligariâque, quibus antiſtes
ille ſubigebat carnem ſuam, ipſo aſpectu horrorem incuti-
entia, nobiſque mollitiem ac delicias noſtras exprobrantia.

^a Id eſt, ſub-
terraneam
porticum,
quæ paratur
adverſus
aſtum Soliſ.

Me. Fortaſſis & monachis ipſis. *Og.* Iſthac de re nec affir-
mare poſſum, nec negare, nec refert quidem meâ. *Me.* Vera
narras. *Og.* Hinc redimus in chori locum. Ad laſus ſepten-
trionale reſerantur arcana : dictu mirum quantum oſſium
illinc prolatum ſit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, in-
tegra brachia ; quibus omnibus âdoratis fiximus oſcula : nec
erat futurus ſinis, niſi qui mihi tum comes erat ejus pere-
grinationis parùm commodus interpellâſſet oſtentandi ſtu-
dium. *Me.* Quis iſte ? *Og.* Angluſ erat, nomine Gra-
tianuſ Pulluſ, vir erudituſ ac piuſ, ſed minùſ affectuſ erga
partem hanc religioniſ quàm ego volebam. *Me.* Viclevita
quiſpiam, opinor. *Og.* Non ârbitror ; etiamſi libroſ illiuſ le-
gerat, incertum unde naſtuſ. *Me.* Iſ oſſendit myſtagogum ?
Og. Prolatum eſt brachium adhuc carnem habent ſanguinô-
lentam ; hujus oſculum exhorruit, ac vultu quoque tædium
quoddam præ ſe ferebat. Mox ſua recondidit myſtagoguſ.
Hinc ſpectavimus altariſ tabulam & ornamenta, mox quæ
ſub altari fuerant recondita, opulenta omnia : diceretſ Mi-
dam & Croeſum fuiſſe mendicoſ, ſi ſpectaretſ vim auri atque
argenti. *Me.* Hîc nihil oſculorum ? *Og.* Non, ſed aliud vo-
torum genuſ tetigit animum meum. *Me.* Quodnam ? *Og.* Su-
ſpirabam domi meæ nihil eſſe talium reliquiarum. *Me.* Sa-
cileguſ votum ! *Og.* Fateor, & ſupplex veniam precatuſ
ſum â divo priùſ quàm pedem efferrem templo. Poſt hæc
ducimur in ſacrarium. Deuſ bone ! quæ illic pompa veſti-
um hoſofericarum ! quæ viſ candelaborum aureorum ! Ibi-
dem vidimus pedem divi Thomæ. Videbatur arundo lami-
nâ argenteâ obveſtita ; minimum erat ponderiſ, nihil ope-
riſ, nec altiuſ quàm uſque ad cingulum. *Me.* Nulla crux ?
Og. Nullam vidi. Oſenſum eſt pallium, hoſofericum qui-
dem, ſed craſſo filo, nullo auro gemmiſve inſigne. Aderat &
ſudarium, ſudoriſ ex collo contracti manifeſtâſque ſangu-
niſ notâſ retinent. Hæc veruſtæ frugalitatiſ monumenta li-
benter ſumus exoſculati. *Me.* Iſta non oſtenduntur quibuſ-

libet ?

* Waramus
dedit Era-
smo sacer-
dotium ec-
clesiæ Al-
dingtonen-
sis in agro
Cantuari-
ensi.
Vide Vit.
Erasm.

libet? *Og.* Nequaquam, ô bone. *Me.* Unde tibi tantum est ha-
bitum fidei, ut nihil arcani celaretur? *Og.* Erat mihi nonnihil
notitiæ cum R. P. Gulielmo Waramo* Archiepiscopo; is
me tribus verbis commendavit. *Me.* Ex multis audio virum
singulari præditum humanitate. *Og.* Quin potius dicas ipsam
esse humanitatem, si nôris, Jam ea doctrina, ea morum sinceritas,
ea vitæ pietas, ut nullam absoluti præsulis dorem in eo
desideres. Ab his igitur deducimur ad superiora. Nam post
altare summum, rursum velut in novum templum ascenditur.
Illic in sacello quodam ostenditur tora fides optimi viri in-
aurata, multisque gemmis insignita. Hic casus quidam inopi-
natus penè totam illam felicitatē interturbavit. *Me.* Exspecto
quid mali dicas. *Og.* Hic minimum iniiit gratiæ comes meus
Gratianus. Is à precariuncula regavit mystagogum affessor-
em, Heus, inquit, bone pater, verumne est quod audio, Tho-
mam dum viveret fuisse benignissimum erga pauperes? Ve-
rissimum, inquit ille. Cœpitque multa de illius erga tenues
beneficentia commemorare. Tum Gratianus, Non arbitror
eum affectum in illo mutatum esse nisi fortè in melius. As-
sensus est mystagogus. Rursum ille, Cum igitur vir sanctis-
simus tam liberalis fuerit in egenos cum adhuc pauper esset,
& ipse prædijs pecuniarum egeret ob corpusculi necessita-
tem, annon puras æquo animo laturum nunc, cum tam opu-
lentus sit, nec ullius egeat, si qua mulier paupercula, domi
habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pu-
dicitia periclitantes, aut maritū morbo decumbentem, om-
nibusq; prædijs destitutum, præcata veniam, detrahat ex his
tantis opibus aliquam particulam sublevandæ familiæ, velut
à volente sumens, vel dono vel mutuó? Ad hæc cum nihil
responderet affessor capitis aurei, Gratianus, ut est vehemens,
Ego, inquit, planè confido sanctissimum virum etiam gavi-
surum, quod mortuus quoque suis opibus sublevaret inopiam
pauperum, Ibi mystagogus corrugare frontem, porrigere la-
bra, Gorgoneis oculis nos obrueri; nec dubito quin sputo
convitiisque nos eiekturus fuerit e templo, nisi cognovisset nos
ab Archiepiscopo commendatos. Equidem utcumque placavi
blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quicquam
horum ex animo loqui, sed suo more ludere; simulq; drachmas
aliquot deposui. *Me.* Ego sanè tuam pietatem vehementer ap-
probo. Verùm mihi nonnunquam seriò venit in mentem,
quo colore possint excusari à crimine qui tantum opum in-
sumunt templis exstruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus
ominino sit modus. Fateor in sacris vestibus, in valis templi,
deberi

deberi cultui solenni suā dignitatem; volo & structuram habere majestatem suam. Sed quorsum attinent tot baptisteria, tot candelabra, tot statuæ aureæ? Quorsum organorum, quæ vocant, immensi sumptus? Nec unicis interim contenti sumus. Quorsum ille musici hinnitus magno censu conducendus, cum interim fratres & sorores nostræ, vivæque Christi templa, siti famēque contabescant? *Og.* In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non desiderat: verum quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate nascitur, favorem promeretur, præsertim quoties in mentē venit diversus morbus istorum qui templa suis opibus spoliant. Ista ferè donantur à potentibus ac monarchis, deterius peritura in aleam ac bellum. Et si quid hinc alienes, primùm habetur pro sacrilegio: deinde contrahunt manus suas qui dare solent, insuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi custodes sunt quàm domini. Deniq; malim videre templū sacrā supellectile luxurians, quàm, ut sunt quædam, nuda, sordida, stabulis equorum similiora quàm templis. *Me.* At legimus olim laudatos episcopos quod vasa sacra divendiderunt, eaque pecuniā subvenerunt egenis. *Og.* Laudantur & hodie, sed laudantur tantum; imitari nec licet, nec liber, opinor. *Me.* Rememor tuam narrationē. Nunc exspecto fabulæ catastrophē. *Og.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit summus ille mystagogus. *Me.* Quisnam? Abbas loci? *Og.* Mitram habet, ceusus habet abbatice, solo nomine caret, & Prior dicitur, ob id quod Archiepiscopus Abbatis loco est. Nam antiquitus quisquis erat ejus ditionis Archiepiscopus, idem erat & monachus. *Me.* Equidem vel camelus appellari sustineam, si ceusus esset Abbate dignus. *Og.* Mihi quidem visus est vir pius juxta & prudens, neq; Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam in qua reliquum sancti viri corpus quiescere dicitur. *Me.* Vidisti ossa? *Og.* Id quidem fas non est; nec liceret, nisi admotis scalis: sed auream thecam theca contegit lignea; ea funibus sublata opes nudat inæstimabiles. *Me.* Quid audio? *Og.* Viliissima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant ac fulgurabant omnia; quædam superabant ovi anserini magnitudinem. Ibi multa cum veneratione circumstabant aliquot monachi: sublato tegumento adoravimus omnes. Prior candidā virgā demonstrabat contactu singulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium & auctorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miserant. *Me.* Opportuit illum esse præditum insigni memoriā. *Og.* Recte conjectas: quanquam juvat & exercitatio, frequenter enim hoc

decerpere. Delectabat interim animum meum illa contem-
platio, virum bonum esse similem ovi, malum noxiæ bestię.
Vipera, posteaquam periit, mordere quidem non potest,
odore tamen sanięque inficit: ovis cum vivit, lacte nutrit, la-
nā vestit, fœturā dat; mortua porrigit utile corium, totā-
que esculenta est. Itidem viri feroces & huic mundo dediti,
dum vivunt, omnibus incommodi sunt; mortui strepitu no-
larum, ambitiosā sepulturā molesti sunt vivis, nonnun-
quam & successorum inaugurationibus, hoc est, novis exa-
ctionibus: prohi verò nulla non ex parte magnam omni-
bus de se præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis
esset, exemplo, doctrinā, monitis ad pietatem invitabat,
consolabatur destitutos, sublevabat egenos; ac mortui pe-
nē major utilitas. Exstruxit hoc locupletissimum templum;
Sacerdotum ordini per universam Angliam plurimum au-
thoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit
egenorum conventiculum. *Me.* Est quidem ista pia con-
templatio: sed demiror te, cum isto sis animo, nunquam in-
visisse Antrum Sancti Patricii, de quo prodigiosa quædam
vulgò jactant, nec mihi satis verisimilia. *Og.* Nulla hęc
tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa superet.
Me. Ergo illuc quoque penetrasti? *Og.* Enavigavi paludem,
verè Strygiam, descendi in fauces Averni, vidi quicquid
apud inferos geritur. *Me.* Beāris me si non gravaberis re-
ferre. *Og.* Sit hoc colloquii nostri procemium, satis, ut ar-
bitror, prœlixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam;
nam adhuc impransus sum. *Me.* Cur impransus? Num re-
ligionis gratiā? *Og.* Minimè, sed invidiæ causā. *Me.* Num
invides ventri tuo? *Og.* Imò rapacibus cauponibus, qui cum
nolint quod æquum est apponere, tamen non verentur ab
hospitibus quod iniquum est exigere. Eos sic ulcisci soleo.
Si spes datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud
pandocheum paulò minùs sordidum, in prandio laborat
mihi stomachus. Sin prandium obrulit fortuna quale volo,
sub cœnam incipit dolere stomachus. *Me.* Non pudet videri
paucum ac sordidum? *Og.* Menedeme, qui talibus in rebus
pudoris impendium faciunt, crede mihi, malè collocant
lumptum. Ego meum pudorem aliis usibus servare didici.
Me. Jam sitio reliquum fabulæ, quare me in cœna exspecta
convivam; ibi narrabis commodiùs. *Og.* Equidem habeo
gratiam, quòd ultro temet offers convivam, cum multi ve-
hementer rogati pernegent: sed hæc tibi conduplicabitur
gratia si hodie domi cœnes; nam mihi tempus hoc sume-
tu r

tur salutandæ familiæ. Cæterum habeo consilium utrique nostrum commodius. Cras mihi uxoriq̃ meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel usque ad coenam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam esse saturum; & si voles, nè in cœna quidem te destituemus. Quid scalpis caput? Tu para, nos bonâ fide veniemus. *Me.* Malim inemptas fabulas. Verum age, prandiolum dabitur, sed insipidum, nisi tu bonis fabulis condias. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? *Me.* Fortasse titillabit, ubi tu peroraveris: nunc ut affectus sum, sat habeo stationes obire Romanas. *Og.* Romanas, qui Romam nunquam videris? *Me.* Dicam. Sic domi obambulo; Ingredior conclave, curoque ut salva sit filiarum pudicitia: rursus hinc in officinam, contemplor quid agant famuli famulæque: indè in culinam, circumspiciens si quid opus sit admonitu: hinc aliò atque aliò, observans quid agant liberi, quid uxor, sollicitus ut omnia sint in officio. Hæ mihi sunt stationes Romanæ. *Og.* At ista pro te curaret Divus Jacobus. *Me.* Ut ipse eurem ista præcipiunt Sacræ Literæ; ut Divis committam, nusquam legi præceptum.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc elegantem habet dispositionem de Constitutionibus humanis, quæ non prorsus repudiandæ sunt, nec aded tamen magnificandæ, ut aliquibus usu venit, qui eas divinis propemodum legibus anteponunt. Alii rursus abutuntur & divinis & humanis constitutionibus ad questum & tyrannidem. Quos & quatenus humane constitutiones obligent, ad quid conducunt, quantum distent à divinis: obiter taxatur præposterum multorum in his iudicium. Nocumenta varia ex piscium esu contingunt, non corporibus solum, verum ipsis etiam animis. Immanis eorum crudelitas qui esum carniū interdiciunt corporibus valetudinariis. Lex ceremonialis cur partim abolita. Pontificiæ leges urgent graviora Judæorum legibus ceremonialibus. Mos baptizandi recens natos infantulos perstringitur. Ceremoniæ Pontificiæ obsunt quò minus Christianam fidem complectantur plurimi. Generalis pax in Christiano orbe componi posset, si modò Imperator de suo, & Papa de suo jure aliquantillum remitterent. Dem Terminus qualis. Humanæ leges non habent ex se vim obligatoriam. Dem nihil mandat adversus valetudinem corporis aut animæ, non jejunium. Mos omnium familiaris, vereri & revereri Deum ejusque cultum minus quàm hominem.

LANIO. SALSAMENTARIUS.

La. **D**IC mihi, insulssime salsamentarie, pondum emisisti restim? *Sa.* Restim? *Lanio.* *La.* Ità, restim. *Sa.* Cui tandem rei? *La.* Cui, nisi suspendio? *Sa.* Emant alii; me non sum

decerpere. Delectabat interim animum meum illa contem-
platio, virum bonum esse similem ovi, malum noxiæ bestię.
Vipera, posteaquam periit, mordere quidem non potest,
odore tamen sanięque inficit: ovis cum vivit, lacte nutrit, la-
nā vestit, foeturā dicit; mortua porrigit utile corium, totā-
que esculenta est. Idem viri feroces & huic mundo dediti,
dum vivunt, omnibus incommodi sunt; mortui strepitu no-
larum, ambitiosā sepulturā molesti sunt vivis, nonnun-
quam & successorum inaugurationibus, hoc est, novis exa-
ctionibus: prohi verò nulla non ex parte magnam omni-
bus de se præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis
esset, exemplo, doctrinā, monitis ad pietatem invitabat,
consolabatur destitutos, sublevabat egenos; ac mortui pe-
nè major utilitas. Extruxit hoc locupletissimum templum;
Sacerdotum ordini per universam Angliam plurimum au-
thoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alie
egenorum conventiculum. *Me.* Est quidem ista pia con-
templatio: sed demiror te, cum isto sis animo, nunquam in-
visisse Antrum Sancti Patricii, de quo prodigiosa quædam
vulgò jactant, nec mihi satis verisimilia. *Og.* Imò nulla hęc
tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa superet.
Me. Ergo illuc quoque penetrasti? *Og.* Enavigavi paludem,
verè Stygiam, descendi in fauces Averni, vidi quicquid
apud inferos geritur. *Me.* Beâris me si non gravaberis re-
ferre. *Og.* Sit hoc colloqui nostri procemium, satis, ut ar-
bitror, prelixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam;
nam adhuc impransus sum. *Me.* Cur impransus? Num re-
ligionis gratiā? *Og.* Minimè, sed invidiæ causā. *Me.* Num
invides ventri tuo? *Og.* Imò rapacibus cauponibus, qui cum
nolint quod æquum est apponere, tamen non verentur ab
hospitibus quod iniquum est exigere. Eos sic ulcisci soleo.
Si ipse datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud
pandocheum paulò minùs sordidum, in prandio laborat
mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo,
sub cœnam incipit dolere stomachus. *Me.* Non pudet videri
parcum ac sordidum? *Og.* Menedeme, qui talibus in rebus
pudoris impendium faciunt, crede mihi, malè collocant
sumptum. Ego meum pudorem aliis usibus servare didici.
Me. Jam sitio reliquum fabulæ, quare me in cœna exspecta
convivam; ibi narrabis commodiùs. *Og.* Equidem habeo
gratiam, quòd ultro temet offers convivam, cum multi ve-
hementer rogati pernegent: sed hæc tibi conduplicabitur
gratia si hodie domi cœnes; nam mihi tempus hoc sume-

tur salutandæ familiæ. Cæterùm habeo consilium utrique nostrum commodius. Cras mihi uxoriq̃ meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel usque ad coenam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam esse saturum; & si voles, nē in cœna quidem te destituemus. Quid scalpis caput? Tu para, nos bonâ fide veniemus. *Me.* Malim inempras fabulas. Verùm age, prandiolum dabitur, sed insipidum, nisi tu bonis fabulis condias. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? *Me.* Fortasse titillabit, ubi tu peroraveris: nunc ut affectus sum, sat habeo stationes obire Romanas. *Og.* Romanas, qui Romam nunquam videris? *Me.* Dicam. Sic domi obambulo; Ingredior conclave, curoque ut salva sit filiarum pudicitia: rursus hinc in officinam, contempler quid agant famuli famulæque: inde in culinam, circumspiciens si quid opus sit admonitu: hinc aliud atque aliud, observans quid agant liberi, quid uxor, sollicitus ut omnia sint in officio. Hæ mihi sunt stationes Romanæ. *Og.* At ista pro te curaret Divus Jacobus. *Me.* Ut ipse curem ista præcipiunt Sacræ Literæ; ut Divis committam, nusquam legi præceptum.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc elegantem habet dispositionem de Constitutionibus humanis, quæ non prorsus repudiandæ sunt, nec aded tamen magnificiendæ, ut aliquibus usu venit, qui eas divinis propemodum legibus anteponunt. Alii rursus abutuntur & divinis & humanis constitutionibus ad quæstum & tyrannidem. Quos & quatenus humane Constitutiones obligent, ad quid conducunt, quantum dissent à divinis: obiter taxatur præposterum multorum in his iudiciis. Nocumenta varia ex piscium esu contingunt, non corporibus solum, verum ipsis etiam animis. Immanis eorum crudelitas qui esum carnium interdiciunt corporibus valetudinariis. Lex ceremonialis cur partim abolita. Pontificiæ leges urgent graviora Judæorum legibus ceremonialibus. Mos baptizandi recens natos infantes perstringitur. Ceremoniæ Pontificiæ obstant quod minus Christianam fidem complectantur plurimi. Generalis pax in Christiano orbe componi posset, si modò Imperator de suo, & Papa de suo jure aliquantillum remitterent. Denique Terminus qualis. Humanæ leges non habent ex se vim obligatoriam. Denique nihil mandat adversus valetudinem corporis aut animæ, non jejunium. Mos omnium familiaris, vereri & revereri Deum ejusque cultum minus quam hominem.

LANIO. SALSAMENTARIUS.

La. DIC mihi, insulsissime salsamentarie, pondum emisti restim? *Sa.* Restim? *Lanio.* *La.* Ità, restim. *Sa.* Cui tandem rei? *La.* Cui, nisi suspendio? *Sa.* Emant alii; me non sum

nondum usque adeo cæder hujus vitæ. *La.* At brevi tædebit. *Sa.* In vatem ipsum ista verreat Deus aliquis potius. Sed quid est malum? *La.* Si nescis, dicam. Instat tibi tuisque planè *Saguntina*, quod aiunt, *fames*, ut res prorsus sit vobis ad laqueum reditura. *Sa.* Bona verba, lanio. Ista sint hostibus nostris. Unde nobis ex lanione repente prodisti Pythius quispiam, ut divines tantam calamitatem? *La.* Non est divinationo; nè tibi blandiaris, res ipsa adest in foribus. *Sa.* *Ene-*cas: ede rem, si quid habes. *La.* Edam tuo magno malo. A Romano Senatu venit edictum, ut posthac liberum sit cuique vesci quibus velit. Quid igitur tibi tuoque ordini restat nisi bulimia cum putribus salsamentis? *Sa.* Per me quidem vel limacibus vel urticis vescatur qui volet. At num interdicitum est cuiquam nè vescatur piscibus? *La.* Non, sed data potestas vescendi carnibus quibus fuerit collibitum, *Sa.* Sive vana prædicas, tu potius dignus es suspendio; five vera, tibi potius parandus funis. Nam mihi posthac spero quæstum uberiozem. *La.* Imò proventum uberrimum, sed esuritionis usque ad saturitatem: aut, si mavis audire lætiora, posthac longè mundiùs vives; neque, quod soles, *(a)* cubito nasum emunges pituitosum, & scabie fruticantem. *Sa.* Ohe! verimus ad summum; *(b)* *cacus convitia jacit in luscum*: quasi verò quicquam apud laniones purius sit eâ parte corporis quæ dicitur semper *(c)* lotione superior. Utinam verum esset quod annuncias: at vereor nè me conjicias in falsum gaudium. *La.* Tibi quidem nimium vera nuncio. Sed unde tibi quæstum promittis uberiozem? *Sa.* Quoniam eò video recidisse mores hominum, ut quod vetitum sit impotentius appetant. *La.* Quid tum postea? *Sa.* Quia plures abstinebunt ab esu carniùm, ubi permixta est vescendi potestas; nec ullum erit lautum convivium absque piscibus, quemadmodum apud priscos fieri consuevit: itaque carniùm esum permissum gaudeo. Utinam & pisciùm esus esset interdictus; avidius his vescerentur homines. *La.* Pium mehercule votum. *Sa.* Hoc optarem si, quod tu facis, nihil aliud spectarem quam pecuniæ lucrum, cujus amore tu crassam istam & carnivoram animam *(d)* diis manibus devovisti. *La.* Salsus es totus, cum insulsa sit oratio. *Sa.* Quæ ratio commovit Romanos ut tot seculis observatam legem carnariam relaxarent? *La.* Nimirum hoc ipsa res jamdudum illis pe suasit. Reputant id quod est, per salsamentarios inquinari civitatem, infici terram, flumina, aërem, ignem, & si quod aliud est elementum; corrumpi corpora mortali-

a Exstat iocus Cicero-
nis in salsamentarii filium.

b De re extremæ impudentiæ. Sic Horatius.

c Quia subinde inquiritur, de quo dictum est alias.

d Id est, inferis. Sic Decius & Curtius se diis manibus devoverunt.

um: ex piscium enim est corpus impleri putribus humoribus; hinc febres, (a) rabes, podagræ, (b) epilepsis, lepræ, & quid non malorum? *Sa.* Dic igitur mihi, Hippocrates, cur in civitatibus bene institutis vetitum est intra mœnia mactare tauros ac sues? Rectius etiam consuleretur saluti civium, si nec pecudes jugularentur. Cur lanis describitur certus locus, nè si passim vivant, totam urbem reddant pestilentem? An est ullum scœtoris genus corrupto animantium cruore sanieque pestilentius? *La.* Aromata mera sunt si ad piscium putorem conferas. *Sa.* Tibi quidem, opinor, aromata mera sunt; at non idem visum magistratibus, qui vos ab urbe submovent. Porro, quàm suaviter oleant vestræ istæ lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis prætereunt; declarant vulgò, qui malunt habere vicinos decem senones quàm unum lanionem. *La.* At vobis ad abluenda putria salsamenta nec lacus, nec amnes toti sufficiunt; verèque, quod dici solet, inaniter aquam consumitis. Semper enim piscis piscem olet, etiamsi unguentis oblinas. Quid autem mirum mortuos sic olere, cum plerique vivi, mox ut capti sunt, oleant? Carnes muriâ conditæ servantur multos in annos, adeò non putentes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rursus vulgari sale conditæ durant absque scœtore. Duratæ fumo ventræ nihil molesti odoris contrahunt. Hæc omnia si pariter adhibeas pisci, nihil aliud quàm piscem olebit. Vel hinc conjice, nullum esse putorem cum piscium scœtore conferendum, quòd ab his putrefit etiam ipse sal, in hoc à natura datus ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuinâ vi claudit constringitque, simul & excludens quod extrinsecus noxam asferre possit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, desiccans: in solis piscibus sal non est sal. Nostas ædes fortassis aliquis delicatior prætereis obturat nares; at nemo sustinet in cymba sedere in qua vestra sunt salsamenta. Viatori si quando occurrunt plaustra onusta salsamentis, quæ ibi fuga? quæ narium obturatio? quæ sputa? quæ excreatio? Et si quâ fieri possit ut salsamenta pura in urbem advelerentur, quemadmodum nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret: nunc quid facias iis quæ putria sunt etiam cum comeduntur? Et tamen quoties videmus ab (c) agoranomis damnatas merces vestras conjici in flumen, vobis indictâ multâ? Id verò sapius etiam fieret, nisi illi corrupti per vos magis spectarent privatum commodum quàm publicam salutem. Nec hæc tantum parte nocetis reipublicæ; sed impiâ conspiratione

a Quam
obliv
Græci di-
cunt.
b Morbus
comitialis.

c Præci
foris in qui-
bus vendun-
tur escu-
lenta.

a Piscis le-
thalis con-
tactu.
b Serpens
aquatilis.
c Piscis, ho-
mini prae-
sentissimum
& immedi-
cabile vene-
num; &
homo pisci,
adeo ut ho-
minis con-
tactu solo
moriatur.

ratione veratis nè aliunde pisces recentiores advehantur in civitatem. *Sa.* Quasi verò nullus unquam viderit muletum percussum lanionem, quoddam porcum insincrum, & linguæ maculis lepræ vitium proficientem, vendiderit; aut quoddam ovem aquis cœnovæ suffocatam, aut aliqui verminantes armos, lotionem, & circumlito recenti cruore vitium dissimulaverit. *La.* Arqui nullum ex nobis tale existat exemplum quale nuper ex vobis: ex unica anguilla crusto panis incocta perire novem convivæ. Talibus obsoniis vos instruitis mensas civium. *Sa.* Casum narras, qui nemini vitari possit, si fortuna velit. At vobis penè quotidianum est pro cuniculis altilis feles vendere, pro leporibus canes, si per auriculas & pedes hirsutos liceret. Quid autem commotorem artoçrea ex humanis carnibus confecta? *La.* Tu, quod in me damnabas, casus & hominum vitia mihi opprobrias: tueantur ista qui committunt; ego questum cum questu confero. Alioqui damnenrur & olitores, quod interdum imprudentes pro caule vendant cicutam aut aconitum; damnenrur & pharmacopolæ, quod interdum pro remediis porrigunt venena. Nulla est ars tam inculcata quin isthæc incidant mala. Vos cum omnes officii numeros impleveritis, venenum est quod venditis. Si (*a*) torpedinem, si (*b*) hydrum, si (*c*) leporem marinum retibus admistum cum cæteris venderetis, casus esset non crimen; nec magis imputari poterat vobis quàm medico, qui nonnunquam occidit ægrum quem curat. Ferri poterat hoc malum, si mensibus duntaxat hybernis extruderetis vestra purulenta, rigor temporis mitigasset pestilentiam. Nunc æstatis incendio putrem additis materiam; autumnum, per se nocentem, redditis nocentiorum. Cumque jam se renovat annus, & humores conditi sese rursus proferunt, non absque corporum periculo, ibi vos totos menses duos tyrannidem occupatis, & anni renascentis infantiam accersitò senio vitiat. Cumque hoc mediretur natura, ut corpora succis insalubribus repurgata novis succis repubescant, vos ingeritis meros putres metâsque sanies, & si quid est in corporibus vitii augetis, malum malo adjicientes, & bonos insuper corporis succos corrumpentes. Tolerari poterat hoc quoque, si tantum corpora vitiares: nunc quoniam ex ciborum differentis vitiantur animorum organa, fit ut ipsi vitientur animi. Tales ferè videas homines istos pisculentos, quales sunt ipsi pisces, pallent, olent, stupent, muti sunt. *Sa.* Ononiam Thalerem! Quid igitur sapient qui betis vigitant? nimirum

nimirum quantum ipsæ betæ. Quid sapiunt qui boves, oves, & capras devorant? nimirum quod boves, oves, & capræ. Vos hœdos pro deliciis venditis; & ramen hoc animal ut est morbo comitiali obnoxium, ita gignit eundem morbum in his qui gaudent esu carniū. An non præstabat salsamentis placare latrantem stomachum? *La.* Quasi solum hoc mentiti sint rerum naturalium scriptores. Et si maximè verum sit quod narrant, corporibus morbo obnoxiiis sæpe quæ per se optima sunt pessima sunt. (a) Hæcticis phthysicis vendimus hœdos, non (b) vertiginosis. *Sa.* Si piscium esus tantam perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præsulum ac principum sententiâ licet toto anno nostras mercès dividere, vobis bonam anni partem indicæ sunt feriæ? *La.* Isthuc quid meâ refert? Fortassis hoc procuratum est à malis medicis, quò quæstus esset ipsis uberior. *Sa.* Quos malos medicos mihi commemoras, cum nulli sint piscibus hostes æquè capitales? *La.* Nè quid erres, ô bone, non faciunt hoc studio vestri, nec amore piscium, cum ab his nulli religiosius abstineant; suum agunt negotium. Quò plures tussunt, languent, ægrotant, hæc illis annona benignior est. *Sa.* Medicis hîc non patrocinabor, ipsi suam vicem ulciscuntur, si quando in casses illorum incideris. Mihi pro mea causa sufficit veterum sanctimoniâ vitæ probatissimorum autoritas, episcoporum majestas, publica Christianarum gentium consuetudo, quos omnes si damnabis insanix, malo cum illis insanire, quàm cum laniis esse sobrius. *La.* Tu recusas patronus esse medicis; ego nolim esse criminator aut censor veterum, publicæve consuetudinis. Ista venerari soleo, non incesse. *Sa.* Isto quidem nomine cautus es veriùs quàm pius lanio; nisi te prorsus non novi. *La.* Meo iudicio sapiunt qui cavent nè quid habeant rei cum his qui fulmen habent in manibus. Attamen quid ex meis Bibliis, quæ populari linguâ versa nonnunquam lego, sentiam, non tacebo. *Sa.* Ut nunc fies ex lanione theologus? *La.* Arbitror primos illos homines, simulatque ex uda argilla prodierunt, fuisse corpore salubri ac succulento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde Paradisum fuisse locum multò commodissimum situ, cœloque saluberrimo. Tali loco talia corpora vel aëris haustu, herbarum, arborum, ac florum undique aspirantium fragrantia, citra cibum ullum, potuisse vivere, præsertim cum ultro, citra sudorem hominis, affatim tellus effunderet omnia, nec morbus esset ullus, nec senium. Cultus enim talis horti voluptas erat verius quàm

T

labor.

a Qui perpetuâ laborant febri, jam in habitum actâ. Phthysici qui tabescunt & exarescunt. b Vertigo capitis est præludium ad morbum comitalem. Hœdus autem dicitur esse obnoxius ei morbo, & carnes ejus inimicæ ad id propensius mali.

labor. *Sa.* Adhuc verisimilia prædicas. *La.* Ex tam vario horti feracissimi proventu nihil interdictum est præter unicam arborem. *Sa.* Verissimum est. *La.* Idque non ob aliud, nisi ut per obedientiam agnoscerent dominum & conditorem suum. *Sa.* Rectè. *La.* Quin & illud arbitror, recentem terram omnia progenuisse feliciora meliorisq; succi quàm nunc gignit senescens ac propemodum effœra. *Sa.* Esto. *La.* Idque præcipuè in paradiso. *Sa.* Haud dissimile veri. *La.* Illuc igitur vesci voluptatis erat, non necessitatis. *Sa.* Audi. *La.* Et abstinere à laniandis animantibus humanitas erat, non sanctitas. *Sa.* Nescio. Animantium esum à diluvio permissum lego, prius interdictum non lego. Quorsum autem attinebat permittere, si jam permissus erat? *La.* Quare non vescimur ranis? Non quia veritæ, sed quoniam abhorremus. Quis scis, an Deus illic admonuerit quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permetteret? *Sa.* Non sum ariolus. *La.* Atqui in ipso statim conditi hominis initio legimus, *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animalibus quæ moventur super terram.* Quis usus Domini, si vesci non licet? *Sa.* O crudelem herum! Itane devoras servos & ancillas tuos, liberos & uxorem? Quin eadem operâ vesceris matulâ tuâ, cujus dominus es? *La.* Sed audi vicissim, insulse salsamentaric. E cæteris usus est, nec est inane domini nomen. Equus vehit me tergo, camelus gestat sarcinas; è piscibus verò quis usus, nisi vescaris? *Sa.* Quasi verò non sint innumera ex piscibus remedia. Deinde multa sunt in hoc tantum condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Fortè non credes delphinos hominem tergo vehere. Denique sunt pisces qui nobis prædicant imminere tempestatem, velut * echinus. An non talem servum optares domi tuæ? *La.* Verum ut hoc largiamur, ante diluvium non fuisse fas vesci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abstinere ab iis quæ non requirebat corporis necessitas, & habebant laniandi crudelitatem: illud fateris, animantium esum initio permissum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium, & hodie videmus in regionibus frigidis nasci homines cæteris edaciores; ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruerat inundatio. *Sa.* Esto. *La.* Et tamen à diluvio præteribant annum ducentessimum. *Sa.* Credo. *La.* Cur igitur Deus, cum illis robustis citra exceptionem permisit, post, imbecilliores ævique contractionis astrinxit ad

certa

*Piscis est spinas habens pro pedibus: hic imminente tempestate affigit se, aut saturat arenâ.

certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moses ?
Sa. Quasi meum sit eorum quæ Deus gerit rationem reddere. Arbitror tamen hoc tum fecisse Deum quod solent heri, qui contrahunt indulgentiam in servos ubi vident illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus satis ferocienti subducimus fabas & avenam, parcoque fœno pascimus, frænoque & calcaribus asperioribus subigimus. Excusserrat hominum genus omnem reverentiam, in tantamque licentiam sese effunderat, quasi nullus omnino Deus esset. Hinc inventi sunt legis cancelli, ceremoniarum repagula, minarum ac præceptorum fræna, quod vel sic respiscerent. *La.* Quin igitur manent hodie legis illius repagula ? *Sa.* Quia sublata est carnalis servitutis asperitas, posteaquam per Evangelium adoptati sumus in filios Dei. Detractum est præceptis, ubi contigit uberior gratia. *La.* Cum Deus appelleret suum testamentum sempiternum, cumque Christus negârit se solvere Legem, sed consummare, quâ fiduciâ posteriores ausi sunt bonam Legis partem abrogare ? *Sa.* Gentibus ea lex data non erat, & ideo visum est Apostolis eas non onerare circumcisionis molestiâ, nè, quod Judæi faciunt & hodie, in corporalibus observationibus constituerent salutis spem potius quàm in fiducia & charitate erga Deum. *La.* Omitto gentes. Quæ Scriptura manifestè docet, Judæos, si professionem Evangelicam fuerint amplexi, manumissos esse à Mosaicæ Legis servitute ? *Sa.* Quoniam id fore prædictum erat à Prophetis, qui promittunt testamentum novum & cor novum, inducuntque Deum abominantem festos Judæorum dies, averfantem illorum victimas, derestantem jejunia, rejicientem donaria, desiderantem populum circumciso corde ; confirmavit illorum promissa Dominus ipse, qui porrigens discipulis corpus & sanguinem suum, appellat *Testamentum novum*. Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum ? Ciborum Judaicum delectum non exemplo quidem, sed sententiâ suâ abrogavit Dominus, cum negat hominem inquinari cibis, qui mitteruntur in stomachum & per secessum repurgantur. Docet idem Petrus conspectâ visione ; imò Petrus ipse cum Paulo cæterisque vescens cibis communibus, à quibus Lex præceperat temperari. Agitur hoc ubique Paulus in suis Epistolis ; nec dubitatur quin quod hodie sequitur populus Christianus, ab Apostolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque non tam manumissi sunt Judæi, quàm à Legis superstitione, velut à lacte consueto quidem & familiari, sed jam intem-

pestivo, depulsi. Neque Lex abrogata est, sed ea pars iussa est
cedere quæ jam erat otiosa. Frondes & flores pollicentur
fructum exoriturum; is ubi gravat arborem, nemo flores
desiderat. Neque quisquam deplorat periisse filii sui pueri-
tiam, ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quisquam
requirit lucernas & funalia, ubi se terris deprompsit. Sol.
Nec habet quod queratur pædagogus, si filius jam puber
suam libertatem sibi vendicat, ac pædagogum in sua vicis-
sim habet potestate. Pignus definit esse pignus, ubi promiss-
a sunt exhibita. Sponsa prius quam deducatur ad sponsum
epistoliis ab illo missis sese consolatur, exosculatur munu-
scula ab illo venientia, picturas illum referentes amplecti-
tur; cæterum ubi jam ipsius sponsi data est copia, præ hu-
jus amore negligit illa prius adamata. At Judæi primum
ægre divellebantur à consuetis; velut si puer affluens la-
cti, jam grandis mammam inclamet, cibum solidum fastidi-
ens. Itaque propemodum vi depulsi sunt ab illis vel figuris,
vel umbris, vel temporariis solatiis, quò se jam totos con-
vertant in eum quem Lex illa promiserat & adumbrabat.
La. Quis expectaret tantum theologiae à falsamentario?
Sa. Soleo pisculentum commearum suppeditare nostræ civi-
tatis Dominicano collegio; itaq; sit ut illi frequenter præ-
deant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum con-
flictationibus hæc decerpsi. *La.* Næ tu dignus es qui ex
falsamentario fias piscium recentium venditor. Verum il-
lud expedi; Si Judæus esses, (neque mihi sat is liquet an sis)
& immineret ex fame certum vitæ periculum, vesceris
carne suillâ, an mortem præoptares? *Sa.* Quid facturus es-
sem scio; quid mihi faciendum esset nondum intelligo.
La. Deus utrumq; vetuit, Non occides; & Non vesceris carne
suillâ. In tali casu utrum præceptum utri par est cedere?
Sa. Primum, non constat an hoc animo Deus vetuerit vesti
suillâ, ut mortem vellet appeti potius quàm esu vitæ con-
suli. Nam ipse Dominus excusat David, qui contra Legis
præceptum comederit sacros panes. Et in exilio Babylo-
nico multa non observata sunt à Judæis quæ Lex præscrip-
erat: Proinde censerem eam legem quam ipsa quoque natura
tulit, eoque perpetua est & inviolabilis, debere potiore haberi
eâ quæ neq; semper fuit, & post erat abroganda. *La.* Cur
igitur laudati sunt fratres Macchabæi, qui maluerunt du-
ris cruciatibus exanimari quàm carnem gustare suis? *Sa.* O-
pinor, quoniam hic esus à rege præscriptus complecte-
batur totius patriæ Legis abnegationem, quemadmodum
circum-

circumcisio, quam Judæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius Legis professionem, non aliter quàm artha data ad universum contractum præstandum obligat. *La.* Iraque si crassior illa Legis pars post exortam Evangelii lucem rectè sublata est, quo consilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora, revocari, præsertim cùm Dominus *jugum* suum appelleret *suave*, & Petrus in Actis Apostolorum Judæorum legem appelleret *duram*, quam *nec ipsi ferre potuerint, nec patres* ipsorum? Sublata est circumcisio, sed successit baptismus, durior propè dixerim condicione. Illa differebatur in octavum diem, & si quis interim casus interceptisset puerum, votum circumcisionis pro circumcisione imputabatur: nos pueros vixdum à latebris uteri materni egressos in frigidam aquam, quæque diu in alveo saxeo constitit, (non enim dicam, computruit) rotos immergimus; & si vel primo die, atque adeo in ipso partûs ostio perierit, nullâ parentum aut amicorum culpâ, deditur miser æternæ damnationi. *Sa.* Sic aiunt. *La.* Sublatum est sabbatum; imò non sublatum est, sed translatum in diem Dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit Lex Mosæica: nos illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quantò liberiores Judæi nobis, quibus licebat vel totum annum vesci ovibus, capis, perdicibus, & hœdis? Illis nullum vestis genus erat interdictum præter eam quæ esset lanâ linôque contexta: nunc præter tot vestium præscriptas & interdictas formas & colores, accessit capitis rasura, eaque varia. Nè commemorem interim Confessionis onus, & constitutionum humanarum sarcinas, Decimationes non simplices, adstrictum arctioribus vinculis Matrimonium, novas Affinitatis leges, aliâque permulta, quæ faciunt ut hæc parte non paulò commodior videatur fuisse Judæorum quàm nostra conditio. *Sa.* Erras totâ viâ, lano: Christi jugum non æstimatur ad istam regulam quam imaginariis. Pluribus adstringitur Christianus, & adstringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviolem: sed his adjuncta copiosior vis fidei & charitatis facit ea suavia quæ naturâ sunt gravissima. *La.* Atqui cùm olim Spiritus specie linguarum ignearum è cœlo delapsus copiosissimo dono fidei & charitatis locupletârit credentium pectora, cur detractum est Legis onus, velut imbecillibus ac sub iniqua sarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu vocat *onus intolerabile*? *Sa.* Detractum est ex parte, nè Judaismus, ut cœperat, obrueret Evangelii glori-

Ceremonia
papales du-
riores Ju-
daicis.

a Alludit ad allegoriam parabolæ de quinque panibus hordeaceis.

am, & nè Legis odio genres alienarentur à Christo, inter quas erant infirmi plurimi, quibus instabat duplex periculum; alterum, nè crederent sine Legis observatione neminem posse salutem consequi; alterum, nè potius haberent in paganismo manere quàm Mosaicæ Legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut escâ quâdam libertatis allicere. Rursus, quò mederentur illis qui negabant ex Evangelii professione salutis esse spem citra Legis observationem; circumcisionem, sabbatismos, delectus ciborum, aliâque id genus, aut prorsus sustulerunt, aut in aliud venterunt. Porro, quòd Petrus negat se Legis onus portare potuisse, non est referendum ad eam personam quam rum gerebat, cum illi jam nihil esset intolerabile; sed ad crassos & infirmos Judæos, qui non sine cædio arrodabant hordei tunicam, (a) nondum gustatâ spiritûs medullâ. *La.* Satis tu quidem crassè differis. Atqui mihi videtur & hodie non minus esse causarum cur observationes istæ carnales hæcenus tolli debeant, ut arbitrariæ sint, non obligatoriæ. *Sa.* Quis sic? *La.* Nuper in linteo quodam amplissimo vidi totum orbem depictum. Illic didici quantulâ esset mundi portio Christi religionem purè sincerèque profitens; nimirum Europæ particula vergens ad occidentem, rursus altera vergens ad Septentrionem, tertia tendens, sed procul, ad meridiem, ad orientem vergentis quartæ postrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut barbaros habet, non ita multum à brutis animantibus differentes, aut schismaticos, aut hæreticos, aut utrumque. *Sa.* At non vidisti totum illud litus Austrinum, & sparsas insulas Christianis insignibus notatas? *La.* Vidi, didicique illinc avectas prædas, Christianismum inductum non audiui. Cum igitur tam ampla sit messis, videtur hoc esse consultissimum ad religionem Christianam propagandam, quemadmodum Apostoli sustulerunt onus Legis Mosaicæ, nè gentes reslirent, ita nunc, ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, sine quibus initio servatus est orbis, & nunc servari posset, modo adsit fides & charitas Evangelica. Rursus audio videoque plurimos esse qui in locis, vestibus, cibis, jeuniis, gesticulationibus, cantibus, summam pietatis constituunt, & ex his proximum judicant, contra præceptum Evangelicum. Unde fit ut cum omnia referantur ad fidem & charitatem, harum rerum superstitione extinguatur utrumque. Procul enim abest à fide Evangelica qui fidei hujusmodi factis; & procul abest à charitate Christiana qui ob
porum

porum aut cibum, quo rectè quis uti potest, exasperat fratrem, pro cuius libertate mortuus est Christus. Quàm amarulentas contentionem videmus inter Christianos? quàm inimicas calumnias ex veste aliter cincta tinctave, ex cibo quem porrigunt aquæ & quem porrigunt pascua? Hoc malum si ad paucos serpsisset, contemni poterat. Nunc videmus universum orbem ob hæc dissidiis exitalibus concurrere. Hæc & huiusmodi si tollerentur, & nos majori concordia viveremus, neglectis ceremoniis, ad ea tantum contentendæ quæ docuit Christus, & reliquæ nationes citius amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. *Sa.* Extra Ecclesiæ domum non est salus. *La.* Fateor. *Sa.* Extra Ecclesiam est quisquis non agnoscit Pontificem Romanum. *La.* Non reclamo. *Sa.* Sed hunc non agnoscit qui illius præscripta negligit. *La.* Atque ideo spero futurum, ut hic Pontifex, nominæ Clemens, animo pietatæque clementissimus, quò magis omnes nationes ad Ecclesiæ sodalitatem alliciat, omnia mitiget quæ hætenus visa sunt aliquot populos à Romanæ Sedis fœdere alienare, potiùsque habeat Evangelii lucrum, quàm suum in omnibus jus persequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de dispensationibus, de quæ reliquis exactionibus, & de gravatis Ecclesiis: sed arbitror hunc ita moderaturum omnia, ut posthac impudens sit qui pergat queri. *Sa.* Utinam idem facerent omnes monarchæ. Nihil addubito quin res Christiana nunc in arctum coacta felicissimè sit proferenda, si gentes barbaræ senserint se vocari non ad servitutem humanam, sed ad libertatem Evangelicam; nec ad rapinam expecti, sed ad felicitatis & sanctimonie consortium. Ubi coalerint, & in nobis mores verè Christianos compererint, ultro plus offerent quàm ab eis ulla vis queat extorquere. *La.* Id brevi futurum auguror, si pestilens (a) Ate, quæ duos potentissimos orbis Monarchas funesto bello commisit, abierit (b) *ἡ κόρακας*. *Sa.* Atque ego demiror jamdudum non esse factum, cum Francisco nihil fingi possit humanius, & Carlo Cæsari arbitror à præceptoribus instillatum, ut quò per fortunam plus accesserit imperii finibus, hoc ipse plus addat clementiæ benignitatique. Ad hæc, habere solet & ætas ea peculiarem facilitatis ac mansuetudinis dorem. *La.* Nihil est quod in utroque desideres. *Sa.* Quid igitur remoratur publicum orbis votum? *La.* Adhuc jureconsulti de finibus ambigunt; & scis comoediarum tumultus semper desinere in nuptias; itidem principes suas finiunt tragœdias. Sed in comoediis

a Dea Homericæ, qua
dissidia seri
inter Deos
& homines.
Litæ tardæ,
Ate velox.
b Id est, in
malam rem.

Pia ad pa-
cem hor-
tatio.

medijs subito coeunt nuptiæ; hinc inter magnos magnis
moliminibus res agitur. Et præstat aliquantò seriùs obduci
cicatricem, quàm mox iterum ulcus erumpere. *Sa.* An credis
istis nuptiis esse firma concordia vincula? *La.* Vellem qui-
dem, sed ex his video ferè nasci maximam bellorum partem;
& si quod bellum ortum fuerit, dum affinis adest affini, lati-
ùs se spargit incendium, & difficiliùs componitur. *Sa.* Fa-
reor, & agnosco verissimum esse quod dicis. *La.* Sed æquum-
ne tibi videtur, ut ob jureconsultorum rixas & contractu-
um moras torus orbis tantum perpetiatur mali? Nunc e-
nim nihil usquam tutum est, & pessimis licet plurimum,
dum neque bellum est, neque pax. *Sa.* De principum consiliis
non est meum dicere. Verùm si quis me faciat Cæsarem,
scio quid sim facturus. *La.* Eja, facimus te Cæsarem, simul-
que Romanum Pontificem, si liber. Quid facis? *Sa.* Fac me
potiùs Cæsarem & regem Gallia. *La.* Age, esto utrumque.
Sa. Protinus concepto pacis voto edicerem per univer-
sam ditionem meam inducias, dimissis copiis, denuncians
pœnam capitis, si quis vel gallinam alterius attigerit. Ita
pacatis rebus meo commodo, vel, ut meliùs dicam, publico,
transigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditioni-
bus. *La.* Habesne firmiora fœderis vincula quàm matrimo-
nium? *Sa.* Arbitror, *La.* Imparti. *Sa.* Si Cæsar essem, sic
absque mora transigissem cum rege Gallorum. “Frater, ma-
“lus quispiam genius bellum hoc inter nos excitavit; neque
“tamen inter nos certamen fuit de capite, sed de ditione. Tu,
“quod in te fuit, fortem ac strenuum bellatorem præstiti-
“sti. Fortuna mihi favit, tēque ex rege fecit captivum.
“Quod accidit tibi mihi potuit accidere, & tua calamitas
“omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti sumus
“quàm hoc certaminis genus utrique sit incommodum. Agē,
“diverso genere inter nos conflictemur. Dono tibi vitam,
“dono libertatem, pro hoste recipio te in amicum. Sit
“omnium præcëditorum malorum oblivio, redi ad tuos
“gratis ac liber, habe tibi tua, esto bonus vicinus, & post-
“hac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum
“fide, officiis, ac benevolentia vincat, neque certemus uter
“altero latius regnet, sed uter sanctiùs administret suam
“ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli; hinc
“qui vicerit longè splendidius auferet decus. Mihi qui-
“dem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis quàm
“si universam Galliam meæ ditioni adjunxissem. Et tibi
“gratitudinis opinio plus decoris conciliabit quàm si me
“totā

“ totâ Italiâ depuliffes. Noli invidere mihi laudem quam
 “ affecto : ego viciffim tuæ fic favebo, ut huic amico li-
 “ benter fis debiturus. *La.* Profectò fic poffit adstringi
 Gallia, imò totus orbis. Etenim fi conditionibus iniquis
 ulcus hoc obducatur veriùs quàm fanetur, vereor nè mox
 per occaffionem ruptâ cicatrice pus verus erumpat majore
 cum malo. *Sa.* Quàm magnificam quàmque plaufibilem glo-
 riam hæc humanitas per univerfum orbem pararet Carolo ?
 Quæ natio fe non lubens tam humano tamq; clementi prin-
 cipi submitteret ? *La.* Egifti Cæfarem fat feliciter ; nunc
 age Pontificem. *Sa.* Perlongum fit fingula persequi ; dicam
 compendio. Sic agerem, ut univerfus orbis intelligeret effe
 principem Ecclefiæ, qui nihil aliud ftrictet quàm Chrifti
 gloriam & falutem omnium mortalium. Ea res verè me-
 deretur invidiæ Pontificii nominis, & solidam ac peren-
 nem pararet gloriam. Sed interim (a) *ab afiio*, quod aiunt,
delapfi, multum aberravimus ab instituto. *La.* Ego te mox
 reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges om-
 nes qui funt in Ecclefia ? *Sa.* Aio. *La.* Ad pœnam gehennæ ?
Sa. Aiunt. *La.* Etiam Epifcoporum ? *Sa.* Sic arbitror, in fua
 cujufque ditione. *La.* Etiam Abbatum ? *Sa.* Hæreo ; nam hi
 certis conditionibus accipiunt adminiftrationem, nec poffunt
 fuos gravare constitutionibus nifi ex autoritate totius Or-
 dinis. *La.* Quid fi Epifcopus iifdem conditionibus accipiat
 fuam functionem ? *Sa.* Addubito. *La.* Quod Epifcopus con-
 ftituit Pontifex poteft refcindere ? *Sa.* Opinor. *La.* Quod
 Pontifex decrevit nemo poteft abrogare ? *Sa.* Nemo. *La.* Un-
 de igitur audimus refciffas Pontificum fententias, hoc titulo,
 quòd parum rectè fuerint edocti ; & priorum constitutiones
 à pofterioribus (b) antiquatas, quòd à pietate deviarent ?
Sa. Ifta fubreptitia funt ac temporaria. Nam & in Ponti-
 ficem, ut hominem, cadit ignorantia perfonæ factive. Cæ-
 terum quod ex autoritate Concilii univerfalis proficifcitur,
 coeleftè oraculum eft, & pondus habet par Evangeliiis, aut
 certè proximum. *La.* Licérne de Evangeliiis dubitare ? *Sa.* Bo-
 na verba ; nè de Conciliis quidem ritè in Spiritu fancto
 congregatis, peractis, editis, & receptis. *La.* Quid fi quis
 dubitet an hæc competant in Concilium, quod objicitur,
 quemadmodum audio Bafilienfe Concilium à nonnullis re-
 jici, nec omnibus probari Conftantiense ? loquor de his qui
 nunc habentur orthodoxi ; nè quid dicam de proximo Con-
 cilio Lateranenfi. *Sa.* Dubitent qui velint fuo periculo, ego
 nolo dubitare. *La.* Petrus igitur habuit autoritatem conden-
 di

a Id eft, à
 propofito
 digreffu.
 Vide Chi-
 liad.

b Id eft, ab-
 rogatas.

di novas leges? *Sa.* Habuit. *La.* Habuit & Paulus cum cæteris Apostolis? *Sa.* Habuerunt in suis quisque Ecclesiis, à Petro seu Christo commissis. *La.* Et Petri successoribus par est potestas cum ipso Petro? *Sa.* Quidni? *La.* Tantundem igitur honoris debetur rescripto Romani Pontificis quantum Epistolis Petri, & tantundem constitutionibus Episcoporum quantum Epistolis Pauli? *Sa.* Equidem arbitror etiam amplius deberi, si præcipiant & legem ferant cum auctoritate. *La.* Sed fasne est dubitare, an Petrus & Paulus scripserint afflatu Divini Spiritus? *Sa.* Imò hæreticus sit qui dubitet. *La.* Idem censes de rescriptis & constitutionibus Pontificum & Episcoporum? *Sa.* De Pontifice censeo, de Episcopis ambigo; nisi quòd pium est, de nullo perperam suspicari, ni res ipsa palàm clamiter. *La.* Cur spiritus citius patitur errare Episcopum quàm Pontificem? *Sa.* Quia gravius est à capite periculum. *La.* Si tantum valent Præfulum constitutiones, quid sibi vult quòd Dominus in Deuteronomio tam rigide comminatur, nè quis quid addat aut adimat Legi? *Sa.* Non addit Legi qui latius explicat quod latebat, qui ea suggerit quæ ipeccant ad Legis observationem; neque detrahit qui pro viribus audientium Legem dispensat, alia promens, alia celans, pro ratione temporis. *La.* Num obligabant Phariseorum ac Scribarum constitutiones? *Sa.* Non arbitror. *La.* Cur ita? *Sa.* Quia docendi habebant auctoritatem, non condendi leges. *La.* Ultra potestas videretur amplior, condendi leges humanas, an interpretandi divinas? *Sa.* Condendi humanas. *La.* Mihi secus videtur. Etenim cui jus est interpretandi, hujus sententia pondus habet legis divinæ. *Sa.* Non satis assequor quod dicis. *La.* Dicam explanatius. Lex divina jubet subvenire parenti: Phariseus interpretatur hoc esse datum patri quod missum est in corbonam, eò quòd Deus pater sit omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? *Sa.* Ista quidem falsa interpretatio est. *La.* Sed posteaquam illis semel tradita est interpretandi auctoritas, undè mihi constabit cujus sit vera interpretatio, maximè si ipsi inter se dissentiant? *Sa.* Si minùs satisfacit tibi sensus communis, sequere Præfulum auctoritatem; id tutissimum est. *La.* Ergò Phariseorum & Scribarum auctoritas devoluta est ad Theologos & concionatores? *Sa.* Est. *La.* Sed nullos audio frequentius inculcantes, *Audite, ego dico vobis*, quàm eos qui nunquam versati sunt in palæstris Theologicis. *Sa.* Audies omnes candidè, sed cum judicio, modò nè simpliciter insaniant.

ant. Tum enim oportet populum cum sibilo surgere, quod suam agnoscant dementiam. Cæterum quibus contigit titulus Doctoris, his oportet fidere. *La.* Verum in his quoque comperio nonnullos multò rudiores ac stultiores illis qui prorsus sunt illiterati: & inter doctissimos miram video controversiam. *Sa.* Elige quæ sunt optima, inexplicata aliis relinquito, ea semper amplectens quæ procerum & multitudinis consensus approbavit. *La.* Scio isthuc esse tutius. Sunt igitur & constitutiones iniquæ, quemadmodum sunt interpretationes falsæ? *Sa.* An sint, alii viderint; arbitror esse posse. *La.* Annas & Caiaphas habebant potestatem condendi leges? *Sa.* Habebant. *La.* Num horum quavis de re constitutiones obligabant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Nescio. *La.* Puta Annam constituisse, nè quis reversus à fero sumeret cibum nisi loro corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehennæ dignum admitteret? *Sa.* Non arbitror, nisi contemptus publicæ potestatis crimen exacerbaret. *La.* An omnia præcepta Dei obligant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Non, opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibet veniale, si Theologis habenda fides. *La.* Fortassis & veniale pertraheret in gehennam, nisi Deus suâ misericordiâ sublevaret imbecillitatem nostram. *Sa.* Non est absurdum dictum; sed affirmare non ausim. *La.* Cum Israëlita exfularent in Babylone, præter alia plurima quæ Lex præscripsit, in multis fuit omiſsa circumcisio. An omnes hi perierunt? *Sa.* Deus novit. *La.* Si Judæus clam, fame periclitans, vesceretur carne suillâ, committeretne crimen? *Sa.* Meâ quidem sententiâ necessitas excusaret factum; quandoquidem ore Domini defensus est David, quod contra Legis præceptum comederet panes sacros, quos appellant Propositionis: nec solum comedit ipse, sed & fugæ comites profanos iisdem pavit. *La.* Si quem ea necessitas constringeret, ut aut pereundum sit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem, an furtum? *Sa.* Forſitan in eo casu furtum non esset furtum. *La.* Hem, quid audio? ovum non est ovum? *Sa.* Præsertim si caperet animo redendî, placandique dominum cum primum liceret. *La.* Quid si pereundum esset homini nisi falsum testimonium ferat adversus proximum? utrum eligendum? *Sa.* Mors. *La.* Quid si commissio adulterio possit servare vitam? *Sa.* Potior erit mors. *La.* Quid si simplici stupro possis effugere mortem? *Sa.* Moriendum potius, ut aiunt. *La.* Cur hîc ovum non desinit esse ovum, præsertim si nulla fiat vis aut injuria?

ria ? *Sa.* Fit injuria corpori puellæ. *La.* Quid si perjurio ? *Sa.* Moriendum. *La.* Quid si simplici nullique noxiø mendacio ? *Sa.* Docent præoptandam mortem. At ego crediderim gravi necessitate, aut ingenti propositâ utilitate, mendacium hujusmodi aut nullum esse crimen, aut levissimum, nisi quod aperta fenestrâ periculum est nè discamus & perniciosis mendacijs assuescere. Finge incidisse casum, ut innoxio mendacio possit servare & corpora & animas totius patriæ suæ; utrum eligeret vir pius ? fugiet mendacium ? *La.* Quid alii sint facturi, nescio ; ego vel quindecim Hæmerica mendacia non vereretur dicere, moxque labeculam illam abstergerem aquâ sacrâ. *Sa.* Idem ego facerem. *La.* Igitur non quicquid Deus præcipit aut interdicit obligat ad poenam gehennæ. *Sa.* Non videtur. *La.* Modus igitur obligationis non est ab authore legis tantum, sed ex materia. Quædam enim cedunt necessitati, quædam non cedunt. *Sa.* Sic videtur. *La.* Quid si Sacerdos periclitetur de vita, servandus si ducat uxorem ? utrum eligeret ? *Sa.* Mortem. *La.* Cum divina lex cedat necessitati, cur hæc lex humana * Terminum agit, nulli dignans concedere ? *Sa.* Non lex obstat, sed votum. *La.* Quid si quis vovisset visere Hierosolymam, nec id posset nisi certo vitæ dispendio ? non ibit ? an morietur ? *Sa.* Morietur, ni voti relaxationem impetrârit à Pontifice Romano. *La.* Cur alterum votum relaxatur, alterum minimè ? *Sa.* Quia alterum solenne, alterum privatum. *La.* Quid est solenne ? *Sa.* Quod solet fieri. *La.* An non igitur solenne & alterum, quod quotidie fit ? *Sa.* Fit, sed privatim. *La.* Proinde Monachus si privatim apud Abbatem profiteretur, non esset votum solenne ? *Sa.* Nugaris. Ideo facilius relaxatur votum privatum, quia minore offendiculo solvitur, & is qui facit hoc animo facit, ut si commodum sit mutet sententiam. *La.* Hoc igitur animo vovent qui privatim profitentur perpetuam castimoniam ? *Sa.* Deberent. *La.* Perpetuam igitur, & non perpetuam ? Quid si Carthusianum monachum hic constingat casus, ut aut vescendum sit carnibus, aut moriendum ? utrum eligeret ? *Sa.* Docent medici nullas esse carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum potabile, & gemmæ. *La.* Utrum igitur conducibilius, gemmis & auro succurrere periclitanti, an earum rerum pretio multos de vita periclitantes servare, & ægroto dare pullum gallinaceum ? *Sa.* Hæreo. *La.* Atqui piscium aut carniū usus non est ex eorum numero quæ vocant substantialia. *Sa.* Carthusianos suo judici relinquamus. *La.* Dicamus in genere.

* Fabula de
Termino
Deo, qui
nec Jovi vo-
luit conce-
dere, notis-
sima.

nere. Diligenter, frequenter, multisque verbis inculcatur in Lege Moſis Sabbathiſmus. *Sa.* Verum. *La.* Utrum igitur ſuccurram urbi periclitanti violato Sabbatho, an non? *Sa.* At interim me vis eſſe Judæum? *La.* Volo, & quidem recutitum. *Sa.* Iſtum nodum ſecuit ipſe Dominus. Sabbathum enim hominis cauſa eſt inſtitutum, non contrâ. *La.* Iſta lex igitur valebit in omnibus humanis conſtitutionibus? *Sa.* Valebit, niſi quid obſtet. *La.* Quid ſi conditor legis non hoc animo ferat legem ut quemquam obliget ad pœnam gehennæ, imò nè ad reatum quidem ullum, ſed conſtitutionem nihilo plus velie habere ponderis quàm exhortationem? *Sa.* O bone, non eſt in manu conditoris quantum obliget lex. Uſus eſt ſua potestate ferendo legem; cæterum ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu eſt. *La.* Cur igitur audimus quotidie parochos noſtros eſſe ſuggeſto clamantes, Cras jejunandum ſub pœna damnationis æternæ, ſi nobis non conſtat quomodo lex obliget humana? *Sa.* Id faciunt quò magis terreant contumaces, nam ad hos arbitror ea verba pertinere. *La.* Sed interim an contumaces talibus dictis terrent neſcio; certè infirmos vel in ſcrupum vel in periculum conjiciunt. *Sa.* Difficile eſt utriſq; conſulere. *La.* Eadem autem eſt vis conſuetudinis & legis? *Sa.* Aliquando major eſt conſuetudinis. *La.* Proinde, tametiſi non adeſt animus conſuetudinem inducentibus injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? *Sa.* Arbitror. *La.* Onus imponere poteſt, tollere non poteſt? *Sa.* Admodum. *La.* Jam itaque vides, opinor, quantum ſit periculi novas leges ab hominibus ferri, ſi nulla neceſſitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. *Sa.* Fateor. *La.* Dominus cùm ait, *Noſte omnino jurare*, num quemvis jurantem obnoxium facit gehennæ? *Sa.* Non, arbitror: Conſilium eſt enim, non præceptum. *La.* At iſtud unde mihi liquet, cùm vix aliud accuratiùs aut ſeveriùs interdixerit quàm nè juremus? *Sa.* Diſces à doctõribus. *La.* Et Paulus cùm dat conſilium, non obligat ad gehennam? *Sa.* Nequaquam. *La.* Cur irâ? *Sa.* Quia non vult injicere laqueum infirmis. *La.* Eſt igitur in manu condentis legem, obſtringere ad gehennam aut non obſtringere. Et ſanctum eſt cavere, nè quibuſlibet conſtitutionibus illaqueemus imbecilles. *Sa.* Eſt. *La.* Et ſi Paulus hîc cautionem adhibuit, multò magis Sacerdotibus adhibenda, de quibus incertum quo ſpiritu agantur. *Sa.* Fateor. *La.* Arqui paulò antè negabas eſſe in manu conditoris quatenus obſtringeret lex. *Sa.* Jam conſilium eſt, non lex.

Præcepta &
consilia.

a Pisces mu-
tos esse de-
clarat. Provo.

b Vide Au-
lum Gelli-
um de pœna
talionis.

lex. *La.* Nihil est facilius quàm commutare vocabulum. *Noli furari,* præceptum est? *Sa.* Est. *La.* *Noli omnino resistere malo?* *Sa.* Consilium est. *La.* Ad hoc posterius magis habet speciem præcepti quàm illud prius. Saltem hoc est episcopis in manu, utrùm velint esse præceptum quod instituunt, an consilium? *Sa.* Est. *La.* At istud paulo ante fortiter negabas. Etenim qui non vult suam constitutionem quemquam ad ullum crimen adstringere, nimirum vult eam esse consilium, non præceptum. *Sa.* Verum: sed non expedit hoc scire vulgus, nè protinus clamitent esse consilium, quod servare non libet. *La.* At quid interim facies toti infirmis conscientis tam miserè confusus tuo silentio? Verùm age, dic mihi, nullisne notis docti deprehendere possunt, utrùm consilii vim habeat constitutio, an præcepti? *Sa.* Possunt, sicut audiui. *La.* Non licet scire mysterium? *Sa.* Licet, nisi velis effutire. *La.* Ah, (a) pisces dixeris. *Sa.* Cùm nihil audis nisi, hortamur, ordinamus, mandamus, consilium est: cùm audis, jubemus, districte præcipimus, præsertim si accedant minæ excommunicationis, præceptum est. *La.* Quid si debeam pistori meo, cùmque solvendo non sim, sugere malim quàm conjici in carcerem? num peto criminaliter? *Sa.* Non, arbitròr, nisi desit solvendi voluntas. *La.* Cur igitur excommunicor? *Sa.* Istud fulmen terreat improbos, non adurit innocentes. Scis enim & apud præcos Romanos fuisse leges diras ac minaces, sed in hoc ipsum tantummodo lras; qualis illa fertur è duodecim tabulis, (b) de disseccando corpore debitoris, cujus ideo nullum exstat exemplum, quod non in usum, sed ad terrorem, esset prodita. Jam ut fulmen non agit in ceram aut linum, sed in æs; ita tales excommunicationes non agunt in miseros, sed in contumaces. Et tamen, ut ingenuè dicam, in hujusmodi frivolis adhibere fulmen à Cristo traditum, prope modum esse videtur, quod veteres dicebant, in lenè angustiam. *La.* Num idem jus patrifamiliàs in sua domo quod episcopo in sua diocesi? *Sa.* Arbitror, pro proportionem. *La.* Et hujus præscripta similiter obligant? *Sa.* Quidni? *La.* Edico nè quis vescatur cepis: quomodo periclitatur apud Deum qui non paruerit? *Sa.* Ipse viderit. *La.* Post hac non dicam meis, Præcipio, sed, Admoneo. *Sa.* Sapiens. *La.* Verùm perspicio vicinum meum proximum esse periculò; & arreptum clam admoneo ut sese subducatur ab ebriosorum & aleatorum commercio; ille, monitorem aspernatus, perditius incipit vivere quàm antea: num hîc illum obstringit admoni-

admonitio ? *Sa.* Videtur. *La.* Igitur neque consulendo, neque exhortando fugimus laqueum. *Sa.* Imò non adfert laqueum admonitio, sed admonitionis argumentum. Erenim si frater admonitus ut crepidis uteretur, negligeret, nullo crimine teneretur. *La.* Non hîc percontabor quantum obligent præscripta medicorum. Votum obstringit ad pœnam gehennæ ? *Sa.* Maximè. *La.* Omne ? *Sa.* Omnissimum, modò sit licitum, legitimum, ac liberum. *La.* Quid appellas liberum ? *Sa.* Quod nulla extorsit necessitas. *La.* Quid est necessitas ? *Sa.* Est metus cadens in constantem virum. *La.* Etiam in Stoicum, quem, *Si fractus illabat in orbis, Impavidum ferient ruina* ? *Sa.* Istum Stoicum mihi ostende, & respondebo. *La.* Sed extra jocum, num famis aut infamiæ metus cadit in constantem virum ? *Sa.* Quidni ? *La.* Si filia nondum emancipata clam nubat insciis parentibus, nec passuris si sciant, legitimum erit votum ? *Sa.* Erit. *La.* An sit, nescio ; certè si qua sunt, hoc est unum ex illorum numero quæ, licèt vera sint, tamen ob scandalum imbecillium silenda sunt. Quid si virgo, quæ ex autoritate parentum contraxit matrimonium cum sponse, clam & invitis parentibus voto semet addicat collegio sanctæ Claræ ? eritne licitum & legitimum ? *Sa.* Si fuerit solenne. *La.* Num solenne est quod in agro fit, in obscuro monasteriolo ? *Sa.* Sic habetur. *La.* Si eadem domi, paucis testibus, voto profiteatur perpetuam corporis integritatem, non erit legitimum ? *Sa.* Non. *La.* Quamobrem ? *Sa.* Quia sanctius votum obstat. *La.* Eadem puella si vendat agellum, valebit contractus ? *Sa.* Non, opinor. *La.* Et valebit, si seipsam dederit in potestatem alienam ? *Sa.* Si se Deo dicaverit. *La.* Annon & votum privatum dicat hominem Deo ? Et qui suscipit sanctum conjugii sacramentum, nonne se dicat Deo ? Et quos Deus jungit, dicant se diabolo ? De solis conjugibus dixit Dominus, *Quos Deus junxit homo nè separet.* Ad hæc, cùm adolescens vix dum pubescens, aut puella simplex, minis parentum, sævitia tutorum, improbis instinctibus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monasterium, num liberum est votum ? *Sa.* Si sint* doli capaces. *La.* Ea ætas maximè capax est doli, ut cui facillimè possis imponere. Quid si proponam in animo diebus Veneris abstinere à vino ? perinde obstringit propositum ut votum ? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Quid igitur interest inter certum propositum & votum tacitâ cogitatione conceptum ? *Sa.* Animus obligandi. *La.* Negabas antè, hîc valere animum. Propono si queam, &

VOVEO

*Ita loquuntur Jurisconsulti: Alter ex ambiguo jocatur, quasi doli capax qui dolo est idoneus.

* Cepis est
genus, &
bulbus & e-
ruca provo-
cant Vene-
rem. Unde
Ovidius sa-
lutes vocat
erucas.

voveo sive queam sive non queam? *Sa.* Habes. *La.* Habes nebulas in pariete depictas, hoc est, nihil. Est igitur & in proposito dispienda materiæ ratio? *Sa.* Opinor. *La.* Et ut illic à legis, irà hîc à voti nomine cavendum? *Sa.* Rectè. *La.* Si Romanus Pontifex statueret nè quis jungat matrimonium intra septimum propinquitatis gradum, admitteret crimen, qui duceret cognatam gradu sexto? *Sa.* Opinor; certè periclitaretur. *La.* Quid si Episcopus suis ediceret, nè quis haberet rem cum uxore nisi die Lunæ, Jovis & Sabbati, committeret crimen qui clàm aliis diebus uteretur uxore? *Sa.* Arbitror. *La.* Quid si ediceret nè quis *bulbis vesceretur? *Sa.* Quid isthuc ad pietatem? *La.* Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. *Sa.* Hæreo. *La.* Quid hæres? unde est humanis legibus obligandi vis? *Sa.* Ex dictis Pauli, *Obedite præpositis vestris.* *La.* Hinc igitur obligat omnes Episcoporum ac Magistratuum constitutio? *Sa.* Modò sit æqua, justa & legitime lata. *La.* Sed istius rei quis erit iudex? *Sa.* Ipse qui condidit. Nam ejus est interpretari cujus est condere legem. *La.* Ergò citra delectum est obediendum quibuscumque constitutionibus? *Sa.* Opinor. *La.* Quid si præpositus stultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipsius iudicio standum erit, & populus, cui nullum est iudicandi jus, obtemperabit? *Sa.* Quorsum attinet ea somnare quæ non fiunt? *La.* Qui subvenit parenti, non subvenitur nisi lex cogeret, num implevit legem? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Qui sic? *Sa.* Primum, non satisfacit animo ejus qui condidit legem; deinde, voluntati impiæ addit hypocritismum. *La.* Qui jejunat, non jejunaturus nisi præciperet Ecclesia, num satisfacit legi? *Sa.* Mutas & authorem legis, & materiam. *La.* Confer igitur Judæum sic jejunantem diebus præscriptis, ut ni lex huc adigat, non sit jejunaturus, cum Christiano servante jejunium ab hominibus indictum, haudquaquam servaturo si legem tollas; aut, si mavis, Judæum abstinentem à carne suilla, & Christianum abstinentem à carnibus & lactariis die Veneris. *Sa.* Infirmirati nonnihil reluctanti lege, puto paratam esse veniam; certo proposito legem averfanti & obmurmuranti non item. *La.* Atqui fatearis leges divinas non semper obligare ad poenam gehennæ. *Sa.* Quidni fatear? *La.* Nec audes fateri esse legem humanam quæ non obligat ad eandem poenam, sed hominem relinquis in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum quàm Dei. Mendacium & obtrepatio suapte

suapte naturâ sunt mala, & à Deo prohibita; & tamen fateris esse aliquod mendacii & obrectationis genus quod non obliget ad poenam gehennæ; nec audes eum qui quomodocumq; vescitur carnibus in die Veneris liberare à poena gehennæ. *Sa.* Non est meum quemquam absolvere aut damnare. *La.* Si divinæ leges & humanæ pariter obstringunt, quid igitur interest inter has & illas? *Sa.* Nimirum quod qui violat legem humanam, immediatè peccat adversus hominem, (si mihi concedis Scholasticorum flosculis uri) mediatè adversus Deum; qui violat legem divinam, contrâ. *La.* Quid refert utrùm prius miscueris acerum an absinthium, cum mihi utrumque sit ebibendum? Aut quid refert utrùm lapis à me vulnerato percussus feriat amicum, an ordine verso? *Sa.* Hoc didici. *La.* Et si ex materia circumstantiisque sumitur obligandi modus in utrisque legibus, quid interest inter auctoritatem Dei & hominum? *Sa.* Impia percontatio! *La.* Attamen multi credunt non plurimū interesse. *Sa.* Deus tulit Legem per Moysen, nec licet violare. Idem fert legem per Pontifices, aut certè Concilium. Quid interest inter has & illas? Lex Moysis per hominem, leges nostræ per homines. Et videntur minùs ponderis habere quæ Deus tulit per unum Moysen, quàm quæ Spiritus Sanctus edit per frequens episcoporum & eruditorum concilium. *Sa.* De spiritu Moysis dubitare non licet. *La.* Paulus in Episcoporum vicem venit. Quid igitur interest inter Pauli præcepta, & cujuscunque episcopi? *Sa.* Quia sine controversia Paulus scripsit afflatus Spiritu. *La.* Hæc scriptorum auctoritas quousque se porrigit? *Sa.* Arbitror non ultra Apostolos, nisi quod Conciliorum est inviolata auctoritas. *La.* Quare de Pauli spiritu dubitare non licet? *Sa.* Quia obstat Ecclesiæ consensus. *La.* De Episcopis dubitare licet? *Sa.* De his nihil temere suspicandum, nisi res ipsa palàm clamiter quæstum, aut impietatem. *La.* Quid de Conciliis? *Sa.* Non licet, si fuerint ritè & per Spiritum Sanctum congregata peractaque. *La.* Est igitur aliquod Concilium in quod ista non competunt? *Sa.* Esse potest. Quod ni esset, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. *La.* Videtur igitur & de Conciliis dubitari posse. *Sa.* Non arbitror, posteaquam fuerint Christianarum gentium judicio consensuque recepta comprobataque. *La.* Posteaquam excessimus (a) pomœ-
ria quibus Deus voluit circumscribi sacrosanctam illam
& inviolabilem Scripturæ auctoritatem, videtur mihi & ali-

a Id est, li-
mites præ-
scriptos.

La. Leges Divinæ sunt immutabiles, nisi si quæ sunt ejus generis, ut significandi coercendive gratiâ videantur ad tempus datæ, quas & Prophetæ desituras juxta carnalem sensum prædixerunt, & Apostoli jam omittendas docuerunt. Deinde, inter leges humanas existunt nonnunquam iniquæ stultæque & pestilentes, unde & abrogantur vel auctoritate superiorum, vel consentiente neglectu populi. Tale nihil est in legibus divinis. Rursus humana lex suapte sponte cessat, ubi cessarit causa propter quam lata est: veluti si constitutio juberet singulos quorannis aliquid conferre in structuram templi, templo absoluto cessat rigor legis. Ad hæc, lex ab hominibus lata non est lex, nisi fuerit utentium consensu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec potest abrogari. Quamquam & Moses legem laturus suffragia populi collegit, non quod hoc esset necesse, sed ut illos magis haberet obnoxios. Impudens enim est legem contemnere quam tuo suffragio comprobâris. Postremo, cum leges hominum, quæ ferè corporalia præscribunt, pædagogici sint ad pietatem, cessare videntur ubi quis profecit ad spiritûs robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modò pro virili vitetur scandalum infirmorum non malitiosè supersticiosorum. Velut si pater præscribat filiæ impuberi nè bibat vinum, quò tutior sit illius virginitas, usque ad nuptias; cum adoleverit, jamque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent se instar pharmacorum, ea verò mutantur & cedunt pro re nata, ipsis etiam medicis approbantibus, qui si semper iisdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent quàm sanarent. *Sa.* Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placeant, aliqua displicent, quædam non intelligo. *La.* Si lex Episcopi quæstum evidenter oleat, hoc est, statuatur ut singuli parochi bis in anno emanant aureo ducato jus absolvendi à casibus quos vocant Episcopales, quò plus extorqueat à suis, obtemperandum censet? *Sa.* Censeo; sed interim clamandum adversus legem iniquam, exclusâ semper seditione. Sed unde hic mihi perconrator Lanio? *Tractent fabrilis fabri.* *La.* Hujusmodi quæstionibus sæpe torquemur in conviviis; interdum diatriba fervescit ad pugnam & sanguinem. *Sa.* Pugnent qui volent; ego censeo leges majorum esse reverenter suscipiendas, & observandas religiosè, velut à Deo profectas; nec esse rutum, nec esse pium, de potestate publica sinistram concipere aut serere suspicionem. Et si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius est

est ferre, quàm seditiosè reluctari. *La.* Istà quidem ratione fateor bene consultum rebus eorum qui dignitate pollent, & tecum sentio, nec illis invideo. Cæterùm lubens audiam rationem quâ consularis & populi vel libertati, vel commodis. *Sa.* Deus non destituet populum suum. *La.* Verùm ubi interim illa libertas spiritûs quam Apostoli promittunt ex Evangelio, quam Paulus toties inculcat, clamans, *Regnum Dei non est esca & potus*; & quod *fili non simus sub pedagogo*, nec *amplius serviamus* elementis hujus mundi, aliâque innumera; si tantò pluribus constitutionibus onerantur Christiani quàm Judæi, & si arctius obligant hominum leges quàm pleraque à Deo tradita præcepta? *Sa.* Dicam, lano. Non in hoc est Christianorum libertas, ut liceat illis facere quæ velint, liberis à constitutionibus humanis; sed quod ex fervore spiritûs ad omnia prompti lubentes & alacres ea faciant quæ præscribuntur, nimirum filii potius quàm servi. *La.* Expeditè: sed erant & sub lege Mosaica filii, & sunt sub Evangelio servi; atque adeo verè nē maxima pars hominum, siquidem servi sunt qui lege coacti suum officium faciunt. Quid igitur discriminis inter novam & veterem? *Sa.* Meo judicio multum interest. Quod vetus sub involucris docuit, nova sub oculis posuit: quod illa sub ænigmatibus prædixit, hæc dilucidius ostendit: quod illa subobscurè promisit, hæc exhibuit maxima quidem ex parte. Illa tradita erat uni genti, hæc ex æquo docet omnes salutem: illa paucis prophetis & eximiiis viris impartit insignem illam & spiritualem gratiam; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatem, sexuum & nationum homines, linguas, sanationes, prophetias, miracula. *La.* Ubi nunc igitur ista? *Sa.* Celsârunt, non interierunt: vel quia non est opus, jam evulgatâ Christi doctrinâ; vel quia plerique titulo tantùm Christiani, fide, quæ est miraculorum architectrix, caremus. *La.* Si propter incredulos ac diffidentes opus est miraculis, talium nunc plena sunt omnia. *Sa.* Est incredulitas simpliciter errans, qualis erat Judæorum obmurmurantium Petro, quod Cornelii familiam recepisset ad Evangelii gratiam; qualis erat gentium, quæ religionem quam à majoribus acceperant putabant esse salutiferam, & Apostolorum doctrinam esse superstitionem peregrinam: hi conspectis miraculis conversi sunt. Nunc qui diffidunt Evangelio, tantâ luce per universum orbem coruscante, non simpliciter errant, sed exæcati malis affectibus nolunt intelligere, ut bene agant: hos nulla miracula

reducerent ad mentem meliorem. Et sanandi tempus nunc est, puniendi post futurum est. *La.* Quamquam multa dixisti satis probabiliter, tamen mihi propositum est non fidere falsamentario, sed adibo Theologum quendam eximie doctum; quicquid is de singulis pronunciaverit, cœlestis oraculi vice fuerit. *Sa.* Quis iste? *Phætreus.* *La.* Ille simpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur deliris aniculis. *Sa.* Bliceus? *La.* An ego tam loquaci sophistæ credam? *Sa.* Amphicholus? *La.* Nunquam ei credam in solvendis quæstionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bonâ fide solvet problemata, qui pessimâ fide nondum solvit pecuniam? *Sa.* Lemantius? *La.* Non utor cæcis ad indicandam viam. *Sa.* Quis igitur? *La.* Si scire vis, Cephalus est, vir trium linguarum & omnis politioris literaturæ perpulchre gnarus, tum in sacris voluminibus & vetustis Theologis diu studiosèque versatus. *Sa.* Dabo rectius consilium. Eas ad inferos; illic invenies Rabbinum Druinum, qui Tenediâ bipenni disticabit omnes tuas quæstiunculas. *La.* Tu præi, quò mihi viam appares. *Sa.* Sed extra jocum; estne verum quod narras, datam potestatem vescendi carnibus? *La.* Ludebam te, ut urerem. Et si Romanus Pontifex id veller maximè, ordo falsamentariorum moveret seditionem. Deinde mundus est plenus Pharisaicis hominibus, qui non aliâ re sibi possunt vindicare sanctimoniam, nisi talibus observariunculis: hi nec paterentur sibi detrahi jam partam gloriam, nec sinerent minoribus plus esse libertatis quàm ipsis fuit. Nè in lanionum quidem rem esset, permitti liberum quantumlibet rerum usum: tum enim varius esset eventus nostræ negotiationis; nunc certius est lucrum, & (a) minus alexæ, minúsque laborum. *Sa.* Verissima prædicas; sed eadem incommoditas ad nos rediret. *La.* Gaudeo tandem inventum aliquid in quo falsamentario cum lanione conveniar. Jam, ut incipiam & ipse seriò loqui, quemadmodum fortassis expediret populum Christianum paucioribus constitutioniunculis obstringi, præsertim si quæ non multum aut nihil conducunt ad pietatem, nè dicam officiunt; ita non libet ab ipsis stare qui omnes omnium hominum constitutiones rejiciunt, neque flocci faciunt. Imò ob hoc ipsum multa faciunt, quia præceptum est nè faciant. Attamen demirari non possum in plerisque rebus præpostera mortalium judicium. *Sa.* Idem nec ego satis admirari possum. *La.* Cœlum terræ miscemus si quid periculi suspicamur, nè quid decedat ponderis sacerdotum constitutionibus autoritatique; & dormitamus

a Id est, minus periculi.

miramus cum imminet evidens periculum nè tantum tribuamus hominum authoritati, ut authoritati divinæ minus tribuatur quàm oportet. Sic à Scylla declinamus, ut non metuamus Charybdin, malum exitiabilius. Debetur episcopis suis honos, quis negat? præsertim si agunt quod dicuntur. Sed impium est, honores soli Deo debitos transferre in homines, & dum impensè reveremur hominem, parùm revereri Deum. Honorandus Deus in proximo, venerandus in proximo; sed interim adhibenda cautio, nè Deus per hanc occasionem suo fraudetur honore. *Sc.* Idem videmus multos in tantum fidere corporalibus ceremoniis, ut his freti negligant ea quæ sunt veræ pietatis, suis meritis arrogant quod est divinæ largitatis, & ibi consistentes unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes quæ per se nec bonæ sunt nec malæ. *La.* Quin in eadem re cum duo sint, quorum alterum altero præstantius, semper deterioris est nobis potior ratio. Corpus & quæ corporis sunt ubique pluris fiunt quàm ea quæ sunt animi. Et hominem occidisse pro gravi crimine ducitur, ut est; at pestiferâ doctrinâ, vipereis instinctibus corrupisse mentem hominis, ludus est. Si sacerdos alat capillitium, aut vestem sumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur; si bibat in lupanari, si scortetur, si ludat aleam, si vitiet alienas uxores, si nihil attingat sacræ lectionis, tamen columna est Ecclesiæ. Non excuso mutatam vestem, sed accuso præposterum iudicium. *Sc.* Imò si non persolvat pensum precum horariorum, paratum est anathema; si sceneretur, si simoniam admittat, impune est. *La.* Si quis videat Carthusianum aliter vestitum, aut yescentem carnibus, quàm execratur! quàm horret! quàm timer nè terra dehiscens & spectatorem & spectatum absorbeat! idem si videat eum remulentum, mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifestis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. *Sc.* Veluti si quis videat Franciscanum enodi cingulo cinctum, aut Augustinensem non corio, sed lanâ, cinctum, aut discinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodiensem; rursus, si peralceatum Franciscanum, aut semicalceatum Cruciferum, nonne concitaret? *(A)* *Tyria*, quod dici solet, *maria*? *La.* Imò nuper apud nos ex duabus sceminis, quarum utramque dixisses prudentem, altera abortiit, altera concidit syncopè, quod conspicerent Canonicum quendam sacris virginibus præfectum, in propinqua viciniâ, sed tamen in publico, obambulare, qui vestem lineam

Id est, summos tumultus. Vide proverbium.

non haberet rectam nigro pallio. At eadem crebra viderant aves ejusmodi comestantes, cantillantes, saltitantes, non addam cætera, nec ullam sentiebant nauseam. *Sa.* Sexui fortassis debetur venia. Opinor tibi notum Polytrescum. Is ægorabatur periculose, phthisis erat. Medici diu suaserant ut vesceretur ovis & lactariis, sed frustra: eodem cohortabatur episcopus. Ille, cum esset vir non indoctus & Theologiae baccalaureus, videbatur citius emoriturus quam utriusque medici consilio morem gesturus. Ità visum est medicis & amicis ut falleretur; parata est sorbitio ex ovis & lacte caprino, dictum est lac amygdalinum. Ille lubens comedit, & idem aliquot diebus faciens, cepit habere meliusculè, donec puella quædam fucum prodidit. Ibi cepit quod comederat revomere. At idem superstitiosus in lacte, nullâ religione commotus est quò minus abjuraret pecuniam mihi debitam. Nam chiographam simpliciter exhibitum clam ungui sciderat. Delatum est iuramentum; ego illi cessi. Is verò tam non gravatim recepit, ut optare videretur quotidianas ejusmodi delationes. Quid hoc iudicio periculosius? Peccabat adversus mentem Ecclesiæ, qui hæc non obtemperavit sacerdoti & medicis: & in perjurio manifesto firmam habebat conscientiam, tam infirmus in lacte. *La.* Hic mihi succurrit fabula quam nuper Dominicus quidam narravit in concione frequentissima, quò sermonis amaritudinem (nam in die Parasceves exponebat mortem Domini) iucundiori narratione dilueret. Virginem sacram oppresserat adolescens; uteri tumor arguit factum; convocatus est virginum chorus, præsedit Abbatisa; accusata est. * Inficili statui non erat locus; argumentum erat necessarium. Confugit ad statum qualitatis, nisi mavis translationis. Oppressa sum à valentiore. At saltem exclamasses. Recissem, inquit, sed in dormitorio nefas est solvere silentium. Sic hæc fabula; modò fateamur hoc stultiora geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen hominis locique silebitur. Habebam affinem Priorem, Abbatem proximum, ordinis Benedictini, sed ex eorum numero qui non vescuntur carnibus, nisi extra locum quem appellant magnum Refectorium. Habebatur doctus, & ipse volebat haberi, annos natus serè quinquaginta. Certare poculis & hilarescere vino erat illi quotidianum. Duodecimo quoque die adibat thermas publicas; illic dabatur opera purgandis renibus. *Sa.* Erat unde id fieret? *La.* Possidebat annuè sexcentos florenos. *Sa.* O paupertatem optabilem!

La. Ex

* Cum factum negatur: Qualitatis, cum defenditur ut iure factum; Translationis, cum culpa facti transferatur in alium.

La. Ex vino & Venere incidit in phthisin. Desperantibus medicis, Abbas imperabat esum carniū, & dicens illud terribile verbum, Sub pœna inobedientiæ. *La.* Vix adigi potuit ut moriens gustaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. *Sa.* Prior tali Abbate dignus. Divino ramen quos dicas, nam eandem fabulam & ab aliis audisse memini. *La.* Divina. *Sa.* Nonne Abbas est prægrandi obesoque corpore, linguâ subblatâ? Prior humiliore staturâ, sed erectâ, gracili vultu? *La.* Divinâsti. *Sa.* Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipse vidi, cuique non interfui solum, verum etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ quæ viscebant cognatos suos. Ubi venissent quò volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum juxta consuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem! quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare nisi dictis precibus vespertinis, nec sustinebat ex aliò codice dicere quàm ex suo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Canterio recurrit famulus: sub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur præces, vixque ad decimam cœnavimus. *La.* Hactenus nihil audio quod sit magnopere reprehendendum. *Sa.* Nimirum dimidium duntaxat audisti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilarescere vino: tandem risu soluto, joci parùm pudicis perstrepuerunt convivium; sed nemo licentius egit quàm illæ quæ, nisi dictis ex ordinis forma precibus, cœnare noluerunt. A convivio lusus, choreæ, cantilenæ; reliqua non audeo commemorare: sed planè vereor nè quid eâ nocte patratum sit parùm virgineum, nisi me fallebant procœmia, lascivi lusus, nutus, & suavia. *La.* Istam perversitatem non tam imputo virginibus quàm sacerdotibus earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabulâ pensabo; quin potiùs audies ocularam historiam. Hisce diebus aliquot conjecti sunt in carcerem, quòd ausi sint die Dominico panem coquere, cum fortè decesset. Equidem non damno factum, sed excusio judicium. Aliquantò post, die Dominico, qui vulgò Palmarum dicitur, fortè erat cur vicus propinquus mihi esset adeundus. Ibi tum ad horam diei ferme quartam à prandio obvium habeo (ridiculùmne dicam, an miserandum?) spectaculum: arbitror nulla Bacchanalia plus habuisse turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quàm navis destituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius sustinebant lapsanrem, sed ipsi parùm firmi; alii subindè cadebant, ægrèque

a Hastæ vi-
tes quas ge-
stabant a-
gentes Bac-
chanalia.
b Silenus a-
pud Virg.
inducitur
senex Epi-
cureus: est
& Deus co-
mes Bacchi.

surgebant; nonnulli quernis frondibus erant coronati. *Sa.* Magis conveniunt pampineis; tum addendi (*) thyrsi. *La.* Senior quidam Silenum agens, sarcinæ in morem subli-
mis gestabatur humeris, eo gestu quo solent olim efferri ca-
davera, pedibus eò porrectis quò ibant, nisi quòd pronus baju-
labatur, nè vomitu præfocaretur supinus. Is miserè convome-
bat furas & calcaneos extremorū bajulorū. Nec inter bajulos
quisquam erat sobrius; plerique ridebant, sed sic ut facillè dice-
res mentem abesse. Bacchi furor habebat omnes. Atque hæc
pompâ civitatem ingressi sunt, idq; clarâ luce. *Sa.* Unde eola
legerant eam insaniam? *La.* In vico propinquo vinum paulò
vilius venditur quàm in urbe, eò se contulerant aliquot com-
bibones, quò vilius insanirent, sed largius. Non enim minus
impensum est pecuniæ, sed plus contractum est dementia. Hi
si gustassent ovum, velut admissio parricidio pertracti fuissent
in carcerem: cum præter omissam sacram concionem, præter
neglectas preces vespertinas in die tam sacro, tantū intem-
perantiæ publicitus esset admissum, nemo punit, nemo dete-
ctus est. *Sa.* Atqui nè isthuc tantopere mireris, in mediis ur-
bibus, in popæis templo proximis, diebus quamlibet festis,
potatur, canatur, saltatur, pugnatur tanto strepitu tantoque
tumultu, ut nec sacrum peragi, nec sacra concio possit exau-
diri. Idem si eodem tempore consuissent calceum, aut si die
Veneris gustassent suillam, capitis accerserentur. Et tamen
dies Dominicus ob hæc potissimum est institutus, quò vacaret
audire doctrinam Evangelicam: & ideo vetitum consueve cal-
ceos, ut sit otium concinnandis animis. An non hæc mira ju-
diciorum perversitas? *La.* Prodigiosa. Jam in ipso jejunii
præscripto cum duo sint, alterum abstinentia cibi, alterum de-
lectus cibi, nemo nescit prius illud præcepti divini, aut certe
juxta præceptum divinum esse; alterum verò non solum hu-
manum, verum etiam propemodum pugians cum Apostolica
doctrina: utcumq; hoc excusamus, tamen hæc quoque, præ-
postero judicio, cœnare vulgò impune est, gustasse cibum ab
homine vetitum, à Deo permissum & item ab Apostolis, capi-
tale est. Jejunium tamen non constat esse certò præceptum
ab Apostolis, tamen illorum exemplis ac literis commenda-
tum est: ac interdictum ciborum esum, quos Deus creavit ad
vescendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem
Paulum, quot (c) lemmatis est opus? Et tamen toto passim
orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: si valetudinarius
guster pullum gallinaceum, periclitatur Christiana religio. In
Angliâ vulgus Quadragesimæ tempore justam cœnam appa-
rat

c Id est, ar-
gumentis;
sed propriè
argumen-
tum futile
lemma dici-
tur.

rat alternis diebus, nemo miratur: si febris periclitans tentet attingere jus pulli, plus quàm sacrilegium admissum videtur. Apud eosdem in Quadragesima, quo jejunio ut nihil antiquius, ita nihil sanctius habitum est apud Christianos, impunè coenatur, ut dixi: si tentes idem extra Quadragesimam die Veneris, nemo feret. Si quæras quamobrem, allegant patriæ consuetudinem. Exsecrantur eum qui regionis negligit consuetudinem: & ipsi sibi ignoscunt, qui negligunt verustissimam totius Ecclesiæ consuetudinem. *Sa.* Nec probandus est qui sine causa negligit consuetudinē patriæ in qua vivit. *La.* Nec ego criminor eos qui Quadragesimā cum Deo ventresq; partiuntur: sed indico præposterum de rebus iudicium. *Sa.* Cùm dies Dominicus præcipuè legatur institutus, quò populus simul conveniret ad audiendum sermonem Evangelicum, qui non audit missam, abominabilis est; qui negligit concionem, malens pilā ludere, purus est. *La.* Quantum flagitium admissum existiment, si quis sumat Eucharistiam illotis faucibus, cùm nihil trepidant cùm idem faciunt illoto animo perversiq; cupiditatibus sordidato? *Sa.* Quàm multi sunt Sacerdotes qui citius mortem opperant quàm sacrificent calicē & patinā nondum ab Episcopo consecratā, aut quàm sacrificent veste quotidianā? At inter hos qui sic affecti sunt, quàm multos videmus qui non verentur ad sacram mensam accedere noctis proximæ crapulā adhuc remulenti? Quanta trepidatio si fortè contigerint Corpus Domini eā manūs parte quæ sacro oleo contacta non fuit? Quin eādem religione dispicimus, nè profanus animus offendant Dominum? *La.* Vasa sacra non attingimus, & piaculum admissum arbitramur si id fortè acciderit; & interim viva templa Sancti Spiritūs quàm securi violamus? *Sa.* Humana constitutio verat nè nothus, claudus, aut luscus recipiatur ad sacra ministeria. Hic quàm sumus difficiles! & tamen interim passim recipimus indoctos, aleatores, remulentos, milites, & homicidas. Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occultis non loquor, de his loquor quæ magis in propatulo sunt quàm vitia corporis. *La.* Sunt & Episcopi qui ex functionibus nihil sibi vendicant præter rationes aliq; sordida; concionandi munus, quæ prima dignitas est Episcopi, cedunt quamlibet sordidis, haudquaquam facturi nisi præpostero iudicio tenerentur. *Sa.* Qui festum diem violat ab Episcopo quopiam institutum, rapitur ad pœnam. At satrapæ quidam, qui tot constitutionibus Pontificum & Conciliorum, tot fulminibus fortiter contemptis, impediunt canonicas electiones, opprimunt immunitates Ecclesiasticorum,

rum, nè his quidem parentes domibus quæ fovendis senibus, ægrotis & egenis, ex piorum hominum eleemosynis institutæ sunt, abunde Christiani sibi videntur, si sæviant in levissimarum rerum prævaricatores. *La.* Præstat satrapas missos facere, loqui que de salsamentis & carnibus. *S4.* Assenior. Redeamus igitur ad jejunium & pisces. Audivi Pontificum leges nominatim excipere pueros, senes, ægrotos, invalidos, gravem laborem sustinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tenues. *La.* Idem & ipse frequenter audiui. *S4.* Rursus audiui præcellentem quendam Theologum, opinor Gersoni nomen esse, hoc addere, si quid exstiterit causæ paræ momenti cum his quæ Pontificum leges nominatim excipiunt, similiter cessare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiare habitus qui reddunt capitaliorem inedia quam morbus evidens; & sunt vitia, morbi, qui non apparent, cum révera plus habeant discriminis. Proinde qui sibi notus est, nihil opus habet consulere Sacerdotem; quemadmodum infantes non consulunt Sacerdotem, quia causa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer senes, aut alioqui invalidos, adigunt ad jejunium, aut esum piscium, bis peccant; primum, adversus fraternam charitatem, deinde adversus mentem Pontificum, qui nolunt eos involvi lege quibus observata perniciem adferret. Christus quicquid instituit, ad sanitatem animi & corporis instituit. Nec ullus Pontifex sibi vendicat tantam potestatem, ut suâ constitutione quemquam adigat ad vitæ discrimen. Veluti si quis ex inedia vespertina contrahat insomniam, & ob insomniam pericliteretur * paraphronesi, simul & adversus Ecclesiæ mentem & adversus Dei voluntatem homicida est sui. Principes, quoties commodum est, editâ lege minantur supplicium capitale. Quid illis liceat non definio; illud dicam, tutius facerent, si non infligerent mortem corporis, nisi ob causas in divinis literis expressas. In odio Dominus longius avocatur ab extrema linea, velut à perjurio, vetans omnino jurare; in homicidio, prohibens irasci; nos ob humanam constitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus, quam vocamus necessitatem. Imò quoties apparet causa probabilis, charitatis est ultro hortari proximum ad ea quæ postulat corpusculi imbecillitas. Et si nulla apparet causa, tamen Christianæ charitatis est benignè interpretari quod recto animo fieri potest, nisi qui comedit præ se ferat manifestum Ecclesiæ contemptum. Contumaciter ac seditiosè vespertines rectè punit magistratus profanus; at quid

* Deliratio,
id est, levior
insania.

quid quisque domi suæ pro corpusculi sanitate comedat, medicorum est curare, non magistratuum. Quod si quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum, ipsi seditionis accersantur, non is qui servivit valetudini, nec Divinâ nec humanâ lege violatâ. Hic certè non in loco præteximus auctoritatem Pontificum, quorum tanta est humanitas, ut ubi cognôrint causam haud absurdam, ulro invitent ad ea quæ postulat valetudo, diplomatis arment adversus malorum obrecreationes. Denique per universam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum saluti consulentes quos illa lex non adstringit. Quin & in concionibus sacris audiivi Theologos paulò minùs Pharisaicos dicere, Nihil est quodd vereamini cœnæ tempore sumere panem unum, & (a) heminam vini cerevisiæve, propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum sibi sumunt auctoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, idq; contra præceptum Ecclesiæ, quæ jejunium indixit, non cœnulam; cur non audent justam cœnam permittere iis quorum imbecillitas hoc requirit, & Pontifices expressis causis declarârunt sibi placere? Dicatur zelus, si quis durius traheret corpus suum, nam sibi quisque notus est: at ubi pietas, ubi charitas istorum qui contra legem Naturæ, contra legem Dei, contra sensum legis Pontificiæ, fratrem imbecillum, spiritu promptum, corpusculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriores? La. Sugerit mihi tua commemoratio quiddam quod ante biennium vidi. Erotem nôsti, virum jam natu grandem, videlicet sexagenarium, valetudine plusquam vitreâ, cum quotidianis morbis, iisque atrocissimis, gravissimisque studiorum laboribus sic afflictâ, ut vel Milonem possint dejicere: ad hæc, occultâ quadam naturæ proprietate vel à puero sic est abhorrens à piscium esu, & impatiens inedia, ut nunquam id tentârit absque capitis discrimine; postremo, diplomatis Pontificum abunde communitus adversus Pharisaicas linguas. Is nuper, eò vocantibus amicis, inviserat civitatem (b) Eleutheropolim, non omnino suo nomini respondentem. Erat autem Quadragesimæ tempus: datus est unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim vescebatur piscibus, nè quem offenderet, cum haberet præter necessitatem à Pontifice diploma, per quod licebat vesci quibuscumlibet. Jam præsentiebat morbum imminentem, quem habebat familiarem, sed morte crudelioris; parat abitum, & res urgebat, nisi maluisset ibi decumbere:

a Mensura
genus, sextarii dimidium.

b Id est, libera civitas.

cumbere. Ibi quidam suspicantes illum hoc maturius abire, quod non ferret esum piscium, effecerunt ut Glaucoplutus, vir apprime doctus, & primæ in ea republica autoritatis, Eros invitaret domum suam ad jentaculum. Eros jam turbæ satur quam in publico diversorio vitare non poterat assensus est, sed hâc lege, nè quid esset apparatus præter ova duo, quæ stans ubi comedisset, equum conscenderet. Promissum est ita fore. Ubi eò venit, paratus erat pullus gallinaceus. Eros indignè terens, præter ova nihil attigit, & ab-rumpens convivium, conscendit equos, deducuntibus erudit-
 is aliquot. Ejus pulli nidor nescio quomodo pervenerat ad sycophantas. Ab his rumor sparsus est tam atrox, ac si decem homines fuissent veneno necati. Nec ea civitas modò perstrepuisset hâc fabulâ, sed eodem ferme die rumor ad alias civitates transvolârat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut sit, rumor aliquid veris addiderat, Erorem, ni prope fugisset, accersendum fuisse ad Magistratum. Hoc ut erat falsissimum, ita verum erat, Glaucoplutum Magistratui ex-
 postulanti satisfacisse. Jam Eros sic affectus, ut dixi, si vel in publico carnibus vesceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadragesimam, sed præci-
 pue diebus festis, bibitur usque ad insaniam, clamatur, salta-
 tur, pugnatur, luditur aleâ proximè templum, ut sacra con-
 cio non possit audiri; & nullum est offendiculum. *Sa.* Mira
 judiciorum perversitas! *La.* Accipe fabulam huic non dissi-
 milem. Jam ferme biennium est quod idem Eros valetudi-
 nis ergò viseret Ferventiam; ego officii gratiâ comitatus
 sum. Divertit in ædes veteris amici, cujus crebris literis
 fuerat evocatus. Is est vir præpotens, & illius Ecclesia
 procerum unus. Ventum est ad pisces; rursus Eros cœpit
 periclitari; agmen morborum erat, febris, cephalalgia, ro-
 mitus, calculus. Hospes tamen viderat graviter pericli-
 tantem amicum, non ausus est tamen carniū micam dare
 amico. Quamobrem? Videbat tot causas cur liceret, vide-
 rat diploma, sed metuebat linguas hominum. Et jam eò
 profecerat morbus, ut frustrâ daturus fuerit. *Sa.* Quid E-
 ros? Novi hominis ingenium, emoriatur citius quàm ami-
 cum ullâ gravet invidiâ. *La.* Inclusit se cubiculo, tridu-
 um victitavit suo more. Prandium erat ovum unum, potus
 aqua saccharo decocta. Simul atque se remiserat febris con-
 scendit equum, secum deferens com meatum. *Sa.* Quem?
La. Lac amygdalinum in laguncula, & uvas passas in cru-
 mena. Ubi domum rediit, tum aperuit sese calculus, totum-
 que

que mensem decubuit. Et tamen hunc quoque abitum sævus, sed vanus, carniū rumor secutus est, & Lutetiam usque perlatus, non sine frequenti splendorum mendaciorum comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus offendiculis? *Sa.* Ut in illorum capita cuncti suas matulas effundant, & si fortè occurrant, obturatis naribus prætereantur, quò vel sic agnoscant suam vesaniam. *La.* Certè hanc Pharisæicam impietatem oportebat acrius Theologorum convitiis flagellari. De hospire verò illo quid censes? *Sa.* Mihi vir prudens videtur, qui nōrit quā frivolis de causis quantas tragœdias interdum excitet populus. *La.* Sit hoc sanè prudenter factum, & boni viri metum civiliter interpretemur: at quā multi sunt qui, cū in simili casu fratrem mori patiantur, Ecclesiæ consuetudinem & populi scandalum prætexunt; cæterum in vita palā dedecorosa quam agunt in comestationibus, in amoribus, in luxu, in otio, in summo contemptu sacrorum studiorum, in rapinis, simoniis & fraudibus, nihil formidant populi scandalum? *Sa.* Omnino tales sunt quidam. Quod isti pietatem appellant, immanis & impia crudelitas est. Sed illi mihi videntur crudeliore, qui non ex occasione relinquunt hominem in periculo, sed inventis periculis, veluti laqueis, impellunt multos in corporis animique manifestum discrimen, præsertim nullā publicā auctoritate pollentes. *La.* Exspecto quid dicas. *Sa.* Ante annos triginta vixi Lutetiæ, in collegio cui cognomen ab Aceto. *La.* * Sapientiæ vocabulum audio. Quid verò narras? Vixit salsamentarius in eo collegio tam acido? Non mitum igitur si tantum tenet quæstionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipsi mentem habent Theologicam. *Sa.* Sic est ut dicis: ego tamen præter corpus pessimis infectum humoribus, & pediculorum largissimam copiam, nihil illinc extuli. Verum ut pergam quod cœpi. In eo collegio tum regnabat Joannes Standonius, vir in quo non damnâsset affectum, sed iudicium omnino desiderâsset. Etenim quòd ipse memor adolescentiæ, quam cum extrema paupertate transegerat, rationem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et si juvenum inopiam hætenus sublevâsset, ut honestis studiis suppleret rerum usus, non ad lasciviam exuberaret copia, laudem merebatur. Cæterum quòd rem aggressus est cubitu tam duro, victu tam aspero parcoque, vigiliis ac laboribus tam gravibus, ut intra annum primâ experienciâ multos juvenes, felici indole præditos, ac spem amplissimam præ

* Alludit ad
jocum
Plautinum,
*Habētne acetum in pe-
tore?* De
acri ingenio
dicimus.

præ

præ se ferentes, alios neci dedit, alios cæcitati, alios demeritiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipse novi, certe nullus omnium non periclitatus est, quis non intelligat esse crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addidit pallium & cucullam, ademit in totum esum carniū. Et hujus generis plantaria transtulit in longinquas regiones. Quod si quisque tantum permittat suis affectibus quantum ille permisit, futurum est ut istorum similes totum occupent mundum. Siquidem à talibus initiis primū orti sunt Monasteria, quæ nunc minitantur Pontificibus & Monarchis. In proximi ad pietatem respicientis lucro gloriarī, pium est; in veste aut cibo gloriam quærere, Pharisaicum est. Proximorum inopiam sublevare, pietas est; prospicere nē liberalitate bonorum abutantur ad luxum, disciplina est: cæterum in morbos, in delirationem, in mortem his rebus impellere fratrem, crudelitas est, parricidium est. Abest fortasse voluntas occidendi, at non abest homicidium. Quæ igitur istis debetur venia? Nimirum quæ medico qui per insignem imperitiam occidit ægrotum. Diceret aliquis, Nullus illos cogit ad hoc vitæ genus, sponte veniunt, rogant admitti, & liberum est abire pertæsis. O Scythicam responsionem! Irāne postulant, ut adolescentes rectius perspiciant quid ipsis conveniat quā vir doctus, rerum usu tritus & ætate proventus sic sese excuset lupo qui famelicum ostensā escā pellexit in retia. An qui vehementer esurienti apponat cibum insalubrem, aut letiferum etiam, itā semet excusabit pereunti, Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devorasti quod erat appositum? Nonne is jure respondeat, Tu non cibum dedisti, sed venenum? *Telum ingens necessitas*, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, Libera erat electio. Imò magnam vim admoveat quisquis talibus utitur tormentis. Nec ea sævitia tantum perdidit tennes, sustulit non paucos divitum filios & generosam indolem depravavit. Ætatem lascivientem moderatis rationibus cohibere, paternū est. Cæterum in medio hyemis rigore daturulantibus paululum panis, potus jubetur ē puteo peri, qui aquam habet pestilentem, pestiferā alioqui, etiamsi nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos qui valetudinem ibi contractam nec hodie possunt excutere. Erant aliquot cubicula humili solo, putri gypso, viciniā larifarum pestifera; in his nullus unquam habitavit nisi aut mors aut morbus capitalis fuerit consequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam etiam in innoxios. Sic ai-

unt

unt dedisci ferociam : ferociam appellant indolem generosi-
 orem, quam studie frangunt, ut eos reddant habiles Monaste-
 riis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrum ! quantum
 vini putris hauriebatur ! Sunt fortassis hæc jam correcta ;
 sed serò, videlicet iis qui perierunt, aut corpus circumfe-
 runt infectum. Neque verò hæc commemoro quòd malè ve-
 lim illi collegio ; sed operæ pretium esse judicavi monere,
 nè sub umbra religionis humana sævitia corrumpat ætatem
 imperitam ac teneram. Jam quantum ibi discatur civilita-
 tis aut veræ pietatis, in præsentia non excutio. Quòd si
 viderem malitiam exuere quicumque cucullam induunt, hor-
 tarer omnes ad cucullam. Nunc alia res est: proinde non sunt
 ad hoc vitæ genus frangendi spiritus suppullatæ ætatis, sed
 animus magis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ul-
 lum ingredi monasterium Carthusianorum, quin illic offen-
 derem unum atq; alterum aut simpliciter mente captum, aut
 delirantem. Verùm jamdudum tempus est ut à tam longa di-
 gressionis dispendium, rem ipsam egimus ; nisi quid tibi fortè
 succurrit, quod adjiciendum putes iis quæ disserta sunt de
 constitutionibus humanis. *Sa.* Mihi quidē nec humanū præ-
 ceptum implere videtur qui negligit hoc præstare quod spe-
 cavit is qui præcepit. Erenim qui festis dieb⁹ tantum abstinere
 ab operibus manuariis, nec interim vacat sacris aut audiendis
 concionibus, violat festum diem, negligens id cujus gratiā
 festus dies institutus est. Ideo enim interdictum est opus bo-
 num, ut fieret melius. Jam verò qui pro solitis operis vacant
 popinis, scortis, temulentia, pugnis & aleæ, bis violant diem
 festum. *La.* Opinor & precum sacrarum pensum in hoc præ-
 scriptū sacerdotibus ac monachis, ut hæc exercitatione con-
 suescerent sustollere mentem in Deum: & tamen qui pensum
 hoc non absolvit, periclitatur ; qui tantum ore demurmurat
 voces, nec curat animam ad ea quæ sonat colligere, imò nè
 literas quidem studet discere, sine quibus quæ sonat intelligi
 non possunt, vir bonus habetur, ac sibi quoq; videtur. *Sa.* Ego
 multos novi sacerdotes, qui piaculum inexpressibile putant ali-
 quam partem precū omisisse, aut per errorem dixisse de diva
 Virgine, cum dicendum esset de sancto Paulo. At iidem pro
 nihilo ducebant aleam, scorum & temulentiam, quæ divinis
 pariter & humanis legibus vetita sunt. *La.* Nec paucos ego
 comperi qui citius mortem oppetissent quàm vel casu gustato
 cibo, aut, dum os proluunt, delapsis in stomachum aliquot
 aquæ guttis, sacrificassent : at iidem fatebantur esse sibi cum
 quibus-

a Id est, ad aratrum: nam stiva pars aratri.
b Color in rhetoricis est ratio definitionis.
 Juvenal.
Dic, Quin-tiliane, colorem. Et Seneca in *Controuersis* sæpe meminit coloris.

quibusdam simultatem, quos, si daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cū hoc animo ad sacram Christi mensam accedere. *Sa.* Atqui ut jejuni sacrificent, hominis præceptum est; ut deponant iras prius quàm accedant ad sacram mensam, Dei præceptum. *La.* Jam verò de perjurio quàm præposterè judicamus? Infamis habetur qui jurejurando confirmavit se dissoluisse æs alienum, si convincatur non dissoluisse; nec perjurium objicitur sacerdoti qui palàm impudicè vivit, cū jurejurando publicè professus sit castitatem. *Sa.* Quin istam cationem canis Episcoporum vicariis, qui coram altari dejerant se comperisse omnes quos offerant initiandos idoneos ætate, scientiâ & moribus, cū aliquoties inter hos vix duo trêve sint tolerabiles, plurimi vix (*a*) ad stivam idonei? *La.* Vocatur ad pœnam qui commotus aliquâ causâ pejerat; & non puniuntur qui tertio cuique verbo admiscunt perjurium. *Sa.* Isti non jurant ex animo. *La.* Eodem (*b*) colore parrocineris licebit ei qui hominem occidit non ex animo. Pejere nec joco nec seriò fas est. Et atrocius crimen foret, si quis joco necaret hominem, quàm si commotus irâ. *Sa.* Quid si quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum Principum quo inaugurantur? *La.* Et ista cū sint maximè seria, ramen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem est querimonia de Votis. Matrimonii votum est juris sine controversia divini, & tamen dirimitur per monastica vitæ professionem ab hominibus reptam. *Sa.* Cū nullum votum religiosus sit quàm Baptismi, ramen qui vestem mutat aut locum, perinde quasi patrem veneno necârit perquiritur, rapitur, stringitur, nonnunquam & occiditur, propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum professione baptismi, quippe qui toti serviunt mammonæ, ventri, & hujus mundi pompis, habentur in pretio; nec his objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apostatæ, sed habentur pro Christianis. *La.* Simile vulgi judicium est de benefactis ac malefactis, de quæ præditiis beatitudinis. Quanta infamia sequitur puellam lapsam? At longè gravius crimen est lingua mendax & obrectatrix, & animus odio livorèque corruptus. Ubi non gravius punitur quamvis leve furtum, quàm adulterium? Nemo lubens cum eo consuetudinem habet qui semel furti aspersus est infamiâ; cum eo qui cooptus est adulteriis pulchrum est habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui stipendio conductus servit legibus,

bus, quemadmodum & Judex ipse, nemo dignetur locare filiam : at non detestamur affinitatem militis, qui toties invitis parentibus, & vetante nonnunquam magistratu, subduxit sese ad bellum mercenarium, tot stupris, tot raptibus, tot sacrilegiis, tot homicidiis, aliisque facinoribus impurati, quæ vel in ipsa militia, vel in professione ad bellum & reditu à bello committi solent: hunc generum adsciscimus, hunc quovis carnifice peiorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem quæsitam scelere. Qui nummum tollit, pendet : qui fraudatâ monetâ publicâ, qui monopolis, qui usuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos spoliant, inter præcipuos habentur. *Sa.* Qui uni cuiquam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus : qui vinis infectis aut oleo vitiato populum inficiunt, impunè faciunt. *La.* Novi quosdam monachos adeò superstitiosos, ut existiment sese esse in manu diaboli, si vel casu sacra vestis absit ; nec metuunt ab unguibus diaboli, si mentiantur, si calumnientur, si inebrientur, si invideant. *Sa.* Istiusmodi licet & inter nos idiotas complures videre : non credunt domum tutam à violentia cacodæmonis, nisi pararam habeant aquam consecratam, frondes sacras ac cereum ; at non metuunt suis ædibus in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. *La.* Quàm multi sunt qui magis fidunt præsidio Virginis matris, aut Christophori, quàm ipsius Christi ? Matrem colunt imaginibus, candelis & cantiunculis ; Christum impiâ vitâ fortiter offendunt. Naura cùm periclitatur, Christi matrem, aut Christophorum, aut quemvis divorum citiùs invocat quàm ipsum Christum. Et Virginem se credunt habere propitiam, quòd illi sub noctem cantiunculam non intellectam canunt, *Salve Regina* : ac non potiùs metuunt nè illa se putet irrideri talibus cantiunculis, cùm totus dies magnâque noctis pars illis transigatur ob-scœnis sermonibus, temulentis, & factis non referendis. *Sa.* Ità militi periclitanti citiùs in mentem venit Georgius aut Barbara quàm Christus. Porro cùm nullus sit cultus divi gratior quàm imitatio factorum quibus ipsi Christo placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus ; & Antonium nobis egregiè faventem fore credimus, si illi porcos aliquot sacros alamus, sique ipsum cum suo porco, igni & tintinnabulo, pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium : nec metuimus, quod magis erat metuendum, nè ille malè velit ædibus in quibus regnant ea vitia quæ vir sanctus semper fuit detestatus. Virgini annumeramus rosariola &

Id est, si-
naofam,
multique
panni; quod
tamen pri-
mum vide-
tur inven-
tum, quò
minùs appa-
rerent vesti-
gia corporis.

salutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam
coërcitum animi tumorem, repressam libidinem, condonatum
injuriam? Hujusmodi cantiunculis delectatur Christi mater,
his officiis demerueris utrumque. *La.* Itidem morbo peri-
clitanti citius in mentem venit sanctus Rochus aut Dionysius
quàm Christus, unica salus hominum. Quin & hi qui sacras
litteras interpretantur è suggesto, quas nemo sine spiritus
afflatu vel intelligere rectè, vel docere potest utiliter, ma-
lunt invocare Virginis matris auxilium, quàm ipsum Chri-
stum aut Christi spiritum. Et in hæreseos suspensionem voca-
tur qui mutire audet adversus hanc consuetudinem, quam
vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum con-
suetudo, quam obtinuerunt Origenes, Basilus, Chrysostomus,
Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui spiri-
tum Christi identidem invocant, Virginis auxilium nusquam
implorent. Nec in eos stomachantur qui tam sanctam con-
suetudinem, ex Christi & Apostolorum doctrina, ex san-
ctorum patrum exemplis desumptam, ausi sunt immutare.
Sa. Similis error habet complures monachos, qui sibi per-
suadent Benedictum esse propitium donec gestent illius cu-
cullam & pallium; quanquam non arbitror eum virum un-
quam gestasse tam (a) laciniosam magnoque empram ve-
stem; nec verentur illius iram, quòd in vita nihil habeant
cum illo commune. *La.* Francisci germanus est qui vestem
cinericiam & canabeum cingulum non abjicit: vitam confer,
nihil pignantius. De plerisque loquor, non de omnibus.
Atque hic sermo per omnes ordinum & professionum for-
mas circumferri potest; Ex corruptis judiciis nascitur præ-
postera fiducia, & ex iisdem nascuntur præpostera scanda-
la. Prodeat Franciscanus coriaceâ zonâ cinctus, qui casu
funem suum perdiderit, aut Augustinensis lanceum gestans
cingulum, aut discinctus qui cingi soleat; quæ futura est
abominatio! quantum periculum nè mulieres ad hoc spe-
ctaculum abortiant! Et ex hujusmodi nugis quanta fra-
ternæ charitatis ruptura! quàm acerba odia! quàm viru-
lentæ obreftationes! Adversus hæc clamat Dominus in
Evangelio, nec minùs graviter Paulus Apostolus; adver-
sus eadem clamandum esset Theologis & concionatoribus.
Sa. Esset sanè, sed in his multi sunt quibus expedit talem
esse populum, imò tales esse principes, tales Episcopos.
Et sunt rursus qui nihilo plus sapiunt in his quàm populus;
aut si quid sapiunt, dissimulant, suo ventri consulentes po-
tius quàm Jesu Christo. Itaque sit, ut populus undique cor-
ruptus

ruptus præposteris judiciis, ibi fidat ubi præsens est periculum, ibi trepidet ubi nihil est periculi; ibi conquiescat unde progrediendum erat, eò proficiat unde erat recedendum. Ab his malè structis si quid tentes convellere, clamant excitari seditionem; quasi seditio sit, si quis vitiosum corporis habitum, quem imperitus medicus diu foverit, ac prope modum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. Verùm abrumpenda est querimonia quæ finem non habet. Et periculum sit, si senserit populus hoc nostrum colloquium, nè novum suscitent proverbium, quòd Hæc curæ sint falsamentario & lanioni. *La.* Istis ego regeram vetus proverbium,

Sæpe etiam est olitor valde opportuna loquutus.

Nuper cùm ista differerem super cœnam, malis auspiciis adebat quidam pinnosus, pediculofus, luridus, victus, exsuccus, facie cadaverosa, cranium vix habebat tres pilos, quoties loquebatur claudere oculos; aiebant Theologum esse. Is me vocabat discipulum Antichristi, aliæque multa balbutiebat. *Sa.* Quid ibi tu? mutus? *La.* Ego illi precabar micam sobriæ mentis in tam putido cerebro, si tamen ullum habebat cerebrum. *Sa.* Juvaret & istam audire fabulam ordine. *La.* Audies, si die Jovis veneris ad prandium; habebis vitulinam crusto incoctam, contusam, adeoque teneram ut possis vel exfugere. *Sa.* Polliceor hâc lege, si die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas falsamentarios non semper vesci putribus falsamentis.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc in duobus idiotis diversum mortis genus depingit, velut imagine vivâ ponens ob oculos dissimilem excessum eorum qui rebus pudent commentitiis, & qui spem salutis fixerunt in Domini misericordia. Obiter taxat in Georgio Balarico stultissimam divitum ambitionem, qui luxum ac superbiam suam & ultra mortem proferunt. Iter ad mortem durius ipsâ mortie. Deus voluit mortem esse tam horribilem, nè vitam facillè contemnamus. Metici non solent adesse morientibus. De monachorum orlinibus qui sui compendii causâ stultitiâ divitum abutuntur, cùm ipsi se potissimum debebant corrigere. Pompa Venetorum etiam in cerloneum funere. Cornelius vir verè pius, alio quidem, sed Christianiori, more se ad mortem componit.

MARCOLPHUS. PHAEDRUS.

Ma. U Nde nobis Phædrus? num (a) ex antro Trophonii? *Ph.* Cui isthuc rogâs? *Ma.* Quia præter mortem tristis, horridus, squalidus, torvus; in summa, nihil

a Vide proverbium de Trophonii antro.

* Quia Phaedrus Græcis sonat hilariter.

Cur mors formidabilis sit.

minus quàm quod * diceris. *Ph.* Si qui diutiùs versantur in officinis fabrorum ærariorum aliquid nigroris sibi contrahunt; quid miraris si ego, tot dies versatus apud duos ægrotantes, morientes, & sepultos, solito sum mœstior, præsertim cùm uterque mihi fuerit egregiè charus? *Ma.* Quos mihi narras sepultos? *Ph.* Nôsti Georgium Balearicum? *Ma.* Nomine duntaxat, de facie non novi. *Ph.* Alterum scio tibi prorsus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius, quicum mihi plurimis jam annis intercessit arctissima necessitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adesse morienti. *Ph.* Mihi sæpius quàm vellem. *Ma.* Sed estne mors res tam horrenda quàm vulgò prædicant? *Ph.* Iter ad mortem durius quàm ipsa mors. Quod si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit. Breviter, quicquid est cruciabile vel in ægrotatione vel in morte, longè tolerabilius redditur si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cùm jam animus distrahitur à corpore, arbitror aut nullum, aut perquam stupidum, esse sensum, quod natura, priusquam huc veniatur, consopiat ac stupefaciat omnes partes sensibiles. *Ma.* Nascimur absque sensu nostrî. *Ph.* Sed non absque sensu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? *Ph.* Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quod charius haberet quod peperisset; mortem autem unicuique; voluit esse formidabilem, nè passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim cùm videamus & hodie tam multos sibi manus adferre, quid censes futurum si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulasset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perisset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc morbis acerbitas vitam nobis reddit chariorem; præsertim cùm medici non queant mederi semel vitâ defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi fors, ita non est eadem omnibus mortis ratio. Quosdam cita mors protinus liberat, alii lentâ morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspide percussi, somno consopiti, citra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum, quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Ultrius mors visa est Christianior? *Ph.* Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. *Ma.* Etiamne

anne mors habet ambitionem suam? *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam dispari morte morientes. Si vacat audire, depingam excessum utriusque: tuum erit judicare, utra mors sit optabilior homini Christiano. *Ma.* Imò te rogo, nè graveris narrare. Nam ipse nihil audivero cupidius. *Ph.* Ergò de Georgio priùs audi. Ubi mors jam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curàrant ægrotum, dissimulatâ vitæ desperatione cœperunt mercedem poscere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim, cum paucissimi, sex. *Ma.* Satîs erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numeratâ pecuniâ, clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem, curarent ea quæ pertinerent ad animæ salutem, nam de corporis incolumitate nihil esse spei. Per amicos intimos blandè submonitus est & ægrotus ut corporis curam Deo committeret; ea tantùm curaret quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mirâ torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indignè ferens quòd ab illis destitueretur. Illi responderunt se medicos esse, non Deos; quod artis erat præstitisse, cæterùm adversus fatalem necessitatem nullam valere medicinam. His actis, abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam acceptâ mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere; alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apostema in intestinis, alius aliud atque aliud malum; totòque hoc tempore quo tractabant ægrotum acerrimè disceptârunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem tandem ut finirent, per uxorem postulârunt, ut sinerent exanimati corporis anatomiam fieri. Id esse honorificum, & solere vel honoris gratiâ fieri in magnatibus; deinde rem eam fore salutis multis, idque ad meritum ipsius cumulum accessurum: postremò, pollicentur suo sumptu se commercaturos triginta missas, cessuras in commodum mortui. Id ægre quidem, sed tandem, blanditiis uxoris ac propinquorum, impetratum est. His actis, subduxit sese (a) statio medicorum. Negant enim fas esse, ut qui vitæ solent opitulari, mortis sint spectatores, aut exsequiis intersint. Mox accitus est Bernardinus, vir, ut seîs, reverendus, Franciscanorum custos, qui confessionem exciperet. Vix peracta est confessio, jam aderant in ædibus turbæ quatuor ordinum quos vulgus appellat Mendicantium. *Ma.* Tot (b) vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus est parochus qui hominem inungeret, sacrûnque symbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.*

a Id est, conventus statî.

b Vultures præsentiant cadavera: unde captatores testamentorum Vultures dicuntur.

a Jurecon-
sulti *Man-
zares* vo-
cant ex in-
cesto natos.
b Vide pro-
verbium.
c E culmis
tritici ne-
ctum ur ga-
leri, non-
nunquam &
pallia ad-
versus plu-
viam. Faba
caules ha-
bet grandes,
in ortos &
fragiles, ad
nihil minus
utiles quam
ad texen-
dum. Est
vulgò iacta-
rum prover-
bium apud
Batavos.

Religiosè. *Ph.* Verùm ibi minimum absuit quin inter pa-
rochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud
lectum ægroti? *Ph.* Et quidem spectante Christo. *Ma.*
Quid excitavit tantos tumultus subito? *Ph.* Parochus, ubi
cognovit ægrotum fuisse confessum Franciscano, negavit se
vel unctionis sacramentum, vel eucharistiam, vel sepul-
turam impartiturum, ni suis auribus audisset ægroti confes-
sionem; se parochum esse, sibi pro sua ovicula reddendam
Domino rationem; id non posse, si solus ignoraret arcana
conscientiæ. *Ma.* Nonne visus est æquum dicere? *Ph.* Non
illisequidem. Nam strenuè reclamabant omnes, præsertim
Bernardinus & Vincentius Dominicanus. *Ma.* Quid adse-
rebant? *Ph.* Magnis convitiis incessebant parochum, subin-
dè vocantes eum asinum, dignumque qui pastorem ageret
porcorum. Ego, inquit Vincentius, sum sacræ Theologiæ
Baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam Do-
ctoris titulo insigniendus; tu vix legis Evangelium, tantum
abest ut possis excutere secreta conscientiæ. Quod si liber
esse curiosum, exquire quid agant uxor & (a) manzares tui
domi, aliæque permulta quæ me pudet referre. *Ma.* Quid
ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mutus? imò dicerès (b) cicadam
alà correptam. Ego, inquit, Baccalaureos multò te meliores
nectam (c) è stipulis fabarum. Authores & principes ordi-
num vestrorum, Dominicus & Franciscus, ubi didicerunt
Philosophiam Aristotelicam, aut argumenta Thomæ, aut
speculationes Scoti? aut ubi donati sunt titulo Baccalau-
reorum? Irrepressis in mundum adhuc credulum, sed pauci
humiles, quidam etiam docti ac pii in idulabamini in agris ac
vicis, mox in opulentissimas quasque civitates, & in floren-
tissimam civitatis partem demigrastis. Tot sunt agri qui
Pastorem alere non possunt; ibi locus erat vestræ operæ;
nunc nusquam adestis nisi in ædibus divitum. Jactatis no-
men Pontificum; at vestra privilegia nihil valent, nisi cum
cessat Episcopus, Pastor, aut hujus vicarius. In meo templo
nullus vestrum concionabitur, me pastore incolumi. Non
sum Baccalaureus; nec sanctus Martinus erat, & tamen age-
bat Episcopum. Si quid mihi deest doctrinæ, à vobis non
petam. An creditis etiamnum mundum esse tam stupidum,
ut ubicunque viderit vestem Dominiçi aut Francisci, putet
adesse illorum sanctimoniam? Num vestrâ refert quid a-
gam domi meæ? Quid vos agatis in latebris vestris, quo-
modo tractetis sacras virgines, etiam populus novit. Jam
quàm nihilo sint vel feliciores vel puriores divitum do-
mus

mus quas frequentatis, omnibus & lippis & tonforibus notissimum est. Cætera, Marcolphe, non audeo referre; omnino patres illos reverendos minimè reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu morâ signum dedisset se velle quidpiam dicere. Ægre impetratum est ut rixâ tantisper confilesceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parochus denuo confitebor. Deinde pro strepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro sepultura, numerabitur tibi pecunia priusquam exeas hanc domum, neque committam ut ulla in parte de me queri possis. *Ma.* Num parochus recusavit tam æquam conditionem? *Pb.* Non. Tantùm obmurmuravit nonnihil de Confessione, quam ægroto remisit. Quid opus est, inquit, iisdem repetendis fatigare tum ægrotum tum sacerdotem? Si in tempore mihi confessus fuisset, fortassis sanctiùs condidisset suum testamentum; nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti pessimè habebat monachos, indignè ferentes eam præde partem decidi parochus. Ego tamen intercessi, fecique ut lis sopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numeratâ summâ discessit. *Ma.* Secura est igitur eam tempestatem tranquillitas? *Pb.* Imò tempestatem hanc sævior tempestatas protinus excepit. *Ma.* Obsecro, quid causæ? *Pb.* Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines Mendicantium, his adjunxit sese quintus Cruciferorum: adversus hunc, ceu nothum, quatuor illi magno tumultu coorti sunt; rogabant ubi vidissent unquam plaustrum quinque rotarum, aut quâ fronte vellent esse plures Mendicantium ordines quàm sint Evangelistæ. Eâdem, inquit, operâ adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Pb.* Vicissim rogabant quomodo tum incesisset plaustrum Ecclesiæ cùm nullus esset ordo Mendicantium; deinde cùm unus esset, postea tres. Nam Evangelistarum, inquit, numerus nihilo plus haber affinitatis cum nostris ordinibus quàm cum alea, quæ undique quatuor ostendit angulos. Augustinenses quis allegit in ordinem mendicantium? aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Augustinus? aut quando Helias? Nam hos faciunt suorum ordinum authores. Hæc aliâque multa fortiter quidem illi deronabant, sed soli quatuor exercituum (a) impressionem non ferentes cesserunt, dira tantùm minitantes. *Ma.* Hic saltem effulsit tranquillitas. *Pb.* Imò (b) Syncretismus ille in quintum ordinem versus est in pugnam gladiatoriam. Franciscanus ac Dominicanus contendebant, nec Augusti-

a Est vehemens hostium irruptio.
b Id est, conspiratio prius dissidentium in communem hostem. Videtur de Chilianis.

nenſes nec Carmelitas eſſe germanè mendicos, ſed no-
thos ac ſuppoſititios. Hæc rixa ſic incruduit, ut planè ve-
rerer nè veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægro-
tus? *Ph.* Non hæc acta ſunt apud lectum, ſed in atrio quod
cubiculo adhærebat, voces tamen omnes ad ægrotum per-
manabant; neque enim muſſabant, ſed * plenis tibiis reſ age-
batur; & ſcis alioqui in ægrotis aurium ſenſum eſſe acutio-
rem. *Ma.* Quis tandem exitus belli? *Ph.* Ægrotus per uxo-
rem denunciavit ut ſilerent pauliſper, ſe compoſiturum hoc
diſſidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Auguſti-
nenſes & Carmelitæ diſcederent, hoc illos nullo ſuo dam-
no facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis do-
mum quantum hic daretur remanentibus. In funere verò
juſſit omnes ordines adeſſe, etiam quintum, atque ut æqua
pecuniæ porſio divideretur ſingulis; ad commune tamen
convivium non adhiberentur, nè quid turbæ poſſet oriri.
Ma. Virum (a) cœconomicum mihi narras, qui vel moriens
nōrit tot rerum undas componere. *Ph.* Phy! multis annis
geſſerat militiæ ducem. Ibi quotidianum eſt huiuſmodi tu-
multus ſuboriri inter cohortes. *Ma.* Erat igitur re ſplendi-
dā? *Ph.* Admodum. *Ma.* Sed malè partā, ut ſit, rapinis, ſa-
crilegiis, extortionibus. *Ph.* Itā quidem vulgò faciunt du-
ces, nec auſim deſerare hunc fuiſſe ab illorum moribus ali-
enum. Si tamen ſaris hominem novi, magis auxit rem inge-
nii dexteritate quā violentiā. *Ma.* Quī ſic? *Ph.* Calle-
bat Arithmeticam. *Ma.* Quid tum poſtea? *Ph.* Quid tum?
apud principem ſupputabat militum triginta millia, cum
vix eſſent ſeptem millia. Deinde multis militibus nihil nu-
merabat. *Ma.* Næ tu mihi magnificam narras Arithmeti-
cam. *Ph.* Deinde bellum (b) arte ducebat, ſolitus ſimul &
ab hoſtium & amicorum vicis & oppidis pecuniam ſtipu-
lari menſtruam: ab hoſtibus, nè paterentur hoſtilia; ab a-
micis, ut illis liceret cum hoſte paciſci. *Ma.* Agnoſco morem
vulgatum militum. Sed absolve narrationem. *Ph.* Bernar-
dinus igitur & Vincentius cum aliquot ſui ordinis ſodalibus
remanſerunt apud ægrotum, ad reliquos miſſus eſt (c) com-
meatus. *Ma.* Satin' inter eos conveniebat qui remanſerunt
in præſidio? *Ph.* Non uſquequaque; grunniebant neſcio
quid de prærogatiſ diplomatum: ſed nè non peragere-
tur fabulā, diſſimulatum eſt. Hic jam proferuntur cautio-
nes teſtamentariæ, ſuntque ſtipulationes; accitis teſtibus, de
iis quæ inter ipſos antè tranſegerant. *Ma.* Iſthæc audire ge-
ſtio. *Ph.* Dicam ſummatim, nam perlonga eſt fabulā. Su-
per eſt

* Id eſt, cla-
rè. Vid.
prov.

a Peritum
rei domeſti-
cæ ſic vocat.

b Ducunt
bellum qui
de industria
proferunt:
ſed gerunt,
qui verè
bellant.

c Id eſt, ci-
bus; militare
verbum. Et
ideo præſi-
dium vocat
domum, un-
de alios de-
pulerant.

perest uxor annos nara duodequadraginta, mulier sanè proba
 cordatâque; filii duo, alter annum natus undevigesimum,
 alter decimum quintum; filia totidem, sed impubes utra-
 que. Testamento sic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli
 non poterat, ut fieret monacha, sumeret pallium Beghinæ,
 id est medium genus inter monachas & laicas: filius natu
 major, quoniam nec is induci potuit ut fieret monachus,
 (Ma. (a) *Vulpes anus non capitur laqueo.*) Ph. mox ab exse-
 quiiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione
 Pontificis factus ante legitimam ætatem Sacerdos, totum
 annum singulis diebus sacrificaret in templo Vaticano pro
 anima patris, & sacros gradus in Laterano singulo quoque
 Veneris die genibus perreptaret. Ma. Suscepit hæc libenter
 Ph. Nè dicam dolo, (b) ut asini solent sarcinas impositas.
 Filius minor dicaretur S. Francisco, filia major S. Claræ,
 minor Catharinæ Senensi. Hoc tantum potuit obtineri:
 Nam Georgii mens erat, quò magis sibi Deum haberet
 obnoxium, quinque superstites partiri in quinque mendican-
 tium ordines: & acriter quidem adlaboratum est; sed ætas
 uxoris filiique majoris nec minis nec blanditiis cessit. Ma.
 Exhæredandi genus. Ph. Universa hæreditas sic erat divisa,
 ut detractis (c) de solido impendiis funeralibus, uncia ce-
 deret uxori, cujus dimidiâ victitaret ipsa; dimidium cede-
 ret loco cui se foret addictura, unde si mutato consilio rece-
 deret, tota pecunia resideret penès eum gregem: altera uncia
 decideretur filio, cui tamen statim numeraretur viaticum,
 & quod satis esset emendo (d) diplomati, parandoque
 victui annuo Romæ. Qui si mutatâ sententiâ recusaret
 initiari sacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Fran-
 ciscanos & Dominicanos. Et id nè fiat vereor, adeò videba-
 tur adolescens à sacris abhorrere. Duæ uncia cederent
 monasterio quod exceperat filium natu minorem; binæ
 item monasteriis quæ exceperant puellas; sed hæc lege, ut
 si illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia
 penès illos maneret incolumis. Jam una rursus uncia deci-
 deretur Bernardino, tantundem Vincentio; dimidium uncia
 Carthusianis, pro communione bonorum operum omnium
 quæ à toto fierent ordine. Uncia & semis, quæ supererat,
 distribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos
 judicassent Bernardinus & Vincentius. Ma. Debebas jure-
 consultorum more dicere, quos vel quas. Ph. His igitur ver-
 bis stipulati sunt recitâto testamento; Georgi Balearice,
 vivus & sanæ mentis, approbas hoc testamentum quod datum

ex

a Vide prov.

b Alludit ad
 illud Flacci,
Demitto
auriculæ, ut
iniquæ men-
tis asellum,
Qui gravius
dorso subit
onus.

c Id est, de
 integra hæ-
 reditate,
 quæ assis di-
 citur, non-
 dum divisa:
 uncia duo-
 decima pars
 assis.

d Quo lice-
 ret conse-
 crari sacer-
 dotem ante
 tempus legi-
 gitimum.

*ex animi tui sententia condidisti? Approbo. Et hæc est tua
suprema & immutabilis voluntas? Est. Mæq; & hunc Vin-
centium Baccalaureum instituis ultimæ tuæ voluntatis execu-
tores? Instituo. Iussus est denus subscribere. Ma. Quis potuit
moriens? Ph. Bernardinus rexit ægroti manum. Ma. Quid
subscripsit? Ph. Sanctum Franciscum & Sanctum Domini-
cū iratos habeat qui tentarit hinc aliquid immutare. Ma. Ar-
non metuebant actionem testamenti inofficiosi? Ph. Ista actio
non habet locum in his quæ Deo dicantur, neque quisquam
libenter cum Deo litem suscipit. His peractis, uxor & liberi,
datis dextris ægroti, jurant se servaturos quod receperant.
Post hæc cœptum est agi de pompa funerali, non sine contem-
tione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum
singulis adessent novem, in honorem quinque voluminum
Mosis, & Angelorum in novem choros digestorum. Suam
quisque ordo crucem præferret, canerétque (a) funebres
nænas. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta
(tot nummis erat venditus Dominus) (b) daduchi pullari,
& honoris gratiâ ploratores duodecim (hic est numerus
ordini Apostolico sacer) comitarentur: à feretro seque-
retur equus Georgii pullatus, sic ad genua alligatâ cervice,
ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque
hinc ostenderent insignia. Similiter & unaquæque tæda &
pulla vestis haberet insignia. Reponeretur autem corpus
quidem ipsum ad dextram altaris summi in tumbo marmo-
reo, qui promineret à solo pedes quatuor; ipse in summo
recumberet, Pario sculptus marmore, totus armatus à
vertice usque ad calcaneum: nec deesset galeæ sua crista;
crista erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio,
in quo insignia hæc erant, Tria capita apri sylvestris aurea
(c) in planitie argentea: nec lateri gladius inaurato ca-
pulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis distinctus bullis,
nec pedibus aureâ calcaria; erat enim eques auratus: sub
pedibus haberet leopardum. Oræ sepulcri titulum habe-
rent tali viro dignum. Cor autem separatim recondi vole-
bat in sacello divi Francisci. Intestina mandavit parochi,
honorificè sepelienda in sacello quod est Virgini Marri sa-
crum. Ma. Funus nimirum honorificum, sed nimio constans.
Venetiæ vel cerdoni cuiquam plus haberetur honoris mi-
nimo impendio. Feretrum elegans dat sodalitas, & unum
comitantur aliquando sexcenti Monachorum tunicis palli-
isve vestiti. Ph. Vidimus & nos, risinúsque istas pauperum
inepras glorias. Incedunt fullones & corjarii superne, in-
ferneque*

a Proprie
cantilenæ
funebres:
nonnun-
quam ta-
men nugas
quallibet
appellamus
nænas.
b Tediferi.

c Datâ ope-
râ fingit in-
signia vitio-
sa. Nam ca-
ducearorum
leges ha-
bent, adulte-
rina esse in-
signia quæ
habent me-
tallum su-
per metal-
lum.

ferneque cerdones, in medio Monachi, chimæras esse dicere: nec hæc alia res erat, si vidisses. Cautum est & illud Georgio, ut Franciscanus & Dominicanus inter sese decernerent utris primus cederet locus in pompa; post hos cæteri quoque sortirentur, nè quid hinc oriretur tumultus: Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc est primum. Nec enim aliud erant passuri Monachi. *Ma.* Non acies tantum, sed & pompas ille callebat ordinare. *Ph.* Cautum est & illud, ut funebre sacrum, quod apud parochum fieret, modulato musicorum concentu perageretur honoris gratiâ. Dum hæc aliâque tractantur, inhorruit ægrotus, dedistque signa certissima supremum tempus adesse. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. *Ma.* Nondum finis? *Ph.* Recitatur diploma Pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totiusque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc justificabantur omnia illius bona. *Ma.* Rapto parva? *Ph.* Certè jure belli, ac more militari. Sed forè aderat Philippus Jureconsultus, uxoris frater: is in diplomate notavit locum secus positum quàm oportuit, & iniecit suspicionem falsi. *Ma.* Haudquaquam in tempore. Dissimulandum erat etiam si quid inesset erroris, & nihilo pejus habuisset ægrotus. *Ph.* Assentior. Et ægrotus sic hæc re perturbatus est, ut minimum abesset à desperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit, jussit Georgium quieto esse animo, si bi esse potestatem corrigendi supplendique si quid in diplomatis vel erratum esset vel omissum. Quod si re, inquit, sefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua suppono anima, ut tua petat cælos, mea dedatur orco. *Ma.* Accipitne Deus tales animarum permutationes? Et si accipit, num satis cautum videbatur Georgio tali pignore? Quid si Vincentii anima vel absque permutatione debebatur inferis? *Ph.* Quod gestum est narro. Hoc cerè perfecit Vincentius: ægrotus visus est animum recipere. Mox recitantur cautiones quibus Georgio promittebatur societas omnium operum quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthusiensium. *Ma.* Ego metuerim nè deprimerer ad inferos si tantum sarcinæ bajulandû esset. *Ph.* De bonis operibus loquor; ea non aliter gravant animam subvolaturam quàm plumæ avem. *Ma.* Mala igitur opera sua quibus legant? *Ph.* Militibus Germaniæ conductitiis. *Ma.* Quo jure? *Ph.* Jure Evangelico, *Habenti dabitur.* Similq; recitatus est numerus, missarum & psalteriorum quæ defuncti animam essent comitatura. Erat autem immensus. Post hæc iterata est confessio, datâq; benedictio.

dictio. *Ma.* Ità efflavit animam? *Ph.* Nondum. Strata est humi storea juncis contexta, sic ut ab initio convoluta cervicalis speciem ex sese faceret. *Ma.* Quid nunc futurum est? *Ph.* Eam consperferunt cinere, sed raro, ibi deposuere corpus ægroti. Instrata est tunica Franciscana, sed prius consecrata preculis & aquâ lustrali. Cuculla supposita est capiti, nam tum indui non poterat; unâ cum illa suppositum est diploma cum cautionibus. *Ma.* Nova mortis species. *Ph.* Atqui confirmant dæmoni nullum esse jus in eos qui sic moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum & Franciscum. *Ma.* Sed huic mori illorum SS. vita responderat. Obsecro, quid tum postea? *Ph.* Porrecta est ægroti crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus, Soleo in bellis tutus esse meo clypeo, nunc hunc clypeum opponam hosti meo; & exosculatus admovit humero lævo. Ad ceream verò sacram, Olim, inquit, hastâ valui in bellis, nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum. *Ma.* Satîs militariter. *Ph.* Has postremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, simulque cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti, Vincentius à sinistris, uterque pulchre vocalis. Alter ostendebat imaginem S. Francisci, alter Dominici. Cæteri sparsi per cubiculum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellerat aurem dextram, Vincentius sinistram. *Ma.* Quid ocllamabant? *Ph.* Hujusmodi ferme Bernardinus; Georgi Balearice, si nunc quoque probas ea quæ sunt acta inter nos, flecte caput in dextrum. Flexit. Vincentius contrâ, Nè quid trepidet, Georgi, habes Franciscum & Dominicum propugnatores; esto securus. Cogita quantum habeas meritorum, quod diploma, deniq; memineris meam animam pro tua oppignoratam, si quid esset periculi: hæc si sentis & probas, flecte caput in lævum. Flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquit, preme manum meam. Tum manum pressit. Ità huc & illuc flectendo capite & premendis manibus transactæ sunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oscitari Georgius, ibi Bernardinus erectus pronunciavit absolutionem, quam perficere non potuit quin Georgius efflasset animam. Hæc sub noctis medium, manè peracta anatomia. *Ma.* Quid mali repertum est in corpore? *Ph.* Rectè mones, nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat (a) diaphragmati. *Ma.* Unde id? *Ph.* Uxor narrabat illum quondam ictum sphaerulâ bombardicâ. Hinc conjectabant medici plumbi liquefacti parti-

* Est septum transversum quod separatur præcordia, in quibus cor est & pulmo, ab inferiore corporis parte, in qua splen, hepares & renes.

particulam resedisse in corpore. Mox corpus lacerum ut-
 cunque convestitum est amictu Franciscano. A prandio se-
 pultura peracta est eâ pompâ quâ decretum erat. *Ma.*
 Nunquam audiivi mortem operosiores, nec funus ambi-
 tiosius. Verum istam opinor fabulam nolis evulgari. *Ph.*
 Quamobrem? *Ma.* Nè quid irriterentur crabrones. *Ph.* Nihil
 est periculi. Etenim si pia sunt quæ narro, etiam ipsorum
 interest hæc scire populum: sin minus, quotquot inter illos
 boni sunt mihi gratias agent qui hæc prodiderim, quò pu-
 dore correpti quidam desinant similia facere; deinde sim-
 plices caveant nè in similem pertrahantur errorem. Sunt
 enim & apud istos cordati verèque pii, qui frequenter apud
 me questi sunt, paucorum vel superstitione, vel improbitate,
 rerum ordinem reddi apud bonos invidiosum. *Ma.* Rectè
 tu quidem & fortiter. Sed nunc aveo scire quomodo de-
 cesserit Cornelius. *Ph.* Ut vixit nulli molestus, ità mor-
 tuus est. Habebat febrem * anniversariam, quæ statis tem-
 poribus singulis annis recurrebat. Ea tum, sive quia grava-
 bat ætas, (nam annum excefferat sexagesimum) sive aliis
 de causis, solito magis urgebat hominem, & visus est ipse
 præsentire diem fatalem imminere. Itaque quadriduo prius
 quàm moreretur (erat Dominicus dies) templum adiit, con-
 fessus est suo parochio, audivit publicam concionem & sa-
 crum; à sacro, reverenter accepto pignore corporis Domi-
 nici, domum se recepit. *Ma.* Non usus est medicis? *Ph.*
 Unicum duntaxat consuluit, sed non minus bonum virum
 quàm bonum medicum. Ei Jacobo Castrutio nomen est.
Ma. Novis; nihil illo sincerius. *Ph.* Is respondit, suam quidem
 operam amico non defuturam, sed sibi videri plus esse præ-
 sidii in Deo quàm in medicis. Cornelius hanc vocem non
 minus alacriter accepit quàm si certissimam vitæ spem
 ostendisset. Itaque tametsi semper pro suis facultatibus fu-
 isset perbenignus in pauperes, tum quicquid deciderat poterat
 uxoris & liberorum necessitati impartiebatur in egenos;
 non istos ambitiosè mendicos & nusquam non obvios, sed
 in probos, qui pro viribus industriâ laborandi cum pauper-
 tate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & sa-
 cerdotem ad sese accerferet potiùs quàm tenuè corpuscu-
 lum defatigaret. Respondit, hoc sibi semper studio fuisse,
 ut amicos suos sublevaret potiùs, si posset, quàm gravaret
 officiis; nec se sui dissimilem esse velle in morte. Nè decu-
 buit quidem nisi postremum diem, & noctis partem quâ
 reliquit terras. Interim ob corpusculi lassitudinem baculo
 nitebatur,

* Id est, sin-
 gulis annis
 recurren-
 tem.

nitebatur, aut sedebat in cathedra; raro componebat se lectulo, sed vestitus, & erecto capite. Hoc tempore aut mandabat aliquid de curandis egenis, maximè noris ac vicinis; aut legebat è libris sacris quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos charitatem declarant. Si per lassitudinem ipse minùs poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuam amorem & concordiam, atque studium veræ pietatis; sollicitosque de morte ipsius amantissimè consolabatur. Identidem admonebat suos, nè quid æris alieni præreriretur indissolutum. *Ma.* Non condiderat testamentum? *Pb.* Jampridem sanus ac valens id curârat: Negabat enim esse testamenta quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potiùs. *Ma.* Nil legârat monasteriis aut egenis? *Pb.* Nè reruncium quidem. E. o, inquit, pro mea portione dispensavi facultatulas meas; nunc ut earum possessionem aliis tradi, ita trado & dispensationem. Et confido meos sanctiùs dispensaturos quàm ipse feci. *Ma.* Non accersebat ad se pios homines, quemadmodum fecit Georgius? *Pb.* Nè unum quidem; præter familiam & duos intimè amicos nullus aderat. *Ma.* Demiror quid senserit. *Pb.* Negabat se morientem pluribus molestum esse velle quàm fuisset nascens. *Ma.* Exspecto finem istius fabulæ. *Pb.* Mox audies. Venit dies Jovis. Ille stratum non reliquit, sentiens extremam corpusculi lassitudinem. Accitùs parochus impartiri extremam unctionem, ac rursus porrexit corpus Domini, sed citra confessionem. Negabat enim quicquam scrupuli resedisse in animo. Ibi parochus agere cœpit de sepultura, quâ pompâ, quove loco sepeliri veller. Sepeli, inquit, me quomodo sepelires infimæ sortis Christianum; nec meâ refert ubi seponas hoc corpusculum, æquè inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de sonitu campanarum, de tricenariis & anniversariis, de diplomate, de communionem meritorum emenda. Tunc ille, Mi Pastor, nihilo pejus habebò etiam si nulla sonet campana. Si me vel uno funebri sacro dignaberis, plus satis erit: aut si quid aliud est quod ob publicam Ecclesiæ consuetudinem citra scandalum infirmorum omitti vix potest, id tuo permitto arbitratui. Nec est animus cujusquam vel preces commercari, vel meritis quemquam suis spoliare. Satis meritorum exuberat Christo; & confido totius Ecclesiæ preces ac merita mihi, si modò vivum sum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi

tota spes est. Alterum est peccatorum meorum, quod princeps pastorum Dominus Jesus abolevit, affigens illud cruci: alterum, quod ipse suo sacrosancto sanguine scripsit & obsignavit, quo nos certos reddidit de salute æterna, si totam fiduciam nostram in ipsum transferamus. Absit enim ut instructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut *in judicium veniat cum servo*, certus quod *in conspectu ejus non justificabitur omnis vivens*. Ego ab illius justitia appello ad ejusdem misericordiam, quoniam immensa est & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magnâ spe salutis conceptâ, gaudens & alacer, jubet sibi quædam recitari è sacris voluminibus quæ confirmant spem resurrectionis & præmia immortalitatis: velut illud ex Esaia de morte Ezechiae dilata, unâ cum Cantico; deinde capite decimo quinto Epistolæ Pauli ad Corinthios prioris; de morte Lazari ex Joannes, sed præcipuè historiam Christi passi ex Evangeliiis. Quàm hic animo devorabat singula, ad quædam suspirans, ad alia compositis manibus gratias agens, ad quædam hilarescens ac gestiens, ad nonnulla preculas quædam breves ejaculans! A prandio cùm paululum temporis obdormisset, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecesimum, usque ad historię finem. Hic dixisset hominem planè transfigurari, afflariq; novo spiritu. Jam dies vergebat ad vesperam; accersit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpusculo, sic affatus est suos: “Charissima conjux, quos Deus antè conjunxerat, idem nunc separat, sed corporibus duntaxat, idque ad breve tempus: curam, charitatem, pietatem, quam antehac partire soles in me & dulcissima pigmora, totam in istos transfer. Nè putâris te ullis modis posse magis demereri vel Deum vel me, quàm si istos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, sic educes, foveas & instituas, ut Christo digni habeantur: in hos igitur con- duplica pietatem tuam, & meam portionem in te translatam existima. Id si feceris, ut facturam confido, non erit cur videantur orphani. Quod si repetas matrimonium-- (Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitq; dejerare, se nunquam de reperendis nuptiis cogitaturam. Hic Cornelius) Soror in Christo mihi charissima, si Dominus Jesus largiri dignabitur tibi propositum istud ac robur spiritûs, nè desis dono cœlesti: Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin aliò vocabit carnis infirmitas, sciro quod mors mea te liberat à jure conjugii, sed non liberat à fide quam meo tuoque nomine debes curandis commu- nibus

Morientis
Cornelii
sermo.

Ad uxorem.

Ad liberos.

"nibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere liber-
 "tate quam tibi permisit Dominus. Tantum hoc te rogo
 "moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque te illi
 "talem præbeas, ut possit vel suapte bonitate ductus, vel tuâ
 "commoditate provocatus, amare privignos. Proinde cave
 "nè cui voto te obstringas: serva te liberam Deo & liberis
 "nostris, quos sic instituas ad omnem pietatem, ut caveas nè
 "se cuiquam addicant instituto, donec per ætatem & rerum
 "usum constiterit ad quod vitæ genus sint idonei. Deinde
 "versus ad liberos exhortatus est "ad studium pietatis, ad obe-
 "diendum matri, ad mutuam inter ipsos charitatem & con-
 "cordiam. His peroratis, dedit osculum uxori; liberis, facto
 "signo crucis, precatus est bonam mentem & Christi miseri-
 "cordiam. Post hæc intuens omnes qui aderant, Sub crasti-
 "nam, inquit, auroram, Dominus, qui diluculo revixit, pro
 "sua misericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corporu-
 "sculi sepulchro, æque hujus mortalitatis tenebris, evocare in
 "lucem suam cœlestem. Nolo teneram ætatem excubiis ina-
 "nibus fatigari. Cæteri quoque vicissim dormiant. Mihi satis
 "est unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectionem. Trans-
 "actâ nocte, sub horam quartam, cunctis præsentibus, jussit
 "recitari Psalmum totum quem Dominus orans recitavit in
 "cruce. Eo finito, jussit exhiberi cereum & crucem. Cereum
 "accipiens dixit, *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem*
timebo? Crucem exosculatus dixit, *Dominus protector vite*
meæ, à quo trepidabo? Mox manus super pectus in suppli-
 "cantis gestum composuit, & oculis in cœlum erectis, dixit,
Domine Jesu, accipe spiritum meum. Et protinus clausit o-
 "culos veluti dormiturus, simulque levi flatu emisit spiritum:
 "dixisses illum obdormisse, non exspirasse. *Ma.* Nunquam
 "audivi mortem minus operosam. *Ph.* Talis fuerat in omni vi-
 "ta. Uterque fuit amicus. Fortasse non æquè dijudico uter de-
 "cesserit Christianius: tu, qui integer es, rectius dispicies. *Ma.*
 "Ita faciam, sed per orium.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Consulatio inter Juvenem & Echo de ratione studiorum, & optimo vitæ genere deligendo. Echo facetissime Juvenis interrogatiunculis respondet.

JUVENIS. ECHO.

Ju. Cupio paucis te consulere, si vacat. *Ec.* Vacat. **Ju.** Et si venio tibi gratus juvenis. *Ec.* Venis. **Ju.** Sed potesne mihi & de futuris dicere verum, Echo? *Ec.* (a) a Id est, **Ju.** Et Græcè nosti? Quid istud novi? *Ec.* Novi. **Ju.** Qualia tibi videntur Musarum Rudia? *Ec.* (b) b Id est, **Ju.** Censes igitur ferendos auctores qui conducunt ad bonas *sacra,* literas? *Ec.* Teras. **Ju.** Quam igitur mentem habent isti qui hæc studia linguis traducunt suis? *Ec.* Suis. **Ju.** Sed utinam harum cultores similiter essent & pietatis studiosi. *Ec.* O si! **Ju.** Nunc quorundam improbitas omnes reddit invisos. *Ec.* (c) c Id est, **Ju.** Et multis hominum peccatum confertur in nomen eruditionis. *Ec.* (d) d Id est, **Ju.** Atqui vulgo videntur non infimi. *Ec.* Fimi. **Ju.** Quid facere censes eos qui rerum ætatem in sophistico doctrinæ genere? *Ec.* Nere. **Ju.** Foras telas araneorum. *Ec.* Harum. **Ju.** At Penelopes telas texunt ac retexunt. *Ec.* Texunt. **Ju.** Cui tuades ut me dein vitæ instituto? *Ec.* Tuto. **Ju.** Erit autem impicatum, si uxorem duxero? *Ec.* Serbo. **Ju.** Quid si mihi veniat usu quod his qui incidunt in uxores parum pudicas parumque frugiferas? *Ec.* Feras. **Ju.** Atqui cum talibus morte durior est vita. *Ec.* Itā. **Ju.** Siccine in rebus humanis dominari fortunam? *Ec.* Unam. **Ju.** Magis fortasse expedit ut aliquis præ conjugio monachi institutum eligat. *Ec.* Ligat. **Ju.** Quid superest remedii ubi quem astrinxerit jam nodus insolubilis? *Ec.* Bilis. **Ju.** Attramen miserum est homines vivere solos. *Ec.* (e) e Id est, **Ju.** Cujusmodi censes horum temporum plerosque monachos? *Ec.* (f) f Id est, **Ju.** Quid igitur istos movet qui suspiciant illos ut semideos? *Ec.* (g) g Id est, **Ju.** Quid captant plerique qui ambiunt sacerdotium? *Ec.* Otium. **Ju.** Præterea nihil habet sacerdos? *Ec.* (h) h Id est, **Ju.** Quid bonæ rei contingit illis qui fiunt Episcopi? *Ec.* (i) i Id est, **Ju.** At nulli magis vivunt in otio. *Ec.* Scio. **Ju.** Quæ res illos admonere poterit

* Id est,
Mens.

* Id est, ca-
lamitas. Vi-
de Chilia-
des.

a Id est, stu-
pidi. Vide
Chiliad.

b Id est,
noxæ.

c Id est, fa-
bula.

d Id est, fru-
stra.

e Id est, supi.

f Id est,
asine.

g Id est,
amens.

rit ut intelligant quantum sustineant onus? *Ec.* * *O vlt.*
Ju. Ergo res præclara est sacerdotium, si quis se in co-
gendo qualem oportet præbeat? *Ec.* Beat. *Ju.* Quid fructus
erit si me conferam in aulam eorum qui præcellunt monar-
chicâ dignitate? *Ec.* * Ate. *Ju.* At non paucos video qui
solent illinc sibi præclaram felicitatem ariolari. *Ec.* (a)
Adpos. *Ju.* At interim dum incedunt holosericati, vulgò vi-
dentur homines magnifici. *Ec.* Fici. *Ju.* Foris igitur aure-
os, intus ficulneos homines dicis, si quis inspiciat cominus?
Ec. Minus. *Ju.* Nihil igitur præclari sunt quos pro diis ve-
neramur bysinos? *Ec.* (b) *SirG.* *Ju.* Nec militare genus
magno æstimabis fortasse. *Ec.* Assè. *Ju.* Magnum quid-
dam pollicentur qui è sideribus futura prædicunt Astrolo-
gi. *Ec.* (c) *Adpos.* *Ju.* At strenuè laborant Grammatici.
Ec. (d) *Bix.* *Ju.* Non placent, opinor, leguleii homines
semper famelici. *Ec.* (e) *Adpos.* *Ju.* Qualis erò si fiam o-
pifex? *Ec.* Fæx. *Ju.* Itane nihil præterea adferunt artes
boni aut mali? *Ec.* Ali. *Ju.* Fuerone beatus si perseveravero
in bonis literis? *Ec.* Eris. *Ju.* Sed quæ res dabit ut adsit pi-
etas? *Ec.* Ætas. *Ju.* Decem jam annos ætatem trivi in Ci-
cerone. *Ec.* (f) * *On.* *Ju.* Unde tibi subit me asinum dice-
re? *Ec.* E. re. *Ju.* Fortassis hoc dicis, non sic huic incum-
bendum ut alics relinquam. *Ec.* Inquam. *Ju.* Non placer igitur
is qui se per omnem vitam tantum in hoc torqueat, ut
fiat Ciceronianus? *Ec.* (g) * *Arar.* *Ju.* Quid superest nati-
væ grandibus, quorum ætas ad hæc discenda non est tempesti-
va? *Ec.* Stiva. *Ju.* Facundior esses, opinor, si longius ab-
essem. *Ec.* Essem. *Ju.* Non me delectant sermones distu-
labi. *Ec.* Abi. *Ju.* Cœpi prior, video non posse virari quin
posterior desinas. *Ec.* Sinas. *Ju.* Jam igitur tibi videor satis
instructus ad ea probè gerenda quæ sunt in vita? *Ec.* Ita.
Ju. Proinde si me voles abire, dicito. *Ec.* Ito.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Πολυδαΐτια, seu Dispat convivium, civilitatem commonstrat in excipiendis hospitibus: quomodo adornetur convivium ut nemini displiceat convivarum, licet variis palatis, moribus, ingeniis. Quo quisque sedeat loco multum conducit ad hilaritatem: viliores cibi in primis ferculis, lautiores in ultimis. Potus non dandus nisi perentibus. Hilaritas ex variis fabulis & rebus quibus delectamur singuli conciliatur. Senes, matronæ, nautæ, mercatores, &c. de sua arte & gestis audire gaudent. Lugubria cavenda quæ maiorem concilient. Cavenda remulencia quæ pugnas, rixas & jurgia producit. Methodus divertendi sermonis inter irascentes; &c. Nè cui sum reficeretur dolor, nè crebrius saluentur, alternatim singuli. De ciborum aut pretio aut arte nulla sit mentio. Excusandus modicè tenuis apparatus.

SPUDÆUS. APITIUS.

Sp. Heus, heus, Apiti. Ap. Non audio, Sp. Heus, inquam,

Apiti. Ap. Quis hic est tam molestus interpellator?

Sp. Est seriæ rei quiddam quod te volo. Ap. At ego ad rem

seriam propero. Sp. Quonam? Ap. Ad cœnam. Sp. Hac ipsa

de re tecum volebam (a) agere. Ap. Non vacat nunc acto-

tibus operam dare, nè actum agam. Sp. Nihil feceris dispen-

dii, comitabor te quò properas. Ap. Age, dic, modò tribus

verbis. Sp. Magno studio molior convivium in quo nulli

displiceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quo-

niam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confu-

gio. Ap. Responsum accipe, & quidem juxta veterum mo-

rem (b) ἔμμετρον.

Nulli ut displiceas, nullum invitare memento.

Sp. Atqui solenne est epulum; multos excipiam oportet.

Ap. Quò plures invitâris, hoc pluribus displiceas oportet.

Quæ fuit unquam tam bene vel conscripta vel acta fabula, ut

toti placuerit llicatro? Sp. Sed age, (c) Comi delictum A-

piti, subleva me tuo consilio; habeo te posthac numinis lo-

co. Ap. Sit igitur hoc primum consilium, Nè conare quod

fieri non potest. Sp. Quidnam? Ap. Ut convivator omnibus

placeas. Tanta est palatorum varietas. Sp. At saltem ut pau-

cioribus displiceam. Ap. Voca paucos. Sp. Non licet. Ap. Vo-

ca pares & ingeniis congruentes. Sp. Nè id quidem mihi li-

berum est. Virari non potest, quin & multos vocem, & dissi-

miles; denique nec ejusdem linguæ neq; nationis homines.

Ap. Næ tu mihi verè convivium narras, non convivium, in

quo facile possit talis exoriri lusus qualem Hebræi narrant

accidisse in structura Babel, ut perenti frigidum aliquis

porrigat calidum. Sp. Opitulare, te quæso; gratum experi-

etis ac memento rem. Ap. Age, quando electio non est tui at-

Y x

bitæ,

a Est judicio persequi, in dē actores causarum patroni: re lativum est ad reum.

b Id est, mētricum, numeris constans.

c Deus est comessationis & gulæ. Dictum est autem delictum Comi; ut homines elegantioris ingenii delicias Musarum appellamus.

a Σ Græcum.

b Vide pro-
verbium,
Al myrium
canere.
c Tetradas,
quaternio-
nes.

* In Poetic.

Ovid. Met.

bitrii, in re mala dabo bonum consilium. Haud parvi re-
fert ad hilaritatem convivii quo quisque loco sedeat. *Sp.* Ve-
rissimum. *Ap.* Ea res ut tibi cedat prosperè, fac ut fortibus
distribuantur accubitus. *Sp.* Pulchre mones. *Ap.* Deinde nè
sic paulatim à summo ad imum procedant patinæ, ut (a)
Sigma literæ, vel serpentis potiùs, imaginem pingant, aut
ultro citroque reciprocent, quemadmodum olim in convi-
viis (b) myrtus tradi solet. *Sp.* Quid igitur? *Ap.* Sed ad sin-
gulas convivarum (c) tetradas appone patinas ternas, sic ut
quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nu-
cibus imponunt quartam: in singulis sit aliud atque aliud
cibi genus, quò quisque quòd libet eligat. *Sp.* Placet. Sed
quoties mutabo patinas? *Ap.* Quot partibus constat oratio
Rhetorica? *Sp.* Quinque, ni fallor. *Ap.* Quot actibus constat
fabula? *Sp.* Apud Horatium legi, * *Nè sit quinto produ-*
ctior actus. *Ap.* Toties mutabis patinas, ut præcæmum sit
jusculentum, conclusio vel epilogus ex variis bellatorum
generibus conflatus. *Sp.* Quem probas in patinis ordinem?
Ap. Eundem quem Pyrrhus in acie. *Sp.* Quid ais? *Ap.*
Quemadmodum in oratione, irà nec in convivio decet præ-
cæmum esse elaboratum. Rursum epilogus varietate com-
menderetur potiùs quàm apparatu. In tribus itaque mediis
servanda Pyrrhi disciplina, ut in utroque cornu sit aliquid
eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto
fiet ut nec sordidus videre, nec fastidiosâ copiâ sis mo-
lestus. *Sp.* Satis expedire de cibis; superest ut quomodo bi-
bendum doceas. *Ap.* Nulli omnium cyathum appones, sed
pueris dato negotium, ut ubi percontati didicerint quo quis-
que vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod
vollet porrigant. Ex ea re duplex erit commodum. Nam &
parciùs bibetur, & jucundiùs; non solum ob id quia subin-
dè recens dabitur potus, verùm etiam quòd nemo bibet nisi
sitienti. *Sp.* Optimum profectò consilium. Sed quò fieri po-
terit ut hilarescant omnes? *Ap.* Id ut fiat partim in re situm
est. *Sp.* Quinam? *Ap.* Tenes illud, *Ante omnia vultus Ac-*
cessere boni. *Sp.* Quorsum istud? *Ap.* Ut convivas comiter
excipias, frontèque hilari compelles, sermonem ad cuiusque
ætatem, affectum ac mores attemperans. *Sp.* Accedam, ut
dicas meliùs. *Ap.* Nosti linguas? *Sp.* Propemodum omnium.
Ap. Ut suâ quemque linguâ subindè appelles, utque convivi-
um tabulis amœnioribus hilarescat, varias misce materias de
rebus quarum quisque libenter meminit, & nullius dolore
audiuntur. *Sp.* Quas dicis hujusmodi materias? *Ap.* Sunt
peculi-

peculiares ingeniorum differentia, quas ipse melius perspicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores temporum in quibus ipsi floruerunt. Matronis dulce est refricare memoriam ejus temporis cum à prociis ambi-
 rentur. Nautæ, quique diversas ac longinquas mundi regiones inviserunt, libenter ea narrant quæ, quia nemo vidit, mirantur omnes. *Est & anteaſtorum malorum*, juxta proverbium, *jucunda recordatio*, si modò ejus sint generis ut cum probro conjuncta non sint; veluti militiæ, professionum, naufragiorumque discrimina. Postremò, de sua cuique arte grata est confabulatio, deque hisce rebus quarum usum caller. Hæc sunt ferme generalia: peculiares affectus singulatim describi non queunt: sed, exempli causâ, Est aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives; est hic loquacior, ille pauciloquus; nonnullos reperies tetricos, alios contrà blandiores. Sunt qui nolint videri senes cum sint; sunt rursus qui volunt haberi grandiores quàm sint, affectantes hoc esse mirandi, quòd bellè portant ætatem; sunt scæminæ quæ sibi de forma placent, sunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus, haud difficile est miscere sermones unicuique gratos, vitatis his quæ mœrorem afferunt. *Sp.* Næ tu perpulchrè tenes artem convivatoriam. *Ap.* (a) Phy! Si tanrandem temporis & operæ mihi consumptum esset in utroque Jure, Medicina, ac Theologia, quantum impensum est huic arti, jamdudum & inter jureconsultos, medicos ac theologos, doctoris & titulum & lauream tulissem. *Sp.* Credo. *Ap.* Sed heus tu, nè quid erres, hîc cavendum est nè fabulæ sint nimiùm prolixæ, aut nè exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nihil est jucundius, si modicè sumpseris; contrà, nihil molestius, si suprà quàm sat est hauseris: ità usu venit in fabulis. *Sp.* Vera prædicas. Sed huic incommodo quodnam ostendis remedium? *Ap.* Ubi senseris suboriri (b) τὴν λογὴν μείδων, per occasionem interfeca sermonem, & argumentum diversum interfere. Frustrà, opinor, te monerem, nè cui suus dolor in convivio refricaretur; utcumque Plato judicat in conviviis quibusdam vitiis esse medendum, vino discutiente tristitiam, & offensæ memoriam abolente. Verùm illud te monitum oportuit, nè nimiùm crebrò salutes convivas; tametsi probò, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim convivatorem bonum mororiam agere fabulam. Nihil autem

Senes.

Matronæ.

Nautæ.

a Interje-
ctio despi-
cientis.

b Id est,
sine vino
ebrietatem.

incivilius, quàm ibi commemorare quod tibi genus sit, quàm coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modicè quod apponitur. Alioquin nimis diligens extenuatio apparatus idem agit quod ostentatio. Satis est bis, aut ad summum ter, dixisse. Boni consulite. Si parùm laurus est apparatus, animus certè laurissimus est. Interdum sales aspergendi sunt, sed qui nihil habent dentis. Profuerit & illud, subindè suam quemque compellere linguam, sed paucis. Dicendum erat initio quod mihi nunc tandem venit in mentem. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Si non placet sortitò dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas naturam festivos minimèque muros, quorum unum collocabis in capite mensæ, alterum è regione, tertium in medio, qui silentium ac tristitiam cæterorum discutiant. Quòd si perspexeris convivium vel silentio tristius esse, vel clamoribus tumultuosum, aut etiam ad rixas tendere: *Sp.* Hoc crebrò fit apud nos: quid tum faciendum? *Ap.* Accipe rem mihi multo usu compertum. *Sp.* Exspecto. *Ap.* Inducito duos Mimos, sive * *γελωτοποιούς*, qui sine voce ridiculum aliquod argumentum gestificatione repræsentent. *Sp.* Cur sine voce? *Ap.* Ut par sit omnium volupras, aut nihil loquantur, aut linguam loquantur omnibus æquè ignorat. Gestibus loquentes omnes pariter intelligent. *Sp.* Quod argumentum mihi narras non satis intelligo. *Ap.* Sunt innumera, puta uxorem decertantem cum marito de principatu, aut simile quippiam è media vita. Quò magis erit ridicula salratio, hoc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet esse semisaturos; alioqui qui planè fatui sunt, quædam interdum effutunt imprudentes quæ lædunt. *Sp.* Ità tibi precor semper propitium Comum, ut mihi dedisti fidele consiliū. *Ap.* Addam coronidem, quin potiùs reperam quod initio dixeram. Nè nimium sis anxius ut placeas omnibus, non hic tantum, sed in omni vita; atque ità fiet ut citiùs placeas omnibus: optimum enim in vita, Nè quid nimis.

* Id est, vi-
sus excita-
tores, fictos
moriones.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Conloquium hoc de Rebus ac Vocabulis taxat preposita quorundam iudicia, qui nomen querunt ambitiosius quàm rem ipsam, haberi quàm esse & habere. In rebus expetendis præstat esse & habere; in rebus fugiendis, haberi, nec essi. Nequissimum fraudis genus fallere fidentem.

BEATUS. BONIFACIUS.

*Be. Salvus sit Bonifacius. Bo. Etiam atque etiam salvus sit Beatus. Sed utinam essemus uterque quod dicimur, tu dives, ego formosus. Be. Itane parvum tibi viderur habere nomen magnificum? Bo. Mihi quidem minimi momenti, nisi res adsit. Be. At plerique mortales aliter affecti sunt. Bo. Fieri potest ut mortales sint isti; homines esse non credo. Be. Et homines sunt, ô bone, nisi putas etiam nunc sub humana specie camelos & asinos obambulare. Be. Hoc citius crediderim quàm homines esse qui pluris nomen faciant quàm rem. Be. In certis rerum generibus, fateor, pleriq; malunt rem quàm nomen; in multis contrâ. Bo. Hoc quid sit non satis assequor. Be. Atqui penès nos ipsos exemplum est. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: sed si esses * alterutro spoliandus, utrum malles habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? Bo. Equidem malim vel Therfites dici quàm habere prodigiosam faciem; an bonam habeam nescio. Be. Item ego si dives essem, & aut res aut nomen esset deponendum, malim * Irus dici quàm re spoliari. Bo. Assentior vera loquenti. Be. Idem usu veniet, opinor, in his qui sunt prosperâ valetudine, aut aliis corporis præditi commodis. Bo. Probabile est. Be. At quàm multos videmus qui mallent nomen eruditi piisque viri, quàm esse docti bonique? Bo. Plurimos istiusmodi novi. Be. An non apud nos plus habet momenti nomen quàm res? Bo. Videtur. Be. Jam si quis nobis adesset Dialecticus, qui scitè definirer quid sit Rex, quid Episcopus, quid Magistratus, quid Philosophus, fortassis & hîc inveniremus qui mallent nomen quàm rem. Bo. Ità profectò, si Rex est qui legibus & æquitate populi commodum spectat, non suum; si Episcopus, qui totus invigilat gregi Dominico; & si Magistratus est, qui ex animo consulit reipublicæ; & si Philosophus est, qui, neglectis fortunæ commodis, tantum studet bonæ menti parandæ. Be. Hîc vides quantum hujus generis exemplorum possim aggerere. Bo. Sanè plurimum. Be. An hos omnes*

* Nominē
scilicet, aut
re.

* Irus apud
Homerum
mendici
pauperis
nomen.

a Nerontem
hoc fecisse
author est
Suetonius.
Vide Chili-
ades.
b Coræbi
stultitia
prov. locum
dedit.

negabis esse homines? *Bo.* Vereor nè nos ipsi citius nomen hominis amittamus. *Be.* At si homo est animal rationale, quantum abest hoc à ratione, ut in corporis commodis verius quàm bonis, & in externis, quæ fortuna dat simul & eripit cum liber, rem malimus quàm nomen; in veris animi bonis nomen pluris faciamus quàm rem? *Bo.* Præposterum mehercule iudicium, si quis attendat. *Be.* Eadem autem est ratio in contrariis. *Bo.* Expecto quid dicas. *Be.* Idem iudicandum de nominibus rerum fugiendarum quod dictum est de vocabulis expetendarum. *Bo.* Apparet. *Be.* Magis enim horrendum est esse tyrannum, quàm tyranni nomen: & si malus Episcopus, juxta sententiam Evangelicam, fur est & latro, non tam hæc nomina sunt nobis detestanda quàm ipsa res. *Bo.* Convenit sanè. *Be.* Tu de cæteris similiter colligito. *Bo.* Prorsus intelligo. *Be.* Nonne fatui nomen averlantur omnes? *Bo.* Et quidem maxime. *Be.* Nonne fatuus esset qui (a) *aureo piscaretur hamo*, qui vitrum anteponeret gemmis, qui chariores haberet equos quàm uxorem ac liberos? *Bo.* Is esset *quovis* (b) *Coræbo stultior*. *Be.* An non tales sunt qui procurrunr in militiam, spe lucri non admodum magni corpus & animam exponentes periculo; qui student congerendis opibus, cum animam habeant omnium bonarum rerum egenum; qui vestes & ædes exornant, cum animus neglectus ac squalidus jaceat; qui corporis valetudinem anxie tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt; denique, qui fugacissimis hujus vitæ voluptatibus cruciatus merentur æternos? *Bo.* Ipsa ratio fateri cogit plus quàm fatuos esse. *Be.* Atque his fatuis cum plena sint omnia, vix invenias qui ferre possint fatui vocabulum, cum adeo non abhorreant à re. *Bo.* Sic est profectò. *Be.* Age, scis quàm sint apud omnes invisa vocabula mendacis ac furis. *Bo.* Sunt invisissima, nec sine causa. *Be.* Fateor. Sed cum stuprare conjuges alienas sit furto sceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furci convivium illico stricturi gladium. *Bo.* Ità res habet apud complures. *Bo.* Ità cum multi scortis vinoque perditissimi sint, & sint libenter ac palàm, tamen ad ganeonis nomen ostenduntur. *Bo.* Hi nimirum rem sibi gloriæ ducunt, cum vocem rei debitant horreant. *Be.* Sed vix aliud nomen auribus nostris videtur intolerabilius quàm mendacis. *Bo.* Novi qui hoc convivium exæde sint ultri. *Be.* Sed utinam pariter abominentur rem. Nunquam accidit tibi, ut qui

qui promiserat se mutuum ad certum diem redditurum, falleret? *Bo.* Frequenter, etiam cum id dejerasset; neque id semel, sed iterum atque iterum. *Be.* Fortasse non erant solvendo. *Bo.* Imò erant, sed commodius esse ducebant non reddere creditum. *Be.* An hoc non est mentiri? *Bo.* Planissimè. *Be.* Auderes istiusmodi creditorem sic compellare, Cur mihi toties mentiris? *Bo.* Non, nisi paratus essem ad pugnam. *Be.* An non simili modo quotidie verba dant latorum, fabri, aurifices & vestiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præstantes, etiamsi magni referat tuâ? *Bo.* Mira impudentia! sed adde his advocatos pollicentes operam. *Be.* Potes addere sexcenta nomina, nemo tamen horum laturus sit mendaciis vocabulum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena sunt omnia. *Be.* Iterum furis nomen nemo tolerat, cum à re non perinde omnes abhorreant. *Bo.* Exspecto ut dicas clariùs. *Be.* Quid interest inter eum qui rem tuam tollit è scrinio, & inter eum qui depositum abjurat? *Bo.* Nihil, nisi quòd sceleratior est qui spoliatur etiam fidentem. *Be.* At quàm pauci sunt qui depositum reddunt; aut, si reddunt, non dant integrum? *Bo.* Opinor esse perpaucos. *Be.* Nemo tamen istorum ferat furis vocabulum, cum rem non horreat. *Bo.* Admodum. *Be.* Jam mihi reputa, quid vulgò fiat in tractandis pupillorum bonis, in testamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium. *Bo.* Frequenter totum. *Be.* Furrum amant, vocabulum detestantur. *Bo.* Maximè. *Be.* Quid agant qui res* fisci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriore, qui nunc auctâ, nunc diminutâ nummorum æstimatione, privatorum rem accidunt, fortasse nobis non admodum liquet: de his quæ quotidie experimur loqui fas est. Qui sumit mutuum, aut qui constat æs alienum, hoc animo ut reddat, si liceat, nunquam, quantulum abest à fure? *Bo.* Cautior fortasse dici potest, melior nequaquam. *Be.* At horum cum ingens ubique sit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. *Bo.* Animum solus Deus novit; proinde apud homines obæratî vocantur, non fures. *Be.* Quantuli refert quo nomine dicantur apud homines, modò sint fures apud Deum? Certè suus cuique notus est animus. Ad hæc, qui cum debeat multum, quod obligit pecuniæ nequiter prodigit; qui, posteaquam decoxit in una civitate, delusis creditoribus fugit in aliam, hospites quærens quibus imponat, idque facit crebriùs; nonne satis declarat quo sit animo?

Bo. Satis

*Fiscus hinc nomen habet, quòd olim in fisci cellis, hoc est, sportulis, pecunias colligebant.

a Author
Xenophon
in Rep. La-
ced.

b Jocus est
in dictione
equuleo,
quodd & par-
vum equum
& tormenti
genus signi-
ficat.

Bo. Satis superque. Sed tamen isti solent fucare colore quod faciunt. *Be.* Quoniam? *Bo.* Multum multisque debere prædicant sibi cum magnatibus, atque adeo regibus, esse commune; eoque qui sunt hoc ingenio præditi ferè nobilitatis opinionem affectant. *Be.* In quem usum? *Bo.* Dictu mirum, quantum equiti licere velint. *Be.* Quo jure? quibus legibus? *Bo.* Haud aliis quàm quibus præfecti maris vendicant sibi quicquid ejectum est naufragio, etiamsi exstet dominus; quibus alii suum esse volunt quicquid apud furem aut prædonem deprehenderint. *Be.* Istiusmodi leges possent ipsi fures condere. *Bo.* Et facerent, si queant tueri; & haberent quod excusarent, si bellum indicant priusquam furentur. *Be.* Quis hoc juris dedit equiti potius quàm pediti? *Bo.* Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quò promptiores sint ad spoliandum hostem. *Be.* Sic, opinor, Pyrrhus exercebat suos ad bellum. *Bo.* Non, sed (*a*) Lacedæmonii. *Be.* Abeant in malam crucem cum suo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ? *Bo.* Quibusdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adsciscunt. *Be.* An licet adsciscere cuilibet? *Bo.* Licet, si mores respondeant. *Be.* Quis? *Bo.* Si nihil bonæ rei gerat, si splendide vestiatur, si incedat annulatus, si gnaviter scortetur, si aleam ludat assidue, si ceter chartis, si computationibus ac voluptatibus ætatem absumat, si nihil loquatur plebeium, sed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thraonica omnia. Isti sibi permittunt bellum cui velint indicare, etiamsi pedem ubi ponant non habeant. *Be.* Equites mihi narra (*b*) equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

ARGUMENTUM.

Charon detestatur bellum inter Christianos. Malus genius annunciat Charonii totum terrarum orbem incendi bellis. Ossa, Dea Fama apud Homerum. Monachi & Jesuitæ incendiarii.

c Malus genius, infestus dæmon.

CHARON. Genius (*c*) ALASTOR.

Ch. Quid ita properas gestiens, Alastor? *Al.* Opportunè tu quidem, o Charon. Ad te properabam.
Ch. Quid novæ rei? *Al.* Nuncium fero tibi Proserpinæ-que

que lætissimum futurum. *Ch.* Effer igitur quod fers, réque exonera. *Al.* Furix non minùs gnaviter quàm feliciter gesserunt suum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, dissidiis, bellis, latrociniiis, pestilentiiis, adeò ut planè (*a*) jam calvæ emissis colubris sint, & exhaustæ venenis obambulent, quærentes quicquid usquam est viperarum & aspidum, quando tam glabræ sunt quàm ovum, & pilum non habent in capite, neque quicquam in pectore succi efficacis. Proinde tu fac cymbam ac remos appares. Mox enim ventura est tanta umbrarum multitudo, ut verear nè non sufficiat omnibus transmittendis. *Ch.* Ista nos non fugerant. *Al.* Unde rescieras? *Ch.* * *Ossa* pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illà deà nihil est velocius! Sed quid tu igitur hîc cessas relicta cymba? *Ch.* Ità nimirum res ferebat. Huc profectus sum ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetustate putris ac sutilis non suffecerit huic oneri, si vera sunt quæ narravit *Ossa*. Quanquam quid opus erat *Ossa*? Res ipsa compellit. Nam naufragium feci. *Al.* Nimirum totus distillas, suspicabar te redire è balneo. *Ch.* Imò enaravi è Stygia palude. *Al.* Umbras ubi reliquisti? *Ch.* Natant cum (*b*) ranis. *Al.* Sed quid narravit *Ossa*? *Ch.* Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Christiani partem immunem esse à belli furiis. Nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec verò Turcam interim esse in otio, moliri dira. Pestilentiam ubique sævire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse luem ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiavit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia, sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est hinc quoque nascituram olim magnificam hominum perniciem, si res à linguis & calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia verissimè narravit *Ossa*. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes & adjutor Furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt se suo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum est, nè quis dæmon exorietur qui subito adhortetur ad pacem; & sunt mortalium animi mirabiles. Nam audio apud superos esse (*c*) Polygraphum quandam, qui calamo suo non desinit insectari bellum, & ad pacem cohortari. *Al.* Ille jampridem surdis canit. Olim scripsit

pacis

a Alludit ad fabulam Eumenidum, quæ pro coma angues nutrire dicuntur.

* Fama Dea est apud Homerum.

b Aristophanes fingit in Stygia palude multas esse ranas.

c Qui multa scribit. Sic autem seipsum vocat Erasmus & hic & alibi, quia multa scripsit, & inter alia Pacis querebam.

Pacis profigatur querimoniam; nunc eidem extinctæ scrip-
sit Epitaphium. Sunt alij contrâ, qui non minus ju-
vent rem nostram quàm ipsæ Furæ. *Ch.* Quinam isti?
Al. Sunt animalia quædam pullis & candidis pallis, cine-
riciis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam rece-
dunt ab aulis principum, instillant in aurem amorem bel-
li, hortantur eodem procures ac plebem, in Evangelicis
illis concionibus clamitant bellum esse justum, sanctum
ac piûm. Quoque magis mireris hominum fortem ani-
mum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gal-
los concionantur Deum stare pro Gallis, nec vinci posse
qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hispa-
nos, hoc bellum non à Cæsare geri, sed à Deo; tantum
præbeant se viros fortes, victoriam esse certam. Quod si
quis interciderit, eum non perire, sed rectâ subvolare in cœ-
lum, sicut erat, armatum. *Ch.* Et habetur istis tanta fides?
Al. Quid non potest simulata religio? Accedit huc ju-
ventus, rerum imperitia, gloriæ sitis, ira, animus ad id quod
vocatur naturâ propensus. His faciliè imponitur, nec diffi-
ciliè perpellitur plaustrum suapte sponte propendens ad
ruinam. *Ch.* Ego istis animalibus lubens aliquid boni
fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gra-
tius. *Ch.* Ex (a) malvis, lupinis & porris? Nam apud
nos non alia est, ut scis, annona. *Al.* Imò ex perdicibus,
capis & phasianis, si vis esse gratus convivor. *Ch.* Sed
quæ res istos movet ut, tantopere promoveant bellum? aut
quid hinc metunt commodi? *Al.* Quia plus emolumentum
capiunt è morientibus quàm ex vivis. Sunt testamenta,
parentalia, bullæ, multaque alia non aspernanda lucra. De-
nique, malunt in castris versari quàm in suis alvearibus.
Bellum multos gignit Episcopos, qui in pace nè teruncii
quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus est tri-
remi? *Ch.* Nihil, si velim in mediâ palude rursus nau-
fragium facere. *Al.* Ob multitudinem? *Ch.* Scilicet. *Al.*
Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem
ponderis habent umbræ? *Ch.* Sint (b) tipulæ, ramen ti-
pularum tanta vis esse potest ut onerent cymbam. Tum
scis & cymbam umbratilem esse. *Al.* At ego memin i videre
me, cum esset ingens turba, nec cymba caperet omnes, à cla-
vo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu
pondus ullum sentiebas. *Ch.* Fateor tales esse animas quæ
paulatim demigrarunt è corpore phthisi aut (c) hecica re-
nuato. Cæterum quæ subito revelluntur è crasso corpore
multum

a Malva &
porrum in-
ferorum vi-
ctus est; &
lupinos si
non maceres
commodè,
mirum
quàm ama-
rescant.

b Vermicu-
lus de arane-
arum genere
levissimus,
ut qui supra
aquam cura-
rat.

c Febris spe-
cies paula-
tim confici-
ens corpus.

multum corporeæ molis secum ferunt. Tales autem mittit
* apoplexia, synanche, pestilentia, sed præcipuè bellum.

Al. Non opinor Gallos aut Hispanos adferre multum ponderis. *Ch.* Multò minus quàm cæteri, quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumæ. Cæterum è Britannis, è Germanis bellè pastis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus sim decem duntaxat vehens, &, nisi

(a) iacturam fecissem, perieram unà cum cymba, vectoribus & naulo. *Al.* Ingens discrimen ! *Ch.* Quid interea censes fieri cum accedunt crassi satrapæ, Thrasones & poly-

machæroplacidæ ? *Al.* Ex his qui pereunt in iusto bello nullos arbitror ad te venire. Nam arunt eos rectà subvolare in cælum. *Ch.* Quò subvolent nescio ; unum illud

scio, quoties bellum est, tot ad me veniunt faucii lacerique, ut demirer ullum superesse apud superos. Nec solùm veniunt onustæ crapulâ & abdomine, verùm etiam bullis & sacerdotiis, aliisque rebus plurimis. *Al.* At ista non deferunt secum, sed nudæ veniunt ad te. *Ch.* Verum ; sed quæ

recentes veniunt, somnia talium rerum secum adferunt. *Al.* Itane gravant somnia ? *Ch.* Gravant cymbam meam : quid dixi ? gravant ? jam demerserunt. Postremò, tot obolos

putas nihil habere sarcinæ ? *Al.* Equidem arbitror, siferant æreos. *Ch.* Proinde certum est mihi prospicere de navi quæ sufficiat oneri. *Al.* O te felicem ! *Ch.* Quid

istà ? *Al.* Quia propediem ditesces. *Ch.* Ob multitudinem umbrarum ? *Al.* Næ. *Ch.* Siquidem suas opes secum adferant. Nunc qui in cymba deplorant se apud superos

reliquisse regna, præsulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corrasum est, id totum est effundendum in unam triremem. *Al.* Sumptum faciat oportet

qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui mortales, ut audio, felicius negotiantur, qui (b) favente Mercurio ditescunt intra triennium. *Al.* Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tu

um lucrum minus, sed certius. *Ch.* Nescio quàm certum ; si quis Deus nunc exorietur qui res principum componat, fors hæc tota mihi perierit. *Al.* Ista quidem de re

jubeo ut me sponse in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil est quòd pacem mequas. Unus Romanus Pontifex sedulò quidem hortatur ad concordiam, sed (c) laterem lavat. Murmurant & civitates

tædio malorum : conferunt susurros populi nescio qui, distantes iniquum, ut ob privatas iras aut ambitionem duorum

* Intemperantia mater apoplexiæ. Synanche, Latinis Angina, itidem causam habet plenitudinem.

a Faciunt iacturam nautæ, cum ob periculum evitandum exonerant navem, abjectis etiam quæ pretiosissima sunt.

b Mercurius Deus lucri & mercatorum præses.

c Lavat laterem qui inanem operam sumit. Vide Chilliades.

duorum triumve, res humanæ sursum deorsum misceantur, sed vincent, mihi crede, quamlibet recta consilia, Furia. Cæterum quid opus erat hâc gratiâ petere superos? An apud nos non sunt fabri? Certè Vulcanum habemus. *Ch.* Pulchre, si quæram navem æream. *Al.* Minimo accersetur aliquis. *Ch.* Ità est, sed deficit nos materia. *Al.* Quid audio? nihil illic sylvarum? *Ch.* Etiam, nemora quæ fuerant in campis Elysiis absumpta sunt. *Al.* In quem tandem usum? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris, adeò ut nuper coacti simus è terræ visceribus carbones effodere. *Al.* Quid? an istæ umbræ non possunt minore sumptu puniri? *Ch.* Sic visum est Rhadamantho. *Al.* Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? *Ch.* Mæ partes sunt tenere clavum; remigent umbræ, si velint trajicere. *Al.* At sunt quæ non didicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nullus est * eximius; remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales, suam quisque vicem, non minùs quàm plebei teñues, si ve didicerint si ve non didicerint. *Al.* Tu fac dextro Mercurio feliciter mercèrè triremem. Ego non te remorabor diutius. Orco lætum adferam nuncium. Sed heus, heus, Charon. *Ch.* Quid est? *Al.* Fac marures reditum, nè te mox obruat turba. *Ch.* Imò jam plus quàm ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis me mox adfuturum.

* Qui ex alijs dignitatis gratiâ exemptus est.

ARGUMENTUM.

Ridetur hic Caribussinus quidam Græculus, suo quidem iudicio doctissimus, qui libro suo Græcum indiderat titulum, Anticomaritas dicens quos appellare poterat Antimarianos, vel Antidicomarianos. Synodus grammaticorum de hoc verbo disputat; varie huius vocis etymologiæ finguntur. Tandem ejus vocabuli auctorem Archimoritam meritiò censet appellandum.

ALBINUS. BERTULPHUS. CANTHELUS. DIPHILUS. EUMENIUS. FABULUS. GADITANUS.

* Nam veteres olim calculis supputabant, ut nunc in quibusdam regionibus nummis æneis.

Al. Eritne quisquam in hoc numero qui didicit Arithmetica? *Be.* Cui tandem rei? *Al.* Qui certum doceat quot convenerimus grammatici. *Be.* Isthuc quidem * circa calculos vel digiti nostri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Diphilum in annulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævam transeos illic

illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, septem sumus. Sed quorsum attinet isthuc scire? *Al.* Quoniam audio septenarium reddere legitimum concilium. *Be.* Quod concilium mihi narras? *Al.* Est res seria quæ me diu multumque torfit, neque me tantum, verum multos etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam in medium, ut hujus synodi auctoritate semel finiatur questio. *Ca.* Eximium quiddam sit oportet quod tu vel ignores, Albine, vel animum perspicacissimum diu multumque torserit. Quare cupimus & ipsi nosse quid isthuc sit rei. Nam unus omnium nomine respondeo. *Al.* Ergo hîc estote omnes aures simul adhibentes & animos. Plus vident oculi quàm oculi. Estne quisquam vestrum qui nobis explanare possit quid significet hæc vox Anticomarita? *Be.* Nihil facilius: Sonat enim betæ genus, quam prisca natatilem appellabant, caule contorto nodosoque, mirè fatuæ, retrî odoris; si contingas, posset cum * Anagyri contendere. *Ca.* Natatilem narras betam? imò cacatilem bestiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? *Be.* Imò hoc dilucidè docet Mammetrectus vulgò corruptè dictus, cum verò nomine dicatur Mammothreptos, quasi dicas aviæ alumnus. *Al.* Quid isthuc est titulus? *Be.* Ut intelligas in libro nihil inveniri præter metas delicias, quod mammae, hoc est, aviæ, soleant indulgentius habere nepotes quàm matres liberos suos. *Al.* Planè delicosum opus mihi narras. Nuper enim cum in hunc codicem incidissem, minimum absuit quin risu dissilierim. *Ca.* Ubi tu nactus es eum codicem, qui rarissimus inventu est? *Be.* Abbas Divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis duxit me in Bibliothecam suam peculiarem, quam homo senex, cupiens aliquod sui monumentum posteris relinquere, non mediocri sumptu parabat. Nullus erat liber qui non esset manu descriptus, idque in membranis; nullus qui non variis picturis ornatus, ac foris bysso auròque rectus. Quin & ipsa codicum spatiosa moles nescio quid majestatis præ se ferebat. *Al.* Quinam erant? *Be.* Oh! præclari omnes, Catholicon, Brachylogus, Ovidius per allegorias expositus, aliisque innumeri; inter quos & lepidissimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni natatilem betam. *Al.* Cur vocant natatilem? *Be.* Referam quod legi; penes aut horem fidei periculum esto. Quoniam, inquit, provenit in locis humidis putribusque, nec usquam felicius provenit quàm in cœno aut sterquilinio; honos sit auribus.

Anticomarita.

* Herba species, quam si contingas manibus, pessime olet. Vide prov.

a Boves Cy-
prii stercore
vicitant.
Vide prov.

b Venenum
est, Crambe
recocta
mors.

c Simulacrum

e Pastilli seu
placentæ
genus, quod
ex variis
herbis con-
stat.
d Comœdia
lætam ha-
bet, Trago-
dia semper
tristem ca-
strophên.

bus. *Al.* Itane graviter olet? *Re.* Sic, ut nec oletum ullum
pejus oleat. *Al.* Estne illius oleris ullus usus? *Be.* Imò in
deliciis est. *Al.* Fortasse porcis, aut asinis, aut (a) bubus Cy-
priis. *Be.* Imò hominibus, & quidem delicatis. Pelignorum
gens est, apud quam convivia vicissim in longam ducuntur
periodum: extremam comportionem vocant suâ lingua
Resumptam, quasi nos dicamus bellaria, aut tragemata. *Al.*
Quàm bella bellaria! *Be.* Ejus comportionis hæc lex est,
ut liberum sit convivatori quicquid volet apponere; nefas
autem sit convivis quicquam rejicere, sed omnia boni con-
sulere. *Al.* Quid si apponeret (a) cicutam, aut cramben re-
coctam? *Be.* Quicquid apponitur devorandum ibi est ra-
cité. Domi tamen licet quod ederint revomere. Nam hic
ferè ponunt natatilem betam, sive Anticomaritam; nihil e-
nim refert utro nomine dixeris, res eadem est. Admiscent
aliquid querni corticis & alii plurimum. Ità (c) moretum
absolvunt. *Al.* Quis persuasit legem tam barbaram? *Be.*
Consuetudo; quovis tyranno potentior. *Al.* (d) Tragicam
periodum mihi narra, quæ tam inamœnum habeat exitum.
Be. Dixi meam vicem, nulli præjudicans, si quis quid habet
rectius. *Ca.* At ego comperi præcis fuisse piscem quem vo-
cârunt Anticomaritam. *Be.* Dic authorem. *Ca.* Codicem ex-
hibere possum, nomen authoris non possum dicere. Scriptus
est Gallicè, sed formulis Hebraicis. *Be.* Quam speciem ha-
bet piscis anticomarita? *Ca.* Cætera nigris squamis est, so-
lus venter albet. *Be.* Palliatum quempiam Cynicum opinor,
nobis ex pisce facies. Qui sapor? *Ca.* Nihil insuavius. Quin
pestilens est. Nascitur in putribus lacunis, interdum & in
cloacis, iners, limosus; solo gustu pituitam gignit gravem,
quam vix vomitu leves. Frequens est in regione quam
Celticæ præcæ appellant. Nam illic in deliciis est, quod gu-
stasse carnes detestabilius sit homicidio. *Al.* Infelix regio
cum suo Anticomarita. *Ca.* Tantum habeo quod dicam: ne-
mini præjudicatum velim meâ sententiâ. *Di.* Quid opus est
hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis
schedis petere, cum ipsa dictionis Etymologia præ se fe-
rat Anticomaritas dici puellas parum feliciter conjuga-
tas, utpote maritis vetulis? Nec enim novum est quod scri-
bæ quo verterunt in co, cum sint literæ cognatæ, c, q, & h.
Eu. Erat aliquid quod dixit Diphilus, si constaret dictionem
esse Latinam. Mihi videtur esse Græca è tribus conflata;
ex ἀντι, quod est contra, ῥαῖον, quod sonat pagum, &
ῥαπίζειν, quod est muliebritor garrere; hinc per synalcephen
elidit

elisā o, dictus est Anticomarita, qui rusticanā garrulitate cunctis obstreper. *Fa.* Sedulò quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox quot habet syllabas. Nam *αν* sonat *ἀντι*, *π*, *πῶλον* *κω*, *κώδισα* *μα*, *μάλα* *ρυ*, *ρυπαρά* (perperam enim scribitur per *ι*) *τα*, *τάλας*. Ex his conficitur, *amens ac miser, vellens pilos putrium tergorum*. *Al.* Tali opificio cibus congruit beta natatilis, de qua modò dixit Bertulphus. *Be.* Nimirum anticomarita anticomaritæ. *Ga.* Sedulò quidem dixistis omnes, at mihi videtur uxor viro malè morigera dici Anticomarita per syncopen, pro anridicomarita, quòd semper advesetur marito. *Al.* Si recipimus tales tropos, facillè ex (a) foria fient fora, & cuniculus fiet cuculus. *Be.* Atqui Albinus, qui consul est in hoc senatu, nondum dixit quid ipse censeat. *Al.* Ex me quidem quod adferam non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre quod ab hospite meo nuper didici, homine linguacissimò. Sæpius variabat in loquendò sermonem quàm lusciniā cantionem. Is asseverabat vocem esse Chaldaicam, è tribus compositam. Apud illos enim, ut aiebat, *anti* sonat perversum ac cerebrosum, *comar*, petram, *ita*, sutoriam. *Be.* Quis unquam petrae tribuit cerebrum? *Al.* Nihil absurdi, si modò mutes genus. *Ga.* Prorsus in hac synodo evenit quod vulgò dici solet, *Quot homines, tot sententiæ*. Quid igitur actum est? sententiæ numerari possunt, dividi non possunt, ut pars major vincat minorem. *Al.* Vincat igitur melior deteriore. *Ga.* Atqui ad hoc ipsum opus esset aliā synodo. Nam (b) sua cuique sponsa videtur pulcherrima. *Al.* Isthuc si verum esset, minus haberemus adulteriorum. Sed habeo consilium expeditum. Fabis sortiamur, ex hoc numero cui jus sit ut ex omnibus suffragiis probeat quod velit. *Ca.* At isthæc (c) in te cudetur faba. Num vera dixi? *Al.* Mihi prima & postrema magis arridet. *Ca.* Assentimur omnes, ut unus pro omnibus respondeam. *Al.* Age, sit igitur hoc inter ea de quibus dubitare fas non est. *Ca.* Maxime. *Al.* Si quis dissentiat, quid erit pœnæ? *Ca.* Majusculis scribetur HÆRETICUS IN GRAMMATICA. *Al.* Adjiciam bonis avibus quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. *Be.* Quid isthuc? *Al.* Si natatilem betam, gallam è quercu, & sutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aspersis copri sex unciiis miscueris in malagma, præsentaneum esse remedium adversus caninam scabiem & porcorum pruriginem. *Be.* Sed heus, Albine, qui nobis omnibus de

a Foria pluraliter, auctore Nonio, stercore sunt liquidiora.

b Suum cuiusque pulcrum. Vide Prov.

c Id est, in te malum hoc recidet.

a *Unitas* :
chiliās mil-
lenarius nu-
merus est;
dyas, dualis;
trias, ternar-
ius.

b *Stultus*
stultorum,
hoc est, stul-
torum prin-
ceps.

c *Qui ex an-
tro Tropho-
nii prodeunt*
tristissimi
sunt : lege
proverbium.

d *Cruentæ*
fuerunt nup-
tiæ Lapithæ-
rum.

Anticomarita negotium faceffis, in quo tandem authore le-
gitur isthuc vocabulum? *Al.* Dicam, sed in aurem, & uni.
Be. Accipiam, sed hâc lege, ut ego vicissim unus uni in au-
Al. At repetita (a) henas tandem fit chalias.
Be. Verum dicis, ubi semel ex henade reddideris dyadem,
jam non est tibi in manu sistere fluxum dyadis. *Al.* Quod
pauci nōrunt celari potest; quod multi, nequaquam : trias
autem ad multitudinem pertinet. *Be.* Probè, qui tres simul
haberet uxores, multas habere diceretur; sed qui tres habere
pilos in capite, aut dentes in ore, multosne an paucos habere
diceretur? *Al.* Sophista, admove aurem. *Be.* Quid ego au-
dio? Isthuc non minùs absurdum est quàm si Græci civita-
tem, cui expugnandæ tot classes ducebant, suo nomine non
possent nominare, pro Troja dicentes Sutrium. *Al.* Atqui
hic Rabinus est nuper è cœlo delapsus, qui nisi præsens nu-
men succurrisset rebus humanis, jamdudum quæreremus ubi-
nam essent homines, ubi pietas, ubi philosophia, ubi literæ.
Be. Næ iste inter moriæ proceres primas meretur, dignus qui
posthac vocetur (b) Archimorita, cum suis Anticomaritis.

ARGUMENTUM.

* *Αγαμέμνων*, sive Conjugium impar, vulgi stultitiam ponit ob o-
culos, qui in sponsalibus supputant dotis magnitudinem, nec ad ratio-
nem vocant sponsi scabiem, leprâ deteriorem. Viri deformis descri-
ptio. Crudelitas parentum in sic elocando filias plusquam Mezemi-
ana, de quo Virgil. *Æneid.* 10. Vitis describit pessimi mariti. Ho-
mini hoc non est nubere, sed cadaveri. In gignendis canibus, vitulis
aut equis, curatur ut fortes cœant fortibus, generosi generosis, nec
morbidum sano admittunt. Damnum ex ineptis & insaufis his
nuptiis respublica capit ingentissimum.

PETRONIUS, GABRIEL.

Pe. Unde nobis Gabriel tam tetricâ frontē? (c) Num
ex antro Trophonii? *Ga.* Imò à nuptiis. *Pe.* Nun-
quam vidi vultum minùs nuptialem. Nam qui nuptiis in-
terfuerunt, toros postea sex diēs solent hilariores amœnio-
rēsque videri, senes etiam rejuvenescere ad annos decem.
Quas igitur tu mihi nuptias narras? Mortis, opinor, cum
Marte. *Ga.* Imò juvenis generosi cum puella sedecim an-
nos nata, in qua nihil desideres, sive formam spectes, sive
mores, sive genus, sive fortunam. Quid multis? Jove mari-
to digna videri poterat. *Pe.* Hui! tam teneram puellam tam
vetulo? *Ga.* Reges non senescunt. *Pe.* Unde igitur isthæ
tristitia? Fortasse sponso invides, qui tibi captatam præ-
dam victor præripuit. *Ga.* Phy! nihil minus. *Pe.* Num tale
quid accidit (d) quale memorant de convivio Lapitharum?
Ga. Ne-

Ga. Nequaquam. *Pe.* Quid? an defuit Bacchi liquor? *Ga.* Imò supererat. *Pe.* Non aderant tibicines? *Ga.* Et fidicines, & lyricines, & tubicines, & utricines. *Pe.* Quid igitur? Non aderat Hymenæus? *Ga.* Frustrà tot vocibus ciebatur. *Pe.* Nec Charites? *Ga.* Nè musca quidem (a) Charis. Nec pronuba (b) Juno, nec aurea Venus, nec Jupiter Gamelius. *Pe.* Næ tu mihi nuptias loqueris prorsus inauspicatas & (c) *ἄδεις*, seu potius (d) *ἀγαυοὶ γάμου*. *Ga.* Magis dicas si vidisses. *Pe.* Non igitur saltatum est? *Ga.* Imò miserè claudicatum. *Pe.* Nullum ergò numen prosperius istas hilarabat nuptias? *Ga.* Nullum omnino illic aderat præter unam Deam, quæ Græcis dicitur (e) *Πύφω*. *Pe.* Pruriginosas, opinor, nuptias dicis. *Ga.* Imò rubiginosas & purulentas. *Pe.* Sed quid est, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi lacrymas etiam excutit? *Ga.* Hæc res, Petroni, vel filici posset extundere lacrymas. *Pe.* Credo, si filix vidisset. Sed obsecro te, quidnam est hoc tantum mali? Nè cela, nec meum animum diutius suspendito. *Ga.* Nōsti Lampridium Eubulum? *Pe.* Quo non alius in hac urbe vir melior aut beatior. *Ga.* Quid? ejus filiam Iphigeniam? *Pe.* Florem hujus ætatis nominasti. *Ga.* Sic est. At scis cui nupsit? *Pe.* Sciam, si dixeris. *Ga.* Nupsit Pompilio Bleno. *Pe.* Eīne Thraconi, qui neminem non solet occidere suis gloriosis fabulis? *Ga.* Huic ipsi. *Pe.* At is jam olim celebris est in hac urbe duabus potissimum rebus, mendaciis, ac scabie quæ nondum suum habet nomen, cū ipsa tam multorum habeat nomina. *Ga.* Superbissima scabies est, quæ nec lepræ, nec elephantiasi, nec lichenibus, nec podagræ, nec mentagræ cedat, si res veniat in certamen. *Pe.* Ità prædicant medicorum filii. *Ga.* Quid ego nunc, Petroni, depingam puellam tibi non incognitam? quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori. Mi Petroni, dixisses Deam quampiam esse. Nihil illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille sponsus, trunco naso, alteram trahens tibiam, sed minùs feliciter quàm solent Suizeri, manibus scabris, halitu gravi, oculis languidis, capite obvineto; sanies & è naribus & ex auribus fluebat. Alii digitos habent annulatos, ille etiam in femore gestat annulos. *Pe.* Quid parentibus accidit ut talem filiam tali porrento committerent? *Ga.* Nescio, nisi quòd hodie plerisque videtur adempta mens. *Pe.* Fortasse prædives est. *Ga.* Est affatim, sed ære alieno. *Pe.* Si puella veneno sustulisset ambos avos & avias, quod gravius supplicium de illa sumi poterat? *Ga.* (f) Si minxisset in patrios cineres, satis poenarum datura fuerat tali

a Vide proverbium.
Charis gratia.

b Dæmonia sunt, quæ nuptias auspicatas & felices redere credita sunt.

c Id est, impius.

d Id est, sine nuptiis nuptias.

e Scabies, pruritus.

f Id est, gravius aliquod flagitium commisisset. Vide prov.

a Apud veteres dam-
nati objicie-
bantur ali-
quando fe-
ris.

tali monstro vel osculum dare coacta. *Pe.* Accedo. *Ga.* Mihi sanè factum hoc crudelius esse videtur, quàm si illam nudam (*a*) objecissent ursis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut feræ pepercissent tam insigni formæ, aut subita mors finisset cruciatum. *Pe.* Vera prædicas. Mihi planè videtur hoc factum Mezentio dignum, qui *mortua*, ut inquit Maro, *jungebat corpora vivis, componens manibusq; manus atque oribus ora.* Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret; nec ullum cadaver est cui non jungi malis quàm tam putido cadaveri. Siquidem hoc ipsum quod spirat merum est venenum, quod loquitur pestis est, quod contingit mors est. *Ga.* Jam tu mihi cogita, Perroni, quid voluptatis habitura sint illa sua-
via, illi complexus, illi nocturni lusus ac blanditiæ. *Pe.* Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Isti huc demum optimo jure dici potest impar conjugium, quasi gemmam inferas plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conspectum tantum non exanimari. An hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? *Ga.* Habet puella quod excuset, autoritatem parentum, importunitatem amicorum, ætatis simplicitatem. Ego parentum vesaniam satis mirari non possum. Quis enim filiam habet tam infelici formâ quam collocare velit homini leproso? *Pe.* Nullus, opinor, si modò vel unciolam habeat sanæ mentis. Mihi si lusca esset eadèmq; clauda, nec mirus deformis quàm fuit Therſites Homericus, postremò indorata, recusarem istiusmodi generum. *Ga.* At hæc lues est omni leprâ cum terrior tum nocentior. Nam citius serpit, & subindè recurrit, ac frequenter occidit; cum nonnunquam lepra sinat hominem ad extremam usque senectutem vivere. *Pe.* Fortasse latebat parentes sponsi morbus. *Ga.* Imò pulchre roverant. *Pe.* Si tam malè volebant filiæ, quin potius insutam (*b*) culeo projecerunt in Scaldin? *Ga.* Profectò levior fuisset infania. *Pe.* Quæ dos commendabat illis sponsum? præcellit arte quapiam? *Ga.* Permultis: strenuus est aleator, potator invictus, scortator improbus, rugandi mentiendique artifex maximus, prædator non segnis, deceptor eximius, comel-sator perditus. Quid multis? Cùm scholæ non profiteantur nisi septem artes liberales, hic habet plus quàm decem illiberales. *Pe.* Aliquid tamen fuerit oportet quod illum commendaret parentibus. *Ga.* Nihil aliud quàm gloriosum equitis nomen. *Pe.* Qualis eques, cui per scabiem vix in sella sedere

b Saccus quo
obvoluti par-
ricidii rei
projicieban-
tur in pro-
fluentem flu-
vium.

sedere licet? Sed fortassis habet luculentas possessiones. *Ga.* Habuit mediocres; sed ex protervia, quam fecit, nihil superest præter unam turriculam, unde excurrere solet ad prædam, eamque tam bellè instructam, ut nolis illic porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, & feuda, aliæque magnifica nomina; nusquam non affigit sua insignia. *Pe.* Clypeus quod habet symbolum? *Ga.* Tres elephantos aureos in spatio phœniceo. *Pe.* Scilicet Elephas elephanti congruit. Oportet autem hominem esse sanguinari-um. *Ga.* Imò vinarium; nam rubro vino mirum in modum delectatur; sic tibi sanguinolentus est. *Pe.* Ad hauriendum igitur utilis est illi proboscis. *Ga.* Maximè. *Pe.* Itaque insignia declarant magnum ac stolidum nebulonem, vini gurgitem; neque enim ille color sanguinis est, sed meri: & aureus elephas indicat, quicquid auri nactus est vino absumi. *Ga.* Sic est. *Pe.* Quid igitur dotis hic Thraso conferet ad spon- sam? *Ga.* Quid? maximam. *Pe.* Quam maximam? deceptor. *Ga.* Sing me loqui; maximam, inquam, pessimamq; scabiem. *Pe.* Emoriar, ni malim filiam meam equo nuptam quàm tali equiti. *Ga.* At ego vel monacho nuptam malim. Imò hoc non est homini nubere, sed hominis cadaveri. Hoc spectaculum si vidisses, dic mihi, tenuissesne lacrymas? *Pe.* Quam potu- issem, qui vix ista sine lacrymis audio? Adeone parentes ad omnem naturalis pietatis affectum-absurduisse, ut filiam uni- cam, puellam tali formâ, tali indole, tam amabilibus moribus, tali monstro in servitutem traderent, propter mendacem clypeum? *Ga.* Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec im- manius nec crudelius nec magis impium, hodie magnatum etiam ludus est; cum expediat eos qui Reipublicæ tractan- dæ nascuntur esse quàm prosperrimâ valetudine. Corporis enim habitus animi vim afficit. Certè hic morbus quic- quid est homini cerebri solet exhaurire. Ità fit ut Reipub- licæ præsideant qui nec animo bene valeant nec corpore. *Pe.* Non solum integræ mentis ac prosperâ valetudine con- venit esse qui Reipublicæ gubernaculis assident, ve-ùm eti- am formâ dignitatēque corporis præcellentes. Quamquam enim prima principum commendatio sint sapientia & inte- gritas; tamen nonnihil refert quâ specie corporis sit qui cæteris imperat. Nam si sævus est, multum invidiæ addit corporis deformitas. Sin probus & pius, *Gratior est pulchro veniens à corpore virtus.* *Ga.* Rectè. *Pe.* Nonne deplorant ea- rum infelicitatem, quarum conjuges post peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitalem? *Ga.* Meritò sanè.

* Catuli qui
ex parenti-
bus diversæ
naturæ &
studii na-
scuntur.

† Alludit ta-
citè ad un-
guenta &
cataplasma-
ta illorum
qui poscas
habent.

sanè. *Pe.* Quæ igitur dementia est, ultro filiam plus quàm leproso tradere? *Ga.* Plus quàm dementia est. Si satrapes paret tollere carulos, quæso num ad generosam foeminam admittet scabiosum & ignavum canem? *Pe.* Imò magnâ curâ dispiceret, ut undiquaque generosum adjungeret, nè nascantur (a) hybridæ. *Ga.* Et si dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidum aut degenerem? *Pe.* Nè in commune quidem stabulum reciperet morbidum, nè quâ serpat malum ad alios. *Ga.* Nec interim referre putant quem admittant ad filiam, & unde nascantur liberi, non tantum in hæreditarem omnium facultatum successuri, verum etiam rempublicam moderaturi. *Pe.* Nè rusticus quidem quemvis taurum admittit ad juveneam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum serophæ; cum taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. *Ga.* Vide quàm perversa sint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ osculum obrudat, injuriam putant bello vindicandam. *Pe.* Accerrimo. *Ga.* Et ipsi volentes, scientes, prudentes, id quo nihil habent charius dedunt abominando portento, & privatim impii in suam gentem, & publicè in civitatem. *Pe.* Si sponsus subclaudicat, alioqui sanus, quàm abhorretur à conjugio! Hoc tantum malum non imputatur in sponsalibus. *Ga.* Si quis filiam elocavit Franciscano, quanta abominatio, quanta deploratio malè collocatæ Virginis! At illa veste detractâ virum habet membris validis: ista totam ætatem transigit cum semivivo cadavere. Si quæ nubit sacerdoti, ludunt in unctum; at hæc (b) pejùs uncto nupit. *Pe.* Vix hoc faciunt hostes puellis bello captis, vix piratæ faciunt scelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magistratu curator. *Ga.* Quomodo medicus succurret phrenetico, si ipsum habeat phrenesis? *Pe.* Atqui mirum est, à principibus, quorum munus est prospicere Reipublicæ duntaxat in his quæ ad corpus pertinent, cum in hoc genere nihil prius ac potius sit bonâ valetudine, hîc nullum excogitari remedium. Tanta pestis bonam orbis partem occupavit, & illi interim stertunt, quasi nihil ad rem pertineat. *Ga.* De principibus, Petroni, religiosè loquendum est. Sed admove aurem; insusurrabotria verba. *Pe.* Omiseriam! Utinam falsa prædicares. *Ga.* Quot morborum genera nasci putas ex vinis corruptis ac mille modis infectis? *Pe.* Innumera, siqua medicis fides. *Ga.* Num hîc vigilant ædiles? *Pe.* Planè vigilant in exigendis vestigalibus. *Ga.* Quæ sciens nubit morbidus, fortasse digna est suo

fuo malo, quod adscivir ipsa sibi: quanquam si principatum gererem, utrumque semoverem ab urbano commercio. Cæterum si qua nupsisset huic obnoxio lui, qui se sanum mentitus esset, si quis mihi summum Pontificium deleget, dirimerem hoc conjugium, etiamsi sexcentis (a) tabulis sponsalibus contractum esset. *Pe.* Quo colore? Nam conjugium ritè contractum ab homine non potest dirimi. *Ga.* Quid? tibi videtur ritè contractum quod dolo malo contractum est? Non valet contractus, si puella decepta servo nupsit, quem purabat liberum. Hic cui nupsit servus est miserimæ domine Pforæ; atque hoc infelicior est servitus, quod illa neminem manumittit, ut servitutis miseriam aliqua libertatis spes consolari possit. *Pe.* Sanè colorem reperisti. *Ga.* Ad hæc, non est conjugium nisi inter vivos. Hic mortuo nubitur. *Pe.* Repertus est alter color. Sed sineres, opinor, scabiosas scabiosis nubere, juxta vetus illud adagium, * *ἁμολογὸν ἀγαθὸν* *ἁμολογῶν*. *Ga.* Si hoc mihi liceret quod expèdieret Reipublicæ, sinerem quidem jungi, sed junctos exurerem. *Pe.* Tum tu quidem Phalaridem ageres, non principem. *Ga.* An tibi Phalaris videtur medicus qui secat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, nè totum pereat? Mihi non videtur ista crudelitas, sed misericordia. Quod utinam initio nascentis mali fuisset factum! Tum enim paucorum exitio totius orbis saluti consulì poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum annalibus. *Pe.* Ar'mitius erat illos castrari ac submoveri. *Ga.* Fœminis porrò quid faceres? *Pe.* Adderem fibulas. *Ga.* Ità quidem prospectum esset nè (b) ex malis corvis nascantur mala ova: sed fatebor hoc esse mitius, si tu fateris illud esse tutius. Nam pruriunt & exsecti; nec uno modo transilit malum, sed osculo, sed colloquio, sed contractu, sed comporatiunculâ serpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem quandam malitiam adjunctam, ut quisquis eo remetur, vel nullo suo commodo gaudeat quamplurimis suam affricare scabiem. Jam submoti possunt fugere, possunt vel noctu vel ignotis imponere; à mortuis verò nihil est periculi. *Pe.* Tutius fateor; sed haud scio an conveniat Christianæ mansuetudini. *Ga.* Dic age mihi, unde plus periculi est, à simplicibus furibus, an ab istis? *Pe.* Fateor pecuniam multò viliorẽ bonâ valerudine. *Ga.* Et tamen hos Christiani suffigimus in crucem; nec appellatur crudelitas, sed justitia; &, si Rempubicam spectes, pietas est. *Pe.* Verùm ibi plectitur qui damnum dedit. *Ga.* Hi scilicet lucrum adferunt! Sed demus hoc malum multis nullâ suâ culpâ contractum, cùm

a Scripti co-
dicilli initi
matrimonii
de pacto &
legato, ut
aunt.

* Id est, si-
mile simili
gaudet.

b Vide prov.
Mali corvi
malum e-
vnt.

a Vide prov.
Stultus qui
patre cæso
liberis peper-
cerit.
b Est pote-
 stas quæ
 creditori in
 sua patria
 contra debi-
 torem in a-
 lienâ jus su-
 um persequi
 licet.

tamen paucos reperias quibus eam luem non conciliârit ne-
 quitia; Jureconsulti docent interdum innoxios rectè occidi,
 si id magnopere interesset Reipublicæ. Quemadmodum Græci
 post eversam Trojam occiderunt Astyanactem Hectoris filium,
 nè per illum bellum instauraretur. (*a*) Nec putant impium,
 post extinctum tyrannum, & liberos innoxios trucidari.
 Quid? quòd nunquam non bellamus Christiani, neque tamen
 nescimus in bellis maximam malorum partem ad eos redire
 qui nihil commeruerunt. Idem usu venit in (*b*) represali-
 bus quæ vocant. Qui læsit, in tuto est; & spoliatur negotia-
 tor, qui nec factum quidem audivit, tantum abest ut in culpa
 fuerit. Quod si talibus remediis utimur in rebus non ita
 magni momenti, quid censes faciendum in re omnium atro-
 cissima? *Pe.* Vincor veris. *Ga.* Tum illud mihi perpen-
 de. Apud Italos ut primùm scintillare cœpit pestilentia, oc-
 cluduntur ædes: qui laboranti inserviunt, submoventur à
 publico. Hoc quidam appellant inhumanitatem, cùm sum-
 ma sit humanitas. Siquidem hâc vigilantia fit ut paucis fu-
 neribus sopiatur malum. At quanta est humanitas tot milli-
 um vitæ consuli? Sunt qui parùm hospitale putant, quòd I-
 tali, in rumore pestilentia, tempore vespertino hospitem
 portis submovent, coguntque sub dio noctem agere: at pietas
 est, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono pro-
 spicere. Quidam sibi valde fortes videntur & officiosi, quòd
 ausint ad quemvis pestilentia laborantem accedere, etiam si
 nihil illic habeant negotii. At dum reversi domum inficiunt
 uxores, liberos, ac totam familiam, quid eâ fortitudine stul-
 tius? quid officio inofficiosius, ut salutes alienum, tibi cha-
 rissimos in præsens vitæ discrimen adducere? Hic tamen
 quanto minus est periculi à pestilentia quàm ab hac scabie?
 Rariùs afflat propinquos, nec ferè senes attingit; & quos at-
 tigit, aut citò liberat, aut restituit sanitati, puriores etiam
 quàm antea fuerunt. Hæc quid aliud quàm perpetua mors
 est, vel, ut veriùs dicam, sepultura? Obvolvuntur linteis &
 unguentis more cadaverum. *Pe.* Verissima narras. Saltem
 idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo quod datur
 leprosis. Aut si hoc quoque nimium est, nemo barbæ syl-
 vam patiatur sibi demeri, aut sibi quisque tonsorem præster.
Ga. Quid si uterque claudat os? *Pe.* Afflant naribus ma-
 lum. *Ga.* Est & isti malo remedium. *Pe.* Quodnam? *Ga.* Ut,
 quod solent Alcumici, addant personam quæ per vitreas fe-
 nestellas præbeat lumen oculis, ori naribusque respiratio-
 nem, cornu à persona per axillas in tergum porrecto. *Pe.*
 Bellè,

Bellè, si nihil meruendum est à contactu digitorum, linreo-
rum, pectinis, & forpiciis. *Ga.* Optimum igitur barbam usq;
ad genua demittere. *Pe.* Ità viderur. Deinde fiat edictum,
nè quis idem sit tonsor & chirurgus. *Ga.* Ad famem relegas
tonsores. *Pe.* Minuant sumptus, & aliquanto pluris radant.
Ga. Esto. *Pe.* Tum feratur lex, nè quis cum alio poculum
habeat commune. *Ga.* Istam vix recipiet Anglia. *Pe.* Nève
duo misceantur eodem lecto, præter uxorem & maritum.
Ga. Placer. *Pe.* Ad hæc, in diversoriis nè quis hospes indor-
miam linteis in quibus alius indormiit. *Ga.* Quid facies Ger-
manis, qui vix lavant bis in anno? *Pe.* Exstimulenti lotri-
ces. Præterea tollatur mos quamvis vetustus salutandi oscu-
lo. *Ga.* Etiamne in templis? *Pe.* Tabellæ suam quisque op-
ponat manum. *Ga.* Quid de colloquio? *Pe.* Viretur illud
Homericum, (a) *Ἄλλ' ἄν' ἑαυτῶν* & vicissim qui au-
scultat, comprimat labra. *Ga.* Vix istis legibus suffecerint du-
odecim tabulæ. *Pe.* Sed quid consulas interim infelici puel-
læ? *Ga.* Quid, nisi ut libenter sit misera, quò sit minùs mi-
sera; & suavio conjugis opponat manum, tum armata cum
illo dormiat? *Pe.* Quonam hinc properas? *Ga.* Rectà in
museum. *Pe.* Quid facturus? *Ga.* Pro (b) Epithalamio,
quod postulant, scripturus Epitaphium.

a Id est, pro-
pius admo-
vens caput,
ὁδὸν αὐτῆς.

b Carmen
quod in
nuptiis de-
cantari con-
suevit: Epi-
taphium in-
scriptio se-
pulchri.

ARGUMENTUM.

*Impostura habet familiare colloquium inter Livinum & Philippum; ubi
Livinus imponit Philippo, carmina loquens, cum ille prosum reba-
tur loqui.*

PHILIPPUS, LIVINUS.

Ph. **S**alve, Livine. *Li.* Salvebo, si vis ità; sed à me tibi
Scave. Nam est animus imponere tibi, nisi caves.

Ph. Non est admodum meruendus hostis qui periculum
denunciat. Sed age, falle, si potes. *Li.* Ecce jam fefelli,

nec sentis adhuc. Iterum cave. *Ph.* Cum præstigiarum, opi-
nor, artifice mihi res est. Nihil enim sentio imposturæ. *Li.*

Rursus adverte mentem tuam, ni velis decipi, sicuti falsus es
non semel. *Ph.* Hic sum, incipe. *Li.* Jamdudum mihi quod

jubes peractum est. *Ph.* Quid actum? aut quid peractum?
Nihil sentio doli. *Li.* Jam toties admonitus saltem adhibe at-

tentum animum. *Ph.* Novum præstigiarum genus. Ludor, ut
ais, neque quicquam artis sentio, cum observem & oculos, &

manus, & linguam tuam. Sed age, rursus incipe. *Li.* Iterum
atq; iterum incipio, atq; adeò toties facio, neq; tu assequeris

laqueos. *Ph.* Quà re mihi laqueos tendis? *Li.* Hæc tibi, in-
quam, lingua dolos parat, nec auribus sentis, nec oculis vides.

Nunc saltem habe attentos oculos & aures. *Ph.* Non possum
magis

magis, etiam si de capite ageretur. Sed falle rursus. *Li.* Iterum ecce fefelli, neque deprehendis artem. *Ph.* Enecas. Quæso dic, quodnam est hoc præstigiæ genus? *Li.* Hactenus sum tibi loquutus carmine, atque adhuc loquor. *Ph.* Nihil minus sensi quàm isthuc. *Li.* Primum tibi respondi duobus trimetris iambicis. Deinde trochaico tetrametro catalectico. Mox meris creticis sum loquutus. Post hæc phaleucio hendecasyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæstis. Rursus tribus sapphicis. Mox soradico. Postremo trochaico tetrametro. *Ph.* Deum immortalem! quid vis suspicabar potius quàm istud. Si vixero, aliquando vicem reponam. *Li.* Huic si quid potes. *Ph.* Ecce bis par pari retuli, nec dolum percipis. *Li.* Hui! tam citò? *Ph.* Minatus sum tibi iambico tetrametro catalectico, mox addidi creticos quinque. *Li.* Prorsus accidit, ut video, quod dici solet, * *Cretenfis incidit in Cretensem.* *Ph.* Sic est: sed illud precor utrique nostrum, nè nobis unquam occurrat impostura nocentior.

* Cretenfes
nebulones
& mendaces
notati sunt.

ARGUMENTUM.

Cyclops, sive Evāgelio-phorus, taxat eos qui Evangelium semper habent in ore, cum in vita nihil prorsus sit Evangelicum. Acerbè invehitur in hypocritas, qui profitentur ore, negant opere Religionem Evangelium, ut vinum, non prodest nisi intrinsecus sumptum.

CANNIUS, POLYPHEMUS.

Ca. Quid hîc venatur Polyphemus? *Po.* Quid vener, rogas, sine canibus & venabulo? *Ca.* Fortè nympham aliquam hamadryadem. *Po.* Pulchre divinâsti. En tibi rete venatorium. *Ca.* Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, Polyphemum cum codice, (a) *γαλῆ κροκωτόν*; *Po.* Non croco tantum pinxi libellam, sed etiam minio lasuriôque. *Ca.* Non loquor de croco, sed Græcè dixi quiddam. Militaris viderur libellus; nam nodis, laminis & circulis æreis armatus est. *Po.* Introspecte. *Ca.* Video. Sanè perquam bellus est: sed nondum ornâsti satîs. *Po.* Quid deest? *Ca.* Addere debebas tua insignia. *Po.* Quæ? *Ca.* Sileni caput è dolio prospiciens. Sed quid tractat? Artem potaticam? *Po.* Vide nè quam imprudens effatias blasphemiam. *Ca.* Quid igitur? estne sacri quippiam? *Po.* Est, quo nihil sacratius, Evangelium. *Ca.* (b) *Ἡράκλεις!* Quid Polyphemo cum Evangelio? *Po.* Quin ita rogas, Quid Christiano cum Christo? *Ca.* Nescio, nisi quòd te talem magis decet halbardacha. Nam si quis mihi istâ specie ignotus occurreret in mari, piratam esse crederem; si in nemore, sicarium. *Po.* Atqui hoc ipsum nos docet

a Id est, Fe.
li crocotum.
Vide pro.

b Id est, Hercules! admirandi adverbium apud Græcos.

docet Evangelium, nè quem judicemus juxta faciem. Quem-
admodum enim sæpenuerò sub tunica cinericia later ani-
mus tyrannicus; ita nonnunquam attonsum caput, circum-
torta barba, torva supercilia, truces oculi, vertex plumam
ventilans, sagum militare, caligæ intersectæ, tegunt Evan-
gelicum animum. *Ca.* Quidni? nonnunquam & sub pelle
lupina later ovis: & si qua fides apologis, sub exuvio leo-
nis later asinus. *Po.* Imò ego novi qui ovem gestat in ver-
tice, vulpem in pectore; cui libens optârim, ut quàm habet
nigros oculos, tam habeat candidos amicos, tamq; probè in-
auretur quàm colorem habet inauratæ congruum. *Ca.* Si
ovem gestat in vertice qui pileum gestat ovillum, quàm
tu incedis onustus, cum ovem simul & struthiocamelum
gestes in capite? Tum an non absurdius facit qui avem
portat in capite, asinum in pectore? *Po.* Mordes. *Ca.* Sed
bellè res habuerit si, quàm tu decorâsti variis ornamentis
Evangelium, tam te vicissim exornet. Ornâsti coloribus,
utinam exornet te bonis moribus. *Po.* Curabitur. *Ca.* Ut so-
les. *Po.* Sed omissis convitiis, itâne damnas eos qui circum-
ferunt codicem Evangelicum? *Ca.* Minimè gentium. *Po.*
Quid? an tibi videor minimus gentium vel asinino capite
te procerior? *Ca.* Non arbitror tanto, si asinus arrigat auri-
culas. *Po.* Certè bubalino. *Ca.* Placet collatio; sed ego mi-
nimè dixi, non, minime. *Po.* Quid interest inter ovum & o-
vum? *Ca.* Quid interest inter medium digitum & infimum?
Po. Medius est longior. *Ca.* Scitè. Quid interest inter asi-
ninas aurículas & lupinas? *Po.* Lupinæ sunt breviores. *Ca.*
Rem tenes. *Po.* At ego longa brevîaque palmâ & ulnâ
metiri soleo, non auribus. *Ca.* Age, qui Christum gestavit di-
ctus est Christophorus: tu qui Evangelium portas, pro
Polyphemo dicendus es Evangeliophorus. *Po.* An sanctum
non putas portare Evangelium? *Ca.* Non, nisi tu fatearis esse
sanctissimos asinos. *Po.* Quî sic? *Ca.* Quia unus sufficit
gestandis tribus istiusmodi codicum millibus; nec te credi-
derim futurum imparemoneri, si probè sis clitellatus. *Po.*
Nihil absurdi sic asino tribuere sanctimoniam, quia gesta-
vit Christum. *Ca.* Istam sanctimoniam tibi non invideo. Et,
si vis, donabo tibi reliquias illius asini cui Christus insedit,
ut exosculeris. *Po.* Dabis munus gratissimum. Nam asinus
ille contactu corporis Christi consecratus est. *Ca.* Sanè
Christum contigerunt & qui illi impeerunt alapas. *Po.*
Sed age, dic seriò, nonne pium est circumferre codicem E-
vangelicum? *Ca.* Pium, si absit hypocrisis, si verè id fiat.

Po.

Quisnam
verè portat
Evangelium.

* Inanis &
multorum
verborum
effusio, à
Batto quo-
dam dicta,
cui hoc so-
lemne fuit.
Battologi-
am damnat
Christus no-
minatim apud Mat-
thæum.

Po. Abeat hypocrisis ad monachos; quid militi cum hypo-
crisi? *Ca.* At primum expedi mihi quid sit hypocrisis. *Po.*
Cum aliud præ te fers quàm latet in animo. *Ca.* Sed quid
præfert circumlatus Evangelii codex? nonne vitam Evan-
gelicam? *Po.* Opinor. *Ca.* Ergò ubi vita non responder co-
dici, nonne hypocrisis est? *Po.* Videtur. Sed quid est verè
codicem Evangelicum circumferre? *Ca.* Quidam circumfe-
runt manibus, quemadmodum Franciscani Francisci regu-
lam: idem possunt & bajuli Lutetiani, & asini, & cantherii.
Sunt qui circumferunt ore, nihil crepantes nisi Christum &
Evangelium; hoc est Pharisaicum. Quidam circumferunt
animo. Proinde verè circumfert, qui & manibus, & ore, &
corde portat Evangelium. *Po.* Ubi sunt isti? *Ca.* In templis
diaconi, qui portant codicem, pronunciant populo, & tenent
corde. *Po.* Tamen non omnes sancti sunt qui animo gestant
Evangelium. *Ca.* Nè mihi sophistam agas. Non gestat ani-
mo, nisi qui medullitus amat. Nemo penitus amat, nisi qui
moribus exprimit Evangelium. *Po.* Istas subtilitates non as-
sequor. *Ca.* At dicam crassiore Minervâ. Si lagenam vini
Belnensis gestes humeris, quid aliud est quàm onus? *Po.* Ni-
hil aliud. *Ca.* Si teneas faucibus, ac mox exspuas? *Po.* Haud
profuerit; quanquam id quidem non soleo. *Ca.* Sin, ut soles,
affatim haurias? *Po.* Nihil divinius. *Ca.* Concalescit omne
corpus, rubescit facies, hilarescit fons. *Po.* Prorsus. *Ca.* Ta-
le quiddam est Evangelium: in animi venas demissum inno-
vat totum hominis habitum. *Po.* Videor igitur tibi parùm
Evangelicè vivere? *Ca.* Istam quæstionem nemo te dissol-
verit rectius. *Po.* Si bipenni res agatur. *Ca.* Si quis in os te
vocet mendacem aut ganeonem, quid faciàs? *Po.* Quid fa-
ciam? sentiret pugnoscere meos. *Ca.* Quid si quis tibi impin-
gat colaphum? *Po.* Amputarem illi collum pro colapho. *Ca.*
Atqui codex tuus docet, ut pro convitio referas benignum
sermonem, & ferienti maxillam dexteram porrigas & sini-
stram. *Po.* Legi, sed exciderat. *Ca.* Oras, opinor, frequenter.
Po. Isthuc est Pharisaicum. *Ca.* Pharisaicum est prolixè pre-
cari, sed fucare. At tuus codex docet semper orandum, sed
ex animo. *Po.* Attamen oro nonnunquam. *Ca.* Quando? *Ca.*
Cum venit in mentem, semel aut bis in hebdomade. *Ca.*
Quid tum oras? *Po.* Precationem Dominicam. *Ca.* Quoties?
Po. Semel. Nam vetat Evangelium * Battologiam eadem
iterantem. *Ca.* Potes attentus absolvere precationem Domi-
nicam? *Po.* Nunquam id tentatum est. An non satis quòd
voce pronuncio? *Ca.* Nescio, nisi quòd Deus non audit nisi
cordis

cordis vocem. Crebrò jejunas? *Po.* Nunquam. *Ca.* At tuus codex probat precationem & jejunium. *Po.* Probarem & ego, nisi aliud flagitaret venter. *Ca.* At Paulus negat eos servire Jesu Christo qui ventri serviunt. Vesceris carnibus quovis die? *Po.* Cùm dantur. *Ca.* Atqui ista gladiatoria laterum firmitas vel sceno arborumque corticibus poterat ali. *Po.* Sed Christus dixit non coinquinari hominem his quæ intrant in es. *Ca.* Ità, si modicè, si præter offendiculum. At Paulus, Christi discipulus, mavult fame mori quàm fratrem infirmum offendere suo cibo; nòsque ad suum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. *Po.* Paulus est Paulus, ego sum ego. *Ca.* At Ægonis est capras pascere. *Po.* Malim esse. *Ca.* Pulchre tibi precaris; caper citius fies quàm capra. *Po.* Esse dixi, pro edere. *Ca.* Eleganter. Libenter succurris pauperibus? *Po.* Non est quod dem. *Ca.* At esset si sobriè viveres, si gnaviter laborares. *Po.* Dulce est orium. *Ca.* Servas præcepta Dei? *Po.* Grave est. *Ca.* Agis admissorum pœnitentiam? *Po.* Christus pro nobis dependit. *Ca.* Unde igitur declaras te amare Evangelium? *Po.* Dicam. Franciscanus quidam apud nos non desinebat è suggesto deblaterare in Novum Testamentum Erasmi; conveni hominem privatim, lævam injeci capillis, dextrâ pugilem egi, suggillavi illum magnificè, totâque faciem tuber reddidi. Quid ais? Non est hoc favere Evangelio? Deinde absolvi illum à commissis, hoc ipso codice ter in verticem impacto, fecique tria tubera, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Ca.* Satís quidem Evangelicè. Istuc nimirum est Evangelium Evangelio defendere. *Po.* Occurrit alter ejusdem sodalitiî, qui nullum neque modum neque finem faciebat debacchandi in Erasmus. Accensus Evangelico zelo, minis hominem adegi ut utroque genu flexo rogaret veniam, fatereturque se quæ dixerat instigantè diabolo dixisse: ni fecisset, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis esse solet Martis irati. Hoc gestum est coram aliquot testibus. *Ca.* Miror hominem non fuisse prorsus exanimatum. Sed ut pergamus: Vivis castè? *Po.* Id fortasse fiet ubi senuero. Sed vis tibi verum fatear? Canni. *Ca.* Non sum sacerdos; si confiteri liber, alium curare. *Po.* Deo soleo confiteri. Sed tibi fateor me nondum esse perfectum Evangelicum, sed unum è populo. Habemus quatuor Evangelia. Nos Evangelici quatuor res potissimè venamur: ut ventri bene sit; nequid desit iis quæ sub ventre sunt; tum ut sis unde vivamus; postremo,

Quæ venantur Pseud-evangelici præter 4 Evangelia.

postremò, ut liceat quod lubet agere. Hæc si suppetant, inter pocula clamamus, Io triumphe, Io præan; Vivit Evangelium, regnat Christus. *Ca.* Ista quidem Epicurea vita est, non Evangelica. *Po.* Haud inficior. Sed scis Christum omnipotentem esse; potest repente nos vertere in alios homines. *Ca.* Potest & in suos; quod quidem proclivius arbitror quam in bonos viros. *Po.* Utinam non essent pejores in mundo suis, bobus, asinis & camelis. Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, passeribus salaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. *Ca.* At jam tempus est ut ex animante bruto in hominem incipias verti. *Po.* Rectè mones. Nam horum temporum Prophetæ dicunt instare supremum mundi diem. *Ca.* Tantò magis properandum. *Po.* Exspecto Christi manum. *Ca.* Vide ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt in propinquo esse mundi finem? *Po.* Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines quod faciebant imminente diluvio; epulantur, potant, comessantur, ducunt, nubunt, scortantur, emunt, vendunt, foenerant & foenerantur, ædificant; reges belligerantur, sacerdotes student augendis censibus, Theologi nectunt syllogismos, Monachi per orbem cursitant, populus tumultuatur, Erasmus scribit colloquia: denique nihil malorum abest, famines, sitis, latrocinia, bellum, pestilentia, seditio, rerum bonarum inopia. Annon hæc arguunt adesse finem rerum humanarum? *Ca.* Ex hoc malorum acervo quod tibi est molestissimum? *Po.* Divina. *Ca.* Quòd crumenam tuam obsident araneæ. *Po.* Dispeream nisi rem acu tetigisti. Nunc venio recens à computatione: aliàs sobrius tecum disputabo, si voles, de Evangelio. *Ca.* Quando te videbo sobrium? *Po.* Cùm fuero. *Ca.* Quando eris? *Po.* Cùm videris. Interim, mi Canni, sis felix. *Ca.* Tibi vicissim opto ut sis quod diceris. *Po.* Nè me vincas officio, precor nè Cannium unquam destituat unde cognomen sortitus est.

ARGUMENTUM.

* Id est, nihil ad Bacchum, cùm nihil ad rem præsentem quadret.
 * ἢ πρὸς Διόνυσον.

Hoc Colloquium, cui titulus, * Ἀπεροδιόνοισι, seu Absurda, confusam continet confabulationem, ubi nihil planè ad rem respondetur, quod Anglicè dicimus **Non-sense**. Alter enim de nuptiis rogat, alter de naufragio infelicique navigatione respondet.

ANNIUS, LEUCIUS.

An. **A**udio te interfuisse nuptiis Pancratii & Albinæ. *Le.* Nunquam antehac infelicius navigavi quam hoc tempore. *An.* Quid ais? tantam fuisse hominum frequentiam?

am? *Le.* Nec unquam mihi vilior fuit vita quàm id temporis. *An.* Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci convenerint, iique tenues. *Le.* Vix fueram ingressi pelagus, ortus est ingens turbo. *An.* Narras deorum cœtum. Tòtūc aderant viri principes, tot matronæ nobiles? *Le.* Boreas dissecuit velum, dissectūmq; dissipavit. *An.* Desponsam novi. Nihil fingi potest venustius. *Le.* Mox fluctus revulsit clavum. *An.* Idem videtur omnibus. Nec sponsus admodum illi cedit, ut aiunt, formæ gratiâ. *Le.* Quid animi censes nobis illic fuisse? *An.* Sanè rarum nunc est virgines nubere. *Le.* Remigandum nobis erat. *An.* Dotem vix credibilem narras. *Le.* Ecce mox aliud malum. *An.* Cur puellam impuberem commiserunt tam feroci? *Le.* Apparuit piratarum navis. *An.* Profectò sic est, in multis nequitia supplet ætatem. *Le.* Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. *An.* Hui! tantum donariorum? Interim pauperibus nemo dat festucam. *Le.* Quid? cederemus? Imò desperatio vitæ addebat animos. *An.* Vereor nè sint steriles nuptiæ, si vera prædicas. *Le.* Imò iniecimus harpagones. *An.* Orem novam! ante nuptias gravis? *Le.* Si spectâsses eum conflictum, fatereris me non esse scēminam. *An.* Ut audio, conjugium hoc non solum ratum est, sed etiam consummatum. *Le.* Insiluimus in navem piraticam. *An.* At demiror te vocarum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu sponsæ patrem contingo. *Le.* Ipsos in mare præcipites dedimus. *An.* Vera prædicas, *Infelicitum nulli sunt affines.* *Le.* Quicquid erat prædæ, inter nos partiti sumus. *An.* Expøstulabo cum puella primo quoque tempore. *Le.* Mox exorta est subita tranquillitas; dixisses esse * Alcedonia. *An.* Si illi res est, mihi est animus. Nihil moror illius benevolentiam. *Le.* Irà pro una duas naves in portum deduximus. *An.* Indignetur qui vult. *Le.* Quò eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. *An.* Hodie non est liberum mihi; nam ipse domi convivas exspecto: aliàs non recusabo.

* Dies sereni quibus mare tranquillum & pacatum est.

ARGUMENTUM.

(a) *Ἰππεὺς ἀνιππεύς*, sive Ementita nobilitas, depingit eos qui sub umbra nobilitatis existimant sibi nihil non licere. Quamvis nullæ generis aut virtutis celebritate insignes, arrogant tamen sibi perfrictæ frontis nebulones honorem illis nullo facinore debitum, nisi flagitio honor debeat improbiissimo.

a Id est, eques sine equo.

(b) HARPALUS, NESTORIUS.

Ha. **P**otes me tuo levare consilio? Senties me hominem non inamemorem nec ingratum. Ne, Dabo expediatum,

b Rapacem sonat nomen servuli apud Plautum.

tum, ut sis quod esse velis. *Ha.* At nobis in manu non est ut nascamur nobiles. *Ne.* Si non es, enitere benefactis, ut à re initium capiat nobilitas. *Ha.* Perlongum est. *Ne.* Exiguâ summâ tibi vendet Cæsar. *Ha.* Vulgo ridetur emptitia nobilitas. *Ne.* Cum nihil sit magis ridiculum quàm ementita nobilitas, quid est ut tantopere affectes nomen equitis? *Ha.* Sunt causæ, nec leves, quas tibi non gravabor indicare, si mihi commonstrâris rationes quibus nobilitaris opinionem mihi parem apud vulgus. *Ne.* Nomen absque re? *Ha.* Atqui cum res abest, proximum est opinio. Sed age, consule, Nestori; ubi causâs audieris, fateberis operæ pretium. *Ne.* Quando ità vis, dicam. Primum, fac procul te abducas à patria. *Ha.* Memini. *Ne.* Ingere te in convictum juvenum verè nobilium. *Ha.* Intellego. *Ne.* Hinc primum orietur suspicio, te talem esse cum qualibus victitas. *Ha.* Sic est. *Ne.* Vide nè quid habeas plebeium. *Ha.* Quidnam? *Ne.* De cultu loquor. Nè vestis sit lanea, sed aut serica, aut, si deest quicquid, sustanea; denique vel canabea potius quàm pannea. *Ha.* Rectè. *Ne.* Vide nè quid sit integrum, sed disleca pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues si potes, nève quicquam humile loquaris. Si quis ex Hispania veniat hospes, roga quomodo conveniat Cæsari cum Pontifice, quid agat affinis tuus comes à Nassauen, quid cæteri congerrones tui. *Ha.* Fier. *Ne.* Sit annulus in digito cum gemma signatoria. *Ha.* Siquidem loculi ferant. *Ne.* At parvo constat annulus æreus inauratus cum gemma factitia. Sed adde clypeum cum insignibus. *Ha.* Quænam mihi suades deligam? *Ne.* Duo mulctra, si velis, & cantharum cervisiarium. *Ha.* Ludis, age, dic seriô. *Ne.* Nunquam fuisti in bello? *Ha.* Nè vidi quidem. *Ne.* At interim, opinor, decollâsti anseres & capos rusticorum. *Ha.* Persæpe, & quidem fortiter. *Ne.* Pone machæram argenteam, tria anserum capita aurea. *Ha.* In quo solo? *Ne.* Quo nisi sanguinolento? monumentum fortiter effusi cruoris. *Ha.* Quidni? rubet sanguis anserinus æquè atque humanus. Sed perge, obsecro. *Ne.* Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diversoriorum in quibus fortè versatus es affigendum curato. *Ha.* Quid addetur galeæ? *Ne.* Rectè submones. Eam facies ore dislecto. *Ha.* Quamobrem? *Ne.* Ut spires; deinde, ut congruat vestitui. In vertice quid eminebit? *Ha.* Expecto. *Ne.* Caput canis demissis auribus. *Ha.* Vulgatum est. *Ne.* Adde duo cornua, rarum hoc est. *Ha.* Placer. Sed quæ bestię sustinebunt clypeum? *Ne.* Cervos, canes, dracones, gryphes occupârunt principes:

tu posito duas Harpyias. *Ha.* Optimè consulis. *Ne.* Restat cognomen. Hic illud inprimis cavendum, nè plebeio more te pariaris vocari Harpalum Comensem, sed Harpalum à Comæ; hoc enim nobilium est, illud sordidorum Theologorum. *Ha.* Sic memini. *Ne.* Habesne quicquam cujus te possis appellare dominum? *Ha.* Nè haram quidem. *Ne.* in urbe celebri natus es? *Ha.* Imò in obscuro pago. Non enim fas est ei mentiri unde petis medicinam. *Ne.* Rectè est. Sed ei pago nullus est vicinus mons? *Ha.* Est. *Ne.* Et habet alicunde rupem? *Ha.* Habet præruptam. *Ne.* Ergò sis Harpalus eques ab Aurea rupe. *Ha.* Atqui mos est magnatum, ut saum quicque symbolum habeat vocale: quemadmodum Maximilianus habebat, *Tene mensuram*; Philippus, *Qui vult*; Carolus, *ulterius*; item alius aliud. *Ne.* Tu ascribito, *Omnis jacta sit alea*. *Ha.* Næ tu percommode dicis. *Ne.* Jam quò firmior sit hominum opinio, fingitò literas à magnatibus ad te missas, in quibus identidem appelleris eques clarissimus; magnarumque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis ut hujusmodi literæ, tibi velut elapsæ, aut per oblivionem relictæ, veniant ad aliorum manus. *Ha.* Istud quidem erit mihi commodum. Nam & literas novi, & hanc facultatem multo usu paravi, ut cujusvis manum facilè effingam. *Ne.* Interdum insue vesti, aut relinque in crumena, ut quibus sarcindi negotium dederis illic reperiant. Illi non silebunt; & tu, simul ac resciveris, compones vultum ad iracundiam ac mœstiriam, quasi doleat casus. *Ha.* Et isthuc jam pridem meditatus sum, ut faciem tam facilè mutem quàm personam. *Ne.* Ità fiet ut nec fucus suboleat, & res cum fide spargatur. *Ha.* Curabitur sedulò. *Ne.* Deinde sodales aliquot adfiscendi sunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te Joncherum appellent. Nec est quod hic sumptum metuas. Sunt plurimi juvenes qui vel gratis cupiant hanc agere fabulam. Adde huc, quòd hæc regio scater juvenibus eruditulis, qui mirà tenentur scribendi libidine, (a) nè dicam scabie. Nec desunt famulici quidam typographi, nihil non audentes, si spes quæstus affusserit. Ex his aliquot subornat, qui in libellis suis te prædicent patriæ procerem, idque subindè repetatur literis majusculis. Hæc viâ vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citius enim & latius discurrunt libelli quàm voces aut quamlibet loquaces famuli. *Ha.* Nec ista displicet ratio. At famuli sunt alendi. *Ne.* Sunt; at non ales famulos (b) ἀχέρας &

(a) Alludit ad hoc Juvenalis, *Tenet insanabile multos Scribendi cacœthes.*

(b) Id est, sine manibus.

* Inutiles.

& ob id * ἀχρεῖς. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis varias esse talium rerum occasiones. *Ha.* Define; teneo rem. *Ne.* Superfunt artes. *Ha.* Aveo scire. *Ne.* Ni sis bonus aleator, probus chartarius, scortator improbus, porator strenuus, profusor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde scabie ornatus Gallicâ, vix quisquam te credet equitem. *Ha.* In istis quidem jampridem exercitatus sum. Sed unde sumprus? *Ne.* Mane; isthuc ibam. Est tibi patrimonium? *Ha.* Perpusillum. *Ne.* Postquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facile reperies fatuos qui tibi credant; quosdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam ut ludas creditores mille sunt artes. *Ha.* Earum quidem rudis non sum. Sed tandem urgebunt, ubi perspexerint nihil esse nisi verba. *Ne.* Imò nulla est commodior ad regnum via quam debere quamplurimis. *Ha.* Qui sit? *Ne.* Primum, creditor observat te non aliter quam obligatus magno beneficio, vereturque nè quam præbeat ansam amittendæ pecuniæ. Servos nemo magis habet obnoxios quam debitor suos creditores: quibus si quid aliquando reddas, gratus est quam si dono des. *Ha.* Animadverri. *Ne.* Illud tamen caveo; nè cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam summulam ingentes excitant tragedias, placabiliores sunt quibus lautior est fortuna; cohibet illos pudor, lætat spes, deterret metus, norunt quid possunt equites. Postremo, cum inundaverit æris alieni magnitudo, fæcis causis aliò demigra, atque indè rursus aliò. Nec est quòd hujus rei te pudeat. Nulli magis obæratum sunt quam magni principes. Si quis rusticus urgeat, finge offensum improbitate animum. Interdum tamen aliquid reddito; verum nec totum, nec omnibus. Illud ubique curandum, nè cui suboleat tibi prorsus exhaustos loculos. Semper ostentra. *Ha.* Quid ostendet qui non habet? *Ne.* Si quid amicus apud te depoluit, ostentra pro tuo; sed artem dissimula, cura ut casus videatur. In hunc usum interdum sumito pecuniam commodato, quam mox reddas. Ex loculo nummis æreis distincto profer aureos duos ibi sepositos. Cætera ex teipso conficito. *Ha.* Intellego. At tandem obruari oportet ære alieno. *Ne.* Scis quantum apud nos liceat equitibus. *Ha.* Nihil non, & quidem impune. *Ne.* Ergò famulos alii non segnes, aut etiam sanguine propinquos, qui alioqui forent alendi. Occurrer negotiator quem obvium spoliens. Reperient aliquid in diversariis, aut in ædibus, aut in navibus incustoditum. Tenes? Memire int non frustra datos homini digitos.

gitos. *Ha.* Siquidem rutó. *Ne.* Cura ut habeas pulchre vestitos, cum insignibus. Committe literas fictitias ad summares. Si quid clam sustulerint, nullus audebit illos infimulare; etiam si quid suspicentur, timebunt equitem dominum: sin vi prædam extorserint, bellum vocabitur. His (a) progymnasmatibus ad bellum præluditur. *Ha.* O felix consilium! *Ne.* Jam illud equestre dogma semper erit tuendum, Jus fasque esse equiti plebeium viatorem exonerare pecuniâ. Quid enim indignius quàm ignobilem negotiatorem abundare nummis, cum interim eques non habeat quod impendat scortis & alex? Fac semper te adjungas magnatibus, vel ingeras potiùs: nè quid pudeat, perfricanda frons est, sed præferim hospitibus: eoque præstat in celebri quopiam loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus diversoriis. *Ha.* Isthuc ipsum erat in animo. *Ne.* Hic sæpenumero fortuna prædam objicit. *Ha.* Qui? rogo. *Ne.* Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in sera promptuarii. Cætera tenes. *Ha.* Ar. *Ne.* Quid metuis? de sic cultro, de tam magnificè loquente, de Equite ab Aurea rupe, quis audebit suspicari? Et si quis fortè tam improbus exstiterit, quis erit tam audax ut te appellet? Interim suspicio derivabitur in aliquem hospitem qui pridie discesserit. Turbantur famelicia cum pandocheo. Tu tranquillus tuam personam agito. Hoc si acciderit homini modesto cordatòque, filebit, nè simul cum damno lucrifaciat pudorem, qui rem suam indiligenter servaverit. *Ha.* Non absurdè dicis. Nam nòsti, opinor, Comitum à Vulture albo. *Ne.* Quidni? *Ha.* Apud hunc diversatus est, ut accepi, Hispanus quidam, specie cultùque sanè quàm liberali. Is abstulit florenos sexcentos, nec unquam Comes ausus est queri. Tanta erat hominis majestas. *Ne.* Habes exemplum. E famulis tuis interdum aliquem emandes, in bellum scilicet. Is spoliatis templis aut monasteriis quibussibet redibit onustus prædâ bello paratâ. *Ha.* Hoc quidem est turissimum. *Ne.* Est & alia ratio constandæ pecuniæ. *Ha.* Narra, obsecro. *Ne.* In benenummatos finge causas irarum, præsertim in monachos aut sacerdotes, qui nunc apud omnes ferè summâ laborant invidiâ. Alius irriserit, aut conspuerit clypeum tuum; alius parum honorificè de te sit loquutus; alius scripserit aliquid quod in calumniam detorqueri valeat. His per (b) feciales tuos (c) ἀποσδόν πόλεμον denuncia. Sparge minas atroces, excidia, exitia, (d) παρασθείας meras: territi venient ad componendam litem. Ibi fac magno æstimes tuam dignitatem,

a Est præexercitamentum & quasi rudimentum aliquod. Habent omnes quidem artes peculiaris quædam rudimenta, quibus cognitis facilius nobis ad ipsas artes datur.

b Sacerdotes legati, per quos olim Romani fœdera cum hostibus sanciebant, & res repotebant, bellumq; nunciabant.

c Id est, irreconciliabile bellum, d Omnium rerum destructionem significat.

(a) Illecta-
mentum
amatorium.

(b) Id est,
Proluit mare
omnia ho-
minum mala.

(c) Lege
prov. Massi-
liensium mo-
res.

rem, hoc est, iniquum petas, ut æquum feras. Si postules tria millia, pudebit minus offerre quàm ducentos aureos. *Ha.* Alijs minitabor leges. *Ne.* Istud propius quidem accedit ad sycophantiam; sed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, penè exciderat quod dictum inprimis oportuit; puella cuiæpiam bene dotata in matrimonii nassam illaqueanda est. Habes apud te (a) phyltrum, juvenis es, candidulus es, lepidus rugator es, rides blandum. Sparge, te magnis promissis ascium in aulam Cæsaris. Amant puellæ Sarrapis nubere. *Ha.* Novi quibus hoc bene cesserit. Ceterum quid si fucus tandem erumpat, & insiliant undique creditores? Irridebor perforatus eques. Nam id apud istos turpius est quàm si templum sacrilegio spolies. *Ne.* Hic oportet meminisse perfrictæ frontis. Illud inprimis, quod nullis unquam temporibus magis licuit audaciâ pro sapientia uti quàm hodie, comminiscendum est aliquid quod excuses. Deinde nunquam deerunt candidi, qui saveant tuæ fabulæ; nonnulli civiliores dissimulabunt intellectum fucum. Postremò, si nihil aliud, profugiendum est aliquò in bellum, in tumultum. Quemadmodum (b) κλύει δαίμονα πάντα τὰ ἀνδράπων ἡγήσεται irà bellum operit omnium scelerum sentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, nisi tali tyrocinio præparatus accesserit. Hoc erit extremum asylum, si cuncta fefellerint. Verum omnis movendus erit tibi lapis, nè huc veniatur. Vide nè te securitas opprimat: oppidula minuta fuge, in quibus nè pedere quidem licet ni populus sciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus est licentiæ, nisi siqua sit (c) Massiliæ similis. Dissimulanter expiscare quid quisque de te loquatur. Ubi senseris hujusmodi voces increbrescere, Quid agit? cur hic tot annos moratur? cur non revisit patriam? cur negligit arces suas? unde ducit imagines? unde tantæ profusioni facultates? Hoc genus, inquam, voces ubi cœperint magis ac magis gliscere, tum maturè tibi de migrando cogitandum est: sed sit fuga leonina, non leporina. Admula te vocari in aulam Cæsaris ad res magnas, brevi te adfuturum cum exercitu. Non audebunt in absentem hiscere quibus est quod nolint amittere. Sed inprimis tibi censeo cavendum genus istud hominum pœticum, irritabile, nigrumque. Illinunt chartis, si quid illos habet malè; subitoque per orbem spargitur quicquid illeverint. *Ha.* Dispeream ni mihi vehementer placet tuum consilium. Efficiam ut intelligas te natum docile ingenium, & juvenem minimè ingratum. Equum quem

quem primùm te dignum nactus in pascuis fuero, tibi dono mittam. *Nc.* Nunc superest ut quod pollicitus es vicissim præstes. Quid est cur tantopere affectes falsam opinionem nobilitatis? *Ha.* Nullam aliam ob causam nisi quod his omnia licent impunè. An hoc tibi leve videtur momentum? *Nc.* Ut pessimè cedat, mors una debetur naturæ, etiam si vixisses in Carthusia. Et leviùs moriuntur in tota quàm qui moriuntur calculo, podagrâ, aut paralyfi. Nam militare est credere, nihil hominis superesse post mortem præter cadaver. *Ha.* Sic opinor.

ARGUMENTUM.

Αστραλισμός, sive Talorum lusus, ostendit quid & ubi Talus sit, quomodo talis ludebatur olim, quare clerici talaribus utuntur vestimentis, verecundiæ nempe & differentiæ gratiâ. Talus species offis plantaris. Variæ τῷ ἀστραγάλῳ etymologia. Genus lusûs Anglicè Cock= all or Takcall. Canis, jactus damnosus. Jumes ace. Dog= chance. Venus jactus felicissimus, Senio seu Midas dicitur.

QUIRINUS, CAROLUS.

Qu. **D**isce, inquit Caro, sed à doctis. Cupio itaque, mi Utenhovi, te magistro discere, quamobrem prisci illi religionis antistites edixerint ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc est, usque ad talos demissis. *Ca.* Duabus, opinor, de causis. Primùm, verecundiæ gratiâ, nè quid nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit reperitum quod nunc ab ilibus usque ad imos pedes corpus regit, neque subligaribus aut femoralibus vulgò utebantur. Eadem de causa turpe est fœminis brevioribus uti vestimentis, quod magis consultum sit sexûs pudori. Deinde, ut non solum moribus, verùm etiam habitu differrent à populo, in quo ut quisque est profanissimus, ità brevissimis tunicis uti gaudet. *Qu.* Non dissimile veri est quod narras. Cæterùm ex Aristotele Pliniôque didici, nulli hominum esse talos, sed tantùm quadrupedibus, non tamen omnibus, sed bisulcis plerisque, nec rursus his nisi in tibiis posterioribus. Unde igitur vestis dici talaris potest quam gestat homo, nisi fuerint homines olim quadrupedes, juxta fabulam Aristophanis? *Ca.* Imò, si credimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines; nec rarò nobis è bello redeunt unipedes, interdum (a) apodes. Sed quod ad talî vocabulum attinget, rectiùs mireris si legas Horatium, qui fabulis quoq; talos attribuit. Sic enim, opinor, scribit in arte Poëtica, dicta.

Vestis talaris.

(a) Sine pedibus. Avicula item sunt de genere hirundinum apodes

Securus, cadat an recto stet fabula talo.

• Argo fuisse
vocalem
authoris
sunt poetae
qui Argo-
nauticam
scripserunt.
Orpheus &
Amphion
faxa & ar-
bores citha-
rā movisse
dicuntur,

Qu. Poëtis licet ut liber loqui, apud quos Tmolus habet aures, & (a) naves loquuntur, & saltant quercus. *Ca.* Quin & Aristoteles tuus hoc te docere poterat, esse talos dimidiatos, quos ille vocat, ἡμιστραγάλους, quales tradit esse lyn- cum generi. Addit leonibus inesse quiddam vice tali, sed an- fractuosum, quod ille vocat λαβυνδῶδες, Plinius vertit *tortuosum*. Denique ubicunque committuntur ossa ossibus ad flexûs commoditatem, cava prominentibus inter se re- spondent, utrinque lubricâ cartilagine communitis, ac velut in crustatis partibus, nè mutuo attritu sese lædant, ut idem docet Aristoteles. In his ferè est aliquid quod à tali simili- tudine pariter & usu non discrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi torius pedis flexus est, prominet quiddam talo simile, quod Græci *ῥοχὸν* appellant. Rursus in flexura genu, quod, ni fallor, *ἰχθὺν* appellant, quidam vertebram. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris, pos- tremò in commissuris digitorum pedis ac manûs. Quod nè tibi mirum videatur, Græci tradunt, ἀστράγαλον vocabu- lum apud probatos aucthores tributum etiam ossibus quibus spina connectitur, præsertim in cervice. Citant enim hoc carmen,

(b) *ῥα* est, ef-
fracta mihi
cervix est
extra talos.

(b) Ἐκ δὲ μοι αὐχλὺ ἀστράγαλον ἰάγῃ.

Quoniam autem Aristoteles tradit priores tibias animanti-
datas ad celeritatem, & ob id carere talis, posteriores ad
stabilitatem, quod in eam partem vergat pondus corporis;
quemadmodum ad robur iis quæ calcibus feriunt: Flaccus
cum significare vult fabulam non ejectam, sed ad finem usque
peractam, dicit illam stesisse fixo talo; nèc aliter tribuit
fabulæ talum, quàm nos libro tribuimus calcem, & volumini
umbilicum. *Qu.* Næ tu probè grammaticum agis. *Ca.* Ar-
quò magis id credas, Græci literatores ἀστράγαλον dici vo-
lunt à *ῥέφα*, & a particula privativa, quod minime flecti-
tur, sed immobilis sit. Quanquam alii malunt ἀστράγαλον,
interjectâ literâ ρ, dictum pro ἀστράγαλον, quod lubricâ vo-
lubilitate stare nesciat. *Qu.* Ad istum modum licet plura
divinare. Simplicius erat dicere, Nescio. *Ca.* Non usque adeo
videbitur absurda divinatio, si cogites quantam habeat cali-
ginem vocum primitiva origo; tum in re nullam esse con-
trarieratem: quod apparebit si propius inspicias. Volubilis
est talus, sed icâ volubilis, ut eam partem cui innectitur
reddat ad standum firmiorem: deinde os ossi connectit, nè
facile luxari queat. *Qu.* Tu vel sophistam agere possis,
quan-

Astragali
etymolo-
gia.

quantum video, si libeat. *Ca.* Sed nihil est, Taleſi, quod nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, prisce, quorum est Callimachus, dixerunt ἀστερον, cujus hoc refertur hemistichium, Δείξα δ' ἀστέρα ἀντιπυρρὸν λύτεον unde quemadmodum ἀσπεραλίξεν, ita & ἀσείξεν dicebant talis lacerare. *Qu.* Quale est igitur illud quod proprie talum vocant? *Ca.* Est id quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat lusus, quemadmodum nuces. De quo est illud Græcorum, — Ἄνθρωπος ἀσπεραλόων χαλάρεις, cum iram levi de causa susceptam indicant. Rursus Horatius in Odys, Nec regna vini sortiēre talis. Item in Sermonibus, Te talis, Ante, nescis que, &c. Postremo, illud dictum Lacedæmonii, ni fallor, Pueros esse fallacios talis, viros iurjurando. Hunc talum negant in ullo animante inveniri quod sit μώνυχον, hoc est, ungulâ solidâ, excepto asino Indico unicornio; aut quod sit πλυνχὴς, hoc est, pede in multos digitos ungulâsve fuso, quod genus sunt leo, panthera, canis, simius, homo & avis, aliâque permulta. Quæ verò δίχυλα sunt, hoc est, ungulâ bisulcâ, pleraque talum habent, idque, ut rectè dicebas, in posterioribus cruribus. Uni homini duplici de causa tali non sunt. Primum, quia bipes; deinde, quia quinque digitis fillos habet pedes. *Qu.* Ista frequenter audiui. Ceterum per- velim mihi situm ac tali formam describi. Nam istud lusus genus etiam puellis hodie fastidium est; sed aleam, chartas, aliâq; masculos lusus affectant. *Ca.* Non mirum, cum affectent & Theologiam. Verum etiam si mathematicus sim, aut pictor, aut etiam plastes, non possim tibi melius tali formam exhibere quàm ipso talo; nisi mavis ut tibi describam per literas, ut illi solent. *Qu.* Habesne talum? *Ca.* En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cum in cubo & alea, seu tessera, sint sex; in ambitu quatuor, in summo & imo duo. *Qu.* Sic est. *Ca.* In talo, quoniam summa pars & ima curvatur, non sunt nisi quatuor latera; quorum unum vides velut in dorsum intumescere. *Qu.* Video. *Ca.* Quod est è regione cavum habere. Istud Aristoteles vocat πρηνὲς, id est, pronum; hoc ὑπὲρ, id est, supinum. Velut in congressu uxoris & mariti, cum dant operam liberis, mulier supina est, vir pronus: & manus, si vola spectet terram, prona est, si invertas, supina. Quanquam oratores & poetæ nonnunquam his verbis abutuntur, quod ad hanc rem nihil attinet. *Qu.* Istuc quidem eleganter oculis subjecisti. Inter reliqua duo latera quid est discriminis? *Ca.* Alterum modicè cavatum est, ut ossi cui innectitur congruat; alterum propemodum

Id est, decem
verò talos ce-
pit premium.

Id est, ob ta-
los iratus.

dum nihil habet concavi, minúsque armatum est cartilagineâ tunicâ sed tantum nervo & pelle tegitur. *Qu.* Video. *Ca.* Pronum latus nihil habet nervorum, sed supinæ partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dextri lateris summo, lævi imo. *Qu.* Pulchre narras; sed unde dignoscam dextrum à sinistro? *Ca.* Rectè admones. Nam perperam docui, nisi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur melius, simulque, quod volebas, situm indicabo. Talus est in ipsa suffragine cruris infra coxam. *Qu.* Complures arbitrantur juxta pedem esse. *Ca.* Errant. Is qui propriè dicitur talus est in suffraginibus, quas Græci καμπὴς vocant, sed crurum, ut dixi, posteriorum. Inter pedem tūm & genu tibia est. *Qu.* Sic opinor. *Ca.* Post genu καμπή. *Qu.* Assentior. *Ca.* Nam qui flexus est homini in brachiis, idem est quadrupedibus in cruribus posterioribus; simiam excipio, semihominem. Itaque quod genu est in cruribus, id cubitus est in brachiis. *Qu.* Animadverto. *Ca.* Itaque flexus flexui responder. *Qu.* Illud dicis, crurum posteriorum & priorum. *Ca.* Tenes. In ea igitur suffragine quæ responder suffragini quæ est post genu, stat talus erectus cum stat quadrupes, cujus summa & ima pars leniter incurvatur, quanquam non prorsus eodem modo. Nam superior replicatur in cornua quædam, quas Aristoteles appellat κερταί. Theodorus vertit ἀρτενας, juxta quas se submittit pronum latus. Ima tale nihil habet. *Qu.* Planè video. *Ca.* Illud ergò latus quod spectat tibias priores Aristoteles vocat supinum; quod illi adversum est, pronum. Rursum sunt duo latera, quorum alterum intus spectat tibiam posteriorem, puta lævam aut dextram, alterum spectat foràs. Quod introrsum spectat; Aristoteles appellat καλόν, quod foràs, ἰσόν. *Qu.* Prorsus oculis rem video. Jam superest ut nobis indicies quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui lusus nostrâ memoriâ dicitur in usu fuisse, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud præscos authores de hoc ludendi genere. *Ca.* Ac sanè fieri potest, ut quemadmodum hodie chartis ac tesseriis ad varias ludendi formas abutimur, ita non fuerit eadem apud veteres talis lustrandi ratio. *Qu.* Probabile est quod dicis. *Ca.* Theodorus Gaza, sive, ut alii malunt appellare, Thessalonicensis, vertens Aristotelis librum de Historia animalium secundum, ait tali latus quod foràs transversum spectat Canem vocari, quod introrsum ad alterum crus Pecorem. Cæterum hoc quidem de suo addidit. Nam Aristoteles hæc tantum ponit, (α) τὸ δὲ μεγνὲς ἔξω, τὸ δὲ ὑπὸ ἰσῶν εἰς.

(α) Hoc est, atque illud quidem quod pronum est foràs, quod verò supinum intus: & cola quidem intus ex adverso inter se, ischia vocata foràs, suprà verò antenne.

τὰ μὲν πᾶσα ἐντὸς ἐτραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ἰσὰ καλόμενα ἔξω, καὶ τὰς κερταίας ἀνω. Cæterum quando constar ab aliis Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus est qui summam faciem habet cum alio congruentem, demiror quid secutus Theodorus unum latus appellet Venerem. Erasmus noster, quem communem habemus amicum, hujusmodi observationum non admodum incuriosus, in proverbii aliquot ex autoritate veterum indicat quædam de ludo talorum: velut in proverbio, *Non Chius, sed Cans*, refert Coum & Senionem eundem esse quem Græci ἐχίνον dicunt. Idem tradit in proverbio *Chius ad coum*, (addens Chium eundem esse cum Cane) Cui jactum fuisse felicem, Canis infelicem, teste Persio,

————— *Quid dexter senio ferret,
Scire erat in votis, damnoſa camicula quantum
Roderet* —————

Idem Propertius,

Semper damnoſi ſubſilvere canes.

Et Ovidius libro de Tristibus 2. *damnoſos canes* appellat. Addit ex Martiale, Senionem videri per se felicem, cæterum infelicem fieri si accedat Canis: Sic enim loquitur,

Senio nec noſtrum cum Cane quaſſat ebur.

Jam Veneris jactum esse ut rarum, ita felicissimum, indicat Martialis in Apophoretis;

*Cum ſteterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.*

Tor autem talis ludebatur quot quisque habet latera. Nam reſſeris non plus tribus ludi solet. Sed propius ad ludendi rationem facit quod scribit Suetonius in Octavio Augusto, recitans ex illius quadam ad Tiberium Epistola hæc, *Inter cœnam luſimus* (a) *μεντικῶς & heri & hodie*. Talis enim jactatus, ut quisque tantum aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos qui Venerem jecerat. Qu. Docuisti felicissimum esse jactum cum omnes tali quatuor ostenderint diversum latus, quemadmodum in reſſerarum ludo fortunatissimus est qui dicitur Midas; at nondum declarasti hunc jactum dici Venerem. Ca. Illud expedit tibi Lucianus, ita loquens in Cupidinibus, (b) *Καὶ βαλὼν μὲν ἐπὶ σκοπῇ, μάλις δὲ εἴποτε τὴν δεῖν αὐτὴν ἐν βολῇ σιγῇ, μνηστὴρ ἀπαραγὰρ πρὸς τὴν ἰσὴν ἡμῶν, πρὸς τὴν ἐν βολῇ τῇ ἐπιθυμίᾳ πύξεω νομίζων*. Loquitur autem illic de Venerem. Qu. Si falsus est Theodorus, duo tantum latera suis vocabulis designantur. Ca. Fortassis Falicujus. auctoritatem

(a) Id est, *Seniliter*.
(b) Id est, *Et jactans quidem ad scopum, maximum vero si quando ipsam deam feliciter jactasset, nullo scilicet talorum equali figura cadente, ad arbitratu se desiderio suo fruturum.*

ille

ille sequutus est quæ nos fugit: quod apud authores com-
pertum est, adferimus in medium. Nam sunt qui memine-
runt de numero Stesichorio in talis, quem putant ogdoadæm
esse. Item de Euripideo, qui continebat quadraginta. *Qu.*
Restat ut lusus leges præscribas. *Ca.* Non arbitror pueros
iisdem usos legibus quibus se usum fuisse scribit Octavius.
Nec probabile est hoc ludendi genus quod commemorat
fuisse publicum: Id si fuisset, satis erat dixisse, *inter cævan*
lusimus talis. Sed mihi subindicare videtur novam ludendi
conditionem inter illos repertam, velut aptam senibus, mi-
nimèque torquentem animos sollicitâ cogitatione, quemad-
modum faciunt hodie complures lusus, ut levius sit inten-
dere studiis. *Qu.* Profer, obsecro te, reliquos talos, ut expe-
riamur. *Ca.* Sed deest nobis turricula volvendis talis, de-
inde tabula. *Qu.* Suffecerit hæc mensa ad quaecunque speci-
men exhibendum. Pro turricula suffecerit cyathus aut pile-
um. *Ca.* Imò complexus cavarum manuum. Jactus sæpius osten-
dit supinam partem quàm pronam, et pronam sæpius quàm
senionem aut canem. *Qu.* Videtur. *Ca.* Si inter quatuor ta-
los exstiterit unus canis, expones nummum; si duo, duos; si
tres, tres; si quatuor, quatuor. Item quoties jeceris senionem,
toties recipies unum è nummis. *Qu.* Quid si senionem cum
cane? *Ca.* Si vis, uterque nummum addet, neuter tollit: cui
primùm obtigerit Venus, is auferet acervum. *Qu.* Quid si
talus ostendat partem supinam aut pronam? *Ca.* Is jactus
erit irritus, & aut tu jactum repertes, aut jaciendi jus ad
me devolvetur. *Qu.* Placer devolutio. *Ca.* Nunc appone for-
rem. *Qu.* Experiamur absque periculo. *Ca.* Vis tu tantam
artem discere gratis? *Qu.* Verùm impar certamen est inter
artificem & rudem. *Ca.* Atqui spes lucri, & damni metus,
reddet te attentior. *Qu.* Quanri certabimus? *Ca.* Si vis
citò ditescere, centum ducatis. *Qu.* Utinam sint quos de-
ponam. Turtius est paulatim ditescere. En tibi solidum assem.
Ca. Age, addemus pusillum pusillo, quemadmodum monet
Hesiodus; sic quoque fiet ingens acervus. Convolva ac mitte.
Felix auspicium; canem habes: appone nummum, & post hæc
agnosce damnosum latus. Da talos. *Qu.* Felicius auspicium;
tres habes canes: appone. *Ca.* Insidiatur tibi fortuna. Mitte,
sed circumvolutos, ô bone. Labor irritus: pronum habes &
supinum. Succedo; trade talos. *Qu.* O factum bene! rursum
tres video canes. *Ca.* (a) *Μὴ μέγ' αὖτις νίκης ἐγχαίμων.* Ille-
stat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem mo-
dum edoctus sum. At meâ sententiâ secus ludit Octavius.

Qu. Quo-

Quam etiam
Pyrgum vo-
cavit Hor.
Mitteret in
pyrgum talos.

(a) Id est, Ne
ante victori-
am encomi-
am. Vide
prov.

Qu. Quomodo? *Ca.* Qui canem jecerat apponebat denarium, ut diximus; qui senionem, nihil quidem auferebat, sed aliter ponebat. *Qu.* Quid si plures seniones exissent? *Ca.* Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatam acervum semel tollebat Venus. Et illud addas licebit, Cui nec senio obrigerit, nec canis, nihil aliud quam mittendi vicem perdat. *Qu.* Non recuso. *Ca.* Mihi videtur & hoc elegantius, si tertio quisque jactu defungatur qui talos tenet, & mox alteri tradat vices. *Qu.* Placet: sed quora Venus finiet ludum? *Ca.* Tertia, si videtur. Deinceps liberum erit de integro pacisci. Siquidem tum raro, tum paucis faver Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus. *Qu.* Fiat; sed præstat occludere fores, ne nostræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. *Ca.* Imò seniliter potius. Adeone loquacem habes famulam? *Qu.* Tam futilem, ut si desint homines quibus narret quicquid domi geritur, longo sermone gallinis narret ac felibus. *Ca.* Heus puer, claude ostium & obde pessulum, nequis subito interveniat spectator, quò liceat ad satietatem usque ludere.

ARGUMENTUM.

Senatus sive Senatus optimus, vitia quædam mulierum civiliter tradit; & volunt enim Rempublicam constituere, & senatulos congregare, ut viris possent se ajunt rerum habenas moderari melius quam maximi jam principes. Mulier quæ virum debonestat suum, seipsum dedecorat. Mulieris conditio tutior quam viri. Agitur de cultu, de vestibus, &c. Ut nobiles ab ignobilibus differant.

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA, JULIA, CATHARINA.

Co. **Q**uod felix faustumque sit huic ordini, totiq; reipublicæ foemineæ, & frequentes hodie convenistis & alacres, unde spem optimam concipio, futurum ut Deus propitius cuique ea suggerat in animum quæ ad communem omnium & dignitatem & utilitatem pertinent. Scitis, opinor, omnes, quantum hinc commodis nostris decesserit, quod, cum viri quotidianis conventibus suum agant negotium, nos colo relaxæ assidentes causam nostram deserimus: Itaque res huc devenit, ut nec inter nos sit ulla reipublicæ disciplina, & viri nos penè pro delectamentis habeant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quod si quæ cœpimus pergamus, divitate vos ipsæ quò tandem res sit evalura: vereor enim verba sinistri ominis eloqui. Ut dignitatem nostram negligamus, certè incolumitas debet esse curæ. At sapientissimus ille rex scriptum reliquit, *Ibi demum esse salutem, ubi* Prov. 12.
multa.

multa consilia. Habent Episcopi suas synodos, habent monachorum greges sua conciliabula, habent milites suas stationes, habent fures sua conventicula, denique habet & fornicarum gens suos congressus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam coimus. *Ma.* Sæpius quàm decet. *Co.* Nondum interloquendi tempus est: Sinite me perorare; dabitur singulis dicendi locus. Neque novum est quod facimus, verus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, nisi fallor, Heliogabalus Cæsar laudatissimus—*Pe.* Qui laudatissimus, quem unco tractum in cloacam projectum esse constat? *Co.* Rursus interpellor. Si quem hæc ratione probamus aut improbamus; malum dicemus Christum, quod in crucem suffixus sit; pium Domitium, quod domi sit mortuus. Atqui nihil obicitur Heliogabalo atrocius, quàm quod sacrum ignem, qui à Vestalibus servabatur, in terram abjecerit; quodque domi in (1) larario Moysen habuerit & Christum, quem illi contumeliæ causâ Chrestum vocabant. Is igitur Heliogabalus instituit, ut quemadmodum Imperator cum suis habebat senatum, in quo de rebus communibus consultaret; irâ haberet & mater illius Augusta senatum suum, in quo de scæmineæ gentis negotiis tractaretur, quem viri vel jocandi vel discernendi gratiâ Senatulum vocabant. Hoc exemplum tot jam sæculis intermissum res ipsa jamdudum monet nos instaurare. Nec ullum moveat quod Paulus Apostolus veracem mulierem loqui in cœtu, quam ille vocat Ecclesiam. De cœtu virorum loquitur, hic cœtus est muliebris. Alioqui si semper tacendum erat scæminis, in quem usum natura dedit nobis & linguas non minùs expeditas quàm sunt virorum, & vocem non minùs sonoram? quanquam illi sonant raucius, ac propius referunt asinos, quàm nos. Verùm illud oportet nobis omnibus esse curæ, ut eâ gravitate tractemus hoc negotium, nè rursus viri Senatulum appellent; aut fortasse probrosius aliquod nomen excogitent, ut solent in nos libenter esse dicaces. Quanquam si liceat illorum comitia veris æstimare, plus quàm muliebria videri possint. Videmus monarchas tot jam annis nihil aliud quàm belligerare: inter theologos, sacerdotes, episcopos, & populum nihil convenire: quot homines, tot sententiæ; & in his ipsis plus quàm muliebris est inconstantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia est. Si nobis essent traditæ rerum habentæ, aliquantò, ni fallor, tolerabilius haberent res humanæ. Non est fortasse scæminea

(1) Sacrarium domesticum in quo Lares & dii peculiares adorabantur. Quod autem hic Heliogabalo attribuitur, Lampridius Alexandro Severo adscribit.

pudoris tantis proceribus tribuere stultitiam: at as est, opinor, recitare quod scripsit Solomon Proverbiorum capite decimotertio, *Inter superbos semper iurgia sunt; qui autem regunt omnia cum consilio, reguntur sapientiâ.* Sed nē vos longiore morer precamio, uti singula gerantur ordine, decenter & sine tumultu, primo loco tractandum erit quæ debeant interesse consilio, quæ submovenda sint. Nam immodica turba tumultus est verius quàm concilium: & paucorum confessus habet quiddam tyrannicum. Huc ergo censeo nullam recipiendam virginem, cō quod incidant permulta quæ non decet illas audire. *Ju.* At quo signo dignoscas virgines? An pro virginibus habebuntur quæcunque coronam gestant? *Co.* Non. At nuptas tantum recipiendas censeo. *Ju.* Et inter nuptas virgines sunt, quæ maritos habent eunuchos. *Co.* Sed tribuatur hoc honoris conjugio, ut nuptæ pro mulieribus habeantur. *Ju.* Alioqui si non excludimus nisi virgines erit immensa turba, nec multi m decrescet numero. *Co.* Excludentur & plūs quàm ter nuptæ. *Ju.* Quamobrem? *Co.* Quoniam illis velut emeritis debetur missio. Idem censeo de septuagesimum annum egressis. Statuendum rē qua nominatim de viro suo loquatur petulantius; in genere fas sit, sed cā moderatione, rē quid nimis. *Ca.* Qui mirus hīc liberē de viris liceat dicere, cū ipsi de nobis nusquam non loquantur? *Ju.* Meus Titius, si quando studet esse conviva festivior, narrat quid mecum noctu egerit, quid dixerim; necue raro multa solet affingere. *Co.* Si velimus fateri verum, nostra dignitas pender à viris: eos si traducimus, quid aliud quàm nos ipsas debonestamus? Quarquam autem habemus non paucas justæ cverimonix causas, tamen, experta rerum cūsum summa, nostra potior est quàm illorum conditio. Illi dum quærunt rem, per cūnesterras ac maria volitant, non sine capitis discrimine: illi, si bellum incidat, excitantur tuccirā, ferrei stant in acie, dum nos demi sedemus tutæ: Si quid committunt adversus leges, gravis in illos animadvertitur, restro sexui parcitur. Denique magra ex parte in nobis situm est ut cōmodos habeamus marites. Restat ut de confessus ordine statuatur, nē nobis eveniat cuod frequenter usu venit regum, principum ac pontificum oratoribus, qui in conciliis totos tres menses litigant, antecum pessint considere. Itaque censeo primum esse debere nobilium ordinem, & in his pcedent quæ quatuor habent nobilitatis partes; proximæ

Mulier in
meliori sta-
tu quàm est
vir.

proximæ quæ tres, deinde quæ duas, postremæ quæ unam, postremò quæ dimidiatam. Et in singulis ordinibus locus ex antiquitate designabitur. Nothæ in suo quoque ordine extremum tenebunt locum. Alter confessus erit plebeiarum. In hoc primas tenebunt quæ copiosiore sobolem enixæ sunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondam pepererunt. *Ca.* Quò mittis viduas? *Co.* Commodè mones. Istis locus dabitur in medio matrum, si modò liberos habent habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locum. *Ju.* Quem locum designas sacerdotum ac monachorum uxoribus? *Co.* De his proximo confellu deliberabimus. *Ju.* Quid de his quæ corpore faciunt quæstum? *Co.* Non patiemur hunc senatum admixtu talium inquinari. *Ju.* Quid de concubinis? *Co.* Istarum non simplex est genus, de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum est, quomodo fieri debeat senatusconsultum, punctisne, an calculis, an suffragiis vocalibus, an porrectis digitis, an discessione. *Ca.* In calculis dolus est, quemadmodum & in punctis: si pedibus eatur in sententiam, quoniam vestes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, uti voce pronunciet unaquæque quod sentit. *Co.* At difficile est numerare voces. Deinde cavendum nè fiat pro concilio convitium. *Ca.* Nihil fiet absque notariis, nè quid possit accidere. *Co.* Ita quidem consultum est numero. Sed quibus modis excludes

(a) Convitium? *Ca.* Nè qua loquatur nisi rogata, & suo ordine. Quæ secus fecerit, è senatu movebitur. Tum si quid effutierit eorum quæ hîc aguntur, silentio plectetur triduo. *Co.* Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite quibus de rebus consulandum sit. Primam oportet esse curam dignitatis: ea potissimum sita est in cultu; cuius rei tantus est neglectus, ut hodie vix agnoscas discrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeò sublati sunt pudor, ut quidvis usurpent quælibet. Videre est plus quam plebeias, ac loci planè sordidi, vestiri holofericis, undulatis, florulentis, virgatis, byssinis, aureis, argenteis, pellibus zebellinis, Madauricis, cum interim maritus domi consuat calceos. Dignos habent smaragdis & adamantibus onustos; nam uniones nunc vulgò fastidiuntur: nè quid quærar de succinis, & coraliis, & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem sexûs cingulis uti sericis, ac fimbrias vestium serico limbo decorare: nunc geminum est malum; & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis est custos,

con-

(a) Convitium
jurisconsulti dictum
putant quasi
convocium.

confunditur. Si (a) pilentis & lecticis eboratis ac bysso te-
gis vehuntur plebeia, quid reliquum est nobilibus ac poten-
tibus? Et si vix equi nupta caudam trahit ulnarum quin-
decim, quid faciet Ducis aut Comititis uxor? Atque hæc
res hoc est intolerabilior, quod mirâ temeritate subindè
mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus
pendebant lintamina. Hoc ornatu scæminæ principes dis-
cernebantur à plebeiis. Illæ, nè quid conveniret, sumptuerunt
pilea, foris ostentantia pelles albas nigris maculis variega-
tas. Statim vulgus arripuit. Rursus mutato cultu sumptue-
runt (b) flammea è nigra bysso. Id scæminarum vulgus non
solum ausum est imitari, verum etiam addiderunt fimbrias
aureas; denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fronte
atque à temporibus revulsis pilis in verticem capillos coge-
re. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ sunt. Tandem
demiserunt crines in frontem: protinus & hoc imitatæ sunt
plebeia. Solæ nobiles olim habebant laterones & anteam-
bulones, et ex his unum delicatum qui surrecturæ manus
porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextero fulciret:
nec hoc honoris concedebatur nisi bene nato. Nunc ut pas-
sim id faciunt matronæ, ita quoslibet ad hoc officii recipi-
unt, quemadmodum ad gestandam à tergo caudam. Item
olim solæ nobiles salutabant osculo, nec quemvis ad osculum
recipiebant, imò nè dextram quidem portigebant quibussli-
bet. Nunc qui corium olent irruunt ad osculum scæminæ
quæ scutum habet plenæ nobilitatis. Ne in conjugis qui-
dem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis,
plebeia patriciis; ita nascuntur nobis hybrida. Nec ulla
tam obscuro loco nata est, quæ metuit adhibere (c) fucos
omnes nobilium; cum plebeiis sufficere deberet aut flos re-
centis cervisiæ, aut succus recens ab arbore detracti corti-
cis, aut si quid aliud parvo parabile: purpurissam, cerus-
sam, stibium, reliquosque colores elegantiores oportebat cla-
ris scæminis relinquere. Jam in conviviis, in publico inces-
su, quam nullus ordo? Sæpe fit ut negotiatoris uxor de-
digne utroque parente nobili cedere. Res igitur ipsa jam-
dudum hortatur, ut hisce de rebus aliquid certi statuamus.
Atqui hæc inter nos facile poterunt transigi, quoniam non
nisi ad scæmineum pertinent genus. Est autem et quod cum
viris agamus, qui nos submovent ab omni dignitate, ac
tantum non pro lotricibus et cocis habent, ipsi res omnes
pro suo gerunt arbitratu. Concedemus igitur illis magi-
stratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat,
quod

(a) Vehiculi
genus apud
Livium, quo
matronæ per
urbem vehe-
bantur.

(b) Orna-
menta capi-
tis, quæ, ut
Varroni pla-
cet, lintæ fu-
ere, & cu-
juslibet scæ-
minæ.

(c) Coler af-
citius, quo
scæminæ fa-
ciem magis
sanè dehone-
stant quam
honestant.

quod in clypeo semper uxoris insignia lævum habent laus, etiam si tribus partibus superet viri nobilitatem? Deinde par est, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus suffragii. Et fortassis hoc quoque evincemus, ut vicissim geramus officia publica; duntaxat quæ intra mœnia & tunc armis geri possunt. Hæc est summa rerum de quibus mihi videtur operæ pretium consultare. Super his apud se quæque deliberet, ut de singulis fiant senatusconsulta; & si cui vestrum aliud quippiam in mentem venerit, cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus singulis, donec synodum absolverimus. Adhibeantur notaræ quatuor, quæ (a) notis excipiant quicquid dicatur. Præterea quæstoriarum duæ, quæ loquendi potestatem vel faciant vel adimant. Sit hic confessus divinationis loco.

(a) Olim ex pedita scribendi ratione in iudiciis res vel singulis literarum notis excipiebantur, quarum etiamnum aliquot exstant in libello qui Valerii Probi titulo circumfertur.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc est doctissima desidiæ castigatio; & ad honesta studia incitamentum. Nasicae jocus, cui ancilla jussu Ennii heri sui dixit herum non esse domi. Philypnus domi post octavam altium dormiebat, nocturnis conviviis, lusiis & jocis ad mediam usque noctem vigilans. Suadet Nephalius, ut temporius relinquat cubile. Aures diæ pars aurora. Sol ideo non lucet, ut homines dormiant. Curanda potius anima quam corpus. Vita hominis vigilia est. In nobis est ut longiorem vitam traducamus. A prandio non est tutum studere. A consuetudine prava desuescendum.

(a) *Sobrius & vigilans.*
(b) *Philypnus, somniculosus, somni cupidus.*

(a) NEPHALIUS, (b) PHILYPNUS.

Nc. **H**odie te conventum volebam, Philypne, sed negabaris esse domi. Ph. Non omnino mentiti sum: tibi quidem non eram, sed mihi tum eram maximè. Nc. Quid isthuc ænigmatis est? Ph. Nosti illud vetus proverbium, *Non omnibus dormio*. Nec te fugit ille Nasicae jocus, cui cum, Ennium familiarem invisere volenti, ancilla jussu heri negasset esse domi, sensit Nasica, & discessit. Cæterum ubi vicissim Ennius, Nasicae domum ingressus, rogaret puerum num esset intus, Nasica de conclavi clamavit, Non, inquit, sum domi; cumque Ennius agnitâ voce dixisset, Impudens, non te loquentem agnosco? Imò tu, inquit Nasica, impudentior, qui mihi ipsi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. Nc. Eras fortassis occupatior. Ph. Imò suaviter otiosus. Nc. Rursum ænigmate torques. Ph. Dicam igitur explanatè; nec aliud dicam sicum quam sicum. Nc. Dic. Ph. Altum dormiebam. Nc. Quid ais? Atqui jam præterierat

rerjerat octava, cùm Sol hoc mense surgat ante quartam. Ph. Per me quidem Soli liberum est vel mediâ nocte surgere, modo mihi liceat ad satietatem usque dormire. Ne. Verùm isthuc utrùm casu accidit, an consuetudo est? Ph. Consuetudo prorsus. Ne. Atqui rei non bonæ consuetudo pessima est. Ph. Imò nullus somnus est suavior quàm post exortum Solem. Ne. Quâ tandem horâ soles lectum relinquere? Ph. Inter quartam & nonam. Ne. Satis amplum spatium: vix tot horis comuntur reginæ. Sed unde venisti in istam consuetudinem? Ph. Quia solemus convivialis & jocos in multam proferre noctem, id dispendii maturino somno pensamus. Ne. Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. Ph. Mihi parsimonia videtur magis quàm profusio. interit nec candelas absumo, nec vestes detero. Ne. Præpostera sanè parsimonia, servare vitrum ut perdas gemmas. Aliter sapuit ille Philosophus qui rogatus quid esset pretiosissimum, respondit, Tempus. Porro, cùm constet diluculum esse totius diei partem optimam, tu quod in re pretiosissimum est gaudes perdere. Ph. An hoc perit quod datur corpusculo? Ne. Imò detrahitur corpusculo, quod tum suavissimè afficitur maximèque vegetatur cùm tempestivo moderatèque somno reficitur, & maturinâ vigiliâ corroboratur. Ph. Sed dulce est dormire. Ne. Quid esse potest dulce nihil sentienti? Ph. Hoc ipsum dulce est, nihil sentire molestiæ. Ne. Atqui isto nomine feliciores sunt qui dormiunt in sepulchris. Nam dormienti nonnunquam insomnia molesta sunt. Ph. Aiunt eo somno maximè saginari corpus. Ne. (a) Ista glirium saginâ est, non hominum. Rectè saginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorsum attinet accersere obesitatem, nisi ut graviore sarcinâ onustus incedat? Dic mihi, si famulum haberes, utrùm obesum mallet, an vegetum & ad omnia munia habilem? Ph. Atqui non sum famulus. Ne. Mihi sat est quod ministrum officii aptum mallet quàm bene saginatum. Ph. Planè mallet. Ne. At Plato dixit *Animum hominis hominem* esse, Corpus nihil aliud est quàm domicilium aut instrumentum. Tu certè faterberis, opinor, animum esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. Ph. Esto, si vis. Ne. Cùm tibi nolles ministrum abdomine tardum, sed agilem mallet & alacrem, cur animo paras ministrum ignavum & obesum? Ph. Vincor veris. Ne. Jam aliud dispendium accipe: ut animus longè præstat corpori, ita fateris opes animi longè præcellere bonis corporis. Ph. Probabile dicis. Ne. Sed inter animi

(a) Varro
rationem
tradit sagi-
nandi glires,
in Rustica.

bona primas tenet sapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla diei pars utilior quam diluculum, cum Sol novus exorians vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, discutitq; nebulas è ventriculo exhalari consuetas, quæ mentis domicilium solent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi supputa quantum eruditionis tibi parare possis quatuor illis horis quas somno intempestivo perdis. *Ph.* Profecto multum. *Ne.* Expertus sum, in studiis plus effici unâ horâ matutinâ quam tribus pomeridianis, idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, si singulorum dierum jacturam in summam conferas, quantum sit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profectò. *Ne.* Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multò turpius prodigus est? *Ph.* Sic apparet, si rem rectè ratione perpendamus. *Ne.* (a) Jam illud expende quod scrip-

(a) Imitatus
est locum
Cic. ex Plat.
lib. 1. Offic.

fit Plato, *nihil esse pulchrius, nihil amabilius sapientiâ; quæ si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amores excitaret,*

Ph. Arqui Illa cerni non potest. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verum cernitur oculis animi, quæ pars est hominis potior. Et ubi amor est incredibilis, ibi summa voluptas

(b) Alludit
ad carmen
Ovid.

Stulte, quid
est somnus
gelidæ nisi
mortis imago?

adfit oportet; quoties animus cum tali amica congregitur, *Ph.* Verisimile narras. *Ne.* In nunc (b) & somnum, mortis

imaginem, cum hac voluptate commuta, si videtur. *Ph.* Verum interim pereunt nocturni lusus. *Ne.* Bene pereunt, quæ pejora melioribus, inhonestæ præclaris, vilissima pretio-

sisimis permutantur. Bene perdit plumbum qui illud vertit in aurum. Noctem natura somno tribuit; Sol exorians cum omne animantium genus, tum præcipuè hominem, ad

vitræ munia revocat. *Qui dormiunt, inquit Paulus, nocte dormiunt; & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.* Proinde quid turpius, quam cum omnia animantia cum Sole expergiscantur, quædam etiam illum nondum apparentem, sed ad-

ventantem, cantu salurent, cum Elephante Solem orientem adoret, hominem diu post Solis exortum stertere? Quoties aureus ille splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobare dormienti,

“Stulte, quid optimam vitæ
“tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut additi
“dormiatis, sed ut rebus honestissimis invigiletis. Nemo lu-

“cernam accendit ut dormiat, sed ut aliquid operis agat: &
“ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud quam
“stertis? *Ph.* Bellè declamas. *Ne.* Non bellè, sed verè. Age,

non dubito quin frequenter audiveris illud Hesiodi, *Sera in*

fuudo

fusio parsimonia. Ph. Frequentissimè. Nam in dolii medio vinum est optimum. Ne. Atqui in vita prima pars, nimirum adolescentia, est optima. Ph. Profectò sic est. Ne. At

diluculum hoc est dici, quod adolescentia vitæ. An non igitur stultè faciunt qui adolescentiam nugis, matutinas horas somno perdunt? Ph. Sic apparet. Ne. An est ulla possessio quæ cum hominis vita sit conferenda? Ph. Nè universa

quidem (a) Persarum gaza. Ne. Annon vehementer odisses hominem, qui tibi vitam posset ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? Ph. Illi mallem ipse vitam eripere. Ne. Virum pejores ac nocentiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorē. Ph. Fateor, si qui tales reperiuntur. Ne. Reperiuntur? imò id faciunt omnes tui similes. Ph. Bona verba. Ne. Optima. Sic tuo animo reputa; nonne videtur rectissimè dixisse Plinius. *Vitam esse vigiliam & hoc pluribus horis hominem vivere, quò majorem temporis partem impenderit studiis?* Somnus enim mors quædam est.

(b) Unde ab inferis venire fingitur, & ab (c) Homero mortis germanus dictus est. Itaque quos somnus occupat, nec inter vivos nec inter mortuos censentur; sed ramen potiùs inter mortuos. Ph. Ita videtur omnino. Ne. Nunc mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi rescant qui singulis diebus tres aut quatuor horas perdunt somno. Ph. Videro summam immensam. Ne. Nonne pro Deo haberes Alchymistam qui posset decem annos vitæ summæ adjicere, & proveciorem ætatem ad adolescentiæ vigorem revocare? Ph. Quidni habeam? Ne. Sed hoc tam divinum beneficium ipse tibi præstare potes. Ph. Qui sic? Ne. Quia mane dici est adolescentia, usque ad meridiem fervet juvenus, mox virilis ætas, cui succedit pro senectâ vesp̄, vesp̄eram excipit occasus, velut dici mors. *Magnum autem vestigial parsimonia* est, sed nusquam magis quàm hîc. Annon igitur ingens lucrum sibi adjunxit qui magnam vitæ partem, eamque optimam, perdere desit? Ph. Vera prædicas. Ne. Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accusant quòd hominis vitam tam angustis spatiis finierit, cum ipsi ex eo quod datum est sibi sponte tantum ampu-

rent. Satis longa est cuique vita, si parçè dispensetur. Nec mediocris profectus est, si quis suo quæque tempore gerat. A prandio vix semihomines sumus, cum corpus cibis onustum aggravat mentem: nec tutum est spiritus ab officina stomachi concoctionis officium peragentes ad superiora evocare, à scæna multò minus. At matutinis horis homo

(a) Persarum divitiæ & luxus multorum militis celebratus est.

(b) Certam Poetæ fingunt regiam Somni apud inferos esse; ut Ovid.

Transformat. lib. 2.

(c) Versus Homeri sic habet,

Ἐνθ' ἔα νῶ σὺ μέλητο κασιγνήτοισι δαδάτοισι.

- totus est homo, dum habile est ad omne ministerium corpus, dum alacer viger animus, dum omnia mentis organa tranquilla sunt ac serena, dum (a) *aure divine*, ut ait ille, *particula* spirat, & sapit originem suam, & rapitur ad honesta. *Ph.* Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Apud Homerum audit Agamemnon, opinor, (a) *Οὐ γὰρ πᾶν ἄνθρωπος εὖ δεινὸν βελιπόρῳ ἀνδρῶν*. Quanto turpius est tantam dici partem somno perdere? *Ph.* Verum, sed *βελιπόρῳ*. Ego non sum dux exercitus. *Ne.* Si quid aliud charius est quam ipse tibi, nē quid te moveat Homeri sententia. Faber ærarius ob vile lucellum surgit ante lucem; & nos amor sapientiæ non potest expergefacerē, & saltem Solem ad lucrum inæstimabile evocantem audiamus? Medici non ferē dant pharmacum nisi diluculo; illi nōrunt horas aureas, ut subveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac sanemus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Solēmonem loquatur illa cœlestis sapientia. *Qui manē, inquit, vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in mysticis Psalmis quanta matutini temporis commendatio? *Manē Propheta extollit Domini misericordiam; manē exauditur vox ejus; manē illius deprecatio prævenit Dominum.* Et apud Lucam Evangelistam populus sanitatem ac doctrinam expectans à Domino, manē ad illum confluit. Quid suspiras, Philypne? *Ph.* Vix lachrymas teneo, cū subit quantam vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum est ob ea discrucari quæ non revocari, sed tamen posterioribus curis sarciri possunt. Huc igitur incumbere potius quàm ut præritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones: sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. *Ne.* Phy! *Clavus clavo pellitur*, consuetudo consuetudine vincitur. *Ph.* At durum est ea relinquere quibus diu assueveris. *Ne.* Initio quidem; sed eam molestiam diversa consuetudo primū lenit, mox vertit in summam voluptatem, ut te brevis Molestiæ non oporteat pœnitere. *Ph.* Vereor ut succedat. *Ne.* Si septuagenarius esses, non retraherem te à solitis; nunc vix decimum septimum, opinor, annum egressus es. Quid autem est quod ista ætas non possit vincere, si modò adlit promptus animus? *Ph.* Equidem aggrediar, conabórque ut ex (b) Philypno fiam (c) Philologus. *Ne.* Id si feceris, mi Philypne, scio, post paucos dies & tibi seriò gratulaberis, & mihi gratias ages qui monuerim.

(a) Somnolente.

(c) Sermonis amator.

ARGUMENTUM.

(a) Νηθάλιον Συμπόσιον *Symbola & argumenta literaria exquisitissima profert. Phocionis patientia. Aristidis iustitia: Ostracismo pellitur: magna illius patientia. Socrates vir patientissimus. Modus vincendi injurias. Catonis patientia. Diogenes quomodo ultus esset inimicum. Phocionis dictum, cum virum improbum suo defendisset patrocínio. Demochares nepos Demosthenis Philippum Macedonem indignè trahat. Modus honestam famam acquirendi. Facetum responsum Laecene cujusdam in auctione vendende. Moderatio Philippi Macedonis, cum tres insignes felicitates ei eodem obtigissent die.*

(a) Id est, scabrum, sive abstinentium convivium.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, EMILIUS, FRANCISCUS, GYRALDUS, HIERONYMUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

Al. **V**ldist'ne unquam hoc hortu quicquam amoenius?

Ba. Vix opinor in insula fortunatis esse quicquam jucundius. Ca. Planè mihi videor videre Paradisum cui custodem cultoremque Deus præfecerat Adam. Di. Hic vel Nestor vel Priamus posset repubescere. Fr. Imò vel mortuus reviviscere. Gy. Adderem lubens, si quid possem, tuæ hyperbolæ. Hi. Profectò miris modis arrident omnia. Ja. Oporteret hunc hortum aliquâ compotatiunculâ dedicare. La. Rectè monet noster Jacobus. Al. Talibus mysteriis jam olim initiatus est hic locus. Verùm scitote nihil hîc esse unde vobis merendam exhibeam, nisi placet (b) *Διν* compotatio: lactucas apponam absque sale, aceto & oleo; vini guttula non est, nisi quod gignit hic puteus. Nè panis quidem adest aut poculum, & ea est anni pars quæ magis pascit oculos quàm ventrem. B. Sed habes tabulas lusorias, habes sphæras; lusu dicabimus hortum, si minùs licet convivio. Al. Quoniam tam belli homunculi convenimus, habeo quiddam quod vel lulum vel convivium possis dicere, meâ sententiâ multò dignius ad hunc hortum initiandum. Ca. Quodnam? Al. Suum quisque Symbolum conferat; non deerit lautum, nec minùs suave convivium. Am. Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? Al. Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? Fr. Exspectamus quid velis. Al. Proferat in medium quod quisque per hanc hebdomadam legit elegantissimum. Gy. Rectè mones; nihil vel hujusmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus consilii ducem sequemur omnes. Al. Nil recuso, si vobis ita videretur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Christiano tam Christiana sententia. Phocion enim, quo

(b) Id est, absque vino.

Phocionis
patientia.

(a) Suffragiorum quoddam genus, quod per calculos ac fabas ferebatur; in hoc repertum, ut per id cives qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel alia quavis ingigni virtute, multitudinis invidiam in se provocassent, in exilium decenne relegarentur.
(b) Qui nihil confert.

vix alius apud Athenienses fuit vir sanctior publicæque utilitatis studiosior, cum per invidiam damnatus, esset bibiturus cicutam, rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis suis; *Nè hujus, inquit, injuriæ velint aliquam meminisse. Ba.* Tam insignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciscanos. Itaque simile referam, quando par non possum. Aristides Phocioni similis erat, moribus incorruptissimis, adeo ut vulgus illi *Justi* tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optime de Republica meritis (a) ostracismo populi jussus est vertere solum. Posteaquam intellexerat populum non aliare offensum quam *Justi* cognomento, cum alioqui rem semper experrus esset sibi salutarem, paruit æquo animo. In exilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratiillimæ civitati; *Nihil aliud, inquit, nisi tantam rerum prosperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Aristides. Ca.* Mirum si Christianos non pudet sui, ad quamvis levem injuriam excandescentes, ac vindictam per fas nefasque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud mihi videtur quam temperantiæ ac tolerantiae exemplum. Sed nè planè sim (b) asymbolos, unum referam quod mihi præ cæteris arrisit. Eunti publicâ viâ improbus quispiam colaphum impegit: Cum id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati sunt ad ultionem: At ille, *Quid percussori faciam?* inquit. *Voca, inquit, in jus. Ridiculum, inquit: si me asinus calcibus percussisset, num vobis auctoribus asinum in jus traham?* significans improbum scurrâ nihilo potiorum asino; & infimi animi esse, non posse ferre contumeliam ab homine vecordi quam ferret ab animali bruto. *Di.* Pauciora sunt in Romanis annalibus exempla moderationis, nec ea perinde insignia. Neque enim opinor magnam habere laudem tolerantiae, si quis parcat devictis, & debellet superbos. Non arbitror tamen indignum memoratu, quoddam Cato senior, cum Lentulus quidam in os illi sputum & oris purulentiam injecisset, nihil aliud responderit quam, *Posthac habeo quod illis respondeam qui negant tibi esse os. Os autem Latinis habere negantur quos nihil pudet. Itaque jocus est ex ambiguo. Am.* Aliis arrident alia; mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil magis adblanditur quam quoddam roganti cuidam, quo pacto maxime possit ulcisci inimicum, *Si teipsum, inquit, quam maxime probum & honestum virum præstiteris.* Demiror quis Deus illi tales cogitationes miserit in mentem. Videmur autem & Aristotelis dictum valde consentaneam Paulino dogmati; qui rogatus à quo-

quodam, quid fructus sua illi Philosophia attulisset; ut
mea, inquit, sponte ea faciam quæ plerique legum metu coacti
 faciunt. Docet enim Paulus, eos quos afflavit Christiana
 Charitas non esse Legi obnoxios, eò quòd plus præstant su-
 apte sponte quàm Lex metu pœnæ possit extorquere. Fr. Chri-
 stus Judæis obmurmurantibus, quòd cum publicanis & pec-
 catoribus haberet etiam mensæ familiaritatem, respondit,
 Non esse opus medico iis qui rectè valerent, sed qui minus
 essent prosperè valetudine. Non abhorret hinc quod apud
 Plutarchum dixit Phocion, qui cum reprehenderetur quòd
 homini illaudato improboque patrociniatus esset in iudicio,
 non minus festiviter quàm clementer, Quidni, inquit, quando
 nemo probus indiget tali patrocinio? Gy. Et istud Christianæ
 bonitatis exemplum est, ad exemplum æterni patris, & pro-
 bis & improbis quantum licet benefacere, qui Solem suum
 oriri jubet, non solum piis, sed etiam impiis. Verùm admi-
 rabilius forsitan erit in rege moderationis exemplum. Cum
 Demochares, Demosthenis nepos, Atheniensium nomine le-
 gatione fungeretur apud Philippum Macedonum Regem &
 impetratis quæ volebat à Rege dimitteretur, humaniter in-
 terrogante si quid præterea veller; ut teipsum suspendas,
 inquit Demochares. Vox impotens odium arguebat; Rex
 erat, & bene meritis in quem jaciebatur convitium, nec
 tamen incanduit; tantum ad collegas conversus, Vos, in-
 quit, hæc renuciare populo Atheniensi, quòd re cognita iudi-
 cet utram nostrum existimet præstantiorem, me, qui hæc patienter
 audierim, an istum qui hæc dixit. Ubi nunc sunt orbis mo-
 narchæ, qui se diis pares putant, & ob verbum inter pocula
 dictum atrocia bella concitant? Hi. Magnos impetus ha-
 bet gloriæ sitis, multosque transversos agit hic affectus. Ex
 eorum numero quidam Socratem interrogabat, quâ viâ sibi
 posset compendio honestissimam comparare famam. Si to-
 lem, inquit, præstiteris teipsum, qualis haberi vis. Ja. Pro-
 fectò non video quid dici possit vel brevius vel absolutius.
 Fama non est affectanda, sed ea virtutem ultro comitatur,
 quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini
 viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cum in auctione
 venderetur, licitator quidam adiit illam, Quid? inqui-
 ens, num proba futura es, si te mercatus fuero; Etiam, in-
 quit illa, si tu non fueris mercatus. Indicans sese non in cu-
 jusquam gratiam probitatem servare, sed suoapte ingenio vir-
 tutem ipsius gratiâ sectari, quod virtus ipsa sui pretium est.
 La. Masculam sanè vocem edidit puella. Cæterum insigne

Matth. 9.

Marc. 2.

Luc. 5.

Matth. 5.

mihi videtur exemplum adversus fortunam quamlibet blandientem constantiæ, quod cum Philippo Macedonum Regi tres eximie felicitates eodem die nunciarentur, quod in Olympiis vicisset, quod dux exercitus Parmenion prælio superasset Dardanos, quod uxor Olympias ipsi filium esset enixa sublati in cælum manibus precatus est, ut *Deus tantam prosperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari.* *Al.* Hodie nulla est tanta prosperitas cuius invidiam metuit quispiam; sed perinde jactant, si quid successerit, quasi vel mortua vel surda esset Nemesis. Hæc merenda si vobis placeat, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minùs jucundo quàm frugifero dicastis. *Ba.* Profectò nec Apitius poruisset discum suaviorem apponere. Quare nos expectabis frequenter, modo boni consulas quod nunc attulimus; non quæ digna erant tuis auribus, sed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. *Al.* Hoc critis gratiores.

ARGUMENTUM.

Ars notoria vanam magnificæ cujusdam libri pollicitationis jactantiam irridet, literarum disciplinarumque cognitionem in quatuordecim diebus pollicentis. Præstantissima ratio & methodus ad artes compendiaria est. 1. Amare studia. 2. Mirari. 3. Observare hominem viris eruditis habitum. Quibus memoria est parùm tenax, ita tanto obnoxius studere debent. Prima sit cura rem penitus intelligere, 2. id eum repetere, 3. cicurare animum ut cogitatio ni possit insistere, animus enim volubilis ineptus est literis, 4. Versari inter doctos. In summa, Cura, amor, & assiduitas sunt optimæ. Ars memorativa.

DESIDERIUS, ERASMUS.

De. Quomodo succedunt tua studia, Erasmi? *Er.* Musis, ut apparet, parùm faventibus: sed feliciùs succederent si quiddam abs te queam impetrare. *De.* Nihil non impetrabis, modò sit in rem tuam. Dic tantùm quid rei sit. *Er.* Non dubito quin nihil sit artium reconditarum quod te fugiat. *De.* Utinam vera prædices. *Er.* Audio artem esse quandam notoriam, quæ hoc præster, ut homo minimo negotio perdiscat omnes disciplinas liberales. *De.* Quid audio? Vidisti codicem? *Er.* Vidi, sed vidi tantùm, quod non esset doctoris copia. *De.* Quid continebat liber? *Er.* Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, variòsque circulos, & in his descriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas, aliasque barbaricarum linguarum. *De.* Intra quot dies pollicebatur titulus disciplinarum cognitionem? *Er.* Intra quatuordecim. *De.* Magnifica sanè pollicitatio: sed nescine quemquam per istam artem notoriam evasisse

evasisse doctum? *Er.* Nequaquam. *De.* Neque quisquam alius vidit unquam, aut visurus est, nisi posteaquam viderimus aliquem per alchymisticam evasisse divitem. *Er.* Non ergo vera est? Equidem optatim artem esse veram. *De.* Fortasse quoddam pigeat literas tantis sudoribus emere. *Er.* Scilicet. *Le.* Atqui sic visum est superis. Opes istas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnum nonnunquam largiuntur ignavis & immerentibus; sed quæ veræ sunt opes, ac propriæ nostræ sunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet nobis videri molestum laborem quo res tanta paratur, cum cernamus plurimos homines per horrenda discrimina, per non æstimandos sudores eluctari ad res temporarias & planè viles, si ad eruditionem conferantur; nec tamen semper assequuntur quod ambiunt. Et habent studiorum labores multum admistum mellis, si paululum in ea processeris. Jam in te bona ex parte situm est ut magnam tædiorum partem amputes. *Er.* Quonam pacto? *De.* Primum, ut animum inducas amare studia: deinde, ut ea mireris. *Er.* Quibus rationibus hoc fiet? *De.* Contemplare quàm multos dicarint, quàm multos ad summam dignitatem, auctoritatemque provexerint literæ: simulque tecum considera quantum intersit inter hominem & pecudem. *Er.* Probè mones. *De.* Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut possit secum consistere, atque his delectari quæ utilitatem adferunt potius quàm voluptatem. Nam quæ per se sunt honesta, etiamsi initio nonnihil habent molestiæ, tamen assuetudine dulcescunt: Ità fiet & ut minùs fatiges præceptorem, & ipse faciliùs percipias, juxta dictum Isocraticum, aureis literis in Frontispicio codicis tui pingendum, (a) *Εάν τις φιλομαθής, ὅση πολυμαθής.* *Er.* Satis adest celeritatis in percipiendo, sed mox effluit quod perceptum est. *De.* Itaque pertusum mihi narras dolium. *Er.* Haud multum aberras à scopo. Sed quid remedii? *De.* Obturanda est rima, nè perfluat. *Er.* Quibus rebus? *De.* Non musco, neque gypso, sed diligentia. Qui voces ediscit non intellectā sententiā mox obliviscitur: nam verba, ut inquit Homerus, (b) *ῥῆγ' ἔντα* sunt, facileque avolant, nisi sententiarum pondere lubricentur. Prima igitur cura sit, ut rem penitus intelligas, dein subindè tecum verses ac reperas; & in hoc cicurandus est, ut dictum est, animus, ut quoties opus est cogitationi possit insistere. Nam si cui mens est adeò sylvestris, ut in hoc cicurari non possit, haudquaquam est idonea literis. *Er.* Isthuc quàm sit difficile plùs satis intelligo. *De.*

(a) Id est, si fueris discendi cupidus, multa addisces.

(b) Id est, alata. Huc alludit noster Poëta, Et volat emissum semel irrevocabile verbum.

De. Quisquis enim habet animum ad eò volubilem, ut nulli cogitationi possit immorari, nec diu potest audire loquentem, nec insigere memoriæ quod didicit. Plumbo potest aliquid imprimi, quòd maneat in loco; aquæ aut argento vivo, quoniam assidue fluitat, nihil potest imprimi. Quòd si possis in hoc ingenium tuum mansuafacere cum assidue verferis inter eruditos, quorum confabulationes quotidie tam multa proferunt digna cognitu, minimo labore discēs quamplurima. *Fr.* Profectò sic est. *De.* Nam præter sermones convivarum, præter quotidiana colloquia, statim à prandio audis octo lepidissima dicta ex probatissimis authoribus selecta, totidem à cœna. Jam tibi supputa quantam hæc summam conficiant in singulos menses & annos. *Fr.* Magnificam, si possim meminisse. *De.* Ad hæc, cum nihil audias nisi bene latinè loquentes, quid obstat quò minus intra paucos menses ediscas Latinè, cum illiterati pueri Gallicam aut Hispanicam linguam discant exiguo temporis spatio? *Fr.* Sequar tuum consilium, experiarque num possit hoc ingenium Musarum jugo mansuescere. *De.* Ego aliam artem notoriam non novi, quàm curam, amorem & assiduitatem.

A R G U M E N T U M.

Invehitur hic Erasmus in quendam Franciscanum, (quem vocat Merdardum) merdosum planè Theologum, qui carpsit suam Cantici B.V. Mariæ, viz. Magnificat versionem. Viri hujus personam describit, qui vocaret Erasmus Diabolam. Cavillatur quòd verteret Erasmus, quia respexit Dominus ad humilitatem ancillæ suæ, cum V. Maria angelicâ dignitate celsior set. Num vilitas respondet τὴν ταπεινότητα. Respicere ad, & adspicere, quid differant. Respicere aliquem, & respicere ad aliquem. Humilitas apud Latinos refertur tum ad animum tum ad conditionem. Locus in Col. 2. 18. explicatur. Sic Jacob. 1. 9, 10. Differemia inter ταπεινότητα & ταπεινότητα. Ipse Cantici tenor declarat B. Virginem de sua loqui indignitate: quod Erasmus elegantissimè explicat. Monachorum crassissima ignorantia, qui vestimentibus dicant pro vestibus. Petulantissimi nebulones, quos nec ipsi reges audeant lacerare.

H I L A R I U S, L E V I N U S.

Hi. **D** eum immortalem! cujusmodi portenta gignit alitque terra! Usque ad eò nihil pudere viros Scraphicos! Existimant, opinor, sese apud fungos, non apud homines, loqui. *Le.* Quid secum murmurat Hilarius? Componit, opinor, versiculos. *Hi.* Quàm libens illi blateronios impurum obrutâsem oleo? *Le.* Compellabo hominem. Quid agis, Hilari, parum hilaris? *Hi.* Optimè temet offers, Levine, in quem hanc pectoris agritudinem evomam. *Le.* In pelvim

pelvim evomas malum quàm in me. Sed quid est mali? & unde nobis prodis. *Hi.* E-concione sacra? *Le.* Quid homini poëta cum sacris concionibus? *Hi.* A sacris non abhorreo; sed in hanc incidi ita sacram ut Virgilius *auri famem* appellavit *saxam*. At tales rabulæ sunt in causa ut rariùs audiam Ecclesiastas. *Le.* Ubi habita est concio? *Hi.* In summo templo. *Le.* A prandio? Id temporis ferè dormitant homines. *Hi.* Utinam illi locuteleio dormissent omnes, vix digno qui concionetur apud anseres. *Le.* Obstreperum est animal anser. Ferunt tamen patriarcham Franciscum aliquando concionatum apud sorores aviculas, à quibus magno silentio fit auditus. Sed age, etiàmne sabbato fit concio? *Hi.* Fit in honorem divæ Virginis Matris. Nam die Dominico Christus prædicatur. Decet autem ut priores teneat mater. *Le.* Quod erat thema? *Hi.* Enarrabat Canticum Virginis. L. Argumentum vulgarissimum. *Hi.* Nimirum aptissimum Ecclesiastæ. Nam suspicor illum hoc unum thema didicisse: quemadmodum ajunt inveniri sacerdotes qui nullam (a) liturgiam callent nisi pro defunctis unicum. *Le.* Dicatur igitur ille Concionator de Magnificat, aut, si mavis, magnificatius. Sed cujusmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? *Hi.* Vulturi non dissimilis. *Le.* Quatandem ex corate? *Hi.* Franciscana. *Le.* Quid audio? ex tam sancto sodalicio? Fortassis ex illorum degenerate genere qui dicuntur Gaudentes, colore fusco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, contremisco referens, nudis digitis contrectare pecuniam. *Hi.* Imò è grege selectissimo istorum qui gaudent. Observantes nominari, colore cinericeo, cingulis canabeis, calceis fenestris, quique citiùs occiderent hominem quàm nudâ cute pecuniam attingerent. *Le.* Nihil mirum est, in rosariis nasci (b) cynarrhodum. Sed quis talem histrionem induxit in hoc proscenium? *Hi.* Isthuc magis etiam diceret si vidisset personam Tragicam. Corpore erat vasto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatorii; dixisset athletam esse: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio plusquam unum vini sextarium. *Le.* Unde tanta vini copia non tractanti pecuniam? *Hi.* Ex aula regis Ferdinandi singulo quoque die dabantur illi sextarii quatuor. *Le.* O malè collocatam benignitatem! Fortassis erat doctus. *Hi.* Præter effrontem improbitatem & linguam effraenem nihil habebat. *Le.* Quæ res igitur sic imposuit Ferdinando, ut (c) bovem adduceret ad ceroma? *Hi.* Ut numero dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demittebat

(a) Sic maffæ sacrum vocant. Est autem lieurgia propriè non sacrificium, sed quodvis officium.

(b) Rosa cænina foetide olens.

(c) Hoc est, ad id ad quod inutilis est: Ceterum unguentum dicitur quo olim ungebantur athletæ; Bos autem ad certamina inutilis est.

bar caput in dexterum humerum. *Le.* Sic Christus pender in cruce. Sed erat concio frequens? *Hi.* Quis potuit esse infrequens Angustæ, in templo celeberrimo, & in tot monacharum conventu, quos Carolus Cæsar ex universa Germania, ex Italia, ex Hispaniis, ex Anglia ed contraxerat? Quin & eruditi complures aderant in ipsa concione, præsertim ex aula regum. *Le.* Demiror si porcus ille quicquam adferre potuit dignum tali auditorio. *Hi.* At multa se digna protulit. *Le.* Quæ tandem? obsecro. Sed prius te quæso ut mihi nomen hominis edas. *Hi.* Non expedit. *Le.* Quamobrem? *Hilari.* *Hi.* Non libet talibus gratum facere. *Le.* Au; gratificatur qui traducit? *Hi.* Illis pro summo beneficio est quocunque modo innoscere. *Le.* Saltem mihi nomen edito taciuro. *Hi.* Merdardum vocant. *Le.* Merdardum illum probè novi. Nimirum is ipse est qui nuper in convivio Erasmus nostrum appellavit diabolum. *Hi.* Rem tenes: sed quod in convivio dixit, tamen non omnino dixit impune, qui civiliores erant imputabant remulentix, & vino censebant inscribendum. *Le.* Sed quid excusationis attulit objurgatus? *Hi.* Negavit se dixisse ex animo. *Le.* Quis potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? *Hi.* Sed mihi ac doctis omnibus visum est inrollerabile, quod publicitus, quod eo in loco, quod apud tales auditores, denique quod in tam celebri monacharum conventu, Merdardus suas merdosas purulentias effuderit. *Le.* Aveo scire quid dixerit. *Hi.* Multa stolidissimè debacchatus est in Erasmus nostrum, quorum hæc erat summa: *His,* inquit, *temporibus exsistit quidam novus doctor, Erasmus, lapsa est lingua, asinus volebam dicere, simulque populo interpretatus est quid Germanicè sonaret asinus.* *Le.* Rem mirè faceram narras. *Hi.* Itane faceram? imò fatuam potius. *Le.* An non tibi facerem, videretur talem asinum quemquam omnino vocare asinum, nedum Erasmus? Unum istud scio, si Erasmus ipse præsens fuisset, non potuisset à risu temperare. *Hi.* Profectò non minùs refert asinum animi stupore quàm colore vestis. *Le.* Neque arbitror in rota Arcadia esse ullum asinum usque adeò asinum, quin hic dignior sit qui foeno pascatur quàm ille. *Hi.* Prorsus inversus est Apuleius. Ille sub asinina specie tegebat hominem; hic sub hominis specie regit asinum. *Le.* At tales asinos hodie (a) mulso & placentis saginamus; ut mirum non sit si mordeant gaemlibet & calcibus feriant. *Hi.* Is, inquit, doctor asinus aulect corrigere Magnificat, cum id canticum sit à Spiritu sancto præditum per os sacratissimæ Virginis.

Le.

a) Qui delictis pascuntur, ut plurimum pecculantiore sunt & ferociant.

Le. Agnosco (a) παρρησίαν ἀδελφικὴν. Hi. Arque id verbis (a) Id est, proverbialem fraterculorum.
exaggerebat, quasi summa esset admissa blasphemia. Le. Mihi
nunc cor metu palpitat, quid erat criminis? Hi. Aiebar Eras-
mus pro eo quod Ecclesia canit, Quia respexit Dominus hu-
mitatem ancillæ suæ, vertisse, Quia respexit vilitatem an-
cillæ suæ, eaque vox odiosius sonat Germanicè quàm Latine.
Le. Quis autem non fateatur esse blasphemiam execrabi-
lem, si quis sacratissimam Christi matrem, etiam Angelicâ
dignitate celsiorem, appeller vilem ancillam? Hi. Age, quid si
quis appeller Apostolos servos inutiles? Le. Pararem blas-
phemo fasciculos. Hi. Quid si quis eximium illum Paulum
appeller indignum Apostoli nomine? Le. Clamarem, ad ig-
nem. Hi. Atqui sic Apostolos suos loqui docuit ille doctor
unus irrefutabilis Christus, Cùm omnia feceritis quæ præcepta
sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus: & hujus præcepti non
Luc. 17.
immemor Paulus de se prædicat, Minimus sum omnium Apo-
I Cor. 15.
stolorum, atque aded indignus Apostoli titulo. Le. Verùm ubi
(b) Modestia virtus est quâ quis nec arroganter nec superbe de se sentit, sed modicè.
de se talia prædicant homines pii, (b) modestia virtus
est quâ nulla Deo gravior: si quis alius idem prædicet de il-
lis, præsertim in divorum consortium relatis, gravis fit
blasphemia. Hi. Pulchrè nondum secuisti. Proinde si Erasmus
adorandam illam Virginem dixisset vilem ancillam Domini,
nemo non fateretur esse dictum impiè. Cæterum quoniam
ipsa ad istum modum de se loquitur, & in illius cedit
gloriam, & nobis salutare modestiæ exemplum exhibe-
tur; ut, quoniam quicquid sumus magnificentia Dei su-
mus, quò quisque major est, hoc se gerat submissius. Le. Ha-
tenus quidem inter nos convenit. Verum isti cum corrigere
dicunt, sentiunt corrumpere sive falsare. Illud itaque vi-
dendum, an vilitatis verbum Græcæ voci quam Lucas posuit
respondeat. Hi. Istam ipsam ob causam à concione mox ad
codicem cucurrimus. Le. Exspecto venatum. Hi. Verba
quæ Lucas afflatu Spiritûs sanctissimis digitis suis exaravit,
sic habent, ὅτι ἐπέλεξεν ἐπὶ τῇ ταπεινοσίᾳ τῆς δούλης αὐτοῦ.
Ea sic reddidit noster Erasmus, Quia respexit ad humilita-
tem ancillæ suæ. Tantùm addidit præpositionem, quam Lucas
non omisit, nec eam respuit Romani sermonis elegantia,
nec ad sensum est otiosa. Sic enim loquitur Terentius in
Phormione, Respice ad me. In Annotationibus tamen ad-
monet, Lucam potius dixisse aspice ad me, quàm respice ad
Respicio & respicio ad, quid differunt ab aspi-
me. Le. Interest igitur aliquid inter respicere & aspicere?
cio.
Hi. Non ità multum, sed tamen nonnihil. Respiciit, qui flexo
collo aspicit quæ à tergo sunt; aspicit, qui simpliciter intuetur.
Vclut

(a) Respicere, curam
suscipere.

Velut apud Terentium Phædra aspicit Thaidem domo prodeuntem, totus, inquit, Parmeno, tremo horredumque postquam aspexi hanc; At hujus frater Chærea sic loquitur, Cum hunc respicio ad virginem. Nam ad senem sese flexerat; eo absoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen usurpant (a) *respicere* pro eo quod est rationem seu curam habere, sive conspiciam imminentis, sive præsentis. Ità Sarricus,

Respicere extremæ jussit spatia ultima vite.

(b) Prepositio ad non
est otiosa.

Mors enim velut à tergo imminens sequitur, ad quam reflectimus oculos quoties eam animo reputamus. Et Terentius, *Respicere senectutem tuam*. Proinde qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur illos non *respicere*. Rursus qui discussis aliis curis cogitationem huc vertit, eleganter *respicere* dicitur. At Deus unico intuitu conuertitur universa, præsentia, præterita & futura; & tamen in Scriptura nobiscum humano more loquitur. *Aversari* dicitur eos quos reprobat; *respicere*, quos aliquandiu veluti neglectos dignatur suo favore. Verum hoc magis expressisset Lucas si dixisset *et ceteris*. *Et ceteris*, nunc legimus *et ceteris*. Sed utrum legas, minimum refert ad sensum. *Le.* At videtur otiosa (b) prepositio repetita. *Hi.* Certè sic & Latini loquuntur, *Accessit ad me: Appulit animum ad scribendum*. Hic mihi prepositio non videtur otiosa. Nam *respicere* potest qui in tergum flectit oculos casu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at cum audis *respexit ad me*, exprimitur peculiaris favor volentis huic aut illi succurrere. Item *aspicimus* interdum casu obvia, quorum nobis nulla cura est, imò quæ videre nolimus: at quisquis *ad aliquem aspicit*, peculiariter attentus est ad id quod inuenitur. Ad hæc, multa simul *aspicimus*, sed non *ad multa*. Spiritus itaque Sanctus volens nobis exprimere singularem erga sanctissimam Virgunculam favorem, sic per illius os locutus est, *Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ*. Avertit oculos ab elatis, suoque judicio magnis & obrutum suum flexit ad eam quæ in oculis suis erat infima. Nec enim dubium est, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui sperabant Messiam ex ipsorum stirpe proditurum: sed illos aspernatus Deus, clementissimi favoris oculos flexit ad Virginem, famâ obscuram, opibus tenuem, fabro nuptam, ne sobole quidem ullâ divitem. *Le.* Nondum audio quicquam de *vilis*. *Hi.* Vox sycophantæ fuit, non Erasmi. *Le.* At in Annotatione forsitan meminit *vilis*. *Hi.* Nequaquam. In vocem *tanquam*

tantum hoc modestissimè notat: ut intelligas, inquit,
 parvitatem, non animi virtutem; sitque sensus, *Et si sim in-*
fima ancilla, tamen non est aversatus me Dominus. Le. Hæc si
 vera sunt, ac pietatis plena, quid est quod obrudant onagri?
 Hi. Latine vocis ignorantia parit hos tumultus. Humilitas
 apud veteres emendatius loquentes non declarat virtutem
 animi quæ pugnat cum arrogantia, diciturque Modestia; sed
 conditionis abjectiorem sortem, quo sensu ignobiles, renues,
 idiotas & contemprios humiles dicimus, quasi humi repentes.
 Quemadmodum igitur magnatibus loquentes dicimus, Ro-
 go ut tua celsitudo nobis hæc in re faveat: ita qui de se lo-
 quentes sua volunt elevare, dicere solent, Quæso ut humi-
 litatem nostram tuâ humanitate subleves. Nam pronominum
 primogeniorum emphasis interdum habet nescio quid arro-
 gans. Quod genus est illud *Ego dico, ego perficiam*, Bifariam
 itaque puella modestissima simul & suam sortem extenuavit,
 & numinis in se munificentiam extulit, non contenta scip-
 sam ancillam dicere, sed addidit, humilem ancillam, & infimæ
 sortis. Quemadmodum juxta proverbium, servus præ ser-
 vo est; ita & inter ancillas alia est aliâ præstantior, nimi-
 rum pro dignitate functionis. Honestior enim comprix
 quam lorix. Le. At miror Merdardum non agnovisse ser-
 monis formam, cum ipse frequenter audierim Franciscanos
 ita loquentes, *Mea parvitas* agat tibi gratias pro lauta re-
 fectioe. Hi. Quidam non multum aberrarent si dicerent,
mea parvitas. Cæterum quoniam Græca vox ταπεινοφρο-
 νία quiddam amplius exprimere videtur quàm Latina mo-
 destia, Christiani maluerunt humilitatem dicere quàm mo-
 destiam, h. e. maluerunt significantius loqui quàm elegan-
 tius. Modestus enim is dicitur qui modicè de se sentit, nihil
 sibi præter meritum arrogans. At ταπεινοφροσύνη laus non
 competit nisi in eum qui minus sibi arrogat quàm habet.
 Le. At periculum est nè dum modestiam amplectimur, inci-
 damus in vanitatem. Hi. Qui sic? Le. Nam si verum dixit
 Paulus, *Non sum dignus vocari Apostolus*, & si verè se dixit
 Maria ancillam humilem, hoc est, infimæ sortis, periclitantur
 de mendacio qui utrumque jam magnifici efferant laudibus.
 Hi. Nihil hæc, ô bone, periculi: cum nos laudibus vehimus
 pios aut pias, prædicamus in illis Dei beneficentiam? cum
 ipsi semet abjiciunt, respiciunt vires ac merita sua, si desit
 favor numinis. Nec statim mendacium est, si quis sibi non
 vendicat quæ habet, si loquitur ex animo; fortassis error
 dici potest, mendacium dici non potest. At hunc errorum
 in

Humilitas
 quid signifi-
 cat apud ve-
 teres.

Modestus
 quis.

in nobis amat Deus. *Le.* At Paulus, qui se negat esse dignum Apostoli titulo, alibi magnificè de se prædicat commemorans sua facinora: *Plus, inquit, omnibus laboravi; & , qui videbantur esse aliquid, mihi nihil contulerunt: Cum sanctissima Virgo tale nihil dixisse legatur. Hi.* Sed ista facinora Paulus appellat suas *infirmities*, quibus illustrata Dei est potentia, eamque commemorationem vocat *insipientiam*, ad quam sit adductus pseudapostolorum improbitate, ob quos fuit illi necesse sibi vindicare auctoritatem Apostolicam; non quod ipse delectaretur humanâ gloriâ, sed quod expediret Evangelio, cujus dispensatio fuerat illi credita. In Virgine mare non fuit eadem ratio; non enim illi commissum erat munus prædicandi Evangelii. Tum & sexum, & virginem, denique Jesu matrem decebat summus pudor summaque modestia. Nunc venio ad hujus erroris fontem.

(a) Humilitas quid significat; quàm variè.

Sensus illius loci, Col. 2. 18.

Qui Latine nesciunt, putant (a) *humilitatem* nihil aliud declarare quàm insignem modestiam: cum interdum referatur ad locum aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum sic referatur ad animum ut vitium sonet. *Le.* Etiamne in sacris literis? *Hi.* Maximè. En tibi locum apud Paulum ad Col. cap. 2. 18. *Nemo vos seducat volens in humilitate & religionem Angelorum.* Nec hîc est *ἐν ταπεινώσει*, quæ vox est in cantico Virginis, sed *ἐν ταπεινωφροσύνη*. Locus habet nonnihil obscuritatis fateor; sed mihi videtur germanus sensus, quem accuratius docti adferunt, Nè sitis tam humili tamque abjecto animo, ut cum semel dedicaveritis vos ipsos Christo, salutis unico auctori, patiamini vobis persuaderi ab Angelis sperandam esse salutem, quos quidem sibi fingunt apparuisse. Sitis excelso animo, ut *etiamsi* verè *Angelus* quispiam è celo veniens prædicet vobis aliud Evangelium quàm quod Christus tradidit, sit vobis execrabilis, velut Angelus impius & Christi adversarius. Multò minus convenit vos esse tam demissis animis, ut istorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Christo. Ab uno Christo sperare salutem religio est; ab Angelis aut Divis idem expectare superstitio est. Paulus igitur vult, humilis abjectique animi esse, ab illo sublimi Christi ad commentitias Angelorum apparitiones desiscere; demissi ingenii est, quorumlibet suasu circumagi. Vides hîc *ταπεινωφροσύνην* in vitium usurpam esse. *Le.* Quidni videam? *Hi.* Rursus in eodem capite, *Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ sunt rationem quidem habentia sapientia in superstitione & humilitate.* Hîc iterum *ταπεινωφροσύνην* vitium sonat. *Le.* Palam est. *Hi.* Atqui 1 Pet. 5. usurpatur

surpatur pro virtute quæ contraria est superbiæ, τὴν ταπεινο-
 φροσύνην ἐγκομίζουσα, pro quo nos legimus, humilitatem insti-
 tuat. Rursum ad Phil. 2. Τὴν ταπεινοφροσύνην ἀλλήλους ἡγού-
 μωνος ὑποφύγοντας ἑαυτῶν, i. e. Per animi modestiam unus-
 quisq; altum se præstantiorem existimet. *Le.* Docuisti ταπει-
 νοφροσύνην usurpari in utraq; partem, cum apud Latinos
 modestia non usurpetur nisi in laudem: Verum potestne docere
 ταπεινώσιν accipi pro modestia? *Hi.* Nihil absurdi si quis ad
 istum modum usurpet. Nam & animo tribuere submissionem
 aut demissionem pro modestia nihil verat. Cæterum an in di-
 vinis literis ita positum repèriatur nescio. *Le.* Vide num apud
 * Divum Jacobum ita sit usurpatum: *Glorietur autem frater* * Jacob. 1. *humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate sua.* 9, 10.
Hi. Isto quidem loco est ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφρο-
 σύνη. Quod si contendas hîc humilitatem accipi pro mode-
 stia, consequens est, ut exaltationem accipiamus pro super-
 bia; ac protinus gemina existet absurditas. Nam ut mode-
 stus non est qui de sua modestia gloriatur, ac jactitat sese; ita
 bis arrogans est qui de sua superbia gloriatur. *Le.* Quid igitur
 sibi vult Apostolus? *Hi.* Commendat æqualitatem inter
 Christianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectio-
 nem: dives dicitur sublimis, utique juxta mundum, ob fortu-
 næ splendorem. Hic dives se dimittit ad sortem pauperum, &
 pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet quod
 gloriatur: alter gaudet suis opibus sublevari pauperum inopi-
 am; alter glorificat Christum qui eam mentem inspiravit di-
 vitibus. *Le.* Sed interim dives ille modestiæ laudem habet.
Hi. Fortasse; sed non ideo protinus ταπεινώσις significat mo-
 destiam. Sunt enim qui venientes laudem ab hominibus, multa
 pauperibus erogant. Quin potius uterq; modestus est, si mo-
 do adsit sincera pietas: dives, dum non gravatur ob Christum
 æquari pauperi; pauper, dum ob honorem sibi habitum non
 insolescit, sed Christo gratias agens in illo gloriatur. Illud ex-
 tra controversiam est, ταπεινώσιν in Divinis libris frequentis-
 simè usurpari pro demissione sive dejectione quæ fit per
 afflictionem aut conditionis infirmitatem. Ità Paulus Phil.
 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, ταπεινώσει. Item
 Psal. 9. Vide humilitatem de inimicis meis, ταπεινώσιν.
 Rursum 118. Hæc me consolata est in humilitate mea, ἐν τα-
 πεινώσει, nimirum in afflictione. Hujus generis loca sunt
 complura quæ longum sit hîc referre. Quemadmodum igitur
 μεταφορικῶς ταπεινὸς dici posset ὁ ταπεινώθων, qui
 modesto sit animo minimèque elato; ità nihil prodigii
 fuerit;

fuerit, si quis *ταπεινωσις* dicat *ταπεινοφροσύνη*. Nos de Scripturæ usu loquimur. Cæterum qui contendunt in cantico Mariæ *ταπεινωσις* sonare modestiam animi, quin eadem operâ sic interpretantur quod legitur Geneseos 29. *Καὶ εἶπε Δομνίαν ὑμνήσατον ἐμὴν, ταπεινωσιν*; Lia non jactat suam modestiam, sed, quod ob deformitatem minus esset cordi marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuteronomii 26. *Et respice in humilitatem & laborem atque angustiam*. An non hic *ταπεινωσιν* appellat afflictionem? *Le.* Unde igitur istis in mentem incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur animi modestiam? *Hi.* Nihil aliud video causâ, nisi quod multi Theologi neglexerint & (a) linguarum peritiam, & Latini sermonis studium, unâ cum priscis Ecclesiæ doctoribus, qui sine hisce præfidiis ad plenum intelligi non quæant: præterea quod difficillimum sit revellere, si quid penitus insederit animo. Porro videas quosdam tantum scholasticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere Scripturam, quàm ad Scripturæ regulam opiniones humanas corrigere. *Le.* At isthuc absurdus est quàm quod narrant de (b) regula Lesbia. *Hi.* Beda Monachus, non admodum gravis auctor, quoties ab alienis recedit vestigiis, ex occasione dictæ humilitatis meminit de superbia. At Theophylactus scriptor Græcus, qui sua ferè ex probatissimis Græciæ scriptoribus hausit, negat hîc *ταπεινωσιν* accipi posse pro virtute. *Le.* Ad istud probandum quid opus est autoritate, cum ipse sensus communis respuat eam interpretationem? *Hi.* Reddè dixisti. Nam cum modestia sit quodammodo (c) colophon ac ratatrix omnium virtutum; immodestia est, si quis eam de se prædicet. Fatemur quidem in Sanctissima Virgine virtutem hanc fuisse summam & incomparabilem (Christum semper excipio;) sed, hoc ipso ob modestiam laudabilior est, quod eam ipsa non laudat; sed, agnoscens suæ conditionis humilitatem, mysterii magnitudinem adscribit misericordie divinæ. Maria, inquiunt, per modestiam meruit fieri Mater Dei. Donemus hoc aliqua ex parte verum esse: verum quæ tandem modestiæ species est, puellam hoc de se prædicare? *Le.* Quin & ipse (d) Cantici tenor declarat illam de sua indignitate loqui, eoque sic orditur, *Magnificat anima mea Dominum*. At quæ dicit, Merui fieri Mater Dei per modestiam, se magnificat, non Dominum. Mox subjicitur, *Eccè enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, *Eccè* significat rem subitam & inexpectatam. Non expectat autem summum honorem, qui sese nullo honore dignum judicat. Nec felici-

(a) Linguarum imperitia errorum causa.

(b) Vide Prov.

(c) Finis, perfectio.

(d) Cantici tenor vincit.

tas dicitur, si contigat quod meritis debebatur. Flaccus enim negat se hoc nomine felicem appellandum, quod à Meccenare in amicorum numerum adoptatus esset. *Hi.* Quamobrem? *Le.* Quia iudicio fuit ascitus, non gratuito favores Meccenas hoc illi tribuit quod ejus virtutibus deberi iudicabat. *Hi.* Eodém pertinet quod sequitur, *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.* Non dixit, fecit mihi magna quia me dignam iudicavit, sed quia potens est, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit suo favore dignos, & ideo *Sanctum nomen ejus: sanctum* dixit gloriolum. Quantum autem nostris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam, juxta Paulum, *illius potentia per nostram imbecillitatem perficitur.* Mox in eo versu, *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles,* non est *tanvisopogras*, sed *tanvis*, hoc est, contemptos juxta mundum, ut opponatur *potentibus*. Hunc versiculum juxta prophetice eloquutionis morem declarat sequens, *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Quos modò dixerat *humiles*, hic appellat *esurientes*, hoc est, tenues: quos modò *potentes*, hic *divites* vocat. Proximo versu fit mentio misericordie sese per omnes orbis nationes profundentis. In extremo versu prædicat Fidem Dei in promissis, *Sicut loquutus est, &c.* Toto Cantico prædicatur gloria, hoc est, potentia, bonitas & veritas Dei: nulla est meritorum mentio. *Le.* Sed ut potentiam ac divitias comitatur superbia, ita paupertas docet modestiam. *Hi.* Non equidem inficior isthuc interdum accidere, sed videas plerumque pauperes arrogantissimos: si negas, objiciam Merdardos multos. Verùm demus esse quod non est, perpetuum; non jam agitur qualis fuerit sacratissima Jesu mater, sed qualia de se prædicarit in hoc Cantico. *Le.* Demiror istorum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam irrisi, non resipiscant. *Hi.* Quoties moniti sunt, declamationem esse ficti thematis tractationem, ad exercendam dictionis facultatem adhiberi solitam? & tamen istis declamatio nihil aliud est quàm sacra concio. Quoties inclamarum est illis, coelibem esse quisquis uxorem non habeat, etiamsi sexcentas alar concubinas? & tamen coelibatus istis nihil aliud est quàm continentia & castitas. Idem usu venit de humilitate, aliisque similibus qaamplurimis. *Le.* Unde stupor tam pertinax? *Hi.* De (a) Merdardis (a) Monacho respondeo. Non dederunt à puero operam literis, nec est illis præceptorum aut librorum copia; & si quid istiusmodi facultatis obtigit, malunt abdomini impendere. Sacrosan-

Atam illam vestem existimant abunde sufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Postremò, putant nonnullam esse religionis partem, si cum suo Francisco nè Latine quidem loqui sciant. *Le.* Profectò plurimos novi qui ista ex parte bellè referant instituti sui principem, qui capronem dixit pro galero, opinor, & vestimentibus pro vestibus. At Franciscus constanter recusavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc isti cum suis vestimentibus non abhorrent à galero Cardinalitio. *Hi.* Quid ais? imò nè à corona quidem triplici. Et humiles illi pauperis Francisci filii porrigunt calceos suos summis orbis monarchis osculandos. *Le.* Jam si fuisset facta *vilitatis* mentio, quid erat piaculi? *Hi.* Nihil, si *vilem* intelligas qui parvo æstimatur apud homines, aut qui sibi videtur contemptibilis. Sed quid opus excusare quod dictum non est? *Le.* Non puduit Merdardum ad istum mentiri modum, idque in fano tam celebri, in frequentissima monarcharum synodo, coram tot eruditis viris, quorum plerique Erasmicas lucubrationes evolverant? *Hi.* Puduit, ais? Imò sibi visus est scurra rem palmariam ac triumpho dignam facere. Hoc est quartum Merdardorum votum, longè tribus illis religiosius, Nihil omnino pudere. *Le.* Istius profectò plerique sunt observantissimi. *Hi.* Nec erat simplex mendacium. ^a Primùm, Mariæ Canticum, ut est a Luca scriptum, manet intactum. Quì verò corrigere dicitur qui nihil mutat? Deinde; vox *humilitatis* immutata non est, nec ulla uquam *vilitatis* mentio. Postremò, non corrigit Canticum qui bonà fide reddit quod scripsit Lucas, sed explicat. *Le.* Video triplex mendacium effronte scurræ dignum. *Hi.* Mane, nondum audivisti quod est omnium impudentissimum. *Le.* Etiamne amplius? *Hi.* Vociferabatur doctorem illum asinum fuisse principem, authorem & antesignanum universi tumultus quo nunc concutitur orbis Christianus. *Le.* Quid ais? *Hi.* Huic imputandum quod tot sceleris discinditur ecclesia, quod Sacerdotes spoliantur decimis, quod contemnuntur Episcopi, quod sacrosanctæ Pontificis majestati passim oppeditur, quod agricolæ verus gigantum exemplum instaurarunt. *Le.* Ista publicitus? *Hi.* Magnis clamoribus. *Le.* Atqui longè secus existimant qui Erasmi libros attentius introspiciunt. Horum plurimi fatentur se ex illius lucubrationibus haulisse veræ pietatis semina. Totum hoc incendium per Monachos ortum, per eosdem huc usque incanduit; quod non aliter nunc

^a Mendacium Merdardi triplex.

^b Affectasse ferunt regnum cælestis gigantes. Quid.

quoque conantur extinguere, quàm si oleum, quod aiant, ad-
dant camino. *Hi.* Vides * *ὅς ὁμοίον ὁμοίον ἐστὶν ἢ γάλα.*

Le. Rem acu tetigisti. Illi nimirum expedit in populo Chri-
stiano superstitionis esse quàm plurimum, pietatis quàm mi-
nimum. Sed quid concio? ferebátne Cumanum asinum tam
insolenter rudentem è suggesto? *Hi.* Quidam miraban-
tur quid accidisset homini. Qui stomachi erant impatien-
tioris surgebant, atque è templo abibant, submurmurantes,
Venimus huc audituri laudes Divæ Virginis, & hic remulen-
tas nobis evomit meras sycophantias. In his erant etiam non
paucæ mulieres. *Le.* Atqui solet hoc genus mirè deditum esse
isti sodalitia. *Hi.* Vera prædicas; sed cœperunt & foeminae
sapere. Eruditi quotquot aderant plerique ringi, nonnulli et-
iam subfibilare. *Le.* Non curat asinus sibila; oportuit talem
rabulam putribus ovis aut ruderibus è suggesto deturbare.
Hi. Non deerant qui hoc illum dignum existimarent, sed co-
hibebat illos loci reverentia. *Le.* Sed loci religio non debet
hi opitulari qui locum scelere profanarunt; veluti qui
in templi septis occidunt hominem, non æquum est ut illic
habeant asylum; itidem qui in sacris concionibus & loci
religione & populi patientiâ stolidè abutitur, huic non o-
porteret esse præsidio quod ipse suâ remeritate profanavit.
Laudatus est à priscis ille qui eum non habuit pro consule,
cui ipse non esset Senator: nec par est ut populus eum ha-
beat pro Ecclesiasta, cui ipse non est concio. *Hi.* Metuunt

fulmen Episcoporum. * *Si quis instigante Diabolo, &c. nōsti*
legem. *Le.* Sed prius in tales rabulas Episcopi debebant vi-
brare fulmen. *Hi.* Metuunt & illi. *Le.* Quos? *Hi.* Illos ipsos
rabulas. *Le.* Quamobrem? *Hi.* Ob hoc ipsum, quod rabulae
sunt. *Le.* Apostoli non metuebant regum & præsidum mi-
nistras, & isti metuunt unum mendicum? *Hi.* Sed ob isthuc ip-
sum magis formidandi quod mendici sunt; quod eripiantur
non habent, quo lædant habent. Abi tu sodes ad vesparum
aut crabronum nidum aliquem, & unam quamlibet ex illis
digito continge; ea res si tibi bene successerit, redito ad me,
& Episcopos ignavos appellato qui refugiunt unum men-
dicum irritare. Romanum Pontificem nonne potentissimi
Christianæ ditionis Monarchæ reverentur, fortassis & metu-
unt? *Le.* Nec mirum, est enim Christi vicarius. *Hi.* At
Alexander sextus, vir nec stultus nec indoctus, fertur ita
loqui solitus, Se malle è summis Monarchis aliquot offendere,
quàm unum quemlibet fratreulum ex ordine Mendicantium.
Le. Omitte pontifices. Cùm istius sceleris tumor ad aures

* Id est,
Quodd pessima
bestia venter

* Canon est
in Decretis
quo excom-
municantur
qui in mona-
chos & sacer-
dotes manus
injecerint.

principum qui tum Augustæ erant dimanâssent, non est sum-
 prum de homine supplicium? *Hi.* Indignè tulerunt omnes,
 sed præcipuè Rex Ferdinandus, & hujus soror Maria, scemi-
 narum hujus seculi decus, Bernardus Cardinalis Tridentinus,
 Balchazar Episcopus Constantienſis; objurgatus est graviter
 Ecclesiastes, sed à nullo acrius quàm à Joanne Fabro Episco-
 po Viennensi. *Le.* Quid objurgatio? asinus non sentit nisi
 fustem. *Hi.* Præsertim si in ventrem ingeras. Sed quid illi sto-
 lido fecissent Principes, longè gravioribus curis occupari?
Le. Cerrè submovissent à concionandi munere, & suam illi
 benignitatem subtraxissent. *Hi.* At artifex ille pus suum in
 ipsam consilii dissolutionem distulerat, cum jam alioqui foret
 abundum. *Le.* Isto quidem pacto dicuntur abire cacodæmo-
 nes, ingenti fœtore relicto. *Hi.* Iraque dimissus à Rege Fer-
 dinando, sed bene pastus. Nam objurgatio nè tantillum qui-
 dem detraxit hominis obesitati. *Le.* Franciscus dicitur concio-
 natus sororibus avibus; iste dignus videtur qui concionetur
 fratribus asinis ac suis. Sed quò se contulit? *Hi.* Quò nisi
 ad suos gregales; à quibus acceptus est ovatione, ob rem
 strenuè feliciterque gestam, & inter pocula pro *Jo triumpho*,
 cantatum est *Te Deum laudamus*. *Le.* Dignissimus est iste Mer-
 dardus qui funem in collo gesserit potiùs quàm in lumbis. Sed
 quid imprecemur isti stolido gregi qui tales fovet pecudes?
Hi. Vix invenias quod illis impreceris malum gravius quàm
 ipsi accerſunt sibi: siquidem his rationibus maximè tradu-
 cunt sese, & in bonorum omnium conjiciunt odium, effica-
 ciùs quàm quisquam possit hostis. Sed non est Christianæ
 mentis cuiquam imprecari malè; illud potiùs optandum, ut
 clementissimus rerum formator & reformator, (qui ex Na-
 buchodonosor homine fecit bovem, & rursus ex bove fecit ho-
 minem, quique asinæ Balaam dedit hominis linguam) omnes
 Merdardi similes vertat in melius, detque illis & mentem &
 linguam viris Evangelicis dignam.

ARGUMENTUM.

Philodoxus ad veram gloriam & honestum nomen viam intèst,
 1. Conetur ut sit talis qualis haberi se velit. 2. Imitetur viros cele-
 bres, qui tamen variis olim de criminibus accusati. Cato senior qua-
 dragies causam egit reus. 3. Caveat in omni re. Ne quid nimis.
 4. Facilis sit in aliorum moribus perferendis, ad leviora vitia com-
 mens. 5. Nè sit præfractus aut pertinax in sua opinione. 6. Sit co-
 muni, &c. Impossibile est placere omnibus. 7. Bene mereatur de omni-
 bus in quantum potest: sit hoc partim officiis, partim etiam benig-
 nitate. Felicitas quibusdam inest à natura, ut quicquid agant place-
 at. 8. Comitas & morum suavitas in rebus omnibus favorem con-
 ciliant. 9. Inconstantia cavenda. 10. A natura minimum, ab homi-
 ne

sto minime recedendum esse. 11. Observandi hominum & nationum mores. 12. Si quid agendum, quod forsitan necessarium displicebit, non frustra appareat voluntas agentis alteri. 13. Rectum & honestum semper agamus. 14. Lingua multum causa est invidiæ. Quomodo laudandum & vituperandum. 15. Libros exactè scribere, argumenta non vulgari, sams januas aperiri. 16. Invidiam oborientem beneficiis vincere.

(a) PHILODOXUS, (b) SYMBULUS.

Ph. **F**elix auspiciū interpretor occursum tuum, Symbule. Sy. Utinam sit aliquid, Philodore, in quo tibi queam esse felix. Ph. Quid auspiciatis quā si quis Deus occurrat homini? Sy. Equidem nihil isthoc existimarem auspiciatis, etiam si sexcentæ volitent (c) nocturæ. Sed quem mihi narras Deum? Ph. Te, inquam, Symbule. Sy. Mene? Ph. Te plane. Sy. Ego deos cacantes nunquam feci pili. Ph. Si non fallit proverbium, * Deum esse quisquis juvat mortalem, tu mihi Deus esse potes. Sy. De fide proverbii viderint alii, ego ceritè perquam lubens amico profuero si queam. Ph. Non est quod metuas, Symbule; haud pero mutuum; sacra res est petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citroque commutare debet, quemadmodum & cetera omnia. Sed quid est rei in quo meum desideras consilium? Ph. Piget obscuritatis, cuperem esse celebris; com-

monstra viam. Sy. En tibi compendiarium: imitare * Erostratum, qui incendit templum Dianæ, aut huic simillimum Zoilum, qui laceravit Homerum, aut aliud aliquod (d) facinus & memorabile designa, & * aoi si quæ eris cum Cercopibus ac Neronibus. Ph. Famam ex scelere parent alii, ego nomen ambio rumoris honesti. Sy. Talem igitur te præstare qualem optas prædicari. Ph. At multis egregiā virtute præditis non contigit nominis celebritas. Sy. Istud an verum sit, nescio: attamen si id eveniat quod ais, ipsa virtus abunde magnam sui præmium est. Ph. Vera prædicas planèque Philosophicè. Veruntamen, ut sunt res humanæ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum esse virtutis, quæ non aliter gaudet agnosci quā Sol amat lucere, vel ob hoc ipsum, ut & pro sit quamplurimis, & quamplurimos ad sui pelliciat æmulationem. Postremo, non video quam possessionem speciosorem parentes liberis suis relinquere possint quā honesti nominis immortalē memoriā. Sy. Ut video, gloriam expetis virtute partam. Ph. Scilicet. Sy. Proinde tibi propone literis omnium celebratos, Aristidē, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Sci-

(a) Amans gloriæ, qui famam venatur.

(b) Consiliarius.

(c) Nocturnæ volatus apud Athenienses felix & bene ominatus fuit.

* Homo homini Deus.

* Erostrati & Zoili fama.

* Id est, celebratus carmine.

(d) Aude aliquid brevibus Gyariis.

pionem Africanum, Catones seniore & Uticensem, Marcum Brutum, & horum similes, qui belli domique de Republica quam optimè mereri studuerunt. Hic est enim facillimus gloriæ campus. *Ph.* Verum inter istos celebres, Aristides ostracismo iussus est solum verrere; Phocion & Socrates biberunt cicutam; Epaminondas capitis est postulatus, quemadmodum & Scipio; Cato senior quadragies reus causam dixit; Uticensis sibi mortem conscivit, itidem Brutus. Ego gloriam optarem nullâ invidiâ contaminatam. *Sy.* At isthuc ne Herculi quidem filio concessit Jupiter. Nam

a Excetra Hydra appellata est, quod uno capite abscisso plura excreverent.

b Id est, Pessimum enim est animi.

c Id est, latenter vive.

post tot monstra virtute domita cum *a* Excetra fuit extremum certamen, idque multo omnium pertinacissimum.

Ph. Ego Herculi suos gloriosos labores nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obigit honestum nomen nulla invidiâ contaminatum. *Sy.* Vis, ut video, suaviter vi-

vere, eò metuis invidiam; nec id injuria, *b* *κακιστον γαρ εστιν* *Supior.* *Ph.* Sic est. *Sy.* Ergo *c* *λατρε βιωδους.* *Ph.* At isthuc est mortuum esse non vivere. *Sy.* Intellego quid affectes.

In sole clarissimo versari gaudes absq; umbra. *Ph.* Isthuc quidem fieri non potest. *Sy.* At nihilo magis fieri potest ut gloriam consequaris nullâ contaminatam invidiâ. Rectè facta ultro sequitur gloria, gloriam comitatur invidia. *Ph.* Atqui posse gloriam absque invidia contingere docet nos senex ille Comicus, Ita ut facillimè sine invidia laudem invenias, & amicos pares. *Sy.* Si istâ laude contentus es quam tulit Pamphilus adolescens obsequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes assequendi quod experis, unde decerpisti sententiam. In omni re memento, Ne quid nimis, sed tamen mediocriter omnia; esto facilis in perfectendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; ne sis præfractus, utaque sententiæ nimium tenax, sed aliorum studiis remet accommoda; nulli lædas os, sed comem te præbeas omnibus. *Ph.* Adolescentiæ favent plerique, nec magni negotii sit tum istam parere laudem: ego magnificum quoddam nominis decus optatim, quod per universum orbem resonet, quodque cum ætate semper fiat illustrius, atque à funere tandem clariùs elucescat. *Sy.* Equidem laudo generosam istam indolem tuam, Philodoxe: Ceterum si cupis gloriam virtute paratam, præcipua virtus est negligere gloriam, & summa laus est non ambire laudem, quæ magis sequitur fugientem. Videndum est igitur, ne quò impensius ista ambis, hoc frustrare magis. *Ph.* Non sum Stoicus *d* *ἀπαρδς*, tangor humanis affectibus. *Sy.* Si re-

d Id est, expers affectuum. Stoici negabant in virum lapientem ullos affectus cadere.

profi-

profiteris hominem, nec ea recusas quæ sunt humanæ fortis, cur ea venaris quæ nec Deo contingunt? Nosti enim Theognideum illud non minus verè quàm scire dictum, *Jovem nec pluvium, nec serenum placere omnibus.* Ph. Non est fortis ignis absque fumo, sunt tamen ^a *ἀγνῶτα*. Si non potest obtineri quin aliquâ livoris nubeculâ obscureretur hominis gloria, arbitror tamen esse rationes quibus fiat ut quàm minimum invidiæ sit admistum. Sy. Eas igitur tibi vis demonstrari? Ph. Percupio. Sy. Modicè virtutem exsere, & minus gravaberis invidiâ. Ph. At gloria, nisi sit insignis, non est gloria. Sy. Ecce tibi certissimam viam. Designa præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, ^b Menceciis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciiis.

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Ph. Equidem, ut ingenuè quod res est fateor, cupio liberis ac nepotibus meis honesti nominis hæreditatem relinquere, verum hujus rei fructum vivus apud vivos aliquamdiu decerpere cupiam. Sy. Age, non te suspendam amplius. Certissima ad illustre nomen est via, bene mereri, cum privatum de singulis, tum publicitus de universis. Id partim fit officiis, partim benignitate. Benignitas sic temperanda est, nè cogaris ab aliis rapere quod aliis suppedites. Nam ex hujusmodi largitionibus plus odii nascitur apud probos quàm favoris apud improbos. Porro, ab improbis laudari infamia verius est quàm gloria. Ad hæc, benignitatis fons largiendo exhauritur. Porro, beneficentia quæ constat officiis fundum non habet; imò quò largiùs hinc hauritur, hoc scatet uberius. At hæc multæ res sunt quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illustrent, quas nemo sibi præstare valet, sed contingunt gratuito favore numinis.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus.

At formam corporis sibi nemo largitur. Adfert secum dignitatis plurimum generis claritudo; At hæc quoque fortunæ munus est. Idem sentiendum de divitiis, quæ rectè factis partæ ab avis atque atavis ad nos deveniunt. Nè hoc quidem quisquam sibi præstat. Hujus generis sunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos, & comitas non ascita, sed ingenta: postremo, decorum quoddam arcanum, atque etiam felicitas, cujus effectum in multis videmus quotidie, causam reddere nemo potest. At non frequenter conspiciamus eadem geri dicive à diversis, & magnam inire gratiam qui pejus gessit dixisse, cum

^a Ligna sunt quæ dum cremantur fumum non faciunt ab a privativa particula, & *ἀγνῶτα*, quod fumum significat.
^b Nobilis adolescens Thebanus qui pro patriæ salute seipsum morti obicit, apud Philostratum in Imaginibus.

Forma.

Nobilitas.

Opes.

cùm is qui melius rem egerit pro gratia referat odium. Hoc priscei quidam ad Genios referebant. Dicebant enim, in ea re quemque fortunatum esse ad quam natus esset? contrà, parùm succedere quod quis *invitâ Minervâ* iratò- que genio tentaret. *Ph.* Hic igitur nullus est consilio locus? *Sy.* Vix ullus. Attamen qui sagaces sunt deprehendunt in pueris aut adolescentibus notas quasdam quibus conjecturam facere liceat, ad quæ studia, quòdve vitæ genus, quâsve actiones sint idonei. Idem indicat in nobis arcæus quidam animi sensus, quo à quibusdam abhorremus nullâ evidente causâ, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc est quòd aliùs feliciter tractat rem militarem, aliùs dexter est in negotiis politicis, aliùm dicas ad studia natum. Quamquam & in his mira varietas; nimirum tanta quanta est functionum diversitas. Alium natura genuit imperio, aliùm voluit esse fortem militem: cui plurimum indulgit, ei concessit ut, juxta Homèrum, *pariter & bonus sit lancearius & egregius dux*. Itidem in rebus civilibus, aliùs valet in consilio, aliùs in agendis causis excellit, aliùs obeundis legationibus & gaudet & feliciter rem gerit. De studiorum varietate quid attinet dicere? Sunt qui sic rapiantur ad institutum monasticum, nec ad quodvis, sed vel ad hoc vel illud, ut vitam sibi putent acerbam nisi quod optant assequantur. Sunt, è diverso, qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potiùs quam fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certâ ratione, sed arcano quodam naturæ sensu. *Ph.* Ista quidem in compluribus ita ut narras & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus sum. *Sy.* In his igitur bonis quæ nobis gratuito largitur naturæ benignitas multò minus orietur invidiæ, si fastus absit & ostentatio. Amabilior enim est forma, aut nobilitas, aut opulencia, aut facundia, in his qui se his bonis præcelere quasi nesciunt. Comes autem & modestia nihil imminuunt hæc commoda, sed ut gratiam addunt, ita depellunt invidiam. Hæc autem comes & morum suavitas oportet in omnibus vitæ actionibus sit perpetua, nisi prorsus repugnet Minerva. Nam frustrâ, ut opinor, tentaret Xenocrates quod successit Socrati ac Diogeni; frustrâ moliretur Caro Censorius quod Lælius fecit gratiosum. Attamen Demæ ille Terentianus subitò mutatus, satis declaravit quantum ad conciliandum benevolentiam habet momenti studiis & affectibus omnium obsecundare. Verùm quoties à recto receditur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur.

natur. Cæterum ea demum gloria perpetua est quæ honesti radicibus nititur, à iudicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus, qui simul atque relanguerint, odisse cœpimus quod antè vehementer arrisit; ac proinde plausus vertitur in sibilum, laus in vituperium. Cæterum ut ingenium prorsus inverti non potest, ita potest aliqua ex parte corrigi. *Ph.* Expecto quid dicas. *Sy.* Qui naturâ blandior est, is cavere potest, nè dum apud omnes gratus esse studet, defleat ab honesto; nè dum sese quibuscumque accommodat, Polypum imitatus, sibi parum constet. *Ph.* Tales novi permultos lubricæ fidei & erubescendæ vanitatis. *Sy.* Rursus, qui severiore sunt ingenio, dare operam oportet ut sic affectent comitatem, nè quod agunt videatur simulatum, aut subinde ad naturam suam recurrant, pro laude geminum dedecus sibi comparaturi; & quod interdum rigidius agant, & quod sint inconstantes. Tantam enim vim habet constantia, ut qui vitiosam nacti sunt naturam, tamen ob hoc ipsam levius ferantur, quod nusquam sunt sui dissimiles. Fucus autem simula que suboluit etiam in beneficiis gignit odium. Porro quod simulatum est perpetuo latere non potest, aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, simul evanescit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. *Ph.* Illud igitur, ut video, moneas, à natura minimum, ab honesto minimè recedendum esse. *Sy.* Tenes. Ad hæc, scis, quicquid subito inclarescit obnoxium esse invidiæ. Inde vox odiosa (a) *νεοπλέτη* apud Græcos, apud Romanos *novorum* hominum cognomen, apud utroque *terra filiorum*, & *de cælo delapsorum*. Cæterum fama ætas, qui suæ paulatim nascitur & augescit, quemadmodum minimito divitiarum habet invidiæ, ita maximè durabilis est, ut indicat hoc ille poetarum acutissimus Horatius, *Crescit occulto velut arbor ævo Fama Marcelli*. Proinde, si veram, si perpetuam, si livori quàm minimum expositam gloriam expetis, ausculta Socrati, qui dixit, quibusdam usu venire, ut dum nimium properant initio, serius perveniant ad finem. *Ph.* Sed hominum vita brevis est. *Sy.* Ergo ad beneficia properandum, non ad gloriam, quæ suâ sponte consequitur. Non enim id consulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri possis. Nam isthuc Parcarum munus est, quæ fila ducunt, & amputant, cum ipsis est visum. *Ph.* Utinam isthuc quoque possis. *Sy.* Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, neminis splendore pensant. Quibusdam, sed paucissimis, tam indulgenter favent,

(a) Id est, *novi per dives factus*, qui subito divitiarum nactus nupquam non ostentat illas, prius vorans.

vent, ut vivi, sibi quodammodo superstites, posteritate sua fruuntur. Sed *rari sunt quos equus amavit Jupiter*. Hoc fortassis aliqui *diis geniti potuere*; verum ista felicitas non cadit in hanc consultationem. *Ph.* Sæpe mecum admirari soleo seu fortunæ seu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus quod non aliquo temperet incommodo. *Sy.* Quid igitur superest, amice, nisi ut homines nati, sortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, si penitus cures habere perspecta nationum, ordinum & singulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum qui bestiis cicurandis alendisque dant operam. Siquidem horum præcipuum est studium, animadvertere quibus rebus quodque animal vel efferetur vel deliniatur. Non jam loquor tantum de discrimine quod est inter avem & quadrupedem, inter serpentem & piscem, aut quod est inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aspidem; sed de innumera varietate quæ est in singulis animantium generibus. *Ph.* Exspecto quò sis evasurus. *Sy.* Omnes canes sub una specie continentur; sed hæc species quàm in innumeras formas distrahitur? ut dicas illos genere distinguere, non specie. Jam prorsus in eadem specie quàm varii sunt canum mores & ingenia? *Ph.* Immensa varietas. *Sy.* Quod de canibus dictum est, de singulis animantium generibus dictum puta: sed in nullo magis elucet discrimen quàm in equis. *Ph.* Vera prædicas. Sed quorsum hæc? *Sy.* Quicquid in animantium generibus, vel in formis, vel in singulis animantibus varietatis est, hoc omne puta esse in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, asinos, leones, oves, vipers, simias, dracones, aquilas, vultures, hirundines, & quid non? *Ph.* Quid tum? *Sy.* Nullum autem est animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de se præbeat utilitatem, aut certè non lædat. *Ph.* Nondum perspicio quid agas. *Sy.* Est nonnihil discriminis inter Hispanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. *Ph.* Est planè. *Sy.* Ad hæc, est singulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. *Ph.* Fateor. *Sy.* Hanc varietatem si sagaciter habueris animadversam, & singulorum moribus te accommodes, faciliè consequeris, ut aut omnes habeas amicos, aut certè nullos inimicos. *Ph.* Si Polyppum me fieri jubes, ubi rectum & honestum? *Sy.* Est in rebus communibus aliquod obsequium quod nullo pacto vi-

fiat honestum : quod genus, Apud Italos osculo saluant vi-
 ri viros ; in Germania si facias idem, absurdum videatur, sed
 pro osculo dextram porrigunt. Rursus in Anglia viri salu-
 tant mulieres etiam in templo obvias : idem si fiat in Ita-
 lia, flagitium habeatur. Item in Anglia porrigere poculum
 tuum intervenienti in convivio civilitatis est ; in Gallia
 contumeliæ est. In his & aliis huiusmodi citra recti jactu-
 ram licet omnibus obsecundare. *Ph.* At perdifficile sit om-
 nium gentium mores ac singulorum hominum ingenia nôs-
 se. *Sy.* Verum, ô Philodexe, si gloriam insignem quæris, e-
 amque virtute partam, necesse est ut virtutem quoque præ-
 stes non vulgarem. Scis autem virtutem circa difficilia
 versari, quemadmodum ante Peripateticum illum docuit
 Hesiodus : proinde si mel cupis, apes feras oportet. *Ph.* Scio,
 & memini : sed mitigandæ invidiæ rationem quærimus.
Sy. Proinde da operam ut in bello dux esse malis quàm mi-
 les, & in eo bello quod gerendum cum invisis hostibus po-
 tius quàm cum civibus aut sociis. In Republica ea potissi-
 mum munia capeffe quæ popularia sunt & gratiosa : velut,
 defendere popularius est quàm acusare ; honorare, quàm
 punire. Quod si qua incidunt, sicut incidere necesse est,
 naturâ molesta, tamen ea quoque, si vitari non possunt, com-
 moditate sunt lenienda. *Ph.* Quo pacto ? *Sy.* Sedes iudex
 aut arbiter ? altera pars nonnihil offendenda est ; sed eâ rem
 æquitate geras ut, si fieri possit, etiam victus gratias agat.
Ph. Qui sic ? *Sy.* Puta, intenditur actio furti aut sacrilegii ;
 muta, si potes, actionis formulam, & fac ut sit actio rei vin-
 dicandæ. Hic protinus ita reum subleves, ut nihil tamen de-
 cedat actori. Porro, actionem omnem sic moderare, ut citra invidiam
 actoris dispendium reo videaris æquus. Postremo, damnati
 pœnam, nonnihil mitiga. Absit interim aut vultus torvitas,
 aut verborum acerbitas, aut morositas ; quæ res faciunt ut
 quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quàm
 alii pro negato. Interdum monendus est amicus : sed si nul-
 la spes emendationis, silere præstat. Si res gravior est, &
 spes est profectus, magni refert qualis sit admonitio. Nam sinistra &
 sæpenumero fit, ut qui sinistrè aut intempestivè admonet, intempestiva
 & morbum exasperet, & ex amico reddat inimicum. Hæc monitio.
 dexteritas magis etiam habet locum si agas cum principe :
 nam horum affectibus nonnunquam incidit ut sit resisten-
 dum. Quod si sit comiter ac dextrè, paulò post qui obsti-
 tere plus ferunt gratiæ quàm qui obsecundarunt. Quod
 enim cupiditati placet temporarium est ; quod rectâ ra-
 tione

Lingua
multis causa
invidiæ.

Scribere li-
bros non vul-
gari argu-
mento.

Modus ex-
tinguendi in-
vidiam qua-
vis occasione
ortam.

tione geritur perpetuo probatur. Longè verò maxima pars invidiæ nascitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quam multis dictum, aut jocus intempestivus fuit exitio! Laudabis igitur, sed dignos, idque parcè; sed vituperabis parcius, si tamen omnino quispiam vituperandus est: proinde vitanda loquacitas; difficilissimum enim fit simul & multa & opportunè dicere. *Ph.* Assentior istis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandam nominis celebritatem via, scribere libros. *Sy.* Vera prædicās, nisi quod obstat scribentium turba. At si ista placet ratio, cura ut exatè scribas potius quàm multa. Cum primis autem Argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune, ad hæc minimè invidiosum: in id, quicquid insigni complarium annorum lectione contractum est, conferas: tractatione verò tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. *Ph.* Prudenter tu quidem, *Symbule*; meoque animo feceris satis; si unum istud adjeceris, quibus rebus effici possit ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video qui vix sub obitum inclarescunt; nonnullos à rogo, quod ajunt, demum innotescere. *Sy.* Hic quod consulam nihil habeo melius quàm quod tibi cen suasit tibi. Fac ut his te ipsum probes qui gloriā jam vicerunt invidiam; in horum amicitiam temet insinua, quorum honorifica de te prædicatio facile populare studium tibi conciliabit. *Ph.* At si quando exoriat invidia, quid ostendis remedium? *Sy.* Fac quod solent hi qui præm coquunt: si flamma effulserit, infundunt aquam; ac tum magis effertur ac stridet incendium, ni id facias constanter ac sæpius. *Ph.* Quid isthuc ænigmati est? *Sy.* Invidiam oborientem beneficiis obrue potius quàm vindicta. Nihil egit Hercules resecatis Hydræ Lernææ caputibus; igni Græco devicti exitiabile monstrum. *Ph.* Sed quem vocas ignem Græcum? *Sy.* Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui cessat injuriā malorum, non cessat tamen de omnibus bene mereri. *Ph.* Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua est, nunc ignis? *Sy.* Quid verat? quando Christus in allegoriis nunc Sol est, nunc ignis, nunc Lapis. Dixi sedulo. Si quid melius eris nactus, sequitor, meumque repudiat consilium.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Opulentia sordida insignem, cujusdam divitis sorditiem memorat; ubi ostenditur quo vivatur modo apud avaros. In hyeme focos struunt ex arborum radicibus humidis, unde fumus, at vix ulla flamma. Pulicem & cimicum frequentia somnum capere non sinunt. Aquâ vinum diluunt. Fex vini calculum generat in renibus. Triticum vitiatum emunt, quod etiam cum tertia argillæ parte admiscunt. Nullum jentaculum. Prandium ad horam primam differtur; cœnatur ad keram decimam. Quam sordidus convivii apparatus. Pessimæ emunt carnes. Corpori tenero tenuisque, & spiritibus subtilissimis, non jejunandum. Dietæ & vivendi consuetudo multum habet momenti ad valetudinem conservandam.

JACOBUS, GILBERTUS.

Ja. Unde nobis tam exsuccus, quasi cum cicadis inrerea ^(a) Vide ^(a) rore sis pastus? Mihi nihil aliud quàm ^(b) ^{Prov. Rore} ^{pascitur.} ^(b) ^{Serpentis} ^{exuvium:} ^{ita} ^{appellatur} ^{mirè le-} ^{ve & siccum.} ^(c) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(d) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(e) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(f) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(g) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(h) ^{Id est,} ^{calidus.} ⁽ⁱ⁾ ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(j) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(k) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(l) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(m) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ⁽ⁿ⁾ ^{Id est,} ^{calidus.} ^(o) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(p) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(q) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(r) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(s) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(t) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(u) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(v) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(w) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(x) ^{Id est,} ^{calidus.} ^(y) ^{Non ho-} ^{mine, sed a-} ^{sino. Vide} ^{Chiliades.} ^(z) ^{Id est,} ^{calidus.}

a Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.

b Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.

c Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.

d Vide pro-
verbium,
A mortuo
tributum.

Ja. Qui sic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cernicum, ut nec interdium quietum esse, nec nocturnum somnum capere liceret. *Ja.* Divitias miseras! *Gi.* Præsertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oporteret illic ignavas esse foeminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros versantur. Ità fit ut illi & foeminae nihil aliud sint quam foeminae, & viris desint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in huiusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabat quam domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem esse præ cæteris (a) Mercuriale. Pictor ille nobilis deplorandum existimavit si dies abiisset sine linea; Antronius longè magis deplorabat si dies præterisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi quærebat Mercurium. *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Hic erat certum lucrum. *Ja.* Fortasse vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imò plus erat quam vappa. Nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quò minoris emeret. Ex eo nè quid periret, subindè facces annorum decem miscebat, volvens ac revolvens omnia, quò mustam videretur; neque enim ille passus fuisset ullam facis micam perire. *Ja.* At si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. *Gi.* Non erant medici; nam in ea domo nullus erat annus tam felix quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funestam domum. *Ja.* Non? *Gi.* (b) Etiam à mortuis colligebat vestigal. Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. *Ja.* Dicis furtum. *Gi.* Lucrum vocant negotiatores. *Ja.* Quid interea bibebat Antronius? *Gi.* Idem ferme nectar. *Ja.* Non sensit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel sciretum esse posset, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius. *Ja.* Quid ita? *Gi.* Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas & famulas, aiebat domi ferè corpora triginta tria. Jam quò vinum erat dilutius, hoc & parcius bibebatur, & serius exhauriebat. Hic mihi subducito, in singulos dies addita aquæ situla quam non poenitendam summam conficiat in annum. *Ja.* O sordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Ja.* Quo pacto? *Gi.* Emebat triticum vitiarum, quod alius poluisset emere. Hic præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte. *Ja.* Quà tandem? *Gi.* Est argillæ genus frumento non dissimile,

mile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arro-
dunt, & ex lacunis eâ argillâ turbidis bibunt libentiùs. Ejus
terræ tertiam partem admiscebat. *Ja.* Est isthuc medicari?
Gi. Certè tritici vitium minùs sentiebatur. An hoc quoque
lucrum putas aspernandum? Adde jam aliud stratagemâ:
Domi panem subigebat, nec id crebriùs, etiam æstare, quam
bis in mense. *Ja.* Isthuc est lapides apponere, non panes.
Gi. Aut si quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat pa-
ratum remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis
immersa cyathis vino macerabant. *Ja.* Similes habebant la-
bra lactucas. Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.*
Primùm narrabo primatum ejus familiæ apparatus, quò
faciliùs divines quomodo tractentur operæ. *Ja.* Audire
cupio. *Gi.* De jentando nulla erat illic mentio. Prandium
serè differebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quan-
torem? *Gi.* Expectabatur Antronius paterfamilias. Cœ-
nabatur interdum ad horam decimam. *Ja.* At tu solebas esse
inediæ impatientior. *Gi.* Eoque subindè clamabam ad An-
tronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem
conclavi) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Sy-
nodos? Commodè responder, brevi adfuturum Antronium.
Cum nihil viderem apparari, & latraret stomachus, Heus,
inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame: Ex-
cusabat horam, aut aliud simile. Cum non ferrem stomachi
latratum, rursus interpellabam occupatum, Quid futurum
est? inquam, eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogo-
nus consumpsisset omnem tergiversationem, abiit ad famu-
los, jussitque adornari mensam. Tandem cum nec rediret
Antronius, nec quicquam appareretur, Orthrogonus vi-
ctus convitiis meis descendebat ad uxorem & socrum ac li-
beros, clamitans ut appararent cœnam. *Ja.* Nunc saltem
expecto cœnam. *Gi.* Ne propera. Prodigabat tandem famu-
lus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis
Vulcano, insternit mensam linteo. Ea prima cœnæ spes.
Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ
viræ, cum aqua sanè limpida. *Ja.* Altera cœnæ spes. *Gi.*
Nè propera, inquam. Rursum post atroces clamores adfer-
tur phiala illius nectaris sæculenti plena. *Ja.* O factum be-
ne! *Gi.* Sed sine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus
bibit lubens tale vinum. Clamatum est iterum usque ad ra-
vim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix ursus
dentibus frangeret. *Ja.* Certe jam vitæ consultum est. *Gi.*
Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc f re

proœmio inauspicatissimo, ut diceret sibi dolere stomachum. *Ja.* Quid hic mali auspicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur. Quid enim expectes, hospite malè affecto? *Ja.* Dolebat revera? *Gi.* Adeo ut solus devoraturus fuerit tres capos, si quis dedisset gratis. *Ja.* Expecto convivium. *Gi.* Primum ipsi apponatur patina cum farina fabacea, quod obsonii genus illic vulgò venditur tenuibus. Aiebat se hoc uti remedio adversus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo aut novem, inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familias natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* Annon satis est frugi hominibus quod Melchisedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? *Ja.* Nihil igitur obsonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuisse in mensa convivas numero novem, cum in patina non numerarem nisi septem foliola lactucæ aceto innatantia, sed absque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat suas fabas? *Gi.* Vix semiobolo emerat? nec tamen verabat, si quis proximè assidens veller gustare, sed incivile videbatur, languido suum eripere cibum. *Ja.* Secabantur folia, quemadmodum de

* cumino meminit proverbium? *Gi.* Non; sed lactucis à primoribus absumptis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem post septem folia? *Gi.* Quid nisi caseus, convivorum clausula? *Ja.* Hic cine erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum, nisi quod interdum, si eo die Mercurium fuisset expertus propitium, erat paulò profusior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quidni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore quo summa est uvarum ibi vilitas. *Ja.* Proin extra autumnum nihil profundebar? *Gi.* Profundebar. Sunt illic naviculatores qui concharum minutum genus hauriunt, potissimum è latrinis: hi clamore certo significant quid habeant venale. Ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli quem illi bagathinum appellant. Tum verò dixisses in ea familia esse nuptias. Nam igni erat opus, licet celerrimè percoquantur. Atque hæc quidem post caseum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carniū aut pisciū? *Gi.* Tandem victus meis clamoribus cœpit esse splendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi fermè erant missus. *Ja.* Isthuc verò lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur jusculum, quod illi nescio quam ob causam appellant ministrum. *Ja.* Lautum, opinor. *Gi.* His conditum aromatibus.

Admo-

* Cumini
s. cœor.

Admoveretur igni cacabus aquâ plenus, in eam conjiciuntur aliquot fragmenta casei bubalini, qui jam olim in saxum induruit; nam ad defringendum aliquid bonâ securi opus est. Cum ea fragmenta repore aquæ solvi cœperint, inficiunt eam nè possit mera dici aqua. Hoc jusculo præparant stomachum. *Ja.* Suibus dignum. *Gi.* Dein apponitur paululum carniū de ventre veteris vaccæ, sed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœtet igitur. *Gi.* Maximè; sed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, sed vereor nè imitaturus. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miscent ovum aquæ calefactæ, eo jure perfundunt carnem: ita magis falluntur oculi quàm nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit esum piscium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cum convivæ sint septem aut octo. *Ja.* Præterea nihil? *Gi.* Nihil nisi caseus ille saxeus. *Ja.* Novum mihi narras Lucullum. Sed quî poruit tam exilis apparatus tot sufficere convivis, præsertim nullo reſectis jentaculo? *Gi.* Imò, nè sis insciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur focrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxisti, non ademisti. *Gi.* Isthuc tibi vix possum describere, nisi prius ordinem convivii depinxero. *Ja.* Pinge igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, nisi quod ego illi sedebam dexter, velut extraordinarius; è regione Antronii Orthrogonus. Orthrogono affidebat Verpius, Verpio Strategus natione Græcus. Antronio sinister affidebat filius natu major. Si quis accessisset conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum de jure minimum erat vel periculi vel discriminis, nisi quod in procerum discis natabant fragmenta bubalini casei. Cæterum ex phialis vini aquæque fermè quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo posset attingere quod erat appositum, præter tres ante quos stabat patina, nisi quis sustinuiſſet esse impudentissimus, & transilire sepra. Nec tamen ea patina diu manebat, sed mox tollebat, ut aliquid superesset familiæ. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more deliciabantur. *Ja.* Qui? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetustissimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit esse perbreve. *Gi.* Frequenter horâ proluxius. *Ja.* Quî poruit? *Gi.* Sublatis, ut dixi mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caseus, unde nullum erat periculum nè quisquam ullo cultello escario quicquam abraderet. Manebat illa preclara fax, & suus cujusque panis. Atq; inter hæc bellaria turò miscebantur fabulæ. Interim prandeat scœninarum senatus. *Ja.* Quid in-

terim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiscum commune; suis horis sibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendū vix semihorā impendebant toto die. *Ja.* Verū apparatus cuiusmodi? *Gi.* Istud tuum est divinare. *Ja.* At Germanis vix sufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, sesqui hora in prandium, duæ horæ in cœnam; ac nisi affarim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piscibus, deferunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuique genti mos est. Ita minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quā voluptatem; & sobrii sunt naturā quoque, non solum instituto. *Ja.* Nunc profectō non miror te nobis redisse tam exilem, sed omnino vivum redisse demiror, præsertim cū antea capis, perdicibus, turturibus & phasianis assuevisses. *Gi.* Planè perieram nisi repertum fuisset remedium. *Ja.* Male res agitur ubi tot remediis est opus. *Gi.* Effeceram ut mihi jam languescenti in singula convivā daretur quarra pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, nè multum impenderetur, cuiusmodi sex non sufficerent uni boni stomachi Polono in jentaculum. Nec empto dabant cibum, nè quid esset impendii: itaque macie enecti ac semivivi coquebatur ala aut poples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem semel atq; iterum ebibebant mulieres, subinde novā infusā aquā. Itaque poples ad me veniebat pumice siccior, & quovis putri ligno inspidior: Jus nil erat nisi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus & copiosissimum esse, & elegans, & vile. *Gi.* Est profus, sed illis charior est pecunia. *Ja.* Satis dedisti pœnarum, etiam si Romanum Pontificem occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum D. Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaque hebdomada quinq; dies quibus vescimur carnibus. *Ja.* Nimirum. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis se fingeant oblitus emere, nè vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid superesset. *Ja.* Næ iste Antronius superat etiam Euclionem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio consulebas vitæ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in singulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed hic quoque foeminae pro recentibus carē emptis supponebant semipurria; ut mecum præclare crederem actum, si ex tribus unum esset quod edi posset. Tandem & utrem vini purioris meā pecuniā emeram: cæterum mulieres effractā serā intra paucos dies exorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itane nullus erat illic quem

qui miseresceret? *Gi.* Miseresceret? Imò videbar illis gluto
 quispiam & helluo, qui tantum ciborum unus devora-
 rem. Itaque subindè me admonebat Orthrogonus, haberem
 ejus regionis rationem, meaq; consulerem incolumitati: &
 aliquot nostrates commemorabat, quibus illic edacitas con-
 ciliasset aut mortem aut morbum gravissimum. Cùm is
 me videret deliciis quibusdam, quas illic ex nucleis pineis,
 aut peponum melonumq; venditant pharmacopolæ, fulcire
 corpusculum, & assiduis laboribus & inediâ & jam etiam
 morbo fractum, subornat medicum, mihi amicum & famili-
 arem, ut persuadeat victus moderationem. Egit hoc mecum
 diligenter. Mòque sensi subornatum, nec respondi ramen.
 Cùm idem accuratius mecum ageret, nec admonendi face-
 ret finem, Dic, inquam, mihi, vir egregie, seriò isthæc lo-
 queris, an joco? Seriò, inquit. Quid igitur suades ut faci-
 am? A cœnis in totum abstinere; & vino addere, ut minimum,
 aquæ dimidium. Risi præclarum consilium. Si me cupis ex-
 tinctum, huic corpusculo, & raro & exili, & spiritibus sub-
 tilissimis, vel semel à cœna abstinere mors esset: id toties
 ipsâ re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri.
 Quid autem futurum censes si sic pransus à cœna tempe-
 rem? Et tali vino jubes addi aquam? quasi non præstaret
 puram aquam bibere quàm sæculentam. Nec dubito quin hæc
 te loqui jussit Orthrogonus. Subrisit medicus, ac miti-
 gavit consilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctis-
 sime, quòd in totum arceam te à cœnis; licebit gustare o-
 vum, & semel bibere; sic enim ipse vivo. In cœnam coqui-
 tur ovum, indè capio vitelli dimidium, reliquum do filio:
 mox hausto semicyathò vini, studeo in multam noctem. *Ja.*
 Num isthæc vera prædicabat medicus? *Gi.* Verissima. Nam
 ipse fortè per viam ambulans redibam à sacro, & comes
 admonuerat illichabitare medicum: lubuit videre regnum
 illius. Erat autem dies dominicus. Pulsavi fores; apertæ
 sunt; ascendi: offendo medicum cum filio, & eodem famulo,
 prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. *Ja.*
 Oportuit esse exsangues homines. *Gi.* Imò ambo erant pul-
 chrè habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis.
Ja. Vix credibile est. *Gi.* At ego compertissima narro. Nec
 ille solus ad istum vivit modum, sed complures alii & ima-
 ginibus clari & re lautâ. ^a Polyphagia & Polyposia, cre-
 de mihi, consuetudinis res est, non naturæ. Si quis paulatim
 affuescat, tandem eò proficiet ut idem faciat quod Milo, qui
 bovem eodem die totum absumpsit. *Ja.* Deum immorta-

a Edacitas &
 vorandi quæ-
 dam cupidi-
 tas; Polypo-
 sia, bibacitas.

lem ! si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis & Polonis ? *Gi.* Plurimum haud dubiè, & quidem non sine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid obstabat quò minùs tibi sufficeret ille victus ? *Gi.* Quia diversis assueveram, & serum jam erat mutare consuetudinem : quam me non tam offendeat ciborum exiguitas quàm corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recens nata : vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur sœx vapida : dimidium panis aluisset, nisi pro pane daretur argilla. *Ja.* Adeone sordidum esse Antronium in tantis opibus ? *Gi.* Arbitror censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parcissimè. *Ja.* Sed juvenes illi quibus hæc parabantur num eadem utebantur parsimoniâ ? *Gi.* Utebantur, sed domi duntaxat ; foris liguriabant, scortabantur, ludebant aleam : cùmque pater in gratiam honestissimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum unâ nocte sexaginta ducatos perdebant aleâ. *Ja.* Sic perire solent quæ sordibus corraduntur. Verùm è tantis periculis incolumis quò nunc te censes ? *Gi.* Ad vetustissimum Gallorum contubernium, saturus quod illic dispendii factum est.

ARGUMENTUM.

Exsequiæ Seraphicæ Franciscanorum ordinem, vestem, vitam & vota, horrendæque eorum blasphemias excutunt. Habitum Franciscanum facere ut Satana viventes Christo moriantur : Baptismo efficaciorum esse. Arcana Franciscana. Privilegia Francisci discipulis plana quàm Christi. Vestis Franciscana abigit diabolum, nec sinit vermes cadaver hominis attingere. Vestis hæc beat absque fide ; Turcam, imò ipsum Satanam poterat servare, si velint induere. Franciscum addidit Evangelio Christi. Contactus pecuniæ Franciscanis prohibetur.

a PHILAGOUS, b THEOTIMUS.

a Audiendi cupidus, famæ investigator.
b Qui Deum veneratur & colit.

Ph. **U**Nde nobis Theotimus novâ religionis facie ? *Th.* Qui sic ? *Ph.* Quia severa frons, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum nonnihil inflexum, sphaerulæ precatoriæ in manibus. *Th.* Si nôsse cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è spectaculo venio. *Ph.* An spectâsti funambulæ, aut præstigiæ artificem, aut aliud huic simile ? *Th.* Fortasse non ita huic dissimile. *Ph.* Equidem nunquam antehac vidi quenguam istiusmodi vultu redeuntem è spectaculo. *Th.* Sed ejusmodi fuit spectaculi genus, ut si tu interfuisses, fortassis me incederes aliquanto tristior. *Ph.*

Quin

Ph. Quin tu ergò memoras quid te tam fecerit religio-
sum? *Th.* Redeo ab exsequiis Seraphicis. *Ph.* Quid ego au-
dio? Itane moriuntur & Angeli? *Th.* Non, sed horum so-
dales. Cæterum ne te diutius suspensum habeam, nôsti, o-
pinor, hîc apud Pelusios Eusebium, hominem clarum &
eruditum. *Ph.* Illûmne ex principe privatum, & privato ex-
sulem, ex exsule tantum non medicum, penè addideram
sycophantam? *Th.* Rectè divinasti quem dicam. *Ph.* Sed quid
illi accidit? *Th.* Hodie sepultus est: à pompa funebri redeo.
Ph. Admodum tristem fuisse oportet quæ te nobis tam tri-
stem remisit. *Th.* Vereor ut sine lacrymis queam tibi quod
vidi describere. *Ph.* At ego vereor ut sine risu possim au-
dire. Sed narra, obsecro. *Th.* Scis Eusebium jampridem
fuisse miserâ valetudine. *Ph.* Scio, ante annos aliquor evi-
rato corpusculo. *Th.* In hujusmodi morbis qui lente confi-
ciunt hominem, medici certis præfagiis solent mortis diem
prædicere. *Ph.* Maximè. *Th.* Hi monuerunt hominem, quic-
quid medicorum ars præstare posset id omne summâ cu-
râ præstitum esse. Deum quidem potentiorē omni medi-
corum ope; sed quoad humanâ conjecturâ deprehendi qui-
ret, non superesse triduum vitæ. *Ph.* Quid tum postea?
Th. Ibi continuò præclarus Eusebius detecto corpusculo to-
tum sanctissimi Francisci amictum induit, raditur, accipit
cucullam einericiam, vestem ejusdem coloris, funem nodo-
sum, fenestratos calceos. *Ph.* Moriturus? *Th.* Sic est. Quin
& proficitur voce jam moribundâ, se Christo militaturum
juxta Francisci regulam, si quod medici desperabant daret
Deus. Ad hanc professionem adhibiti sunt testes, viri san-
ctimoniâ celebres. In ea veste moritur vir egregius ad rem-
pus à medicis prædictum. Veniunt ex eo sodalities complu-
res, qui funebrem pompam celebrant. *Ph.* Utinam adfuis-
sem isti spectaculo. *Th.* Illacrymâsses, si spectâsses quâ cha-
ritate Seraphici sodales cadaver abluerint, amictum illum
sacrosanctum adaptârint, manus in crucis imaginem com-
posuerint, pedes nudârint, & nudatos exosculati sînt, faciem
unguento etiam exhilarârint, juxta præceptum Evange-
licum. *Ph.* Prodigiola humilitas! Seraphicos viros agere
pollinctores ac vespillones. *Th.* Post hæc feretro composu-
erunt, & juxta Pauli doctrinam, *Alter alterius onera portate*,
propriis humeris fratres fratrem bajulârunt per viam pub-
licam ad monasterium. Ibi solennibus naniis sepelierunt.
Cum venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi com-
plices invitis oculis effundere lacrymas, cum talem vi-

* Transverse
ut litera X
in formam
crucis quam
vulgo S. An-
dree vocant.

rum, quem prius viderant purpurâ byssôque vestitum, nunc conspicerent in amictu Franciscano, fune canabeo cinctum, tam religiosâ specie toto corpore compositum. Nam & mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi, * decussatim compositi. Cetera item omnia mirificam quandam religionem præ se ferebant. Quin ipsa turba Scraphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & naniis adeò lugubribus, ut arbitror ipsos manes non canere lugubrius, multis excutiebat lacrymas & singultus. Ph. Sed habebatne quinque Francisci vulnera? Th. Id non ausim affirmare certò. Appaiebant in manibus ac pedibus vestigia quædam sublivida, ac vestis in sinistro latere fenestellam habebat. Verùm non ausus sum oculos acrius intendere, quòd affirmant in hujusmodi rebus curiositatem multis fuisse exitio. Ph. Sed nullòsne illic sensisti ridentes? Th. Sensi, verùm eos suspicor hæreticos esse, quorum hodie plenus est mundus. Ph. Ut simpliciter tecum fabuler, mi Theotime, vix ipse valuisssem à risu temperare, si isti spectaculo adfuisssem. Th. Faxit Deus nè tu sis istius fermenti contagio corruptus. Ph. Nihil hinc periculi est, optime Theotime: ego à puero religiosè beatum Franciscum, juxta mundum nec doctum nec sapientem, sed profundâ munda-
norum affectuum mortificatione Deo charissimum, semper animo sum veneratus; cùmque hoc omnes qui, illius ingressi vestigiis, ex animo student, mundo mortui, Christo vivere. Nam vestem nihil moror: sed lubens ex te didicero, quid vestis conferat mortuo. Th. *Margaritas non esse portis obijciendas, nec sanctum dandum canibus*, scis ab ipso Domino præceptum esse. Proinde si ridendi causâ percontaris, nihil ex me audies; sin simplici discendi studio, libens impartiam quod ab illis didici. Ph. Profiteor discipulum & attentum, & docilem, & benevolum. Th. Principio scis quosdam usq; adeò ambitiosos, ut non sat habeant superbè & insolenter vixisse, nisi ambitiosè sepeliantur mortui. Non sentiunt exanimis; sed tamen viventes imaginatione quâdam futuræ pompæ voluptatem aliquam ac fructum percipiunt. Hoc quicquid est affectûs abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. Ph. Fateor, si fastus exsequiarum non valeat aliâ ratione devitari. Sed mihi videtur modestius, si princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios vesuilliones in vulgari cœmeterio inter plebeia cadavera sepeliatur. Nam qui sic efferrantur quemadmodum elatus est Eusebius, mutasse fastum videntur veriùs quam virasse. Th.

se. *Th.* Deo gratum est quicquid bono fit animo. Illius autem est judicare cor hominis. Verum quod dixi leve est, sunt alia graviora. *Ph.* Quæ? *Th.* Proferuntur ante mortem Francisci regulam. *Ph.* Videlicet ut eam servant in campis Elysiis. *Th.* Non, sed hîc, si revalescant. Et sit aliquoties, ut medicorum sententiis damnati, simul ut sacrosanctam vestem induerint, ope Dei reviviscant. *Ph.* Idem sæpenumero usu venit in his qui vestem eam non induunt. *Th.* Oportet simpliciter ambulare in via fidei. Si nihil esset eximii fructus in hac re, non ambirent, præsertim apud Italos, genere & literis nobiles plurimi, ut in amictu sacrosancto sepeliantur. Ac nè repudies ignotorum hominum exempla, sic sepultus est ille cui tu meritò plurimum tribuis, Rodolphus Agricola; sic nuper Christophorus Longolius. *Ph.* Meâ nihil refert quid delirent homines cum agunt animam; ex te doceri cupio quid magni boni conferat, hominem metu mortis attonitum, ac certâ vitæ desperatione perturbatum, profiteri aut vestiri. Quid quoddâ vota sunt irrita, nisi fiant animo sano sobrioque, maturâ deliberatione, sublato metu, dolo aut vi? Ut horum nihil sit, professio talis non obligat nisi post annum probationis, quo gestare jubentur tunicam cum caperone: sic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itaque si reviviscant, duplici nomine non tenentur: neque enim votum est quod ab attonito fit metu mortis ac spe vitæ, neque professio obligat ante caperone gestatum. *Th.* Utcunq; habet obligatio, illi certè putant se obligari, & illa totius voluntatis addictio non potest Deo non esse gratissima: siquidem hoc est in causa ut bona opera Monachorum, etiamsi demus cætera paria, gratiora sint Deo quàm aliorum, quòd ex optima radice proficiantur. *Ph.* Non excutiam hîc quanti momenti sit, hominem totum se Deo addicere cum jam sui juris non est: ego arbitror unanquemque Christianum se totum addicere Deo in baptismo, cum renunciat omnibus pompis & volutatibus Satanae, datque nomen imperatori Christo, posthac illi per omnem vitam militaturus. Et Paulus agens de his qui Christo commoriuntur; ut jam sibi non vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, non loquitur propriè de Monachis, sed de universis Christianis. *Th.* Opportunè meministi baptismi; sed olim ringebantur aut aspergebantur agentes animam, quibus tamen dabatur spes æternæ vitæ. *Ph.* Quid Episcopi promiserint non ita magni refert: quid Deus præstare dignetur nobis incertum est.

Si

Si certum fuisset tales aspersione aquulæ repente fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri fenestra, ut homines mun- do dediti studio per omnem vitam servirent impiis cupidi- tatibus, ac tum demum adhiberent aspersiunculam cum jam amplius peccandi facultas non esset? Quod si tali bap- tismo similis est ista professio, præclare consultum est im- piè viventibus nè pereant, hoc est, Satanz vivant, Christo moriantur. *Th.* Imò si fas est aliquid ex Seraphicis myste- riis prodere, efficacior est illorum professio quàm bap- tismi. *Ph.* Quid audio? *Th.* In Baptismo tantum proluuntur crimina, restat anima pura, sed nuda; hic qui proficitur, statim ditatur torius ordinis egregiis meritis, nimirum in- situs corpori sanctissimæ sodalitatis. *Ph.* Itane qui per bap- tismum inseritur corpori Christi nihil accipit, nec à capi- te nec à corpore? *Th.* Nihil à Seraphica massa, nisi benefi- centiâ aut favore promereatur. *Ph.* Quis Angelus hoc istis revelavit? *Th.* Non Angelus, ô bone, sed ipse Christus ore proprio hoc aliâq; permulta beato Francisco præsens præ- senti patefecit. *Ph.* Obsecro te per nostram amicitiam atque obtestor, nè me graveris istis impartiri sermonibus. *Th.* Sunt reconditissima mysteria, nec fas est ea profanis com- municare. *Ph.* Qui profanus, amice, qui nulli unquam ordini melius voluerim quàm Seraphico? *Th.* Sed inter- dum vellicas eos odiosius. *Ph.* Hoc ipsum, Theotime, amoris argumentum est, cum eum ordinem nulli gravius ledant quàm qui sub illius umbra turpiter vivunt: quisquis opti- mè vult ordinem, necesse est ut illius corruptoribus maximè succenseat. *Th.* At vereor nè Franciscum iratum habeam si quid arcanorum effutiero. *Ph.* Quid mali metuis ab inno- centissimo viro? *Th.* Quid? Nè me exoculer, aut nè mihi mentem adimat, quomodo multos tractasse dicitur qui re- clamârunt illius quinque vulnerum vestigiis. *Ph.* Itane Divi pejores sunt in cœlo quàm fuerunt in terris? Audio Fran- ciscum adeò fuisse miti ingenio, ut cum pueri per viam incedenti caseum, lac, rudera & lapides immitterent in rusticanam cucullum à tergo pendentem, nihil offenderetur, sed hilaris incederet & gaudens: & nunc factus est iracun- dus ac vindex? Alio die cum à socio audisset fur, sacrile- gus, homicida, incestus, ebriosus, & quicquid criminum in scelerosissimum quemvis congeri potest, contractus egit gratias, confessus illum nihil esse meritum. Miranti socio cur ita loqueretur, Hæc, inquit, omnia & his scelerationa patrâram, nisi me numinis favor servâset. Unde igitur

nunc factus est vindex? *Th.* Sic est: Divi in cœlo regnantes lædi noluunt. Quid Cornelio mitius? quid Antonio mansuerius? quid Joanne Baptistâ patientius, dum viverent? At nunc quàm horrendos morbos immittunt, nisi legitime colantur? *Ph.* Citiùs crediderim illos adimere morbos quàm immittere. Sed quod mihi dixeris nec profano commiseris, & tacituro credideris. *Th.* Age, tuâ fretus fide dicam quod quidem ad hanc rem attinet. Obsecro te, Franciscè, ut te tuisque sodalibus propitiis, sit *mibi fas anàita loqui*. Scis *Virg. Æn. 6* Paulo fuisse *sapientiam reconditam*, quam non palàm, sed *I Cor. 2.* occultè loquebatur inter perfectos. Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoslibet, sed beatis viduis, aliisque piis & selectis bene volentibus gregi Seraphico privatim impartiunt. *Ph.* Exspecto *ἡτοιμασμένας ἀποκάλυψιν*. *Th.* Principio, Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut quò grex Seraphicus magis increbresceret, hòc illi pabulum abundantius suppeditaret. *Ph.* Hic protinus adempta est omnis querela iis qui distitant, hoc hominum genere indies increbescente gravari populum. *Th.* Dein aperuit & hoc, quò quotannis in die illi festo omnes animæ, non modò fratrum qui sacrosanctum illum gestant habitum, verùm etiam ordini bene cupientium ac de ipsius sodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. *Ph.* Tam familiariter Christus cum illo fabulabatur? *Th.* Quidni? *ut cum amico* & sodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Mose: Moses à Deo traditam legem tulit ad populum, Christus legem Evangelicam promulgavit, Franciscus legem suam Angeli manibus bis descriptam tradidit Seraphicis fratribus. *Ph.* Exspecto tertiam Apocalypsin. *Th.* Verebatur egregius ille Patriarcha, nè bonum semen quod seminatum erat noctu vitriaret ille malus, & ità cum zizania revelleretur & triticum. Hunc scrupulum exemit illi Dominus, promittens illi sibi curæ futurum nè deficeret semicalceatorum ac cinctorum fune populus usque ad extremum judicii diem. *Ph.* O Domini clementiam! Alioqui fuerat actum de ecclesiâ Dei. Sed perge. *Th.* Quarto loco referavit illud, quòd nullus impiè vivens diu perseverare possit in eo ordine. *Ph.* An non defecit ab ordine quisquis impiè vivit? *Th.* Non, neque enim Christum statim abnegavit qui sceleratè vivit; quanquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes factis negant. Sed quisquis abjicit sacrosanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. *Ph.* Quid igitur dicemus

de

*Id est, ter-
sanctas reve-
lationes.*

Lis inter vi-
ros Seraphi-
ci & Churu-
bici ordinis,
h. e. inter
Franciscanos
& Dominica-
nos, Beatam
Virginem o-
riginali pec-
cato contra-
taminatam.

de tot monasteriis conventualium qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, scortantur, & palam alunt domi concubinas, nè plura commemorem? *Th.* Franciscus, nunquam gestavit vestem tali colore, nimirum fusco, nec usus est cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulsârint ostium, diceretur, *Nescio vos*; eò quòd non habent vestem nuptialem. *Ph.* Estne amplius? *Th.* Nihil adhuc audisti. Quinto loco patefecit illi, quòd qui malè vellent ordini Seraphico, quales (heu!) nimium multi sunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, nisi mortem anticipâssent, sed omnes pessimâ morte quàm oculisimè perituros. *Ph.* Vidimus isthuc cum in aliis multis aliis, tum nuper in Matthæo Cardinali Sedunensi: de semicalceatis pessimè & loquebatur & sentiebat; periit priusquam, opinor, attingeret quinquagesimum annum. *Th.* Rectè quidem dicis, sed ille læserat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus operâ potissimum effectum prædicant, ut Bernæ quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cum alioquâ Pontificis animum pecuniâ fuerint expugnaturi. *Ph.* Sed aiunt illos prodigiôsæ impietatis orfos fabulam. Fidis visionibus ac miraculis agebant, ut persuaderent Virginem matrem fuisse contaminatam labe originali, divum Franciscum non habuisse vera Christi vulnerum vestigia, ea verius habuisse Catharinam Senensem; sed perfectissima pollicebantur laico converfo, quem ad hanc fabulam agendam subornaverant, & ad hanc imposturam abutebantur corpore Domini, postremò etiam fustibus & venenis. Denique prædicant hanc telam non fuisse unius monasterii, sed totius ordinis procerum. *Th.* Utcunque ista habent, non temerè dictum est à Deo, *Nolite tangere Christos meos.* *Ph.* Expecto si quid superest. *Th.* Superest Apocalypsis sexta, quâ Dominus juravit illi, futurum ut fautores ordinis Seraphici, quantumvis impiè viverent, tamen aliquando Domini misericordiam consequerentur, & sceleratam vitam beato sine clauderent. *Ph.* Etiâne si in adulterio deprehensi occiderentur? *Th.* Quod Dominus promisit non potest non esse ratum. *Ph.* Sed quibus tandem rebus illi meriuntur favorem ac benevolentiam? *Th.* Oh, dubitas? qui dat, qui vestit, qui culinam instruit, jamdudum amat. *Ph.* Non amat qui monet, qui docet? *Th.* Hæc ipsis domi abundant: & hujus generis beneficia solent aliis largiri, non ab aliis accipere. *Ph.* Plus ergò Dominus promisit Francisci discipulis quàm suis. Sibi quidem patitur imputari, si quid ipsius

respectu beneficii cuilibet Christiano; sed non promittit malè viventibus vitam æternam. *Th.* Nec mirum, amice: nam extremus Evangelii vigor servatus est huic ordini. Sed audi jam septimam Apocalypsin, eamque postremam. *Ph.* Hic sum. *Th.* Juravit illi Dominus, neminem malè moriturum qui in habitu Seraphico moreretur. *Ph.* At quid appellas malè mori? *Th.* Is malè moritur, cujus anima relicto corpore rectà deferretur ad Tartara, unde nulla est redemptio. *Ph.* Vestis igitur non liberat ab igni purgatorio? *Th.* Non, nisi quis moriatur in ipso festo Beati Francisci. Verùm an tibi parùm videtur, tutum esse à Tartaro? *Ph.* Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his sentiendum quibus jam mortuis induitur sacra vestis? non enim in ea moriuntur. *Th.* Si vivi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. *Ph.* At ego, tùm agerem Antuerpiæ, adfui cum cæteris cognatis matronæ cuidam agenti animam; aderat Franciscanus, vir admodum venerabilis. Is ubi vidit mulierem jam oscitantem, alterum brachium illius inseruit suæ vestis, sic ut etiam aliquam humeri partem tegetet. Ibi quidam dubitabant utrùm tota mulier esset tuta ab inferiorum portis, an pars contestà. *Th.* Tota erit tuta, non aliter quàm in Baptismo pars hominis tingitur aquâ, totus tamen Christianus redditur. *Ph.* Mirum cacodæmones tantopere horrere vestem illam. *Th.* Magis horrent quàm crucem Domini. Cùm efferretur Eusebius, vidi (non solus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muscarum instar, assultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. *Ph.* At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. *Th.* Ut serpentes nec umbram fraxini, licèt porrectam longius, ferre possunt; ità dæmones virus illud sacra vestis etiam procul sentiunt. *Ph.* Proinde non arbitror talia corpora putrescere, alioqui plus animi esset vermibus quàm cacodæmonibus. *Th.* Verisimile narras. *Ph.* Quàm fortunati pediculi, qui in tam divina veste perpetuò vivunt! Cæterùm cùm vestis deferatur ad sepulchrum, quid est quod tueretur animam? *Th.* Vestis umbram secum desert, ea tutam reddit, adèò ut negent quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. *Ph.* Næ ego istam Apocalypsin, si vera narras, pluris facio quàm illam Joannis. Hæc enim expeditam ac facilem ostendit viam, quâ cuivis liceat citra sudorem, citra molestiam, citra poenitentiam mortem

mortem æternam effugere, totâ vitâ suaviter peractâ in deliciis. *Th.* Assentior. *Ph.* Jam igitur mirari desino, si plerique Seraphicis Sodalibus plurimum tribuant : verum non queo satis admirari, non deesse qui non vereantur illis opedere. *Th.* Nimirum istos scias quotquot videris traditos in reprobum sensum, suâque malitiâ excæcaros. *Ph.* Posthac ero cautior, dabóque operam ut in sacrosancta veste moriar. Verum exstiterunt hoc seculo quidam qui docent, hominem solâ fide iustificari, nullo operum præsidio ; maximum igitur privilegium sit, si vestis beet absque fide. *Th.* Non simpliciter absque fide, nè quid erres, Philacoe. Satis autem est credere hæc quæ diximus esse promissa à Christo patriarchæ Francisco. *Ph.* Vel Tarcam igitur servabit vestis ? *Th.* Vel ipsum Satanam, si se patiarur indui, & fidem habeat Apocalypsi. *Ph.* Jamdudum me tuum fecisti, sed unum atque alterum scrupulum mihi cupiam per te eximi. *Th.* Dic. *Ph.* Audi Franciscum suum appellare institutum Evangelicum. *Th.* Verum. *Ph.* Sed Evangelii regulam profitentur omnes Christiani, meâ quidem sententiâ. Quod si istorum institutum est Evangelicum, oportet quotquot Christiani sunt eosdem esse Franciscanos : & in his primas tenebit Christus cum Apostolis & sanctissima Matre. *Th.* Convinceret tu quidem, nisi Franciscus quædam addidisset Evangelio Christi. *Ph.* Quæ ? *Th.* Vestem cinericiam, funem canabæum, & pedes nudos. *Ph.* Istis igitur notis dignoscimus Evangelicum à Franciscano ? *Th.* Differunt & contactu pecuniæ. *Ph.* Verum, ut audio, Franciscus recipi verat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius : & si numeret chirothecâ munitus, nihilominus recepisse dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, nè recipiant, id est, nè contingant ? *Th.* Sic interpretatus est Benedictus Pontifex. *Ph.* At non ut Pontifex, verum ut Franciscanus. Alioqui nonne qui sunt observantissimi, cum perigrinantur, excipiunt linteolo nummos ? *Th.* Faciunt cum urget necessitas. *Ph.* At mori satius est quam violare regulam plusquam Evangelicam. Deinde, nonne passim recipiunt per suos procuratores ? *Th.* Quidni ? etiamsi dentur aliquot millia, id quod non raro accidit. *Ph.* At regula dicit, *neque per se, neque per alios.* *Th.* At non contingunt. *Ph.* Ridiculum ! si contactus impius est, etiam per alios contingunt. *Th.* Verum non est illis cum procuratoribus, actio. *Ph.* Non est ? Experiatur hoc qui velit. *Th.* Christus non legitur usquam contigisse pecuniam. *Ph.* Esto ;

Vestis Franciscana ipsum servatura Satanam si indueret.

Christum pecuniam tetigisse.

Estos; sed probabile est Christum adolescentulum crebrò parentibus suis emisse oleum, acetum, & olera. Sed extra controversiam Petrus & Paulus contrectaverunt. Non est in contractùs fuga laus pietatis, sed in contemptu. Vini contactus multò periculosior est quàm pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? *Th.* Quia Franciscus non prohibuit. *Ph.* Nonne porrigunt manus suas orio molliculas & pulchrè lotas sceminis salutantibus? at nummo fortè inspiciendi causâ oblato resiliunt, ac se muniunt signo crucis, papæ! quàm Evangelicè! Equidem puto Franciscum, licèt omnis literaturæ rudem, non adedò desipuissè, ut vetuerit qualemcumq; pecuniæ contractum. Et tamen si id sensit, quanto periculo suos exposuit, quos iussit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari potest quin aliquando imprudentes, calcant nummum humi jacentem. *Th.* Verùm non tangunt manibus. *Ph.* Antactus non est sensus toti corpori communis? *Th.* Est; atque etiam si quid tale usu veniat, non sacrificant nisi confessi. *Ph.* Religiosè. *Th.* Verùm omittis cavillationibus, dicam id quod res est. Pecunia multis est crìtque maximorum malorum occasio. *Ph.* Fateor, sed eadem aliis est multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum, pecuniam damnaram nusquam lego. *Th.* Rectè dicis. Sed quò longius absint ab avaritiæ morbo, sic prohibitus est contractus, quemadmodum in Evangelio veramur jurare, nè incidamus in perjurium. *Ph.* Quin igitur veritus est aspectus? *Th.* Quia facilius est continere manus quàm oculos. *Ph.* Et tamen per illas fenestras ingressa est mors. *Th.* Et ideo qui germani Franciscani sunt ultra supercilia deducunt cucullam, testisque & in terram defixis oculis incedunt, nè quod videant præter viam: quod idem videmus in equis currus onustos trahentibus; utrinque corium capistro additum non finit eos quicquam videre nisi quod ante pedes est. *Ph.* Verùm age, dic mihi, éstne hoc verum quod audio, in regula veritum, nè quod indultum impetrent à Pontifice? *Th.* Est. *Ph.* Atqui audio nullum hominum genus pluribus instructum indultis, adedò ut liceat illis homines ipsorum sententiâ damnatos vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. *Th.* Non est vana fabula quam audisti; nam mihi narravit vir minimè mendax Polonus, Polonus potus dormit in se obdormisse potum in templo Franciscanorum, in his angulis in quibus sedent sceminæ per laminas foraminosas templo Franciscanorum: Experrectus cantu nocturno non ausus est se prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrū quid vidit.

chorus

vivi defossi.

a Per synec-
dochen pars
ponitur pro
toto; sic
Francisca-
norum pars
pedis denu-
datur, pro
toto scilicet
pede.

chorus descendit in ædem inferiorem; ibi erat parata fossa bene lata benèque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita est concio de laude obedientiæ; promissa est apud Deum omnium commissorum venia. Nonnulla etiam spes injecta, fore ut Dens fratrum animos flecteret ad misericordiam, si sponte descenderent in foveam, seque supinos reponerent. Factum est, subductisq; scalis, omnes simul injecere terram. *Ph.* Sed siluítne interim ille spectator? *Th.* Maximè, tum quidem nimirum metuens, nè si se prodidisset, tertius adderetur fossæ. *Ph.* Etiámne hoc illis licet? *Th.* Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille simulatque evalisser, passim in omnibus convivis narrabat quæ viderat, magnâ Seraphicæ gentis invidia. Nonne præstiterat vivum sepeliri? *Ph.* Fortasse. Verùm his subtilitatibus omissis, qui fit ut cùm Patriarcha jussit incedi nudis pedibus, nunc maximè incedunt calceis fenestratis? *Th.* Duabus de causis præceptum hoc mitigatum est: altera est, nè per imprudentiam tangerent pecuniam; altera, nè frigus lædat, aut spina, aut serpentes, aut filices, aut aliud simile, cùm illis sit per universum terrarum orbem obambulandum. Cæterùm ut id fiat inviolatâ regulæ majestate, fenestra calcei pedem nudum ostendit a per synecdochen. *Ph.* Prædicant se profiteri perfectionem Evangelicam, quam aiunt constare consiliis Evangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio est. Et in unoquoque vitæ statu locus est perfectioni Evangelicæ. Sed quid omnium maximè perfectum tibi videtur inter Evangelii præcepta? *Th.* Arbitror totum illud quod prodidit. Mat. cap. 5, cujus hæc est clausula, *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos odierunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos; ut sitis filii patris vestri qui est in cælis, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.* *Ph.* Commodè respondisti. Sed pater ille dives est ac munificus in omnes, nec mendicat à quoquam. *Th.* Munifici sunt & illi, sed opum spiritualium, hoc est, precum & bonorum operum, quibus opulenti sunt. *Ph.* Utinam sint inter illos exempla charitatis Evangelicæ, quæ maledicta benedictis, injuriam beneficio pensat. Quid sibi vult illa tam celebris Alexandri Pontificis vox, *Tutius esse regem quamlibet potentem lædere, quàm quemlibet ex ordine Franciscanorum aut Dominicanorum?* *Th.* Ordinis læsam dignitatem ulcisci fas est; & quod uni ex minimis malè fit, fit toti ordini.

ordini. *Ph.* At cur non potius quod uni bene fit, fit toti ordini? & cur non unus Christianus læsus totum Christianismum ad vindictam provocat? Cur toties cæsus ac lapidatus Paulus non inclamavit suppetias adversus Apostolicæ dignitatis violatores? Jam si, juxta Domini sententiam, *Beatus est dare quàm accipere*, utique perfectior est qui bene vivens ac docens de suo dat egentibus, quàm qui tantùm accipit. Alioqui Paulus frustra gloriatur, quòd gratis prædicaverat Evangelium. Atque hic videtur esse præcipuum illius laudatæ additionis experimentum, si convitiis impetiti non incandescent, si in malè merentes charitatis affectum obtineant. Quid magni est, si quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquantò lautius, cùm sibi servet ulciscendi cupiditatem? Cinctorum fune, semicalceatorum ubique est magna copia: hæc qui præstet quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apostoli constanter adhibuerunt, inter istos nimirum rara est avis. *Th.* Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis spargunt; sed ego sic affectus sum, ut ubicupque videro illam sacrosanctissimam vestem, putem adesse Angèlos Dei, eamque domum esse felicem cujus limen crebrò teritur illorum pedibus. *Ph.* Et ego arbitror pauciores esse steriles foeminas ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius sit Franciscus, Theotime, qui hætenus tanto in errore sim versatus. Existimabam istorum vestem nihil aliud esse quàm vestem, nec per se meliorem veste naturæ aut calcearii, nisi utentis sanctimoniâ commendaretur, quemadmodum Christi vestis contacta sanavit (a) hæmor- *a Mulierem*
rhoissam. Alioquid dubitabam utrùm textor an vestiarius eam quæ labora-
vim dedisset vesti. *Th.* Haud dubiè, qui formam dat, dat vim. *bat profus-*
Ph. Posthac ergò vivam suavius, nec me macerabo metu in- *vio sangui-*
ferorum, aut confessionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ. *nis*

ARGUMENTUM.

Amicitia de sympathia rerum & antipathia agit. Serpens humano generi infestus, & lacertarum: lacte delestat; allii odor illum abigit. Crocodilus homini inimicissimus. Delphinus pascitur a crocodilo. Unumquodque animal miro instinctu horret suum hostem. Equus ursum capituliter odit. Elephas mirè amat hominem, odit Draconem; odit & muscivora & hircinam. Canis homini amicus; Lupus inimicus adeo, ut vel conspectus vocem tollat humanam. Araneus Serpenti & Bufoni inimicus. Bufo admorsus plantagine sanatur illico. Historia Monachi à bufone liberati. Simius supra modum horret Testudinem; Acanthis; Asinus; Scarabeus Aquilam; Columba Accipitrem, Leo ad Galli cantum expavescit. Simius Cuniculis amicus. Fraxinus Serpentes fugat. Bruca in Papiliones vertuntur: mortue sentiunt contactum Araneis.

a Nomen personæ ab *ἰσπαρ*, id est, diligenter contem-
plari, & cum singulari cura observa-
re. Sic dum iste animali-
um iratu-
ram, vñ &
potentiam diligenter
contem-
plando ob-
servat, non
immeritò
Ephorinus
appellatur. b Non adhibemus in consilium nisi quos prudentiores aut rerum periti-
ores arbitramur : nihil autem Deo prudentius & consultius. Est autem hæc forma
loquendi perelegans, quoties nos admirari novitatem aut mirificum rei eventum
significamus ; quod subindè apud poetas dii in consilium ab Heroicis adhibeantur.
c Allusum forsitan est ad Empedoclis physici decretum, qui principia mundi *φύσιν*
& *ψυχὴν* h. e. amicitiam & inimicitiam, constituit : Cum enim, inquit, prius omnia
diffusa jacerent, ab Amicitia Inimicitiaque discriminatim sunt divisa : sine iis verò ni-
hil aut fieri potest, aut perire. Exstat autem apud Aristotelem nobile mehercule
caput de his qui perpetuas inimicitias inter se gerunt, l. 9. c. 1. hoc Plinius tran-
stulit in suum opus, l. 10. c. 74. d Committere significat in certamen & contentionem
mittere, quemadmodum dicimus gladiatores commissos qui in certamen descen-
dunt. Pl. l. 10. c. 21. Gallinaceum contentiosum animal, & præliis maximè ali
testatur. Dimicatione, ait, paritur victoria quoque inter ipsos, velut ideo adnata cru-
ribus suis tela intelligentes ; nec finis sæpe commorientibus. Addit plerisque gallorum
ad bella tantum & prælia assidue nasci, quibus etiam patrias nobilissimæ Rhodum &
Tanagram. Deinde, Pergami gallorum spectaculum omnibus annis publicè edi, ceu gla-
diatorum. Quod ipsum etiam hodie in plerisque Brabantia oppidis fieri observatum
est. Hinc Gallinaceus à Columella *πύγξ*, h. e. pugil & luctator, appellatur, quod
Græcorum studium ferocissimum quemque alitem certaminibus & pugna præpara-
ret. Aristophanes *Πύξ* & a gallum *ἄσκα*, h. e. Martis pullum, vocat, quod
avis ista sit admodum bellicosa ; vel quod Gallum adolescentem egregium fuisse
dicant, quo cum familiariter Mars uteretur, custodem posuit ædium suarum, ut si
Vulcanus adventasset interea dum cum Venere adultera sua suavius viveret, adole-
scentulus indicaret : verum cum aliquando obdormisset, Vulcano deprehendens
adulterium uxoris, in avem illam Mars transformavit, sed ita ut habitus armorum
crissam scilicet galeæ & calcaria, retineret, hincque esse quod tanto studio præliandi
perpetuò flagret. Mirum est quod Aristophanes gallinaceos, quos prælio vicerunt,
in servitute rapere, adferat. Illius interpres scribit, gallos qui alerent ad pugnam,
priusquam eos committere solent, aliis alere solitos, quæ exalcati calidiores &
vehementiores redderentur. Indè factum verbum *ἑσκαπόμενος*, quod est, gallos
priusquam in prælium descendant alio conficere. Coturnicum quoque masculorum
naturam *φίλιππος*, id sonat, vixosam, Aristophanis Interpres scribit. In apoph.
Plutarchi, Augustus, cum audisset Erotem qui res Egypti curabat emisse coturni-
cem, omnes alias pugnando superantem atque invictam, & comedisse alliatum, cum
ad se acceriverit, ac judicio constituto confessum malonavi sibi affigi iussit.

H. m. cidam etiam occisus jam mortuum deregit. Quercus odit oleam
& juglandem, vitis brassicam. Allium litis amicum. Fluvij su-
am habent antipathiam. Venti, Sidera, Geniæque nobis amici & inse-
sti. Boves amant hunc, oderunt alium socium. Homo secretam ha-
bet in aliquos antipathiam. Ipsi puerulis collusorem hunc amant,
illum fugiunt. Mentientem horret puerum Erasimus occennis, ar-
cano naturæ cultu. Unusquisque abstinere debet ab illo vitæ institu-
to à quo tacito naturæ sensu abhorret. Charitas cum omnibus, famili-
aritas cum paucis contrahenda.

(a) EPHORINUS, JOANNES.

Eph. S. Epenumero mecum admirari soleo, (b) quem De-
sum in consilium adhibuerit Natura, cum in omni
rerum genere misceret (c) amicitias & inimicitias quasdam
arcanas, nec ullis causis evidentibus probabiles, nisi quod
hoc spectaculo videtur fuisse delectata, quemadmodum nos
(d) ex commissis inter se gallis gallinaceis & coturni-

appellatur. b Non adhibemus in consilium nisi quos prudentiores aut rerum periti-
ores arbitramur : nihil autem Deo prudentius & consultius. Est autem hæc forma
loquendi perelegans, quoties nos admirari novitatem aut mirificum rei eventum
significamus ; quod subindè apud poetas dii in consilium ab Heroicis adhibeantur.
c Allusum forsitan est ad Empedoclis physici decretum, qui principia mundi *φύσιν*
& *ψυχὴν* h. e. amicitiam & inimicitiam, constituit : Cum enim, inquit, prius omnia
diffusa jacerent, ab Amicitia Inimicitiaque discriminatim sunt divisa : sine iis verò ni-
hil aut fieri potest, aut perire. Exstat autem apud Aristotelem nobile mehercule
caput de his qui perpetuas inimicitias inter se gerunt, l. 9. c. 1. hoc Plinius tran-
stulit in suum opus, l. 10. c. 74. d Committere significat in certamen & contentionem
mittere, quemadmodum dicimus gladiatores commissos qui in certamen descen-
dunt. Pl. l. 10. c. 21. Gallinaceum contentiosum animal, & præliis maximè ali
testatur. Dimicatione, ait, paritur victoria quoque inter ipsos, velut ideo adnata cru-
ribus suis tela intelligentes ; nec finis sæpe commorientibus. Addit plerisque gallorum
ad bella tantum & prælia assidue nasci, quibus etiam patrias nobilissimæ Rhodum &
Tanagram. Deinde, Pergami gallorum spectaculum omnibus annis publicè edi, ceu gla-
diatorum. Quod ipsum etiam hodie in plerisque Brabantia oppidis fieri observatum
est. Hinc Gallinaceus à Columella *πύγξ*, h. e. pugil & luctator, appellatur, quod
Græcorum studium ferocissimum quemque alitem certaminibus & pugna præpara-
ret. Aristophanes *Πύξ* & a gallum *ἄσκα*, h. e. Martis pullum, vocat, quod
avis ista sit admodum bellicosa ; vel quod Gallum adolescentem egregium fuisse
dicant, quo cum familiariter Mars uteretur, custodem posuit ædium suarum, ut si
Vulcanus adventasset interea dum cum Venere adultera sua suavius viveret, adole-
scentulus indicaret : verum cum aliquando obdormisset, Vulcano deprehendens
adulterium uxoris, in avem illam Mars transformavit, sed ita ut habitus armorum
crissam scilicet galeæ & calcaria, retineret, hincque esse quod tanto studio præliandi
perpetuò flagret. Mirum est quod Aristophanes gallinaceos, quos prælio vicerunt,
in servitute rapere, adferat. Illius interpres scribit, gallos qui alerent ad pugnam,
priusquam eos committere solent, aliis alere solitos, quæ exalcati calidiores &
vehementiores redderentur. Indè factum verbum *ἑσκαπόμενος*, quod est, gallos
priusquam in prælium descendant alio conficere. Coturnicum quoque masculorum
naturam *φίλιππος*, id sonat, vixosam, Aristophanis Interpres scribit. In apoph.
Plutarchi, Augustus, cum audisset Erotem qui res Egypti curabat emisse coturni-
cem, omnes alias pugnando superantem atque invictam, & comedisse alliatum, cum
ad se acceriverit, ac judicio constituto confessum malonavi sibi affigi iussit.

cibus

cibus voluptatem capimus. *Jo.* Nondum satis percipio quid velis dicere. *Ep.* Dicam igitur; si vis, crassiore Mitrivâ. *(o)* Scis serpentum genus esse inimicum homini. *Jo.* Scio vetus inter illos & nos esse diffidium & irreconciliabile, futuramque donec meminerimus illius *(b)* inauspicati poni. *Ep.* Nosti lacertam? *Jo.* Quidni? *Ep.* Italia *(c)* magnas habet & virides. Hoc animal naturâ & homini amicum est, & serpentibus inimicum. *Jo.* Unde hoc deprehenditur? *Ep.* Ubicumque prospicit homo, ibi congregantur lacerta, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: si exspuas, clamant salivam ore redditam; vidi & puerorum mictum exforbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impune, atque etiam læduntur; & adnotæ ori gaudent *(d)* salivam lambere. Cæterum si comprehensæ inter se committantur, dictum mirum quàm in sese læviant; nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc nunc illinc strepitu dimoti rubi admonent hominem: insuetus crederet serpentem esse: ubi dispexeris, lacertæ sunt obliquato capite contemplantes, donec consistas; si pergās, sequentes. Rursus aliud agentem admonent. Diceret eas ludere, vehementerque delectari hominis aspectu. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in ostio *(e)* cavi decertantem cum serpente. Primum mirabamur quid esset rei, nam serpens nobis non erat conspicuus. Italus admonēbat in antrō esse hostem. Paulō post venit ad nos lacerta, velut ostendens suā vulnera, ac remedium flagitans, sēque *(f)* tantum non tangi patiebatur: quoties autem restabamus, restabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus penè totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat. *Jo.* Mihi, si adfuissem, libuisset ulcisci lacertæ vicem. *Ep.* At hostis jam se in profundum antrum abdiderat: post aliquot tamen dies *(g)* pavimus oculos nostros ei auspicio mortalitatem fumus aggressi. *c* Magnas, inquit, & virides, quod nostrates palmæ, aut ad summum pedis, longitudinem non excedant; nec item cines virides sunt, verum & cinericei & nigri coloris; naturâ, quantum ad consuetudinem cum Serpentibus & vlarum obsessiones, ab Italicis nihil differentes. *d* Ex hac re satis constat amicas humano generi lacertas, quorum scilicet salivam bibi uti, ut quæ omnibus venenatis maximè adversatur, ut testantur Nicand. Dioscor. & Plinium. *e* Cavum frequentius substantivè neutro genere invenitur pro foramine terrestri, seu Iustro & cubili serpentum, quàm ab adjectivo cavus. Columella, *Cavum venenatâ diligenter obturato, nè venis cubilia perferat.* *f* A Græcis *sumpium*, *uovo xxi* id ferinde valet quasi dicas *propemodum*. Sic reperies apud Latinos, tum Livium, tum Suetonium. Terentius dixit *macò non in Phormione*. *g* Pascimus oculos eâ re quam libenter inspicimus, ut pascimus animum quoties jucundo aliquo spectaculo oblectamur, & veluti nos recreamus. Maro, *Atque animam picturâ pascit inan:* Nihil autem gratius obtingere potest, quàm si videamus nocentem ob innoxium afflictum pœnas dare; vindictâ.

a Tam vehemens & præ-
 rer solitum
 major aut
 etiam ali-
 quid prodigi-
 gere mira-
 culi causâ
 posse vide-
 atur.
 b Ejusmodi
 rustica in-
 strumenta
 Varro Ra-
 stellos ap-
 pellat, ser-
 ras nimirum
 leves quibus
 homo per
 foenicia
 festucas ab-
 radit.
 c Nam, ut
 Plin. tradit,
 serpentis ca-
 put, etiam si
 cum duobus
 evaserit digitis, nihilominus vivit. Hinc est fortè quòd vulgus serpentem dissectum
 medium reviviscere & coalescere opinatur. d Ergò Poëta 3 Georg. rusticos in ser-
 pentibus necandis jubet, nè antea cædendi finem faciant quàm videant medios nexum
 extremaque agmina caudæ serpentis soluta; & quàm non tortuosum, sed porrectum
 vident. e Apologum recenset Aëlopos: Cancer, inquit, cum serpentē in ita soci-
 tate simul versabatur. Cancer autem, cum moribus simplicibus præditum esset, sepi-
 us adhortabatur serpentem ut versu iam dolosque malos deponeret. Quod ille cum
 negligeret, & moribus consuetis constanter viveret, cancer, captatâ opportunitate
 cum ille obdormisset, quantâ potuit vi serpentem comprimendo enecavit. Cum verò
 expirantem animam in longum porrectum vidisset, Sic, inquit, & antea te simplicem
 rectumque fuisse oportebat: non enim jam panam supplicio dedisses. Pulchri animi
 mores Cancer ad Corporis habitum conferebat. f Vas est aquarium urceus, nec exi-
 guum, non ad hauriendam aquam aut portandam, sed ad conservandam diutius, qua-
 les nunc Romæ prædivites Cardinales & nobiles in subterraneis cameris collocatos
 habent alveos: ejusmodi quoque vasibus rustici plerarumque nationum lac con-
 servant, & concretum quidem lactis in cibum, serum verò potûs loco illis servatur.
 g Lycophron, teste Athen. *ὁ ἄγος γαλακτοφάγος*, hoc est, bestiam lactivoram, serpen-
 tem appellavit, quòd naturali quodam appetitu lac præcipuè sorbere gaudeant,
 cum tamen alioqui exiguo indigeant potu. Quoties autem ad lactis urceum adre-
 punt, non tam lactis fuctu defectantur, quàm ut pingue supernatans quod in buty-
 rum conflat lingere ac desorbere valeant; hæc summa voluptas. Aliquando in
 pratis ac pascuis ad ubera pascentium adrepunt, miseròsque rusticos omni lactis
 & spe & proventu defraudant; & faciliè quidem patiuntur vaccæ ejusmodi mulgen-
 tes fauces, vel quòd venenum vereantur si repugnent & obitantur, vel quòd mollius
 fuctu quàm digitis compressis lac educi sentiant. Habent ad hoc remedium mulier-
 culæ; ceream comparant, quam devovent hierophantæ in purificationum feriis; hæc
 incensâ ter contingunt ubera, sed non sine tripudio & choreis, atque ita illæsas in
 annum redeuntem se conservare arbitrantur.

untur. Itaque non rarò fit ut in vas illabantur. Ei malo paratum habent remedium. *Jo.* Quod? obsecro. *E.* (a) Summum testæ os allio circumlinunt. Is odor deterret serpentes. *Jo.* Quid igitur sensit Horatius (b) cùm scriberet allium venenum cicutis nocentius, cùm sit, ut ais, adversus venena remedium? *Ep.* Sed audi quod est durius; interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conjiunt sese, & in stomachum sese convolvunt. *Jo.* Annon protinus examinatur homo talem nactus hospitem? *Ep.* Non, sed afflicti sumè vivit; nec est ullum mali levamen, nisi ut laete alisq;ue gratissimis serpenti cibus alant hospitem. *Jo.* Nihil remedii adversus tantum malum? *Ep.* Comesum affatim allium. *Jo.* Non mirum igitur si (c) messorum gaudent allio. *Ep.* Et aliàs medetur (d) delassatis labore & æstu. Verùm in hoc discrimine non rarò lacerta, quamvis pusilla, servat hominem. *Jo.* Qui potest? *Ep.* Ubi sensit serpentem insidiari, circumcurfat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu scalpituque unguum excitetur. Porro qui expergitur, conspecta in propinquo lacertâ, mox intelligit hostem alicubi esse (e) in insidiis, ac circumspiciens deprehendit. *Jo.* Mira naturæ vis! *Ep.* Jam nullum est animal inimicus homini quàm Crocodilus, qui sæpenumero totos homines devorat, & (f) arte malitiam adjuvat, hausta aqua lubricans semitas quibus descendunt ad Nilum aquam hausturi, quò collapsos devoret. Neque te fugit delphinum, etiam in diverso elemento natum, (g) φίλον θρωπον esse. *Jo.* (h) Au-

a Gravis odor allii serpentes fugat, ut docet Nicander in Alexipharmacis: & à foetore Latini allium vocarunt, quasi balium, quòd graviter halaret: Græci verò σκόρος, id est, à male olendo, vel σκόρρος, quòd stercoreus oleat.

b Horat. in Epod. Ode tertia, non aliam poenam patri-cidæ statuit, quàm ut degustet alli-

um, quòd hoc cicutis, id est veneno, sit nocentius. c Hor. in Ode paulo antè citata miratur messorum tam horrendum cibum ferre posse, O dura, inquit, messorum illi, quæ allium venenum magis quàm cibum concoquitis! Non autem messorum tantum cibus est, verùm omnium rusticorum, quòd hæ fuerint prisci illius & frugalis seculi deliciae, cuius si adhuc vestigia usquam exstant, ea mehercule apud hoc genus hominum tantum superesse dixero. Allii autem arrosionem ad frugalitatem pertinere, item pauperum rusticorumque cibum fuisse, docere te potest apud Aristophanem Interpres. Galenus certè amuletum rusticorum allium prædicat. Et Plin. ad multa, ruris præcipua, medicamenta facere testatur. d Id videtur a Virg. acceptum, ubi Thestylis Maroniana messoribus suis rapido fessis æstu, Allia serpillumq; herbas contundit olentes. e In insidiis esse significat insidiari, metaphora à re militari. Nam hostes cùm aperto Marte cum adversariis conferre manus non audent, alicubi latentes ex insidiis subit, à inimicum aggredi solent. Teren. Nunc prius adito tu, ego in insidiis hic ero si quid deficiet. Salustius. At statim signo dato undiq; simul ex insidiis Numidia invaditur. f Subjicit mox versutiam: vel hoc referendum ad id, quòd conspecto homine lacrymas dicitur emittere, quòd facilius nihil tale metuentem devoret. Vide Chiliades, Crocodili lacrymæ. g φίλον θρωπον sonat hominis studiosum, amicum, faventem homini. Sic Plin. Delphinus, inquit, amicum homini animal. h Hujus fabulæ & plarium hujusmodi mentio est apud Plinium, capite de Delphinis: & Nepos, in Epistolis & Oppianus recensent quoque similes.

a Hanc Gellius, floridâ dictione ex Herodoto descripsit, & Plin. cap. eodem, Est autem hoc animal non modo homini amicum, sed quicquid musica sen-
sitate aures demulcere potest, huic gaudet ad-esse, cum ho- mine ludere delectatur.
Et quod de

divi fabulam de adamato puero celebrem, (a) celebriorem autem de Arione. Ep. (b) Quin & in venatu mugium pis- catores Delphinorum ministerio vice canum utuntur, qui acceptâ prædâ portiunculâ recedunt. Quin & castigari sese patiuntur, si quid in venatu deliquerint. In mari verò frequenter navigantibus apparent, gaudio gestientes, & in summis undis lufitantes; interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tensa vela transilientes, adeò delectantur hominum consuetudine. Vetum ut hominum est studiosus Delphinus, ita crocodilo capitalis est hostis. Egreditur mare, & in Nilum, in quo regnat crocodilus, audet venire, congressurus cum dentibus, unguibus & squamis ferrocti- am impenetrabilibus armatâ belluâ, ipse nec ad morsum satis instructus quippe (c) os habens ad pectus vergens. Sed impetu fertur in hostem, ac jam illi proximus repentè sub- mittit sese, erectisque in tergo pinnis mollia ventris per-
ciuharædo Arione narrat, id quoque in Iustinia accidisse memini me ex Græcorum Epigrammatis didicisse. Epigramma autem lib. 1. habetur, lepidum certe & mirum in modum elegans, quare nec pigebit ascribere; exstat autem Philippi titulo, qui tempo-ibus Justiniani Augusti in hoc scribendi genere nulli inferior fuit.

Μεμφωμένη Βορέην, ἐπεὶ ποτὶ μὲν ἔειπες ἄλκιμος,

Πνέει γὰρ ἐμὸν Θρήνης ἥπιον ἔδ' ἀνεμῶ.

Ἄν' ἀμείψῃ μελίγερυν ἀνδρῶνα δ' ἐξατο γῶπις

Δελφίν. καὶ πτηνὴν πόλιν ἥπιόν τε.

Πισοπέτρῃ δ' ἐρίτη πορθημομένη τ' ἄκωπον

Ναύτην τῇ σίμαλ' ὀδύρῳ ἐγὼ κείνη.

Εἰρεσίην δελφίνες αἰεὶ μέσσω. σ' ἄμωδον

Ἦυσαν ἔλεύτες μὲν δ' Ἀρίονι.

Id nos ita conati sumus Latinum facere:

Aversata gravem Boream, super æquora Ælion

M: deæeram, ventis, Thracia, vultu tuis.

Squamiger, ut nostræ persensit murmura lingue,

Auxilio Delphin me pereunte venit.

Jamque sedens humeris tam læto vumge tua,

Vetorem blandâ mulceo voce meum.

Sed neque Delphinis naulum mos solvere Musis,

Nec rumor fictum perstravit Arionem.

b Hoc Plinius eodem capite, in stagno Laterno appellato, Nemausienſis agri, in pro- vincia Narbonenſi, & in Laſſico ſinu fieri tradit. Oppianus quoque ἀλυσσιν ὡς πο- ſtreμὴ hanc venandi cum Delphinibus conſuetudinem deſcribit, atque id eleganter ſatis, ſed in Ægeo mari circa Eubœam. Quod autem Eraſmus ait, vice canum, id quoque per ſimilitudinis applicationem Oppianus,

— ἄτ' ἀνδρῶν δρεπτήρην

Θῖρα κύνες σὺν ὅτις ἀμοιβαῖς ὑλακῆσι.

Sic piſces ad terram, inquit, pellunt Delphines, tanquam ad viros venatores canes mutuis litatibus ſeram enant. c Sic Plin. Μαλὺν ἰλλὶ ἱνφρα γέφυρ' οἱ, ἀσ' μεδιό περὶ ἰν' ὑντρε.

scindit, aliàs invulnerabili. *Jo.* Mirum est quodq; animal statim agnoscere hostem suum, etiam nunquam antea visum, sciréque & cur impetatur, & quà lædi, aut sese tueri possit; *a* Regulum, *a* Batilicum, cùm hoc homini sit negatum, qui nè (*a*) regulum quidem facto nomine ab Ety-
 horreret, nisi admonitus malòve doctus. *Ep.* Scis equum obsequiis hominum natum. Huic capitale dissidium mologia
 est cum urso, homini noxia bestia. Agnoscit hostem nun- Græca, ne-
 quam visum, ac protinus se parat ad pugnam. *Jo.* Quibus quis opine-
 armis pugnat? *Ep.* Arte potius quàm viribus. Transilitur regulum
 ursum, & in ipso saltu posteriores calces impingit in caput. *b* Quod cum
 Atque ursus interim unguibus scalpit equini ventris mollia. *c* esse nostrum.
 Aspis homini venenum est immedicabile, cum hac bellige- Serpentibus
 ratur (*b*) ichneumon. Idem exitialis hostis crocodilo. Si- Crocodilo
 milis affectus est elephantis erga hominem: nam (*c*) & via- & Aspide
 torem simpliciter errantem clementer reducunt in viam, perpetuam
 & agnoscunt amantque doctorem suum. Feruntur & exem- inimiciam
 pla devoti amoris erga certos homines. Siquidem unus ada- exercet,
 mavit in Ægypto mulierculam corollas vendentem, Aristot- Græci ali-
 phani grammatico charam: alius Menandrum Syracusa- quot autores
 num adulescentem sic amavit, ut desiderium illius, quoties *ὀφιότητος*
 non viderit, inedià testatus sit. Sed nè hæc, quæ plurima appellat.
 commemorantur, referre pergamus; Cum Bochus rex in Belligeran-
 triginta quosdam scire decrevisset, eos rotidem elephantis tur autem
 objecit, stipitibus alligatos. Cùmque emissi essent qui inter eum aspide
 elephantos procurfantes eos lacefferent, nunquam efficere ichneumon-
 potuerunt ut se regiæ crudelitatis ministros præberent. nes, quia ca-
 Atque huic animanti *φιλανθρωπία* bellum exitiale est cum rientes hos
 draconibus Indicis, qui feruntur esse maximi, ut frequen- serpentes
 ter in pugna pereat uterque. Simile dissidium est aquilæ per caput
 cùm draconibus minoribus, cùm homini sit innoxia, imò vel caudam
 cùm feratur etiam amatorios ignes sentire erga certas pu- in flumen
 ellas. Eidem avi bellum internecinum est (*d*) cum cyminde, trahunt.
 id est, nocturno accipitre. Elephantus odit etiam murem, Crocodillis
 animal homini quoq; molestum; eòq; abhorret à pabulo in verò insidi-
 antur; dum
 illi trochilis
 dentibus
 purgandis
 ritum didu-
 cunt, i. in eu-

mon in oris hiatum intrat, & ex eis visceribus è ventre mortuorum egreditur. Lege præter Plinium Ammianum Marcellinum l. 22. *c* Plinius hæc omnia tradit. *d* Plinius capite de Accipitribus author est. Verùm Homerus Cymindin non accipitrem, sed noctuam, videtur appellasse, hoc versu, *Χαλκίδα κυλλήσκου θείη, ἀνδραῖ δὲ κύμινδιν*. Noctua enim *χαλκίδα* vocatur, quòd *ανευ* colorem videatur habere: & tortassis cymindis à maris colore, quod ut noctua, sic mare subinde *γλαυκὸν* epitheto dicatur. Callimachus eam avem non cymindin, sed cymin, vocat, fortassis ob sonum quem reddit. Cycabon Homeri tamen scholia *γίνεσθαι*, id est, de accipitrum genere, cymin esse censent.

Ex Aristophane & illius interprete hoc adagium enarratum est ab autore, quod scilicet olim apud Atticos lex fuerat de interficiendis lupis, quæ præmio etiam invitaret ad hanc feram persequendam. Et hæc quidem interpretis

Comici. Sed videtur hoc commentum damnare Apollonii Rhodii scholiastes, qui in honore summo apud Athenienses lu-

quo murem conspexerit. Nec causa liquet cur oderit. Nam hircinam merito horrent, quod eam in potu hausta gravissimè discrucientur. Jam vix ullum animal amicis homini quàm canis, nec inimicus quàm lupus, ut quod aspectu quoque vocem adimat: & inter hæc summa discordia est, quemadmodum ovium generi lupus infestissimus. Quod totum pendet à providentia hominum, quorum præcipua cura est tueri animal innoxium & alendo homini natum; lupum verò, velut in publicum humani generis hostem, armantur omnes, præcipuè canum commilitio, quæ res etiam proverbio fecit locum, (a) *Non magis parcemus quàm lupis.*

(b) Lepus marinus immedicabile est homini venenum, si quis imprudens gustaverit: at rursus hominis contactus mors est lepori. Panthera sæva est in hominem, & tamen adeò terretur ab hyæna, ut nè congregi quidem sustineat.

Hinc narrant, si quis quid secum gestet de corio hyænae, à panthera non appeti; tam sagax est naturæ sensus. Addunt & illud, si pelles utriusque belluæ suspendas invicem exad-

verso, panthericæ pilos defluere. Araneus homini domesticus cum est animal, (c) exitiale verò serpenti, adeò ut fortè

conspicatus sub arbore serpentem apricantem, filo selibret, & aculeum mediæ infigat fronti tam acri vulnere, ut serpens dolore rotans sese in gyrum tandem emoriatur. Acc-

ipi ab iis qui spectantur simile dissidium esse araneo cum bufonibus, sed bufonem istum sibi (d) plantagine admor-

sâ mederi. Audies fabulam Britannicam. Scis illic conclavium solum consterni scirpis virentibus. Monachus quidam

posuisse contendit, in tantum etiam ut si quis illic lupum interemisset, inferias illius sepulchro inferre compelleretur; hinc *παλίσκος*, i. e. canis, non à colore dici, sed ob reverentiam. Causam addit, quod Latona uterum gestans bis senis diebus in lupam mutata in Delum perrexit; hinc esse quoddam certo quodam anni tempore omnes illæ lupæ pariant, idque intra duodecimum diem. Adducit Philostephanum quempiam qui talia prodiderit in commentariis suis. b. Hoc Plin. tradidit l. 32. c. 1. De Pantheris & hyænis eadem docet. Hoc tamen quod ait, Hyænam cum Panthera pugnare, non ea de causa fit quod hyæna erga hominem bene affecta sit; nam Arist. l. 9. Historiæ animalium mirificè insidias moliri hyænam hominibus tradit, & sepulcra quoque effodere, tantam illi feræ aviditatem humanæ carnis melle. c. Hoc ipsum Plin. l. 10. c. 74. d. Aiunt aliquando Monachum (est enim hominum genus admodum curiosum) in araneum & bufonem concertantes incidisse, & dum eventum certaminis avidus expectat, idum bufonem vehementer vidisse tumidum, sed mox plantagine gustatâ, quæ tum in bustuario crescebat, veluti resumptis viribus, pugnam redintegrâsse. Admiratus insolitum spectaculum Monachus, diligentius hos pugiles observabat, & quod paulò antè de bufone cognoverat, id iterum conspicatus, quàm potest oculisimè plantaginem omnem quæ de proximo crescebat radicibus exitipar, & apud se condidit. In terea bufo, accepta tertiâ plagâ, dum ad solitum medicamentum accurrens auxilio herbæ destitueretur, in tantum intumuit, ut non prius tumorem quàm vitam finiret. Inde compertum habuit plantaginem contra venena & venenatorum ictus multum facere.

fasciculos aliquot scirporum in cubiculum congefserat, sparsurus cum esset commodum. Is cum à prandio supinus dormiret, bufo ingens erepsit, & os dormientis obsedit, infixis superno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere bufonem certa mors erat; non amoveri quiddam erat morte crudelius. Quidam suaserunt ut monachus ad fenestram deferretur supinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum est. Mox araneus hoste conspecto filo se librat, & bufoni spiculum infigit, ac filo se recipit in telam. Intumuit bufo, sed non est avulsus. Repetitur ab araneo: magis intumuit, sed vixit. Tertiò ictus abduxit, pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hospiti suo. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Addam quod non legi, sed his oculis conspexi. Simius supra modum horret testudinem. Huius rei quidam dedit nobis specimen Romæ. Puero suo in verticem imposuit testudinem, & pileo contextit; dein produxit ad simium. Illico simius gaudens insiliit in humeros pueri venaturus pediculos. sublato pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculum quanto cum horrere refilierit bestia, quam expaverit, quam timide respexerit an sequeretur testudo. Additum est aliud specimen: alligavimus testudinem catenæ à qua revinctus erat simius, ut effugere non posset quin saltem aspiceret. Incredibile dictu quantopere fuerit discruciat; tantum non metu exanimabatur; interdum aversus posterioribus pedibus depellere tentavit hærentem bestiam. Tandem (a) quicquid erat in alvo aut vesica oneris reiecit. Sequuta est expavore febris, ut nobis fuerit solvendus à catena, & aqua vino temperata refocillandus. *Jo.* Atqui nihil est quod sibi à testudine metuat simius. *Ep.* Fortassis aliquid est quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit asinum causa in promptu est, quod ille se affricat spinis in quibus nidulatur avicula; & flores ejus depascitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut figuando procul asinum rudentem audiat, ova dejicit, pulli è nido decidunt metu. Nec patitur hostem impunem. *Jo.* Sed qua tandem in re acanthis lædit asinum? *Ep.* (b) Rostro fodit illius ulcera fustibus & oneribus facta, pungit & mollia narium. Potest item aliquid causæ divinari, cur inter vulpes & milvos mutua sit simultas, quod avis rapax alterius catulis insidietur; fortasse vulpes vicissim illius pullis: quæ causa dissidii est inter (c) forices & ardeolas. Eadem ferè ratio est inter æsalon parvam aviculam & vulpem. Nam æsalon ova corvorum frangit.

a Simius nos aliâ re metum indicat, quam projectis excrementis; hinc vulgare proverbium, Verendum nè præ metu te commacules instar

simii, cum in meticulosum ludunt.

b Id Plinius Ægitho avi adscribit.

Asinus, inquit, spinis se scabendi causâ atterens, nidos egithi dissipat; quod illa adeo pavet, ut voce omnino rudentis audiat ova ejiciat; pulli ipsi metu cadunt. Igitur

advolans ulcera ejus rostro excavat. Deinde testatur &

acanthida ca de causa asino inimicam, lib. 10. c. 74.

c Quoniam, inquit Plin. altera alterius catulis insidietur.

Ibid.

a Qui Græcis *χλωροί* Theodoru; *viridionem* : *viridis* colore interpretatus est; avis tota viridis, quod ex voce liquet: hyeme non viderur, sed teste Aristotele per æstatem volat, idque maxime solstitialibus horis; sed gamen difficulter pennas movet, cum alioqui ingentius & *διδομένη* αἶθε habearur.

b Trochilus Græcis *πυγχιλάς* : *mobilitate*

frangit. Eadem infestatur à vulpibus, & vicissim illas infestat, catulos earum vellicans. Quod ubi viderint corvi, vulpibus velut adversus communem hostem suppetias ferunt. At vix divinare liceat quam ob causam inter se oderint olores & aquilæ, corvus & (a) chlorio, cornix & noctua, aquila & trochilus, nisi hoc malè habet aquilam, (b) quòd ille rex avium vocetur. Cur malè convenit cum noctua ceteris minoribus avibus, mustelæ cum cornice, (c) turturi cum pyrali, ichneumonibus vespis cum phalangiis araneis, anatibus cum gaviis, (d) harpæ cum (e) triorchæ accipitre, thoibus cum leonibus? Præterea cur sorices formicosam horrent arborem? Unde tam irreconciliabile bellum inter scarabeum & aquilam? Nam apologus ex ipsa animantium naturâ confictus est. Unde est quod juxta Olythum in certo terræ spatio non vivunt scarabei si inferantur? Et inter aquatilia quam ob causam mugil & lupus (f) mutuo odio flagrant, sicut conger & muræna, caudas inter se prærodentes? Polypum in tantum horret locustia piscis, ut si eum juxta viderit, metu emoriatur. Sic quædam animantia mirè junxit arcanus quidam benevolentia affectus; (g) veluti pavones columbis, turtures cum psittacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui sibi vicissim auxiliantur adversus vulpium genus; harpam & milvum adversus triorchæ accipitris genus, communem hostem. (h) Balænis musculus piscis exiguus prænatans monstrat viam, nec apparet quam obrem illi velit inservire. Nam quòd (i) crocodilus fauces porrigit trochilo aviculæ, a-

a *curis*ando nomen habet, nempe *ἄνδρ' αἰ τριχην*. Aristoteles cap. 11. libri 9. Aquilam cum trochilo pugnare scribit, quod trochilus senator & Rex vocetur. *c* De his omnibus lege Plinium lib. 10. cap. 74. unde hæc desumpta sunt. *d* Hanc esse Latinam avem Græcorum docent lexici; in quorum etiam commentariis proditum est, ipsam quoties veneno ista fuerit sibi hederâ succurrere. *e* *Τριόρχος* *τρίορχος*. Triorchus avis à numero, *ιστίον* nomen habet, est de genere accipitrum. Plinius. *f* Hoc quoque Plinius: sed & Oppianus meminit libro tertio. *g* Plinius libro decimo cap. 74. *h* Quæ de musculo Plinius & alij referunt, hoc Oppianus Lamnæ pisciculo cuidam ascribit. Hunc vocant balnearum *ὀμβρόλιον*, hoc sonat *itineris comitem*; hunc *ἡγούμενον*, hoc est, *via ducem*, *ἢ καχαρασμένον* *ἢ καίον*, id est, *pergratum socium*, præterea *παμπτον* *ἢ φρυγόν*, hoc est, *custodemque*, postremò *πρόβαλον* *τε* *ἢ ἑκαστὸν* *ἢ φέρον* *ἢ χυδόν*, quod est, *propugnaculum*, & *aures*, & *lunæ piscem*, quod desinitur hoc pisciculo capiatur balnæ, quod si sine Lamna nihil videar, nihil audiat: & multa præterea mirificæ naturæ opera illic legere licet. *i* Lege Ammianum l. 22. Diodorum Siculum, & Aristot. l. 9. cap. 6. Hist.

comme-

commodo. Crocodilus gaudet sibi purgari dentes, & scabendi voluptatem amplectitur; avicula cibum quærit, vescens piscium reliquiis inter dentes hærentibus. Consimili ratione corvus inequitat dorso suis. Inter (a) anthum & ægithum tam pertinax est odium, ut negent sanguinem illorum posse misceri. Quemadmodum narrant aliarum avium pennas absumi si aquilinis misceantur. Accipiter est infectus columbino generi; sed has defendit tinnunculus avicula, cujus conspectum & vocem mirum in modum horret accipiter. Nec hæc latet columbas: (b) ubicunque tinnunculus reconditus est, ab ea sede non migrant, fiducia protectoris. Quis causam conjiciat cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atque ut interdum animalculum minimum præsidio est ingenti bellæ; ita contrà, à minutissimis exitium est maximis. Est pisciculus scorpii effigie, magnitudine aranei piscis. Is sub pinna affigit sese aculeo thynnis interdum magnitudinem delphini superantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves insiliant: idem facit mugilibus. Quid est cur leo, animal cunctis tremendum, (c) expavescat galli gallinæcitantum? Jo. Nè sim in hoc convivio prorsus (d) asymbolus, referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomæ Mori, clarissimi apud Anglos viri. Alebat domi finium prægrandem: tum fortè quòd revaleretur à vulnere, solutus obambulare sinebatur. In extremo horti erant conclusi cuniculi, quibus insidiabatur

a *Avb@
Græcis, Latinis *florem* sonat; hinc autem quæ illis Anthus, nostris *florus* appellatur. Aquatilis est, colore variegato speciosoque. Vide de Anthi & Ægithi sanguine Plinium 10. 74. & de sequentibus quoque. b Hanc rem ita Columella 1. 8. tradit, Tam fastidiosa columba est, ut sepe sedes suas perosa, si deat evolandi

posset, relinquit: quod frequenter in his regionibus ubi liberos habent egressus accidere solet. Id nè fiat, vetus est Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant rustici, qui sæpe in ædificiis nidos faciunt. Ejus pulli singuli fistilibus ollis conduntur, stipatisq; opercula supponuntur, & gypso lita vasa in angulis columbarii suspenduntur, quæ res avibus amorem loci sic consiliat nè unquam deserant. Hoc Plinius habet, & Plutarchus in commentario De differentia inter odium & invidiam. Divus Ambrosius, libro 6. c. 4. Hexæmeron, dicit utiq; leonem vereri gallum, sed præcipuè album. Lucretius quoque poeta, dum causam hujus odii investigat, ita canit. lib. 4.

Quinetiam gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clarâ consuetum nocte vocare,
Quem nequeunt rapidi contra constare leones
Inque tueri; ita continud meminere fugâ.
Nimirum quia sunt gallorum in corpore quedam
Semina, quæ cum sunt oculis intrinseca leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, ut nequeant contra aurare feroces.

Et sunt qui scribunt, quos jure gallinaceorum perfuderis, hos à leonibus morfu non appeti. d Asymbolus dicitur qui nihil ad symbolum conferi, tranillatum à concenationibus; nam symbolum pignus collatitium in cœnam significat,

mustela.

• Elegans
verbum,
quod pro
corrumpere,
vitare &
destruere
ponitur.

• Συμπάθει
Græcis sig-
nificat com-
pati non tam-
en est,
quod vulgò
accipiunt
indocti, pro
moveri ma-
lis alterius,
sed socium
esse & imi-
torem at-
que zmu-
lum afficti-
onum alicu-
jus. Eum
autem affe-
ctum atque
impulsum
συμπάθειαν
appellant,
hoc est, mu-
tuam quan-
dam rerum
cognatio-
nem & vo-
luptatem; ad
verbum son-
nat compas-
sionem: ἀντι-
πάθειαν verò
contra re-
pugnantem

affectum & rerum inter se, vel potiùs contra se, differentiam significat, quasi tu dicas, contrapassionem, & ἀντιπαθεὶς ἔχει ἀλλήλων est inter se pugnare & differre multum. Sic dicitur in Græcorum scholiis τὴν κεχμὲν καὶ ἀμπελον ἀντιπαθεὶς ἔχει ἀλλήλων, h. e. brassicam & vitem inter se pugnare, de qua mox plura annotabimus. c Hoc Plin. se expertum dicet. d Author est Plin. l. 11. c. 32. e Cælos in hoc loquendi genere non tantum percussos, sed cælos, i. e. occisos, notat. Ferrum generale pro omnibus armis ferreis quibus corpus vulneratur. f Hic post Pythagorum philosophiam magicam professu mirabiles commentationes reliquit, in quibus de naturæ secretioribus fabulosissima quævis descripta reliquit. Hinc fabulæ Democriticæ videntur diſtæ, de naturalibus quidem rebus traditæ, sed quæ ob insignem vanitatem & inexperimentiam fidem non merentur. Scripuit hic artem quo pacto avium garritus possit intelligi: item non exiguum volumen de illis quæ apud inferos usu veniant, (ut Athenæus refert) prodigiis, ut conjectandum est, fabulis reſertum.

Pe.

perimentis tantum esse dissensionis inter (a) quercum & oleam, ut utraque in alterius scrobe posita emoriatur? quercui autem tam malè convenire cum juglande, ut in propinquo posita extingatur, tametsi juglans cunctis ferè satis & arboribus noxia est? Rursus, cum vitis claviculis suis omnia complecti soleat, solam (b) brassicam refugit, & perinde quasi sentiat, in diversam partem sese vertit. Quis admonet vitem hostem esse in propinquo? Est enim brassica succus vino contrarius, eoque solet edi adversus ebrietatem. Nec deest brassicæ suus hostis: siquidem opposita cyclamino & origano exareescit. Similis affectus est inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum est, (c) cicuta vinum. Quod est illud arcanum commercium inter *lilium & allium, ut in propinquo nascentia mutuò sibi gratificentur? Nam allio plus est vigoris, & lilii flores suavius olent. Quid hic memorem de conjugis arborum, quarum scemina sternerescunt, nisi in propinquo sit mascula? Oleum soli calcimiscetur, cum utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cum utrumque sit pingue. Argento vivo innatant omnia excepto auro: id solum ad se trahit & complectitur. Quis ille naturæ sensus ut adamas, quamlibet duris resistens, sanguine hircino mollescat? Quin & inter ipsa venena dissidia videas. Scorpium si fortè repat per aconitum, pallefcit actorpescit. Eidem adeò noxia est herba cui nomen cerasus, ut qui semen modò ejus tractant digitis impunè contrectet scorpium. Sed harum rerum, quæ sunt innumeræ, consideratio ad rei medicæ professores pertinet. Quænam est illa vis vel amicitia vel dissidii inter *chalybem & magnetem, ut materia naturæ gravis ad lapidem currat & inhæreat, velut osculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam cum aqua se facile misceat rebus omnibus, maximè sibi, tamen sunt quæ tanquam odio mutuo misturam refugiant; velut (d) amnis qui in Fucinum lacum investus supermeat, in Larium Addua, in Verbanum Ticinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Ollius, in Lemanium R. odanus: è quibus nonnulli multorum millium transitu hospitales suas aquas tantum, nec largiores quam

De his omnibus sequentibus; recurrite ad indices Plin. Causam fabulosam fingunt. Græci, quam recenset Aristoph. interpres. Lycurgus fuit homo scelestus, qui omnes vires falce demetere in animum induxerat: hunc comprehensum Bacchus vitibus alligavit, ut supplicium de illo sumeret: sed is dum vitibus ligatus lacrymas effunderet, ex illis Brassica enata est: atque hinc esse aiunt, quòd etiamnum malè conveniat viti & brassicæ hostis sui reliquis. Hanc autem fabulam rusticorum si-

lios credere dicit, quia si quis brassicæ radice vitem contingat vitæ alliger, nullæ vitem fructus edituram: unde etiam illam primo loco in symposiis proponi, & Aegyptii ante omnia fercula coctas brassicas degustabant, nè possent vino inebriari. Hæc ille. c Nec hoc mirandum, cum illa sit omnium herbarum, & fortè etiam venenorum frigidissima, vinum verò egrediè calidum à physicis proditur; unde & αἰθέρια οἶνον ἀπὸ τῆς ἑσπερίας Homerum Lege de his Plinium * * Allium lilio amicum, chalybe magneti. d Omnia apud Plin. & Solin.

intulere;

Venti homi-
nibus salu-
bres & infu-
lubres.

Sidera ami-
ca & infesta.

a Gentii boni
& mali.

b Bos, bovi,
& equus e-
quo.

intulere, evēhunt. Tigris influit in lacum Arethufam, ac per eum velut hospes fertur sic, ut nec color, nec pisces, nec aquarum natura misceatur. Ad hæc, cū cætera ferē flumina properent in mare procurrere, quædam tamen, velut exosa mare, priusquam eò perveniant abdunt sese in terram. Simile quiddam videmus & in ventis. Austro homini pestilens est, huic contrarius Boreas, salubris. Alter nubes contrahit, alter dissipat. Jam, si qua fides Astrologis, sunt & sideribus quidam amicitia & inimicitia effectus: quædam amica homini, quædam infesta: rursus sunt quæ homini adversus nocentium vim opitulantur. Adeo nihil est in ulla naturæ parte quod non per hæc dissidia concordiaque; & noxam & remedium homini suppeditet. *Jo.* Fortasse & ultra coelos quiddam deprehendere liceat. Etenim si Magis credimus, unumquemque mortalium duo comitantur (a) genii, alter amicus, alter malevolus. *Ep.* Nobis, amice, satis est ad cælum usque pervenisse, etiam si non hoc quoque septum transfiliamus. Redeamus ad boves & equos. *Jo.* Næ tu præclarum facis saltum. *Ep.* Illud nobis magis admirandum est, quod in eadem prorsus animantium specie deprehendamus amoris & odii vestigia, nullâ evidente causâ. Sic enim nobis persuadere conantur equi sones & bubulci, in iisdem pascuis aut eodem in stabulo (b) bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror similes esse affectus in omni animantium genere, præter sexûs favorem: sed in nullo genere evidentius quàm in homine. Siquidem in plurimis manifestum est quod de suo in Volusium affectu proficetur Catullus;

Non amo te, Volusi, nec possum dicere quare:

Hoc tantum possum dicere, non amo te.

Verum in adultis fortasse divinet alius aliam causam: in pueris, qui solo naturæ sensu ducuntur, quid est illud quod sic hunc illi tanto amore conciliat, rursus alium ab hoc tanto dissidio separat? Ipse cū puer essem natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortassis anno majorem, prodigiosæ vanitatis, adeo ut ad omnem occasionem extempore monstra quædam confingeret. Occurrebat mulier. Vides, inquit, hanc? Video. Cum hæc decies concubui. Transibamus ponticulum angustum juxta mœsam. Ubi vidit me horrescentem ad conspectum aquæ ob profunditatem nigrantis, In hanc, inquit, aquam aliquando prolapsus sum. Quid ais? Illic reperi cadaver hominis accinctum crumenâ; in ea erant annuli tres. Cū nullus esset

men-

mentiendi finis, sic puer horruì puerum, ut viperam mind, nullà certà ratione, cùm talibus mendaciis alii delectarentur, sed tantùm arcano naturæ sensu. Neque verò id fuit temporarium, imò & hodie sic horreo naturà vanos, ut conspèctis illis sentiam totum corporis habitum commoveri.

Tale quiddam (a) in Achille notat Homerus, cùm profitetur mendaces sibi æquè odiosos atque ipsas inferorum portas. Hoc ingenio cùm natus sim, tamen hoc contrà fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cùm mendacibus & impostoribus fuerit res. Jo. At nondum video scopum quò totus hic sermo confertur. Ep. Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, sunt qui ab astris: ego nullam certiorē ad felicitatem viam arbitror inveniri posse, quàm si quisque absteineat ab eo vitæ genere à quo naturæ sensu tacito abhorret; ad id se conferat quò propensus est: semper excludo turpia. Item ab eorum consuetudine se subducatur cum quorum geniis sentit suo genio non convenire: & his se copulet ad quos arcano naturæ fertur affectu. Jo. Id si fiet, inter paucos erit amicitia. Ep. Christiana charitas se dilatat ad universos, familiaritas autem cum paucis habenda est. Et qui nullum quamvis malum lædit, gavisurus etiam si resipiscat, satis, opinor, Christianè diligit omnes.

* Versus Homericus sunt, *Ἐχθροὶ γὰρ μοι καὶ ὁ πόλεμος αἰδῶσι πύλῃσι;* Os *χ' ἵταρον μὲν καὶ ὅθεν ἐν ἱερῶν, ἄλλο δὲ βαλῆται.* Non aliter flagrans odio est mihi janua *Διτὶ, Αἰγὶς* hi qui celant aliud quàm lingua loqua: ut. Declinet unusquisque sibi inimica, sive homines, sive res.

ARGUMENTUM.

* Problema tradit quid grave ac leve sit. Terra centrum ac sedes gravium. Quæ terra sit levissima, quæ aqua. Cur plumbum gravius sit lapide. Aurum plumbo gravius. Nihil liquidius melle & oleo. Homo macilentus obeso gravior, jejunus pranso. Peccatum omnium est gravissimum.

* Dicitur est hic Dialogus, quod quæstiones quædam in eo proponuntur quibus responsio mox subiungitur. Est enim Problema quæstio proposita cum re-

(a) CURIO, (b) ALPHIUS.

Cu. **L**ubens ex te rerum plurimarum perito discerem quiddam, si tibi non sit molestum. Al. Age, Curio, percontare quod voles, nè non respondeas tuo nomini. Cu. Equidem non gravabor dici Curio, modò nè addas animal

sponsones & quamvis hoc vocabulum de naturæ libris quæstionibus præcipuè dicatur, tamen omni etiam dubitabili quæstioni commune est. Nam & exstant Plutarchi Problemata de rebus Romanorum; & fertur Alcippus quispiam problemata scripsisse de rebus domesticis. a Curio interloquitur nomen habet facile ac apertum, à cura scilicet & diligentia percontandi. b Alphius verò à candore respondendi, ἀλφειν liquidem Græcè candidum Latinis est: vel ab inveniendi & indagandi scientia, quòd ἀλφειν invenire & accogitare significet, unde homines Alphestæ dicuntur repertores & excogitatores apud Homerum.

illud

Id animal illud (a) monosyllabum, Veneri juxta ac Minervæ invisum.
 sus est, quod *Al.* Dic igitur quid velis. *Cu.* Scire cupio quid sit quod ap-
 additum nomi- *pellamus grave & leve. Al.* Eâdem operâ roga quid sit fri-
 ni Curio, *gidum & calidum. Quin tu isthuc problema bajulis propo-*
curiosus, erit. nis potius quàm mihi; aut, si mavis, asinis, qui gravitatem
 Est autem *oneris demissis auriculis indicant? Cu.* At ego non asininam,
 Minervæ *sed philosophicam responsionem expecto, præsertim ab*
 odiosa sus *Alphio. Al.* Grave est quod suapte naturâ fertur deorsum,
 propter im- *leve, quod fursum. Cu.* Cur igitur Antipodes, qui infra nos
 munditiam *sunt, non decidunt in subjectum cœlum? Al.* Pariter illi
 & indocili- *mirantur quamobrem tu non decidas in cœlum, non sub-*
 ratem, (ut *jectum, sed imminens. Cœlum enim est supra omnia, quæ*
 ita loquar) *intus, complectitur: nec antipodes sunt infra te, nihilo ma-*
 cùm Minerv- *gis quàm tu supra illos: contra nos esse possunt, infra nos*
 va omnium *non possunt. Alioqui justius admirareris cur rupes quas su-*
 artium præ- *stinet antipodum terra non decident, cœlumque petrum-*
 ses habea- *pant. Cu.* Quæ est igitur nativa sedes gravium? quæ contrâ
 tur. Lege *levium? Al.* Ad terram nativo motu deferuntur omnia
 proverbium, *gravia, ad cœlum levia: de motu violento aut animali jam*
Su Minerv- non loquimur. *Cu.* Est igitur motus aliquis qui dicitur a-
vam. Quod *animalis? Al.* Est. *Cu.* Quisnam? *Al.* Is fertur juxta quatuor
 verò Venus *corporis situs, prorsum, retrorsum, ad dextram ac levam,*
 hanc bestiam *& in circulum, & in principio ac fine celerior est, in medio*
 prosequatur *lentior. Nam in initio vigor addit alacritatem, in fine pro-*
 odio, in cau- *pinquos pes perveniendi quò tendit animal. Cu.* Nescio quid
 fa est Ado- *aliis accidit animalibus, sed habeo famulam quæ lassâ est*
 nidis ama- *priùs quàm incipiat, delassata, priùs quàm opus absolvat.*
 ti ab illa in- *Verùm redi ad id quod agere cœpisti. Al.* Nativo, inquam,
 teritus. *motu quæ gravia sunt feruntur deorsum; & quò quidque*
 Nam dum *gravius est, hòc celeriore motu fertur ad terram, quò*
 incautus per *levius, hòc majore impetu rapitur in cœlum: Contrâ fit*
 sylvas vaga- *in motu violento, qui celerior in initio, paulatim segnescit;*
 tur Adonis, *cùm contrâ fiat in motu naturali: veluti sagitta in altum*
 à porco *missa, & saxum ex alto decidens. Cu.* Atqui ego putabam
 sylvestri in- *homines sic per orbem terræ discurrere quemadmodum*
 teremptus *minutissimæ formicæ cursitant in prægrandi sphæra, hæ-*
 est, ut refert *rent undique, nec ulla decidit. Al.* In causa sunt, sphæræ su-
 Theocritus. *perfacies non nihil habens asperum, tum scabrities quadam*
in formicarum pedibus, quam habent insecta ferè omnia,
postremò, corpusculorum levitas: id si non credis, fac sphæ-
ram vitream bene levem & glabram, videbis solas formicas
non decidere quæ in summo versantur orbe. Cu. Si quis
Deus orbem terræ medium perterebret, hinc usque ad
 Anti-

Antipodes perpendiculo per centrum demisso, quemadmodum solent Cosmographi, terræ totius situm in globis ligneis repræsentantes, tum si saxum conjicias in foramen, quod referetur? *Al.* Usque ad terræ centrum; ibi quies est omnium gravium. *Cu.* Quid si Antipodes quoque ex adverso mittant lapidem? *Al.* Tunc lapis occurreret lapidi circa centrum; ibi conquiescat uterque. *Cu.* Age, si verum est quod dixisti, morum nativum progressu magis ac magis iucitari, si nihil obstat, lapis aut plumbum conjectum in foramen ob motus vehementiam prætercurreret centrum, jamque prætermisso centro rursus motus erit violentior. *Al.* Plumbum nunquam perveniret ad centrum nisi liquefactum; sed lapis si prætereat centrum motu tam violento, primum segnius feretur, nec aliter redibit ad centrum quam lapis vi in altum projectus redit in terram. *Cu.* Sed recurrens nativo motu rursus concitato impetu prætervehetur centrum; itaque fiet ut nunquam quiescat lapis. *Al.* Conquiescet tandem, prætercurrentes ac recurrentes donec perventum fuerit * ad æquilibrium. *Cu.* At si nihil est in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum esse. *Al.* Esto. *Cu.* Pendebit igitur in aëre corpus naturæ grave. *Al.* Quidni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, si unicum saxum pendeat in meditullio aëris, cum tota terra tot rupibus onusta ad istum pendeat modum? *Cu.* Sed ubi est terræ centrum? *Al.* Ubi est circuli centrum? *Cu.* Id quidem est punctum indivisibile. Si tantillum est terræ centrum, quisquis perforaverit mediam terram auferet centrum, nec habebunt gravia quod ferantur. *Al.* Næ tu satis oriose nugaris. *Cu.* Nè quæso succenseas; discendi studio loquor quicquid loquor. Si quis terræ sphaeram pertrebrat, non per ipsum centrum, sed à latere, puta ut absit à centro centum stadiis, quod tam feretur conjectus lapis? *Al.* Non feretur rectà per foramen, imò potius rectà, sed ad centrum: itaque prius quam perveniet ad medium, jam conquiescet in terra quæ ad lævam est, si centrum est ad lævam. *Cu.* Sed quid est hoc quod reddit corpus grave aut leve? *Al.* Ad isthuc respondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium levissimum, aërem proximâ levitate, terram gravissimam, proximâ gravitate aquam. *Cu.* Cur igitur nubes aqueæ pendent in sublimi aëre? *Al.* Quoniam à Sole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violento calore excussus. *Cu.* Cur igitur tanto

Quies gravium in centro suo.

*Hoc est ad eam partem medii ubi æquo pondere suspendatur & libretur, ubi nec huc nec illuc cadat, sed in æquamento & quasi trutinâ consistat

pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? *Al.* Concretio densitasque addit pondus. Alioqui possunt sic videri sustineri ab aëre subiecto, quemadmodum tenuis ferri lamina sustinetur summâ aquâ. *Cu.* Sic igitur putas, quod plurimum habet igneæ naturæ esse levissimum, quod terreneæ, gravissimum. *Al.* Haud procul abes à scopo. *Cu.* Atqui nec quivis aër pariter levis est, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortasse sentiendum. *Al.* Nec mirum, cum ista quæ nominasti non sint elementa pura, sed ex variis elementis temperata. Itaque probabile est eam terram esse levissimam quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum; eam aquam esse gravissimam quæ graviores terram habet admixtam, qualem arbitror esse marinam, & eam unde conficitur sal: itidem aër aquæ terræve proximis gravior est, aut certè minus levis est, eo qui procul abest à terra. *Cu.* Utrum habet plus terreneæ naturæ, lapis an plumbum? *Al.* Lapis. *Cu.* Et tamen plumbum lapide gravior est pro ratione portionis. *Al.* In causa est densitas; lapis enim rarior est, eoque plus habet aëris quàm plumbum. Hinc est quod videmus quoddam terræ genus desiccaturum, si conjiciatur in aquam, non subsidere, sed natare: eadem de causa videmus totos agros natantes; sustinentur enim cavis radicibus arundinum aliarumque palustrium herbarum inter se connexis. *Cu.* Hinc fortassis & pumicum levitas. *Al.* Quia pleni cavernis sunt, præterea multo igne decocti; submituntur enim è locis ardentibus. *Cu.* Unde tanta suberis levitas? *Al.* Jam dictum est: raritas enim in causa est. *Cu.* Utrum est gravius, plumbum an aurum? *Al.* Aurum, opinor, *Cu.* Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. *Al.* Quia noctu velut ignis lucet, ut ait Pindarus? *Cu.* Scilicet. *Al.* Sed densitas in auro major. *Cu.* Unde id deprehenditur? *Al.* Respondebunt aurifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum simile genus latius diducitur malleo quàm aurum. Eadem ratione philosophi deprehenderunt nihil esse liquidius melle & oleo: quod si quis hæc inunctione dilaret, & latissimè diffunditur humor, & siccescit serius. *Cu.* Sed utrum gravius est, oleum an aqua? *Al.* Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum esse gravius. *Cu.* Cur igitur aquæ supernatatur oleum? *Al.* Levitas non est in causa, sed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ est in herba quæ dicitur *ἀλάνη*. *Cu.* Cur igitur non natat ferrum igne candens? *Al.* Quia non est calor natus. Et ideo citius penetrat

• In primo
hymno O-
lympiorum
ὁ δὲ θεὸς
αἰθέριον
πῦρ αἶθε-
ρα πρὸς τῇ
νύκτι με-
γαλόν.
ἔξοχα
μεγαλόν.
Hoc est, au-
rum verd
tanquam lu-
cidum ignis
nocte splendet
inter præci-
pua divitia-
rum.
b' Ἄλάνη
ἡ
sonat quod
immergi a-
quâ non po-
teat.

erat aquam, quod calor magnitudo dispellat obstantem liquorem. Sic cuneus ferreus citius petit ima quam lamina. *C.* Utrum intolerabilius est, ferrum candens an frigidum? *Al.* Candens. *C.* Gravius igitur. *Al.* Est, si commo- dius est gestare manu paleam incensam, quam silicem frigidum. *C.* Quid est in causa quod lignum ligno levius aut gravius est? *Al.* Densitas ac raritas. *C.* At ipse novi quendam Res mira de ligno aloest
lignum ejus, ut aiebat, arboris quæ fert aloën : adeo solidum erat, ut lapis videri posset ; adeo manibus libranti leve, ut arundo videri posset, & si quid sicca arundine levius : impositum vino (putabat enim irâ depelli venena) mox properabat ad fundum, ut vix plumbum celerius. *Al.* Nec densitas nec raritas semper in causa est, sed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit ut quædam sese amplectantur aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit brassicam, & flamma etiam è longinquo ad naphtham transvolat aliquantò inferiore loco positam, cum naphtha sit naturâ gravis, flamma levis. *C.* Omne genus æris innatat argento vivo, solum aurum subsidit & circumvolvitur, cum argentum vivum sit materia liquidissima. *Al.* Non habeo quod respondeam, nisi peculiarem naturæ cognitionem : ad hoc enim natum est argentum vivum ut purget aurum. *C.* Cur Arethusa fluvius subter mare Sicani Arethusa
transit, ac non potius innatat, cum antè dixeris marinam fluvius.
aquam fluviatili esse graviolem? *Al.* Naturale dissidium est in causa, sed arcanum. *C.* Cur natant cygni, cum homines eandem aquam ingressi pessum eant? *Al.* In causa est non tantum pennarum concavitas levitasque, verum etiam siccitas, quam aqua refugit : hunc est quod in panno linoye vehementer sicco si ponas aquam aut vinum, in globum se contrahit ; sin in humidum, mox spargitur. Idem si infundas liquorem in cyathum siccum, aut marginibus pingui à Gracis
oblitis, & infundas aliquantò plus quam cyathus capit, αλωται & liquor circa medium citius colligit sese in rotundum quam αλωτες
transcat margines. *C.* Cur in fluminibus naves minus sustinent oneris quam in mari? *Al.* Quia subtilior est fluviatilis aqua. Eadem de causa volucres facilius sese librant in aëre crassiore quam vehementer subtili. *C.* Cur non submerguntur? *Al.* Quoniam cutis Sole desiccata & levior submerguntur. Muranas
facta est, & humorem respuens. *C.* Cur ferrum diductum esse volunt
in amplam laminam natat, cum idem contractum fidat? in fristo Si.
Al. Partim siccitas est in causa, partim aër inter aquam & culo.

laminam mixtus. *Cu.* Ultra res gravior, aqua an vinum? *Al.* Arbitror vinum non cedere aquæ. *Cu.* Quamobrem ergo qui ab ænopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? *Al.* Quia vinum habet pingue quiddam quod aquæ refugit liquorem non aliter quàm oleum. Argumentum in promptu est: Quò vinum est generosius, hoc & difficilius admiscetur aquæ, & incensum ardet vehementius. *Cu.* Cur in Asphaltite lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? *Al.* Non est meum ad omnia naturæ miracula respondere. Habet illa quædam arcana quæ nos mirari voluit, scire noluit. *Cu.* Cur homo macilentus obeso gravior est, si cætera sunt paria? *Al.* Quoniam ossa densiora sunt carne, & ideo graviora. *Cu.* Cur idem homo jejunos gravior est seipso pranso, cum corpori onus accesserit? *Al.* Cibo potiusque spiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilaris levior est mœrente, & mortuus vivo longè gravior. *Cu.* Sed quæ sit ut idem homo cum vult faciat se graviolem ac leviolem? *Al.* Contento spiritu reddit se leviolem, emissio graviolem. Sic natat vesica inflata & clausa, pertusa fidit. Sed quando Curio desinet nobis occinere Cur? *Cu.* Desinam, si mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrùm grave sit an leve? *Al.* An leve sit nescio; certè grave non potest esse, cum sit naturæ igneæ. *Cu.* Quid igitur sibi vult verus proverbium, *Quid si cœlum ruat*? *Al.* Quia rudis antiquitas Homerum sequuta credidit cœlum esse ferreum. Sed Homerus à coloris similitudine ferreum dixit, non à pondere; quemadmodum nos cinericeum dicimus quod cineris colorem præ se fert. *Cu.* Est igitur cœlum coloratum? *Al.* Non verè, sed tale nobis videtur propter aërem & liquorem medium: quemadmodum Sol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cum is nihil talium mutationem recipiat. Iridem & Iridis pictura non in cœlo est, sed in aëre humido. *Cu.* Verùm, ut finiam, fateris cœlo nihil esse sublimius, quâcunque regit orbem terræ? *Al.* Fateor. *Cu.* Et centro terræ nihil esse profundius? *Al.* Scilicet. *Cu.* Inter omnes rerum species quid est gravissimum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Hæc abs te vehementer dissentio. *Al.* An scis aliquid auro gravius? *Cu.* Scio, & quidem multis partibus. *Al.* Proinde me vicissim doce, quando scis quod me nescire profiteor. *Cu.* Quod igneos illos spiritus è summo cœli vertice depressit in ima tartari, (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium esse gravissimum? *Al.* Fateor, sed quidnam fuit illud? *Cu.* Peccatum, quod &

Causa levitatis ac gravitatis in homine.

Homerus quomodo cœlum esse ferreum dixit.

Peccatum omnium gravissimum.

homi-

hominum animas, quas Maro vocat *auras simplicis ignes*, eodem demergit. *Al.* Si libet ad istud philosophiæ genus migrare, fateor & aurum & plumbum esse plumæ levitatis si cum peccato conferatur. *Cu.* Quæ fiet igitur ut qui hæc sarcinæ sunt onusti subvolent in cælum? *Al.* Profecto non video. *Cu.* At qui sese parant ad cursum saltumve non solum quicquid est oneris abjiciunt, verum etiam contento spiritui sese reddunt leviusculos; & ad hunc cursum saltumque quo ferimur in cælum, non studemus illud abjicere quod omni saxo, omni plumbo gravius est? *Al.* Faceremus, si vel micam sanæ mentis haberemus.

A R G U M E N T U M.

^a *Epicurem, divinissimum planè colloquium, de vero bono, pura conscientia, temporanea & æterna vita, piæ & eruditæ differet. Felicitas est ubi vera voluptas, minimum tristitia. Christiani verè pii sunt veri Epicurei: habet enim conscientiam puram, cum Deo pacem; qui tamen si mundo videntur lugere, revera tamen deliciantur. Præcipue voluptates proficiscuntur ab animo. Qui Deum habet, quid potest desiderare amplius? De Sacerdote qui præstigiis suis convivas exceperat epulis imaginariis. Libido, scortatio & ebrietas plus habere doloris quam voluptatis. Stolidum Tamali votum. Peccatum est lapis Tan-talew, Immensa Dei misericordia erga peccatores respiscemes.*

^b HEDONIUS, ^c SPUDÆUS.

He. Quid venatur meus Spudæus, quod sic totus incumbit libro, nescio quid secum murmurans? *Sp.* Plandè venor, Hedoni, sed nihil aliud quam venor. *He.* Quid voluminis est quod habes in sinu? *Sp.* Dialogi Ciceronis de Finibus bonorum. *He.* At quantò satius esset querere bonorum initia, quam fines? *Sp.* Sed M. Tullius finem boni appellat bonum omnibus numeris absolutum, quod qui sit assuetus nihil præterea desideret. *He.* Opus cumprimis eruditum & eloquens: sed num tibi vidèris aliquod operæ pretium fecisse, quod ad veri cognitionem attinet? *Sp.* Hoc mihi videor fecisse lucri, quod nunc magis etiam ^d ambigam de finibus quam antea. *He.* Agricolarum est ambigere de finibus. *Sp.* Nec satis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuisse sententiarum pugnam. *He.* Nimirum quia fecundus est error, cum simplex sit veritas, Quoniam rotius negotii caput ac fontem ignorant, divinant ac delirant omnes. Sed quæ sententia tibi videtur esse scopo vicinior? *Sp.* Cum audio impugnantem M. Tullium, displicent singulæ: rursus cum audio defendentem, fio prorsus ^e *επειρκός*. Mihi tamen Stoici videntur minùs aberrare à vero, quibus proximum locum tribuo Peripatetici.

^a Collatio honestæ ac turpis voluntatis.

^b Voluptuarius.

^c *Πρό τ' ἡ-*

δ' οὐκ ἔ-

στις, h. e. à voluptate, nomen habet.

^d Frugalis,

honestus,

studiosus.

^e Fines dicuntur cu-

jusq; rei ex-

trema, fines

in agris sunt

limites qui

agrum ab a-

gro dirimi-

unt.

^f Hoc est,

dubitans &

suspensus in

opinione.

Tractum à Philoso-

phis Academi-

cis quibus

επειρκός

hoc est de

nulla re pro-

nunciatus, sed

semper haerens,

ricis. *He.* At mihi nulla secta magis arridet quàm Epicureorum. *Sp.* Arqui inter omnes nulla damnatio omnium suffragiis. *He.* Missam faciamus nominum invidiam; fuerit Epicurus qualis quisque velit, rem per se consideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate, eamque vitam judicat beatissimam quæ plurimum habeat voluptatis, tristitiæ quàm minimum. *Sp.* Sic est. *He.* Quid dici possit hæc sententiâ sanctius? *Sp.* Imò clamitant omnes hanc esse vocem pecudis, non hominis. *He.* Scio: sed isti errant in rerum vocabulis. Quod si de veris loquamur, nulli magis sunt Epicurei quàm Christiani piè viventes. *Sp.* Cynicis propiores: nam isti se macerant jejuniis, deplorant sua commissâ, & aut sunt ténues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam, opprimuntur à potentioribus, deridentur à plerisque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quàm longissimè videtur abesse. *He.* Admittisne auctoritatem Plautinam? *Sp.* Si quid rectè dicar. *He.* Accipe igitur nequissimi servi dictum omnibus Stoicorum paradoxis sapientius. *Sp.* Expecto. *He.* * *Nihil est miserius quàm animus sibi malè conscius.* *Sp.* Non rejicio dictum, sed quid hinc colligis? *He.* Si nihil miserius animo sibi malè conscio, consequitur nihil esse felicius animo sibi bene conscio. *Sp.* Rectè quidem colligis: sed in quâ tandem regione invenies istum animum nullius mali sibi conscium? *He.* Malum appello quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. *Sp.* Et ab hoc mali genere puto perpaucos esse puros. *He.* Ego verò & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, aut charitatis igne maculas absterferunt, eis non solum nihil nocent peccata, verum etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. *Sp.* Equidem nitrum & lixivium novi; igne purgari maculas nunquam audiivi. *He.* Atqui si adeas argentarias officinas, videbis aurum igne purgari. Quanquam & a lini genus est quod conjectum in ignem non exurit, sed nitidiùs splendescit quàm ulla possit aqua, eoque vivum appellant. *Sp.* Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis *b* *ἡ ἀρετὴ ἐστὶν εὖ ζῆν.* Vivunt illi vitam voluptuariam quos Christus appellavit ob id beatas quòd *lu-geant*? *He.* Mundo videntur lugere, sed revera delicianrur, ac, quod dici solet, toti melle peruncti suaviter vivunt; adeò ut cùm his collati *c* Sardanapalus, Philoxenus, Apitius, aut si quis alius est voluptatum studio nobilitatus, tristem ac miseram peregerint vitam. *Sp.* Nova narras, sed vix credenda.

* In Mostel.
scen. 8.

a Lege Plin.
qui de hoc
lino admi-
rando pro-
dit: asbesti-
num vocant
à natura,
quòd sit in-
extinctum, &
flammi non
obnoxium.
b admirabi-
lius, inopina-
bilis.

c Sardanapa-
lus & A-
pitius luxu
perditissimi
fuere, ut
passim scri-
ptum est, Sed
Philoxenus
gulosissimus
fuit, utpote
qui nati
muccum in
catinum
emungere
solitus sit,
quo reliquis
convivis de-
territis ipse
solus cibus
appositis
frueretur.
Narrat ex
Plutarcho
Hermolaus
Barbarus in
præfatione
Themistii.

denda. *He.* Experire, & omnia tēque quātēque dices vera fuisse mea. Efficiam tamen, ut arbitror, nē videatur usque adeo veri dissimile. *Sp.* Accingere. *He.* Faciam, si mihi prius quædam concesseris. *Sp.* Modò tu æquā postules. *He.* Luctum annumerabo, si sortem dederis. *Sp.* Age. *He.* Primum, illud, opinor, dabis, nonnihil interesse inter animam & corpus. *Sp.* Quantum inter cælum & terram, inter immortale & mortale. *He.* Deinde falsa bona non esse ponenda in bonis. *Sp.* Nihilo magis quā umbrae habendæ sunt pro corporibus, aut præstigiæ magorum somniorūve ludibria ducenda sunt pro veris. *He.* Hastenus commode respondes. Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem non cadere nisi in animum sanum. *Sp.* Quidni? nullus enim Solē delectatur, si lippiant oculi; aut vinò, si febris palatum infecerit. *He.* Nec ipse, ni fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem quæ longē maiorem cruciatum multoque diuturniorem secum adduceret. *Sp.* Non arbitror, si quis modò sapiat. *He.* Nec illud negabis, Deum esse summum bonum, quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. *Sp.* Istud nullus lverit inficiās, nisi Cyclopibus immanior: quid tum postea? *He.* Jam mihi donāsti, nullos suavius vivere quā qui piē vivunt; nullos miseriūs & afflictius quā qui vivunt impiē. *Sp.* Plus igitur largitus sum quā putabam. *He.* Sed quod rectē darum est; ut ait Platō, non oportet reposcere. *Sp.* Age. *He.* Carella quæ habetur in deliciis, pascitur lautissime, cubar molliter, ludit ac lascivit jugiter, an non vivit suaviter? *Sp.* Vivit. *He.* Optares tibi talem vitam? *Sp.* Bona verba, nisi pro hominē velim esse canis. *He.* Fateris igitur præcipuas voluptates ab animo proficisci, velut à fonte. *Sp.* Apparet. *He.* Tanta enim animi vis est, ut sæpe doloris externi sensum adimat; nonnunquam quod per se esset amarum reddat jucundum. *Sp.* Istiuc quotidie videmus in amantibus, quibus dulce est pervigilium, & hybernis noctibus excubare ad amicæ fores. *He.* Jam illud reputa, si tantam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & ca-

Amor Dei
mira potest.

nibus est communis, quāto plus valeat amor ille cœlestis
à Christi spiritu profectus, cujus tanta vis est, ut mortem
quod; quā nihil est terribilius, reddat amabilem. *Sp.* Quid alii
sentiant intus, nescio; certē carent multis voluptatibus qui
adherent veræ pietati. *He.* Quibus? *Sp.* Non discescunt, non
assequuntur honores, non convivantur, non saltant, non ea-
nant, non olent unguenta, non rident, non ludunt. *He.* De
divitiis & honoribus nulla erat hīc faciendā mentio, quæ

Deploratio-
conditio im-
piorum
quàm bruto-
rum, servo-
rum, &c.

non adferunt vitam jucundam, sed sollicitam potius & anxiam; de cæteris agamus quæ cumprimis venantur quibus studio est suaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & insanos videntes ac saltantes? *Sp.* Video. *He.* Num putas illos suaviter vivere? *Sp.* Hostibus contingat illa suavitas. *He.* Quamobrem? *Sp.* Quia non adeest sana mens. *He.* Tu igitur mallets jejunis incumbere libro quàm ad eum modum delectari? *Sp.* Plane malletm vel agrum fodere. *He.* Nam inter divitem ac temulentum nihil interest, nisi quod huic insanæ medetur somnus, illi vix medicorum cura succurrit. Naturæ fatuus nihil differt ab animante bruto præter formam corporis; sed levius miseri sunt quos natura genuit brutos quàm qui belluinis cupiditatibus obbrutuerunt. *Sp.* Fateor. *He.* Jam num tibi sobrii videntur aut sani, qui propter præstigias umbræque voluptatum & veras animi voluptates, negligunt, & veros sibi cruciatus accersunt? *Sp.* Non videntur. *He.* Non sunt illi quidem temulenti vino, sed amore, sed irâ, sed avaritiâ, sed ambitione aliisque pravis cupiditatibus; quæ longè perniciosior est ebrietas quàm quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia posteaquam edormiverat vinum quod biberat sobria loquitur: at animus vitiosâ cupiditate ebrius, quàm gravatè redit ad sese? quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio? quàm multos videmus ab adolescentia ad decrepitam usque ætatem ab ambitionis, avaritiæ, libidinis luxuque, temulentia nunquam expergisci ac resipiscere? *Sp.* Istiusmodi novi nimium multos. *He.* Largitus es, falsa bona non esse in bonis ducenda. *Sp.* Nec repolco. *He.* Nec est vera voluptas nisi quæ ex veris nascitur. *Sp.* Fateor. *He.* Non sunt igitur vera bona quæ vulgus hominum per fas nefasque venatur. *Sp.* Non arbitror. *He.* Si vera essent bona, non contingerent nisi bonis, & beatos redderent quibus obveniunt. Quid autem voluptas? num vera videtur quæ non ex veris bonis, sed ex falsis bonorum umbris nascitur? *Sp.* Nequaquam. *He.* At voluptas efficit ut suaviter vivamus. *Sp.* Maxime. *He.* Nullus igitur verè vivit suaviter nisi qui pie vivit, hoc est, qui veris truitur bonis: sola autem pietas reddit hominem beatum, quæ Deum summi boni fontem homini sola conciliat. *Sp.* Propemodum assentior. *He.* Nunc mihi vide quor parafangis abstinere à voluptate qui vulgò videntur præter voluptates nihil sequi. Primum, animus illorum impurus est, & cupiditatum fermento vitiatum, ut etiamsi quid incidat dulce, protinus amarescat, quemadmodum fonte vitiato non potest non esse liquor insipidus. Deinde non est vera voluptas nisi quæ

quæ sano percipitur animo. Nam irato nihil vindictæ iucundius; sed ea voluptas vertitur in dolorem simul atque morbus animum reliquerit. *Sp.* Non refragor. *He.* Postremo, voluptates illæ sumuntur ex falsis bonis, unde consequitur & illas esse præstigias. Quid porro diceret, si videret hominem magicis artibus delusum vesci, bibere, saltare, ridere, plaudere, cum nihil earum rerum verè adesset quas se videre credit? *Sp.* Equidem & insanum dicerem & miserum. *Hi.* Simili spectaculo ipse nonnunquam interfui. Sacerdos erat qui callebat artem præstigiatoriam. *Sp.* Eam non didicerat è literis sacris. *He.* Imò è sacerrimis, h. e. execratissimis. Hunc aliquot aulicæ sceminae frequenter appellabant, ut acciperentur ab eo convivio, sordes & parsimoniam opprobrantes: annuit, invitavit. Venerunt jejuna, quò lubentiùs epularentur. Accubuerunt, nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explerunt sese assatim. Peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac discesserunt suam quæque domum. At mox cœpit oblatrare stomachus: demirantur quid esset hoc monstri, statim à prandio iam splendido esurire ac sitire. Res tandem erupit, & in risum abiit. *Sp.* Et meritò: præstiterat domi lenticulâ placare stomachum quàm inanibus spectris deliciari. *He.* At mihi videtur multò magis esse ridiculum, vulgus hominû pro veris bonis inanes bonorû umbras amplecti, & his præstigiis delectari quæ non exeunt in risum, sed in luctus sempiternos. *Sp.* Quò propiùs intueor, hoc mihi videre minùs absurda loqui. *He.* Age, largiamur: ut interim in nomen voluptatis veniant quæ revera non sunt: appellare sive mulsam dulce cui longè plus esset admixtum aloës quam mellis? *Sp.* Non dicerem, si vel triens aloës esset admixtus. *He.* Aut optares tibi malam scabiem, quòd scalpendi sit aliqua voluptas? *Sp.* Non, si composum mentis. *He.* Fac igitur tecum subducas rationem, quantum amaritudinis admixtum sit istis falso nomine voluptatibus quas gignit amor impudicus, libido illicita, comessatio ac temulentia. Omitto nunc, quod est omnium caput, conscientia cruciatus, inimicitiam cum Deo, expectationem æterni supplicii. Quod, obsecro, in his voluptatibus genus est quod non ingens externorum etiam malorum agmen secum adducat? *Sp.* Quænam? *He.* Rursus omitramus avaritiam, ambitionem, iram, superbiam, invidiam, quæ per se tristia sunt mala; conferamus illa quæ præcipuè delectationis nomine commendantur. Cum largiori potationi succedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii stupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina stomachi, tremor corporis, num

Sacerdos
præstigiator
fallit convi-
vas dapibus
imaginariis.

a Hoc est, e-
levantes &
honesto no-
mine rem
exsecrabilem
& pudendam
eloquentes;
quamvis
proprie
ἐποκρί-
ζειν
per diminu-
tionem loqui
significet.
b Significat
Epicurum
agere, h. e.
voluptatibus
studere.
c Hoc est,
rectā ad ton-
suras curre-
re. Nostrā
tempestate
qui tonsores
sunt utpluri-
mum simul
Chirurgicem
exercent; po-
suit Itaque
tonstrinam
pro Chirur-
gi domo, in
qua ejusmo-
di puleuli &
poecæ galli-
cæ curantur.
Sed interim
elegantē
alludit ad e-
tymologiam
τὰ ἐπικυ-
ρίζειν,
quod ad ver-
bum videtur
sonare, ad
puellos appli-
care, cum
puellis con-
versari.

vel Epicurus existimaret eam voluptatem experendam? Sp. Fugiendam diceret. He. Cū adolescentes è scortatione no-
vam lepram, quam nunc ἐποκρίσεις quidam Neo-
politānam scabiem appellant, sibi, ut ferè sit, contrahunt, per
quam toties sit illis in vita moriendum, semperque vivum ca-
daver circumferendum, nonne bellè videntur ἐποκρίσειν?
Sp. Imò, ἐπὶ κρείττα δόξιν. He. Jam sīnge delectationis ac
doloris æquilibrium: oparè sīne tamdiu cruciari dolore den-
tium, quamdiu duravit potationis aut scortationis voluptas?
Sp. Equidem mallem utroq; carere: nam voluptatem emere
dolore non est lucrum, sed pensatio: hīc sanè potior est ἀ-
λγυσία, quam Cicero ausus est indolentiam appellare. He.
At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quod longè
minor est cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui est.
Lepra verò contracta per omnem vitam miserè discruciet;
totiūq; mori cogit priusquam mori liceat. Sp. Tales discipu-
los non agnosceret Epicurus. He. Luxuriæ comes plerumq;
est egestas, onus & miserum & grave: libidinis immodicia,
paralysis, tremor nervorum, lippitudo ac cæcuerientia, lepra;
at non hæc tantum. Annon egregia negotiatio, nec veram
nec sinceram, ad hæc brevem, delectationem tot tanto gra-
vioribus ac diuturnioribus commutare malis? Sp. Ut non ac-
cedat cruciatus, mihi stultissimus negotiator esse videatur qui
gemmas vitro permutat. He. Illud dicis, qui vera animi bona
ob fucatas corporis voluptates amittat. Sp. Itā sentio. He.
Nunc redeamus ad exactiorem supputationem. Nec febris
aut egestas semper comitatur luxum, nec nova lepra aut pa-
ralysis semper comitatur Veneris immodicum usum; sed con-
scientiæ cruciatus, quo nihil esse miserius jam inter nos con-
venit, semper comes est illicitæ voluptatis. Sp. Imò præcurrit
interdum, & in ipsa voluptate fodiat animum. Sunt tamen
quos dicas hoc sensu carere. He. Jam hoc ipso infeliciores.
Quis enim non malit sentire dolorem, quam corpus habere
stupidum & sensus expers? Verum ut nonnullis vel cupidita-
tum intemperantia, velut ebrietas quædam, vel vitiorum as-
suetudo, seu callus quidam, mali sensum adimat in juvenia;
cū ad senectutē perventū fuerit, ac, præter innumera incō-
moda, quorum thesaurum superioris vitæ commissa reposue-
runt de propinquo terret mors nulli mortaliū evitabilis, tan-
tò gravius discruciat cōscientia, quantò magis per omnē vitā
stupuit; tum enim velit nolit expergiscitur animus. Senectus
autem cū per se sit tristis, quippe multis naturæ incommōdis
obnoxia, quantò inferior est, atque etiam turpior, si urgeat
animus

animus sibi malè conscius? Convivia, commestationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteraque quæ juveni videbantur suavia, seni sunt amara: nec aliud habet ætas illa quo se fulciar, nisi si adsit vitæ innocenter actæ recordatio, ac spes vitæ melioris. Hi sunt duo scipiones quibus nititur senectæ: quod si pro his subductis imponas geminam sarcinam, vitæ perpetuam actæ memoriam, & futuræ felicitatis desperationem, obsecro, quod animal fingi potest afflictius aut miserius? *Sp.* Equidem non video, etiamsi quis ^a *τὸ ἴσθαι γνῶας* objiciat. *He.* Tum denique serò sapiunt *Phryges*, & illud verissimè dictum, ^b *extrema gaudii luctus occupat*: &, ^c *Non est oblectamentum super cordis gaudium*: &, ^d *Animus gaudens floridam ætatem facit*; *spiritus tristis exsiccat ossa*: item illud, ^e *Omnes dies pauperis mali*, hoc est, afflictæ ac miseri; *secura mens quasi jure convivium*. *Sp.* Sapiunt igitur qui maturè rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ senectutis. *He.* Scriptura mystica non tam humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem: is demum eximie pauper est, qui nudus est omni virtute, & animam simul cum corpore debet Orco. *Sp.* Is quidem exactor est implacabilis. *He.* Is verè dives est qui Deum habet propitium. Quid autem metuar qui talem habeat protectorem? num homines? minus potest universorum hominum potestas adversus Deum, quàm culex adversus elephantem Indicum; num mortem? ea piis transitus est ad æternam beatitudinem: num inferos? sed confidenter Deo loquitur vir pius, ^f *Et si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*. Cur metuam dæmones, in pectore gerens cum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem templum esse Dei, non uno in loco prædicat Scriptura verè ^g *ἀγαθὸν πνεῦμα*. *Sp.* Equidem non video quibus rationibus ista queant refelli quanquam videntur plurimum abesse à sensu communi. *He.* Qui sic? *Sp.* Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciscanus vitam ageret magis voluptuariam quàm alius, opibus, honoribus, breviter omni genere deliciarum affluens. *He.* Adde monarchæ sceptrum, si libet; adde Pontificiam coronam, eamque è triplici fac centuplicem; modò detrahas animum sibi bene consciū, audacter dicam, hunc Franciscanum, nudipedem, nodoso fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui reruncium non habet in orbe, modò adsit bona mens, deliciosius vivere, quàm si in unum hominem sexcentos confles Sardanapalos. *Sp.* Unde igitur est quòd pauperes ferè conspiciamus tristiores divitibus? *He.*

Quia

^a Id est, Equi:
senectutem.

^b Pro. 14. 13.

^c Eccles. 30.

^d 16.

^e Pro. 17. 22

^f Pro. 15. 15.

Nullus me-
tus piis.

^g Psal. 23.

^g Authentica, cui ne-
quit contra-
dici.

Felicitas pi-
orum præ
cæteris om-
nibus.

Quia his pauperes sunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigilæ, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitum; sed tamen non in his tantum, sed etiam in ipsa morte sese exserit mentis alacritas. Animus enim, quanquam illigatus est mortali corpori, tamen quoniam naturæ potentioris est, corpus ipsum quodammodo transformat in sese, præsertim si ad vehementem naturæ impetum accedat. * *ἐνέργεια* spiritus. Hinc est quodd sæpenumero videmus homines verè pios majore cum alacritate morientes quàm alios convivantes. *Sp.* Istud profectò non rarò sum admiratus. *He.* Atqui non est admirandum, illic esse invincibile gaudium ubi adest omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi est, animum verè pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cum idem, si ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturum sit? Ubicunque pura mens est, ibi Deus est; ubicunque Deus est, ibi paradísus est; ubi cælum est, ibi felicitas est; ubi felicitas est, ibi gaudium est verum & alacritas sincera. *Sp.* Attamen suaviùs viverent si abessent incommoda quædam, & adessent oblectamenta quæ vel negligunt vel non assequuntur. *He.* Quæ verò mihi narras incommoda? quæ lege cõmuni comitantur conditionem humanam, famem, sitim, morbum, lassitudinem, senectutem, mortem, fulmina, terræ motus, inundationes, bella? *Sp.* Et ista quoque. *He.* At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoq; malis longè tolerabilior est piorum conditio, quàm voluptates corporis per fas nefasq; venantium. *Sp.* Qui sic? *He.* Imprimis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatius ferunt ea quæ vitari non possunt. Dein, quoniam intelligunt illa omnia à Deo immitti vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis, non modò patienter, verum etiam gaudent, tanquam obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam gratias agunt, vel pro clementi correctione, vel pro inestimabili lucro. *Sp.* Sed multi sibi accersunt corporis molestias. *He.* Sed plures adhibent medicorum remedia, quò corporis sanitatem vel tueantur vel recuperent. Cæterum accersere molestias, h. e. inopiam, adversam valetudinem, persecutionem, infamiam, nisi cum huc impellit Christiana charitas, non est pietatis, sed stultitiæ. Cæterum quoties insiguntur ob Christum & ob justitiam, quis ausit eos vocare miseros, cum ipse Dominus appelleret eos *beatos*, & horum gratiâ gaudere jubeat? *Sp.* Habent tamen interrim & ista sensum cruciabilem. *He.* Habent, sed quem facile ab-

* *Efficacia.*

Ubi Deus, ibi
beatitudo.

Piorum con-
ditio afflicta
longè melior
quàm volup-
tuaria impi-
orum.

absorbet hinc merus gehennæ, illinc spes æternæ beatitudinis.
 Age, si tibi persuasum esset te nunquam ægrotaturum, aut
 nullam corporis molestiam sensurum in omni vita, si semel
 patiaris cuspide aciculæ tibi summam pungi cutem, nonne
 lubens & gaudens acciperes tantillum dolorem? *Sp.* Maximé.
 Imò si certò sciam mihi nunquam in vita dolituros dentes,
 æquo animo pariar vel aliùs infigi acum, atque etiam ambas
 aures subulâ perforari. *He.* Atqui quicquid in hac vita accidit
 afflictionis, levius ac brevius est ad æternos cruciatus, quàm
 momentaneum acûs vulnuscule ad hominis vitam, quam-
 vis longam; nulla enim analogia rei finitæ ad infinitâ. *Sp.* Ve-
 rissima prædicas. *He.* Jam si quis tibi persuadeat, te per om-
 nem vitam omni molestiâ cariturum, si semel manu flammam
 dividas, quod fieri veruit Pythagoras, nonne lubens id face-
 res? *Sp.* Ego sanè vel centies, modò nè me fallat promissor.
He. Deus nè potest quidem fallere: sed ille flammæ sensus di-
 uturnior est ad totam hominis vitam collatus, quàm tota vi-
 ta collata ad cœlestem beatitudinē, etiam si quis trium Nesto-
 rum excedat annos: siquidem illa quantumlibet brevis ma-
 nus injectio nonnulla hujus vitæ portio est; sed tota homi-
 nis vita nulla portio est æternitatis. *Sp.* Non habeo quod con-
 tradicam. *He.* Ad hanc igitur qui toto pectore cerrâq; spe pro-
 perant, cùm tam brevis sit transcursus, an credis eos hujus vi-
 tæ molestiis disruciari? *Sp.* Non arbitror, modò adsit certa
 persuasio firmâq; spes assequendi. *He.* Venio nunc ad oble-
 ctamenta quæ objiciebas. Abstinēt à choreis, à comessatio-
 nibus, à spectaculis; hæc nimirum ita contemnunt, ut fru-
 antur multò jucundioribus, nec minùs oblectentur, sed aliter:
Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis a- I Cor. 2. 9.
scenderunt quæ solatia Deus paraverit diligentibus ipsum.
 Beatus Paulus agnovit quæ sint cantica, quæ choreæ, quæ tri-
 pudia, quæ comessationes piarum mentium etiam in hac vita.
Sp. At sunt quædam voluptates licitæ, quas isti sibi ipsi inter-
 dicunt. *He.* Etiam licitarum voluptatum immodicus usus est
 illicitus: hunc si excipias, in cæteris omnibus superant qui vi-
 dentur asperam vitam degere. Quod potest esse magnificentius
 spectaculum quàm hujus mundi contemplatio? Ex eo longè
 plus capiunt voluptatis homines Deo chari quàm cæteri. Si-
 quidem hi dum curiosis oculis contemplantur admirandū hoc
 opus, anguntur animo quòd multarum rerum causas non asse-
 quantur. In quibusdam etiam ceu Momi quidam obmurmurât
 opifici, neq; raro Naturam pro matre novercam appellant:
 quod convitiū verbo tenuis quidam naturam ferit, sed re-
 vera

Longè plus
 voluptatis
 capiunt verè
 boni ex hoc
 mundo
 quàm impij

Mundus pi-
orum gratiâ
conditus.

Quinam ma-
riti suas di-
ligunt ux-
res.

vera in eum redundat qui naturam condidit, siqua est om-
nino natura. At homo pius religiosis ac simplicibus oculis
magna cum animi voluptate spectat opera Domini patris-
que sui, demirans singula, nihil reprehendens, sed pro cun-
ctis gratias agens, cum reputat hæc omnia propter ho-
minem esse condita : atque adeo in singulis rebus adorat
omnipotentiam, sapientiam ac bonitatem conditoris, quarum
vestigia perspicit in rebus conditis. Jam finge mihi esse ali-
quod palatium revera tale quale Psychæ fingit Apuleius,
aut si quod potes magnificentius elegantiusque : huc adhibe
duos spectatores, alterum peregrinum, qui tantum visendi
causâ venerit, alterum servum aut filium ejus qui construxit
hoc ædificium : uter impensius delectabitur ? hospes ille ad
quem ea domus nihil attinet ; an filius, qui charissimi patris
ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum
voluptate speculatur, præsertim cum cogitat totum hoc opus
ipsius gratiâ factum esse ? *Sp.* Percontratio tua non eget re-
sponso ; sed plerique, non piis moribus, sciunt cælum & quæ
cælo clauduntur hominis causâ esse condita. *He.* Sciunt ple-
riq; omnes, sed non omnibus hoc venit in mentem : & si ve-
nit in mentem, plus tamen capit voluptatis qui magis amat
opificem ; quemadmodum alacrius intuetur cælum qui ad vi-
ram cœlestem aspirat. *Sp.* Verisimillima dicis. *He.* Jam con-
viorum suavitas non est sita in lautitiis palati aut coquorum
condituris, sed in prospera corporis valetudine & stomachi
appetentia. Cave igitur putes ullum Lucullum coenare ju-
cundiùs appositis perdicibus, phasianis, turturibus, leporinis,
scaris, siluris, aut murænis, quàm vir pius cibario pane, olerib-
us aut leguminibus, potu vel aquæ, vel cervisiz tenuis, vel
vini probe diluti ; propterea quod hæc accipit tanquam mis-
sus à benigno patre datos. Omnia condit oratio, omnia san-
ctificat precatio præcedens, sacra lectio comes magis ani-
mum reficiens quàm esca corpus, & gratiarum actio succe-
dens ; postremo, surgit à mensa non distentus, sed recreatus,
non onustus, sed refectus, & refectus mente pariter & corpo-
re. An tu putas ullum istarum vulgarium cupediarum archi-
tectum convivari jucundiùs ? *Sp.* Sed in Venere summa est
delectatio, si Aristoteli credimus. *He.* Et hac in parte vic-
cit homo pius non minus quàm in convivio : rem sic accipe.
Quò vehementior est erga uxorem charitas, hoc congressus
ille connubialis est jucundior. Nulli porro vehementius a-
mant uxores suas quàm qui eas sic diligunt sicut Christus di-
lexit Ecclesiam : nam qui eas voluptatis gratiâ diligunt, ne dili-

dili-

diligunt quidem. Adde quodd quod rarior est cum uxore congressus, hęc est suavior; quę res nec impium poetam latuit, qui scripsit, — *Voluptates commendat rarior usus*. Quanquam minima voluptatis pars in coitu sita est. Longe major est in perpetuo convictu, qui inter nullos potest esse jucundior quàm inter eos qui se Christianā charitate sinceriter amant, & amant pariter mutuó. In aliis frequenter cum senescente voluptate senescit amor: Christiana charitas hęc magis virescit, quod magis delectatio carnis decrescit. An nondum tibi persuasi nullos vivere jucundiùs quàm qui cum pietate degunt? *Sp.* Utinam itidem sit persuasum omnibus. *He.* Quodd si Epicurei sunt qui suaviter vivunt, nulli veriùs sunt Epicurei quàm qui sancte pieque vivunt. Et si nos tangit cura nominum, nemo magis promeretur cognomen Epicuri quàm adorandus ille Christianę philosophię princeps; Gręcis enim *ἑμμεν* & *αὐξιλιατὸρ* declarat. Cùm naturę lex esset vitiis tantùm non obliterata, cùm Moïsis lex magis irritaret cupiditates quàm sanaret, cùm impunè regnaret in mundo tyrannus Sathanas, solus ille pereunti humano generi præsentaneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur quidam qui blaterant Christum naturā fuisse tristem quempiam ac melancholicum, nōsque ad inamœnum vitę genus invitasse: imò is unus ostendit vitam omnium suavissimam Lapis Tantaręque voluptatis plenissimam; tantùm absit lapis ille talcus.

Tantalus. *Sp.* Quid isthuc ænigmatis est? *He.* Ridebis fabulam; sed hic jocus seria ducit. *Sp.* Expecto jocum serium. *He.* Narrant ii quibus olim studio fuit philosophię præcepta fabularum involucriis tegere, Tantalum quendam adhibitum fuisse Deorum mensę, quam volunt esse laucissimam. Cùm hospes esset dimittendus, Jupiter hoc suę dapililitatis esse ratus, ne conviva discederet absque xenio, permittit ut quod vellet peteret, accepturus quicquid petiisset. Tantalus autem stolidus, ut qui beatitudinem hominis ventris & gulę delectatione metiretur, optavit ut sibi per omnem vitam liceret tali mensę accumbere. Annuit Jupiter, & ratum erat votum. Tantalus assidet mensę omni genere deliciarum instructę, appositum est nectar, nec desunt rosę nec odores, qualibus deorum nares possunt oblectari, adstat pocillator Ganymedes aut Ganymedi similis, circumstant Musę suaviter canentes, saltat ridiculus Silenus, nec absunt moriones, breviter quicquid ullum hominis sensum possit oblectare; sed inter hæc omnia ille sedet tristis, suspirans & anxius, nec hilarescens risu nec attingens apposita. *Sp.* Quid in causa?

Christus ipse
Epīcurus,
i. auxiliator.

Stolidum
Tantali vo-
tum.

Mala consci-
entia ob im-
probitatem
prioris vitæ
est saxum
Tantaleum.

Misericor-
dia Domini
erga pecca-
tores infinita
est & im-
mensa.

causa? *He.* Quoniam super caput accumbentis de pilo pen-
det ingens saxum jamjam casuro simile. *Sp.* Ego me à tali
mensa subducerem. *He.* Sed illi votum transit in necessita-
tem; neque enim Jupiter tam placabilis est quàm noster De-
us, qui perniciosa vota mortalium rescindit, si modò pœni-
teat. Quanquam & alioqui, ne se Tantalus subducat, vetat
idem lapis qui prohibet vesci. Metuit enim, si se commoverit,
nè illico saxi ruinâ conteratur. *Sp.* Ridiculam fabulam! *He.*
At nunc audi quod non rideas. Vulgus à rebus externis petit
vitam jucundam, cum eam non præstet nisi mens secura: nam
sibi malè consciis saxum multò gravius impendit quàm im-
pendit Tantalo; imò non impendit, sed urget premittque
mentem; nec inani metu discrutatur animus, sed in singu-
las horas expectat ut conjiciatur in gehennam. Obsecro, quid
est tam suave in rebus humanis, quod mentem tali saxo pres-
sam possit verè exhilarare? *Sp.* Nulla profectò res, nisi vel
dementia, vel incredulitas. *He.* Hæc si perpenderent adole-
scentes, qui voluptatibus ceu poculo Ciræo dementati, pro
verè jucundis amplectuntur mellita venena, quanto studio
caverent nè quid per incogitantiam admitterent quod in
omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent ut
hoc viaticum pararent senectuti venturæ, mentem sibi bene
consciam & famam nullâ labe contaminatam? Quid autem
illâ senectute miserius, quæ cum respicit in tergum, mag-
no cum horrore videt quàm speciosa sunt quæ neglexit,
quàm scæda quæ amplexa est; rursus cum à fronte prospicit,
cernit imminere diem supremum, & ab hoc protinus æterna
gehennæ supplicia? *Sp.* Felicissimos arbiteror qui primam
ætatem servârunt incontaminatam, & in pietatis studio sem-
per proficientes pervenerunt usq; ad senectutis metam. *He.*
Proximus locus debetur iis qui à juvenili remulencia maturè
resipuerint. *Sp.* Sed quid consilii das illi misero seni? *He.*
Nulli desperandum quamdiu spirat: jubeo ad Domini cle-
mentiam confugere. *Sp.* Sed quò fuit vita longior, hòc ma-
gis accrevit scelerum cumulus, jam arenam exsuperans quæ
est in litore maris. *He.* Sed eas arenas longè superant mi-
sericordiæ Domini. Arena tamen non est homini numera-
bilis, finito tamen est numero: at Domini clementia nec
modum nec finem novit. *Sp.* Sed non est spatium brevi mo-
rituro. *He.* Quò minus est spatii, hòc clamer ardentius. Apud
Deum satis longum est quod à terris ad cælum valeat per-
tingere. Penetrat autem & brevis precatio cælum, modò ve-
hementi spiritûs impetu ejaculetur. Evangelica peccatrix
fertur

fertur per omnem vitam egisse pœnitentiam ; sed latro in ipsa morte quàm paucis verbis impetravit à Christo paradisum. Si toto pectore clamaverit, *Miserere mei, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam*, Dominus tollet saxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium & lætiti-
am, & *exsultabunt* de condonatis peccatis ossa per contri-
tionem humiliata.

G g

DES

DES. ERASMUS ROTERODAMUS DE UTILITATE COLLO- QUIORUM.

AD LECTOREM.

Hoc est,
calumnio:
quæ apud
Græcos hoc
nomen habet
quodd omnia
in aliam par-
tem trahat &
conjectat
quàm existi-
mata aut e-
dita sunt.

A

turat aures? Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujusdam erat edita. Quam cum ingenti applausu viderem exceptum à studiosis, abusus sum affectu vulgari ad profectum studiorum. Quandoquidem nec medici semper ægrotis ministrant saluberrima, sed illis nonnihil concedunt ob hoc ipsum quodd vehementer appetant: itidem mihi visum est hoc genus illecebris inescare teneram ætatem, quæ jucundis facilis ducitur quàm seriis aut exactis. Itaq; quodd editum erat pargari, deinde adjeci quæ moribus etiam formandis conducere, velut irrepens in animos adolescentium, quos rectè scripsit Aristoteles in idoneos auditores Ethicæ philosophiæ, duntaxat ejus quæ seriis præceptis traditur. Quodd si quis clamet, indecorum homini seni sic pueriliter ludere; nihil moror quàm pueriliter, modò utiliter. Et si laudantur literatores ætate pro-vesti, qui pueritiæ crustulis blandiuntur, elementa velint ut discere prima; mihi non arbitror visio veri debere, quodd simili studio juventutem illecto vel ad elegantiam Latini sermonis, vel ad pietatem. Adde quodd bonæ prudentiæ pars est nōsse stultas vulgi cupiditates & absurdas opiniones. Eas arbitror satius ex hoc libello discere, quàm experienciâ, stultorum magistrâ. Multis amara sunt Grammatices præcepta. Aristotelis Ethica non est apta pueris: Theologia Scoti minus; nè veris quidem admodum utilis ad parandam bonam mentem: & plurimum habet momenti, gustum optimarum rerum protinus inseruisse teneris animis. Et haud scio an quicquam discitur feliciter quàm quodd ludendo discitur. Est hoc nimirum sanctissimum fallendi genus, per imposturam dare beneficium. Laudantur enim medici qui sic fallunt ægrotos. Et tamen si nihil hic aliud quàm nugatus fuissim, videbantur latari;

hanc,

huc, quoniam præter linguæ politiem inspersi quædam que mentem instruant ad religionem, calumniantur, ac proinde quasi dogmata Christianæ professionis hic seriò pronunciantur, ita syllabas etiam ad vivum expulsiunt. Id quàm faciunt inque, magis erit perspicuum ubi declarâro Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem. ut enim omittam tot serias sententias mediis iocis admixtas, tot fabulas, tot historias, tot rerum naturas dignas cogitu;

In Colloquio De visendo loca sacra cohibetur superstitionis & immodicus quorundam affectus, qui summam pietatem esse ducunt vidisse Hierosolymam: & huc per tanta terrarum marisque spatia currunt senes Episcopi, relicto grege qui curandus erat; huc viri principes, relicta familiâ ac ditione; huc mariti, relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitie necessarius erat custos; huc adolescentes ac fœminæ, non sine gravi discrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam: & interim superstitioni, inconstantiæ, stultitiæ, temeritati prætextitur religionis titulus; ac desertor suorum, contra doctrinam Pauli, sanctimonia laudem aufert, ac sibi quoque pietatis omnes numeros explevisse videtur. Paulus i Tim. 5. 8. intrepidè pronunciat, Si quis autem suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & est infideli deterior. Atqui hic Paulus loqui videtur de viduis quæ liberos atque nepotes negligunt, idque prætextu religionis, dum sese mancipant obsequiis Ecclesiæ. Quid dicitur de maritis, qui destitutis teneris liberis, uxore iuvenculâ, idque in re tenui, profisciscuntur Hierosolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens ut metuenda sit invidia, nec tam vetus, quin nepotes supersint quos damni magnitudo non sinit oblivisci rei gestæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem invisere Hierosolymam & pio quidem animo, sed parùm felici consilio. Rebus igitur ordiatis, facultatem omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam tutelamque commisit Archiepiscopo cœu parenti. ubi rumor allatus est hominem in ea perigratione periisse, Archiepiscopus pro parente gessit prædonem, occupavit possessiones defuncti; denique & arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit; & nè superesset ultor atrocissimi facti, gravida confossa simul cum sætu periit. Nonne pium erat tali viro dissuadere periculosam & non necessariam profitionem? Huius generis quam multa comperiantur exempla, ceteris æsti-

Pag. 17.
De votis temerè suscep-
tis.

mandum relinquo. Nè quid interim dicam de sumptibus, quò ut fateamur non omnino perire, tamen nemo prudens non fatebitur in usus longè meliores expendi potuisse. Quod autem ad Religionem attinet, Divus Hieronymus laudat Hilarionem, quòd cum esset Palestinus, & in Palestina viveret, tamen semel dantaxat viderit Hierosolymam, ob loci vicinitatem, nè videretur contemnere loca sacra. Si meritò laudatus est Hilarion, quòd abstinnit ab Hierosolyma tam vicinus, nè Deum angusto loco claudere videretur, semel tantum adierit ob loci propinquitatem, nè quos offenderet, quid dicendum de his qui ex Anglia & Scotia tantis impendiis, per tot discrimina, petunt Hierosolymam, præsertim domi relictis charissimis, quibus juxta doctrinam Apostoli debent perpetuam curam? Clamats. Hieronymus, Non magnum est Hierosolymis fuisse, sed bene vixisse magnum est. Et tamen ætate Hieronymi probabile est evidentiora vestigia veterum monumentorum exstitisse quàm nunc exstant. De Votis disputationem aliis relinquo; tantum hoc agit Colloquium, nè quis temerè talia vota suscipiat. Id esse verum declarant hæc mea verba, Præsertim cum domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos & familiam quæ pendebat ex me, & operâ meâ quotidianâ alebatur, & cætera quæ sequuntur. De votis igitur susceptis nihil dicam, nisi quòd si summus essem Pontifex, non admodum gravatè relaxarem obstrictos. In suscipiendis, quemadmodum fateor fieri posse ut aliquis cum fructu pietatis eat Hierosolymam, ita non dubitarem multis, ex rerum circumstantiis, dare consilium ut eas impensas, tempus & operam insumerent in alia quæ propius conducant ad veram pietatem. Hæc arbitrari esse pia; eòque consideratâ multorum vel levitate, vel ignorantia, vel superstitione, visum est super ea re movere juvenutem; neque video quos offendere debeat hæc admonitio, nisi fortè quosdam istos quibus charior est quæstus quàm pietas. Nec illic damno Pontificias indulgentias aut diplomata, sed taxo nugacissimum nugatorem, qui nè cogitans quidem de corrigenda vita, totam spem collocavit in condonationibus humanis. Hic si quis mihi consideret, quanta jactura pietatis nata sit inter mortales, partim ex eorum vitio qui prostituunt Pontificias indulgentias, partim eorum culpâ qui illas secus quàm oportet accipiunt, fatebitur operæ pretium, juvenutem super hac re commonitam esse. Verum hoc modò parùm consultum est commissionariis. Audi, & bone, si viri boni sunt, gaudebunt esse monitos simplices; si potior est illis quæstus quàm pietas, valeant.

Indulgentiæ.
* Quibus à Pontifice concessum erat in Indulgentiis camponam exercere. Hos rectius Indulgentiarum redemptores aut cencinnatores appellamus.

Pag. 19.

In Colloquio De captandis Sacerdotiis taxo eos qui Romam

cussant, venanturque Sacerdotia, crebro gravi jacturâ tum morum tum pecuniæ; eoque deduco sermonem, ut Sacerdos pro concubina lectione bonorum authorum semet oblectet.

In Militis confessione taxo facinora militum & impiam militum confessionem, ut adolescentes ab ejusmodi moribus abhorreant. Pag. 21.

In Monitis Pædagogicis doceo puerum verecundiam, ac mores ætati decoros. Pag. 26.

In Pietati puerili nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad studium pietatis? Nam quod quidam ardebant de Confessione, mera fuit calumnia, cui jampridem respondi. Do- Confessio.

ceo confessionem esse suscipiendam, perinde quasi nobis esset instituta à Christo. Cæterum an id sit factum, nec refellere est animus, nec asseverare quod nec mihi satis persuasum est, nec aliis probare possim. Quod autem admoneo de genere vitæ serio deligendo, deque seligendo Sacerdote cui committas arcana tua, judicabam adolescentius esse necessarium, nec video cur me debeat pœnitere. At sic erunt pauciores Monachi & Sacerdotes. Fortassis erunt, sed meliores. Idem probabit quisquis verè Monachus est. Porro qui venantur à proselytos vel ob prædam vel ob superstitionem, dignissimi sunt qui omnibus omnium scriptis tradascantur, quod respiciant. a Venantur Proselytos qui ad vitæ suæ institutum vel sectam callidâ persuasione simplicium animos illecebrant, tanquam elscâ projectâ in retia perducen- tes.

* In Convivio prophano non damno constitutiones Ecclesiæ de jejniis ac delectu ciborum, sed indico superstitionem quorundam qui his plus tribuunt quàm oportet, negligentes eorum que magis faciunt ad pietatem, damnoque eorum crudelitatem qui hæc exgunt ab his à quibus Ecclesiæ mens non exigit: item eorum præposteram sanctimoniam qui ex hujusmodi rebus condemnant proximum. Hic si quis reputet quanta veræ pietatis lues hinc nata sit inter mortales, fatebitur vix aliquam admonitionem esse magis necessariam. Sed hac de re copiosius alias respondebimus. * Pag. 34.

In Convivio Religioso, cum omnes faciam alienos à sacris, omnes conjugatos, satis doceo quale debeat esse convivium omnium Christianorum. Ad quam formam si sacerdotes quidam & Monachi conferant sua convivia, intelligent quantum absint ab ea perfectione quâ conveniebat illos Laicis antecellere. Pag. 76.

In Apotheosi doceo quantum honoris debeat egregiis viris, qui suis vigiliis bene meriti sunt de studiis liberalibus. Pag. 106.

Sunt inepti quibus colloquium Proci & Puellæ videatur lascivum, cum nihil fingi possit castius; si res honesta est matrimonium, & procum agere honestum est. Atq; utinam omnes proci tales essent qualem hic fingo, nec aliis colloquiis coirent matrimonia. Pag. 111.

matrimonia. Quid facias istis ingeniis tetricis, & ab omnibus Gratiis alienis, quibus impudicum videtur quicquid amicum est ac festivum. Hæc puella negat proco discessero osculum, quod totam virginitatem illi servet illibatam. Quid autem nunc vulgus non dant puellæ procis? Deinde non vident quàm multa philosophica sint inpersa jocis, de non præcipitando conjugio, de delectu non solum corporum, sed multo magis animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio sine consensu parentum, de castè colendo matrimonio, de sanctè educandis liberis: postremo puella comprecatur Christum ut illius auspicijs sit felix connubium. An hæc non convenit scire juvenes? Et qui hanc lectionem ob lasciviam putant esse noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum & facetias Poggii, Præclara judicia!

Pag. 119.

In Virgine Misogamo detestor eos qui adolescentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monasterium, abutentes illorum vel simplicitate vel superstitione, persuadentes eis non esse spem salutis extra Monasteria. Nisi talibus piscatoribus plenus est mundus, nisi innumera felicissima ingenia per istos infelicissimè sepeliuntur ac defodiuntur viva, quæ fuissent electa vasa Domini, si judicio sumpsissent institutum natura congruens, non rectè admonui. At si quando cogar in hoc argumento proferre quid sentio, sic depingam & a plagiarios illos & ipsius magnitudinem, ut nullus non fassurus sit se non sue causa hæc monuisse: quanquam civiliter id quidem à me factum est, ne malis daretur ansa delinquendi.

Rectè illos
plagiarios
vocat, quod
quodammodo
furtum in
alterius cor-
pus commit-
tant.

Pag. 126.

In proximo Colloquio, Virginis pœnitentis, non induco Virginem quæ professæ mutavit institutum, sed quæ ante peractam professionem redierit ad parentes quos habebat optimos.

Pag. 128.

In Memphisgaro quàm multa sunt philosophica, de celandis Maritorum vitis, de non interrompeada conjugum benevolentia, de sarcindis offensis, de corrigendis maritorum moribus, de obsequijs erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Aristoteles & Xenophon, nisi quod hic personæ vitam quandam addunt orationi?

Pag. 138.

In Colloquio Militis & Carthusiani simul depingo & insaniam juvenum qui procurruunt ad bellum; & pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamæa.

Pag. 143.

In Psendocheo depingo quorundam ingenia qui nati sunt ad mentiendum: quo quidem hominum genere nihil execrabilius; utinam esset varius.

Pag. 157.

In Colloquio Adolescentis & Storti zonne & lupanaria facio

facio casta? Quid autem dici potuit efficacius vel ad inferendam adolescentum animis pudicitiae curam, vel ad revocandas ab instituto non minus erumoso quam turpi puellas ad questum expositas? unica vox commovit quosdam, quod impudica puella blandiens adolescenti vocat illam suam mentulam, cum hoc apud nos vulgarissimum sit etiam honestis matronis. Hoc qui ferre non potest, pro mea mentula, scribat, mea voluptas, aut siquid marult.

In Convivio Poëtico doceo cujusmodi debeat esse convivium inter studiosos; parum, sed festivum & hilare, conditum literatis fabulis, sine rixis, sine obreptione, sine turpiliquio.

In Inquisitione de Fide docco summam Catholicae professionis, idque aliquantò vividius ac liquidius quam docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gersonum, quem interim honoris causa nomino. Ideo porro fingo personam Lutherani, quò facilius redeant in concordiam, inter quos de praecipuis articulis Orthodoxae professionis convenit. Etiam si reliquam inquisitionis partem non addidi, propter hæc exulceratissima tempora.

In Senili Colloquio quam multa velut in speculo exhibetur, quæ vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquillam. Hæc præstat adolescentes ex festivis colloquiis quam experimentis discere. Socrates philosophiam è cælo deduxit in terras; ego philosophiam etiam in lusus, confabulationes & computationes deduxi. Oportet enim & ludicra Christianorum sapere philosophiam.

In Prochoplusiis quam multa sunt ad quæ pastores, rustici, rudes & indocti, nihilque minus quam pastores, possint suam vitam corrigere? Prætereaque ad tollendam stultam gloriam vestium; rursus ad coercendam illorum insaniam qui monachorum cultum exsecratur, quasi per se mala sit vestis. Et obiter describitur forma, quales debeant esse monachi qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales sunt quales hîc describo.

In Erudita Puella simul & Paula, Eustochii, Marcellæ vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt studium literarum; Monachos Abbatesque sacrorum studiorum otores, luxui, otio, venationibus, aliaque deditos, puellæ conjugatæ exemplo exstimulo ad aliud studiorum genus ipsis magis congruens.

In Spectro detego technas impostorum, qui credulis simplicium animis solent illudere, fingentes apparitiones Dæmonum

& animarum, vocēsque divinas. Quantum verò pestem hæ præstigia inuexerunt pietati Christianæ ! Quoniam autem rudis ac simplex ætas huiusmodi fraudibus potissimum est obnoxia, visum est exemplo non inamæro depingere modum imposturæ. Sic de hoc vi-
 a De hoc vi-
 de Platnam. sus juvenis à b morachis. Sic commentitiis oraculis & hoc
 b prædicato-
 ribus, qui D. plurimi deluduntur.
 Francisci

Nec minima pars humanarum calamitatum est * Alcumistica, quæ doctis etiam & cordatis viris imponit ; adeò morbus hic adlubescit, si quem corripuerit. Huic affinis est Magia (eodem nomine, sed cognomine blandiens) naturalis. Similes imposturas taxo in Hippoplano & Prochologia, rursus in Convivio fabuloso. Ex his si nihil aliud discerant pueri quàm Latine loqui, quantò plus laudis meæ meretur industria, qui per lusu[m] ac voluptatem id facio, quàm illorum qui misere iuventuti Mammetreptos, Brachylogos, Catholiconas, & significandi modos obtrudebant ?

Pag. 239. In Puerpera, præter naturalium rerum cognitionem, quàm multa sunt moralia, de cura matrum erga liberos, primum infantes, mox grandiores.

Pag. 253. In Peregrinatione Religionis ergò taxo istos qui per tumultum ejecerunt omnes imagines è templis ; rursus eos qui insaniunt in peregrinationes quæ suscipiuntur prætextu religionis, unde jam & sodalitates inventæ sunt. Qui Hierosolymæ fuerunt, equites aurati vocantur, seque Fratres vocant, & in die palmarum seriò rem agunt ridiculam, sive trahentes asinum, ipsi non multum differentes ab asino ligneo quem trahunt. Id imitati sunt qui Compostellam adierunt. Dentur hæc sanè, dentur affectibus hominum, at non ferendum quòd hinc sibi vendicant pietatem. Notantur & ii qui Reliquias incertas pro certis ostendunt, qui his plus tribuunt quàm oportet, qui quæstam ex his sordidè faciunt.

Pag. 275. In Ichthyophagia tracto quæstionem de constitutionibus humanis, quas quidem prorsus rejiciunt, multum aberrantes à recta ratione ; quidam propemodum anteposunt Divinis legibus ; rursus alii abutuntur & Divinis & humanis constitutionibus ad quæstum ac tyrannidem. Conor itaq; partem utramque ad moderationem temperare, inquirens unde natæ sint, & quibus gradibus huc usq; progressæ constitutiones humanæ, quos & quatenus obligent, ad quid conducunt, quantum distent à divinis ; obiter indicans præpostera mortalium iudicia quibus jam olim mundus plenus est, & unde totus hic orbis tumultus natus est. Hæc idco quoque tractavi copiosius, quòd doctis suppedi-

suppeditarem occasionem accuratius hisce de rebus scribendi. Nam quæ adhuc prodierunt non satisfaciunt curiosis. Traducere scortationem, temulentiam, adulterium, non proinde ad rem pertinebat, quandoquidem hæc mala nullum fallunt : sed ex his est periculum veræ pietatis, quæ vel non sentiuntur, vel sanctimonie fallaci specie blandiuntur. Quod si quis calumniatur, personis sordidis affingi Theologicam disputationem, ab his talia nunc in omnibus convivii disputantur, & huiusmodi personis opus erat familiarius crassiusque rem tractaturo.

In Funere, quoniam mors arguere solet Christianam fiduciam, Pag. 313.
in duobus idiotis depinxi diversum mortis genus, veluti imagine vivâ ponens ob oculos dissimilem excessum eorum qui fidunt rebus commentitiis, & qui spem salutis fixerunt in misericordia Domini : obiter taxans divitum stultissimam ambitionem, qui luxum ac superbiam suam & ultra mortem proferunt, quam mors saltem debebat auferre ; simul eorum perstringens vitium qui sui compendii gratiâ stultitiâ locupletum abutuntur, quàm ipsi potissimùm debebant corrigere. Quis enim audebit liberè monere potentes ac divites, si monachi, qui se profitentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis ? Si nulli tales sunt quales descripsi, tamen ostensum est exemplum quod oportet vitari : si vulgò referuntur longè his quæ proposuimus execrabiliora, qui sunt æqui meam agnoscant civilitatem, suumque vitium corrigan- & si vitio vacant ipsi, alios peccantes vel emendent vel coercerant. Nullum Ordinem perstrinximus, nisi fortè totum Christianismum infamat qui quicquam monendi gratiâ dixerit in corruptos Christianorum mores. Quos tantopere movet honos ordinis, eos inprimis compescere debebant qui passim factis suis debonestant ordinem. Nunc cum illos ut germanos sodales agnoscant, foveant ac tueantur, quâ fronte causantur à bene monente Ledi existimationem Ordinis ? Quanquam quæ ratio dicat, sic habendam huius aut illius humane sodalitatis rationem, ut publicam Christianorum utilitatem negligas ?

In Differentia Verborum ac Rerum taxo præpostera quorundam iudicia. Pag. 333.

In Convivio vario commostro rem civilitati congruam.

Pag. 329.

In Charonte detestor bellum inter Christianos.

Pag. 336.

In Synodo Grammaticorum ridico studium cuiusdam Carthusiani suo iudicio doctissimi, qui cum in Græcas literas soleat solidissime debacchari, nunc libro suo indiderit Græcum titulum, sed ridiculè, Anticomaritas dicens, quos appellare poterat Antimarianos vel Antidicomarianos.

Pag. 340.

In Cyclope taxo quosdam qui Evangelium semper habent in ore, cum in vita nihil sit Evangelicum. Pag. 352.

In

Pag. 364.

In Conjugio impari pono ob oculos vulgi stultitiam, qui in sponsalibus supputant dotis modum, nec ad rationem vocant sponsi scabiem leprâ deteriore. Atque id hodie fit tam passim ut nemo miretur, cum nihil sit in liberos crudelius.

Pag. 367.

In Eminentia nobilitate dedingo genus hominum qui sub umbra nobilitatis existimant sibi nihil non licere : quæ præcipua pestis est Germaniæ.

Pag. 369.

a Qui dum apertius vitia insectatur, cogitur subinde turpiora ob oculos ponere

In Senarulo traducturus eram vitia quædam mulierum, sed civiliter, nequis expectet tale quippiam quale habet a juvenalis. Verum hoc agenti obortus est quidam interpres *Αντι* *Λύκος*, lupus, ut aiunt, in fabula. Reliqua ferè comparata sunt ad voluptatem, sed non illiberalem. Non hoc est debonificare ordines, sed erudire. Quapropter omnibus ordinibus & privatis & publicè rectius consultum fuerit, si deposita quidvis calumniandi rabie, candidis animis amplectamur omnes quicquid pio studio in publicam utilitatem adfertur. Aliis aliæ sunt dotes, & alios alia capiunt, milleque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum est Juveaci studium, qui sacram Evangeliorum historiam carmine prodidit. Nec sua laude fraudatus est Arator, qui idem fecit in Acta Apostolorum. Adversus Hæreticos tubam intendit Hilarius : arguitur Augustinus : Hieronymus dialogis pugnat : Prudentius vario metri genere dimicat : Thomas & Scotus dialectices ac philosophiæ præsidii pugnant. Simile studium omnium, sed dissimilis singulorum ratio. Non reprehenditur diversitas, qua scopum eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hispanus, quod dociliores veniant ad Aristotelem. Multum enim promovit qui gustum dedit. Atqui hic libellus, si teneræ publi prælegatur, tradit illos ad multas disciplinas magis habiles, ad Poëticen, ad Rhetoricen, ad Physicen, ad Ethicen, demum ad ea quæ sunt pietatis Christianæ. Stulti personam suscepi, factus ipse mearum rerum b Encomiastes ; sed huc me compulit partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Christianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus studiis incumbere.

b Laudator ; vulgi est proverbium.

c Boraceum, nihil sapiens, inconditum

Hæc ita cum habeant, omnibusque qui literas didicerunt perspicua sint, est tamen quoddam hominum genus mîrè c bluteon, Deputatos appellant Galli, opinor, quod malè putati fiat, aut certè plûs satîs putati, qui sic pronunciant de meis Colloquiis, Opus esse fugiendum, præsertim monachis, quos illi Religiosos appellant, & adolescentibus, ed quod jejunia & abstinentiæ Ecclesiæ parvi penderentur ; beatæ Mariæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur suffragia ; Virginitas,

si coniugio conferatur, nullius esse aut parvi momenti; religio-
nis etiam dissuaderetur omnibus ingressus; quòdque in eo ardua
difficilesque Theologiæ quæstiones Grammaticulis proponantur
contra statuta per magistros in artibus iurata. Agnoscis, mi
Lector, Atticam eloquentiam, ut ad postremum primo loco
respondcam. Quid artium magistri proponant Grammaticulis
nescio; quæ tractantur in Colloquiis de Symbolo, de Missa,
de Jejuniis, de Votis, de Confessione, nihil habent Theologiæ
difficultatis, sed ejus generis sunt ut non oporteat ea quemquam
nescire. Et si pueris præleguntur Epistolæ Pauli, quid periculi
est si gustus quidam illis præbeatur Theologiæ disputationis?
Ad hæc, cum non ignorent pueris Sophisticæ candidatis per-
plexas de personis Divinis statim quæstiones summæ difficultatis
proponi, nè dicam otiosæ subtilitatis cur nolant pueros hoc dis-
cere quòd ad communem vitam pertinet? Jam si putant nihil
referre quid sub qua persona dicatur; intelligunt, opinor, quàm
multa comperiuntur in Evangelicis & Apostolicis literis quæ
secundum hanc legem manifestam habent blasphemiam. Multis
locis approbo jejunium, nusquam damno. Qui secus asseverat, eum
declamabo impudentissimè mentiri. Sed in Pierate puerili, in-
quint, leguntur hæc verba, Cum jejunio mihi nihil est ne-
gotii. Finge hæc verba dici sub persona militis aut temulenti,
num protinus Erasmus damnat Jejunia? Non opinor. Nunc
dicuntur ab adolescente nondum adulto, quàm ætatem lex non
obstringit ad jejunandum. Et tamen is adolescens præparat se
ad iusta jejunia. Sic enim subjicit, Sed tamen si sensero o-
pus, prandeo cœnòq; parcius, quòd me præbeam alacriorem
studiis pietatis per diem festum.

Abstinentias verò quàm damnam declarant hæc verba quæ
sunt in Convivio prophano, In plerisque non res, sed animus
discernit nos à Judæis. Illi manuta abstinebant à certis cibis
velut ab immundis, & animum inquinaturis. Nos cum in-
telligamus omnia munda esse mundis, tamen carni lascivi-
enti, velut equo ferocienti, pabulum subducimus, quò magis
fit audiens dicto spiritus. Nonnunquam immoderatum sua-
vium rerum usum abstinentiæ molestiâ castigamus. Paulò
post reddit rationem quare Ecclesia interdixit esum quorum-
dam ciborum. Omnibus, inquit, conducet. Nam tenuibus
cochleis aut ranis licebit vesci, aut cepas porrùmve arrode-
re; mediocres detrahent nonnihil quotidianis obsoniis: quòd
si quid divites delicientur hâc occasione, suæ gulæ impu-
tent, non incusent Ecclesiæ constitutionem: Mox loquor his
similia. Rursus aliquantò post, Scio medicis magnopere
damnum

damnatum esse piscium esum; sed secus visum est maioribus nostris, quibus obtemperare religiosum est. *Inibi protinus deo hic vitandam etiam offendiculum infermiorum.*

Aequè falsum est, in Colloquiis irrideri suffragia beatæ Virginis & aliorum Sanctorum; sed illos irrideo qui petunt à Sanctis quæ non auderent à bono viro petere, aut hoc animo petunt à certis divis, quasi hoc aut illud hic aut ille citius velit aut possit prestare quàm alius, aut quàm ipse Christus. Imò in Puerili pietate sic loquitur puer, Salutem dixi nonnullis. Quibus? Christo ac divis aliquot. Et aliquantò post, Rursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos divasque omnes; sed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiares. Et infra commemorat nominatim quos divos salutat quoti die.

Mirum verò si Proculus amans laudat nuptias, dicatq; castum conjugium non multum abesse à laude Virginitatis, cum Augustinus Patriarcharum polygiam anteponat nostro cælibatui.

Quod obijciunt de ingressu Religionis, quàm sit manifesta vanitatis declarant mea verba in Virgine Misogamo; sic enim loquitur Virgo, Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? Respondet juvenis, Nequaquam; verum quemadmodum nemini suadere velim, ut quæ se in hoc vitæ genus conjecerit luctetur emergere; ita non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ, nè se temere eò præcipitent unde post sese non possunt explicare. Hæc est illius colloquii conclusio, utcumque certatum est argumentis. Obsecro, an hoc est omnibus dissuadere ingressum religionis? Non damnatur ingressus, sed præceps temeritas damnatur. Hæc igitur malitiosè detorquent ad calumniam. At non perpendunt quàm multa illic discunt grammaticuli quæ pugnant cum decretis Luthcranorum.

In Puerili pietate traditur ratio bene & utiliter audiendi Missam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer ut antequam sumat Eucharistiam confessione purget animam. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta sunt usu populi Christiani, cum tamen in Sacris literis non habeantur, hætenus esse servanda, nè cui semus offendiculo.

In Prophano Convivio docentur, magis obtemperandum Pontificum constitutionibus quàm medicorum consiliis: tantum admonentur in necessitate cessare vigorem constitutionis humane, & mentem legislatoris. Ibidem probat quispiam benignitatem in monachorum collegia, modò detur in usum, non ad luxum, & potissimum detur religionis disciplinam observantibus.

De constitutionibus humanis hæc pronuntiantur in colloquio
 Ἰχθυοπαγία. Pugnent qui volent, ego censeo leges majorem
 reverenter suscipiendas & observandas religiosè, velut
 à Deo profectas : nec esse tutum, nec esse pium, de potestate
 publica sinistram concipere aut serere suspicionem. Et siquid
 est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius
 est ferre quàm seditiosè reluctari. Hujusmodi permulta gram-
 maticuli discunt ex meis colloquiis, quibus sic obmurmurant isti.
 Sed indecorum est Theologum joculari. Saltem hoc mihi concedant
 apud pueros, quod ipsi permittunt sibi viri apud viros in Vespertiis,
 ut vocant rem insulsum insulso vocabulo.

Insulas calumnias quas in Hispaniis objecere quidam, ostendi
 mera esse somnia hominum nec sobriorum nec Latine scientium.
 Nec minus indoctum est quod quidam pronuntiavit, hæreticè
 dictum, quod in Symbolo Pater dicitur simpliciter Author om-
 nium. Verùm is, deceptus incitiâ Latini sermonis, existimat
 authorem nihil aliud quàm creatorem aut fabricatorem signifi-
 care. Atqui si consulat eos qui callent elegantiam Romani sermo-
 nis, si evolvat Hilarium aliòsq; vetustos authores, comperiet au-
 thoritatem accipi pro eo quod Scholastici vocant rationem per-
 fectissimam principii, eoque Patri peculiariter tribuant, & autho-
 ris nomine sæpe designant Patrem cum personas inter se conferunt.
 An Pater rectè dicatur causa Filii nihil meâ refert, cum nun-
 quam eo verbo sim abusus, nisi quod illud est verissimum, nos de
 Deo non posse loqui nisi verbis impropriis ; nec magis proprium
 verbum est fons, aut principium, aut origo, quàm causa.

Jam hinc mihi perpende, Lector, quales sint interdum qui
 suis sententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius
 quàm reprehendere quod non intelligas. Ad ista quidvis calum-
 niandi febris quid aliud gignit quàm amarulentiam ac dissidia ?
 Quin potius aliena candidè interpretemur : nec statim nostra
 pro oraculis haberi velimus ; nec eorum judicia pro oraculis du-
 camus qui quod legunt non intelligunt. ubi in consilio est odium,
 ibi cæcum est judicium. Pacificator universorum Spiritus, qui
 suis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordēs &
 unanimēs in sana doctrina sanctisque moribus ; quod contingat pa-
 triter ad cælestis Hierosolymæ, quæ nescit ulla dissidia, confor-
 tiam pervenire. Amen. Anno M. D. XXVI. 12. Cal. Junias,
 Basilica.

DES. ERASMI ROTE- RODAMI VITA.

Vixit 70.
annis.

Doctoratûs
gradum ca-
pit.

Esiderius Erasmus Roterodamus, ornamen-
tum nostræ ætatis, & de honestis di-
sciplinis optimè meritis, vixit ad septua-
gesimum annum : De anno quo natus est
apud Batavos non constar. Apud Daven-
triam primum posuit in literis tyrocinium, u-
triusque linguæ rudimentis imbibitis sub Alexandro Hegio
Westphalo, qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia re-
verso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur:
nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam im-
portavit. Terentii comœdias puer non secus tenebat ac digi-
tos suos, memoriâ namque fuit tenacissimâ, ingenio perpi-
caciissimo. Exceptis rudimentis, planè dici potest in literis
autodidax. Nam quòd in Italiam jam natu grandior
profectus est post Regii apud Anglos medici filios, Archiepi-
scopi quoque sancti Andreæ in Scoria, qui tum senis degebat,
aliquamdiu, Professor nobilissimæ regionis visendæ causâ fe-
cit; non ut professoribus operam illic daret, neque enim Bo-
noniæ quenguam publicè prælegendium audiuit, sed Pauli
Bombasii, qui sub Leone postea Romæ periit, amicitia con-
tentus, domi studiis suis invigilabat; Adagiorum opus rum
colligens, quod paulò post Aldo Manutio dedit excudendum;
quæ res fecit ut Venetios adiret, ubi Marco Musuro atq; Scipio-
ne Carteromacho, viris doctissimis, familiariter usus
est, quos ambos non semel consuluit si quis nodus incidis-
set, horum candorem ac eruditionem apud amicos com-
mendare solitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ in Anglia,
Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis ope-
ram. Pileum deinde doctorem, cum in Italiam iret, in
Taurinensi Academia accepit. Patronos ac Meccenates ha-
buit Henricum à Bergis Episcopum Cameracensem, Guili-
elmum Montjoium, atque omnium liberalissimum Guiliel-
mum Guaramum Archiepiscopum Cantuariensem, Angliæ
primatem : amicos in Britannia, Joannem Coletum, Gros-
cinum,

cinum, Latumerum, Linaerum, Thomam Morum; Antverpiæ Petrum Ægidium; Conradum Gochlenium Lovanii. Corpusculo fuit satis compacto; sed quod esset tenerrimæ complexionis, minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facillè offenderetur. In literis versabatur indefatigabili studio: testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum catalogus exstat Basileæ. Vixit apud Joannem Frobenium aliquamdiu: deinde in alteris ejusdem ædibus seorsim habitavit. Friburgi septennio toto vixit, non solum optimo cuique ejus Academiæ charus, verum etiam Magistratibus civibusque haud vulgariter amatus atque reverendissimè cultus. Friburgo reversus cum articulari morbo aliquamdiu confectus, tandem viribus paulatim deficientibus, cum ferme mensem integrum dysenteriâ laborasset, apud Hieronymum Frobenium Joannis filium quinto Idus Julias sub mediam noctem vitæ functus est, Anno Domini M. D. XXXVI. Cum autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documenta edidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assidue clamans, *O Jesu, misericordia; Domine, libera me; Domine, fac finem; Domine, miserere*; & Germanicâ linguâ, *Mein Gott*, hoc est, *Clavis Deus*. Testamentum condidit, in quo clarissimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconsultum nominatum hæredem fidei-commisso de bonis suis in pauperes ætate valetudinè infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitia succurratur, in bonæ spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio, distribuendis collocandisque honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Episcopo.

DES.

DES. ERASMI ROTERODAMI
DE RATIONE STUDII AD
- CHRISTIANUM LUBE-
CENSEM EPISTOLA
PARÆNETICA.

CUM te incredibili quodam ardore Literarum
flagrare minimè dubitarem, Christiane non vul-
garis amice, hortatore nihil opus esse putavi,
sed ejus quam ingressus esses viæ duce modò, &
tanquam indice. Id quod mei officii esse judica-
vi, videlicet ut tibi, homini non modò multis
modis copulatissimo, verùm etiam jucundissi-
mo, vestigia quibus ipse à pucro essem ingressus commenda-
rem. Qua si tu pari curâ accipies quâ ego dicturus sum, fa-
turum confido, ut neq; me monuisse, neq; te paruisse pœnituerit.
Prima igitur cura sit, ut præceptorem tibi deligas quàm eru-
ditissimum. Neq; enim fieri potest ut is rectè quæquam eru-
diat qui sit ipse incruditus. Quem simulatque natus fueris, fac
omnibus modis efficias ut ille patris in te, tu filii vicissim in il-
lum induas affectum. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio
nos debet adhortari, quòd non minùs debeamus iis à quibus
rectè vivendi rationem quàm à quibus vivendi initia sumpsi-
mus; tum ista mutua benevolentia tantum ad discendum habet
momenti, ut frustrâ sis literarum præceptorem habiturus nisi
habueris & amicum. Deinde, ut te illi & attentum & assidu-
um præbeas. Contentione enim immodicâ nonnunquam ob-
ruuntur ingenia discantium. Assiduitas verò & mediocritate
suâ perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione a-
ceruum accumulat. Satietate cum omnibus in rebus tum in li-
teris nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa lit-
rarum contentio, intermiscendû lusus, sed liberales, sed literis
digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipsis stu-
diis perpetua quedam voluptas est intermiscenda, ut ludam po-
tiùs discendi quàm laborem existimemus. Nihil enim per-
diu fieri potest quod non agentem aliquâ voluptate remotetur.
Optima queque statim ac primum discere. Extrema est demen-
tia

tia discere dediscenda: Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingenio servandum puta. Cave aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, utraque enim juxta offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, ceterosque id genus, quos percensere neque possum neque operæ pretium est, iis relinquitur quos barbariem immenso labore discere juvat. Initio non quàm multa, sed quàm bona percipias, refert. Sed jam rationem accipe quàm possis non solum rectius, sed etiam facilius discere: hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis cum rectius expeditiusque, tum levius etiam efficiat. Diem tanquam operæ partito; id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Maximo, viris omnium memoriâ præstantissimis, factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus modo sed avidus auscultato: non contentus impigre sequi differentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fidelissimis vocum custodibus. Quibus rursus ita confidas cave, ut divus ille videlicet apud Senecam, qui sic animum induxerat, ut se tenere crederet quicquid servorum quisquam meminisset. Noli committere ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita nè effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec bis, contentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento: quam unam divus Aurelius tum ingenio tum memoriæ imprimis commendare scripsit. Consuetudo quoque & tanquam palestra ingeniorum nervos animi præcipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si quid dubitas, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas incubrationes atque intempestiva studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora Musis amica est, apta studiis, pransus aut lude, aut deambula, aut hilaris confabulare. Quid quod inter ista quoque studiis locus esse potest? Cibi non quantum vidini, sed quantum valetudini sat is sit, sumito. Sub cœnam paulisper inambula, cœnatus idem facito: sub somnum exqui, si quippiam ac dignum memoriâ legito; de eo cogitantem sopor opprimat; id experrectus à teipso repositas. Plinianum illud semper animo insideat tuo, Omne petire tempus quod studio non impertias. Cogita juvenem nihil esse fugacius: quæ ubi evolârit semel, redit nunquam. Sed jam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Suavissime Christiane, hanc formam, aut si quam posteris meliorem, sequere, ac bene vale.

INDEX INSIGNIUM RERUM ET VOCUM TOTIUS OPERIS MEMO- RABILIORUM LOCUPLETISSIMUS.

A Ba710. pag. 440	Homerum.	83	Anima hominis ubi amat
Abbas alius in-	Alcumistarum fraudes. 219		est, non ubi animat. 171
doctus. 205	Deliria, spes vana. 221		Anima alia. 248
— Non vult monachos	Alez jactus felix, dam-	367	Animalium inimicitia. 439
suos esse eruditos. 203	nolus.	188	Animi vis. 445
— Nullum habet librum	Alea scopulus.		Animi actiones corporis
in cubiculo. <i>ibid.</i>	Aliena preces & merita	324	affectionibus impediun-
Abbatis & Eruditi collo-	non mercanda.	427	tur. 246
quium. 202	Allium serpentes fugat.	435	Animum male habitare.
Abdomini impendere. 393	Lilij. amicum.	247	
Ablactationis, periculum.	Alopecia, defluvium capil-		Anser animal vigilantiss. 61
	lorum.	115	Anseres Rom. olim Cap-
Ablutio manuum ante ci-	Amandus animis conjugis	116	solum defend. <i>ibid.</i>
bum. 55, 83	magis quam corpus.	79	Anserinum jecur. <i>ibid.</i>
Abolutionis perveria for-	Amaracus suis venenum.	435	Anticomarita quid. 341
mula. 23	Amicitia rerum arcana.	424, 435	Artemidea rerum. 431
Aburda. 356	Amicos. conciliandi me-	398	Antipodum ratio. 436
Agave. 399	thodus.	16	Antonii Lovaniensis hila-
Accipiter columbis infe-	Amicus aulicus.	398	ria. 237
stus. 433	Amnium aspectus sub oc-	398	Antronus abbas. 208
Acco. 208	casu Solis jucundiss. 71	34	Apodis. 398
Accusandi formulæ. 70	Amor cæcus, i. e. at oculat.	398	Apodes. 398
Aceti collegium Parisiis	qui ex judicio nascit. <i>ib.</i>	398	Apodis. 398
multos necat. 307	Amor infelix. 114	398	Apodis. 398
Achillous. 86	Amor mira potest. 445	398	Apodis. 398
Achilleum argumentum. 112	Amplibia. 33, 82	398	Apodis. 398
Admonitio qualis. 403	Amphibii monachi. 257	398	Apodis. 398
Adolescentia est ætatis di-	Amphictyones. 113	398	Apodis. 398
luculum. 378	Anagnostes. 103	398	Apodis. 398
Adulterium acerbè puni-	Anagyris herba spec. 341	398	Apodis. 398
tum. 199	Anarchia. 240	398	Apodis. 398
Æmulatio mulierum. 373	Anatomia cur fiat. 315	398	Apodis. 398
Æsopus & Apicius luxuri-	A natura minimum, ab ho-	398	Apodis. 398
osi. 63	nesto minime recedend.	398	Apodis. 398
Æstimandi formulæ. 69	dum. 402	398	Apodis. 398
Ætas defuit. 35	Ancoram sacram figere. 176	398	Apodis. 398
Affectatio odiosa. 403	Extrema ancora. 86	398	Apodis. 398
Affectus temporarii. 401	Angelici pueri satanzant.	33	Apodis. 398
Affectus non adhib. in con-	Angelus & animus quid	246, 250	Apodis. 398
sil. sed ratio in ambien-	differunt. 246, 250	248	Apodis. 398
dis nuptiis. 119	Anima quid. 248	248	Apodis. 398
Affines qui. 47	Anima humana velut in	244	Apodis. 398
Affinitatum vocabula. <i>ib.</i>	præsidio collocata. 94	244	Apodis. 398
Agave. 399		244	Apodis. 398
Agri nantes. 440		244	Apodis. 398
Alcinoi regis horti apud		244	Apodis. 398

Aristip-

INDEX.

Aristippus Diogene sapien-
tior. 59
Aristotelis locus. 168, 169
Arithmetici in bello cal-
lere, quid. 318
Ars notoria. 382
Aurum operati aures demit-
tunt. 438
Aloeti. 55
Aspicio & Respicio, quid
differunt. 387
Ἀσχυρισμός. 363
Ἀσχυρία variz etymolo-
gia. 364
Ate Dea dissidiorum. 285
Atreia. 109
Attages, seu attagenes, avi-
um species. 96
Avari sordidissimi vita, lu-
crum. 409, 406
Augeæ stabulum. 159
Aurora aurea pars diei. 376
Aurum gravius plumbo. 440
Aurum ductile metallum. *ibid.*
Auspicanti quippiam bene
precandi form. 3
Auster ventus homini nox-
ius. 436

B

Bacchus cur Poëtarum
Deus. 57
— Pueri effigie quare
pingitur. *ibid.*
Baptismi ratio. 123, 124
Baptizandi recens natos in-
fant. mos perstringitur. 283
Basiliscus. 82
Battologia vetita. 354
Beckettii tumba gemmis or-
nata innumeris. 271
Bellaria. 87, 96
Belli confusio. 22
Bellorum causa. 8
Bellua. 135
Bellum arte ducere. 318
Bellum quando & quomo-
do suscipiend. 141
Bene precandi formula. 3
— Gravidæ, convivis,
sternutanti. *ibid.*
— Auspicanti quippiam:

in digressu. 4
— Viro cuius uxor est
gravida. 45
— Redeunti domum. 46
Benevolentiam conciliandi
methodus. 399
Bernardus suxit lac ex ea-
dem mamma quâ puer
Jesús. 264
Beta natatilis. 341
Bibliotheca Abbatis. 203
Blaſtire & obblaſtire. 206
Blandiendi nomina. 2
Bona quæ videntur non
sunt. 445
Bonor. operum gravamen. 321
Bos ad ceromæ. 385
Boves Cyprii, stercore vi-
ſitant. 342
Βελμία. 63, 240
Brassica vitibus inimica. 435
Britanni Magi & Alcu-
mistæ. 220
Buſonis & Araaci infestum
discordium. 431
Bufonites nova gemma. 265
Bulbi Venerem irritat. 294

C

Caedæmonem evoca-
re. 161
Cæceus S. Thomæ. 274
Calcærium fallit Mac. 230
Calcei fenestrati. 385
Calendæ Græcæ. 25
Calumnia mordet bonos. 398
Canities honor quare. 83
Canis Ulyſſis dominum ag-
novit post 20. annos. 19
Canis alex jactus damno-
sus. 367
Caper pro Galero. 394
Capistrum conjugii. 117
Captandi Sacerdotia. 19
Carcer. 93
Carnes quæ sunt salubrio-
res. 59
Carnes plus alunt quàm
pisces. 63
Cæro ferina carior ex dono
quàm macello. 60
Carthusianorum mores &

H h 2

viſtus. 139
Castitas ut ſervetur. 141
Catena cælum pertingens. 233
Catiana schola, qualis. 38
Catonis in Lentulum argu-
tum dictum. 380
Catonis dictum divin. 93
Cavere post principia. 8
Cavum. 425
Cæremoniæ Pontificiæ ju-
gum graviſſimum. 283
— Obſtant quo minùs
Christianam fidem am-
plectantur plurimi. 284
Cæremoniæ Judæorum to-
lerabilioreſ legib. Papæ.
283
Cæremonialis lex cur abo-
lita. *ibid.*
— Num. Judæus carne
veſci poteſt porcinâ in
bulimia. 282
Certamen carmine. 171
Cervorum natura. 61
— Cùm arreverint aures
acerrimi eſſe audit. *ib.*
Ceſtus Veneris eſt morum
ſuavitas in uxore. 136
Chamaeleon mutato loco,
mutat colorem. 81
Charitatis exempla. 260
Charitatis defectus in Pa-
pæ. 285
Charites. 207
Charon. 336
Chelidonia herb. reddit vi-
ſum pullia, hirundineis. 81
Cherubici & Seraphici vi-
ri. 417
Choragus. 214
Chriſtus triplici nomine
glorificandus. 101
Chriſtus natus, paſſus: cru-
cifixus. 176, 370
Chriſtiani verè pii ſunt
maximè Epicurei: plus
enim voluptatis, & minus
habent trititiz. 444
Chriſtiani frigiditè mori-
untur ipſa Ethnici. 95
Chriſtianismus cæremoni-
alis damnatur. 283
Chriſtophorus Lutetianus
inſte.

INDEX.

instar montis.	265	Confabulatio pia.	33	Convivarum numerus quis	65
Chrysippo Melissa cibum		Confessarii improbi	39	Convivium religiosum.	76
in os ingessit.	57	Confessio.	ibid.	Convivium dispar.	329
Ciborum delectus.	90	Consistendi peccata ratio,		Convivii apparatus ut ne	
Cicada ala correpta.	316	solum ad Christum,		mini dupliceat.	330
Ciceronis dictum præclarum.	93	non ad Sacerdot.	ibid.	Convivium fabulosum.	208
— Natura nobis com-		Confessionis vanitas.	39	Convivium Scythicum.	239
morandi, &c.	ib.	Conjugium, seu Uxor Mem-		Convivium Poëticum.	168
Ciceronis officia nunquam		pligamos.	128	Convivii tristitia vel cla-	
deponenda de manib.	84	Conjugium impar.	344	mores quomo. tollend.	338
Ciceroni quomodo incum-		Conjugium sine Parent. au-		Convivium prophanum.	54
bendum.	328	thor non contrahend.	125	Convivior. prisca lex.	65
Cinadi qui.	81	— Plusquam Mezentiana		Viliores cibi in primis	
Cleopatra luxus.	70, 104	parent. crudelit. in elo-		ferculis, varietas in ulti-	
Clypeus cum insignibus fi-		candis filiabus.	346	mis.	330
lialis.	358	Conjugia auspicata.	118	Quomodo bibendum.	371
Coccyllare.	31	Conjugium virginitati		Conviviorum clausula ca-	
Cælum Homero ferreum.		prælatura.	116, 117	seus.	408
	442	Conjugium vulgus capi-		Convivis bene precandi	
Cælum grave an leve.	ibid.	strum vocat.	ibid.	formula.	3
Cœnam dominicam acced.	39	Conjugum pacem quæ		Copiz præceptio brevis.	78
Cœnatica philosophia.	56	conservent.	137	Corcebo stultior.	334
Cœna Luculliana.	97	Conjugum officia mutua.		Cor in genua decidere.	202
Cœna { Diogenica } qualis.			117	Goriandrum memoriam e-	
{ Platonica }		Conjugum mores novisse		mendat.	245
{ Pythagor. }	53	oportet non didisse.	130	Cornix ostii malleus.	239
Collegium Aceri Lutetiz		Conscientiæ cruciatus.	448	Corpus animæ collega.	69
multos enecat.	307	Conscientia bona beat.		Corpus est vestis animæ.	248
Colophon.	38	mala infernus.	449	Cors unde Cohors.	77
Colossi.	265	Consilium in vitæ genere		Corvos hiantes fallere.	235
Commeatus.	318	deligendo.	139, 183	Credere sanctam Eccl.	179
Commendandi formula.	51	Consilio bono nullum est		Credo; formula.	46
Comitas morum conciliat		munus pretiosius.	397	— Non credo, form.	46
amicitiam.	398	Consilii Evangelici & præ-		Creptu ventris salutat.	239
Commereor demereor &		cepti differentia.	291	Cretenses impostores.	352
promereor quid desier.	52	Consecrandi mensam for-		Crocodilus homini inferus	
Comportationum pericula.		mula.	71, 83		82, 437
	18	Constitutiuncula humanæ		Cruore animalis corrupto	
Comos, Deus luxus.	128	nullius ponderis.	303	nullus foetor pestilent.	276
Conchæ imbricatæ.	254	Constantia in actionib.	401	Cryptoporticus.	269
Concio, seu Merdardus.	384	Constitutionum humana-		Cuculla non facit Mona-	
Concionum cum utilitate		rum tyrannis.	294	chum.	10
aud. ratio.	37, 38	Controversiarum iudex		Culeus.	346
Concionatores ad bella vo-		quis.	287	Culinaria ars plus sapit	
cant.	8	Contemplationis argumen-		quàm oratoria.	58
Concionatores quales au-		omnia suppeditant.	77	Cultus omnis pendet à con-	
diendi.	38	Consuetudinis vis	291	suetudine.	200
Concordiæ studendum in-		Convivatoria ars.		Cultus matronarum qualis	
ter conjuges.	129, 130	potus non dandus		esse debet in castis ac	
Concedere cœnam.	54	hiis petentibus.	330	pudicis moribus.	129
Confabulari de Scripturis		Hilaritas unde		Cur non es hilaris? for.	59
licet omnibus.	85	concilietur.	331	Cur non visis? form.	14
Confabulario domestica.	11	Convivatoris in-		— Non licuit per occu-	
		structio.		pationem.	

INDEX.

pationes.	<i>ibid.</i>	Diaphragma.	322	ad valetudinem corporis	
Currenti.	33	Diarium.	16	& pietatem.	252
Curtatio & Longatio in	Diff.	{ promereor commereor demereor }	52	Elephanti vestem candi-	
Alcumistica.	217			dam horrent.	131
Cybeles sacerdotes Gallos	inter			Elephantes homini amicis.	
vocari.	45	Difficilia quæ pulchra.	118	simi.	429
Cyclops, (sive Evangelio-		Diis manibus devovere.		Elephas odit murem.	<i>ibid.</i>
phorus.	352		276	Elogium quid.	109
Cygnæ cantio.	93	Diluculum dici pass opti-		Emendi & vendendi for.	68
Cynorrhodos.	385	ma.	375	Ementita nobilitas.	357
Cypriani locus.	279	Diogene Aristippus sapi-		Empusa spectr. una tibia.	32
		entior.	59	Bo demum, formula.	59
		Diogenes quomodo ulcil-		Epialus.	64
		cebatur inimicum.	380	Epicurei qui.	444
		Diplomata Christianorum.		Epicuri dogma.	<i>ib.</i>
			324	Επιμενιδης.	448
		Disserpentia capum, anse-		Epiglottis.	244
		rem, &c.	55	Epimenidis fabula.	46, 47
		Discumbendi in convivio.		Episcopus quis.	333
		<i>ibid.</i>		Epithalamium Petri Aegi-	
		Dispar convivium.	329	dii.	205
		Diversoria.	152	feliciter. apprecatur nupt.	
		Divi Jacobi benignitas.	254		207
		Divi peculiares.	35	carmina votiva.	208
		Divis olim nullus in tem-		Epomis.	198
		plis locus.	98	Equestre dogma.	261
		Divisiones aquarum, Prov.		Equi cum urso dissidium.	
		21. v. 1. quid signif.	84		429
		Divorum arma.	256	Equitandi formula.	25
		Dolor non pernoctaret a-		Equiti, non pediti, jus pra-	
		pud nos.	185	dandi conceditur.	336
		Domestica confabulatio.		Equitis cujusdam virtutes.	
			11		336, 346
		Domi esse oportet, form.	48	Equites equuleo digni.	336
		Dominicani Bernæ com-		Equos elocantium & ven-	
		busti.	418	dentium fraudes.	222
		Domuncula miraculose è		Equus ursum odit.	429
		longinquo delata.	260	Equus sophista.	223
		Domum eundi, formula.	50	Erasmus pro concione no-	
		Domus niteat & bene o-		tatus, vocatur Diabolus.	
		leat.	24, 104, 138		386
		Donariorum captatores.		Erostrati celebritas.	397
			234	Eruce etiam mortuæ ara-	
		Dormiendi ratio.	36	neum metuunt.	434
		Draco hostis homini.	429	Ethnicis mensa olim reli-	
		Duces bellici pecuniam in-		giosa.	83
		justè corradentes.	318	Evangelici fucati.	355
				Evangeliphorus.	352
				Evangelistarum & ordinum	
				mendicantium affinit.	317
				Euntes in ludum literari-	
				um.	42
				Euripus restans.	7
				Excommunicatio	Papæ
					brutum

E

E A lege promitto, for.	49
Echinus.	280
Echo.	327
Ecclesiæ preces.	324
Educatio valde conducit	
H h 3	

INDEX.

- brutum fulmen, territat,
non adurit. 173, 292
Exciptendi convivas. 54
Excusandi form. cūm invi-
tatur ad convivium. 48
Exsequiæ Seraphica. 412
Exorcismus. 210
- F**
Fabarum è stipulis ne-
dere. 36
- Macci fallent.
calceator. 230
Oporopolid. de
sicibus. 231
Fabula { Sacerdot. de pec-
cunia. 232
Ludovici Gal.
Reg. 234
- Fax vini calculum in reni-
bus generat. 406
Fallendi; nè fallas me. 53
Fallendi mos egregius de-
tegitur. 143
Fallere fidentem scelus pe-
quissimum. 335
Famam honestam acqui-
rendi modus. 381, 397
Famula bonæ præcipua
dotes. 162
Fascinum. 113
Feciales. 161
Felicitas piorum. 449
Ferina carior ex dono
quàm ex macello. 60
Festis diebus quid geren-
dum. 36
Ficus quidam abstulerat. 231
Fides sola iustificat. 420
Fidei confessio. 174, 175
Fiscus quod significat. 335
Flotæ pisces. 441
Fœmina nihili res divulsa
à marito. 137
Fenerator fallitur. 238
Forma deflorescit. 116
Formicæ Indicæ aurum le-
gunt & servant. 82
Foliatum angustum. 108
Franciscana cors. 385
Franciscani. descript. car-
pentis Erasmus. *ibid.*
Franciscanam vestem de-
- mon horret. 419
vestis odio non habent.
da. 193
Franciscani nudipedes per
Synecdochen. 422
Franciscanorum mores, vi-
ta. 194
Franciscani vocantur Sera-
phici. 417
--Dominicani Chereutici. 418
Francisci sancti arcanæ re-
velationes. 417
Franciscanus professor. 316
Franciscus mitis. *ib.*
Fratres mendicantes con-
volant ut vultures ad
morientem. 315
Fraudenti viri & inho-
nesti mercatores quomo-
do discunt. 144
Fucus. 373
Fulmen brutum. 173
Funeris pompa etiam in
cerdonum funere. 320
Fusus ambitiosum. 315, 323
Fusus Seraphicum. 412
Fures legillatores. 326
Fures permulti. *ibid.*
- G**
Gallica pronuntiatio
negligit quantita-
tem syllabarum. 10
Gallici apparatus magni-
fici in conviviis. 66
Galli pugnant cum Aquila,
10
Gallorum mores in hospi-
tio. 152
Gallus avis valde pugnax.
425
Gallus Cybeles. 62
Ganymedes barbatus. 154
Germaniarum varietas. 266
Germanica diversa pla-
nè inhospita. 153
Excipiunt per hypocau-
stum. *ibid.*
Germanorum mensa. 155, 410
--non paratur cœna
omnibus nisi hospit. præ-
sentibus. 155
- Promiscuè discun-
bunt. *ibid.*
—Idem solvunt omnes.
ibid.
—Lectus & cubiculum
quale. 156
Gerontologia. 182
Gersonis quinque verita-
tes. 394
Gigantes. 394
Gloria citra invidiam. 398
Gloria perpetua quæ. 401
Grammaticorum Synodus.
340
Gratias agendi ante epu-
las form. 55, 83
Gratias agendi post men-
sam form. 101. Latina
& Græca. 71
Gratias agendi formula.
15, 43
—Respons. de gratia-
rum actione. 16, 44
- Gratu- iter, annum } ali-
landi { novum, } cul-
diem, no- } 34
stem. } 34
Gratiis iratis quæ nuptiæ
coeunt. 208
Grave & leve quid. 428
Gravidæ bene prec. for. 3
Graviora corpora. 440
Gravissimum quid. 442
Guttus & patina ad la-
vanda. 55
ante conviv. ministra-
quam. *ibid.*
- H**
Habitare bene prima fe-
licitatis pars. 247
Hamorrhœia. 423
Hamaxia statua. 265
Hæctica. 279
Hælogabali sortes. 102
Heluo librorum. 103
Henas repetita sit chiliæ.
344
- Suscitandi
serv. è lecto } 24
Hætilia { Mittendi in
varia negot. } 25
Equirandi.
Hierosolymæ descriptio. 17
Hilaritas

INDEX

Altitudo vera unde.	84	Incredible est, formula.	46	denda.	381
Hippoplanus.	222	In culpa, causa, mora, formula.	31	Lacerta hominibus amica,	423
Homicidii indicium.	434	Indignum auditu, form.	67	serpentibus inimica.	423
Homo homini Deus.	397	Indulgentiarum Pap.	18	Lacte delectantur serp.	426
Homo macilentus obeso	442	nititas.	18	Lactis natura pueri in-	251
gravior.	442	Indulgentiæ Papiſticæ blaſ-	23	dolem viſtat.	161
Homo qui nec pane nec	86	phemæ.	300	Lactuca ſeſilis.	53
vino viſitabat.	58, 165	Inicialis ſtatus.	300	Lærandum inter epulas.	84
Horatii locus.	78, 79	Ingenium excite. & ſacund.	58	Letitia vera quæ.	55
Horti elegans deſcriptio.	79	miniſtrat Baccus.	36	Lampadem alii tradere.	78
Horti Epicurei.	171	Injurias ulciſcendi metho-	52	Lanii non ſinendi maſtare	277
Horti, flores, arbores, ſen-	153	duſ.	173	boves intra muros civ.	278
tentias miniſtrant.	153	In occuſu ſalutandi for-	25	Laniorum fraudes in ven-	453
Hospites ipſi ſuos curant	390	mula.	25	dendis carnibus.	370
equos apud Germanos.	348	Inquiſitio de fide.	245	Larus hiens.	226
Hospitibus gratias agendi	387	Infania eorum taxatur qui	187	Lafitudo.	186
formula.	153	templa marmorea ædifi-	184	Laverna Dea furum.	225
Hospitium Lugduni opt.ex	390	cant, non viva Chriſti	98	Lectio Scripturæ S. in men-	83
ſolis mulieribus.	348	templa.	245	ſa & epulis duabus de	278
Humilitas quid ſignificet.	390	Inſignes Italix populus.	187	cauſis adhibenda.	291
—Quotuplex.	348	Intellectus organa.	184	Lectus deluendis offeniſis	54
Hybridæ.	387	Interperantia ſenium ac-	401, 402	ſacer.	433
Hymni eccleſiaſt. loc.	83, 101	cerſit.	49	Leges ſumptuarias.	61
Hymnus ante & poſt men-	354	Invidia peſſima felicitat-	148	Leges humanæ ex ſe non	392
ſam.	254	is comes.	357	habent vim obligatori-	281
Hypocriſis quid.	147	—Eam declinandi mo-	52	am.	231
I	160	duſ.	399	Leo ad cantum galli expa-	433
Jacobus Compoſtellanus.	85	Invitandi ad convivium.	185	veſcit.	61
Jacturam facere.	90	—excufandi ſe ad in-	275	Lepores candidi.	ibid.
Iambi cruenti.	394, 411	vitant. form.	131	Lepores ſine mare gignere.	ibid.
Idiotis faſ eſt de Scripturâ	62, 63	—Promittendi ſe ventu-	294	Lesbia regula.	392
confabulari.	447	rum	399	Lex divina quare	} 281
Idolothya.	299	Invocandus præter Deum	185	humano generi	
Jejunium tenuibus noxium.	304	nullus.	399	impoſita.	
Jejunii ſinis.	304	Imprudens viam.	185	Ceremonialis	
Jejunium pueris noxium.	442	Iraſcor tibi, form.	275	Cur abolita.	} 231
—Quando à Deo non	304	Quâ cauſa?	ibid.	Rhemia.	
mandatum.	304	Quia non curas me.	ibid.	Fannia.	55
Imaginarium Sacerdotis	304	Irato marito uxori quid a-	131	Lex	} 281
epulum.	447	gendum.	294	Liberis nihil agendum abſ.	
Impium eſt honores Deo	399	Judices in controverſiis	399	que conſenſu parentis.	123
debitos transferre in ho-	299	qui.	185	Liberi unde dicuntur.	ibid.
mines.	299	Jupiter ipſe non placet	275	Liberi ſolatio ſunt parenti-	118
Impiorum miſera conditio	442, 8c.	omnibus.	275	bus.	118
Impoſtura jocofa.	351	Juventus illibata diu ut con-	275	Libri ſuaves confabulones.	20, 140
Inconſtantia cavenda.	401	ſervetur method.	275	Libros exactè ſcribere ja-	404
Inconſtantes odioſi.	ibid.	Lex Divina virgin.	260	nua ad famam.	404
		Lacæzæ puellæ facetum	441	Ligni aloës mira qualitas.	441
		dictum in auctione ven-	265	Ligni ſacri fragment.	265
			H h 4	Lingua	

INDEX.

Lingua invictum mulieris telum. 129	respuerunt. 282	Memoria Dea. 54
Lingua multis causa invi- dia. 404	Maccus jocularor. 230	Memorativa ars optim. 383
Linguam cohibere util. 184	Macilentus homo gravior obeso. 442	Mendacium & furtum in e- odem semper homine. 143
Linguarum imperitia erro- rum causa. 392	Magistri haud muti. 10	Mendacii. miraculum de equite servato angust porta dilatata. 259
Linum vivum. 444	Magorum consortium est fugiendum. 39	Mendicabulum seniculo- rum. 273
Literas quibus canibus ve- nari possumus. 61	Malè valere, form. 7	Mendicorum fraudes. 226
Literas an accepisti? 2	Mali corvi malum ovum. 349	Ulcerosus se fing. 225
form. Responso, 44	Malva, lupinum & porrum inferorum cibus. 338	— mutant personas. 225
Literas absque pecunia. 45	Mammetractus. 341	Mendicantes fratres sum- mo Pontifici formid. 395
Liturgia. 385	Mammothreptos. ib.	Mendicitas regno similis. 228
Longatio & Curtatio in Alcumistica. 217	Mandandi ac pollicen. 15	Mensa erat relig. Ethn. 83
Lucrum turpius ex men- dacio quàm ex lotio. 144	Manuum lotio ante cib. 55, 87.	Mentis consecrandæ form. 55, 71
Luculli divitiæ. 56	Manzares. 316	Ex Chrysostomo. 83
Ludendi venia impetrat. 28	Mariæ B. V. Epistola. 255	Mentientis mores. 143
Ludendi & Pila. 28	Mariti quinam verè dili- gant uxores. 452	Mercatores fallaces suavi- us agunt quàm veraces. 146
Eligendi partes. 29	Mariti & uxoris dignitas comparatur. 371	Mercurii propitius. 408
Ludum lilerarium & exercitio describit.	Mariti mali descriptio. 345	Mercurii caduceus. 161
— Horologii sonitus	Marius commoditate ux- oris correctus. 134	Merdardus, merdosus. 386
Præcept. plagosus. 42	Mariti prudentiâ emenda- tur uxor. 132	Meta distillatoria. 245
— Repetendi lecti- onem. Charta per- fuit. 43	Masculus partus optator. 240	Methodus ad artes perdi- scendas. 383
Ludus saltas. 32	Mater unde dicatur, semi- matres quæ. 251, 252	Metus officit memoriæ. 42
Ludus sphaeræ per annulum ferreum. 31	Matrimonium non ineund. ante 28. grat. annum. 40	Mezentii crudelitas. 346
Ludi sphaerici plebiscita. ib.	Marrimonium repetere periculosum. 185	Micare digitis. 163, 164
Ludovici Gall. regis facis	Non contrahend. sine consensu parentum. 118	Midas alicæ jactus. 367
de { Rapa. 234	Maximilianus clemens in debitores suos. 236	Militaria colloquia. 8. 10
{ Pediculo. ib.	Medicis non eget vir tem- perans. 186	Militis & Carthusiani. 138
{ Pulice. 235	Medici multi, mors certa. 315	Militaris vita scelorum magistra. 22
{ Aulicos suos fall. ib.	Medici non sunt dii, ut vi- ram dent. ibid.	Mili- 2 fatui. 338
Lumbricos è terra elici- endi ars. 41	Medici exsequiis non in- terfunt. ib.	tes 3 profani. 141
Lupus homini infestus. 430	Medicorum cura. ib.	Militis scelera. 22
Lupus hians. 20	Meditatio piæ animæ in templo. 37	Militum misera conditio, impia vita. ib.
Lufus globorum. 37	Melissa Chrysippo ingessit in os cibum. 57	Mingere in parries cin. 345
Lufus pueriles. 28		Ministrarem tibi si cogn. quid te oblectaret. 58
Luxus quorundam in con- viviis. 70		Miracula cur jam cessa- runt in Ecclesia. 297
Luxus in templis reprehen- ditus. 97		Miser cordia quid. 88
Lydius lapis. 226		Miser cordia Dei immensa est. 454

M Achabæ quare e-
sum suillæ carnis

Misam audiendi ratio. 37
Monachi mundo quomodo
irrepperunt. 316

Mona.

INDEX:

Monachorum vestis sine su-
perstitione olim. 200
Monachi & parochi rixa. 316
Monachi quodammodo
Christum abnegant. 124
Monachi nebulones impu-
dentissimi. 395
Monachi formidabiles. 395
Monachi sine libris. 203
Monachorum crassa igno-
rantia, ut nē Latinē qui-
dem sciant. 393
Monachorum solitudo. 139
Monachi. mores in cōnob.
taxantur. 122
—fraudes ad illaqueand.
animas. 125
Monachorum ambitio.
Monasticæ professionis hy-
perbol. blasphema. 416
Monendum absque testi-
bus. 132
Monita pædagogica. 26
Monitio interpestiva con-
ciliat invidiam. 403
Monogrammi qui. 60
Mores puer. quom. form. 26
Moretum. 342
Moriendi & nascendi di-
versa ratio. 314
Moritur nunquam malè
qui bene vixit. 323, 326
Mors an horrenda. 314
Mors Christiani hom. 326
Mors operosa. 323
Mortis iter ipsa morte du-
rius. 314
Mortis ambitio. 315
Mortis acerbitas vitam
chariorem reddit. 314
Mortis commoda.
Mortis nova species. 322
Mortis sensus quis. 314
Mores homin. observa. 402
Morum suavitas parat
amicos. 403
Mors tyrannus violentissi-
mus. 61, 241
Mulieres loquaculæ. 10
Mulieres piæ in sacris olim
lit. exercitatissimæ. 205
Mulierum ornat. qualis.
129

Mulier se inferiorem mari-
to non esse contendit. 24
Mulieris conditio tutior
quàm viri. 371
—Imperium quale. 370
—Cultus vestis. 372
Mulierum senatus. 369
Multititulum. 199
Mundus piorum gratia
conditur. 452
Munerum publicorum de-
lectus. 184
Mussare. 318
Mutata omnia. 46
Mythagogus. 261

N

Nabiz. 320
Naphtha. 441
Nasice jocus. 374
Nasi oblongi utilitas va-
ria. 20
Natandi. 33
Nationum diversi mores.
402
Natura artifex. 266
Natura undiquaque lo-
quax. 77
Natura paucis contenta.
140
Natura inclinat. concede.
436
—Disponit nos ad res
feliciter gerendas. 400
Naturæ miracula. 266
Naufragium feci, form. 10
Naufragium describitur.
146
Navis galeata. 405
Navigat. varia pericula.
146
Nautarum superstitio. 147
148
—B. V. Mariam & san-
ctos, ipsum etiam mare
invocant. *ibid.*
Nautæ maritimi fures. 272
Neapol. scabies. 346, 448
Νηφελιστ συμφοιστ. 379
Necessitas durum telum. 147
Ne fallas me formula. 53
Negare beneficium cito-
est beneficium. 236
Negotiatu sui. 14

Nemo læditur nisi à seipso.
90
Ne quid nimis. 30, 332
Nemesis insolentis vin-
dex. 115
Nihil agere, malè agere, a-
liud agere. 167
Nocturnus volatus ominosus.
397
Nolo te præscire, form. 48
Nomen pro debito. 145
Nomotheta. 64
Non Credo, formula. 46
Non curas me. 52
Non licuit per occupat. 14
Non possum promiss. for-
mula. 48
Non refert quo sit colore,
formula. 56
Non sum edax, form. 54
Nova rogandi formula. 44
Responsio ad nov. *ibid.*
Nova omnia. 46
Novarum rerum omnes a-
vidi. 106
Nudipedes per synecdo-
chen. 423
Nuptia quomodo ambien-
dz. 115
—Cum quibus. 116
—Cum ratione. 119
Nuptiæ felices. 20
Nuptiæ Lapytharum. 345
Nuptiæ infelices Gratiis i-
ratis. 208
Nutricem esse non aliam
debere quam ipsam ma-
trem. 151, 243
Nutricum indiligentia.
252
Nutricum usus reprobatur
151, 243
Ipse feræ foetus suos nu-
triant. 243

O

Obedientia quid. 89
Obedientia parentibus.
123
Obsequii formula. 51
Occidit quisquis servare
potest, nec servat. 113
Oculi vitrei. 182
Oculis

INDEX.

Oculis & auribus deligen-	Partus periculosi.	242	— Inenarrabilis felicitas in	
— dus maritus.	Pastillus.	119	— hac vita.	411
Oculi per se mali consilia-	Patientia Phocionis & ali-		Pile lusus.	48
— tii in nuptiis ambiend. <i>ib.</i>	— orum.	379, 380	Pilentum.	373
Oeconomicus vir.	Patria dulcis est.	46	— Πύραξ.	150
Officia Cic. laudat Plin. 84	Pauper vere.	449	Piscandi.	41
Olla oppignorata ipsi cu-	Pauperibus dandum, non		Pisces gratiores quorundam	
— juserat.	— Monasteriis.	97	— palato quàm carnes.	63
Oporopolis de 5 libris ficu-	— Quomodo dandum.	98	— Luxus olim in iis pra-	
— um fallitur.	Pediculus regi sublatus.	234	— cipiuis.	ib.
Opulentia fordida.	Peccata omnia sua naturâ		— Cur edantur in jeta-	ib.
Oratiuncula ad B. Virg.	— sunt mortalia. 289, &c.		— nio.	
Orbilio plagosior.	Pec-		— Reddunt morbosum.	64
Ordines mendicantium.	ca- } gravissimum inter		Piscium esus noxius.	62
Ordo decoctorum.	— } gravia.	442	Piscium esus damnatur a	
Os habere.	tum } excusat neces.	295	— medicis.	64, 379
Os oblinere.	Pecuniae contractus ve. itus		"H πῶς ἂν ἀμῶς, Lex con-	
Offa Dea famæ.	— Franciscanis.	420	— viviorum prisca.	66
Ostracismus.	Penia Dea.	225	Placere omnibus impossi-	
Ovatio, supplicatio & tri-	Percontandi formula.	5	— bile.	399
— umphus.	— { In primo congressu.	5	Plagium, plagiarii.	12
Ovillæ carnes magis salu-	— { De valetudine.	6	Plantago herba bufoni	
— tates.	— { De rebus domesticis.	12	— medetur.	439
Ovis in vita & morte uti-	Peregrinatio religionis er-		Platonica cœna.	35
— lis.	— go.	253	Platonica civitas.	
	Periodus conviviorum.	50	Plenis tibiis.	318
	Personam gaza.	277	Plurarchus Scoto præfer-	
	Personam muta.	87	— tur.	93
	Pertusum dolium.	383	— Divinus Ethnicus.	103
	Pestis vitanda.	195	Pœnitentia vera.	39
	Pestilentissimus fœtor cru-		Pœnitentia nitrum.	444
	— oris mactatorum peco-		Pœtæ quæ & qualiter leg-	
	— rum.	277	— ut plurimam carent ju-	
	S. Petri digitus quasi gigan-		— dic. prud.	40, 161
	— tis.	259	Pœtæ irritabiles.	162
	Phasides.	96	Pollicendi.	15
	Phasma.	211	Polus quidam spectra te	
	Philippi Regis patientia.		— videre fingit.	210
	— 381		Polygamus.	183
	Philodoxus.	397	Polyphaga & polypolia.	
	Philologus.	378	— consuetudinis, non neces-	
	Philoxenus luxuriosus.	444	— sitatis.	411
	Phyltrum.	362	Pœmeria.	295
	Pho-		Pœmpa.	196
	cio- { patientia.		Hompa funebis.	320
	— { pium dict.	380	Poppysma.	131
	nis { fatum.		Porcina caro Judæis veti-	
	Pictura hypocritæ.	193	— 282	
	Picturarum inscriptio. <i>ibid.</i>		Præscire volo. formula.	49
	Pietas puerilis.	33	Præcatio studiosi.	34
	— Sub sumnum.	34	Præca-	
	— Auspicandi diem.	36	— { ante } Cibum.	71
	Pii adolescent. exemplum.		— { post }	
	— 33			
	Pii verè Epicurei.	444		
	— Beatiss. conditi.	445		

Procus

INDEX.

Vocus & puella.	111	Redeunti è bello.	8	Samfucinum.	103
Prædii suburbani	elegans	è peregr. Hierosolym.	17	Sanctæ Socrates. oratio	pro
descriptio.	77, 78	ex militia.	21	nobis.	95
Priapus.	79	Reducem salutandi form.	5	Sanctorum invocatio irri-	detur.
Problema.	437	Reges non habent homi-	nem	Sancti assimilantur	ovi-
Proles mutuam conciliat	gratiam	inter conjuges.	85	bus.	274
Promitto eâ lege.	49	Regula pandocheorum.	194	Sancti frigidius colantur	quàm olim.
Profelyta.	122	Religio quid.	33	Sapientie laus.	376
Prosper successus.	15	Reliquias sanctorum oscu-	landi absurditas.	Sapphas mores imitari.	123
Προσπεύσας.	264	Rem attigisti. form.	57	Saxa viva.	177
Proverbia Solomonis.	85	Rem præstat habere quàm	rei nomen, in rebus ex-	Scabies Neapolitana nova	lepra.
Pseudocæus & Philetymus.	143	petendis, contra in fugi-	endis.	Scarabeus odit aquilam.	432
Plora dea.	345	Reprefalia.	350	Scortum & adolescens.	157
Πρωτολογία.	225	Respicere quid, & respice-	re ad.	Scort. habetur pro matula.	non amica.
Πρωτολογία francisc.	192	Respublica mulierum.	369	Scorpius frequens Italie.	81
Pueri unde alantur.	251	Rex quis.	333	—Ad aconiti contactum	stupescit, albi Hellebori
Puerorum mores quales.	26	Rhamnusia litare.	15	contactu recipit vigor.	82
—In schola, in mensa,	&c.	Rogandi formula.	44	Scotus taxatur.	206
—Cœtu ecclesiast.	37	Romana delicia.	62	Præ Cicer. Plutarch. &c.	contemnuntur.
Puerpera.	239	Romulus abstemius.	230	Scribendi libido poet.	362
Pullos excludere.	167	S		Script. sacra legenda inter	convivia.
Pyrrhi disciplina.	330	Sacerdotii captatio.	20	Secundæ mensæ instru-	ctio.
Pythagoras de anima.	246	Sacerdotium non ineund.	ante 28. an. ætatis.	Senatulus seu γυναικονομὴ	δεσπο.
Pythagorica cœna.	53	Sacerdos fallit convivæ	fictis epulis.	Senectutem retardandi me-	thodus.
Q		Sacrificio pecunia erepta	fraude perquam faceta.	Senes quibus gaudent.	331
Quæ causâ, formulæ.	52	Sacrificium quid.	88	Senile colloquium.	182
Quare, form.	48	Deus quomodo averfa-	tur sacrificia.	Sepeliendi mos in templis	reprehendendus.
Querela B. V. Mariæ ob	neglectum Divorum cul-	Sacrilegum votum.	255	Septem reddunt concilium	legitimum.
tum.	255, 256	Saguntina fames.	276	Seraphici & Cherubici or-	dinis fratres.
Quercus oleæ & juglandi	est infesta.	Salis natura.	277	Serpentum genus inim. ho-	mini, lacte delectatur.
Quia non curas me, for.	52	Salus & saltatio.	32	Sibyllæ folium.	197
Quo vadis, formulæ.	50	A prand. mox nocet. ib.		Sicula gerra.	17
Eo domum.	ib.	Salutandi per alium.	4	Simius horret testudinem.	431
Quod felix faustumque sit,	&c.	Salutandi in primo con-	gressu.	Sobrietas vitæ perpetuè	observanda.
	229, 369	Salutandi reducem.	5	Sobrietatis memores decet	esse
R		Salutandi in occurfu.	52		
Ranarum saltus.	32	Salutatio honoris gratia.	2		
Ranas configendi.	42	—Inter amantes.	ib.		
Rapam remunerat Ludovi-	cus Rex.	Salutem nunciandi form.	31		
Raro vilis.	14	Salutatur quidam crepitu	ventris.		
Rasuræ commoditas.	139	Samius literatus.	139		
de Rebus ac vocabulis.	333				
Redemptio mundi per	Christum opus Dei ad-				
mirandissimum.	105				

INDEX.

In conviviis.	104	Symbolum seu Sententiam	proferunt in horto.	379	Valco	§ bene.	
Societas malorum vitanda.	39	Sympathia rerum.	434			§ malè.	
Socratis divin. dictum.	95	Synanche.	339			Indignum auditu.	67
Socratis patientia.	381	Synodus Grammatic.	340			Magno mihi const. ib.	
Sol non ideo lucet ut dormiant homines.	376	Syphar.	405			Literæ tuæ magnopere me delect.	72
Solitudinis commoditas.	140					Æstimandi.	68
Solitudo ut vitetur.	ibid.					Accusandi.	70
Solœcisimus.	72					Nunquam dum vi-	
Somnus imago mortis.	376					vam tui ero imme-	
Somnus saginat aliquos.	60					mor.	75
Sorbona Collegium.	65					Vejoves.	173
Sordida avari parsimonia.	406					Venatio.	41
Sortes Heliogabali.	102					Venatio pia.	105
Spe alendus animus.	9					Venari literas duobus ca-	
Spectra ficta à Polo, quibus egregiè fallit pluri-	210, usque 216					nibus.	61
Spes frustrata.	9					Vendendi & emendi for-	68
Spiritus S. etiam in ethnic.	92					venetorum pompa in fune-	
Sternutanti bene prec.	3					ribus.	320
Stipulari quid.	9					Venti hominibus amici.	436
Stoa, unde Stoici.	59					Venus aliæ jactus felicissimus.	367
Stoici tristes ac severi.	55					Vestis Franciscani salvare potest Turcam, vel ipsum Dæmonem.	420
Studere a prandio non est tutum.	377					Vestis ad duplicem usum.	140
Studes nimium.	14					Vestimentibus pro vestibus	394
Studia matur. meliora.	376					Vestium usus.	200
Studior. meth & ratio.	383					Vestium forma cur tam multiplex monachis. ib.	
Successus prosper.	15					Vilitatem ancillæ suæ respexit.	387
Sues offenduntur amaraco.	79					Vini fax calculum generat in renibus.	406
Superstitio in nugis.	301					Vinum Belnense.	56
Superstitiosi plus sanctos verentur & reverentur quam ipsum Deum & cultum ejus.	312					Quo sit colore non curo.	ibid.
Superstitiosa insania Papist in funeribus.	320					In vino veritas.	90
Sus Minervæ & Veneri invisa.	438					Vinum sacerdotibus ægyptiis vetitum.	ibid.
Sybaritæ invitabant convivas in annum proxim.	49					Vinum 4. sensibus placere deber.	56
Sydera fausta & infau.	436					Virginitas potest esse in vita conjugali.	117
Symbolum signum milit.	174					Virgo <i>μυσταγμου</i> .	119
Paraphrasis in symbol.						Virgo poenitens.	126
Apost. optimum sane.						Viri justii variis olim insimulati criminationib.	398
175, &c.						Visendi loca sacra.	17
						cur non visis form.	14
						Vita est vigilia.	377
						Vitæ genus delig. consil.	139
						Vitæ	

INDEX.

Vitz suavitas non ab ex- trariis voluptatib. sed sa- pientia. 203	Waramus dedit illi rectori- am de Aldington. <i>ibid.</i>	tus bonus sit malus. 136
Vitis horret brassicam. 435	Uxor semper minor esset reverentia viro debita. 138	— cavenda similitas ne oriatur. 130
Viva vox magis afficit.		— Sit jucunda marito, obser- vans ejus affectum. 130
Ulydes post viginti annos agnitus à cane. 19	Uxor non ducenda ante 28. statis annum. 140	— Omnia niteant in do- mo. 138
Umbra quis. 77	Uxor bona, bona fors. 87	Cibus paretur quo de- lect. maximè. <i>ibid.</i>
Umbra adducere ad con- viv. id est, comitem. 49	Uxor studeat placere ma- rito etiam prodigo. 131	Uxorem deducurus invi- tat amicos. 13
Voluptates impii sunt veri dolores. 447	Dehonestat seipsum quæ maritum dehonestat. 129, 371	Uxores unde sunt mala.
Voluptates commendat ra- rior usus. 453	— cedere debet marito. 129	Uxorum culpa ferè viri mali sunt. 136
Voti impositio propter ali- um. 254	Uxor absque testibus mo- nere debet maritum. 132	Uxor deligeret maritum au- ribus æquè ac oculis. 136
votum temerè suscept. 18	method. admonendi. <i>ib.</i>	Uxori non rixandum in le- cto aut cubiculo. 139
Utopia. 448	Uxori irata non irascend. viro. 129	Uxor quomodo maritum debet admonere. 130
Urbes philosophis agris ap- tiores. 77	— Iratum tractandi methodus. 131	
Ursus somno saginatur. 60	Studendum conjugibus concordia: detur amplius consil. locus. 130	Xenia, quæ. 120
Utilitatis form. 45	Uxorem penes est, ut mari-	Zoilii fama. 2 507
Responsio. <i>ibid.</i>		
Vultures præsentunt cada- ver. 315		
Waramus Archiep. Cant. Erasmo charus. 370		

FINIS.

SANCTÆ SCRIPTURÆ LOC expositione Erasmiāna illustrati in hoc Colloquiorum opere.

P roverbia Solomonis, cap. 21. vers. 1, 2, 3.	84, & 85
Hose. 6. 6. Misericordiam volo, & non Sacrificium.	88
I Corinth. 6. 12, omnia mihi licent, &c.	90
Matth. 6. 24. Nemo potest duobus Dominis servire, &c.	99
Matth. 5. 42. Date omni petenti.	97
Coloss. 2. 18.	390
Jacobi 1. 9, 10. Gloriatur autem frater humilis, &c.	391
Luc. 1. 48. Respexit ad humilitatem, &c.	387
per alia loca explanat.	391

Loci ex Authoribus profanis.

In prolog. Eunuchi Terent.	162
Epodis Horatian. ad Canidiam.	165
Odar. lib. 1. Tu nē quæsieris, &c.	166
Senecæ Epistolis.	167
Elenchis Aristotelis.	168

Honor, Laus & Gloria sedenti super thronum,
 & Agno in æternum. Amen. Amen.

F I N I S.

Lusus Anagrammaticus in nomen Authoris.

NOMEN,

DESYDRIUS ERASMUS ROTERODAMUS.

ANAGRAMMA,

- 1 MYSTES RARUS, ORE MIRUS, DESUDA DEO;
2 ROS ERIS MUSARUM DESIDEATUS DEO.
3 MYSTES MIRUS REDDOR; OS VERE SUADA.

*Edmondus Lynold de
Heling, Lincoln.*
